ANDHRA PATRIKA

ఆంధ్రపత్రిక.

ఇరువది ఏడవ

సంవత్సరాది సంచిక

శ్రీ ధాత సంవత్సరము

అధిపతి - సంపాదకుడు

కా. నాగేశ్వర రావు

ఆంధ్రవిద్వన్మహాజనులచే వ్రాయబడిన

సారస్వత చారిత్రిక సాంఘికాదివిషయక

వ్యాసములును, చిత్రములును గలవు

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున ముద్రితము

6-7, తంబు చెట్టి వీథి, జార్జిటౌను, మద్రాసు.

1936-వ సంవత్సరము మార్చి నెల 24-వ తేది

౧౯౩౬ - ౧౯౩౭

ఎ. దామోదరం

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు ఉపాధ్యక్షులు

సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణయ్యగారు, వెనుకటివారు

కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు, ఇప్పటివారు

చల్లా జగన్నాథం యం. ఏ., బి. యల్.
ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకుడు

అబ్దుల్ హామీద్ ఖాన్, మదరాసు మేయరు

భయంకర ప్రళయ చిహ్నములు. నిస్సహాయపరాధీనస్థితి యందున్న హిందూస్థానము స్వవిషయమునందు వలెను పరవిషయములందును భగవంతుని మీఁదను భారము వేయుటతో సంతృప్తిని పొందవలసియున్నది.

అపారమైన సహజసంపదలు ౩౫ కోట్ల ప్రజలు ౧౪,౯౯,౩౦౦ చదరపు మైళ్లవిస్తీర్ణమును, ప్రాచీనవిజ్ఞానమునుగల భరతఖండము స్వయంపోషణమునకు సకలవిధములను తగియున్నను పరాధీనహిందూస్థానము నిస్సహాయస్థితియం దుండుట కర్మఫలము. ఆచారపాశబద్ధమైన దేశమునందు స్వయంకృతాపరాధములు పారతంత్ర్యమును బలవంతము చేసినవి. కులాచారాభిమానము, మతాభిమానము, అంటరానితనము, బాల్యవివాహములు, నిర్బంధవైధవ్యము స్వాతంత్ర్యలక్ష్యమును స్తంభింపజేసినవి. పాడిపంటలకును పరిశ్రమలకును, సంపదలకును నిలయమైన దేశము దారిద్ర్యవ్యాధిగ్రస్తమై కృశించుచున్నది. మహామారి, విశూచి, మశూచి వ్యాధులు యథేచ్ఛగను విహరించుచున్నవి. ఏటేటను ౩౫ లక్షలమంది జ్వరములవాతను బడుచున్నారు: ప్రజల కవసరమైన వైద్యసహాయము దుర్లభముగ నున్నది.

ప్రజాపోషణమునకు మూలాధారమైన వ్యవసాయపరిశ్రమ గతించిన ౧౦ ఏండ్ల యందును వృద్ధిలేకను యథాస్థితియం దున్నది. ప్రజాపోషణమునకు విదేశముల నుండి బియ్యము, నూకలు, గోధుమలు దిగుమతు లగుచున్నవి. వ్యవసాయపదార్థముల ధరలు ౧౧౦ కి ౫౩ వంతున పడిపోయినవి. దేశవ్యాపారము ప్రతికూలముగను పరిణమించినది. ఎగుమతులకన్నను దిగుమతుల విలువ ౧౨ కోట్లు హెచ్చినది. బంగారపు ఎగుమతి హిందూస్థాన గ్రేటుబ్రిటనుల ప్రతిపత్తిని రక్షించినది. గతించిన మూడేండ్లయందున ౨౬,౮ కోట్ల బంగారము ఎగుమతి యైనను ప్రభుత్వము పేచీ చేసినది. గతించిన అయిదేండ్లయందు ఎగుమతులు ౩౧౯ కోట్లనుండి ౧౨౦ కోట్లకును, దిగుమతులు ౨౩౭ కోట్లనుండి ౧౧౯ కోట్లకును క్షీణించినవి. వ్యాపారమునందు సగముభాగము బ్రిటిషుద్వీపములతో జరుగుచున్నది. ౩౫ కోట్ల జనులందును ౩ కోట్లమంది మాత్రమె అక్షరజ్ఞులు దూది, శర్కర, జ్యూటు, తేయాకు లోహపుపరిశ్రమలు కొంత వికసించినను విదేశములనుండి కోట్ల రూప్యముల బట్టలు, మాలు, శర్కర లోహపదార్థములును దిగుమతి యగుచున్నవి. దేశమంతయును దారిద్ర్యగ్రస్తమైదుర్భిక్షమయమై వ్యవసాయపరాయణత్వము నభిలషించుచున్నది. ప్రజలయందు విశేషభాగమునకు జీవనాధారములును, నివాసస్థానములును నైన గ్రామసీమలు పునరుద్ధరణమును గోరుచున్నవి. గ్రామోద్ధరణమునకు కోట్ల రూప్యములె కాకను హృదయపరివర్తనము ప్రభుత్వమునకు గావలసియున్నది. గాంధిమహాత్ము డుపక్రమించిన గ్రామోద్యోగసంఘమువలన నైనను నీ యుపకృతి గలుగుటకు ప్రజలు కార్యవీరులై పనిచేయుట ధర్మము.

జాతీయమహాసభ ౧౮౮౫ నందు ప్రారంభమై క్రమవికాసమును పొంది ౧౯౩౫ నందు స్వర్ణోత్సవమును పరమోత్సాహముతో జరుపుట స్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు దివ్యఘట్టము. ఆరంభమునందు ౧౮౮౩ నందు హ్యూము గారు కలకత్తా పట్టభద్రులకు వ్రాసిన సేవాత్యాగదీక్ష సందేశమును గాంధిమహాత్ముడు జనసామాన్యమునకును జేసి పూర్ణ స్వరాజ్యధ్యాన మాసేతు హిమాచల పర్యంతము ప్రతిధ్వనింపజేసెను.

కాంగ్రెసు స్వర్ణోత్సవము

మొదటికాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు ఉమేశచంద్ర బానర్జిగారి నుండి చిత్తరంజనుదాసుగారు వలెను కాంగ్రెసు గౌరవప్రతిష్ఠలను చిరకాలము సంరక్షించిరి. ఆరంభమునందు కాంగ్రెసు పరావలంబన చిహ్నములైన విన్నపములతోను, ప్రార్థనలతోను, రాజభక్తి పాటలతోను కార్యారంభమును జేసినను కాలక్రమమునను స్వావలంబనపరమైన సత్యాగ్రహ పరిణామమును పొందినది. జాతి మత కుల వివక్షత లేకను హిందువులుమహమ్మ

దీయులు, పార్శీలు, క్రైస్తవులు, స్త్రీలు, పురుషులు కాంగ్రెసునందు స్వరాజ్యఘోషను ప్రతిధ్వనింపజేసిరి. గోపాలకృష్ణగోఖలె, లోకమాన్యతిలకు, దాదాభాయి నౌరోజి, ఆనిబెజంటు, లాలా లజపతిరాయి, మదన మోహన మాలవ్యా మొదలగువారి పవిత్రనామములు సువర్ణాక్షరములతో కాంగ్రెసుచరిత్రయందు లిఖింపబడినవి. విశాలమైన దేశమునందు స్వరాజ్యలక్ష్యము నందును, సంపాదన సాధనములయందును భేదాభిప్రాయములు సహజములు. సూరతునందు మితవాదులకును, జాతీయవాదులకును గల భేదాభిప్రాయములు కాంగ్రెసును ధ్వంసముచేసినను కాంగ్రెసునందు రెండుపక్షముల సంయోగమును సమకూర్చిన ప్రతిష్ఠ బిజెంటమ్మగారికి దక్కినది. బిజెంటమ్మగారి హోమురూలు ఆందోళనము ప్రచండరూపమును దాల్చి బిజెంటుగారు నిర్బంధములకు గురియై కాంగ్రెసునం దధ్యక్షపీఠము నలంకరించిరి. నిరంకుశాధికారుల నిర్బంధవిధానములు జాతీయవాదులకు బలమును గలుగజేసినవి. జలియనువాలా బాగు హత్యలు రౌలటుచట్టము, మాంటుఫర్డు సంస్కరణములును కాంగ్రెసును జాతీయపక్షవశము చేసినవి. మితవాదులు కాంగ్రెసునుండి ౧౯౧౮ యందు విడిపోయి లిబరలు ఫెడరేషనును స్థాపించిరి.

కాంగ్రెసు ౧౯౨౦ నుండియును గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వమునను స్వరాజ్యసంపాదన సాధనమునందు ధర్మపరివర్తనమును గలుగజేసినది. ప్రవృత్తియందు సంకల్పసిద్ధికి నిత్యసత్యసాధనమైన సత్యాగ్రహ సాధనమును స్వరాజ్య సంపాదనమున కుపయోగించుట గాంధి మహాత్ముని మహత్త్వానిక లక్షణము. గాంధిమహాత్ముని నాయకత్వము సత్యాగ్రహము ప్రభుత్వపరిస్థితులందు సంచలనమును గలుగజేసినవిధమును గాంధి - ఇర్విను ఒడంబడిక రుజువుచేయుచున్నది. విల్లింగ్డను ప్రభువు నిర్బంధశాసనముల మూలమునను శాసనోల్లంఘనమును కాంగ్రెసువ్యవహారములను స్తంభింపజేసినను శాంతిని, ధర్మమును స్థాపించినటులు సంతసించుట నిరర్థకము ఇర్విన్ప్రభువు ప్రకటించినటులు ప్రాణములేని ఎడారియందు స్థాపించిన శాంతి, ప్రయోజనకరమైన శాంతి కాదు. గత సంవత్సరమునందు బొంబయియందుగూడిన కాంగ్రెసునకు బాబూరాజేంద్రప్రసాదుగా రధ్యక్షులై కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠ నుద్ధరించుటకు చేసిన ప్రయత్నములు సంస్తవనీయములు. రాజేంద్రప్రసాదుగారి యాజ్ఞానుసారముగను డిసంబరు మాసాంతమునందు దేశమునం దంతటను కాంగ్రెసు స్వర్ణోత్సవ సందర్భములందు జరిపిన సభలు, ప్రసంగములు, ఉత్సవములు, ప్రదర్శనములు, దానధర్మములు కాంగ్రెసుపట్ల ప్రజలకు గల భక్తివిశ్వాసములను వ్యక్తము చేసినవి. శ్రీయుత పట్టాభి సీతారామయ్యగారు రచియించిన కాంగ్రెసుచరిత్ర ప్రజాదరణమునకు పాత్రమై కాంగ్రెసు తత్త్వపరిణామమునకు సాధనమైనది. కాంగ్రెసు ఆశయము క్రమముగను పూర్ణస్వాతంత్ర్యపరిణామమును పొందిన విధమును కాంగ్రెసుచరిత్ర విశదము చేయుచున్నది. లక్షలమంది స్త్రీలు పురుషులు దేశదాస్య విమోచనార్థ మవలంబించిన సత్యాగ్రహము ప్రపంచేతిహాసమునం దపూర్వ సంవిధానము. లోకయాత్రయందు సంకల్పసిద్ధికి సత్యాహింసాపరాయణమైన సత్యాగ్రహము నను్గ్రహించిన సత్యాగ్రహాచార్యునకు స్వదేశమును విదేశములును కృతజ్ఞములగును గాత !

సుప్రసిద్ధనాయకులు పండిత జవాహరిలాలుగారు లక్నో కాంగ్రెసున కధ్యక్షత వహించుచుండ. వారిప్రియసతి శ్రీమతి కమలానెహ్రూగారు పరలోకమును జేరినను, దేశసేవాపరాయణుడైన నెహ్రూగారు
లక్నో కాంగ్రెసు కాంగ్రెసునాయకత్వభారమును స్వీకరించుట వారి నిగ్రహధైర్యములను వెల్లడిచేయుచున్నది. లాహోరుకాంగ్రెసున కధ్యక్షులై నిర్వహించిన కార్యభారము వారి స్వాతంత్ర్య ధీరత్వమును వెల్లడిచేయుచున్నది, లాహోరు కాంగ్రెసునం దామోదింపబడిన

మూలస్వత్వముల తీర్మానము ప్రజాస్వాతంత్ర్యమునకు జాతిమత భేదము లేకను మూలాధారముగ నుండగలదు. లాహోరుకాంగ్రెసువలెను లక్నో కాంగ్రెసు నయితము నెహ్రూగారి నాయకత్వముక్రిందను ప్రముఖము కాగలదు. కాంగ్రెసునందుగల భేదాభిప్రాయములు నెహ్రూగారి భారమును దుర్భరముచేయుచున్నను దైవానుగ్రహమువలనను ప్రజానాయక సాహచర్యమునను కార్యభారమును నిర్వహింపగలుగుదురు. వర్తమాన సందిగ్ధ సమయమునందన్ని పక్షములవారును కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠను గాపాడుటకు స్వీయాభిమానమును విసర్జించి కాంగ్రెసు నిర్ణయములను శిరసావహించుట ధర్మము; వివేకము.

విశాలమైన దేశమునందు పారతంత్ర్యస్థితియందు రాజకీయ సాంఘికార్థికాది విషయములందు భేదాభిప్రాయము లుండుటయును పక్షాభిప్రాయము లుండుటయును ప్రకృతి ధర్మము. కాంగ్రెసు పక్షములు కాంగ్రెసునందు మితవాదులు, జాతీయవాదులు, స్వరాజ్యవాదులు, బహిష్కారవాదులు, పార్లమెంటరీ పక్షావలంబనులు, సత్యాగ్రహులు, సామ్యవాదులు మొదలగు పక్షనాయకులు పక్షావలంబకులు నుండుట సహజమని గతించిన ౫౦ ఏండ్ల కాంగ్రెసు అనుభవమును విశదము చేసినది. భిన్నపక్షములకును సాధనములు వేరైనను సాధ్యము సమానము. కాంగ్రెసు లాహోరునందంగీకరించిన పూర్ణస్వాతంత్ర్యము వివిధపక్షములవారికిని లక్ష్యము. అలక్ష్యమును జేరుట కన్నిపక్షములకును హక్కుగలదు. కాంగ్రెసునందు బలముగల పక్ష మితరపక్షములవారిని కూడగట్టుకొని భారతీయ సంయోగబలమును సంకల్పసిద్ధికై వినియోగించుట వివేకము, ధర్మము. వ్యక్తిత్వముగల నాయకానుచరులను కీలుబొమ్మలను జేయుట సాధ్యముగాదు. అయిదేండ్లు స్వరాజ్యపక్షమునకును బహిష్కారపక్షమునకును మాంటుఫర్డు సంస్కరణానంతరము సంభవించిన ప్రతిఘటనము వర్తమాన సమయమునందు జ్ఞానోదయమునకు సాధనముగ నుండగలదు.

కాంగ్రెసు ౧౯౩౪ సంవత్సరమునందు సత్యాగ్రహమును విరమించినది. శాసనసభా ప్రవేశము నంగీకరించినది. ఆ సంవత్సరమునందు జరిగిన అస్సెంబ్లి ఎన్నికలందు కాంగ్రెసుపక్షమునకు కొంత విజయము గలిగినది. కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు సంస్కరణములను నిరాకరించుటకు ప్రతిజ్ఞ చేసిరి. అస్సెంబ్లియందు కాంగ్రెసు ఆజ్ఞలను పాలించుచున్నను చేయగలదేదియును కనుపడకున్నది. ప్రభుత్వము పరాజయములను పొందినను గవర్నరు జనరలు ధృవాధికారమూలమునను నిరంకుశ విధానమును సమర్థించుచున్నాడు. ౧౯౩౫, ౩౬ సంవత్సరములందు అస్సెంబ్లియందు నిరంకుశ ప్రభుత్వమునకు దైన్య పరాజయములు కలిగినను ప్రభుత్వము కదలిక లేకుండా సాగుచున్నది. అయినను దేశమునందంతటను ప్రభుత్వ పరాజయములును కాంగ్రెసు విజయములును కాంగ్రెసు ప్రతిష్ఠను ప్రజావిశ్వాసమును ప్రబలము చేసినవి. అస్సెంబ్లియందు కాంగ్రెసుపక్షము ప్రత్యక్షముగను నిరర్థకముచేయజాలకపోయినను పరోక్షముగను నిరర్థకముచేసినది. కాంగ్రెసు పక్షాచరణములు సత్యాగ్రహ లక్ష్యములు కాని సహకారలక్ష్యములు కావు; ఇండియా శాసన తిరస్కారలక్ష్యములు కాని సహకార లక్ష్యములు కావు. అస్సెంబ్లి ఎన్నికలందువలెను, స్థానికసంస్థల యెన్నికలందును, రాష్ట్రీయశాసనసభల యెన్నికలందును కాంగ్రెసు-అభ్యర్థులు పాల్గొనుటకు కాంగ్రెసు సమ్మతించినది. కాంగ్రెసు నాయకులు జిల్లాబోర్డుల కధ్యక్షులై వ్యవహారములను నిర్వహించుచున్నారు. ఈ సంవత్సరాంతమునందు ఇండియా ఆక్టుననుసరించి రానున్న ఎన్నికలందు కాంగ్రెసు అభ్యర్థులు పాల్గొనుట కంగీకరించినపుడు శాసననిరాకరణభావము కొంతవరకంతరించినది. శాసనసభాప్రవేశమును కాంగ్రెసు అంగీకరించినపుడు మంత్రిపదవుల స్వీకరణము నంగీకరించుటయును సహజధర్మము. కాంగ్రెసు పక్షాచరణములను శాసనసభలయందు నియమించి నిర్ణయించుటకు కాంగ్రెసు అధికారమును వహించుచున్నది.

అకర్మకన్నను విగుణమైన కర్మమైనను శ్రేయస్కరము. మంత్రిపదవులను స్వీకరించెడి కాంగ్రెసు నాయకులు ఇండియా శాసనహృదయమును, సహాయ నిరాకరణ ధర్మమును స్వానుభవపూర్వకముగను గ్రహించి ప్రజలకు హృద్గతము చేయుటకు సమర్థులగుదురు. ఇండియా శాసననిరాకరణమునకు శాసనసభా బహిష్కరణమే ధర్మమార్గము. శాసనసభా ప్రవేశము సహజముగను తత్ఫలమైన మార్గాంతరముల నపేక్షించుచున్నది. సహాయ నిరాకరణము సాపేక్షము గాని నిరపేక్షము కాదు. కాంగ్రెసునందు భిన్నపక్షములవారును స్వీకరణ నిరాకరణవాదప్రతివాదములతో ప్రజాహృదయమునందు సంశయములను కాలహరణమును గలుగజేయక నేకాభిప్రాయముతో శాసనసభా ప్రవేశమును ప్రవేశానుగుణ్యాఫలమునుస్వీకరించి ఇండియాబిల్లు నిరాకరణమును రుజువు చేయుటకర్తవ్యము.

గతించిన రెండేండ్ల యందును సామ్రాజ్యసభ యందు సంభవించిన వ్యవహారములు పరమోత్సాహపరాయణులకును నిరుత్సాహమును గలుగజేయుచున్నవి

సామ్రాజ్య శాసనసభ

సర్ కావస్జి జహంగీరు జిన్నాగారులు ఘోషించునటు లేపక్షము నందును ప్రభుత్వమునకు మిత్రులు లేరు. క్రెయిక్కు గ్రిగ్గుగారల ప్రవర్తన ప్రసంగములు హేయములై సభాప్రయోజనములను నిరర్థకము చేయుచున్నవి. ఆదాయమునందు ౨౯౫ లక్షలు మిగిలినపుడు బీదలకు పన్నుల భారమును తగ్గించుట రాజనీతి. కాని సొమ్మును క్వెట్టా పునర్నిర్మాణమునకును బ్రాడుకాస్టింగునకును వినియోగించుట రాజనీతి కాదు. శాసనసభ నిరాకరించిన ఉప్పుపన్నును, పోస్టుకార్డును పునరుద్ధరించుట నిరంకుశాధికార లక్షణము కాని రాజనీతిలక్షణము కాదు. ప్రజాప్రతినిధుల యభిప్రాయములను తృణీకరించుచు నిర్బంధముల నుపయోగించిన విల్లింగ్డను ప్రభువుగారు ప్రజాగౌరవమునకెటులు పాత్రు లగుదురో తెలియకున్నది. శాసనోల్లంఘనము నాపినందులకు సంతసించుటకన్నను ప్రజానిరసనమును బడసినందులకు విచారపడుట వివేకము. సామ్రాజ్య శాసనసభ ఒటావా యొడంబడికను రద్దుచేసినది. ఎన్నిసారు లోడిపోయినను, సిగ్గునువిడిచి ప్రగల్భములు కొట్టు విల్లింగ్డను ప్రభుత్వమున కెవరును మిత్రత్వమును జూపజాలరు.

హిందూస్తానాంతర్గతములైన వివిధ రాష్ట్రములకును సంస్థానములకును సంబంధించిన రాజకీయార్థిక సాంఘికమత సమస్య లన్నియును ప్రచండముగను మద్రాసురాష్ట్రాంతర్గతమైన ఆంధ్రరాష్ట్రమున కన్వయించుచున్నవి.

ఆంధ్రాభ్యుదయము

ఇరువదియేండ్లకు పూర్వము వెలసిల్లిన ఆంధ్రోద్యమమునకు, కలకత్తా కాంగ్రెసు ౧౯౨౦ సంవత్సరమునందు నిర్ణయించిన భాషా ప్రయుక్తరాష్ట్ర విభాగము నాయుపాయములను సమకూర్చినది. గతించిన ౧౦ ఏండ్ల యందును ఆంధ్రులు స్వరాజ్య సమరమునందు గడించిన గౌరవ ప్రతిష్ఠలు వారి వ్యక్తిత్వమును దేశమునందంతటను వికసింపజేసినను ప్రభుత్వాధికారులకును ప్రభుత్వావలంబనులకును ప్రతికూలములైనవి. ఆంధ్రోద్యమమునకు హృదయమైన ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమును మద్రాసు ప్రభుత్వమును జస్టిసుపక్షనాయకులును ప్రతిఘటించిరి. సైమను కమిషనును సిద్ధాంతమునందు భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రములను, ఆంధ్రరాష్ట్రమును సమ్మతించినను వ్యవహారమునం దాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమును నిరాకరించినది. రౌండుటేబిలు కాన్ఫరెన్సునందును నీదురవస్థయె సంభవించినది. మొదటి రౌండుటేబిలుసమావేశమునందు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రమును కోరిన బొబ్బిలిరాజాగారు రెండవ రౌండుటేబిలు సమావేశమునం దాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమును నిరాకరించిరి. ఒరిస్సా సింధురాష్ట్రముల నిర్మాణమున కుపకరించిన ప్రత్యేకజాతి భాషా విజ్ఞాన సంస్కార ధర్మముల ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమున కేలపనికిరావో బొబ్బిలిరాజా

గారికిని ప్రభుత్వమునకును మాత్రమె తెలిసిన రహస్యము. హిందూదేశమునందు ఫెడరేషను ప్రభుత్వము సాధ్యమగుట కెప్పటికైనను భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర విభాగములు శరణ్యములు. ఆంధ్రులు ౨౫౦ లక్షలమంది ఎల్లకాలమును అజ్ఞాతవాసము చేయజాలరు. కేవలము అధికారులు, జమీందారులు, భూస్వాములు, ధనస్వాములు ఆంగ్లవిద్యావంతులు ప్రజాయత్తపరిపాలనమునందు ప్రజాప్రతినిధులుగ నుండజాలరు. ప్రజాప్రాతినిధ్యమునకు గ్రామసీమవాసులె సమర్థులు. ప్రజాశక్తివిజృంభించివీర్యవంతమగుటకుమాతృభాషాసాహిత్యామృతము ప్రయోజనకరము. రాజ్యాధికారాధారములేని ప్రజాజీవనవికాసము సకలార్థములందును దుర్లభము. గంజామునుండ లాంధ్రసోదరులు ఒరిస్సారాష్ట్రమునందు జేరుట దురదృష్టము. పరిపాలనా సౌకర్యమునకును, ప్రజాయత్త పరిపాలనావ్యాపనమునకును, ప్రజా వికాసమునకును, ఫెడరేషను విధానము యథార్థముగను సఫల మగుటకు భాషాప్రయుక్తమైన ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము వెంటనే యవసరమగుచున్నది. కాలయాపనము స్థిరవ్యవస్థలను మార్చుటను దుర్లభముచేయుచున్నది. ఇండియా బిల్లులోని నియమముల కనురూపముగను రాష్ట్రీయసభల మెన్నికలయందును రాష్ట్రీయ సభలయందును ప్రజానాయకులు దీక్షను బూని ఆంధ్రరాష్ట్రమును సార్థకము చేయుదురుగాత!

ఆంధ్రాభ్యుదయమునకు పలు విధములను పోషణము లేకను ప్రతిబంధకము లేర్పడినను స్వయంసహాయమునను గలుగుచున్న పురోభివృద్ధి ఆశాజనకముగనున్నది. ఆంధ్రసాహిత్యము కళలు నవయుగారంభమున కనురూపముగను వికాసమును పొందుచున్నవి. గ్రంథాలయములు గ్రంథమండలులు విజ్ఞానవ్యాపనమునకు కృషి సల్పుచున్నవి. దేశమునం దంతటను రాజకీయార్థిక సాంఘిక విషయములందు మహాపరివర్తనము గలుగుచున్నను ప్రజాశక్తి విజృంభణ మవకాశాభావమునను సార్థకము గాకున్నది. హిందీ ప్రచారమునందు యువజనులు చూపుచున్న యుత్సాహము హిందీప్రేమీ మండలికి సంతృప్తిని గలుగజేయుచున్నది. సకల రంగములందును యువజనోత్సాహము నియత కార్య రూపమును దాల్చవలసిన యవసరమును దేశపరిస్థితులు సహస్రముఖములను బోధించుచున్నవి. వివిధ ప్రాంతవాసులును, కులపక్షావలంబనులును నియతకర్మానుష్ఠానపరాయణులై ఆంధ్రరాష్ట్రమును సాధించి కృతార్థులగుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగుగాత!

ధాతృసంవత్సరాది సంచిక

ప్రపంచపంచాంగశ్రవణము స్వపంచాంగశ్రవణమును నిరర్థకము చేయుచున్నది. అనంతములైన ప్రపంచోద్యమములం దీస్వల్పోద్యమము గణనీయము కాకపోయినను సంచికా పంచాంగ శ్రవణము చేయుట నిర్వాహకులకును, లేఖకులకును, పాఠకులకును ఆత్మసంస్మరణమునకు సాధనము. మహాసంకల్పము స్వల్పఫలము ప్రపంచవ్యవహారములందు పరిపాటియైన విషయము. అనంతమైన కర్తవ్యమునందు పరిమితమైన దేశకాల పాత్రావరణములందు కృత మత్యంతస్వల్పమగుచున్నది. యువసంవత్సరారంభమునందు చేసిన సంకల్పమునందు శతాంశమైనను ధాతృసంవత్సరారంభమునందు కార్యరూపమునుదాల్చుట దుర్లభమయిన విషయము కార్యనిర్వాహణము సంస్మరణము చేయుచున్నది. కీలకసంవత్సరమునుండియును సంవత్సరాది సంచికలు ప్రకటింపబడుచున్నను ప్రయత్నములు యథార్థము గను ఫలమగుట దుర్లభముగనున్నది. గతించిన ౨౭ ఏండ్లయందును ప్రపంచవ్యవహారములందు సంభవమగుచున్న మహాపరివర్తనమును నిరూపించుటకు సంవత్సరాదిసంచికలందు ప్రయత్నములు చేయబడినవి. ప్రయత్నములుయథార్థముగను సఫలము చేయజాలనందులకు నిర్వాహకులు చింతిలుచున్నారు. గతించిన సంచికలందువలెను ధాతృసంవత్సరసంచికయందును దేశభాషాభ్యుదయమునకు సంబం

ధించిన వ్యాసములు, పద్యములు, చిత్రములు మొదలగునవి చేర్చబడినవి. త్రివర్ణచిత్రము లాంధ్రయువకులు చిత్రరచనయందు జూపుచున్న వ్యక్తిత్వ దక్షత్వములను విశదము చేయుచున్నవి. వ్యాసములు, కథలు, పద్యములు ప్రజాహృదయమునందు ప్రవర్ధమానంబగుచున్న సాహిత్యకళాభిమానములను విశదము చేయుచున్నవి. ముఖపటము జీవనాధారముపైన పాడిపంటలను, పశుసంపదలను, అన్నవస్త్రములను, ఫలవృక్షములను, జలాధారములను, కులవృత్తులను చిత్రరూపమునను మనోగతముచేయుచు కర్తవ్యమును సకలజనులకును స్ఫురింపజేయుచున్నది. సంచికకు వ్యాసములు, చిత్రపటములు, పద్యములు మొదలగువానిని పంపి సంచికాప్రచురణమును సాధ్యముచేసిన మహాజనులకు కృతజ్ఞతాభివందనములు. ప్రచురణమునం దనివార్యముగను సంభవించిన కాలవిలంబనమునకు పాఠకులు, గ్రాహకులు, లేఖకులు మన్నింతురుగాత! ధాతృసంవత్సరమునందు సకల జనులును నియత కర్మానుష్ఠాన పరాయణులై కామితార్థములను భగవదనుగ్రహమునను బడయుదురుగాత!

ఓమ్ తత్సత్.

S. S. :

పొడి అక్షరములు
(Initials)

ఉగాది

శ్రీధాతృనామకాబ్దము
తా ధాత్రి విధానఁ గడుపు దణియఁ గుడుపుచున్
శ్రీధాతృసృష్టిఁ జేరిన
యీధాత్రిని ధాతృజనకవ్యవను మనుచుతన్.

ధాతను బొడ్డునం బొడమ తమ్మిని బిడ్డనిగాఁగఁ గాంచుటం
దాతకుఁ దాత యున్న ప్రథ తాను వహించి, పురాణపూరుషుం-
డై, తన బొజ్జ నిజ్జగములన్నియుఁ దాల్చిన విష్ణుమూర్తి యీ
ధాతను బ్రోచుఁగాత వసుధాతలవాసుల నెల్లరీతులన్ !

శ్రీవసంతుండు నానావనాంతరలతాం-
తచయసృష్టి యొనర్చి ధాత యయ్యె;
ధామంబులయ్యె నారామంబుల ట్లభి
రామంబు లామ్రవర్ణములు దాల్చి;
తృప్తిగాఁగఁ జిగుళ్లఁ దిని సంతసమున గొం
తుకలెత్తి పాడెను పికకులంబు;
సంభ్రమంబున భక్తజనులు శ్రీరామలీ
లాసమారంభాభిలాషులైరి;
వచ్చె, వచ్చెఁ గ్రొత్తవత్సరం! బిది మహో-
త్సవదినం బటంచు జనములు నగ-
రముల, గ్రామములను, బ్రమదంబు గాంచిరి:
వుందముల వెనుగాది యిది యుగాది!

కవిభూషణ
సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము

"ధాత! నీకు స్వాగత మగుఁగాత!"

పురాణం – సూర్యనారాయణ తీర్థులు

శా. శ్రీ ధాత్రంగన లెల్లవేళలను తన్ సేవించుచుండన్ జగ
ద్బాధాకారుల రూపుమాపుచు బహుబ్రహ్మాండముల్ ప్రోవ ర
క్షాధర్మవ్రతమున్ వహించిన మహాకామేశ్వరీదేవి తా
నీ ధాత్రబ్దమునందు నెల్లర మనోభీష్టమ్ము లీడేర్చుతన్.

ఆ.వె. అఱువదేండ్ల నుండి యప్డప్పు నీపేరు, తలఁచుచుండువారి తపము పండి
తాతగారిపేరు ధరియించి వచ్చితే, ధాత! వర్షనేత! దండమయ్య!

క. స్వాగతము తాత నీయుద్యోగులు భౌమాదు లగు గ్రహాత్తములకు మీ
స్వాగత మెల్లరకును సుస్వాగత మగుఁగాత నూత్న వత్సరనేతా!

సీ. శ్రీరస్తు. కల్యాణసిద్ధిరస్తు· మహానుభావ! సంవత్సర దేవ! దేవ!
ధాత! నీపాదపద్మముల సన్నిధిని మా చేయు విన్నప మిదే చిత్తగించి
తృణ కాష్ఠ జలసమృద్ధిగ దేశము సుభిక్షమై పాఁడిపంటల యేపు గలిగి
సంతుష్టలోకమై సర్వప్రజకు భీతిఁ గొలుపు నార్థికపుఁ జిక్కులు తొలంగి
వఱలునట్టులుగను, వైభవమయము సు
త్సవమయమ్ము నగుచుఁ దనరునట్లు
రయితుజనము దుఃఖరహితమై మనునట్లు
ముదము గదురఁ గాలమును నయించు.

చ. అఱువది యేండ్ల నాఁటి భవదాగమనంబు సమస్త దేశపుం
గఱవునకున్ నిమిత్తమయి కష్టద మాటను నీదు రాకకున్
వెఱచుచు నుంటి; మిప్పుడు సుభిక్షముగా నొనరించి దేశ 'మా
కఱవున కేను కారణముకా' ననిపించుకొనంగదే ప్రభూ!

క. ధాతృపదము కఱవునకును, ద్యోతక మయిపోయెఁ బ్రజకు దుర్భర మగు ప్రా
గ్యాతన లెఱిఁగినవారల, వ్రాఁతలుఁ బలుకులును గుండె వగిలించునయా!

ఆ.వె. ఆంధ్రు లన్నవారి కైకమత్యముగల్గి, రాష్ట్రసిద్ధి కొఱకు రాత్రి పగలు
తను ధన మనములను తగుశ్రద్ధఁ బూనంగఁ, బౌరుషమును వృద్ధి వఱుపుమన్న!

క. తొమ్మండ్రు నాయకులలో, నమ్ముగ్గురె కొంత మంచినాయకులఁట! త
త్సమ్మతులకు బలము గలుగ, నిమ్మా సర్వాధికారి వే కద తాతా!

క. నీ పాలనకాలము సౌఖ్యాపాదకమగుచుఁ గడచునటు లొనరుచు చే
లోపము రానీకుము; మముఁ గాపాడఁగ నీశ్వరుండు గలఁడా పయినిన్.

క. ధాతకు అమృతాంజన సు,ధాతకు ప్రఖ్యాత విశ్వదాతకు అస్మ
న్నేతకు జామాతకు శ్రీ, మాతకు తత్పాలితులకు మంగళ మౌతన్.

డబ్లియు. సి. బెనర్జి
బొంబాయి : 1885—అలహాబాదు : 1892

దాదాభాయి నౌరోజీ
కలకత్తా : 1886, 1906—లాహోరు : 1893

బద్రుద్దీన్ తయ్యాబ్జీ
మద్రాసు : 1887

జార్జి యూల్
అలహాబాదు : 1888

సర్ విలియం వెడర్ బరన్
బొంబాయి : 1889—అలహాబాదు : 1910

సర్ పి. మెహతా
కలకత్తా : 1890

పి. ఆనందాచార్యులు
నాగపూరు : 1891

ఆల్ఫ్రెడ్ వెబ్
మద్రాసు : 1894

సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ
పూనా : 1895—అహమదాబాద్ : 1902

డబ్లియు. సి. బెనర్జి
బొంబాయి : 1885—అలహాబాదు : 1892

దాదాభాయి నౌరోజీ
కలకత్తా : 1886, 1906—లాహోరు : 1893

బద్రుద్దీన్ తయ్యాబ్జీ
మద్రాసు : 1887

జార్జి యూల్
అలహాబాదు : 1888

సర్ విలియం వెడర్ బరన్
బొంబాయి : 1889—అలహాబాదు : 1910

సర్ ఫి. మెహతా
కలకత్తా : 1890

పి. ఆనందాచార్యులు
నాగపూరు : 1891

ఆల్ఫ్రెడ్ వెబ్
మద్రాసు : 1894

సురేంద్రనాథ్ బెనర్జీ
పూనా : 1895—అహమదాబాద్ : 1902

మహమ్మద్ రహింతుల్లాసయానీ
కలకత్తా : 1896

సర్ సి. శంకరనాయర్
అమరావతి : 1897

ఆనందమోహన్ బోస్
మద్రాసు : 1898

ఆర్. సి. దత్తు
లక్నో : 1899

ఎన్. జి. చందావార్కర్
లాహోరు : 1900

డి. ఇ. వాచా
కలకత్తా : 1901

లాల్ మోహన్ ఘోష్
మద్రాసు : 1903

సర్ హెన్రీ కాటన్
బొంబాయి : 1904

గోపాలకృష్ణ గోఖలే
కాశీ : 1905

రాష్‌బిహారీ ఘోష్
సూరత్ : 1907—మద్రాసు : 1908

మదనమోహన్ మాలవ్యా
లాహోరు : 1909

బిషన్ నారాయణధారు
కలకత్తా: 1911

ఆర్. ఎన్. మధోల్కార్
బంకీపూరు: 1912

నవాబు సయ్యద్ మహమ్మద్ బహదూరు
కరాచి: 1913

భూపేంద్రనాథ్ బాసు
మద్రాసు: 1914

సర్ ఎస్. పి. సిన్హా
బొంబాయి: 1915

అంబికాచరణ్ మజుందారు
లక్నో: 1916

డా. అనిబిసెంటు
కలకత్తా: 1917

సయ్యద్ హాసన్ ఇమాం
బొంబాయి (ప్రత్యేక): 1918

పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూ
కలకత్తా: 1919—1928

లాలా లజపతిరాయి
కలకత్తా (ప్రత్యేక): 1920

సి. విజయరాఘవాచారి
నాగపూరు: 1920

హకీమ్ అజ్మల్ ఖాన్
అహమదాబాదు: 1921

సి. ఆర్. దాసు
గయ: 1922

అబుల్ కలామ్ అజద్
ఢిల్లీ (ప్రత్యేక): 1923

మహమ్మదాలీ
కాకినాడ: 1923

సరోజినీదేవి
కానపూరు: 1925

౪౯-వ భారతజాతీయమహాసభ, లక్నో

అధ్యక్షోపన్యాసము

ఆప్తవియోగము - మిత్రసమావేశము

సహోదరులారా!

పెక్కు సంవత్సరములు గడచిన పిమ్మట తిరిగి నేను మీతో నిచట మీ సభామంటపమున నిలువబడితిని. గడచిన సంవత్సరములన్నియూ కష్టములతో గడచినవి. తీవ్రమగు ఘర్షణముతో గడచినవి. ఈ కష్టమును మనమందరమును అనుభవించితిమి. అట్టితరి మనమందరమును తిరిగి యిచట కలిసికొనుట చాల శ్రేయస్కరము. నా చిరకాల పరిచితులును, మిత్రులును, సహచరులును ఏకైక కార్యతత్పరులై అవిచ్ఛిన్న బాంధవ్యముతో నిచట సమావేశమగుట నాకొక దివ్య సందర్శనముగానున్నది. మనకటి శౌర్య ప్రతాపమింకను మనలో చల్లారిపోలేదని గ్రహింపగల్గుట కిదియొక యవకాశము. ఈ దేశ స్వాతంత్ర్య సమరములో మీయందరితో బాటు సహచరుడనై, వాటి యోగ్యుడనై పోరాడగలిగిన నన్ను మీరు అపారాదరణాభిమానములతో సన్మానించుటవల్ల కలిగిన ఆనందమును నేనిప్పుడు అనుభవించుచున్నాను. ఈ మహాసమావేశమునందుకూడ నేను ఏకాకినైతినను భావము నన్ను వెంటాడుచున్నను, మీ అందరియొక్క ఆదరణాభిమానములే నాకు మనస్థైర్యమునిచ్చి జవసత్త్వములనొసంగుచున్నవి.

పండిత శ్రీ జవహర్లాలు నెహ్రూగారు

మన సహచరులలో చాలమంది యీ పోరాటమునందు ఆయాసక్లేశముల కోర్వక తమ జీవితాయుః ప్రమాణము సర్వమును గా నింపకపూర్వమే, మృత్యువువాత బడిరి. ఒక్కొక్కరే భువి వీడి చనిరి. మా హృదయములు సీతలేని పక్షపాలవలె విషాదభరితము లైనవి. ఈ నిరంతరకల్లోలలాలము నుండి విముక్తులయిన వారి యాత్మలకు విశ్రాంతి లభించినది. అట్టి ఆత్మశాంతికి అర్హులైనవారి పట్టి నిత్యస్మరణ భావనుట చెప్పయగును. వారు శ్రమించి విశ్రమించుచున్నారు.

అయితే, మన విషయమేమిటి? ఉత్కృష్ట కార్యభారమును, నిర్దుష్ట ధర్మములను నిర్వహించవలసిన మనమిచట మిగిలియున్నాము. మనకుగాని, చెరసాలలో నున్నవారికిగాని, నిర్బంధప్రవాసములో నున్నవారికిగాని, విశ్రాంతియనునది యుండదు. మనలను విడిచిపోయినవారందరును, స్వాతంత్ర్యజ్యోతిని మనకు అప్పగించి వెళ్లియుండిరి. ఆ స్వాతంత్ర్య పరంజ్యోతిని చల్లారిపోకుండ మనము శ్రద్ధ వహించి కనిపెట్టియుండవలెను. ఆ స్వాతంత్ర్యజ్వాలను ప్రజ్వరింపజేయుచుండవలెను. వారు మనకు అప్పగించిన యీ ధర్మనిర్వహణమును మనము నిర్వర్తింపనిచో వారల విశ్వాసద్రోహులమగుదుము. మనలను నమ్ముకొని లక్షోపలక్షలుగానున్న జనుల కందరికిని ద్రోహము చేసినవారలమగుదుము.

నా హృదయము శోభించియున్నది. అలసి సొలసియున్న బిడ్డ ఆశ్వాసనందమునకై తల్లి యంకమునకు చేరినట్లుగా మాతృభూమికి నేను మరలివచ్చితిని. అందువలన నాకు హృదయతాపోపశమనము అపారముగా కలిగినది. వేన వేలుగా నాదరిజేరిన సోదర దేశీయులు నన్ను చేరదీసి పరిపూర్ణానురాగముతో ఊరడించి యాదరించిరి. వారి ప్రేమపూరితవాక్యములు నా యుల్లమును పల్లవింపజేసినవి. ఇట్టి నా భారతదేశీయులైన యీ స్త్రీ పురుషులకందరికిని నా కృతజ్ఞతాభావమును నేనేవిధముగా వెల్లడింపజేతును? మాటలతో చెప్పనలవి కాని నా హృదయ భావములను మీ కెవ్విధి నివేదింపజేతును?

పూర్వకథాప్రశంస

భారతజాతి కథారంగమం దొకప్పుడు నేనుకూడ పాత్రధారినై యుంటిని. కాని, పెక్కు సంవత్సరములనుండియు నేను ప్రేక్షకుడనై మెలంగితిని. ఈమధ్యకాలములో నాకు మనస్సంతాపకరమైన పెక్కు విషయములు సంభవించెను. ఇటీవల జరిగిన కథాకలాపమంతయును మీ కింకను జ్ఞప్తియందున్నది. మీ మనస్సులలో అవ్వి సుస్థిరముగున్న విషయముల నన్నింటిని, పూసగ్రుచ్చినట్లు చేసినను పునరావృతము చేయబూనుకొనలేదు. ఆనాటి కథాకలాపమంతయు దిట్టపరకు కొన్ని అమంగళములతో ముగిసినది.

లోని క్లిష్ట సందర్భములను దుర్భేద్యవ్యూహములుగా కల్పించినది కాని గతించినదానిని మరచియుండుటకు వలనుపడదు. భూతవర్తమానముల నుండియే భవిష్యదభ్యుదయము ఏర్పడవలసియున్నది. ఉన్నతాశయములను అవలంబించి కృషి చేసితిమి. మన ఆదర్శములు మహోత్కృష్టములని యూహ్యించితిమి. పలుబాములబడి వివిధగతుల విచ్ఛిత్తియై యున్న యీవింత భారతభూమిలో అద్భుత మహాత్కార్యము లనేకము జరిగియుండెను. ఇట్టి మహత్తులు ప్రత్యక్షముగా కన్పించినను, మన మనోరథము తీరలేదు. మోసపోతిమని గ్రహించితిమి. అపజయమే అనుభవించితిమి. ఉన్నతాశయములతోను, ఉన్నతాదర్శముల కొరకును మనము కృషి చేయునప్పుడు, తాత్కాలికాపజయ మొకవిశేషముకాదు. మనము సాగించవలసిన పోరాటము పెద్దకాలము జరుగవలసినదై యున్నది. అపజయములవల్లనే అఖండవిజయము చిట్టచివరకు చేకూరును. ప్రథమప్రయత్నములు విఫలమైనప్పుడే ఆత్మ పరిశీలన కొంత జరుగుచుండును. మూలకారణములను శోధింపగల్గుదుము. విజయమునకన్న అపజయమే మనకెక్కువ ప్రబోధకరమై రోషావేశములను రెట్టించి గుణపాఠముల గరపును. కాని అట్టి ఆత్మపరిశోధన అట్టి ఆత్మజిజ్ఞాస మనము చేయవలెను. అట్టి జాతీయాత్మతత్వవిచారణ చేయుటవల్లను, ఎవరికివారు తనలోపములను తాము గుర్తెరుగ నేర్పుటవల్లను ఋజుమార్గమును అనుసరింపగల్గుదురు. ఆత్మతత్వపరిశోధన లేనట్టిమొండి ధైర్యము నిర్వీర్యమైన విషాదమువలెనే అనర్థదాయకమగును. తాత్కాలిక విఘ్నములును, ప్రయత్న భంగములును నిజమైన అపజయములు కానేకావు. మనయున్నతాదర్శములను మనము విస్మరించి పెడత్రోవల బట్టినప్పుడే మనము నిజముగా అధఃపతితులమగుచుందుము.

ఇంతవరకును మనము సాధించినదేమో, ఇతరులు మనల నేవిధముగా సాధించిరో విమర్శించుకొని అభిమానద్వేషములు లేకుండ అయ్యోపాపమని అనుకంప వహింపక కల్లనిజముల నరయుటకై యీ ప్రస్తుత విషమావస్థలో మనలోమనమే ఆత్మవిచారణ కొంతచేసికొనవలసియున్నది. ఇతరులకు ఆగ్రహము వచ్చునని వెరచి వాస్తవమైన సారాంశములను కప్పిపుచ్చకూడదు. వారు మన సాటివారలే యగుదురుగాక! వారినిగూర్చి నిజమాడుటకు వెరువరాదు. అమోఘమైన విషయములలో ధర్మాధర్మ నిర్ణయముచేయవలసినవారు తమకు ముప్పువాటిల్లినను తప్పొప్పులను తారుమారు చేయరాదు.

పదునారు సంవత్సరముల క్రిందట, మన కందరికిని నాయకుడై వెలసిన మహనీయుని ప్రబోధమువలన నిర్వీర్యమైన యీ కాంగ్రెసుసభ భారతదేశమంతటను ప్రజాహృదయములో ప్రాతుకొని ప్రతిష్ఠను పొంది మహత్తరమైన ప్రజాహితసంస్థగా పనిచేయగల్గెను. అంతకుపూర్వము కొలదిసామాన్యసంపన్నులును, విద్యార్థితులునుమాత్రమె కాంగ్రెసుసభను జవసత్వములు లేకుండ నడపించుచుండిరి. కాని క్రొత్తగా ఆవిర్భవించిన అఖిలభారతప్రజాహృదయప్రకోపమును చూచి వెనుకటి పెద్దలు కొలదిమందియును వెనుకంజ వేసిరి. వారి కాలము, వారిపెద్దరికము తీరిపోయినది. వారి సభలో జోక్యము వదలుకొని, సామ్రాజ్యాహంకారపూరితులైన బ్రిటిష్‌వారి యండజేరిరి. కాని ఆత్మదేశ స్వాతంత్ర్యార్థమై చెలరేగిన జాతీయహృదయావేగమునకు చేయూతనొసంగరైరి. దేశచరిత్రలో వారు వెనుకబడిరనియే వర్ణించవలెను. కాని, ప్రజలలోనుండి బయలుదేరిన క్రొత్త పటాలములలో

[redacted]

సార్థముగా పనిచేసితిమి. ప్రజలలో నవశక్తి యావిర్భవించుట చూచితిమి. వారియజ్ఞాన విమోచనము మనకు వేద్యమైనది. చిరకాలానుగతమైన భావదాస్యమునుండి విముక్తి కలిగెను. పారతంత్ర్యమువల్ల కలిగిన అసమర్థత్వమొకటి మాల నావరించియుండగా, నేటి కీయజ్ఞానతిమిరము పటాపంచలైనది. స్వాతంత్ర్యసంకల్పమొకటి ప్రజాసామాన్యమున కంతకును కలిగినది గనుక, మన రాజకీయ విమోచనము చేరువలోనే యున్నదని గ్రహింపగల్గితిమి.

అఖిలప్రపంచ ధర్మసంచలనము

నూతన జాతీయోద్యమములో మనము నిమగ్నుల మైతిమి. ఈయుద్యమములో మనకు నాయకుడైన మహనీయుని సంస్కారప్రభావమంతయును దాని కబ్బినది. మనజాతీయవిజ్ఞాన మంతయును అందులో ప్రతిఫలించినది. ఈయుద్యమములో మనము నిమగ్నులమై యున్నకాలమందు బాహ్యప్రపంచ పరిణామములను గమనింపక తన్మయులమై యుంటిమి. అట్లయ్యును, అఖిల ప్రపంచ వ్యాప్తమైన నూతన ధర్మసంచలనమందు మన యుద్యమముకూడ అంతర్భాగమే యై యుండెను.

ఆసియాఖండములోని అన్ని రాజ్యములయందును ఈ నూతనోజ్జ్వలనము కలిగినది. పశ్చిమప్రాంతీయ మహమ్మదీయ రాజ్యములు మొదలుకొని ప్రాగ్భాగ్రాంతస్థిత బౌద్ధభూములవరకును ఈ నూతన ధర్మసంచలనమే వ్యాపించుచున్నది. ఆఫ్రికా ఖండముకూడ యీమా

సామ్రాజ్యవాదులను ఇంకను మనకనుకూలకర్తలనుగా మనము వశీకరణము చేసికొనగలమనియే మన మింకను భ్రమపడి నమ్ముచున్నాము. వారిని ఎట్లయినను మంచిమాట చేసికొని వారితో సమాధానపడవలెనని, మన ఉన్నతాదర్శములనుండి మనము దిగివచ్చి మన మహోత్కృష్టలక్ష్యములు గొంతెమ్మకోరికలని మనలో మనమే లజ్జించి మన కార్యదీక్షను కొంతవరకు తగ్గించుచున్నాము.

ఇది యిట్లుండగా, భారతదేశములోనే బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యాధికార ప్రభావము తగ్గుచున్నది. ఈ సామ్రాజ్యాధికారప్రభావమువల్ల మన దేశములోని ఆర్థికసమస్యలకు మోక్షమార్గ మేర్పడజాలదు. మన దారిద్ర్యము తొలగిపోజాలదు. ఈ దారిద్ర్యముకూడ ఈ సామ్రాజ్యాధికార ధూర్వహణమువల్లనే కలిగినది. నిరంకుశమైన పీడనమే యీ ప్రభుత్వాధికారమునకు నిత్యకృత్య జీవనాధారము. పౌరస్వాతంత్ర్యమును, వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యమును లేకుండ చేయుటయే యీ ప్రభుత్వ ధర్మము. ప్రభుత్వమునకు ప్రజలయందు నమ్మకము లేనందున ప్రచ్ఛన్నులైన గూఢచారులవల్లను, ప్రజలలో మతకలహములను పురిగొల్పెడి కలహకారణులవల్లను తత్సంబంధ పరివారములతోను వీరు ప్రభుత్వమును సాగించుచుందురు. ఈ ప్రభుత్వాధికారవర్గములోని వివిధశాఖాధికారులు ప్రజలను సవ్యముగా సమాధానపరుపజాలక అసమర్థులై ప్రజలను పీడించి హింసించుచు, ఒక ప్రభుత్వాధికారశాఖవారు మరొక అధికారశాఖవారిని కొనియాడుకొనుచు పరస్పరస్తోత్రపాఠములతో తమప్రతిష్ఠను కాపాడుకొనుచుందురు. సహేతుకముగా ధర్మాధర్మనిర్ణయములను చేయుటకు అంగీకరింపజాలరు. హేతువాద ప్రయోగములకు బదులుగా పోలీసులలాఠీప్రయోగములనే వారుచేయుదురు. సోల్జరుల తుపాకి మొనకత్తులైన సన్నీలనే సులభముగా ప్రయోగించెదరు. ప్రభుత్వాదాయవ్యయములలో పద్దుమొత్తములను మంజూరు చేయునప్పుడుకూడ వాదతర్కములు చేయువారిని నోరు మూయించి అన్నింటికిని వారే పెద్దరికము వహించి యథేష్టముగా వ్యవహరించెదరు. మన ప్రభువులు తాము సంపాదించిన సామ్రాజ్యమును ఎంతటి కాంక్షతో ఎంతటి లోభత్వముతో కాపాడుకొనగోరుచున్నారో, ఎటువంటి హేయదుర్ణయములకైనను పూనుకొనుచున్నారో గమనించినచోడల అత్యంతాశ్చర్య విషాదములు కలుగును. కాని, వీరికి బాసటలై నిలచిన మన దేశీయులు బ్రిటిష్ ప్రజలయందు వహించెడి అభిమానమునకన్న బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యకర్త్వముపై ఎక్కువ గాఢముగా ప్రేమించి అభిమానించుచున్నారు. ఈ దుర్ణయములం దీయనుచరులు బ్రిటిష్ వారికన్న మిన్నలై వర్తించుచున్నారు. జాతీయోద్యమమును ప్రజోద్రేకమును చూచినప్పుడు వీరికి భయముకలుగును. ఈ జాతీయోద్యమమునకు రంగస్థలమైన కాంగ్రెసుసభ కూడ వీరికి భయంకరముగా కన్పించుచున్నది. వారికీభయభ్రాంతివల్ల మతిస్తిమితము చెడినది. అందువల్ల ఈ నిరంకుశాధికారులకు ఏ కోరికలుకలుగునో ఆకోరికలే వారి దృఢాభిప్రాయములగుచున్నవి. ఆ దృఢాభిప్రాయములే వారి స్థిరసిద్ధాంతములుగా మారుచున్నవి. వానినే వారు తమశాసనములుగా ప్రకటించుచున్నారు. ఆశాసనములు అమలు జరుగుటవల్లనే బ్రిటిష్ అధికార మీ దేశములో సాగగలదని చెప్పుచున్నారు. అందువల్లనే వారికి ఏమాత్రము అనుమానము కలిగినను, న్యాయాన్యాయ విచారణలేకుండ మనుష్యులను జైళ్లలో నిర్బంధించుచున్నారు. లేదా నిర్బంధప్రవాసములలో నుంచుచున్నారు మానవ మనస్తత్వశాస్త్ర విచారణయందు నాకు కొంత అభిరుచి కలదు. అందువల్ల యీ నిరంకుశాధికారులు ఏవిధముగా బుద్ధిహీనమైన నీచాతినీచము పనులకు పాల్పడుచున్నారో ఏవిధముగా వారి ప్రతిష్ఠాగౌరవమును వమ్ముచేసుకొని అధఃపతితులగుచున్నారో నాకీ సందర్భములవల్ల విదితమగుచున్నది.

ఇటీవలి అసెంబ్లీసభావ్యవహారనివేదికలను నేను చదివితిని. 10 సం॥ల క్రిందటనుండిన అసెంబ్లీ సమావేశములయందెట్టి సంతృప్తి సమాధానములు కన్పించుచుండెనో, ఇటీవలి అసెంబ్లీ సమావేశములయందట్టి అసంతృప్తి, ఆవేదన కన్పించుచున్నదో నేను గమనించితిని.

తిలక్ స్వరాజ్యఫండునకు నేను పెక్కుసంవత్సరములు కార్యదర్శిగా వ్యవహరించియుంటిని. ఆ తిలక్ స్వరాజ్యనిధినిగూర్చి తూలనాడుచు, కొన్ని కుతర్కవాదములు చేయబడెను. ప్రభుత్వదూషణములకు నే నలవాటుపడియున్నప్పటికిని, మన కత్యంతగౌరవపాత్రుడైన మన నాయకుడగు రాజేంద్రబాబునుగూర్చి నిందారోపణలు చేయబడినప్పుడు నే నాశ్చర్యపడితిని. బీహారుభూకంపనిధి వినియోగమునుగూర్చి వారు నిరసనవాక్యములను పల్కియుండిరి. బీహారుభూకంపము జరిగినతర్వాత మరొక ప్రాంతమున భూకంపము సంభవించెను. ఈ రెండవ భూకంపమువల్ల బాధితులైనవారికి సేవాసహాయములను చేయువిషయములో గవర్నమెంటువారు అమలుపరచిన కట్టుదిట్టములను, విధినిషేధములనుగూర్చి ఆక్షేపించుచు వ్రాసిన పత్రికలకన్నింటికిని జరిమానాల్లు విధింపబడెను. ఆ పత్రికలు అణచివేయబడెను. గవర్నమెంటువారి శరీరము అతిసుకుమారమైనది. వారి శరీరమునకు రవ్వంత నొప్పికలిగినను వారు సహింపజాలరు. అది దుర్బలావస్థ. వారు అసమర్థులైన కొలందియు బక్కమనుష్యులవలె వర్తించుచుందురు. వారి కప్రియమైన దేదియు నితరులు పలుకకూడదు. కాని, వారుమాత్రము యుక్తాయుక్త విచారణలేకుండ ఇతరులను నిరాక్షేపణగా నిందించవచ్చును.

ఈ దేశములో బ్రిటిష్‌వారు ప్రత్యక్షముగా అమలుజరిపెడి దుర్ణయములకన్న వారి వివేకభ్రష్టసంపాతమే నాకు ప్రధానాంశముగా కన్పించుచుండును. దానిని గమనించుటవల్ల యీ దేశములో ప్రజ్వలించుచున్న యుద్యమాంతరార్థము మనకు బోధపడగలదు. మన ప్రభువులయందు ఫాసిజంతత్త్వము క్రమేణ వృద్ధియగుచున్నది. సామ్రాజ్యాభిమానతత్త్వము ఫాసిజం తత్త్వమునకు సన్నిహితమై యున్నదని

మరింత ప్రసరింపగలదు. మనదేశ ప్రభుత్వవ్యవహారములలో ఫాసిజం తత్వమే ఇటీవల వర్తించుచున్నది. ఆ రీతిగా వర్తించుచున్నదో లేనిచట విస్తరింపబూనును. గత కొలది సంవత్సరములలోను మనము భరించిన కష్టపరంపరలను మన మింతలో మరువజాలము. ఇటీవల ఆ మలు జరిగియుండిన ఘోర నిర్బంధవిధానముల్ల కొందరు క్రుంగి కృంగి లొంగిపోయి యుండవచ్చును. కాని, కడతరలు చెక్కుచెదరని యుక్కుగుండెలవలె గడిచేరి, ఈ భారత జాతీయాభిమానమును రువ మట్టించుటకు ఇతోధిక స్థిరసంకల్పులైరి.

పౌరస్వాతంత్ర్యవిరోధము

భారతదేశములో పౌరస్వాతంత్ర్యములేకుండ ప్రజలను అస్వ హాయులనుగా చేయుచున్నారు. ఈ విషయము చాల దారుణమైనది. దీనినిగూర్చి ప్రత్యేకించి ప్రస్తావింపవలసియున్నది. క్రిమినలు లా సవరణ చట్టమును, తత్సంబంధశాసనములను అమలుపరచి తనఅధికారమును సాగించెడి ప్రభుత్వము అంతరించవలెనేగాని అమలులో నుండుటకు తగదు. పత్రికలు సాగకుండ ప్రజాభిప్రాయ ప్రకటనలుచేయ నిరోధించి అణచివేసెడి ప్రభుత్వము అంతరించవలెనేగాని అమలులో నుండదగదు. వంగలాదిగ దేశములో చెలరేగిన ప్రజాసంస్థలను నిషేధించెడి ప్రభుత్వము, న్యాయాన్యాయ విచారణచేయకుండ చెరసాలలో ప్రజలను నిర్బంధించెడి ప్రభుత్వము అంతరించవలెనేగాని అమలులో నుండదగదు. ఇటువంటి దారుణములను కొన్నదినము సహింపజాలము. అవి దుర్భరములు. అట్లయ్యును అట్టి చర్యలను హర్షించి అట్టివానలకు చేయూతనొసంగుటకు మన దేశీయులే పూనుకొనుచున్నారు. అట్టి ప్రభుత్వచర్యలను గర్హింపక, హర్షింపక గోడమీది పిల్లివలె నుండి అట్టి విషయములను చర్చించునప్పుడు కోటునీడకు తటస్థముగా నుండుట యొక్క వింత విద్యగా మనవారిలో కొందరు సాధకము చేయుచున్నారు. అట్టిచర్యలకు చేయూతనిచ్చెడివారికిని, నావంటి వారికిని సమానాంగీకారభావమెందైన నుండగలదా? భారతదేశ స్వాతంత్ర్యోద్యమమునకు తోడ్పడగల్గినవారందరును కాంగ్రెసులో చేరవచ్చునని ఆహ్వానించుచున్నాము. సామ్రాజ్యవాదమునకు ప్రత్యక్ష విరుద్ధమైన విశుద్ధప్రజాస్వాతంత్ర్యముచే మనము కోరుచున్నాము. కాని, సామ్రాజ్యవాదంకారాభిమానులై దారుణప్రజాపీడనమునకు చేయూతనొసంగుచు పౌర స్వాతంత్ర్య నిర్మూలనమునందు బ్రిటిష్ వారికి బాసటయై నిలచినవారికిమాత్రము కాంగ్రెసులో ప్రవేశించుటకు అర్హతగాని అవకాశముగాని లేదు. వారును మేమును భిన్న కక్షలలోని వారము.

సుభాష చంద్రబోసుగారి అరెస్టు

గవర్నమెంటువారి అధికార మీదేశములో నేరీతిగా చలాయింపబడుచున్నదో బుజువుచేయుట కిప్పుడిప్పుడే జరిగిన విషయ మొకటి ఉదాహరణముగ నున్నది. మనకు ప్రియతముడైన సహచరుడగు సుభాషుచంద్రబోసుగారి విషయములో జారీచేయబడిన పర్కుదుహుకుమును గమనించిన చాలును. ఆయన యెడల గవర్నమెంటువారు చేసిన నిందారోపణ యెంతహాస్యాస్పదములో మనకు తెలియును. అట్టినిందలు నిజమని అంగీకరించినను, ఆయన విషయములో హద్దు మేరలేకుండ వారు విధించుచున్న శిక్ష యెంత మాత్రమును సహింపదగినది కాదు.

తిరిగి మాతృదేశమునకు వచ్చుట యుక్తమాయని ఆయన నాసలహాకోరియుండెను. నాకేమియును తోచలేదు. తిర్గి రావలసినదని ఆయనకు నేను సలహా యిచ్చుట సులభవిషయము కాదు. అందువల్ల ఆయనకు కారాగారమే ప్రాప్తించగలదు. ఆయన దేహారోగ్యము కారాగారవాసమువల్ల చెడిపోయినది. అట్టిస్థితిలో ఆయన చిత్త స్వాస్థ్యముకూడ లేకుండ తిరిగి మరొక క్రొత్తబాధ ననుభవింపవలసినదని నేను కోరగలనా? అందువల్ల ఇప్పుడిప్పుడే మాతృదేశమునకు మరలిరావలదనియు మరికొంతకాలము ఆగవలసినదనియు నేను కొంచెము బెంగకముందు ఆలోచించి సలహా నిచ్చితిని. కాని, యీసలహా యిచ్చినందుకు నాకే కష్టముగా నుండెను. నాస్నేహితులు కొందరితో సంప్రదించి, ఇంకొక సలహాను భిన్నముగా మరల మీదైనను తత్వరలో స్వదేశమునకు రావలసినదని వ్రాసితిని. నాలేఖ వారికి చేరక పూర్వమే ఆయన బయలుదేరెను.

రాజకీయ దురంతకుల యుద్యమము

ఈ సందర్భములో మనమొక పెద్దవిషయమును గమనింపవలసియున్నది. ఈ దేశములో దురంత విప్లవోద్యమమొకటి చెలరేగుచున్నదను భయమును చూపించి దేశములోని రాజకీయోద్యమములను పెక్కింటిని గవర్నమెంటువారు అణచివేయుచున్నారు. రమ్యమైన బెంగాలీ ప్రతిభను అణచివేయుచున్నారు. వారికి కాలుచేతులను కట్టివేయుటయేగాక, వారి శక్తియుక్తులను అణచివేయుచున్నారు. ప్రజలలో పరిపక్వమైన సంకల్పబలము ఏర్పడునప్పుడు విప్లవాలు చెలరేగుచుండును. ప్రజాప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వమునకై సక్రమముగా ఏర్పడియుండినప్పుడు ప్రజాప్రభుత్వశాసనముల ననుసరించి శాసనబద్ధముగా నూతనసంస్కారముల నుపక్రమింపవలెనని వాదించెడి పశ్చాత్యుపదేశమువారివాదనకూడ సంస్కార పరిపక్వము లేని యుద్యమమై మతిచెడిన నాస్తికుల ప్రలాపము వంటిదే యగును. ఈ రెండును సంస్కార పరిపక్వములేనవే యగును. కాని మనదేశములో జాతీయప్రబోధము అపరిపక్వదశను దాటినది. ఇదివరలో రాజకీయ దురంతములను పక్రమించిన వారందరును తమ సిద్ధాంతములు నిరర్థకములని గ్రహించి అశాంతిని మానుకొనిరి. కాంగ్రెసుసభ దౌర్జన్య రహిత సిద్ధాంతమునుగూర్చి నొక్కివక్కాణించి దేశములోని యువకుల నందరిని కాంగ్రెసు సంకల్పించిన సాత్వికోద్యమములోనికి ఆక

స్థాపించినది. ఈ రాజకీయ దురంత విప్లవోద్యమము ఈవరకే పూర్తిగా అంతరించియుండెడిది. కాని, గవర్నమెంటువారు తమ తీవ్రప్రతీకారము వల్ల, అపహాస్యులైనవారి కోపావేశమును రెట్టించుచున్నారు. మిడ్నపూరులోను, బెంగాలులోను, తదితర ప్రాంతముల లోను అవలంబింపబడిన కఠినచర్యలను బుద్ధిపూర్వకముగా సాగించి ప్రభుత్వము తనకుతానే శిక్షను విధించుకొనవలసినదై యున్నది. అటువంటి దారుణకఠినచర్యలే సరిహద్దు రాష్ట్రములలోను అమలు జరుపబడెను. కాని అచట విప్లవోద్యమము కలదనుటకు కించిత్తయి నను ఆధారము లేదు. కోట్లకొలది ప్రజలకు హితులై పూజ్యులై పఠానవరేణ్యుడైన అబ్దుల్ గఫ్ఫారుఖానుగారు నేటికిని చెరసాలలో పడియున్నారు. వేర్వేరుసాకులను, సమాధానములను చెప్పవచ్చును. కాని మూలకారణ మేమనగా, మన పరిపాలకులయందు ఫాసిజం తత్వము ఎక్కువగా వృద్ధియగుచున్నది

ఆత్మపరిశోధన

ఇదంతయును ఒకపక్షమువారి విషయము. ఇక మనసంగతి ఏమిటి? మనలో మనకు ఐకమత్యము లేదు. మన సహచరులయందే చిల్లర తగాదాలు పెరుగుచున్నవి. వీనివల్ల మన ప్రధానసంకల్పమును మనము మరచిపోవుచున్నాము. మనము జనసామాన్య హృదయమును ఆకర్షిం పుట మానివేసితిమి. వారి యభిమానోత్సాహమే మన స్వాతంత్ర్యో ద్యమమునకు ప్రాణాధారము. వారిసాహచర్యము మనకు లేనియెడల మన కాంగ్రెసుసంస్థ నిర్వీర్యమై నామమాత్రావశిష్టము గును. ప్రధాన విషయములనే ప్రప్రథమముగా ఆలోచింపలేము. ఈ సంగతిని మనము మరచి చిల్లరవిషయములకై తగాదా పడుచుండుటవల్లనే మనము నేలవిడిచి సాముచేసినవార మగుచున్నాము.

ప్రతియుద్యమమునకును ఆటుపోటు లుండును. ముఖ్యముగ్య అంత రాయములను అపజయములను ఎట్టియుద్యమమునకైనను తప్పవు. అట్టి అపజయములను పరాభవములను కలిగినప్పుడు ప్రజలు నిస్పృహా చెందుచుందురు. వారి నిరాశనుమాన్పి వారికి మరల ధైర్యమును పురికొల్పవలసియుండును. అట్టిది పలుమారు ఆవశ్యకమగును. కాని ఇటీవల జరిగిన విషయముల కన్నింటికిని పైజెప్పిన సమాధానము చాలదు.

సత్యాగ్రహోద్యమ విఘాతహేతువులు

ఇదివరలో మనము ప్రత్యక్షముగా జనాంగబలముతో ప్రభుత్వ మును ప్రతిఘటించియుండినప్పుడు ప్రజలే మనకు మూలబలముగా నుండిరి. నాయకులుమాత్రము విద్యాధికులైన సాధారణ స్థితిపరులలో నుండివచ్చిరి. అప్పటిపరిస్థితులలో మరొకగత్యంతరము లేకుండెను. ఈ ధనవంతులును, విద్యాధికులును అటుయిటు: కాని మధ్యతర గతులలోనివారు. ఈ మధ్యస్థ తరగతి ఎట్టిదో నిరూపించుటకు వీలులేనిది. వీరిలో అగ్రస్థానము వహించెడివారు కొందరు బ్రిటిష సామ్రాజ్యాభిమానులు. వీరిలో క్రిందిమెట్టువారు ఆస్తి వసతులను కోల్పోయి దుర్భరార్థికదైన్యమునకు లోనై స్థితి చెడియున్నవారు. వీరిలోనుండియే రాజకీయోద్యమములకుగాని, విప్లవోద్యమములకుగాని ప్రబోధప్రచారకులు బయలుదేరుచుందురు. కాని పైమెట్టువారునుగాక, దిగువమెట్టువారునుగాక నడుమంతరముగా నుండెడి సామాన్యసంపన్నులు కొందరుకలరు. వీరిలో కొందరికి సామ్రాజ్యాభిమానులైన ఉన్నతులతోను, క్రిందిమెట్టులోనున్న స్థితి చెడిన సంస్కారులతోను సంబంధబాంధవ్యములుండును. ఇటువంటి మధ్యతరగతివారు నాయకత్వము వహించునప్పుడు వారికి ఆస్తివసతుల మీదను, కీర్తిసేవయందును ఆసక్తియుండును. వారి ధోరణి బిడ్డలమీదను, చుట్టములమీదను ప్రీతి కలదన్నట్లుగానుండును. వారి ఆస్తులను జప్తుచేయగానే వారిసంకల్పబలము సన్నగిల్లును. ఉద్యమములోనుండి వెనుకంజవేయుదురు. నాయకత్వము వదలుకొందురు.

కాని, యిటువంటి పరిస్థితులలోనుండియే జాతీయ విప్లవము నకు నాయకులు బయలుదేరుచుందురు. మన దేశములోని యుద్యమ మందు మహోన్నతులవలె ముందు నడచినవారందరును ఇట్టి సామా న్యకుటుంబములలో నుండియే ఉద్భవించిరి.

కాని, మన యుద్యమతీవ్రతనుబట్టి యీ నాయకులు బం ధింపబడినతోడనే వెనుక నడచుచున్న చిల్లరజనులందరును విసివి వేసారి తమ వెనుకటి స్తబ్దత్వమునే మరల నవలంబించిరి. మనయుద్య మము విజృంభించినప్పుడు గవర్నమెంటువారు ఆస్తులను జప్తుచేసిరి. పైకమును సర్కారుదాఖలు చేసిరి. ఈ విధముగా జనులను చెదర గొట్టి బెదరగొట్టగల్గిరి.

సామాన్యజన ప్రాబల్యము

ఇట్టి చిక్కును తొలగించుట ఎట్లు? సామాన్య కుటుంబముల లోనివారే మనకు నాయకులుగా రావలెను. అది తప్పదు. కాని, వీరు జన సామాన్య హృదయమునే గమనించి వారివల్లనే యుత్సాహపూరి తులు కావలెను.

కాంగ్రెసుసభ జనసామాన్యార్థమైన సంస్థగా నుండిన చాలదు. ఇది జనసామాన్యసంస్థగానే యుండవలెను. అప్పుడే అది ప్రజా సామాన్యమున కుపకరించును. ప్రస్తుతము మనదేశములో సామాన్య కుటుంబములలోనివారికి జనసామాన్యముతో సన్నిహిత సన్నివేశము లేదు. సామాన్య మాధ్యమిక కుటుంబములోనివారి యూహాపో హలనుబట్టియే మనము జాతీయాభీష్టములను నిర్ణయించుచున్నాము. అది తగదు. ప్రజాభీష్టమనగా సర్వజనసామాన్యాభీష్టముగా, నిర్వ చింపబడవలెను. హిందూ మహమ్మదీయసమస్యలనెడి తగాదాలు కూడ సామాన్యస్థితిపరులకు సంబంధించిన తగాదాలేకాని, యీ ద్వేష వైషమ్యములు జనసామాన్యమునకు అర్థములేనివి.

గత ౧౫ సం. ల నుండియు జరిగిన సందర్భవిశేషములను బట్టి జనసామాన్యమునకు సంబంధించిన ఆర్థికసమస్యలనేకము పొడచూపినవి. దేశములోని ఆర్థికపరిస్థితులు తారుమారగుటవల్ల వారికనేక క్రొత్త చిక్కులు ఇటీవల సంభవించినవి. వీని నన్నింటిని తొలగించవలసియున్నదనెడి సంకల్పము వారిలో కలిగినది. కాని వారి కష్టనిష్ఠురములను వెల్లడించుటకు కాంగ్రెసుసభలో వారికి తావులేకపోయినది.

౧౯౨౦ సం॥ లో పరిస్థితులు యీ రీతిగా లేవు. ౧౯౨౦ సంవత్సరానంతరము కాంగ్రెసుసభకును సర్వజనసామాన్యమునకును అన్యోన్యాశ్రయ సంబంధము అంగాంగిన్యాయముగా ఏర్పడెను. జనసామాన్యాభీష్టములకు కాంగ్రెసు సంస్థ సభారంగమైయుండెను. కాని, జనసామాన్యముయొక్క వాంఛితములు సుస్థిరములై, వారిసంకల్పోద్దేశములకు నామరూపములు ఏర్పడగానే కాంగ్రెసు సభలోనికి వారిని వెనుకటివలె ఆహ్వానించుటకు తదితరులు సంసిద్ధులగుటలేదు. ఈవిధముగా కాంగ్రెసు సభలోని ప్రముఖులకును జనసామాన్యమునకును పరస్పరానురాగసంబంధము తెగిపోయినది. సంబంధము వీడిపోవుట శోచనీయమే. కాని ఇది మనపురోభివృద్ధికి అక్కరకు రాగలదు. ప్రాతసంబంధము విచ్ఛిత్తియైనను, నూతనబాంధవ్యమునకు తగిన కట్టుదిట్టములను క్రొత్తపద్ధతుల ననుసరించి చేయవచ్చును. తద్వారా, కాంగ్రెసుసభలోనే జనసామాన్యమునకొక నూతనజ్ఞానోదయము కలుగవలెను. ౧౯౨౦ సంవత్సరమునందు ప్రజాబాహుళ్యమునకంతకును మధ్యతరకపు సామాన్యసంపన్నులును విద్యాసంస్కారులును నాయకత్వమువహించి వారి తరపు ప్రతినిధులైయుండిరి. ఇప్పటికిని యీ నడుమంతరపు తరగతిలో చేరిన క్రిందిమెట్టువారికింకను జనసామాన్యముతో సన్నిహిత సంబంధమేర్పడియున్నది. మొత్తముమీద యీనడుమంతరపు తరగతివారికిని జనసామాన్యమునకును అన్యోన్యాశ్రయము వెనుకటి యంతగా లేదనియే చెప్పవచ్చును.

ప్రజాబాహుళ్యముతో మనకు సంపర్కసన్నివేశములేకపోవుటకు కాంగ్రెసుసభయొక్క కట్టుదిట్టములుకూడ కొంతవరకు హేతుభూతములైయున్నవి.

౧౫ సం॥ల క్రిందట యీ సభాంగనిర్మాణములో సమూలమైన మార్పులు కొన్ని చేయబడెను. అందువల్ల అధికసంఖ్యాకులైన మెంబర్లు కాంగ్రెసులో చేరిరి. జాతీయోజ్జీవనమునకు కాంగ్రెసుసభ అప్పుడు దివ్యముగా పనిచేసెను. కాంగ్రెసుసభను నడిపించెడి పెద్దలందరును ముఖ్యముగా సంఘములోని నడుమంతరపు తరగతిలో నివారుగాను, బస్తీనివాసులుగాను ఉండిరి. అయినప్పటికిని కాంగ్రెసు సందేశము పల్లెపల్లెకును ఇంటింటికిని అప్పుడు వ్యాపించెను. జాతీయస్వాతంత్ర్యసమస్యలను గ్రామస్థులుకూడ శ్రద్ధాసక్తులతో చర్చించిరి.

అట్టి పల్లెకాపురందరును మన కాంగ్రెసుపక్షాభిమానులై ప్రవర్తించుటవల్ల వారి యండవలన మన కాంగ్రెసు మరింత బలవత్తరమై ప్రతిభావంతమై పనిచేయగల్గెను. కాంగ్రెసుసభకు ప్రజాదరణమే ప్రాణాధారము. గవర్నమెంటువారికఠిన నిర్బంధవిధానము వల్ల మనకు పల్లెకాపురులతో సంబంధము తెగిపోయినది. అంతేకాదు. మరొక సందర్భముకూడ ఏర్పడినది. స్వరూపనిర్ణయములేని అరచేతి వైకుంఠములను వారికి మనమిప్పుడు చూపించి ఆకర్షింపగల్గితిమి. కాని, మన మాటలయందు నమ్మకమిప్పుడు వారికి పోయినది. దేశములోని ఆర్థికమాంద్యమువల్ల ప్రజాబాహుళ్యమునకు క్రొత్త ఆర్థికసమస్య లేర్పడుచున్నవి. అవియే వారినిప్పుడెక్కువగా బాధించుచున్నవి. ఆర్థికబాధానివారణమునకు మనము నిర్ధారణముగా ఇదమిత్థమని తరుణోపాయములను వారికి చూపజాలకయున్నాము. కనుక, వారికిని మనకును ప్రత్యక్ష సమావేశము లేకపోవుటయేగాక, చిత్తవృత్తిలో కూడ వారికిని మనకును అంతరమేర్పడుచున్నది.

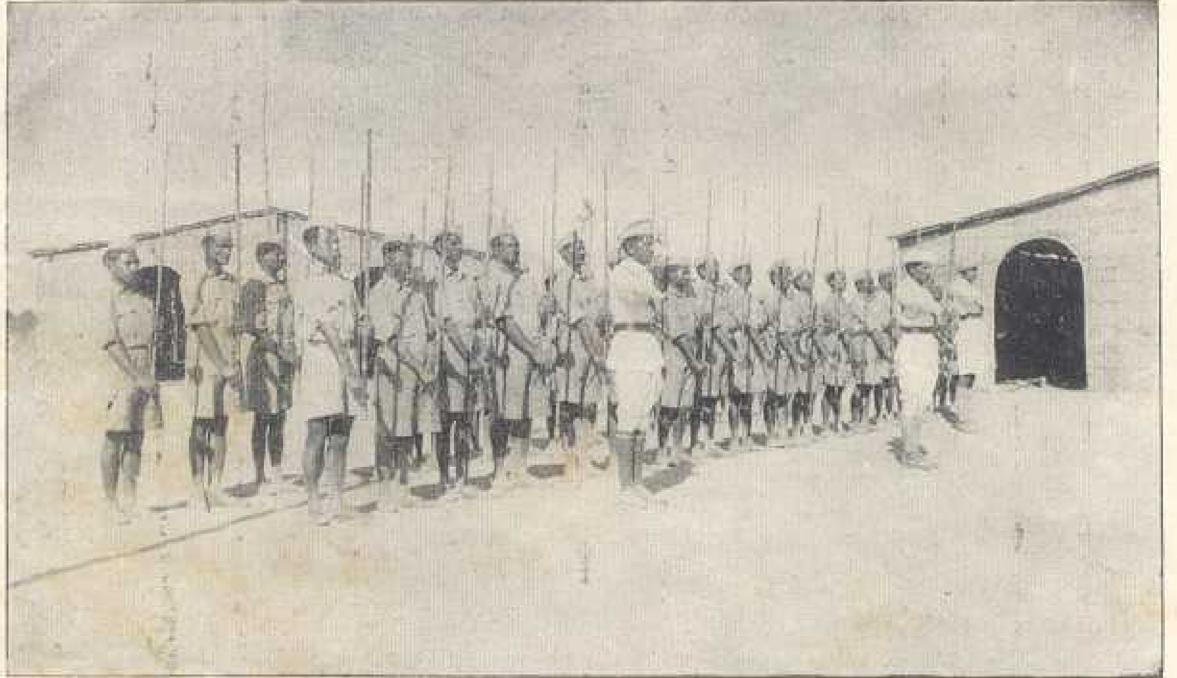
నడుమంతరపు తరగతిలోని సామాన్య సంపన్నులకును ప్రజాబాహుళ్యమునకును ఇప్పుడు లంకె తెగిపోయినది. ఈ నూతన సంఘ…ర్భావసరములకు తగినట్లుగా మన కాంగ్రెసుసభయొక్క నియమ నిబంధనలనుకూడ మనమింకను సంస్కరించలేదు. కాంగ్రెసుసభా వ్యవహారములన్నియు జనసామాన్య ప్రసక్తి లేకుండ నేల విడిచి సాము చేయుచున్నవి. గాలిలో మేడలు కట్టినట్లుగా, ఏవో కొన్ని కాంగ్రెసుకమిటీలు తమలో తాము సంప్రతించుకొనుచు మబ్బులలో కూర్చుండి పనిచేయుచున్నవి. ఈ కాంగ్రెసుకమిటీలన్నియు కాంగ్రెసుసభాపూర్వప్రతిష్ఠాగౌరవముతో వ్యవహారములను చాలవరకు సాగింపగల్గుచున్నవి. కాని, జనబాహుళ్యముతో సన్నివేశ సంబంధము పోయినది. కాంగ్రెసు పేరుతో వీరందరును అధికారములను చలాయించుచున్నారు. వీరిలో వీరు పెత్తనములకై తగవులాడుచున్నారు. నీచాతినీచములైన మాయోపాయములకు కూడ పాల్పడుచున్నారు. ఉన్నతాదర్శములు మటుమాయమైనవి. వానిస్థానే సమయోచితోపాయములను వక్రకుతంత్రములను కాంగ్రెసువారు ఇప్పుడు అవలంబించుచున్నారు. ఈ విపరీత పరిస్థితులను పరిమార్చుటకు కాంగ్రెసుసభానియమములు సర్వసమర్థములుగాలేవు. ఉచ్చనీచములను పాటింపని పదిమంది కాంగ్రెసులో జేరి తమ యిష్టానుసారముగా దానిని నడిపించి తాము తలచినరీతిని తలక్రిందుజేయుటకు వీలుగా యీ సభాంగనిర్మాణమిప్పుడేర్పడియున్నది. ఇటువంటి చాణక్య తంత్రమునుండి కాంగ్రెసుసభను రక్షింపవలసినయెడల, జనసామాన్యమునకీ మహాసభలో బాహుళ్యమైన పలుకుబడియును ప్రాతినిధ్యమును ఏర్పడవలెను. అట్టి ప్రజాబాహుళ్య ప్రసక్తి ప్రయోజకమే యీ మహాసభకిప్పుడు కావలసియున్నది.

౧౦. సంపూర్ణానంద, స్వచ్ఛందసేవాదళాధినేత

౯. శ్రీ ప్రకాశ, ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షుడు

౧౧. స్వచ్ఛంద సేవాదళము (పురుషులు) సంపూర్ణానంద, దళాధినేత

౧౨. స్వచ్ఛంద సేవాదళము (స్త్రీలు) శ్రీమతి సోఫియా సోంజి, దళాధినేత్రి

కాంగ్రెసు సభావిధాన సంస్కరణము కావలెను

కాంగ్రెసుసభా నియమములను సంస్కరించవలెనని క్రిందటి సంవత్సర మొక ప్రయత్నము చేయబడెను. కాని ఆప్రయత్న మెంతవరకు కృతార్థ మైనదో నిర్ణయించుటకు నేను సమర్థుడనుకాను. ఈమార్పులవల్ల బహుశః కాంగ్రెసుపక్షీయ వ్యవహారములను సులభముగా సమర్థముగా నిర్వహింపజేయ్యవచ్చును. కాని కాంగ్రెసు జనసత్తువలతో పుష్టిగా నుండినయెడలనే యీ వ్యవహారాధికారవర్గ మంతయును అక్కరకు రాగలదు. అట్టి జనసత్తువలు కాంగ్రెసుకు కలుగవలసిన యెడల ప్రజాబాహుళ్యనిర్మాణముల వల్లనే కలుగవలెను. ప్రస్తుత కాంగ్రెసుసభాధికారవర్గపద్ధతివల్ల కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు ప్రజలచేరిట అధికారము వహించుచున్నారేగాని, ప్రజలకు నిజమైన పలుకుబడి ప్రత్యక్షముగా కాంగ్రెసులో లేకపోలేదు. గ్రామవాసులతోను పల్లె కాపులతోను సంబంధ ముండవలెనవి యున్నారేగాని అట్టి సంబంధప్రమేయమును వారికి యీసభావ్యవహారములలోకలుగజేయుట లేదేలేదు.

సామ్రాజ్యవేశమును నిర్మూలించవలెను

కావున మన మిప్పుడు ముఖ్యముగా ఆలోచించవలసిన విషయమేదనగా:— సామ్రాజ్యాధికార తత్వమునకు విముఖులైనవారి నందరిని నీ మూకుమునకు తీసికొనివచ్చు టెట్లు? సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము నభిలషించెడి నడుమంతరపు సామాన్యసంపన్నులను విద్యాధికులను, ప్రజాబాహుళ్యముతో కలిసి ఏకముఖముగా వ్యవహరించునట్లు చేయు టెట్లు? సంఘములోని అన్ని తెగలవారిని సమష్టిగావికీభవించు నట్టు ప్రయత్నములు చేయవలెనని ఇదివరలో ప్రగల్భములు మాత్రమే పల్కియుండిరి. నాకు తెలిసినంతలో, శ్రీమంతులకును స్వల్పస్థితిపరులైన మధ్యతరగతివారికిని మాత్రము కొంత చేస్తే మేర్పడినది. కాని జనసామాన్యమును వారు విసనాడి నష్టపరచిరి. పైచెప్పిన హెచ్చుతరగతివారును మధ్యతరగతివారును ఏకమై క్రింది తరగతివారిని త్యజీకరించిరి. అది కాంగ్రెసుసంప్రదాయవిరుద్ధము. ఇట్టిద్రోహనీతి కాంగ్రెసు వాక్లించే యెడల, ఇది అఖిలభారత జాతీయసభ కాజాలదు. జనసామాన్యమునకు ద్రోహము చేసినదగును. సామ్రాజ్యహంకారమును నిర్లు నమూలముంచి ధిక్కరించునట్టి సర్వతోముఖ జాతీయైకమత్యమే ముఖ్యముగాకావలెను. కాబట్టి అట్టి సంఘీభావబలము కార్మికకర్షక జనసామాన్యమువల్లనే కాంగ్రెసు నకును లభింపగలదు.

నేనింతవర్పు అంతర్జాతీయోద్యమములకును మన జాతీయోద్యమమునకును ముడిపెట్టి యీరెంటికినిగల సమానాంతర్గత తత్వమును విపులముగా చర్చించియుంటిని. సద్యః మనల నిప్పుడుబాధించుచున్న ప్రస్తుతాంశములను ముచ్చటించనేలేదు. ఇందువల్ల మీకు కొంత విసువుపుట్టి యుండవచ్చును. కాని, ఆధునిక ప్రపంచములోని నూతన ధర్మసంచలనముందు భారతదేశమునకు గల సంబంధ మెట్టిదో సమ్యముగా గ్రహించుటవల్లనే మనరాజకీయసమస్యలను మనము సక్రమముగా పరిష్కరించుకొన గల్గుదుమని నేనుగట్టిగానమ్మియున్నాను. ధనాఢ్యసామ్రాజ్యప్రాబల్యమునుగూర్చిన అఖిలప్రపంచ ధర్మ సమస్యయే మనలనుకూడ బాధించుచున్నది. ఇట్టి విశ్వరూప సందర్భమును మనకు లేకుండివిషయమున కాలవిషయమునుపూర్వాపర సందర్భ సమన్వయము లేకుండ ఆలోచించేయెడల మనబుద్ధి పెడత్రోవలబట్టును. అర్థము పెడర్థమగును. ప్రపంచమునంతను నొక్కమారు పరికించిచూచి నయెడల, ప్రపంచశక్తులు పరస్పరము పెనగులాడుకొనుచున్నవని తెలియగలదు. సంగ్రామగర్జనములు ప్రపంచమంతటను వినిపించుచున్నవి. కారుమబ్బులు క్రమ్ముకొని వచ్చుచున్నవి. యుద్ధవిలయ మెప్పుడు వచ్చునోచెప్పజాలము.

పరాధీన జాతులవారు స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యములకై తగవు లాడుచున్నారు. పోట్లుపడుచున్నారు. పీడితులైనవారు పీడాకరులను లేదిపారజోచుచున్నారు. స్వాతంత్ర్యమును సమానస్వామ్యములను తమ కొసంగవలసినదిగా అడుగుచున్నారు. సామ్రాజ్యతృష్ణచే ఇటాలియనులు ఎబిసీనియను యోధులపై కాంచువర్షములను కురిపించుచున్నారు. సామ్రాజ్యతృష్ణచే జపానువారు ఉత్తర చైనాలోను మంగోలియాలోను తమ పటాలములతో దండెత్తుచున్నారు. సామ్రాజ్య తృష్ణచే బ్రిటీషువారు ఇతరజాతులకు శ్రీరంగనీతుల నుపదేశించి తామమాత్రము భారతదేశములోను పశ్చిమోత్తర సరిహద్దులలోను యథాతథముగా తమ ఆటము సాగించుచునేయున్నారు. ఈమహాసంక్షోభమువల్ల తీరని ఆర్థిక వ్యవహార సంప్రదాయ మొకటి ఆయాదేశములలో వర్తించుచున్నది. ఈ ఆర్థికసంప్రదాయము లవల్లనే ప్రజాకల్లోలములు మరింత ప్రబలమగుచున్నవి. ఈ ప్రపంచ పరిణామములన్నింటియందును ఒకసర్వాంతర్వ్యాప్తమైన సమానధర్మసూత్రము మనకుకన్పించుటలేదా? కనుక, మనము ప్రపంచచరిత్రను తత్వజిజ్ఞాసతో పరిశీలింపజేచ్చి మనవర్తమాన విషయముల నన్నింటిని, అంతరార్థములతో గ్రహించెదముగాక. అట్లు గ్రహింపగల్గినప్పుడే మనము యుగధర్మమును గ్రహించి తదనువర్తనులమై ముందంజవేయగల్గుదుము.

ఈ అధ్యక్షోపన్యాసములో సాధారణముగా కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు ప్రస్తావించెడి విషయములనుమించి నేను మాట్లాడుచున్నానని నాకు తెలియును. కాని, నాతత్వమేదో గ్రహించకుండ నాకు పెద్దరికము నీయరాదు. మనమనస్సులలో మనము నిష్కల్మషముగా నమ్మియున్న విషయములను మర్మము విప్పి పరస్పరము చెప్పుకొనవలసియున్నది. సాంఘిక సంస్కారవిషయములోను, ఆర్థికసంప్రదాయముల విషయములోను నాఅభిమతము లెట్టివో చాలమందికి తెలిసియేయున్నవి. అయినప్పటికిని, నన్నే ప్రెసిడెంటుగా ఎన్నుకొనియుండిరి. అంతమాత్రముచేత మీరందరును

నాతో ఏకీభవించి నాసిద్ధాంతములనే హర్షించిరని నేను తలంపను. లేదా మీలో అధికసంఖ్యాకులైనను ఆమోదించుచున్నారని తలంపను. కాని నాయొక్క అభిప్రాయధోరణి దేశములో వ్యాపించుచున్నదనియు, దానినిగూడ తెలిసికొనుటకు మీరందరును కుతూహలాయత్తచిత్తులై యుందురనియు నేను తలంచుచున్నాను.

సాంఘికసమత్వవాదమే నా తారకమంత్రము

భారతదేశాభ్యుదయమునకు సంబంధించిన సమస్యల నన్నింటిని పరిష్కరింపగల తారకమంత్ర మొక్కటే కలదు. అదే "సోషలిజం" అనబడు సాంఘికసమత్వవాదము అని నాకు గట్టి నమ్మకము కలదు. "ఆత్మవత్సర్వ భూతాని" యన్నట్లుగా నేను సర్వమానవసమహితత్వమనెడి అద్వైత వేదాంతధోరణిలోను జీవకారుణ్యభావముతోను యీ సాంఘికసమత్వమను మాటను ప్రయోగించుటలేదు. శాస్త్రీయ నిర్వచనార్థములోను, ఆర్థికశాస్త్రధోరణిలోను యీసాంఘిక సమత్వమను పదమును నేను వాడుచున్నాను. ఇది సంఘమునకు వర్తించెడి ఆర్థిక సంప్రదాయమాత్రము మాత్రమేకాదు. ఇది మానవజీవిత పరమార్థమును బోధించెడి వేదాంతతత్వమనికూడ నా నమ్మకము. అది నాకు నచ్చినది. భారతదేశములోని దుర్భర దారిద్ర్యమునకును, నిర్వ్యాపారత్వమునకును, భారతజాతియొక్క పారతంత్ర్యమునకును, అధఃపతనమునకును సాంఘికసమత్వ సిద్ధాంతము తప్ప మరొక తారణోపాయము నాకు కన్పించుటలేదు. ఈ భవబంధముల కన్నింటికిని అదొక్కటే మోక్షమార్గము. దీనిని అనుష్ఠించుటకు, మన రాజ్యాంగధర్మములే పూర్తిగా మారవలెను. మనసంఘములోని సంప్రదాయములన్నియు తారుమారు కావలెను. స్వదేశసంస్థానములు, జమీందారీలు కూడ తలక్రిందులు కావలెను. దీని అర్థమేమనగా, స్వంత ఆస్తియనునది ఉండదు. ఉన్నప్పటికిని ఒక మితప్రమాణమునకు లోబడియుండును. కొలదివర్తకులుమాత్రమే లాభము లుగణించి లక్షాధీశ్వరులగుటకు వీలులేదు. సహకారపద్ధతి ననుసరించి అందరును కలిసి పాటుపడవలెను. ఇట్టిపద్ధతి అమలులోనికి రావలసిన యెడల మన పూర్వజన్మవాసనలన్నియు, మన వంశపరంపరానుగతమైన అభ్యాసములన్నియు, అభిప్రాయధోరణులన్నియు మారిపోవలెను.

మన కోరికలు మన జీవితాభిలాషలు పూర్తిగా క్రొత్తమార్గము ననుసరింపవలెను. కేవలము క్రొత్త ధర్మప్రతిష్ఠాపన జరుగవలెను.

ఈ నాగరకతాసంప్రదాయములన్నియు అంతరించవలెను. లక్షాధికారుల చేతులలోనున్న అధికార ప్రాబల్యమే ఇప్పుడు అమలులో నున్నది. ఇది నాశనము కావలెను. ఇటువంటి నూతనయుగధర్మమెట్లు వర్తించునో గ్రహింపదలంచినయెడల, సోవియటు రష్యా ప్రభుత్వముయొక్క పద్ధతులను గమనింపదగును. ఆదేశములో జరిగిన కొన్ని విషయములు నాకు కూడ యిష్టములేదు. అవి నాకు సంతాపకరములైన విషయములే యగును. కాని, ఘోరప్రజాపీడనము ప్రబలియున్న యీ రాక్షసయుగములో అచట మాత్రము లోకకల్యాణార్థమైన నూతన ధర్మవికాసము జరుగుచున్నదనియే నా విశ్వాసము. మన యనంతరతరములవారికి మంచి రోజులు రానున్న యెడల, సోవియటు రష్యావల్లనే రావలెను. ఇంతలో నొక ప్రళయమువచ్చి ప్రపంచము నంతను మంచివేయనియెడల, ఈ నూతన సాంఘిక సమత్వతత్వము ప్రపంచమంతటను వ్యాపించి పరదేశములగూడ ప్రబలి,ధనాధ్యప్రాబల్య ప్రేరితములైన యుద్ధము లిక తుదముట్టగలవు.

కాని, యీ నూతన ధర్మతత్వమెన్నటికి దేశములో పాదుకొనునో నాకు తెలియదు. కాని ఆయాదేశములవారి సహజ సందర్భానుగుణముగా యీ తత్వము వారిలో వ్యాపించుచుండును. ఈ తత్వము ఒక్కొక్క దేశములో ఒక్కొక్క ఆకారమును దాల్చుచుండును. కాని ప్రపంచములో యీ సాంఘిక సమత్వతత్వము నవలంబించిన జాతులన్నియు ఏకమై సహోదర భావముతో శాంతిసమాధానములతో మెలంగ నేర్చును. ఈ సంక్షోభములోనుండి యీ మహామథనములోనుండి శాశ్వతశాంతిప్రదమైన అమృతత్వము లభించును.

కాంగ్రెసుసభ సాంఘికవాదుల పీఠము కావలెను

కాబట్టి నాయభిమతానుసారముగా యీ సాంఘిక సమత్వమనునది కేవలమొక ఆర్థికసిద్ధాంతముకాదు. అదియొక నూతనధర్మసిద్ధాంతమని సంపూర్ణవివేకముతో నిండు హృదయముతో నమ్మియున్నాను. పరాక్రాంతమైన భారతదేశమునుచూచి నేను సహింపజాలను. కనుక జాతీయవాదినై నేను భారతదేశ సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమునకై కృషిచేయుచున్నాను. అట్టి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమువల్లనే మన దేశములో సాంఘిక సమత్వమేర్పడ గలదను నమ్మకముతోకూడ యీ సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య సంసిద్ధికై కృషిచేయుచున్నాను. కాబట్టి కాంగ్రెసు మహాసభకూడ సాంఘికవాదుల పీఠమై వెలయవలెననియు, ఇట్టి ధర్మప్రతిష్ఠాపనకై పాటుపడుచున్న ప్రపంచములోని తదితరజాతులవారితో మన కాంగ్రెసుసభకూడ చేతులుకలిపి పనిచేయవలెననియు నేను కోరుచున్నాను. కాని, ప్రస్తుతము ఏర్పడియున్న కాంగ్రెసువాదులందరును నాతో పూర్తిగా ఏకీభవించుటకియ్యకొనరని నాకు తెలియును. మనది జాతీయస్వాతంత్ర్యోద్యమసంస్థ. జాతీయస్వాతంత్ర్య సంపాదనకొరకు మాత్రమే యీ కాంగ్రెసువాదులు నాతోకలిసి పనిచేయబూనుకొనెదరు. కేవలము స్వరాజ్యము సంపాదించుటయే కాంగ్రెసుయొక్క పరమావధియని నిర్వచించినప్పటికిని ఈ రాజకీయస్వాతంత్ర్యమువల్ల బాగుపడెడివారెవరో కొలదిమంది మాత్రమే యుండగలరు. అందువల్లనే మనము జనబాహుళ్య క్షేమాభ్యుదయములనుగూర్చి ప్రస్తావించుచుందుము. కాని, మనలో చాలమంది తమకు స్థిరముగా ఏర్పడియున్న హక్కుభుక్తములనువిడనాడుటకు వెనుకాడుచుందురు. కాంగ్రెసుసభ జాతియాన్నత్యముకొర

పాటుపడవలసియున్నదని వారువాదించెదరేగాని జనసామాన్య క్షేమమునకై స్వార్థత్యాగము చేయనియ్యకొనరు. అట్టి స్వలాభాపేక్షాపరులే చాలమంది జాతీయవాదులమను పేరుతోసమికూడి మనరాజకీయ స్వాతంత్ర్యసమరములో మనకెదురొడ్డుటకు సంసిద్ధమగుచున్నారు.

సాంఘికవాదము ప్రబలము కావలెనని నేను కోరుచున్నప్పటికిని కాంగ్రెస్‌మహాసభను నేనిందుకై నిర్బంధించుటకు పూనుకొనను. అట్టినిర్బంధమువల్ల సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమునకై మనము సల్పుచున్న పోరాటమునకే విఘాతముకలుగును. మనలోమనకు చిక్కు లేర్పడును. నాసాంఘికసమత్వసిద్ధాంతము నంగీకరింపనట్టివారితోకూడ నేను చేతులుకలిపి పూర్ణస్వరాజ్యముకొరకుమాత్రమే వారితో పాటుపడెదను. వివిధసిద్ధాంతములను నమ్మియుండినను దేశస్వాతంత్ర్యము నభిలషించెడివారందరును కాంగ్రెసుసభలోచేరి ఇంతకాలము నుండియు ఏకముఖముగా పనిచేయుచునేయున్నారు. అట్టి భిన్నాభిరుచులకు ఇకముందుకూడ కాంగ్రెసుసభలో ఏకమత్యావకాశ ముండవలెను.

ఖద్దరు - గ్రామపరిశ్రమలు. వీనిప్రయోజన మెంతవరకు?

కాంగ్రెసుయొక్క ప్రస్తుత భావధోరణికిని యీ సాంఘికసమత్వ సూత్రమునకును ఏరీతిగా పొత్తు కలియగలదు? అట్టి సమన్వయము సాధ్యమగునని నాకు తోచదు. దేశములో ఫ్యాక్టరీలను కార్ఖానాలును విరివిగా పెరుగుటవల్లనే ప్రజలకు దుర్భిక్షము తొలగి సుభిక్షము కలుగగలదని నేను నమ్మియున్నాను. అట్లయ్యును యిదివరలో నేను రాట్నముతోను చేమగ్గములతోను ఖద్దరువస్త్రములు తయారు చేయబడుటకు మనసార తోడ్పడి పనిచేసితిని. ఇకముందుకూడ తోడ్పడెదను. గ్రామపరిశ్రమలలో ఖద్దరుపరిశ్రమకు ప్రాధాన్యము కలదు. మన ప్రస్తుతార్థిక పరిస్థితులలో గ్రామపరిశ్రమలు ముఖ్యముగా ప్రోత్సహింపబడవలసినవై యుండును. అట్టి చేతిపనులను అభిమానించి ప్రోత్సహించుటవల్ల మనకు సాంఘికముగా, రాజకీయముగా, ఆర్థికముగా అనేకలాభములు చేకూరగలవు. అట్టి పరిశ్రమోద్ధరణ ఫలితములను గమనించువారి కిది విదితము కాగలదు. కాని స్వరాజ్యము లభించేవరకును ఇవన్నియు తాత్కాలిక సాధనోపాయములుగానే నేను భావించుచున్నాను. మన జీవితతాపత్రయముల కన్నింటికిని యిదియే పరమహంసక్రియయనియు, సర్వబాధానివారిణియనియు నమ్మజాలను. ఈ తాత్కాలికసంధ్యాకాలపరిమితి చాల పెద్దదిగానే యుండగలదు. భారతదేశమువంటిదేశములో యంత్రాగారములు విజృంభించినప్పటికిని వ్యవసాయదారులకును పల్లెకాపులకును ఉపవృత్తులుగా యీచేతిపను లెప్పటికిని స్థిరముగా అక్కరకురావచ్చును. నేనుకూడ గ్రామపరిశ్రమోద్ధరణకై తోడ్పడగలను. కాని యంత్రబలమును, యంత్రాగారవ్యాప్తిని పూర్తిగా ఖండించునట్టియు, సాంఘికసమత్వము పనికిరాదని వాదించునట్టియు కొందరు కాంగ్రెసు వాదులవలె నేను గ్రామపరిశ్రమోద్ధరణావశ్యకతను పరిగణించుటలేదు. వారికిని నాకును క్రియలో భేదములేదుగాని సంకల్పములో వ్యత్యాసము కలదు.

హరిజనోద్ధరణ

హరిజనోద్ధరణసమస్యను అన్వయించుకొనుటలోకూడ సంకల్పార్థములు భేదించుచున్నవి. సాంఘిక సమత్వవాదికి హరిజనోద్ధరణావశ్యకత తేటతెల్లమే. ఎందువల్లననగా, సంఘమందు న్యూనతాధిక్యములుగాని, పరస్పరపీడనముగానీయుండకూడదు. ఆర్థికదృష్టితో చూచేయెడల వారు భూవసతులులేని చిల్లరజనులుగా నిరాధారులై యున్నారు. వీరికి అర్థబలము కలిగినయెడల, వీరు స్థితి పరులైనయెడల సంఘములో వీరికి గౌరవమర్యాదలును సమానప్రతిపత్తియును ఆయాచితముగానే లభింపగలవు. కులాచారసంప్రదాయములే మారిపోగలవు.

నూతనరాజ్యాంగవిధానము భారతీయుల కవమానము

అందరి మనస్సులలోను ఇప్పుడు తాండవమాడుచున్న నూతన రాజ్యాంగవిధానమునుగూర్చి యిక ముచ్చటింపదలంచితిని. ఈనూత్న రాజ్యాంగ విధాన విషయములో బ్రిటిష్ పార్లమెంటువారి ధోరణినిగూర్చి మీరు వినగోరుచున్నారు. వెనుకటి కాంగ్రెసు సమావేశము జరిగిన యనంతరము ఈ క్రొత్త యిండియాఆక్టు శాసింపబడినది. అప్పుడే దీని స్వభావలక్షణములన్నియు శ్వేతపత్రముఖములో కన్పించియుండెను. ఈ రాజ్యాంగవిధానమును నాపూర్వీకుడైన కాంగ్రెసుసభాధ్యక్షుడే సునిశితపరీక్ష చేసెను. అంతకన్న ఎక్కువ విమర్శ నేను చేయజాలను. అప్పట్లో సూచింపబడియుండినరాజ్యాంగ విధానమును కాంగ్రెసు సభవారు నిరాకరించియే యుండిరి. ఆశ్వేతపత్ర ప్రణాళిక కంటెను ఇప్పుడు శాసింపబడిన యీ యిండియాఆక్టు మరింత అధ్వాన్నముగా నున్నది. మనలో అతి జాగ్రతగా మృదువుగా మాట్లాడువారును, మితవాదులునుగూడ యీ సంస్కరణములను పూర్తిగా ఖండించియున్నారు. శ్వేతపత్రమునే మనమిదివరలో గర్హించియుంటిమి. మన దాస్యశృంఖలములను మరింత గట్టిగా బిగించి పేదజనులను మరింత నిరుపేదలనుగాజేసి ప్రజలను పీల్చి పిప్పి జేయుటకేర్పడిన యీ రాజ్యాంగ చట్టమును మనము ఏమి చేయవలెను? ఈ చట్టములోని నియమ నిబంధనలను సరకుగొనక మరచి యుండెదముగాక! కాని, ప్రజాభీష్టముల నన్నింటిని తృణీకరించి మన మొఱలనన్నింటిని పెడచెవినిడి మనలను అవమానపరచియుండిరను విషయమునైనను మనము మరువగలమా? మన నోరు మూయించి మనపై క్రూర నిర్బంధశాసనముల నములుపరచి సాధారణ పౌర స్వాతంత్ర్యముకూడ మనకు లేకుండజేసి మనలను నిత్యవిధిగా అణగద్రొక్కుచున్నారను విషయము నైనను మరచి యుండగలమా?

ఈ రీతిగా వారు మనల నవమానించుచు, మనకు స్వారాజ్య పట్టాభిషేకము చేసినను ఆ కిరీటమును మనము కాలితో తన్ని వేయమా? మన ఆత్మగౌరవమునకును జాతీయప్రతిష్ఠాగౌరవమునకును భంగము వాటిల్లి నప్పుడట్టి వరములను వారు ప్రసాదించినను మనము కాలదన్ని నేలరాచి వేయకయుందుమా? అట్టితరి మనమీ నూత్న రాజ్యాంగ చట్టమునేమి చేయవలెను?

కానిసత్యమును స్థిరపరచు శాసనములను మనము తాత్కాలికముగ లొంగియున్నాము. అర్డినెన్సులు మున్నగు నిరోధములకు మనము తలవంచియున్నాము. కాని ఇట్టి నిరోధమునకు ఎదురు తిరిగి సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును పొందు హక్కుగూడి ఈ నిరోధ విధాన సపానమునందు గర్భితమై యున్నదని చెప్పగలను.

నూతన సంస్కరణములను రాజ్యాంగశాస్త్రజ్ఞులు పరిశీలించి ఖండించి యున్నారు. రాజ్యాంగనిర్మాణచట్టములు కేవలము శాస్త్ర విచారణకు తగినవని తలపరాదు. ప్రజలకును ప్రభుత్వాధికారమునకును గల పరస్పర సంబంధమును నిర్ణయించునదే నిజమగు రాజ్యాంగ నిర్మాణమని శాస్త్రవేత్తయగు ఫర్డినాండ్ లాసెలీగారు వ్రాసియున్నారు. ఈ నూతన సంస్కరణ శాసనము ఆమోదింపబడిన పిమ్మట కూడ ప్రభుత్వమువారు తమ అధికారములను యేవిధముగ చలాయించుచున్నారో మనము చూచుచున్నాము. మనల నమ్మించు తియ్యనిమాటలు ప్రమాణములుకావు. పార్లమెంటువారు ఆమోదించిన శాసనమే ప్రమాణము. ప్రజలశక్తి, బలమును ఆధారముగనైకాని ఈ సంస్కరణములను ప్రతిఘటించుటకు తగుచర్య తీసికొనవలెను. ఈ సంస్కరణములను సంపూర్ణముగ ప్రతిఘటించి వాటిని ధ్వంసమొనర్చుటకే నిరంతరముగ కృషిసలుపుటకన్న వేరుమార్గము లేదు.

నూతనసంస్కరణములు - కాంగ్రెసుధర్మము

మన ఉద్దేశ్యము సఫలముకావలెనని అవలంబింపవలసిన కార్యవిధానము గూర్చి ఆలోచించెదము.

నేను ఐరోపాఖండమునుండి తిరిగివచ్చినది మొదలు కార్యసంఘ సభ్యులతో ఈవిషయమై దీర్ఘసంభాషణలు జరిపితిని. ఈ సంస్కరణములను నిరాకరింపవలెననియు, శక్తికొలది ప్రతిఘటింపవలెననియు, అందరు అంగీకరించుచున్నారు. కాని కార్యవిధాన వివరములవిషయమున యేకాభిప్రాయము కుదరకున్నయది. ఇంతకాలము మనము కావలసినపని చేసితిమి: ఇకముందుకూడ యిదేవిధముగ సమష్టి బాధ్యతవహించి మాధర్మములను నిర్వహింపగలమనియే నమ్ముచున్నాము. కాని దృక్పథమునందు భేదములున్నను విషయమును గుర్తెరుగకున్న చిక్కులేర్పడవచ్చును. ఈ సమస్యవిషయమున కార్యసంఘమువారు యెట్టినిర్ణయము గావింపగలరో నేనివమయమున ఊహింపజాలను. కావున నేను నావ్యక్తి అభిప్రాయములను మాత్రమే ఈసందర్భమున తెలుపగలను. కాంగ్రెసు సభవారు ఈనా అభిప్రాయములను యెంతవరకు అంగీకరించెదరో నేను చెప్పజాలను, నేను ప్రకటింపనున్న భావములను కార్యసంఘ సభ్యులలో పలువురు అంగీకరింపజాలకున్నారని స్పష్టపరచుట నావిధియై యున్నది. ఈవిషయమున యేకాభిప్రాయము లేకున్నను కార్యసంఘసభ్యులందరును కలిసి పనిచేయవలెయుననియే నిశ్చయించుకొని యున్నాము. ఈ భేదములు స్వల్పమైనవనియు, ముఖ్యాంశములయందు యేకాభిప్రాయ మున్నదనియు ప్రకటించుచున్నాము. ప్రజాప్రతినిధి సంస్థయగు కార్యసంఘమునకు యింతకన్న యితరమార్గము లేదు.

ఎన్నికలయందు పోటీచేయవలయును

కావున ఈపరిస్థితులలో నూతన రాష్ట్రీయసభలు జరుగనున్న యెన్నికలయందు పోటీచేయుట అవసరమగుచున్నది. రాజకీయ, ఆర్థిక, సమస్యలవిషయమున కాంగ్రెసు ఆశయములను వివరించుచు ఒక యెన్నికల ప్రణాళికను తయారుచేసి ప్రజాప్రతినిధి మండలి యేర్పాటును ప్రధానసమస్యగ ప్రకటించి మనము ఈ యెన్నికలయందు పోటీచేయవలెను. యుక్తవయస్సు కలవారికి ఓటింగుహక్కును ఇచ్చి వారిచే యెన్నుకొనబడిన ప్రజాప్రతినిధులమండలి ద్వారా మన రాజకీయ సాంఘిక సమస్యలు పరిష్కారమగునని నాకు సంపూర్ణవిశ్వాసమున్నది. యెక్కువ తక్కువ ఒక విప్లవమువంటి గొప్ప ప్రబోధము యేర్పడినకాని యిట్టి ప్రతినిధిమండలి సమావేశమగుటకు అనుకూలమగు పరిస్థితులు యేర్పడవు. కాగితములయందు వ్రాయబడు రాజ్యాంగ నిర్మాణములు నిష్ప్రయోజనములు. అధికారము ప్రభుత్వమునకును ప్రజలకును గల పరస్పర సంబంధములను నిర్ణయించునప్పుడు భారతప్రజల నిర్ణయములు ప్రభుత్వమునకు ప్రమాణములుగ నుండవలయును. అట్టి పరిణామము యెన్నడు యేర్పడునో నేను చెప్పజాలను. కాని ప్రపంచమునందెచ్చట చూచినను తీవ్రమగు ప్రబోధము కనబడుచున్నది. నిస్తబ్ధతకు భారతదేశమునందుగాని, మరి యేయితర భూభాగములందుగాని యెడములేదు. కావున త్వరలోనే మనము ఈ సమస్యను (ప్రతినిధి మండల స్థాపనసమస్య) పరిష్కరింపవలసిన అవసరము ఉదయింపవచ్చును. నూతనసంస్కరణములవల్లను, నూతన శాసనసభలవల్లను మన లక్ష్యమగు ప్రజాప్రతినిధిమండలి యేర్పడదు. కాని మన ఈ కోరికను యెల్లప్పుడు దృష్టియందుంచుకొనవలెను. ఈ విషయమున మన ఆశయమును ప్రపంచమున కంతకును ప్రకటించుచుండవలెను.

బ్రిటిష్ ప్రభుత్వముతో సంధిచేసికొనుట

ప్రజలకు స్వాతంత్ర్యహక్కును కలుగజేయు రాజ్యాంగనిర్మాణమును తయారుచేయుటకు ప్రజాప్రతినిధి మండలికన్న యితరమగు

సాధనము మరియొకటిలేదు. ఇట్టి మండలి యేర్పడినచో, యిందలి సభ్యులు భారతరాజ్యాంగ నిర్మాణమును గురించి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వము వారితో ఒడంబడికను గావించుకొనుటకు శాయశక్తులు పూనవచ్చును. యిట్టి సమావేశమునకు మనము ముందుగ ఆలోచన సలుపక పోవుట అవివేకము. అన్ని విషయములను గురించి సమగ్రముగ చర్చలు జరిపి రాజ్యాంగనిర్మాణమును గురించి మన ప్రతినిధులు నిర్దిష్టమగుసూచనలను గావింపవలెను. ఇట్టి ప్రతినిధిమండలిని సమావేశపరచుటకు సంబంధించిన వివరములవిషయమై యిప్పుడే మనము ఆలోచింపవలసిన అవసరములేదు. కాని మన ఆదర్శములను స్పష్టముగ నిర్ణీత సమగ్రమగువిధమున వాటిని ప్రజాప్రతినిధిమండలివారికి సమర్పించుట అవి సఫలముగావలెనని పట్టుదలతో కృషిసలుపుట కాంగ్రెసుసభవారి కర్తవ్యమైయున్నది.

కాంగ్రెసుప్రచారము

ఈ యెన్నికలయందు పోటీసలుపుటకు మరియొక ముఖ్యకారణమున్నది. లక్షలకొలది ఓటర్లకును, ఓటింగు అర్హతలులేని కోట్లకొలది ప్రజలకును కాంగ్రెసు సందేశములను ప్రతిధ్వనింపజేయుటకు ఈ యెన్నికలు మనకు అవకాశము నొసగును. మన కార్యక్రమమును విధానమును స్పష్టపరచి సామాన్యప్రజల కష్టసుఖములను విశదపరచి ప్రజలను, ప్రజాసామాన్యమును అణగద్రొక్కుచున్న సాంఘిక ఆర్థిక పరిస్థితులను తొలగించుటకై కాంగ్రెసువారు పనిచేయుదురని ప్రకటింపవలెను. కాంగ్రెసు సందేశము కాంగ్రెసు విజ్ఞప్తి కేవలము ఓటర్లకుమాత్రమే అందచేసినచాలదు. ఓటర్లు కానివారు కోట్లకొలది యున్నారనియు సాంఘికముగ వారు అతి దీనస్థితియందున్నారనియు విదేశీయుల కౌర్జన్యమునకు వారే అధికముగ గురియగుచున్నారనియు మనము గుర్తెరుగవలయును. యెన్నికలసమయములందు అధికారవర్గమువారు క్రౌర్యమును కలుగజేసికొనుటను మనము చూచియున్నాము. ప్రజాస్వాతంత్ర్యాశయములకు ప్రతికూలురైన ధనికులనుగూడ మనము ఈ యెన్నికల సందర్భమున యెదుర్కొనవలసి యుండును. కాని ఈ ప్రభుత్వము వారుగాని, ఈ ధనికులుగాని మనబలమును మనలను నిరోధింప జాలరు. గోడమీదపిల్లి చందమున మెండు వ్యక్తులను సంస్థలను మన కైవసపరచుకొనవలయునను ఉద్దేశ్యముతో మనము యెప్పుడు మన విధానమును కార్యక్రమమును చులకన చేయుదుమో అప్పుడే మన ప్రతిష్ఠకును బలమునకును అవాంతరము యేర్పడునని గుర్తెరుగవలెను. తాత్కాలిక లాభములకు ఆశపడి మన ఉన్నతాదర్శములవిషయమున యేమాత్రము మనపట్టుదలసడలించుకొనినచో ఆనాడే మనము త్రిశంకునివలె భూతలమునకుగాని, స్వర్గమునకుగాని చేరక ఏకాకులమయ్యెదము. ఈ విధమున పతనము చెందినందులకు కనికరము చూపువారుకూడ యుండరు. కావున కాంగ్రెసు నిర్మాణము ప్రమాణముగ గైకొని నిష్కర్షగ నిలచియుండి యింతకుముందు భారతజాతి జరిపిన స్వాతంత్ర్యసంగ్రామమును ప్రతిఘటించినవారితోను బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమునకు తోడ్పడుచున్నవారితోను యెంతమాత్రము రాజీపడకుండుట సరియగు మార్గమని గ్రహింపవలయును.

అధికారస్వీకరణము

ఎన్నికలలో మనము విజయముగాంచిన పిమ్మట యేమి చేయవలయును? అధికార పదవులను అంగీకరించుటయా? అంగీకరింపకుండుటయా? ఇది అప్రధానమగు ప్రశ్నయని చెప్పవచ్చును. కాని ఈ ప్రశ్నయందు కాంగ్రెసు ఆదర్శములకు సంబంధించిన ముఖ్యసమస్యలు గర్భితమైయున్నవి. ఈ విషయమున గావింపబడు నిర్ణయములపై కాంగ్రెసుభావివిధానము ఆధారపడియుండును, ఈ విషయమున వివిధపక్షములవారు భిన్నభిన్నమగు దృక్పథములను ప్రకటించుచున్నారు. భారతస్వాతంత్ర్యసమస్య కూడ ఈ సమస్యాపరిష్కారమునందే ఒకవిధముగ నిగూఢమై యున్నదని చెప్పవచ్చును. భారతదేశపు రాజ్యాంగనిర్మాణము ఆమూలాగ్రముగ మార్చివేయుటయా లేక బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యపు ఆవరణను ఈ యల్పమగు సంస్కరణముల ననుసరించి పనిచేయుట అను ప్రశ్నగూడ ఈ సమస్యయందే యిమిడియున్నవి. 1920 వ సంవత్సరమున కాంగ్రెసు సభ్యులయందు ఉదయించిన భిన్నభావములు ఆ సమయమున కాంగ్రెసుమహాసభవారు గావించిన నిర్ణయము మీకు స్ఫురణకు తెచ్చుచున్నాను. నిష్ప్రయోజనమైనట్టియు, తప్పుపట్టినదియు నగు రాజ్యాంగసంస్కరణముల వ్యామోహమును విడనాడవలయునని కాంగ్రెసు మహాసభవారు ఆ సంవత్సరమున చారిత్రాత్మకమగు నిర్ణయమును గావించిరి. ఇన్ని సంవత్సరములు ధైర్యసాహసములతో యెన్నియో బాధల ననుభవించి క్రొత్తగనో గొప్పగనో మన ఆదర్శములు సఫలమైనపిమ్మట యిప్పుడు మరల ప్రతిఘాతకర ప్రయోజనములేని పురాతన పద్ధతులకే తిరుగ చలుచుట అవివేకము. ఈ పదవీ స్వీకరణ సమస్యయందు నేను పైన వివరించిన సమస్యలన్నియు యిమిడియున్నవని గుర్తెరిగి ఈ విషయమై కాంగ్రెసుమహాసభవారు తగునిర్ణయమును గావింపవలయును. జాతీయజీవిత విధానమంతయు సంపూర్ణముగ విధానమున మారిపోవలెనని భారతదేశము కోరుచున్నది. తీవ్రమగు ప్రబోధమును కలుగజేయుచున్నట్టియు, విప్లవమునకు దారిచూపు నట్టి నూతన సందేశములు ప్రపంచమును ఆందోళనపరచుచున్నవి యిట్టి మహాసమయమున మనము వెనుకకు తిరిగి నిష్క్రియత్వమగు పద్ధతుల ననుసరింప ఉద్దేశించుట తగిన కార్యమా యని ప్రశ్నించుచున్నాము. మనలో కొందరు స్వాతంత్ర్యసంగ్రామ విషయమున అలసటచెంది కొంత విశ్రాంతి కావలెనని ఆశపడవచ్చును. కాని అప్రతిహతమగు విధమున ఆర్థికపుటవసరములు ప్రజలను ముందుకు నెట్టుచున్నప్పుడు నిరుత్సాహులమైన మనలను ప్రజలు అనుకరింపరు. మన మప్పుడు ఒక

మూల కూర్పొనవలసి యుండును. ఈమహాప్రవాహపు శాటను గుర్తెరిగి యితరులు ముందుకువచ్చి ప్రజలు తమ లక్ష్యము చేరుటకు మార్గము చూపెదరు.

అధికారములేని ఉద్యోగము

నూతన సంస్కరణములు నిష్ప్రయోజనము లనియు, వాటిని నిరాకరింపవలయుననియు మనము తీర్మానము గావించియున్నాము. ఈ తీర్మానమునకు బద్ధులమై ఈ సంస్కరణములను ప్రతిఘటించుచు వాటిని ధ్వంసమొనర్చుటకై పట్టుదలతో పనిచేయుట మన ధర్మమై యున్నది. అట్లుగాక అధికార పదవులను మనము అంగీకరించుట స్వవచన విఘాతమగును. యిట్టి చర్య జాతీయగౌరవమునకు గాని ఆత్మగౌరవమునకు గాని అనుగుణ్యమైనది కాదు. యెంతమాసిపెట్టినను ఉద్యోగముల నంగీకరించుటచే ఈ మహాసామ్రాజ్యమును స్థిరపరచుటకై ఉపయోగింపబడుచున్న నిరోధసాధనములకు తోడ్పడినవారము అయ్యెదము. భారతప్రజలను కొల్లగొట్టుటయందు సామ్రాజ్యవాదులకు సహకార మొసగినవార మయ్యెదము. ప్రజల హక్కులను స్థాపించుటకై కాంగ్రెసు మంత్రులు ప్రయత్నింపవచ్చును. నిరోధవిధానము నాక్షేపింప వచ్చును. కాని ప్రయోజన మేమి? ప్రజలకు నిజముగ లాభము నగలుగజేయుటకు ఈ సంస్కరణముల యందు మంత్రులకు అవకాశములేదు. పైపెచ్చు సామ్రాజ్యమునకు అంగముగ నున్న ఈపరిపాలనమును నిర్వహించుటకును నిరంతరము లోటును చూపు ఆదాయవ్యయపట్టికలకును, కార్మికులను, కర్షకులను అణగద్రొక్కు విషయములను మన కాంగ్రెసుమంత్రులు బాధ్యతవహింపవలసియుండును. ప్రజాప్రతినిధి సిద్ధాంతములు ప్రమాణములుగ పరిగణింపబడు దేశములలో అధికారములేని బాధ్యతను వహించుట అపాయకరము. మనకు యివ్వబడిన రాజ్యాంగనిర్మాణము ప్రజాయత్త పరిపాలనాసిద్ధాంతములకు అనుగుణ్యమైనది కాదు. యెన్నియో ప్రత్యేకపు సంరక్షణలు రిజర్వు అధికారములు నిర్ణయింపబడెను. మనప్రతిపక్షులు గావించిన కట్టుదిట్టములను అనుసరించి ఆర్థిక వ్యవహారములను జరుపుచుండవలయును. సామాన్యముగూడ అధికారము లేని యిట్టి బాధ్యతను వహించుట యెంత అపాయకరమో వేరుగ చెప్పుట అనవసరము. పరిపాలన విషయములందు ప్రజాప్రతినిధుల సహకారము వాంఛించుచున్నామని సామ్రాజ్యవాదులు చెప్పుచున్నారు. ఇది కేవలము మర్యాదమాట. వారు కోరినది సహకారము కాదు. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమును సంపూర్ణముగ వదలుకొని వారికి లొంగిపోవలయుననియే వారి అభిప్రాయము. అధికారపదవులకు అంగీకరించువారు యిందులకు సిద్ధపడవలెను. ఈవిధమున ఆత్మగౌరవమును విడనాడి అధికారపదవుల నంగీకరించుట వ్యక్తులకే అవమానకరము. భారతజాతికి యేకైకకేంద్రసంస్థయగు కాంగ్రెసు మహాసభ యిట్టి అధికారపదవులను అంగీకరించుట జాతీయజీవితపు పునాదులను పెకలించుట యగును. కాంగ్రెసు మహాసభ పూర్వ చరిత్రయం[illegible] మరచినట్లు అగును.

దేశమునకు లాభముకూడ కలుగదు

ఆత్మగౌరవము మాట అటుండనిచ్చి సామాన్యవివక్షతతో ఆలోచించిన అధికారపదవుల నంగీకరి[illegible] దేశమునకు కొంచెమైనను లాభము కలుగ దని గ్రహింపవచ[illegible] ఇండియాప్రభుత్వపు చట్టము అవిధముగ నున్నది. నిజముగ చట్టమువల్ల ప్రజలకు ఎక్కువ ఆధికారము లభ్యమైనచో, చట్టమును ప్రతిఘటింప యత్నించుట తప్పగును. కాని అటు[illegible] దేమియును లేదు. దాని ననుసరించు నెడల మనకు లక్ష్య[illegible] లుగ నున్న ఉన్నతాశయములు మరుగుపడును. తుచ్ఛమగు సమ[illegible] మన దృష్టిని ఆకర్షించును. రాజీలతోను, సాంఘిక విభేదముల[illegible] మనము కాలము గడుపవలసి యుండును. కాని త్వరలోనే మన[illegible] తొలగిపోగలదు.

శాసనసభలలో కాంగ్రెసుపక్షపు సభ్యుల సంఖ్య అధి[illegible] నున్నపుడే పదవీస్వీకరణసమస్య ఉదయించును. నిజముగ [illegible] సభలలో కాంగ్రెసువారిసంఖ్య అధికముగ నున్న ప్రతిపక్షులను [illegible] సులభముగ నిరోధింపవచ్చును. ఉద్యోగములవల్ల మనబలము అ[illegible] కాజాలదు. మనకు ఇష్టము లేనిపనుల నెన్నిటినో మనము ప[illegible] వలసి యుండును. అట్టి కార్యములకు బాధ్యత వహింపవలసినం[illegible] మనబలమునకు అవాంతర మేర్పడును.

అట్లు కాక కాంగ్రెసుసభ్యుల సంఖ్య అల్పముగ నున[illegible] ఉద్యోగస్వీకరణసమస్య ఉదయించదు. కాని మరికొన్ని [illegible] లతో చేరినచో అధికసంఖ్యాకులమై, పదవులను అంగీకరింప[illegible] అర్హత ఏర్పడవచ్చును. మానవ స్వాతంత్ర్యమును సంరక్షించు[illegible] మునను, ఆర్థికసమస్యలను పరిష్కరించువిషయమునను మనము[illegible] ఆదర్శములకు కొరత ఏర్పడనివిధమున ఇతరపక్షములవారితో పనిచేయుట తప్పు కాదు. కాని ఇతరుల సహకారముపై మన అ[illegible] పదవులు ఆధారపడి యుండుటకన్న అపాయకర మగుస్థితి [illegible] లేదు. ఇది కేవలము దుస్సాహసము.

మంత్రిపదవులను కాంగ్రెసువారు అంగీకరించెద రని [illegible] ప్రకటించినచో ఎన్నికలయందు విజయము గాంచుటకు అనుక[illegible] కాశములు అధికముగ ఏర్పడు నని కొందరు చెప్పుచున్నారు. [illegible] ఇట్టిప్రకటన గావించినచో అధికార వ్యామోహమునకు లొ[illegible] ఇతరపక్షములవారు కాంగ్రెసునందు చేరెదరు. కాని ఇట్[illegible] కాంగ్రెసునందు చేర్చుకొనుట ఉచితమా యనియు, ఇట్టివారు వల్ల కాంగ్రెసు బలము అధికమగునా యనియు ప్రశ్ని[illegible] న్నాము. మంత్రిపదవులను అంగీకరించెదమని వాగ్దాన మొస[illegible]

అధికారములేని ఉద్యోగము

నూతన సంస్కరణములు నిష్ప్రయోజనము లనియు, వాటిని నిరాకరింపవలయుననియు మనము తీర్మానము గావించియున్నాము. ఈ తీర్మానమునకు బద్ధులమై ఈ సంస్కరణములను ప్రతిఘటించుచు వాటిని ధ్వంసమొనర్చుటకై పట్టుదలతో పనిచేయుట మన ధర్మమైయున్నది. అట్లుగాక అధికార పదవులను మనము అంగీకరించుట స్వవచన విఘాతమగును. యిట్టి చర్య జాతీయగౌరవమునకు గాని ఆత్మగౌరవమునకు గాని అనుగుణ్యమైనది కాదు. యెంతవాసిపెట్టినను ఉద్యోగముల నంగీకరించుటచే ఈ మహాసామ్రాజ్యమును స్థిరపరచుటకై ఉపయోగింపబడుచున్న నిరోధసాధనములకు తోడ్పడినవారము అయ్యెదము. భారతప్రజలను కొల్లగొట్టుటయందు సామ్రాజ్యవాదులకు సహకార మొసగినవార మయ్యెదము. ప్రజల హక్కులను స్థాపించుటకై కాంగ్రెసు మంత్రులు ప్రయత్నింపవచ్చును. నిరోధవిధానమును ఆక్షేపింప వచ్చును. కాని ప్రయోజన మేమి? ప్రజలకు నిజముగ లాభమును కలుగజేయుటకు ఈ సంస్కరణములయందు మంత్రులకు అవకాశములేదు. పైపెచ్చు సామ్రాజ్యమునకు అంగముగనున్న ఈ పరిపాలనమును నిర్వహించుటకును నిరంతరము లోటును చూపు ఆదాయవ్యయపట్టికలకును, కార్మికులను, కర్షకులను అణగద్రొక్కు విషయములను మన కాంగ్రెసుమంత్రులు బాధ్యతవహింపవలసియుండును. ప్రజాప్రతినిధి సిద్ధాంతములు ప్రమాణములుగ పరిగణింపబడు దేశములలో అధికారములేని బాధ్యతను వహించుట అపాయకరము. మనకు యివ్వబడిన రాజ్యాంగనిర్మాణము ప్రజాయత్త పరిపాలనాసిద్ధాంతములకు అనుగుణ్యమైనది కాదు. యెన్నియో ప్రత్యేకపు సంరక్షణలు రిజర్వు అధికారములు నిర్ణయింపబడెను. మన ప్రతిపక్షులు గావించిన కట్టుదిట్టములను అనుసరించి ఆర్థిక వ్యవహారములను జరుపుచుండవలయును. నామమాత్రముకూడ అధికారము లేని యిట్టి బాధ్యతను వహించుట యెంత అపాయకరమో వేరుగ చెప్పుట అనవసరము. పరిపాలన విషయములందు ప్రజాప్రతినిధుల సహకారము వాంఛించుచున్నామని సామ్రాజ్యవాదులు చెప్పుచున్నారు. ఇది కేవలము మర్యాదమాట. వారు కోరినది సహకారము కాదు. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమును సంపూర్ణముగ వదలుకొని వారికి లొంగిపోవలయుననియే వారి అభిప్రాయము. అధికారపదవులకు అంగీకరించువారు యిందులకు సిద్ధపడవలెను. ఈవిధమున ఆత్మగౌరవమును విడనాడి అధికారపదవుల నంగీకరించుట వ్యక్తులకే అవమానకరము. భారతజాతికి యేకైకకేంద్రసంస్థయగు కాంగ్రెసు మహాసభ యిట్టి అధికారపదవులను అంగీకరించుట జాతీయజీవితపు పునాదులను

నమును నిర్ణయించుటయందును, కాంగ్రెసు మహాసభవారు సంపూర్ణ బాధ్యత వహించి పనిచేయవలసియుండును. కావున ఏకైక సర్వాధికారము గల పార్లమెంటరీబోర్డు వేరుగ నుండుట ఉచితము కాదు. శాసనసభలయందలి కాంగ్రెసుసభ్యుల ప్రవర్తనమును నిర్ణయించుబాధ్యత అధికారము కాంగ్రెసుకే పూర్తిగ యుండవలెను. అంతేకాక అప్పుడప్పుడు కాంగ్రెసుసభ్యుల చర్యలను పరిశీలించుటకు తగు ఏర్పాటులను కావించవలెను.

రాబోవు సంవత్సరము రాష్ట్రీయశాసనసభల ఎన్నికలు జరుగు నను నమ్మకముతో ఇంతచర్చ జరుపవలసివచ్చినది. ఈ ఎన్నికలు ఇంకను ఆలస్యముగ జరుగవచ్చును. నూతన సంస్కరణములు అమలునకు వచ్చుటకు ఆలస్యము జరుగవచ్చును. ఈ వ్యవధికాలములో ప్రపంచమున ఎన్నియో మార్పులు కలుగవచ్చును. మనపాలకుల ఉద్దేశములను విధానములను తలక్రిందు చేయవచ్చుటకు యుద్ధభయము అన్నిదిక్కుల వ్యాపించియున్నది. కాని ఎట్టిపరిస్థితులు ఏర్పడినను వాటిని ఎదుర్కొని తగువిధమున ప్రవర్తించుటకు మనము సంసిద్ధుల మై యుండవలెను. ఒక ప్రశ్న ఉదయించినప్పుడు కాంగ్రెసు వారు ఆవిషయమున తాటస్థ్యము వహించినచో, దుష్టమగు ప్రోద్బల ములకు కాంగ్రెసు లొంగిపోవలసివచ్చును.

ఫెడరలుప్రభుత్వ స్థాపనము

రాష్ట్రీయ శాసనసభలు త్వరలోనే స్థాపింపబడవచ్చును. కాని బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమువారు మనపై విధించిన అసహ్యమగు రాజ్యాంగ నిర్మాణమునందలి రెండవభాగము అనగా ఫెడరలుప్రభుత్వ నిర్మాణము ఎప్పుడు అమలులోనికి వచ్చునో ఎవరును గట్టిగ చెప్పజాలరు. మనమట్టును మనము సర్వశక్తులతో ఫెడరలు ప్రభుత్వ స్థాపనమును ఎదిరించెదము. రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వములయందు ప్రతిష్ఠంభనల నేర్పరచుటకు నూతన రాజ్యాంగవిధానమును, ఫెడరల్ కమిటీ విధానమును ధ్వంసము చేయుటయే ముఖ్యోద్దేశమని గ్రహింపవలయును. ఫెడరేషనువిధానము భిన్నమైనచో, తత్తరంగములను రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వముల నిర్మాణము కూడ భగ్నమగును.

అప్పుడు భారతీయులు తమ ఆశయములను సఫలపరచుకొనుట కు నూతన నిర్మాణమునకు గడంగవచ్చును. భారత సంస్థానాధీశులు నిరంకుశాధికారులై యుండవలయునను మాత్రము మాత్రము భారతీయులు ఏర్పరచుకొను నిర్మాణమునందు ఒక అంశముగ నుండదని మాత్రము చెప్పగలను. నిరంకుశాధికారములతో కూడిన ఈ సంస్థానములు ఎన్నడో అంతరించి యుండవలెను. గొప్ప మార్పులు గలుగుచున్న ఈ ప్రపంచమున మన సంస్థానముల కెడము లేదు. నిరంకుశత్వమునకును, భూస్వామ్యవిధానమునకును భావికాలమున తావులేదు. అధికసంఖ్యాకులగు భారతప్రజలు స్వాతంత్ర్య విహీనులై యుండుటయును, భారతదేశము పరస్పర సంబంధములేని భాగములుగ విభజింపబడుటయును స్వతంత్ర భారతదేశము ఎంత మాత్రము అంగీకరింపజాలదు. ఆర్థిక సాంఘిక రాజకీయ విషయములందు మనము ఏయే హక్కులను కోరినచో, సంస్థానముల ప్రజలకు కూడ అట్టి హక్కులుండవలయుననియే మనము పట్టుదల చూపుటధర్మము.

భారతదేశములో బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు స్వాతంత్ర్యము నెట్లడంచుచుండిరో పైన చెప్పియుంటిని. సంస్థానములందు స్థితిగతు లింతకంటె అధ్వాన్నముగా నున్నవి. సామ్రాజ్యతత్త్వముగల బ్రిటిషు వారి చెప్పుచేతలలో నీసంస్థానములవా రుండవలె నని మన మెరింగి యున్నను, మన సోదరులను మనదేశీయులే యణచుచుండుట మనకు చాల కష్టము కలుగజేయక మానదు. సంస్థానాధిపతులును, వారిమంత్రులును ఫాసిస్టునాయకులపద్ధతి ననుసరించి మాట్లాడుచుండిరి. వా రవలంబించినట్టి చర్య లవలంబించుచుండిరి. ఇటీవల కొన్ని సంవత్సరముల నుండియు వారు మన జాతీయాశయములకు తీవ్రమగు ప్రతికూలభావమును ప్రకటించుచున్నారు. అభివృద్ధిపొందినవని తలంపబడు సంస్థానములు కాంగ్రెసును నిషేధించుచున్నవి. మన జాతీయపతాకకు అవమానము కలిగించుచున్నవి. పత్రికల నణచుటకు నూత్న శాసనములు చేయుచున్నవి. వెనుకబడినట్టియు, అనాగరికమైనట్టియు సంస్థానములసంగతి యేమిచెప్పదును?

సాంఘికనిర్ణయము

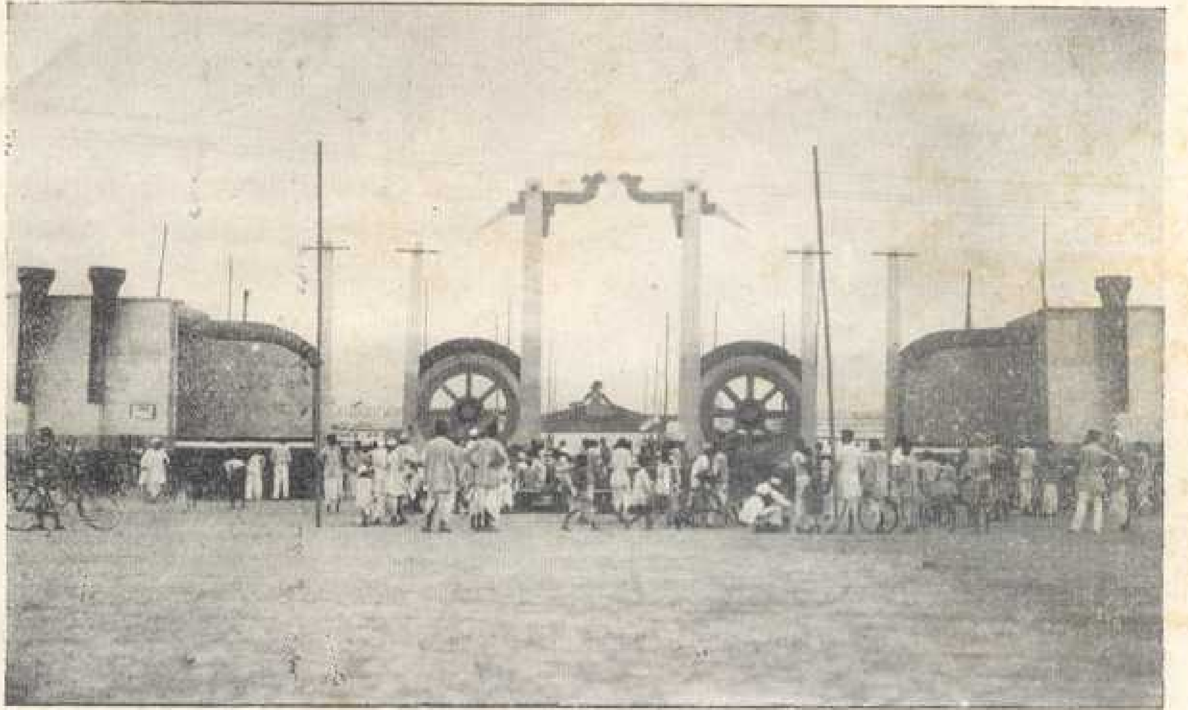
ఇండియాప్రభుత్వశాసనములో తీవ్రవివాదముల కాస్పదమైన మరియొకవిషయమునుగూర్చి విచారింప దగును. ఇది సాంఘికనిర్ణయమునకు సంబంధించినది. చాలమంది దానిని తీవ్రముగా ఖండించి యున్నారు. అట్లుచేయుటయు తగియేయున్నది. దానివిషయమై అనుకూలముగా మాట్లాడువారు బహు స్వల్పము. నాస్వకీయాభిప్రాయము యితరుల యభిప్రాయముకంటె కొంచెము భిన్నము. ఈసంఘము మనకేమిచ్చుచున్నది, ఆసంఘము మన కేమిచ్చుచున్నది యనువిషయముతో నా కంతప్రమేయము లేదు. దానియం దిమిడియున్న మూలాభిప్రాయమును నేను ఖండింపవలసియున్నది. మతము నాధారముచేసికొని భారతదేశమును ఈనిర్ణయము ఛిన్నాభిన్నముచేయుచున్నది. ప్రజాప్రతినిధిప్రభుత్వాభివృద్ధిని, ఆర్థికాభివృద్ధిని ఈ నిర్ణయము అరికట్టుచున్నది. సాంఘిక నిర్ణయమునకును, ప్రజాప్రతినిధి ప్రభుత్వమునకును పొంతనము కుదురనే కుదురదు. ప్రస్తుత స్థితిగతులలో, మనరాజకీయములు మధ్య రకపు ప్రజలచే నడుపబడుచున్నంతవరకు సాంఘికాభిమానములను సంపూర్ణముగా మనము లేకుండ చేయజాలము. కాని మనము మహమ్మదీయ, సిక్కు మిత్రులకు అభిమానము చూపుట వేరువిషయము. అనర్థదాయకమును నీసిద్ధాంతమును అనేకయితర చిన్నసంఘములకు వర్తింపజేసి నియోజనా పద్ధతులలోను శాసనసభలలోను ప్రత్యేకత కల్పించుట వేరువిషయము. రెండవపద్ధతి చాల ఉపద్రవకరమైనదికాదా?

౧. మోతీనగర సింహద్వారము

౨. మోతీనగరము (విమానమునుండి)

౩. స్వదేశి ప్రదర్శనశాల ప్రధానద్వారము

౪. స్వదేశి ప్రదర్శనమునకు పోవుచున్న గాంధిదంపతులు

EDITED, PRINTED & PUBLISHED BY
K. NAGESWARA RAO,
AT ANDHRA PATRIKA PRESS,
No. 7, THAMBU CHETTY STREET, GEORGE TOWN, MADRAS.

లేవు. మన ప్రతిష్ఠాపనమునకును ప్రజలకును సన్నిహితభావమును కలుగజేసి గ్రామసంఘములలో ప్రజాప్రతినిధి ప్రభుత్వభావములు పెంపొందించుటకు మన ప్రస్తుత కాంగ్రెసు రాజ్యాంగవిధానము తోడ్పడుటలేదు. కమిటీలు పైసంఘములకు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుటకు సహాయకముగనుండును గాని పద్ధతులను నిర్ణయించుటలో పాల్గొనుటలేదు.

రష్యా దేశములో ప్రజాప్రతినిధిప్రభుత్వము

రష్యానుగూర్చి పెల్ అనువారు వ్రాసిన నూతనపుస్తకములో ఆదేశమునందలి స్థితిగతులు తెలుపబడినవి. సోవియట్ అంగనిర్మాణమంతయు విశాలమును, వైవిధ్యభరితమును మరి ప్రజాప్రతినిధి సూత్రములపై నెట్లాధారపడియున్నదో ఆగ్రంథమువలన తెలియగలదు. రష్యాదేశము పాశ్చాత్యదేశములయందలి ప్రజాప్రతినిధి ప్రభుత్వపద్ధతుల నవలంబించుచున్నదని తలంపబడుటలేదు. ఐనను యితరదేశములలోకంటె ప్రజాప్రతినిధి సూత్రమున కవసరమగు లక్షణములు రష్యాలో హెచ్చుగా నున్నట్లు మనకు తెలియగలదు. ఆదేశమునందలి 6 లక్షల పట్టణములు గ్రామములు విరివియగు ప్రజాప్రతినిధి ప్రతిష్ఠాపనములను కలిగియున్నవి. ప్రతిగ్రామమునకు పట్టణమునకు ఒక సోవియటుకలదు. ప్రతిసోవియటు నిరంతరము చర్చించుచు, విమర్శించుచు, పద్ధతుల నిర్ణయమునందు సాయపడుచుండును. పైకమిటీలకిది ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుచుండును. ఈ సభలలో 18 సంవత్సరములకు మించిన వారలందరును కలరు. ఇదిగాక ఉత్పత్తిదారుల ప్రతిష్ఠాపనమొకటి. వస్తువులను ఉపయోగించువారి ప్రతిష్ఠాపనమొకటి కలదు. ఈవిధముగా రష్యాలో కోట్లకొలది ప్రజలు ప్రజాహితకార్యముల చర్చయందు పాల్గొనుచున్నారు. దేశపరిపాలనమునందు పాల్గొనుచున్నారు. ప్రజాప్రతినిధి ప్రతిష్ఠాపనలను యిట్లు వర్తింపజేయుచున్న దేశము మరియొకటి కనబడదు. ఈవిషయమంతయు నిప్పుడు తేలునదికాదు. రాజకీయ ఆర్థికనిర్మాణములందు మార్పు రావలెను. ఆవిషయముల మనము ప్రయత్నింపకుండ ఈపని కాదు. ఐనను, దీని నాదర్శముగ నుంచుకొని మనచేతనైనట్లు దేశీయమహాసభ ఆదిమునుండియు ప్రజాప్రభుత్వభావము లభివృద్ధియగునట్లు ప్రయత్నింపవలెను. ఆవిధముగా జాతీయసంస్థను సజీవము చేయవలెను.

జనసామాన్యముతో మన యెక్కువ సంబంధము కలుగుటకు మరియొకమార్గము కలదు. వారలను ఉత్పత్తిదారుల సంస్థలుగ చేర్పరచి ఆసంస్థలను కాంగ్రెసుతో చేర్చినయెడల రెండును సహకారముతో పనిచేయగలవు. నేడు ఆచరణలోనున్న కర్షక కార్మికసంఘములును, సామ్రాజ్యప్రతికూలసంస్థలును ఈవిధముగ మారి జనసామాన్యమునకు మేలుచేయుచు దేశస్వాతంత్ర్యమునకు ప్రయత్నింపవలెను. ఈవిధముగ కాంగ్రెసునందు వ్యక్తులును, సంస్థలును సభ్యత్వము కలిగియుండవచ్చును. ఆత్మస్వరూపము మారకుండ నుండవచ్చును. ప్రజాస్వామ్యము కనుగొని తదనుగుణముగ తాను మారుటయో ప్రజలలో మార్పు కలుగజేయుటయో జరుగుచుండవచ్చును.

ఇప్పుడు నేను సూచించిన మార్పులన్నియు చాల పెద్దవి. వీని నన్నిటిని చేయ వీలగు నని నాకు నమ్మకములేదు. యెంతకాలములో ఈమార్పులను చేయ సాధ్యమగునో గూడ చెప్పజాలను. ఐనను ఈ దేశమున గల జనసామాన్యమే జీవమును, బలమును యిచ్చునని నమ్మినప్పుడు తదనుగుణముగ కొంతవరకు జరుగవలసియుండును. ఈ విషయము ఆకర్షకముగనే యున్నది. కాని క్లిష్టత్వము కలదు. దీనిని నిపుణు లగువారు ఉపసంఘముగ నేర్పడి చర్చింపవలసి యుండును. కాంగ్రెసు ఆ ఉపసంఘమును ఏర్పరచు నని యే నమ్ముదును.

సంఘము సమర్పించు నివేదికను పూర్తిగ చర్చించి దేశమునందు దీనికి సంపూర్ణముగ తోడ్పాటుండునట్లు చేయవలెను ఈపనియంతయు రాబోయేకాంగ్రెసునాటికిగాని జరుగదు. ఈలోపల కాంగ్రెసు నిబంధనలందు గల కొన్ని అసందర్భములను క్లిష్టములను తొలగింపవలసియున్నది. ఇదివరలో నిబంధనలయందుమార్పు చేసినప్పుడు అవియెటుల పనిచేసెనో తెలిసికొనుటకు నేనిచట లేనందువలన అనుభవము చాలదు. అందువలన ఈ విషయమున పటుతరముగ సూచన లేమియు చేయజాలను. కాంగ్రెసు ప్రతినిధులయొక్కయు, అ. భా. కా. సంఘ ప్రతినిధుల యొక్కయు, ప్రతినిధులను తగ్గించుట కొంతవరకు మంచిది. ఐతే పైపైనకి, పెక్కండరకి కమిటీలు మాత్రము విరివిగ పనిచేయుచుండవలెను. అటులగాకున్న యెడల ప్రజాభిప్రాయమును యే మాత్రమును గమనింప జాలము. అందుచేత ఈ సంఖ్య నెక్కువచేయుట అవసరము. కాని క్రిందనున్న కాంగ్రెసు సంఘములన్నియు రోజుకు రోజు యెక్కువ ఉత్సాహముతో పనిచేయుచున్నగాని ఈ సమస్య పరిష్కారము కాదు. కార్యకర్త్వనిబంధన జయప్రదముగ పనిచేయలేదనియు, చాలవరకది ఉల్లంఘింపబడెననియు చెప్పెదరు. అటులైన మార్పు ఆవశ్యకమే. ఏ నిర్మాణమైనను సులభముగ ఆచరణ యోగ్యముగ నుండవలెను. వేరొక విధముగ దాటి చేయునట్లుండరాదు.

కాంగ్రెసు మహాసంస్థ. ఇందు నేక విభాగములు కలవు. ప్రధానముగ నిది రాజకీయసంస్థ. దీని కెన్నియో శాఖలు కలవు. అఖిలభారత చరఖాసంఘము, గ్రామపారిశ్రామికసంఘము యిందులో చేరినవే. ఈ సంస్థలు ఆర్థికసంస్కరణములను తెచ్చిపెట్టుటకు పనిచేయుచున్నవిగాని యిప్పుడున్న ధనస్వామ్యపు పద్ధతుల ప్రకారము రయితుల కష్టములను తొలగించుటలేదు. ఇప్పుడున్నటుల కాంగ్రెసు రైతుసంస్థగా నేమియు చేయజాలదు. ఐనను కొన్ని రాష్ట్రములలో రైతుల కొరకు పనిచేసినవారలకు కొన్ని సౌకర్యముల చేకూర్చెను. రైతుసంఘములను కార్మిక సంఘములను యేర్పరచుటకు కాంగ్రెసు ప్రోత్సహించుటవసరము. ఇంతేగాక యిప్పుడున్న ఆ సంస్థలతో సహకారము

చేయుచు రోజురోజు జనసామాన్యము ఆర్థికముగా యెట్టికష్టములు పడుచున్నారో వానిద్వారా తెలిసికొనుచు వారి కోర్కెలను కనిపెట్టవచ్చును. కాంగ్రెసు జనసామాన్యముయొక్క ఆర్థికవిషయములలో యేకమై పనిచేసినయెడల స్వాతంత్ర్యము చేరువకు రాగలదు ఇంతేగాక స్త్రీ సంఘములుగూడ యేర్పడి జాతీయ సంరంభమున పనిచేయవచ్చును. ఈ విధముగ సర్వ ప్రయత్నములను చేసినయెడల దేశీయ మహాసభ ప్రజాప్రాతినిధ్యము బడయగలదు. కొందరు యే కార్యక్రమమైనను, యే విధానమైనను సంరంభ ప్రక్రియ యుండవలెనని చెప్పెదరు. దీని యర్థమేమో నాకు బోధపడుట లేదు. ఇందలి యుద్దేశ్యము దేశమంతయు ప్రత్యక్ష చర్యకు సిద్ధమై శాసనోల్లంఘనము చేయవలెననిన యెడల అందులకు యిప్పుడిలో ఆశ గాన్పించుట లేదు. ఇట్టి పెద్దపనులను చేయుటకు సిద్ధము గాకుండ ప్రగల్భములతో లాభము లేదు. మనము యిప్పుడు ముఖ్యముగా మన యింటిని చక్కజేసికొనవలెను. జనసామాన్యమునందు యేర్పడిన నిరుత్సాహమును పోగొట్టవలెను. దేశీయమహాసభకును, జనసామాన్యమునకును సన్నిహితత్వము కలుగునట్లుచేసి జనసామాన్యముతో యేకమై పనిచేయవలెను. మనకు పరీక్షాసమయము అనుకొన్నదానికంటె త్వరగానే రావచ్చును. ఆ పరీక్షకు మనము సిద్ధము కావలెను. మనము యిష్టమువచ్చినప్పు డెల్ల శాసనోల్లంఘనమును ప్రారంభింప జాలము. విరమింపజాలము. దాని కెన్నియో కారణములు ఘటముకావలెను. అందు కొన్ని మనకందునవికావు. దినము నరోజులలో ప్రపంచమున అనేకములగు మార్పులు, విషమపరిస్థితులు యేర్పడుచున్నవి. మన కంటె ముందుగనే పరిస్థితు లేర్పడుచున్నవి. అవకాశముల కెప్పుడును కొరతయుండదు.

నిరుద్యోగము-దారిద్ర్యము

ఈదేశమున భూసమస్య చాల ముఖ్యమైనది. గ్రామములయందు దారిద్ర్యము తాండవమాడుచున్నది. నిరాద్యపారత్వము అతిశయించుచున్నది. భూస్వామ్యపద్ధతి ఈ కాలమునకు తగినదికాదు. ఎన్నియో పరిస్థితులు యేకమై భారతదేశము కొన్ని శతాబ్దములనుండియు అభివృద్ధిగాకుండ వెనుకబడియున్నది. ఇపుడు ఈదేశము భరించు రాజకీయ, ఆర్థికదుస్థులు భరిపోవు. అవియన్నియు చిరిగి నేలికలైనవి. ఇపుడు మనదేశమునమున్న భూస్వామ్యపరిస్థితులు ఫ్రాంసులో మహావిప్లవమురాకమునుందు 150 సంవత్సరములనాడు ఉన్నవిగా చెప్పవచ్చును. అవి అవిచ్ఛిన్నముగ యెంతకాలముండగలవు? మార్పురావలెను. ఇంతేగాక మనదేశమును వివిధదేశములయందలి ధనస్వాములు చవిజూచుచున్నారు. ఇందువలన మనము విపరీతముగు బాధలకు లోనగుచున్నాము. ఈ విధముగ ఈదేశమున యెట్టిమార్పు యెపుడు యేవిధమున వచ్చునో చెప్పజాలము. కాని ఒకటిమాత్రము నమ్మకముగా చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడున్న పద్ధతికి అవసానకాలము వచ్చినది. భవిష్యత్తు మన యిష్టప్రకారము యేర్పడుటకు మనము ప్రయత్నింపవచ్చును.

యుద్ధజ్వాలలు

ప్రపంచమంతయు యుద్ధభయముతోను వదంతులతోను నిండియున్నది. అబిసీనియాలో కొన్ని నెలలనుండియు ఘోరభీభత్స సంగ్రామము జరుగుచున్నది. బలపరాజ్యములు సంపాదించుటకును ఆకలితో సామ్రాజ్యతత్వము యెటుల చెక్కెత్తి చిందులాడుచున్నదో మనము కనుచున్నాము. ఇథియోపియనులు యెన్ని కష్టములు వచ్చినను ఆత్మస్వాతంత్ర్యమును నిలుపుకొనుటకు యెటుల ధైర్యముతో పోరుచున్నారో మనము కనులార ఉత్సాహముతో గాంచుచున్నాము. మీ పక్షమున నేను వారి నభినందించుచున్నాను. క్షమింతురుగాక! వారలకు మన యాశీస్సుల నంపెదను. వారలు పోరాడునది ఆత్మరక్షణకు మాత్రమేగాదు. సామ్రాజ్యతత్వము పొంగి పైబడుచుండ ఆఫ్రికాదేశీయులు దానిని నిరోధించుచున్నారు. అప్పుడే దానిఫలితములు యెదురగుచున్నవి.

అత్యంత ప్రాచ్యదేశములలోగూడ యుద్ధవిప్లవములు గాన్పించుచున్నవి. ప్రాచ్యసామ్రాజ్యతత్వము చీనా మీద దాడివెడలుచున్నది. ప్రపంచ సామ్రాజ్యఖ్యాతిని సంపాదింపవలెనని ప్రయత్నించుచున్నది. ఎక్కడజూచినను, పాశ్చాత్యదేశములయందైననేమి, ప్రాచ్యదేశములయందైననేమి, సామ్రాజ్యసింహము నఖముల నెత్తిచూపుచున్నది.

యూరోపులో ఫాసిజమ్, నాజీజమ్, రెండును యుద్ధమునకు కాలుద్రవ్వుచున్నవి. దీనినంతను అంతముజేయుటకో యన బ్రహ్మాండమగు ఆయుధనిర్మాణము జరుగుచున్నది. దేశములు దేశములతో దీకొనుటకు యేకమగుచున్నవి. ఫాసిస్టదుండగముల నణచుటకు అభివృద్ధికోరు అన్ని దేశములును యేకమగుచున్నవి.

ఈచదరంగపు ఆటలలో మనకు స్థానమెక్కడ? రానున్న మహావిపాదనాటకమునందు మన మే పాత్ర వహింపవలెను? ఈ విషయములు చెప్పుటకష్టము. కాని సామ్రాజ్యతత్వ ప్రచారమునకు మాత్రము మనము మౌనము వహించి యెర కాగూడదు. యుద్ధములో చేరతగునా కూడదాయను విషయమును మనమే నిర్ణయించుకొనవలెను. మన యిష్టము లేకుండ ఈ విషయమున యెట్టిసహకారము నుండజాలదు. సమయమువచ్చునప్పటికి మనము మన యిష్టమును తెలుపుటకు అవకాశము లేకపోవచ్చును. అందుచేత యిప్పుడే భారతదేశముసామ్రాజ్యతత్వము ప్రచారముచేయునట్టి సంగ్రామములలో పాల్గొనజాలదని స్పష్టముచేయవలెను. యుద్ధ మెవరుచేసినను సామ్రాజ్యతత్వమును ప్రచారముజేయుటకే. వారెన్నిసాకులు చెప్పినను వారి ఆదర్శమిదియే. కావున మనము దానికి దూరముగనుండవలెను అందులకుగాను భారతీయుని ప్రాణమెక్కటియైన గోల్పోవరాదు. భారతదేశపు ద్రవ్యము వెచ్చింపరాదు. ప్రపంచమున అభివృద్ధినికోరుచు మానవస్వాతంత్ర్యము నభిలషించుచు రాజకీయ సాంఘిక శృంఖలములను తెంచివేయవలె

నని యెవ్వరు పోరాడెదరో వారితో మనసహకారము. ఆ సంరంభము సామ్రాజ్యతత్వమును నాశముచేయును. ఫాసిస్టుభావములను తెంపివేయును. మన సంరంభమును వారి సంరంభమును ఒక్కటే. అందుచేతనె వారితో మన సహకారము. మనకు యేదేశముపైగాని యెవరిమీదగాని ద్వేషము లేదు. మనల నడచుచున్న సామ్రాజ్యశ్యాతి బహసిన యింగ్లాండునందు, గూడ సామ్రాజ్య తత్వమును సహింపనివారెందరో కలరు. వారికిని స్వాతంత్ర్యమే యిష్టము

మహాత్మునికి స్వస్తి

ఇప్పుడు మనము చాల కష్టకాలములోనున్నాము. ఇట్టి సమయమున మన హృదయములు, మనములు మన నాయకాగ్రణిని తలంపగోరును. ఆయన యిన్ని సంవత్సరములనుండి యుననయందుగల మాహాత్మ్యముచే మనలో నావేశము కలుగజేసి నడిపియుండెను. శరీరారోగ్యము చక్కగ లేకుండుటవలన ఇపుడు మనతోబాటు ఈ చర్చలయందు పూర్తిగ పాల్గొనజాలకున్నారు. ఆయనకు అనతి కాలములోనే సంపూర్ణారోగ్యము కలుగుగాకయని మనము కోరెదము. ఈ కోరికతోబాటు ఆయన మరల మనలో చేరి మనతోబాటు పనిచేయవలెననిగూడ ఆశించెదము. ఇదివరలో ఆయన చెప్పినవిషయముల నెన్నింటినో భేదభావములను చూపియుంటిమి. ఇకముందును అనేకవిషయములను తెలుపవచ్చును. ఎవరికివారు తమ ఆత్మ విశ్వాసములనుబట్టి పనిచేయుటయు ధర్మము. కాని మనలోమనకు గల భేదములకన్న మనలను బంధించు సూత్రములు బలవత్తరమైనవి. మన మందరమును యేకమై గైకొనిన ప్రతినలు మన చెవుల ప్రతిధ్వనించుచున్నవి. మనలో యెంతమంది భారతస్వాతంత్ర్యము కావలెనని ఆశపడుచున్నారు ? ఎంతమంది దారిద్ర్యపీడ తొలగు జనసామాన్యము నుద్ధరింపవలెనని కోరుచున్నారు? ఆమహాత్ముడు ఎన్నియోసంవత్సరములక్రిందట గొప్ప విషయములను మనకు బోధించియుండెను. నిర్భయముగ నుండవలెనని, ఐకమత్యముగ నుండవలెనని, మహోద్యమము కొరకు స్వార్థములు త్యాగము చేయవలెనని ఆయన చెప్పెను. తపాలము అన్నియు యిప్పటికి మనకు దారిచూపినవి. కాని మనము వానిని మరచిపోలేదు. అంతేగాదు మనల నింతవారిని జేసి భారతదేశమును పాతాళము నుండి పైకితీసిన ఆ మహానుభావుని మన మిప్పటికిని మరచిపోజాలము. మన మందరమును ప్రతినగైకొనిన స్వాతంత్ర్య శపథము ఇంకను పరిపూర్ణము కావలసియున్నది. మరల ఆ మహామహుడు సమయోచితముగ ఉపదేశములు చేయుచు మనలను నడుపుకాలమును నిరీక్షించెదము.

ఏనాయకుడైనను, యెంత గొప్పవాడైనను ఈ భారమును ఒంటిచేతిమీద ధరింపజాలడు. మన మందరమును యథాశక్తి యిందు పాల్గొనవలెను. నిస్సహాయులమై యితరులు గారడిచేసెదరని దానిపై నాధారపడి యుండరాదు. నాయకు లుద్బోధించుచుందురు. పోవుచుందురు. నాయకులును, మిత్రులును యెందరో అకాలమృత్యువాతబడెదరు. భారతదేశము మాత్రము అట్లే నడుచుచుండును. భారతస్వాతంత్ర్యసంగ్రామమును అట్లే, భారతదేశము పతితమై స్వాతంత్ర్యము పొందుటకు మన మెందరమో యెన్నో కష్టములను పడవలసియుండును. ప్రాణములనైన అర్పింపవలసియుండును. ఆస్వర్గభూమి మారదూరమునకు పోవుచుండవచ్చును. మన మెన్నియో యెడారులనుండి యీదుచుకొనుచు నడువవలసియుండవచ్చును. కాని మనలో ప్రజ్వలమగు ఆశను యెవరును చంపజాలరు. ఈ ఆశ యెన్నో యాతనలను, దుఃఖములను, పరిభవములను దాటగలిగినది. భారతాత్మ అనేకసారులు నామరూపములు లేకుండబోయి విజృంభించినది. అట్టిదానిని అణచివేయుట కెవ్వరికైనా తరమా?

కబీరు గీతములు

(రవీంద్రుని గీతములకు స్వేచ్ఛానువాదము)

కర్లపాలెం కృష్ణరావు

మొదటి తునక

శాస్త్ర దృష్టుల నాకయి చూతువేల?
ఆలయముల, మసీదుల, నందునిండ,
మారుమూలల-భృత్యుడ! మానుమోయి!
నీడవోలెను వెనువెంట నిలచియుంటి.

నేను "కైలాస, కాబల" గానబడను,
యజ్ఞయాగాది క్రతువుల కందబోను,
అన్నియును వీడి, సూజెడు త్యాగినైన
చేరగాలేడు-యేల యీనిక్కులెల్ల?

తేరిపారగ నను మనసారజూడు
మన్యమెలుగక, గోచరమగుదు నీకు
కలియగల నప్పుడె కబీరు పలుకు వినవె!
"ప్రాణులకు దేవుడే ప్రాణవాయువనుచు"

రెండవ తునక

యుద్ధభటుడైన, వణిజుడు, సిద్ధుడైన,
గురుజుడైనను, నెవడైన,-కులము దేల?
అంద రొకదిక్కు-చేరుట కరుగుచుండి-
ఏల కల్పింతు వా భేద మింతలోన?

ఏది కులమని ఋషిని ప్రశ్నింపబోకు
వేదివైనను నీకేమి? యెవడవీవు?
నిశ్చయం బొక్కటేగద! నీకు వారి
కందరికిగూడ హక్కున్న దచటికేగ.

ఆ వినిర్మలగమ్య స్థలాంతరమున
వంటుసొంటులు లేవు హాస్యములకైన
అన్నిమతములు కోరిన దదియె-గాన,
హిందువులెగాదు, తురకలు నేగిరటకు.

మూడవ తునక

ఇచ్చటే కాంచనగు, నిరీక్షించుమోయి!
ప్రాణముండగనే దాని బడయగలవు
అర్థమొనరించుకొనుము తత్త్వంబు, మిత్ర!
మోక్ష మీజీవితమునందె మునిగియుండె.

తెలివితేటలు, శక్తియు, గలిగియుండి
అవయవంబులు స్వాధీనమందునున్న
సమయమున బంధముల త్రెంపజాలవేని,
యింకచచ్చిన నేమి సాధించగలవు?
ఆత్మ లేచిన, నిక పరమాత్మయందు
గలియునని చెప్పుకథలెల్ల కలలెసుమ్మ,
అతని నిటజూడ-కాంచుదు వచటగూడ,
తప్పిపోయిన-యమపురి తప్పదోయి!

అమిత విశ్వాసమున గురు నాశ్రయించి
సత్యమును నమ్మి యత్నింప సాగుమోయి!
సత్యమను నీట దిగి, శుచి, స్నానమాడి,
సత్యముగ లేచి, ఆదివ్యశక్తి గనుము.

ఆత్మశక్తియె యిపుడు నీకవసరంబు,
అదియె యన్వేషణమున సహాయమగును,
"నేను దాసుడ నాశక్తి" కనుచు బలుకు
ప్రేమరసమూర్తి యతడు కబీరు-కనుము.

ఆంధ్రుడా

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

మగధ పాలించావు, జావాసుమాత్రాల మొగరవేశావు నీ జయపతాక
తరతరా లనుభవించావు కేరళచోళ పాండ్యరాజ్యాల లక్ష్ముల పసందు
తొంగిచూసిన గండు తురకల తలపట్లు దుళ్లగొట్టేశావు తరిమి తరిమి
వదలగొట్టావొడ్డెరాజుల జిడ్డెల్ల బూది పొర్లించి నెత్తురుల ముంచి,
సర్వతంత్రస్వతంత్రుడ వెరగ వెఱుకు-సాటివారలయెడ భావదాస్యవృత్తి;
ఆంధ్రుడా! సంప్రదాయవిరుద్ధమైన-చచ్చు ఔదార్య మిది యిప్డ దేమిటోయి?

చాటువులు

ఉదయరాజు శేషగిరిరావు

పురుషకారము:

చేయఁగల పనులన్నియుఁ జేసి తుదకు-ఫలము సుంతయు లేకున్న ప్రాప్తియనుచుఁ
దలఁప నగుగాని, మొదటయత్నంబు కొంత-యేని సేయక విధిదూఱ నేల నరుఁడు?
కర్మమున వ్రాసియున్న చోఁ గల్గునెల్ల-కార్యములని యూరకయుంట ఖలమతంబు-
అడవిలోఁ దిరుగక గుహా నాఁకలిగొని-హరితపించు సింహంబున కెర గలుగునె?

శైశవము:

ఎంతవఱకు నరుని కీ జగమందున--తల్లిదండ్రు లుసురు దాల్చియుంద్రు;
అంతవఱకు నతని కాపద యుండదు-వారుపోవు వెనుక వచ్చు ముప్పు.
బాల్యమున నెన్ని చిక్కుల పాలుపడిన-"ప్రాపుకలదుగదా పెద్దవారిది"యని
మానవుఁడు మనమున మానుమనికితంబుఁ-గాని యసహాయుఁడై చింతఁగడచు టెట్లు?

తల్లిదండ్రుల కల్లారు చెల్లమగుచు-నిగనిగని గరగరికలకుగని యగుచు
ముద్దు గొనముల రతనాలమూట యగుచు-నెట్టిపాపమెఱుంగని పట్టి మేలు.
దృష్టియుగమున కతిథులై తేజరిల్లు-నట్టి జనరాంద్రబల్మిఁ జేపట్టి మిగుల
వాడికలకెల్ల గుఱియగునట్టి యువకు-బ్రతుకు తానొక్క బ్రతుకె ప్రపంచమునను.

సరస్వతి:

యా మందార శరత్పయోద మిహికా గంగాతరంగాంబుద
ట్ప్రాలేయాంశు పటీర హీర సితరుగ్దిక్కా-రి వాసోయుతా;
యా పద్మాసన హృత్సరోవరము హంస క్రీడ స్మరాళాంగనా
సా వాణీ కరుణారసార్ద్రహృదయా సామాజికాన్ పాతు వః.

విష్ణువు:

భాగీరథీ సలిల పూతపదం శుభాంగం-శ్రీ రాబ్ధిజా హృదయ పంకజ మత్తభృంగం
తాపింఛ హాసి మృదుమంజుల నీలదేహం-వైకుంఠనాథ మధునా నితరాం భజేఽహం.

ఓ న మా లు

శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రి

మనవారు బాలురకు మొట్టమొదట నక్షరస్వీకార మొనరించుట వేదవిహిత సంస్కారముగా నొనర్చిరి. అదియే 'అక్షరాభ్యాస' మనుపేరుతో ప్రసిద్ధమయియున్నది. తండ్రిచేతనో, బడిపంతులచేతనో బియ్యములో బంగారపు టుంగరముతో "ఓంనమఃశివాయ సిద్ధం నమః" అనివ్రాయించి అది పిల్లవానిచేత ప్రథమమున పలికించెదరు. పిల్లవానిచేత పలికించుటలో కాఁబోలు అదిక్రమముగా "ఓన మః శి వా యః శిధం న మః" గా పరిణమించినది. అది అంధపరంపరగా వాడుకలో నిలిచియున్నది. ఈయపభ్రష్టోచ్చారణము సమర్థించుటకు ఓంకారాదుల యుచ్చారణము బాలురకు నిషిద్ధము కావున అది యిట్లు రూపాంతరముతో నుపదేశించుట పరిపాటియని కొంద అనవచ్చును. అది యుక్తముగాదు. తదుచ్చారణ మెల్లరకును లభ్యమగునట్లే అప్పటి మతబోధకులు గావించిరి కాని మఱుగుపరిచి మాఱుత్రోవను అపభ్రంశముగా నుపదేశింపఁబూనినవారు కారని అప్పటి మతచరిత్ర తెలుపును. 'అ, ఆ' మొదటగల అక్షరవర్గమునకు 'అఆ' లనియు, 'కఖ' మొదటగల అక్షరవర్గమునకు 'కాఖా' లనియు పేర్లు వచ్చినట్లు 'ఓనమః శివాయఃసిద్ధం నమః' అనుదానికి మొదటి యక్షరములనుబట్టి 'ఓనమాలు' అని పేరు ఏర్పడినది. వర్ణసమామ్నాయమందలి యక్షరముల సంయోగముచే ఏర్పడినదే యీ 'ఓంనమః' ఇత్యాదివాక్యము. ఇది వేఱుకాదు. అయినను ఇది యొక ప్రత్యేకవర్గముగా ఏర్పడిపోయినది.

అకార-ఉకార-మకార సంయోగరూపమగు 'ఓమ్' అనునది సృష్టిస్థితిలయకారణమగు పరమాత్మను తెలుపునని ఉపనిషత్తు తెలుపును. వేదారంభమున బయలువెడలిన యక్షర మిదియే. కావుననే ఇది సామాన్యముగా ప్రారంభపర్యాయమయినది. ఇట పరమాత్మనయినను ప్రప్రథమప్రారంభమునయినను తెలుపు ననవచ్చును. 'శివాయనమః' శివునికొఱకు నమస్కారము - అనఁగా శివునికి నమస్కారము. 'సిద్ధం నమః' సిద్ధునిగుఱించి నమస్కారము- అనఁగా సిద్ధునికి నమస్కారము. వీనిలో మొదటిదగు శివనమస్కారము శైవసంప్రదాయమున వచ్చినది. రెండవదగు సిద్ధనమస్కారము జైనసంప్రదాయమున వచ్చినది. సిద్ధుఁడు జైనమతమున పంచపరమేష్ఠులలో నొకఁడు. జైనగ్రంథముల యాద్యంతములందు 'సిద్ధంనమః' అనునది వ్రాయఁబడుచుండును. జైనమతమున దీనికి 'సిద్ధమాతృక' అని పేరు.

"తతో భగవతో వక్త్రా న్నిస్సృతా మక్షరావలీమ్
సిద్ధంనమ ఇతి వ్యక్తమంగలాం సిద్ధమాతృకామ్"
(ఆ. ౧. ౫౬)

అని యాదిపురాణమునఁ గలదు. 'ఓం సిద్ధం నమః', 'ఓం నమోసిద్ధం', 'నమః సిద్ధం' అని జైనగ్రంథములయందుఁ గలదు. 'శివాయనమః' అనునట్లే 'సిద్ధాయనమః' అని యునఁదగును గాని జైనసంప్రదాయము ననుసరించి 'సిద్ధం నమః' అనునదే గ్రహింపఁబడినది. ఈవాక్యద్వయ సమ్మేళనము ఆకాలమందు మనదేశమందున్న శైవజైనమతముల సమరసతను, సమప్రధానతను చాటుచున్నది.

వైష్ణవమత ప్రాబల్యముగలచోట 'శ్రీమతే ఓంనమః' అని అక్షరాభ్యాసము చేయుదురు. కొందఱు తమిళదేశమున తద్భాషోచ్చారణానుసారముగా 'హరిః నమోత్తు చిందం' అని యుపదేశింతురు. 'చిందం' అనునది 'సిద్ధం' అనుదాని అపభ్రంశరూపము. ఇది వైష్ణవజైనమతముల సమప్రాధాన్యమును తెలుపును. మలయాళదేశమువారు 'హరిః శ్రీగణపతయేనమః' అని యక్షరాభ్యాసము చేయుదురు. ఇందు వైష్ణవ గాణాపత్యమతముల సమప్రాధాన్యము తెలుపఁబడినది. ఆదేశమున శైవ జైనమతముల వ్యాప్తి హెచ్చుగాలేదు కదా! వైశాఖ్యమున వా రొకవిశేషమును దెలుపుదురు. అక్షరసంకేతము ననుసరించి 'అక్షరము లేఁబదియాఱు' అనియు, అక్షరస్వరూపమయిన సరస్వతియొక్క ధ్యాన మందుఁగలదనియు చెప్పుదురు. అది ఎట్లనిన 'హరిః' యనుదాని నొక భాగముగాను 'శ్రీగణపతయేనమః' అనుదాని నొకభాగముగాను గ్రహించి అందు హ=౮, రి=౨: 'అంకానాం వామతో గతిః' అనుప్రకారము=౨౮, + శ్రీ=౨, గ=౩, ణ=౫, ప=౧, త=౬*, యే=౧, న=౫†, మ=౫, మొత్తము ౨౮= వెరశి ౫౬

* ఇట 'టాదినవ' అనుదాని ననుసరించి గ్రహింపఁబడినది.

† ఇట 'త' దగ్గరనుండి గ్రహింపఁబడినది.

అక్షరములు అనిరి. ఘుణాక్షరన్యాయమున నీయక్షరసంఖ్య సరిపడుచున్నది. దీని నిట్లు సమన్వయింపఁజేయుట బుద్ధి ప్రావీణ్యమును స్పష్టపరుచును. యాథార్థ్యము మాత్రము వైష్ణవగాణాపత్యమతములనే యామంత్రము కంఠోక్తముగా తెలుపుచున్న దనక తప్పదు. కన్నడదేశముననను ఈ సంప్రదాయము కలదు. 'సిద్ధం' అనుదానికి వర్ణసమామ్నాయ మర్థమని వారు నిర్వచనము చేసికొనిరి. ఈనిర్వచనము బలాత్కారముగా తెచ్చిపెట్టినది. అదియు జైనమతవ్యాప్తి తగ్గినతరువాత కల్పింపఁబడినదే కావచ్చును. జైనమతవ్యాప్తి గలిగినకాలమున శైవమంత్రమునకు ప్రక్కను చేరి పరంపరగా వచ్చుచున్న 'సిద్ధంనమః' అనుదానిని నివారింపఁజేయఁజాలక, సహింపనొప్పక మనస్తృప్తికై యిట్టినిర్వచనము కల్పించికొనియు నుండవచ్చును.

మన యాంధ్రదేశమున మొనమొన్నటివఱకు జైనమతము వ్యాపించియుండుటయేకాక, ఇతరమతముల సామరస్యముతో వెలయుచుండుట గలదు. ఏమతమువచ్చినను అందలిగుణమును గ్రహించి, అందు గ్రహింపఁదగినభాగమును గ్రహించి కలయికతో ప్రవర్తించుట ఆంధ్రులకు లక్షణము. కావుననే ద్రావిడాదిదేశములకంటె నాంధ్రదేశమున బహుమతవ్యాప్తియు, బహురూపదేవతారాధనమును, తదనురూపవేషాదిధారణమును హెచ్చుగాఁ గలదు. పరధర్మానుకరణము నేఁటికిని ప్రాయికముగా మనదేశమునఁ గానఁబడుచున్నది.

శైవమతము వీరశైవమనియో, అద్వైతశైవమనియో ఏదియో యొకరూపమున మనలో ననుగతమగుచునే యున్నది. కాన 'ఓంనమఃశివాయ' భాగము మనకు ప్రధానము. జైనము నామమాత్రావశిష్టమగు నేఁటికాలమునఁగూడ జైనసిద్ధమాతృకను మనమంత్రముతో గలపి యక్షరాభ్యాసకాలమున బాలుర కుపదేశించుట మనలో నిలిచిపోయినది. ఇది ప్రాచీనచారిత్ర విషయస్ఫోరకము. ఆవిచారమూలకముగా దానిని మన మనుసరించుచున్నామనియు నొప్పుకొనక తప్పదు.

ప్రకృతము బడులలో 'ఓనమాలు' పోవనే పోయినవి. వానితోపాటు 'అఆలు', 'కాఖాలు' చెప్పుక్రమముకూడ నంతరించినది. గ్రహణసౌలభ్యమనుపేర ఆకారసామ్యము, ఉచ్చారణసామ్యముగల 'తల లత' మొదలగుపదములతోడనే 'అక్షరాభ్యాసము' చేయఁబడుచున్నది. దానిపరిణామము వాచకలేఖకశక్తులు అంతరించుటయే. దీనిని గ్రహించి కొందఱు వర్ణసమామ్నాయమును యథాపూర్వముగా బోధించుట యుక్తమని భావించుచున్నారు. తాత్కాలికగ్రహణసౌలభ్య మెంతముఖ్యమో రూఢత్వ సంప్రదాయానుసారిత్వములును అంతముఖ్యములేయని విద్యాప్రణాళిక లేర్పఱుచువారు దూరదృష్టితో నాలోచింపవలయును. బాలురకక్షరాభ్యాస మొనరించునపుడు తలిదండ్రులుకూడ తత్త్వమెఱిఁగి బోధించుట యుక్తము. ఇతరసంస్కారములతోపాటు అక్షరాభ్యాససంస్కారమునుగూడ అర్థజ్ఞానశూన్యముగాఁ జేయుటకంటె తత్త్వమునెఱిఁగి చేయుట ధర్మము.

EDITED, PRINTED & PUBLISHED BY
K. NAGESWARA RAO,
AT ANDHRA PATRIKA PRESS.
No. 7. THAMBU CHETTY STREET, GEORGE TOWN, MADRAS.

విషయానుక్రమణిక

విషయానుక్రమణిక ... ౧-౨
చిత్రానుక్రమణిక ... ౩
చిత్రపటముల వివరణము ... ౫-౬
ప్రకటనల వివరణము ... ౭-౧౪
పంచాంగము ... ౧-౩౨
ఉగాది (ప)—శెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు ... A
ధాత! నీకు స్వాగతమగుగాక (ప)—పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులుగారు ... B
ప్రస్తావన ... ౩౨అ, ౩౨ఆ.
౪౯—వ భారతజాతీయ మహాసభ, లక్నో, అధ్యక్షోపన్యాసము ... ౩౩-౫౨
కబీరు గీతములు (ప)—కర్లపాలెం కృష్ణారావుగారు ... ౫౩
ఆంధ్రుడా (ప)—డా॥ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు ... ౫౪
చాటువులు (ప)—ఉదయరాజు శేషగిరిరావుగారు ... ౫౪
జీవనాలు—శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు ... ౫౫-౫౬
పంచతంత్రము—శిరోమణి రాఘవాచార్యులుగారు ... ౫౭-౬౩
అవన్నియు నీకునే దేవా—ఆంధ్రవిశారద తాపీ ధర్మారావుగారు ... ౬౫-౭౦
యతిప్రాస మహాసభ—ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు ... ౭౧-౭౬
తురకపిల్ల—ఆంజనేయ శాస్త్రిగారు ... ౭౭-౯౨
అప్పయ్యదీక్షితులు—నాగపూడి కుప్పుస్వామయ్యగారు ... ౯౩-౯౬
నన్నయవాదాలు—కొన్ని టీకలు—పరవస్తు వేంకటసుబ్బయ్యసోదరులుగారు ... ౯౭-౧౦౧
చిన్నయసూరి (ప)—కుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు ... ౧౦౨
మహాత్మ తులసీదాసుడు—శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారు ... ౧౦౩-౧౦౪
కావ్యవినోదము—తిరుమల రంగాచార్యులుగారు ... ౧౦౫-౧౦౭
కళాకోశం—చంద్రుపట్ల రామారావుగారు ... ౧౦౮-౧౧౨
శ్రీ కుంతి మాధవ నరసింహము పంతులు—రాయసము వెంకటశివుడుగారు ... ౧౧౩-౧౧౭
ఉదయనృత్యము (గే)—అడివి బాపిరాజుగారు ... ౧౧౮
కర్ణపిశాచి—డాక్టరు పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు ... ౧౧౯-౧౨౨
గోవర్ధనాచార్యుల సప్తశతీసారము (ప)—సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు ... ౧౨౩-౧౩౦
లాలోచి—వి. యస్. భూషణ్ గారు ... ౧౩౧-౧౩౮
ఆంధ్రవాఙ్మయాభివృద్ధికి కొన్ని సూచనలు—దేశిరాజు రామదాసుగారు ... ౧౩౯-౧౪౨
రంగపరీక్షలు—పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు ... ౧౪౩-౧౪౭
చమత్కార చాటువులు (ప)—దీపాల పిచ్చయ్యగారు ... ౧౪౭
దక్షిణ ధ్రువాన్వేషణ పరిశోధన—పుల్లెపు సూర్యనారాయణగారు ... ౧౪౮-౧౫౦
భీమరాజు—గోకర్ణుడు—శేషాద్రిరమణకవులు ... ౧౫౧-౧౫౪
సదాచారము—జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు ... ౧౫౫-౧౫౭
నానాజాతిసమితి—భావరాజు సత్యనారాయణగారు ... ౧౫౮-౧౬౪
ప్రకృతిలోని ఆహారపరివర్తనము—సూర్యదేవర బాలకృష్ణమూర్తిగారు ... ౧౬౫-౧౬౬
కర్ణాటక రాగపద్ధతి—జన్యరాగములు—వింజమూరి వరాహ నరసింహాచార్యులుగారు ... ౧౬౭-౧౭౫

సుపథికుడా (ప)—కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రిగారు ౧౭౬
అన్యమత స్వీకారము—వల్లూరి సూర్యనారాయణ రావుగారు ౧౭౭-౧౭౮
కాలమానము—సూరి రామసుబ్బరాయశాస్త్రిగారు ౧౭౯-౧౮౭
శ్రీకృష్ణునిరాకకై దంతిపురియందలిమంతనములు (ప)—కీ. శే. ఆకొండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రులుగారు ౧౮౮-౧౯౨
సంగీతము—స్వల్పములు సూచనలు—మహీశ్వర వేంకటరామశాస్త్రిగారు ... ౧౯౩-౧౯౪
ఉపమావింశతి (క్షేమస్వరూపము)—బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు ... ౧౯౫-౧౯౬
రామసంకీర్తనము—కె. వి. యస్. యం. నిత్యానందరావుగారు ౧౯౭-౧౯౮
బుద్ధుడు—కావ్యపఠనం—(గే) దువ్వూరి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు ౧౯౯-౨౦౨
ప్రాచీనహిందువుల చారిత్రకజ్ఞానము—జక్కావల్లభుల పురుషోత్తంగారు ... ౨౦౩-౨౦౫
సీత (ప)—ఉల్లపల్లి విశ్వేశ్వరరావుగారు ౨౦౫
బొబ్బిలితో విజయనగరము విరోధించుటకు కారణములు—గర్భాం అప్పారావుగారు ... ౨౦౬-౨౧౨
హృదయమిచ్చి తీసుకోవడంమాత్రం స్త్రీజాతి సహించదు—పాలూరి శామారావు ... ౨౧౩-౨౧౫
సీరంటము (ప)—కల్లూరి వేంకటసుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులుగారు ౨౧౬
సనాతనత్వము—సాపిరెడ్డి మల్లికార్జునగారు ౨౧౭-౨౨౯
శ్రీ అవ్వూరి సుబ్బన్నగారి (ప)—వేమల సూర్యసత్యనారాయణగారు ౨౨౯-౨౩౦
ఆంధ్రదేశ ఆర్థికాభ్యుదయము—జంధ్యాల వేంకట సోమయాజులుగారు ... ... [illegible]
బాబిచెట్టుక్రింద రాయి (ప)—బొడ్డు బాపిరాజుగారు ౨౩౪-౨౩౭
శ్రీనిజము—పులపాక సీతాపతిరావుగారు ౨౩౯-౨౪౪
వసంతగానము—చీరుభొట్ల సూర్యనారాయణగారు ౨౪౫
పత్రికల కేంద్రీకరణము—బారు గోవిందరావుగారు ౨౪౬-౨౪౯
గులాబి—మధుకరుడు (ప)—బుర్రా వేంకట నాంచారయ్యగారు ౨౪౯-౨౫౦
బహమనీబరీద్ షాహిరాజ్యము—'అపస్తంబ' ౨౫౧-౨౫౪
గ్రహణము-మోక్షము—ధనంజయుడు ౨౫౪-౨౫౭
కీ. శే. పంచమజార్జి చక్రవర్తి—జయంతి వేంకట కిరీటిరావుగారు ౨౫౯-౨౬౨
శ్రీ ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి—కప్పగంతుల సత్యనారాయణగారు ౨౬౩-౨౬౫
శ్రీరామకృష్ణుని మహిమా విశేషమేమి?—అనువాదకుడు: వెదురుమూడి వేంకటకృష్ణారావుగారు ౨౬౫-[illegible]
విజయ—డాక్టరు గోవిందరాజులు నాయుడుగారు ౨౬౪-౨౬౯
వసంతకేళి (ప)—త్రిపురాన వేంకటకృష్ణరావుగారు ... ... [illegible]
ఆడుకోంగ (ప)—క్రొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు ౨౭౦-౨౭౫
మహోద్యమం (ప)—అడ్డేపల్లి నాగగోపాలరావుగారు ౨౭౫
నిర్వాణము (ప)—ఉమర్ ఆలీషాకవిగారు ౨౭౬-౨౭౮
సరుదక్షిణ (ప)—దర్భా వేంకట కృష్ణమూర్తిగారు ౨౭౯-౨౮౨
రెడ్డిరాజుల రాజ్యకాలపుటాటసీసము—మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు ౨౮౩-౨౮౪
తాపివరతనం—పూడిపెద్ది వెంకట రమణయ్యగారు ౨౮౫
స్వర్గమింటిసత్కవి—జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు ౨౮౯
శ్రీయువ సంవత్సర విశేషములు ౨౯౦

చిత్రానుక్రమ

ఏకవర్ణ చిత్రములు:—

ఆలోచన, వృద్ధభిక్షువు, లక్ష్మి, తులసిపూజ, కడవా నెత్తిన పెట్టి ౧౫౩.

త్రివర్ణ చిత్రములు:—

౧. బృందావనగీత, ౨. పాడి అక్షరములు, ౩. బాలచంద్రుడు, ౪. ప్రతీక్ష, ౫. బౌద్ధసన్యాసి, ౬. తాజ్ మహల్, ౭. సంస్మరణము, ౮. గరళభిక్షువు, ౯. విశ్రాంతి, ౧౦. శ్రీకృష్ణుడు, ౧౧. సీతారాములు గంగను దాటుట, ౧౨. గ్రామజీవనము.

వ్యంగ్యచిత్రములు:—

ఎవరికి తెలుసు, ఇరవై సంవత్సరములలో నేను ఆంధ్రుని చిత్తవృత్తి, అలవాటు ౧, అలవాటు ౨, అలవాటు ౩, అలవాటు ౪.

చిత్రానుక్రమణిక:—

ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్తు నాల్గవ సమావేశము - చెన్నపురి; అందు పాల్గొనిన నటీనటులు; శ్రీ వారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు, వారిధర్మపత్ని; శ్రీ పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారి షష్టిపూర్తి.

[illegible] నిర్మాణచిత్రములు. [illegible]

మహామహోపాధ్యాయులు తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారి షష్టిపూర్తి; కవితాసమితి వార్షికోత్సవము; హిందూ యువజనసంఘము, ముప్పదవ వార్షికోత్సవము, ఏలూరు; ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్సభ, నరసారావుపేట.

శ్రీ రాజేంద్రప్రసాదుగారి ఆంధ్రదేశ సంచారచిత్రములు.

అబిసీనియా యుద్ధచిత్రములు.

అ. భా. జాతీయమహాసభా కార్యనిర్వాహకసంఘ సమావేశము; ౧౫-వ ఆంధ్రరాష్ట్రమహాసభ, విషయ నిర్ణయసంఘము, కాకినాడ; ౧౫-వ ఆంధ్రరాష్ట్రమహాసభ, కాకినాడ. - పతాకప్రతిష్ఠానంతరపూర్వము, అనంతరము.

శ్రీమతి ఆర్. సుబ్బమ్మ, బి. ఏ.; అత్యం సత్యవతీదేవి; డా. సుమిత్రాబాయి శ్రీ ఖండే; శ్రీమతి అంసలీబాయి; శ్రీమతి [illegible]దమ్మాళ్; శ్రీ మాడపాటి హనుమంతరావు; శ్రీమతి మాడపాటి మాణిక్యమ్మ; శ్రీ డా. అచ్చమాంబ; శ్రీ బి. కామేశ్వరమ్మ.

కుసుమిత ప్రకృతి.

పక్షితీర్థచిత్రములు.

మిశ్రప్రకృతి.

కాంగ్రెసు భవనము, మదరాసు; ఆంధ్రరాష్ట్రకాంగ్రెసు భవనము, రాజమహేంద్రవరము; కాంగ్రెసు స్వర్ణోత్సవ చిత్రములు.

క్రికెటు, టెన్నిసు, హాకీ ఆటలచిత్రములు.

తంతిపేర్పుబడి, తణుకు; యువకవిసమితి, వసంతవాడ; వేదసంస్కృత పాఠశాల, మైనేనివారిపాలెం; ఆంధ్రజనసంఘము, లక్నో.

చెన్నపురి వైద్యకళాశాల, శతాబ్దివర్ధంతి; కాంగ్రెసు సివిరుబోర్డు, చిత్తూరు; హిందీలాలుసెవ్రాలా వ్యాయామమండలి, కానుకొలను; వీరభద్రవ్యాయామమండలి చతుర్థవార్షికోత్సవము ౧౯౩౬.

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయ వినాయకోత్సవము - ౧౯౩౫; శ్రీ [illegible] తాళ్లపాలెము; జంధ్యాల సూర్యనారాయణ; డా. కాజ వెంకట నరసింహారావు; కొసరాజు రాఘవయ్యచౌదరి; పొందువ్వ గ్రంథాలయ భవననిర్మాత, మంతెన పుల్లంరాజు; పెద్దిరెడ్డి సత్యనారాయణ.

కె. యమ్. రత్నవేలు ముదలియారు; రామమోహనరాయి; బలిజపల్లి కృష్ణరావుగారు; మాద్దా విశ్వనాథము; మంతెన తిమ్మరాజు; శిల్పవిశ్వాచార్యులు; డి. పురుషోత్తము; ప్రతాపగిరి రామమూర్తి; ఆర్. రత్నం.

జాతీయమహాసభాధ్యక్షులు ౧౮౮౫-౧౯౩౬.

గ. శ్రీ. న. ఆచార్యులు; పొట్టూరి స్వామిబాబు; కుందలపల్లి చంద్రశర్మ; కె. సదాశివరెడ్డి; బెజవాడ గోపాలరెడ్డి; అంగవరపు లక్ష్మణమూర్తి; సర్దారు. బి. వీరాస్వామినాయుడు రాళ్లపల్లి నరేశయ్య; టంకాల శశిభూషణగుప్త.

చల్లా జగన్నాథం. యమ్. ఏ., బి. ఎల్., ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకుడు; అబ్దుల్ హమీద్ ఖాన్. మదరాసు మేయరు; ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు ఉపాధ్యక్షులు.

మదరాసు గవర్నరుద్యోపకులు.

కీ. శే. పంచమజార్జి చక్రవర్తి; శ్రీ మేరీమహారాణి.

తెలుగు టాకీనటులు కొందరు.

వెనుకటి, యిప్పటి రాజప్రతినిధులు.

కాంగ్రెసు చిత్రములు.

స్వరాజ్యభవనము, ఆనందభవనము;

౪౯-వ జాతీయ మహాసభ చిత్రములు.

ఆంధ్ర ఇంజనీయరింగు విద్యార్థిసంఘము, వాసిరెడ్డి పార్థసారథి, కురుమూరి సుబ్బారావు.

తెలుగువాటి తారలు.

ఎనిమిదవ ఏడ్వర్డు చక్రవర్తి, కృషి.

వైమానిక చిత్రములు.

శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస, కొంపెటి చిత్రములు.

బత్తుల కామాక్షమ్మ, శ్రీరామయోగి, అణ్ణంగరాచార్యస్వామి, టి. వి. యస్. శర్మ.

కీర్తిశేషులు కొందరు.

చిత్రపటముల వివరణము

అణ్ణంగరాచార్యస్వామి, ప్రతివాదిభయంకరం

వీరు కాంచీపురమునందలి వేదవేదాంత వైజయంతీ పాఠశాలకు ప్రిన్సిపాలుగనున్నారు. సంస్కృతద్రావిడభాషలలో దక్షులై పాండిత్యము గలవారు. శ్రీరామాయణము నద్భుతవైఖరిని ప్రవచన మొనరింపగలవారు. మఱియు మహాభాగవతమును, దివ్యసూరుల (ఆళ్వారుల) శ్రీ సూక్తులను, 'తిరుప్పావు' ను, విశేషార్థాదులతో ప్రవచనము చేయ సమర్థులు. సమయస్ఫూర్తిగల ప్రజ్ఞ గలవారు వీరు. స్వరూపగ్రంథములను సవ్యాఖ్యానముగ నెల కొకసంచిక వంతున రచియించి తెలుగులిపిని ప్రకటించుచున్నారు.

ఉపేంద్రశర్మ, మందలపర్తి

వీరిది పశ్చిమగోదావరీ మండలమునందలి పెదనిండ్ర కొల్లు గ్రామము. ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు బి. యే., ఆనర్సులో ఆంధ్రమున రాజధానీ ప్రథములుగ జయమును గాంచిరి. కళాశాలలో పెక్కు బహుమతులను బడసిరి. ఆంధ్రమున మంచివక్త. ఆంధ్ర రాష్ట్రోద్యమమును, ఆంధ్ర గ్రంథాలయోద్యమమును వీరి ప్రియ విషయములు.

కామాక్షమ్మ, బత్తుల; ఉ. భా. ప్ర

వీరిది రాజమండ్రి. వైశ్యసేవాసదన కార్యాధికారిణి. ఆంధ్ర యువతీసంస్కృత కళాశాలకు అధ్యక్షురాలు; ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ సెనేటు మెంబరు, అకాడమి కౌన్సిలు మెంబరు.

తిమ్మరాజు, మంతెన

వీరు తణుకుతాలూకా గోటేరునివాసులు. ఐ. సి. యస్. పరీక్షయందు కృతార్థులైనారు. ఆంధ్రక్షత్రియులలో, యీ పరీక్షా ప్యాసయిన మొదటివారు వీరే.

కృష్ణశాస్త్రి, బలిజపల్లి

వీరు ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు బి. యస్. సి. ఆనర్సు. (మొదటి తరగతి) వీరు వున్నతవిద్యపడయుటకై యింగ్లండునకు పోవుచున్నారు. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు ఆనర్సు కళాశాలనుండి మొట్టమొదట యింగ్లండు పోయినవారు వీరు.

పద్మావతీదేవిగారు, సత్తి, కీ. శే.

ఈమెది రెడ్డికులము. విశేషజ్ఞాన సంపన్నురాలు. నిరాడంబరమైన జీవితమును గడపుచు, ఉన్నతాదర్శములు గలిగియుండి భారత నారీలోకమునకు వన్నె తెచ్చిన సాధ్వీమణి.

పార్థసారథి, వాసిరెడ్డి

వీరిది గుంటూరు మండలమునందలి తుమ్మపూడి గ్రామము. పత్రికాప్రచారప్రముఖులు.

పురుషోత్తం, డి.

కడప మండలమునందలి కుప్పమున నివాసము చేయుచున్నారు. యూనియన్ లైబ్రరీల అధ్యక్షులైనారు. (కేంద్రము: శ్రీ భారతి ప్రీ సర్కులేటింగ్ లైబ్రరి, కుప్పము.)

బాపారావు, అద్దేపల్లి. కీ. శే.

వీరిది విశాఖపట్టణం. వైశ్యులు; బంతి, హాకీ మొదలైన ఆటలలో చాలా ప్రసిద్ధి కెక్కినవారు.

బాలసుందరరావు కె. యమ్. యస్ సి.

గుంటూరుమండలమున దుగ్గిరాల నివాసులు. జంధ్యాల నారాయణమూర్తిగారి కుమారులు. జి. ఐ పి. రైల్వే అసిస్టంటు ట్రాఫిక్ సూపరింటెండెంటుగా నియమింపబడినారు.

రత్నం, ఆర్.

తుని నివాసులు. హార్మోనియము వాయించుటయందు చాల నేర్పు గలవారు.

మాణిక్యమ్మ, సన్నిధి, కీ. శే.

ఆంధ్రదేశ స్త్రీల సారస్వత పరీక్షయందు ౧౯౩౫ డిసంబరులో ద్వితీయశ్రేణిలో విజయము గాంచిన ప్రథమ హరిజనయువతి. ఈమె హరిజన నాయకుడు, డా. టి. జియ్యరుదాసు చిన్న చెల్లెలు, పాపము! ౧౫-వ యేట పాము కరచి చనిపోయినది.

రత్నవేలు మొదలియారు, కె. యమ్.

వీరు విశాఖపట్టణ నివాసులు. సుప్రసిద్ధ చిత్రకారులు. వీరు తీసి పంపిన ఛాయాచిత్రములు లండను వెంబ్లీ ప్రదర్శనమున బంగారు పతకమును పారితోషికముగా పడసినవి. ప్రశంసను గన్నవి.

రామమూర్తి, యమ్. ఏ., ప్రతాపగిరి.

వీరు సంధ్యావలలో న్యాయవాదిగనున్న ప్ర. గోపాలకృష్ణయ్య గారి రెండవకుమారులు. ఆంగ్లమున మంచి పాండిత్యము గలవారు. గ్రంథములనుకూడ రచించినారు. (బొంబాయి) విల్సన్ కళాశాలలో యమ్. ఏ. తరగతికి రాజకీయోపన్యాసకులుగ నున్నారు. వీరు బొంబాయి దగ్గరనున్న కల్యాణినగరమున ఆంధ్రసంఘము నొకదానిని స్థాపించి దాని కధ్యక్షులుగ నున్నారు. ఇచటి యాంధ్రులకెల్లరకు వీరియెడ నాదరాభిమానములు మిక్కుటము.

రామమోహనరాయి

వీరు విశ్వబ్రాహ్మణకులమువారు. ఎలక్ట్రికు విద్య నభ్యసించుటకు ఇంగ్లండు పోయిరి.

సర్దార్ బి. వీరాసామినాయుడు

వీరు పీఠికాపురనివాసులు. చిన్నప్పుడే సేటాలుకు వలసపోయి గొప్పవుద్యోగముచేసి, ప్రస్తుతం విశ్రాంతి తీసికొనిరి. ఆంధ్రుల సౌభాగ్యమునకై అన్నివిధముల పాటుపడుచున్నారు. గతమార్చి నెలలో మద్రాసుకు వచ్చియుండి సర్ కే. వి. రెడ్డినాయుడుగారు, డాక్టరు వరదరాజులు నాయుడుగారు, కా. నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు మున్నగువారిని సందర్శించి వారి సలహాలనుగైకొని తిరిగి 7-4-36 తేదీన సేటాలునకు వెళ్లిరి. దైవభక్తి, ప్రజాసేవ, స్వదేశాభిమానము మొదలగు వాటియందు వీరి కత్యంత ఆశక్తికలదు,

లక్ష్మయ్యచౌదరి, దద్దుకూరి.

వీరిది పాల్వంచ సంస్థానములోని బూర్గంపాడు. గొప్ప భూస్వాములు. కమ్మవారు. పరోపకార పరాయణులు.

విశ్వనాధము, ముద్దా.

వీరు విశాఖపట్టణమండలమున, యలమంచిలి చేరువనున్న మేలుపాక నివాసులు. బహుగ్రంథకర్తలు. గ్రంథమండలి నొకదానిని స్థాపించి, వచనగ్రంథములను ప్రచురించుచున్నారు. వీరు స్వయం కృషిచే పైకివచ్చినవారు.

వెంకటాచార్యులు, అంగర, ి. శే.

రాయవరమున శ్రీ పట్టాభిరామ వైద్యశాలను స్థాపించిన

శ్రీ న. ఆచార్యుడు, గ.

తిరుపతి వీరిజన్మభూమి. ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు రెండవ తరగతి బి. ఏ., ఆనర్సు (ఆంధ్రమున.)

శ్రీ రామయోగి

నెల్లూరు మండలమునందలి బుచ్చిరెడ్డి పాలెమునకు సమీపమున గల అన్నారెడ్డిపాలెము వీరి నివాసస్థానము. శ్రీ రమణమహర్షి ప్రియ శిష్యులు. జీవన్ముక్తులు. వీరి వయస్సు ౪౧ ఏండ్లు. ౧౯ వ యేట విరాగియై వీరు సర్వసంగ పరిత్యాగము చేసిరి. విశేషకాలము స ధిస్థులై యుందురు.

ప్రకటనల వివరణము

అఖిల్ కిశోర్ రాం,

సి. ఓ. కృష్ణసాహై (గయా) (పు. ౮)

ఇచట తెల్ల మచ్చకు గొప్ప ఔషధము విక్రయింపబడును. ఫీజు చవకను.

అఘోరీశ్వర ఆయుర్వేద నికేతనము

విజయనగరము (పు. ౨౨)

దీనికి డాక్టర్ ముద్దాన పాపారావు నాయుడుగారు ప్రొప్రయిటరు. ఇచట మచ్చలకు మందులు పంపబడును. రేటులు ఉచితముగా పంపబడును.

అరోరా ఫిలిం కార్పొరేషన్

66, ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు. (పు ౬౩)

ఇచట లంకాదహనము తెలుగులో తయారగుచున్నది. దీనిలో కథానాయక ఆంజనేయ శ్రీ. యస్. నటేశన్ గారు మారుతిపాత్ర ధరించెదరు.

ఆనంద పన్నీరు ఫ్యాక్టరి

రాయపేట, మద్రాసు (పు. ౩౭)

ఇచట పన్నీరు మొదలయిన సుగంధ ద్రవ్యములు దొరకును.

ఆంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్

వేపేరి, మద్రాసు (పు. ౬౫, ౭౦)

విశుద్ధ డైరీలు మొదలయినవి అమ్మబడును,

ఆంధ్రయిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

మచిలీపట్నము (పు. ౨౦)

ఈ భీమాకంపెనీ 1925 లో స్థాపింపబడెను. మితవ్యయముతో గూడిన దీని పరిపాలనా సామర్థ్యము యాక్చుయరీగారిచే ప్రశంసింపబడినది. ఈ కంపెనీ యభివృద్ధి ఆంధ్రులు నిజముగా గర్వింపదగిన విషయము. చెన్నపురియందు గల ఆంధ్రుల సౌకర్యార్థమై తంబుచెట్టివీధిలో నెం. ౧౩ గృహమునందు బ్రాంచి యేర్పరచియున్నారు. ఆంధ్రు లందరు దానిని ప్రోత్సాహపరచుట వారివిధి.

ఆయుర్వేదాశ్రమము

గోవిందప్ప నాయుడువీధి, జి. టి. మద్రాసు. (పు. ౧౫)

[illegible] వ సంవత్సరములో కీ. శే. శ్రీ వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారు, లక్షరూప్యముల మూలధనముతో దీనిని స్థాపించియుండిరి. దీని ఔషధములలో "శివామృతము" "బాలభాస్కర" ముఖ్యమైనవి.

ఇండియా ప్రావిడెంట్ కంపెనీ లిమిటెడ్

10 క్లయివువీధి, కలకత్తా (పు. ౮)

ఇది హిందూదేశమున అతిపురాతనమయిన భీమాసంస్థ. చెల్లించిన క్లెయిములమొత్తము 4 లక్షల రూపాయలకు పైగా కలదు.

ఇండో కమర్షియల్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్

మాయవరము (పు. ౫౦)

అన్ని రకముల బ్యాంకింగు వ్యవహారములు యిచట నిర్వహింపబడును.

ఇబ్రహీం కరీం అండ్ సన్సు

మద్రాసు (పు. ౩౮)

ఇచట గింజ్, బుట్టమార్కు శ్రేష్ఠమైన గొడుగులు అమ్మబడును.

ఇస్లామియా మిల్సు

పండుపాళెం (పు. ౬౧)

ఇచట స్వదేశీ బనియనులు పలురకములలో తయారగుచున్నవి.

ఇండోయూనియన్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

కలీల్ మాన్షన్సు, చాంటుగోదు మద్రాసు (పు. ౫౯)

ఇది భీమాకంపెనీ. పాలిసీహోల్డరులు సరళముగా సులభము సక్రమాభివృద్ధి పొందుచున్న సంస్థ.

ఇండియా ఎలెక్ట్రికల్ వర్క్సు లిమిటెడ్;

4,5 సెకండ్ లైన్ బీచి, మద్రాసు (పు. ౭౧)

ఇచట ఇండియా, భారత్ ఫ్యానులు అమ్మబడును. ఈఫ్యానులు హిందూదేశమంతటను విరివిగా వాడబడుచున్నవి. చల్లనిగాలి నిచ్చును. ఖరీదులు చాల చవకను.

ఈస్టు అండ్ వెస్టు యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

బొంబాయి (పు. ౪౮)

దినదినము అభివృద్ధిగాంచుచున్న భీమాసంస్థ. ప్రీమియము రేట్లు చాల చవకనైనవి.

ఈశ్వర ఫార్మసీ,

పాలకొల్లు, ప. గోదావరి (పు. ౩౪,౩౫,౪౫)

వీరు ఔషధములను తయారుచేసి విక్రయించెదరు. కన్నపురుగు సేవ్యము పొలుసుగంధి సేవ్యము గనోక్సిల్, సోమప్రభ చాల సుప్రసిద్ధమైన ఔషధరాజములు.

ఎక్సెల్షియర్ ట్రేడింగ్ కంపెనీ

బొంబయి (పు. ౪౩)

ఇచట రోల్డుగోల్డు నగలు దొరకును. అవి నిజమైన బంగారు వలె కాంతిమాయక చాలకాలము నిలిచియుండును.

ఏషియాటిక్ గవర్నమెంటు సెక్యూరిటీ లైఫ్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

మద్రాసు (పు ౬౧)

ఇచట పాలిసీదారులకు అన్నివిధముల సౌకర్యము లొసంగ బడును.

ఏషియన్ అస్యూరన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

మదరాసు (పు. ౫౬)

ఇది గొప్ప భీమాసంస్థ. ఇటీవలనే యీకంపెనీవారి రజతోత్సవము జరిగెను.

కామలీలా పిల్సు డిపో

సేలం (పు 33)

వీరి మాత్రలు యౌవనశక్తిని గలిగించును.

కేశవజీ దేవచంద్,

21. చైనాబజారురోడ్డు మద్రాసు (పు. ౯)

చేతిగాజులను అనేకరకములలో అందముగా చేసి యిచ్చెదరు. చార్జీలు సరసముగానుండును. పనితనమునకై గ్యారంటీ యివ్వబడును.

కేరళసోప్ ఇన్‌స్టిట్యూట్, కల్లికోట (మలబారు)

(పు. ౬౮)

ఈ సబ్బుఫ్యాక్టరీని, మొదట మద్రాసు ప్రభుత్వమువారు రాజధానియందు పారిశ్రామికాభివృద్ధిచేయు నుద్దేశ్యముతో స్థాపించిరి. దీనియందు తయారుచేయబడు సబ్బులు హిందూదేశములో తయారుగాబడు శ్రేష్ఠమైన సబ్బులలో నొకరకమునై యున్నవి.

పి. కోదండరామపిళ్ల

39, జెట్టు ఎస్ప్లనేడు, మద్రాసు. (పు. ౬)

వీరు మేలైన గృహోపకరణ నిర్మాతలు. సప్లయిదారులు. టేకుసామానులు, నల్లమాను తెల్లమానులతో పలురకముల వస్తువులు సప్లయి చేయుదురు.

కృష్ణా అండ్ కో.

౩౪౩-౩౪౪, చైనాబజారు, మద్రాసు (పు. 33)

వీరు పలువిధములైన, స్వదేశపు జవుళీల వ్యాపారముచేయుదురు. వీరు కృష్ణా ౧ రకం ట్వీల్లుకు ఏజంట్లుగయున్నారు. వీరివద్ద పలురకములైన షర్టీలు, ట్వీడులు, [illegible] దొరకును. వీరివద్ద గల సరకు మేలైనవి. [illegible] ధరగలవి.

కృష్ణా మ్యాజికల్ హౌస్

అలీఘర్ సిటీ (౫౩)

వీరి నవగ్రహశాంతి కవచము నమ్మకము గలవారికి యుపయోగకరముగా నుండును.

గార్డియన్ ఆఫ్ యిండియా యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.,

11 మౌంటురోడ్, మద్రాసు. (పు. ౬౩)

ఈ కంపెనీ స్థాపించిన 6 మాసములలో 17 లక్షల రూపాయల వ్యాపారము జరిగెను. ప్రీమియములు చాలతక్కువ. పాలిసీదారులకు చాల సౌకర్యములు యేర్పాటుచేయబడినవి.

గుప్తమంత్ర భాండర్

కత్రిసారై, గయా (పు. ౩౪)

వీరి గుప్తమంత్రము జపించిన అన్ని కార్యములు సఫలమౌను

గోల్డెన్ టుబాకో కంపెనీ,

విలెపార్లె (బొంబయి) (పు. ౮)

వీరు డైమండ్ యిండియన్ గోల్డుఫ్లేక్ సిగరెట్లను విక్రయిందురు.

గోపాల్జి అండ్ కో

208 గోవిందప్పనాయక్ వీధి, మద్రాసు (పు. ౧౯)

వీరి 'జే' మార్కు మిస్కి యింగువ మిక్కిలి ప్రసిద్ధమై వీరి బ్రాంచీలు కుంభకోణం మధురలో గలవు.

చమరియా టాకీ డిస్ట్రిబ్యూటరులు

20 వేపేరి హైరోడ్, మద్రాసు (పు. ౪౬)

ఇచట సతీ అనసూయ, ధ్రువవిజయము అను తెలుగు టాకీలు తయారగుచున్నవి.

చిన్నమాంబా నిలయము

త్యాగరాయనగరము, మద్రాసు (పు. ౪౧)

వీరు క్రొత్తగా తెలుగు టైపు రైటరును కనిపెట్టి మిషను తయారు చేయించిరి. ఈ టైపు రైటర్ల విషయమై సుప్రసిద్ధులు యోగ్యతాపత్రము లొసంగియున్నారు. తెలుగులో టైపు రైటరు బయలుదేరుట యిదే మొదటిసారి. ఎంతో ద్రవ్యముచేసి, ఆంధ్రుల కృతజ్ఞతకు పాత్రులయిన పిఠాపురం మహారాజాగారు నిజముగా సంస్తవనీయులు.

చెన్న కేశవ ఆయుర్వేద వైద్యశాల

తెరకటూరు, కాజపోస్టు, కృష్ణా (పు. ౩౩)

ఇచట గజరోగమునకు చికిత్సచేయబడును.

జనరల్ స్వదేశీస్ లిమిటెడ్.,

హైకోర్టు యెదురుగా, మద్రాసు (పు. ౬౩)

ఇచట స్వదేశీలో నాణ్యములైన దుస్తులు వస్త్రములు చరవ మగు ధరలకు విక్రయింపబడును.

జనరల్ అస్యూరన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్

అజ్మీరు (పు. ౪)

దినదినాభివృద్ధి నొందుచున్న భీమాకంపెని. పాలిసీదారులకు అన్ని సౌకర్యము లొసంగబడును.

జయ్ విజయ యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

16 లింగిచెట్టివీధి, మదరాసు (పు. ౬, ౩౫)

ఇది నిరంతరాభివృద్ధి గాంచుచున్న భీమాసంస్థ. ఇందులో తక్కువ ముత్తములకుగూడ పాలిసీలు యివ్వబడును. దీనికి జమిరి వద్దూర్వారుగారు డైరక్టరు యిన్చార్జిగా ప. చేయుచున్నారు

ఏ. జూబెల్

216 కార్నిక్ రోడ్, బొంబయి (పు. ౩౪)

వీరి మంత్రశక్తిచలన అన్నికోరికలు నీడేరును.

జోషి. అండు కో.,

7 సిభ్రల్ మహదేవ్, ఢిల్లీ (పు. ౫౮, ౫౮)

వీరి సరస్వతీ కవచము తాయెతులు చిరకాలమునుండి చాల ప్రసిద్ధికెక్కినవి. మంత్రశక్తిలో విశ్వాసమున్న వారు ఈతాయెతులను ధరించి లాభమొందినట్లుగా అనేక యోగ్యతాపత్రములు కలవు.

ట్రావెన్కూర్ నేషనల్ బ్యాంకి లిమిటెడ్.,

ఆలెప్పీ (పు. ౧౦)

ఇది 1912 లో తిరువాన్కూరునందు స్థాపింపబడినది. హెడ్డాఫీసు ఆల్లెప్పీ. నానాస్థలములందు బ్రాంచీలుగలవు. బ్యాంకి మిగుల వభివృద్ధితో నున్నది.

జాజ్ డికిన్సన్సు అండు కంపెని లిమిటెడ్

9, మెక్లీన్ స్ట్రీట్, మదరాసు (కలరుపుట)

అన్నివిధములయిన కాగితములు, అచ్చుసామానులు, ముద్రణ యంత్రములను వీరువిక్రయించుచుందురు. వీరి హెడ్డాఫీసు ఇంగ్లాండు. మదరాసులోను, బొంబాయిలోను వీరికి బ్రాంచి ఆఫీసులు కలవు.

కే. టి. డోంగ్రే అండ్ కంపెనీ

గిర్గాం, బొంబయి (పు. ౪౮)

డోంగ్రేస్ బాలామృతము యిచట అమ్మబడును. ఇది పిల్లలకు శ్రేష్ఠమైనది.

తీర్థయాత్రా ప్రదర్శిని

తెనాలి (పు. ౩౩)

తీర్థయాత్రలు చేయువారికి యీపుస్తకము మిక్కిలి సహాయకారిగా నుండగలదు.

దామోదరు అండ్ కంపెనీ

78, చైనాబజారు రోడు, మదరాసు (పు. ౯)

వీరు జాండు ఫార్మస్యూటికల్ వర్క్సువారి సోల్ యేజంట్లు, జాండు కంపెనీవారి ఔషధము లన్నియు నిచట దొరకును.

హెచ్. జి. దాస్ అండ్ కంపెనీ

6 లక్ష్మదాస్‌వీధి, మద్రాసు (పు. ౬౮)

ఇచట అన్ని రకముల వస్త్రములు చరవమైన ధరలలో దొరకును. పట్టుచీరలు, రేకుగుడ్డలు మొదలయినవి అమ్మబడును.

టి వా న్ స న్

వేపేరి, మద్రాసు (పు. ౭౦)

వీరు ఔషధ విక్రేతలు. ఇచట, ఆర్హియాల్ అస్త్రియర్సు లిక్స్‌టయిను మొదలయిన ఔషధములు దొరకును.

యస్. యల్. ధాకప్ప

సిర్సి (పు ౭)

వీరివద్ద విరిప్ ప్రిస్టేక్ పొస్టటుప్సు కీన్స్ స్టేక్ డక్స్ టిక్కట్లు దొరకును.

నాగపూర్ పయనీర్ యిన్స్యూరెన్సు కంపెని లిమిటెడ్

నాగపూర్ (పు. ౨౮)

ఇది భీమాసంస్థ. పాలిసీదార్లకు అన్ని విధముల సౌకర్యములు యివ్వబడును. దీని బ్రాంచి మద్రాసులో గూడ కలదు.

టి. సి. నాగలింగప్ప అండ్ కంపెని

280 వాల్ టాక్సురోడు, మద్రాసు (పు. ౨౩)

వీరు యిమిటేషన్ బంగారు నగలను తయారు చేయుదురు. ఇవి చూచుటకు అసలు బంగారునగలవలెనే కాన్పించును. బంగారు చేర్చి తయారుచేయుటవలన దీర్ఘకాలము మెఱుగు, కాంతి తరుగక తళతళమని యుండును.

నారాయణ్ దాస్ గిర్ధర్ దాస్

99 ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు (పు. ౩౧)

వీరు జూపిటర్ జనరల్ యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్ లోకల్ మేనేజర్లు. జూపిటర్ జనరల్ యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ స్థాపింపబడిన నాటినుండియును, క్రమముగా నభివృద్ధి గాంచు అన్ని రకముల భీమాశాఖలను నెలకొల్పవలసినది.

ది న్యూ హిందూస్థాన్ యిండియా యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

లాహోరు (పు. ౬౮)

ఇది సుప్రసిద్ధ భీమాకంపెనీ. మద్రాసులో టి. హె. రాఘవేంద్ర రావుగారు బ్రాంచి శెక్రటరీగా నున్నారు.

యం. ఏ. నాసిరి అండ్ కంపెనీ

138 నాగదేవివీధి, బొంబయి (పు. ౬)

వీరు పెయిలర్ ఫౌంటెన్ కలములను విక్రయించెదరు

న్యూ ఇండియా ఎష్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటె

౬/౫, ఫస్టులైన్ బీచ్, మదరాసు. (కలకుపుట

ఫైర్, లైఫ్, మెరైన్ బర్గ్లరీ, మోటారుప్రమాదము యితర సర్వవిధములైన కష్టములనుండి రక్షించుకొనుటకు దీని కీ ప్రజలకు చాల ఉపయోగకరముగ నున్నది.

న్యూ యేషియాటిక్ యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటె

ఢిల్లీ (పు. ౨౧౭)

దీనికి [illegible] మేనేజింగ్ యేజంటుగా నున్నారు. ప్రీమియము రేట్లు చాల తక్కువ. పట్టాదారులకు అన్ని విధములయిన సౌకర్యము లొసంగబడును.

నేషనల్ ఇండియన్ లైఫ్ యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమి

కలకత్తా

ఈకంపెనీ పెక్కు సంవత్సరముల నుండి తృప్తికరముగా పని చేయుచు అందరి అభిమానమునకు పాత్రమైయున్నది. వీరి మద్రాసు బ్రాంచికి ప్రస్తుతము టి. వి. రాఘవయ్యగారు కార్యదర్శిగా పని చేయుచున్నారు. వీరు భీమావ్యాపారములో చాల సమర్థులు. భక్తి శ్రద్ధలతో అటు కంపెనీవారియొక్కయు, యిటు ప్రజలయొక్కయు యోగక్షేమములగూర్చి పాటుబడుచుండుటవలననే యీ యున్నత పదవి నలంకరించుటకు నర్హులయిరి. ఆంధ్రులలో భీమా వ్యాపార తత్వమును సాకల్యముగ గ్రహించి దానిని సర్వవిధముల ప్రజోపయోగకరమగునటుల చేయుటలో రాఘవయ్యగారు చేసిన కృషి మిక్కిలి సంస్తవనీయమైనది. వీరు మద్రాసు బ్రాంచికి కార్యదర్శిగా నియమించబడిన పిమ్మట కంపెనీ వ్యాపారము రెంటు పర్సెంటు హెచ్చినది. ఇది యెంతయు గర్వింపదగినది. వీరి మద్రా హైకోర్టుకు సమీపమున తంబుశెట్టివీధియందున్న మవాలెస్ యెదురుగా నున్న భవనములో నున్నది.

నేషనల్ యిన్స్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

362 [illegible] మదరాసు

[illegible] మె [illegible] నిత భీమాకంపెనీ. ప్రస్తుతపు ఉ [illegible] మయిన భీమావ్యాప [illegible] లో ముఖ్యస్థానము వహించియున్నది.

శ్రీ [illegible] గామ వైద్యశాల

రాయ [illegible] ము (తూర్పుగోదావరి) జి

ఈ వై [illegible] ద్యాలయ [illegible] చాలకాలము క్రితము స్థాపించబడిన [illegible] ఆ [illegible] క్రితమున [illegible] ఆయుర్వేద ఔషధముల తయారుచే [illegible] అమ్ముచుండువారలలో వీరో [illegible] యున్నారు.

దీనికి అధి [illegible] ఆంగర వెంకటాచార్యులుగారు. వీరు [illegible] కాలమునుండి వాత [illegible] ధిచే [illegible] ంది, 26-2-1936 [illegible] లైతి వీరు పావుపరికి [illegible] ములు వయస్సు. ఆయుర్వేదవైద్యము చేయుచు జిల్లాబోర్డువారివల్ల గ్రాంటు పొందియున్నారు. వీరి [illegible] వైద్యమువల్ల అనేకమంది బీదసాదలు ఆరోగ్యమునుపొంది [illegible] చుండిరి. కొంతమంది ప్రోత్సాహమువల్ల 1920 లో రాయవర [illegible] గ్రామములో శ్రీ పట్టాభిరామ వైద్యశాల స్థాపించిరి.

చం [illegible] హ్వా

మండి (పు [illegible]

[illegible] సే [illegible] ల్యలు [illegible] ంత [illegible] ఆం [illegible] రుంగ [illegible] రు

[illegible] శ్రీ పాత్రుడు అ [illegible]

98, [illegible] మెలా [illegible] పు ౧౨)

వీరి [illegible] ౧౦ ల్లల లివర్ వ్యాధులకు అమోఘము పనిచేయును. వీరు స్త్రీప్లీహా, కాలేయవ్యాధులను పరీక్షించుటయందు అతినిపుణులు. వీరివద్దకువచ్చు బిడ్డలను అతిదయతో పరీక్షించి [illegible] మైన ఔషధము నిచ్చెదరు. [illegible] చున్నది.

పాల్ అ [illegible] కంపెనీ

4, హ్విటల్ స్ట్రీట్, ధరంతోల, కలకత్తా (పు. ౪)

[illegible] షధ విక్రేతలు. వీరి "డాక్టర్ పాల్సు వింషితస్" అను మాత్రలు [illegible] ల కైనను యౌవనము కలిగించునని వీరి ప్రకట [illegible]

ఎ. కె. ఏ. అండ్ కంపెనీ ఆయుర్వేద సమాజము

పెరిజేడు, (నెల్లూరుజిల్లా) (పు. ౨,౫,౧౧)

ఈసంస్థ పెక్కు సంవత్సరములక్రితము నెల్లూరుమండలములోని పెరిజేడుగ్రామమున ఆయుర్వేదవిద్వాన్, భిషగ్రత్న పి. సి. అయ్యవారప్పయ్యపంతులుగారిచే స్థాపింపబడినది. వీరి ఔషధరాజములన్నియు ఆంధ్రదేశమంతట నుపయోగింపబడుచున్నవి.

యఫ్. యస్సు. పెరీరా అండ్ సన్సు

7/8 మార్కెట్‌వీధి, మద్రాసు (పు. ౫౨)

ఇచట "పైలట్" ఫౌంటెన్ కలములు అమ్మబడును.

పైరాయిల్ కంపెనీ ఆఫ్ యిండియా

భారత్ బిల్డింగ్సు, మౌంటురోడ్, మద్రాసు (పు. ౬౪)

వీరి నూనె మోటారుకారులకు చాల ప్రయోజనకారి.

లూబ్రికేటింగు బాగుగా జరుగును. ఈనూనెను వాడినచో యింజనులోని భాగములు అరిగిపోక చాలకాలము పనిచేయును.

బక్షి అండ్ కంపెనీ

కలకత్తా (కలుపుకు)

ఇచట పలురకముల ఔషధములు దొరకును.

కే. బసవరాజు బ్రదర్సు

సామర్లకోట (పు. ౬౪)

వీరివద్ద కలితీలేని మునుపటివలె నెయ్యి దొరకును. వీరు యీవ్యాపారము చిరకాలము నుండి సాగించుచున్నారు. ఆంధ్రదవిడదేశములం దంతటను రవాణాచేయబడుటయే దీని ప్రాశస్త్యమునకు తార్కాణము.

బొంబే లైఫ్ ఎస్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.,

బొంబే లైఫ్ బిల్డింగ్సు, పోర్టు బొంబాయి (పు. ౧౧)

తక్కువ ప్రీమియములు, ధారాళమైన పాలిసీపద్ధతులు, మిగత పడిన ఇన్సూరెన్సు స్కీములన్నియు గలిగియుండుటయే దీనియందలి విశేషము. మెసర్సు కోటికార్ బ్రదర్సు, మౌంటురోడ్డు, మద్రాసు వారు యిచ్చట బ్రాంచి కార్యదర్శులుగ నుండి మంచిపని చూపుచున్నారు.

బీహార్ కెమికల్ వర్క్సు

గౌంగళధవర్, భగల్పూరు (పు. ౧౩)

వీరు సుప్రసిద్ధ ఔషధవిక్రేతలు. వీరివద్ద వర్ష్వసన్ అను ఔషధము విక్రయింపబడును. ఇది బంగారముతో చేయబడినది. యౌవనశక్తిని కలిగించుటలో అమోఘముగా పనిచేయును.

బైరాంషాన్ అండ్ కో లిమిటెడ్

మౌంటురోడ్డు, మదరాసు (పు. ౨౮, ౩౯)

ఇచ్చట చాంపియన్ ప్లగ్గులు, డి. జే. దస్తివు కారులు మున్నగునవి దొరకును.

భారత్ రోల్డు గోల్డు కంపెనీ

మచిలీపట్టణము (పు. ౬౯)

ఇచటి రోల్డు గోల్డు నగలు నిజమైన బంగారువలె కాంతి మాయక చాలకాలము నిలచును.

మద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీ

పోస్టుబాక్సు నెం. ౭౬, మద్రాసు. (పు. ౭౯)

దీనియందు దినము ౧ కి ౨౪,౦౦౦ పెన్సిళ్లు తయారుచేయబడుచుండి, హిందూదేశమందుండు యిట్టి ఫ్యాక్టరీలలో మిన్నయై యున్నది. వీరి ట్రేడ్ మార్కు యగు "స్టార్" హిందూదేశమంతటను ప్రఖ్యాతి గాంచినది. యీ సంవత్సరము దేశీయ మహాసభకు అధ్యక్షులగు శ్రీయుత జవహరలాల్ నెహ్రూగారు యీ సంస్థను చాలకాలము క్రిందట చూచి, ప్రశంసించి యుండిరి.

మద్రాస్ ఆయుర్వేదిక్ ఫార్మసీ లిమిటెడ్

మద్రాసు (పు. ౬౫)

వీరు సుప్రసిద్ధ ఔషధ విక్రేతలు. పెక్కు ఔషధరాజములు దొరకును.

మర్చంట్సు సెంట్రల్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్

16 బ్రాడ్వే, మదరాసు (పు. ౫౫)

దీనికి దేమవరపు రామదాసు పంతులుగారు చైర్మన్‌గా నున్నారు.

మలబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు

107 బ్రాడ్వే, మదరాసు (పు. ౧౫)

వీరి ప్రాణసుధ వాతికర యను ఔషధములు పేరుగాంచినవి. నరములకు బలమొసంగును. ఇచట ఇంకను యితర మందులుగూడ దొరకును.

మార్షల్ సన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

మద్రాసు (పు. ౬౬)

ఇచట అనేక రకముల యింజనులు, సామానులు దొరకును.

మ్యూచువల్ అస్యూరన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

187 మౌంట్‌రోడ్, మదరాసు (పు. ౫౪)

ఇది సుప్రసిద్ధ భీమాసంస్థ. దీనికి గొప్పవారు పరిపాలకవర్గములో నున్నారు.

ఎ. ఆర్. మెడికల్ హాల్

రామచంద్రపురం (పు. ౫)

ఔషధ విక్రేతలు. వీరి పూర్ణచంద్రోదయము మంచి పేరు గాంచినది. మంచి యౌవనశక్తి చేకూరును.

మైసూరు గవర్నమెంటు సోప్ ఫ్యాక్టరీ., బెంగుళూరు

(పు. ౧౬)

వీరు స్థాపించిన పారిశ్రామికాలయములలో నిదియొకటియై నేటివరకు అవిచ్ఛిన్నముగ కొనసాగుచున్నది. ఈ ఫ్యాక్టరీ ప్రస్తుతము, హిందూదేశమందుండు శ్రేష్ఠమైన సబ్బు పరిశ్రమాలయములలో నొకటియై దినదినాభివృద్ధి గాంచుచున్నది.

యునైటెడ్ ఇండియా లైఫ్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

తంబుచెట్టివీధి, మదరాసు (పు. ౪౯)

మద్రాసునందు పురాతనముగ స్థాపింపబడిన జీవితభీమాసంస్థ. ఇదియు భారతీయులచే నిర్వహింపబడుచున్నది.

రసాయన చాయశాల

తూర్పువీధి, మధుర (పు. ౪)

వీరు వివిధములైన రంగు అద్దకములు గట్టిచాయగలిగియుండు నటుల తయారుచేయుదురు. ప్రత్తి, నూలుబట్టలపై చక్కని రంగులను ముద్రించగలరు. రాజధానియందంతటను వీరి బట్టలు ఎక్కువవాడుకలో నున్నవి.

ఏ. ఆర్. రంగాచారి

1/64 మింటుస్ట్రీటు, మద్రాసు (పు. ౬౪)

ఇచట అన్నివిధము లయిన సుగంధద్రవ్యములు దొరకును.

పి. వి. రాజన్ అండు కంపెనీ

44 గోవిందప్పనాయకన్ వీధి, మద్రాసు. (పు. ౯౧.)

వీరి ముక్కుపొడి చాల శ్రేష్ఠమైనది. సువాసనగా నుండును. గాటు, కమ్మదనము కలిగి సర్వత్రా వాడబడుచున్నది.

రాణీ (మద్రాసు) లిమిటెడ్

మౌంటురోడ్డు మద్రాసు (పు. ౫౬)

ఈ కంపెనీవారివద్ద శ్రేష్ఠమైన ఆటోమొబైల్ సామానులు స్పాఠిరో ట్రక్కులు దొరకును.

ఆయుర్వేదభూషణ నోరి రామశాస్త్రి

బెజవాడ (పు. ౧౯)

వీరు ఆంధ్రదేశమునకు చిరపరిచితులు. సుప్రసిద్ధ వైద్యశిఖామణులు. వీరి కీర్తివర్ధిని అనేకమంది ప్రశంసకు పాత్రమై యున్నది.

రామానుజంచెట్టి, అండ్ కో., ఎస్. వి.

౧౨, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. (పు. ౬)

మందులందు సామగ్రియందు వ్యాపారముచేయు కంపెనీలలో నొకటియై ప్రజల యాదరణము బడసియున్నది. వీరు ఎల్లప్పుడును మందుసామానులను, వేట నుపయోగించు వస్తువులను ఎక్కువగ స్టాకు నుంచుదురు. తుపాకులను అన్నిరకములలో అమ్ముదురు.

రెడ్డి అండ్ కంపెనీ

గోపాలపురం, తూర్పుగోదావరి (పు. ౫)

వీరి నెరుంగనివారు లేరు. కుష్ఠరోగము నిర్మూలించుటలో సుప్రసిద్ధులు. 1920 సం॥ నుండి అనేకమంది యీ ఘోరవ్యాధి నుండి విముక్తులగుచుండుటయే యీ కంపెనీవారి పేరు ప్రతిష్ఠలకు తార్కాణము.

రెమింగ్టన్ కంపెనీ

177, 78 మౌంటురోడ్, మద్రాస్ (పు. ౫౧)

ఇచట రెమింగ్టన్ టైపు రైటరులు అమ్మబడును.

లక్ష్మీ ఫిలింసు లిమిటెడ్

70 సిద్దంగివీధి, మద్రాసు (కలరుపుట)

వీరు నూతనముగా తయారుచేసిన "ద్రౌపదీమానసంరక్షణము" తెలుగు టాకీ ప్రజాదరణ గాంచుచున్నది. దీనియందు సుప్రసిద్ధ నటులగు బళ్లారి టి. రాఘవాచారిగారు పాల్గొనిరి.

లక్ష్మీయిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

లాహోరు (పు. ౪౫)

దీనిని జాతీయ నాయకులగు లజపతిరాయి, మోతీలాల్ నెహ్రూగారలు స్థాపించిరి. వక్రమాభివృద్ధి గాంచుచున్న స్వదేశ భీమాసంస్థ, మదరాసు బ్రాంచి. 334 తంబుచెట్టివీధిలో గలదు.

లివూయి బ్రదర్సు లిమిటెడ్.,

౧-౧౬౩, బ్రాడ్వే, మదరాసు (పు. ౧౭)

ఇది హిందూదేశమంతటను బ్రాంచీలు గలిగి, బొంబాయి యందు హెడ్ ఆఫీసుయుండి, ప్రఖ్యాతిగాంచిన మైయర్సు పంపుల వ్యాపారముచేయు సంస్థయై యున్నది. మైయర్సుచేతి, పవరు, స్ప్రేపంపులు, నీటితొట్లయిలు, సిలెండర్లు, స్టోవర్ ఆయిల్ ఇంజన్లు, విండ్ మిల్లులు, సెంట్రిఫ్యూగల్ పంపులు వగైరాలు విక్రయింపబడును.

నార్థర్న్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

అహమ్మదాబాదు (పు. ౩౯)

ఇది సుప్రసిద్ధమైన భీమాసంస్థ. ప్రీమియముచెల్లు బాగా తక్కువ.

వాల్కార్ట్ బ్రదర్సు,

80 నార్తుబీచిరోడ్. మదరాసు. (పు. ౩౮)

వీరివద్ద నమస్తవిధములయిన యింజనులు అమ్మబడును. పంపింగు సెట్సు, బ్లాక్‌స్టోన్ డీసెల్ ఆయిల్ యింజనులు, నేతయంత్రములు, మిల్లుస్టోరులు వగైరాలు దొరకును. ధరలు సరసము.

విక్టర్ అండ్ కంపెనీ

178 బ్రాడ్వే, మద్రాసు (పు. ౨౩)

వీరు నేత్రవైద్యులు. ఇచట అన్ని రకముల సులోచనములు సరసమైన ధరలలో దొరకును.

విల్ ప్రెస్ పెరీరా లిమిటెడ్

మదరాసు (పు. ౫౫, ౬౩)

వీరు ఔషధవిక్రేతలు. ఇచట హెమో, హెపాలిక్సు, క్రాంకాస్‌ట్మిక్ మొదలయిన ఔషధములు దొరకును.

వీకంసీ చబిల్‌దాస్ అండు కంపెనీ

మదరాసు (పు. ౧౫)

వీరు నగలవర్తకులు. అన్ని రకముల ఆభరణములు పూచీగా యివ్వబడును.

జమ్మి వెంకటరమణయ్య,

8 పార్టై వీధి, మైలాపూరు మదరాసు (పు. ౪౦)

పిల్లలకడుపులో బల్లలు మొదలగువ్యాధులకు కుదుర్చుటలో వీరు అప్రతిమానమైన విఖ్యాతిని గడించిరి. వీరి ఔషధరాజము చిర కాలమునుండి వైద్యశిఖామణులచే కొనియాడబడుచున్నది.

వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేదనిలయం.,

చింతలూరు, ఆలమూరుపోస్టు (పు. ౩)

దీనియందు సుప్రసిద్ధ ఆయుర్వేద ఔషధములన్నియు శాస్త్రీయముగ తయారుచేయబడుచున్నవి.

వెజిటబుల్ సోప్ వర్క్సు

కాలికట్ (పు. ౨౩)

ఇది స్వదేశి సబ్బువ్యాపార సంస్థ. ఇచ్చట పలురకముల సబ్బులు తయారు చేయబడును. దీనికి ప్రొప్రయిటర్లు సేట్ నాగ్జీ పురుషోత్తం అండ్ కంపెనీవారు.

వేల్ పిక్చర్సు లిమిటెడు,

దర్బార్, తేనాంపేట, మదరాసు. (కలరుపేజి)

వీరు అనేక తెలుగుటాకీలను తయారుచేసిరి. రాబోవు ఫిలిం శశిరేఖాపరిణయము పి. వి దాస్‌గారిచే తయారు చేయబడుచున్నది.

వైశ్యా మాడర్న హోటల్

18. గోవిందప్పనాయక్‌వీధి, మదరాసు (పు. ౬౩)

ఇది వైశ్యులకు మాత్రమే ఇచట అన్నివిధము లయిన సౌకర్యములు యేర్పాటు చేయబడును. చార్జీలు సరసము.

శర్మ ట్రేడింగ్ కంపెనీ

అలీఘర్ (పు. ౫౫)

వీరి మెస్మరిజం ఉంగరమున అనేకములగు అద్భుతవిషయములు కనుగొనవచ్చును.

ముదియం - శ్రీతారామరావుగారు

చిత్తూరు (పు. ౮)

వీరు జ్యోతిష భూగోళశాస్త్ర కర్తలు. గ్రంథముఖరీదు పోస్టేజి కాక రు 2/-లు.

శ్రీకృష్ణ ఆయుర్వేదఫార్మసీ,

యేలూరు (పు. ౬)

వీరి వసంతకుసుమాకరము సిద్ధమకరధ్వజ మొదలయిన ఔషధరాజములు దివ్యమైనవి.

శ్రీరామఫిలింసు లిమిటెడ్

10 మ్యాక్‌నికాల్‌రోడ్ చెట్‌పట్, మద్రాసు (కలరుపుట)

వీరు జలంధర అను తెలుగుటాకీని తయారుచేయుచున్నారు.

షెల్లత్ బ్రదర్సు

చైనాబజారు, మద్రాసు. (పు. ౪౫)

వీరు మద్రాసులో సిరాలను తయారుచేయుచున్నారు. వీరి సిరాలు శ్రేష్ఠమైనవి.

సన్ లైఫ్ అస్యూరన్సు కంపెనీ ఆఫ్ కెనడా

మౌంటురోడ్, మదరాసు (పు. ౫౩)

ఇది గొప్ప భీమాకంపెనీ. ఇచట అనేకరకములు స్కీములు కలవు. అందరికి అనుకూలముగా నుండును.

సరస్వతీ బుక్ డిపో

బెజవాడ (పు. ౪౪)

దీనికి ప్రొప్రయిటరు కురుమూరి సుబ్బారావుగారు ఇచట అన్ని రకముల పుస్తకములు సరసమైన ధరలలో దొరకును.

సారథి అండ్ కంపెనీ

1/64 మింటుస్ట్రీటు, మద్రాసు. (పు. ౪౨)

ఇచట నమ్మకమయిన గట్టిచాయరంగు నూలు దొరకును.

సిద్ధమంత్ర ఆశ్రమము

పో. కత్రిసారై (గయా) (పు. ౧౦)

ఈ గుప్తమంత్రమువలన మన కోరికలన్నియు నెరవేరునని వీరి ప్రకటన.

[illegible] సిల్కు వీవింగు ఫ్యాక్టరి

మైసూరు (పు. ౨౪)

ఇది మైసూరు గవర్నమెంటువారిచే నిర్వహింపబడుచున్న పట్టు పరిశ్రమ. ఇచట అన్ని రకముల పట్టు అద్దకము పట్టుచీరెలు చేయబడును. మైసూరు పట్టు చాల ప్రసిద్ధి చెందినది.

సేట్ నాగ్జీ పురుషోత్తం అండ్ కంపెనీ

247 [illegible] బజారు, మద్రాసు (పు. ౨౪)

వీరి [illegible] గొడుగులు పేరుపొందినవి. చాలకాలము పనిచేయును.

సి. కే. సేన్ అండ్ కంపెనీ లిమిటెడ్

29, కొలుటోల, కలకత్తా (పు. ౧౬)

వీరి జబాకుసుం మెదడునకు చల్లదనము కలిగించును.

సౌత్ యిండియన్ కో ఆపరేటివు యిన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్

[illegible], 182 మదరాసు (పు. ౬౦)

ఇది సహకార భీమాసంస్థ. దీనికి [illegible] రామదాసు పంతులుగారు ప్రెసిడెంటుగా నున్నారు.

స్టార్ ఆఫ్ యిండియా యిండస్ట్రియల్ [illegible] జనరల్ అస్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

8 [illegible] వీథి, మద్రాసు. (పు. ౧)

ఇది సుప్రసిద్ధమగు జీవిత భీమాకంపెని. అతి విశ్వాసముతో నిర్వహింపబడుచున్న కొలది కంపెనీలలో నిది యొకటి. వీరి బ్రాంచీలు భారతదేశమందు అనేక ప్రదేశములలో గలవు. దినాదినాభివృద్ధిగాంచుచున్న భీమాసంస్థ. దీనికి మేనేజింగ ఏజంట్లుగ శ్రీయుత ఎ. ఎస్. ఆర్. ఎ. గుప్తగారు, దేవరాజులు నాయుడుగారు వారి స్వలాభముకంటె ప్రజల శ్రేయస్సే ముఖ్యముగా అభిలషించి యెక్కువ శ్రద్ధతో పనిచేయుచుండుటచే త్వరితముగా వృద్ధినొందుచున్నది.

స్టార్ టైల్ వర్క్సు లిమిటెడ్

కల్లాయ్-మలబార్ (పు. ౧౩)

ఇంటికి కావలసిన అన్ని రకముల పెంకులు ఆధునిక పద్ధతులపై యిచట తయారుచేయబడును.

ఆర్. యల్. హంసరాజు అండ్ కంపెనీ

8 ఫిలిప్సువీథి, మదరాసు (పు. [illegible])

వీరివద్ద సోప్సులు, సబ్బులు, హెయిర్ ఆయిల్సు మొదలయినవి మంచిరకములలో సరసమైన ధరలకు దొరకును.

హిందూస్థాన్ కో ఆపరేటివు యిన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్

107 ఆర్మీనియన్ వీధి - మదరాసు.

[illegible] కంపెనీ. క్లెయిములు యింతవరకు కోట్లకొలది రూపాయలకు పైగా చెల్లింపబడినవి.

క్షీరసముద్రం ఫార్మసీ

రాజమండ్రి (పు. ౧౭)

వీరి ఔషధములు పేరు గాంచినవి. వీరికి కాకినాడ మున్నగు స్థలములందు బ్రాంచీలుగూడ కలవు.

శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ ధాతనామసంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్లో. శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్స్వప్నదోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలదం గోదానతుల్యం నృణామ్,
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతానసంపత్ప్రిదః, నానాకర్మసుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్.

రాహు కాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అర్ధోదివసములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4½	6
సోమవారము	7½	9
మంగళవారము	3	4½
బుధవారము	12	1½
గురువారము	1½	3
శుక్రవారము	10½	12
శనివారము	9	10½

గుళిక కాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అర్ధోదివసములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	3	4½
సోమవారము	1½	3
మంగళవారము	12	1½
బుధవారము	10½	12
గురువారము	9	10½
శుక్రవారము	7½	9
శనివారము	6	7½

పంచాంగకర్తలు

చిర్రకుల వేంకటరమణశాస్త్రి, కుప్పా విశ్వపతిశాస్త్రి

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము, చెన్నపురి.

స్వస్తిశ్రీ ధాతసంవత్సర ఫలితాంశము

ఈ సంవత్సరమందు నవనాయకులలో మంత్రి, సస్యాధిపతి, నీరసాధిపతులు ముగ్గురుమాత్రమే శుభగ్రహములు. మిగిలిన ఆర్గురను పాపగ్రహములు. అందుచే మొత్తంమీద ఫలితములో అశుభమే అధికముగా నుండును. వర్షము లధికముగా నుండును. అందువలన పైరులు పూర్తిగా ఫలింపనేరవు. అందు మాగాణి సామాన్యముగా ఫలించును. మెట్టపంటలలో పూర్వ సస్యములు మాత్రము ఫలించును. మధ్య, అపరసస్యములు బాగా ఫలింపవు. లోకమందు అన్యోన్య కలహములు, చోర, రోగాగ్ని బాధలు కలుగును. పశువులకు పీడగలుగును. ధాన్య, గోధుమ, చెఱకు మొదలగువాటికి ధరలు పెరుగును. జ్యేష్ఠ శు 3 మొదలు శ్రావణ శు ౧3 వరకు శుక్రమౌఢ్యము. కార్తిక బ ౧౮ మొదలు మార్గశిర బ ౧౮ వరకు గురుమౌఢ్యము. ఆశ్వయుజ పూర్ణిమనాడు పుష్కరవాహినీ పుష్కరారంభము. రెండుతూముల వర్షము, రెండుతూములగాలి, ౫ వీసములపంట గలుగును. ఈసంవత్సరమున దృక్సిద్ధరీతిగ వైశాఖ మాసము అధికమాసము.

స్వస్తి సర్వేషాం సమస్త సన్మంగళాని భవంతు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ఈశ్వరసంవత్సరఫలితసూచన

ఈశ్వర సంవత్సరమున చంద్రుడే రాజు, సేనాపతి, అర్ఘాధిపతి, మేఘాధిపతి అయివుండును. శుక్రుడు, సస్యాధిపతి నీరసాధిపతి, అగును. బుధుడు ధాన్యాధిపతి, కుజుడు మంత్రి, రవి రసాధిపతి. నవ నాయకులలో ఇద్దరు మాత్రమే పాపులు. మిగిలినవా రందరు శుభులు. లోకమందు సమష్టిఫలితము శుభమే అధికముగా నుండును. రాత్రి మొదటి జాములో ఆర్ద్రాప్రవేశము. రెండు తూములు వర్షము 12 వీసములపంట గల్గును.

వాగీశాద్యాస్సుమనస స్సర్వార్థానా ముపక్రమే,
యం నత్వా కృతకృత్యాస్స్యు స్తం నమామి గజాననమ్.

సంవత్సరాదిదివసకృత్యము

అబ్దాదౌ బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్,
వస్త్రై రాభరణై ర్దేహ మలంకృత్య తత శ్శుచిః.
విఘ్నేశం భారతీం శేషాన్ దైవజ్ఞ మభిపూజ్యచ,
సంవత్సరఫలం సమ్య క్ఛ్రుత్వా విప్రాన్ సమర్చయేత్.

అబ్దత్రయనిరూపణం

అస్మిద్దేశే లోక వ్యవహారార్థం చాంద్రమానాబ్దో గ్రాహ్యః. శేషాచలస్య దక్షిణదేశే సౌరమానాబ్దో గ్రాహ్యః. వింధ్యస్యోత్తరదేశే బార్హస్పత్య మానాబ్దో గ్రాహ్యః. సర్వత్ర గురూదయ వర్షో గ్రాహ్యః. చాంద్రమానేన ధాతృసంవత్సరః. సౌరమానేన అబ్దాది చైత్ర బ ౬ పర్యంతం యువసంవత్సరః. తదుపర్యబ్దాంతం ధాతృ సంవత్సరః బార్హస్పత్యమానేన అబ్దాది చైత్ర శు ౮ పర్యంతం సర్వజిత్సంవత్సరః. తదాది ఫాల్గున శు ౧౫ పర్యంతం సర్వధారి సంవత్సరః. తదాద్యా వత్సరాంతం విరోధిసంవత్సరః. గురూదయవశా దాషాఢాబ్దః. అస్య సమస్తకళ్యాణ భాజనస్య, సకలశ్రౌతస్మార్త నిత్య కర్మానుష్ఠాన హేతుభూతస్య, ధాతృసంవత్సరస్య సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దాః ౧౯౫౫౮౮౫౦౩౭ కల్యాది గతాబ్దాః ౫౦౩౭ శాలివాహన శకగతాబ్దాః ౧౯౦౮ విక్రమశక గతాబ్దాః ౨౦౪౩ క్రీస్తు శకాబ్దాః 1986-1987 ఫసలీ ౧౩౯౫-౧౩౯౬ శ్రీసూర్యసిద్ధాంతోక్త ప్రకారేణ బ్రహ్మణః పరమాయుష్యకాలార్ధం గతం అనంతరం ప్రథమ వర్షే, ప్రథమమాసే, అహ్ని ౧౩-౮౨ ఘటికా గతాః అస్యసంవత్సరస్య రాజా-కుజః, మంత్రీ చంద్రః, సేనాపతిః రవిః, సస్యాధిపః గురుః, ధాన్యాధిపః కుజః, అర్ఘాధిపః రవిః, మేఘాధిపః రవిః, రసాధిపః శనిః, నీరసాధిపః బుధః, పురోహితః బుధః, పరీక్షకః బుధః, గణకః-శుక్రః, గ్రామపాలకః-రవిః, దైవజ్ఞః - శనిః, ఆఢకద్వయ పరిమితం వర్షం, ఆఢకద్వయపరిమితో వాయుః - కాలాఖ్యో మేఘః - ధూమావాహః - పద్మకః - పశుపాలకః - యమః - స్థానసంరక్షకః - పోతరాట్.

వర్ష ధాన్యాదయః

వర్షం ౧౨, ధాన్యం ౧౩, శీతం ౧౫, తృణం ౯, ఉష్ణం ౧౧, మారుతం ౧౩, ప్రజావృద్ధిః ౧౫, ప్రజాక్షయం ౧౫, రాజవిగ్రహం ౧౧, ఉగ్రం ౧౧, పుణ్యం ౧౧, పాపం ౧౧, పరమాంశాః ౨౨, వ్యాధయః ౧౨, తదుపశమ ౧౧, ఆచారః ౧౩, అనాచారః ౧౧, జన్మహాని ౯, మరణహాని ౧౧, దేశోపప్లవః ౫, దేశస్వాస్థ్యం ౩, చోరభయం ౯, తన్నా ౧౩, అగ్నిభయం ౫, తదుపశ ౧౫, మృగోపద్రవః ౧౯, తన్నా ౧౧, కీటభయం ౯, తన్నా ౧౫, మూషకవృ ౧౩, తన్నా ౩, సర్పోపద్రవః ౩, తన్నా ౧౫, కామం ౫, క్రోధం ౨, లోభం ౯, మోహం ౫, మదం ౧౨, మాత్సర్యం ౯, సుఖం ౧౫, దుఃఖం ౧౯, భోగః ౫, విడంబం ౧౬, మనోవ్యథ ౧౫, క్షేమః ౧౩, ప్రతిష్ఠ ౨, అప్రతిష్ఠ ౫, దుర్భిక్షం ౧౯, సుభిక్ష ౧౧, పురుషోత్పత్తి ౯, స్త్రీజన్మోత్పత్తిః ౨, ధాతువాదం ౧౫, భయం ౩, శౌర్యం ౨, దుష్టనిగ్రహం ౧౧, శిష్టానాం పాలనం ౨, సత్యం ౧౧, అసత్యం౧౯, విశ్వాసం ౨, అవిశ్వాసం ౯, నయకుత్వం ౧౧, నిర్దయకుత్వం౧౫, న్యాయం ౧౨, అన్యాయం ౧౨, ఏపాంపరమాంశాః ౨౧, జ్ఞానం ౯, అజ్ఞానం ౧౧, కాపట్యం ౯, నిష్కాపట్యం ౧, ధార్మికత్వం ౧౨, గోక్షీరయుక్తి ౨, తన్నా ౩, శలభవృ ౧౨, తన్నా ౨, కీటకభయం ౧౦, తన్నా ౧౦, సస్యకీటవృ ౧౦, తన్నా ౩, మశకవృ ౧౦, తన్నా ౧౧, మత్కుణవృ౯, తన్నా౧౦, వృశ్చికవృ ౬, తన్నా ౩, ఏపాంపరమాంశాః ౧౫, సస్యవృ ౮, తన్నా ౧౦, పశువృ ౬, తన్నా ౬, ద్రుమకీటవృ ౯, తన్నా ౮, ఏపాంపరమాంశాః ౧౦, క్షుధా ౧౨, తృష్ణా ౧౨, నిద్రా ౧౧, ఆలస్యం ౮, ఉద్యోగం ౧౫, శాంతం ౨, క్రోధం ౧౯, డంబం ౧౫, మిత్రభేదం ౧౫, ఉత్సాహం ౯, రసనిష్పత్తిః ౧౦, ఫలనిష్పత్తిః ౧౩, ఉత్సాహ౧౩, ఏపాంపరమాంశాః ౧౬, పర్వతవృ ౫, తన్నా ౧, ధేనువృ ౩, తన్నా ౨, మహిషవృ ౨, తన్నా ౮, మృగవృ ౩, తన్నా ౩, ధాగవృ ౮, తన్నా౨, అశ్వవృ ౨, తన్నా ౫, గజవృ ౩, తన్నా ౨, ఉష్ట్రవృ ౩, తన్నా ౮, విప్రవృ ౭, తన్నా ౪, క్షత్రియవృ ౪, తన్నా ౮, వైశ్యవృ ౬, తన్నా ౮, శూద్రవృ ౨, తన్నా ౫, మ్లేచ్ఛవృ ౧౧, తన్నా ౫, సంకరవృ ౮, తన్నా ౨, మాగధవృ ౮, తన్నా ౩, బురుడవృ ౬, తన్నా ౮, ఏపాంపరమాంశాః౯, అతివృష్టి౫, అనావృ ౬, శుకవృ౬, తన్నా ౫, స్వచక్రభయం ౧, పరచక్రభయం ౫, విద్యుత్ ౫, శిలాపాతం ౮, గర్జితం ౨, రాజపూజ్యం ౮, రాజావమానం ౬, స్వప్నం ౨, సుషుప్తి ౫, జాగరూకత ౮, పిశునత ౩, క్రోధం ౬, సంగమం ౨, జ్ఞానం ౬, అజ్ఞానం ౨, భుక్తి ౬, ధాన్యం ౬, దశధాతవః ౧౮, అండజాః ౬, స్వేదజాః ౮, ఉద్భిజాః ౧౨, జరాయుజాః ౨, స్థావరా ౬, జంగమాః ౧౧, ఏపాంపరమాంశాః ౧౫, సువర్ణవృ ౫, రజతవృ౬, తామ్రవృ ౨, కాంస్యవృ ౩, లోహవృ ౮, అయోవృ ౮, త్రపువృ ౯, సీసవృ ౨, రసవృ ౮, వ్రీహివృ ౫, తన్నా ౬, శాలివృ ౬, తన్నా ౨, కులుత్థవృ ౬, తన్నా ౬, తిలవృ ౫, తన్నా౮, మాషవృ

..., తన్నా ..., ముద్గవృ ౪, తన్నా ౩, సర్షపృ ౩, తన్నా ౩, చణక
వృ ..., తన్నా ౩, అతకవృ ౯, తన్నా ౭, గోధుమవృ ౬, తన్నా
..., కోద్రవవృ ౯, తన్నా ౭, ప్రియంగువృ ౬, తన్నా ౮, యావ
నాళవృ ..., తన్నా ౮, శ్యామాకవృ ౧౦, తన్నా ౧౧, రాజమాషవృ
..., నీవారవృ ౯, శిబిధాన్యవృ ౯, తన్నా ౯, ఏషాం వరధాంశాః ౭౮.

చాంద్రమానేన ధాతృనామసంవత్సర ఫలం

ధాతృవర్షే ఒఖిలక్ష్మాళాస్సంగ్రామే న కమానసాః,
సంపూర్ణా ధరణీ భాతి బహుసస్యార్ఘ వృష్టిభిః.

సౌరమానేన అబ్దాది చైత్ర బ ౬ పర్యంతం

యువసంవత్సరఫలం

ప్రభూతపయసో గావ స్సుఖిన స్సర్వజంతవః,
సర్వకామక్రియాసక్తో యువాబ్దే యువతీజనః.
తదాద్యావత్సరాంతం ధాతృసంవత్సరఫలం పూర్వమేవోక్తం,
బార్హస్పత్యమానేన అబ్దాది చైత్ర శు ౭ పర్యంతం

సర్వజిద్వత్సరఫలం

సర్వజిద్వత్సరే సర్వజనాస్త్రీదళసన్నిభాః,
రాజానో విలయం యాంతి వీరసంగ్రామభూమిషు.

తదాది ఫాల్గున శు ౧౫ పర్యంతం

సర్వధారిసంవత్సరఫలం

సర్వధార్యబ్దకే భూపాః ప్రజాపాలనతత్పరాః,
ప్రశాంతవైరాస్సర్వత్ర బహుసస్యార్ఘ వృష్టయః.

తదాద్యావత్సరాంతం

విరోధినంవత్సరఫలం

కీర్తిభాజివికారస్సాన్ద్ర ద్యాలానాం తస్కరా జనాః,
అల్పక్షీరా స్తథా గావో విరోధకృ విరోధిని.

గురూదయవశాదాషాఢాబ్దఫలం

ఆషాఢాబ్దే ప్రచురం పీడ్యంతే సర్వసస్యాని,
క్రిమికీటాగిరిఖిరతులం త్వపరం సస్యం నవృద్ధి మాప్నోతి.

రాజ్ఞః కుజస్య ఫలం

భౌమేన్నృపేవహ్నిభయం జనక్షయం చోరాకులంపార్థివ విగ్రహంచ,
దుఃఖంప్రజావ్యాధి వియోగపీడా స్వల్పంపయోముంచతి వారివాహః.

మంత్రిణశ్చంద్రస్య ఫలం

శశిని మంత్రిగతే బహుసస్యవత్యపి ధరాతమతే సుఖమండితా,
విదధతి వారిధరాబహువర్షిణో జనపదా స్సుఖరాశిసుశోభితాః.

సేనాపతే రవేః ఫలం

నయువిశేషకర స్తరణి స్తదా గతభయా, నరరాజపురోగమాః,
సమధికోన తదానృపతో న్యజస్స్వపథజంవ్రజతాం,నభయంక్వచిత్

సస్యాధిపతేః గురోః ఫలం

కణపతౌ సురరాజపురోహితే సకలసౌఖ్యకర శ్రుతిపూర్వకః,
జలధరాజలదా బహుసస్యదా, రసపయాంసిబహూని వనానిచ.

ధాన్యాధిపస్య కుజస్య ఫలం

భూమిజే గ్రీష్మధాన్యేశే గ్రీష్మధాన్యమహార్ఘతా,
శాలీక్షుఘృతతైలాది మహార్ఘాణి భవంతిచ.

అర్ఘాధిపతేరవేః ఫలం

అనర్ఘమల్పవృష్టిశ్చప్రజానాం క్షుద్భయం తథా
రాజ్ఞాంపరస్పరం కోపస్స్యాదర్ఘాధిపతౌ సతి.

మేఘాధిపతేరవేః ఫలం

జలదపేయదివాసరపేతదా సరసిజైరమతే జనతారసం
యవచణేక్షు వారసుశాలిభిస్సుఖచయం సులభం భువి వర్తతే.

రసాధిపతేశ్శనేః ఫలం

రవిసుతేరసపేరసనం క్షయోనజలదా గదదాశ్చపయోధరాః
అజగవాంగజవాజి ఖరోష్ట్రిహాజనపదేషు నరానరపైర్యతాః.

నీరసాధిపతేర్బుధస్య ఫలం

చిత్రవస్త్రాదికంచైవ శంఖచం దనపూర్వకం
అర్ఘవృద్ధిః ప్రజాయేత నీరసేశో బుధో యది.

రాజాదినవనాయకఫలస్య దేశవిభాగక్రమః

తత్రరాజ్ఞఃఫలం పాంచాలసౌరాష్ట్ర విదర్భదేశేషుప్రశస్తం
మంత్రిణఃఫలం పౌండ్రకళింగ దేశయోఃప్రశస్తం
సస్యాధిపఫలంఘూర్జరయవనదేశయోఃప్రశస్తం.

మేఘాధిపఫలం ఆంధ్రదేశేప్రశస్తం
రసాధిపఫలం కొంకణమాగధదేశయోః ప్రశస్తం
నీరసాధిపఫలం మాళవదేశేప్రశస్తం
శిష్టానాంఫలం సర్వదేశవ్యాపిప్రశస్తం.

పురోహితస్యబుధస్యఫలం

పురోహితేయదాసౌమ్యే బుద్ధియుక్తాః పురోహితాః
ప్రజానాం సుఖమత్యంతం రాజానశ్శుభకారకాః.

పరీక్షకస్యబుధస్య ఫలం

పరీక్షకేయదాసౌమ్యే పరీక్షాసుఖసంయుతాః
ప్రజానురాగమన్యోన్యం రాజానోనయతత్పరాః.

గణకస్య - శుక్రస్య ఫలం

గణకేభార్గవేలోకే గణకాబుద్ధిసంయుతాః
వృద్ధిస్స్యాదర్ఘవృష్టీనాం సుఖినస్సర్వజంతవః.

గ్రామపాలకస్యరవేః ఫలం

గ్రామాణాంపాలకే సూర్యే క్రూరాస్స్యుర్గ్రామపాలకాః
ప్రజాపీడా రతానిత్యం మధ్యసస్యార్ఘవృష్టయః.

దైవజ్ఞస్యశనేః ఫలం

దైవజ్ఞే తు యదామందే దైవజ్ఞామందబుద్ధయః
వృద్ధిస్స్యాత్ శూద్రజాతీనాం మ్లేచ్ఛానాం జాయతే సుఖం.

పశుపాలకస్యయమస్య ఫలం

అనర్ఘమల్ప వృష్టిశ్చస్వల్పం క్షీరం తథాతృణం
పశుపీడాభవేన్నిత్యం యమశ్చేత్పశునాయకః.

స్థానసంరక్షకస్యపోతరాజస్య ఫలం

పోతరాజః పశూన్హంతి — ఇమానిపారిశోహితాదిఫలానిసర్వదేశవ్యాపిప్రశస్తాని.

కాలమేఘ ఫలం

నిరంతరం మహావర్షం మధ్యదేశమహాజలం, ఫలంతి సర్వధాన్యానికాలమేఘస్యలక్షణం. అస్య, మేరోర్దక్షిణ దిగ్భాగే ఉత్పత్తిః, తేన ఆఢకద్వయ పరిమితం వర్షంభవతి, తత్రవర్షవిభాగక్రమః, దశభాగాస్సముద్రేషు పర్వతేషుచసప్తచ, ద్వౌభాగౌభువి వర్షన్త్యేవం వర్షతి చత్రిధా.—అబ్దాది, మాఘ బ ౮ పర్యంతం, ఆఢకః కేశినీహస్తగతస్స్యాత్.

తత్ఫలం

ఆఢకే కేశినీహస్తే మహదర్ఘసువృష్టికృత్. తదాద్యావత్సరాంతం ఆఢకః.

విప్రహస్తగతస్స్యాత్ - తత్ఫలం

దుర్భిక్షంసస్యనాశనం.

వృషనామకనాగ ఫలం

సస్యాదికాల్పత్వం సుతరామీతితో భయం.

భూవాహకపద్మక ఫలం

పద్మకేభూమి వాహేతునాగస్యాదుత్తమంఫలం,
ప్రజానాంసుఖమత్యంతం చారోగ్యంజాయతేధ్రువం.

అథ మేషసంక్రాంతి ఫలం

ఏతత్సంవత్సర చైత్ర బ ౫ రవివారే, ఉదయాది ఘ ౫౪-౨౮ సమయే రవేర్మేషరాశి ప్రవేశాత్తత్ఫలాని - రాత్రౌచేన్మేష సంక్రాంతి ర్వృష్టిసస్య వివర్ధనం। భానువారే దేశపీడా సోమవారే సువృష్టికృత్, మీనే వృష్టి వివర్ధనం, ఉమః కాలేతి ఖ్యాతం స్యాత్.

అథ ఆర్ద్రాప్రవేశఫలం

ఏతత్సంవత్సర ఆషాఢ శు ౨ రవివాసరే, ఉదయాది ౨౦-౫౪ ఘటికాసమయే రవేరార్ద్రానక్షత్ర ప్రవేశాత్తత్ఫలాని - ఈతిభీతిః-తస్కరాద్యుపద్రవః-పశునాశః - అధికవృష్టిః-సస్యవృద్ధిః-దుర్భిక్షాజ్జననాశనం కృషినాశః-ధాన్యమహార్ఘతా-అస్మిన్సమయే చంద్రస్య కటకరాశిస్థిత్వాదివార్ద్రా దోషభంగః

అథ మకరసంక్రాంతి ఫలం

ఏతత్సంవత్సర పుష్య శు ౧, ఆదివాసరే, ఉదయాది ౩౪-౯ ఘటికాసమయే శ్రవణ నక్షత్రే, వజ్ర యోగే, బవకరణే, సింహలగ్నే, రవేర్మకర ప్రవేశాత్తత్ఫలాని.

శ్లో. ద్విముఖం కృష్ణవర్ణంచ, సురూపంచ త్రిణేత్రకమ్,
సప్తబాహుం ద్విపాదంచ, త్రిశీర్షం సింహవాహనం.
సప్తాయుధధరం పూజ్యం, రూపం సంక్రమణే స్మృతమ్,
అష్టవక్త్రో విశాలాక్షో, లంబభ్రూర్దీర్ఘనాసికః.
శతయోజన మాన్నత్యం, విస్తీర్ణం ద్వాదశ స్మృతమ్,
ఏవంరూపం సువిజ్ఞేయం, సంక్రాంతేః పురుషస్యహి.

అస్య పురుషస్య, మందాకినీ నామధేయః రాజ్ఞామరిష్టం. కుంకుమోదకస్నానం - స్త్రీణామరిష్టం. శ్వేతవస్త్రధారణం - ఆరోగ్యం. కస్తూరీగంధం - స్త్రీణామరిష్టం. పున్నాగపుష్పం - యశోహానిః. మాణిక్యాభరణం మణినాశనం. సువర్ణపాత్రేభక్షణం - సువర్ణనాశనం. అన్నాహారం - రోగభయం. నారికేళఫలభక్షణం - ప్రజాపీడా. సింహవాహనం - మృగనాశనం. గజోపవాహనం-గజారిష్టం. ముసలాయుధం - యుద్ధం. శ్వేతచ్ఛత్రం - ఆరోగ్యం. వీణాధారణం - పిశాచారిష్టం. పూర్వదిగ్గమనం - తద్దేశారిష్టం. కించిత్స్మృతచేష్టా - ప్రజాపీడా. నివిష్టావస్థా - సస్యవృద్ధిః.

అథ పక్షఫలం :

శుక్లపక్షే యదా పుష్యే మకరస్థో దివాకరః,
ప్రజానాం వ్యాధిపీడాచ నృపాణాం సమరంభవేత్.

తిథిఫలం :	క్షామం.
వారఫలం :	శుభం.
కాలఫలం :	శూద్రనిశాచరారిష్టం,
ముహూర్తఫలం :	గజోష్ట్రతురగాదీనామరిష్టం.

సంక్రాంతిపురుషోత్పత్తికాలే స్నానదానాదికం కర్తవ్యం.

సంక్రాంతిపురుషేణాప్తం వర్ణద్రవ్యం న వృద్ధిదం,
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వర్ణద్రవ్యం నివర్తయేత్.

భరణ్యాదిమణ్డలఫలం

అతివృష్టిః. జ్యేష్ఠశుక్ల ప్రతిపద్యుక్తవారఫలం.

సుభిక్షం క్షేమమారోగ్యం, వృష్టిసస్య వివర్ధనం,
ప్రజారోగ్యం మహత్సౌఖ్యం, జ్యేష్ఠాదౌ గురువాసరే.

ఆషాఢశుక్ల పంచమీ యుక్తవారఫలం - క్షేమం.

అస్మిన్నబ్దే కుజవక్రతాస్తి. శుక్రోదయఫలం.
అతివృష్టిః - ధాన్యపీడా వైశ్యపీడా. కుజాస్తఫలం.
పాషాణతృణాదేః మహార్ఘతా.

బుధచారః

చైత్ర శు ౫ బుధాస్తం - ఫలం - అన్నదుర్లభతా - నృపవర్గ పీడా. వైశాఖ శు ౭ బుధోదయఫలం, గవాదిపీడా ధాన్యమహార్ఘతా. వైశాఖ బ ౩౦ బుధాస్తఫలం, చతుష్పదనాశః. జ్యేష్ఠ బ ౫ బుధోదయఫలం, అతివృష్టిః. ఆషాఢ బ ౭ బుధాస్తఫలం, రాజపీడా. శ్రావణ బ ౮ బుధోదయఫలం, పశునాశనం. నిజ భాద్రపద శు ౮ బుధాస్తఫలం, చోరభయం - అతివృష్టి. నిజ భాద్రపద బ ౧౦ బుధోదయఫలం, పశుపీడా. ఆశ్వయుజ శు ౧౧ బుధాస్తఫలం, చోరభయం - అతివృష్టి, వస్తుమహార్ఘతా. కార్తీక బ ౩౦ బుధోదయఫలం సస్యవృద్ధిః. మార్గ బ ౧౦ బుధాస్తఫలం, వ్యవసాయినామల్పలాభః. పుష్య శు ౮ బుధోదయఫలం, సుఖపూర్ణాపసుంధరా. మాఘ బ ౧౨ బుధాస్తఫలం, అతివాయుః - హిమాధిక్యతా.

గురుచారః

అబ్దాది వైశాఖ బ ౩ పర్యంతం ధనూరాశిస్థితిఫలం :

ధనుస్థితే దివ్యవృష్టిః స్త్రీణాంపీడా గృహేగృహే,
పూర్వకాలే ధనేర్ధాన్యం గోధుమా శాలిశర్కరాః.
కార్పాసక్షౌమ ప్రవాళాని కాంస్యంలోహం ఘృతంత్రపు,
హేమరూప్య మహార్ఘాణి తిలాస్తైలం సుగంధకా.

తదాది ఆశ్వ శు ౧౫ పర్యంతం వృశ్చికరాశిస్థితిఫలం.

సంవత్సరే ఖండవృష్టిః ధాన్యమల్ప భయంతథా,
గృహేపరస్పరం వైర ముష్టో మాసా న సంశయః.
మహార్ఘం గుడకార్పాస లవణ శ్వేతవస్త్రకం,

తదాద్యావత్సరాంతం ధనూరాశి స్థితిఫలం : పూర్వమేవోక్తం.

వక్రభావఫలం :

సర్వధాన్య మహార్ఘతా, గోధూమచణక గుడ లవణాదిషు అతిశయలాభః.

గురూదయఫలం :

అల్పవృష్టిః, ధాన్యనిగమః, గుర్వస్తఫలం.
తస్కరాది పీడారాజ్ఞాం భయం.

శుక్రచారః

అబ్దాది వైశాఖ బ ౫ పర్యంతం సువర్ణద్వారస్థితిఫలం :

సుఖం సుభిక్షం. తదాది శ్రావ బ ౭ పర్యంతం మేఘద్వారస్థితిఫలం, మేఘవృష్టిః ప్రజానంద స్సమర్ఘం ధాన్యమేవచ. తదాది నిజ భాద్ర శు ౧౨ పర్యంతం ధూళిద్వారస్థితిఫలం. ప్రజాదుఃఖం జలం నష్టం తదోపద్రవమాదిశేత్. తదాది మార్గ శు ౧ పర్యంతం రాజద్వారస్థితిఫలం. లోకేభయం ఛత్రపతిక్షయం తత్రనివేదయేత్. తదాద్యావత్సరాంతం సువర్ణద్వారస్థితిఫలం. లోకేబహుసుఖం, సుభిక్షం తత్రనిశ్చితం. శుక్రాస్తమయఫలం. తత్రమాసఫలం. శుక్రస్యాస్తంగమాజ్జ్యేష్ఠే మహావృష్టిః ప్రజాక్షయః.

పక్షఫలం.

శుక్లపక్షే యదాశుక్ర స్సముదేత్య స్తమేతివా, రాజపుత్రసహస్రాణాం మహీ పిబతి శోణితం. రాశిఫలం. సర్వధాన్య మహార్ఘతా, చతుష్పాత్పీడా, స్వల్పంచ ధాన్యనిష్పత్తిః.

శుక్రోదయఫలం.

తత్రమాసఫలం. చతుష్పదనాశః, రాశిఫలం. అతివృష్టిర్ధాన్యవినాశం చోరజంభయం, తిథిఫలం. దుర్భిక్షం, వాతాతపాధ్యనుకూలతా.

శనిచారః

అబ్దాది మాఘ బ ౮ పర్యంతం కుంభరాశిస్థితిఫలం.

మందేఘటస్థే పతివృష్టినాశో రాజ్ఞాంభయం సస్యలమోనరాణాం,
భీమస్వరాణాంచకపీశ్వరాణాంశోకాధిపానాంచ మహాద్భయంస్యాత్.
తదాద్యావత్సరాంతం మీనరాశి స్థితిఫలం :
మీనస్థితే సూర్యసుతే ధరిత్రీ వినష్టసస్యా వివిధాపమృత్యుః,
నద్యశ్చగావో పవితాహిరణ్యం, మృగ్యంభవేద్దారుణ కర్మ భూయః.

కటక సంక్రమణ పుణ్యకాల నిర్ణయము

ఈసంవత్సరములో ఆషాఢ బ ౧౨ బుధవారం ఉదయాది ఘ ౫౨-౭ లకు, సూర్యుడు కటకరాశిలో ప్రవేశించినందున పుణ్యకాలము, పూర్వదినమా, లేక పరదినమా అనువిషయము సప్రమాణముగా ఆలోచించి పూర్వదినమే అని నిర్ణయించవలెనైనది—సామాన్యముగా కటకసంక్రాంతి కాలమునకు పూర్వమే పుణ్యకాలమను వచనములు ఆ స్తికమహాజనులందరకు తెలిసియేయున్నవి.

ఇయ్యది రాత్రికాలము—"ఉదయాత్ప్రాక్తనీ సంధ్యా ఘటికాత్రయ సమ్మితా" అను స్కాందవచనముచే, ఇది ప్రాతస్సంధ్యాకాలముగూడ అయినది. ఇట్టిస్థితిలో పరదినము పుణ్యకాలమని చెప్పుటకు ప్రమాణవచనములు.

౧. "సూర్యాస్తోదయ సంధ్యాయాం యదితూ ద్యాయసంభవేత్, తదోదయాదహః పుణ్యం పూర్వాహః పూర్వతోయది" అని

నారదవచనము — తా. ప్రాతసంధ్యాకాలమందు కటకసంక్రమణ మైనచో, సూర్యోదయమునుంచి పరదినమందు పుణ్యకాలము అ సంధ్యాకాలమునకు పూర్వమందు కటక సంక్రమణమైనయెడల, పూర్వ దినమందు పుణ్యకాలము.

౨. "సంధ్యాత్రినాడీ ప్రమితార్కబింబా దర్ధోదితాస్తాదథ ఊర్ధ్వమత్ర, చేద్యామ్యసౌమ్యే అయనేక్రమాత్ స్తః పుణ్యౌతదానీం పరపూర్వ ఘస్రౌ" అని ముహూర్త చింతామణి వచనము ననుసరించి యీయావధారయున్నది అర్థమునే బలపరచుచున్నవి.

ఇంక-పూర్వదినమందు పుణ్యకాలమనుటకు ప్రమాణవచనములు

౧. మిథునాత్కర్కి సంక్రాంతిర్యదిస్యాద్ దంశుమాలినః, ప్రభాతేవా నిశీథేవాతదా పుణ్యంతు పూర్వతః" అని భవిష్యోత్తర వచనము.

౨. "అర్ధరాత్రే తదూర్ధ్వంవా సంక్రాంతౌ దక్షిణాయనే, పూర్వమేవ దినం గ్రాహ్యం యావన్నోదయతే రవిః" అనివృద్ధ గార్గ్య వచనము.

౩. "నిశీథాత్ప్రాక్పరతశ్చ కర్క సంక్రాంతౌ — మాధవ మతే పూర్వదినే ఏవ పుణ్యం—దాక్షిణాత్యాస్త్వేత దేవాద్రియంతే" అనినిర్ణయ సింధువచనము.

తా. అర్ధరాత్రి యందు గాని అంతకు పూర్వ మందు గాని, ప్రభాత కాలమందుగాని, సూర్యోదయము లోపుగారాత్రికాలమందు ఎప్పుడు కటకసంక్రమణమైనను పూర్వదినమే పుణ్యకాలము- దక్షిణా త్యులందీనినే ఆదరబుద్ధితో ఆచరించుచున్నారు.

ఇంకను, కాలమాధవీయం. ధర్మ ప్రదీపం మొదలగు అనేక గ్రంథములందు యీ అర్థమే బలపరచబడినది. ధర్మసింధు, జ్యోతిర్నిబంధ, గ్రంథములు ఇట్టిస్థితిలో ధర్మ శాస్త్రమతము పూర్వ దినమే పుణ్యకాలమనియు, జ్యోతిర్మతము మాత్రము పరదినము పుణ్యకాలమనియు చెప్పుచూ, ధర్మశాస్త్రమతమే ప్రబలమని సూచించినవి.

స్మృతికౌస్తుభమను గ్రంథము బాగా విచారణచేసి ఇట్టిస్థితిలో పూర్వదినమే పుణ్యకాలమని నిర్ణయించినది.

కావున పూర్వమే పుణ్యకాలమనెడి సామాన్య వచనములను ప్రకృతమందు ముహూర్త చింతామణ్యాది వచనములు విశేష వాక్యములై బాధించలేవనియు, పూర్వ దినమగు ఆషాఢ బ ౧౨ బుధ వారము నాడు ఉదయాది ఘ ౨౮-౩ మొదలు, కటక సంక్రమణ ప్రయుక్తస్నానదానాదికము చేయవలయుననియు నిర్ణయింపబడినది.

వంజులై కాదశి

ఈ సం. ర, జ్యేష్ఠ శు ౧౧, ఆదివారమునాడు ౫౫ - ౪౩ ఉండి, మరునాడు సోమవారం రోజున పూర్తిగా ద్వాదశియుండి మంగళవారంనాడు కూడ ౦-౫౫ ద్వాదశియుండుటచే ఇది వంజులై కాదశి యనబడుచున్నది. కావున మత్రయము వారున్ను ఆది, సోమవారములు రెండుదినములు ఉపవసించవలెను.

ఉపాకర్మ

"పర్వణ్యౌదయికేకుర్యుః" ఇత్యాది వచనములచే, శ్రావణ పూర్ణిమ, సోమవారమునాడు ఘ ౮-౧ ఉన్నను, గురు శుక్రాస్తాది దోషములు లేకుండుటచేతను, ఆనాడే ఆపస్తంబయాజుషులైత్తిరీయాదులుపాకర్మ నాచరింపవలెను. "బహ్వృచాశ్శ్రవణేకుర్యుః" అను వచనానుసారముగ ఆదినమే శ్రవణ నక్షత్ర ముండుటచేత, బహ్వృచులుగూడ, ఆరోజుననే ఉపాకర్మ నాచరింపవలెను.—

ఈ సంవత్సర శ్రావణమాసంలో శు ౧౪ వరకు శుక్రమౌఢ్య ముండుటచే, నూతనముగా వివాహములైన కన్యలు, శ్రావణ మంగళ గౌరీవ్రతము నారంభించ కూడదు.

పంచాంగశ్రవణఫలం

శ్లో. యశ్శృణోతి మధుశుక్ల పక్షకే
వర్ష నాథ సచివాదికం ఫలమ్,
ప్రాప్నుయాద్దురితము క్తవిగ్రహ
శ్చాయురర్థ మతులం యశస్సుఖమ్.
కన్యావనీ కాంచన దిగ్గజానాం
గవాం సహస్రం సతతం ద్విజేభ్యః,
దత్వా ఫలం యల్లభతే మనుష్య
స్తత్తత్ఫలా న్యబ్దఫలాని శృణ్వన్.
రాజా మంత్రీ సస్యనాథో రసానా
మీశాస్సార్ధం స్వామినో నీరసానామ్,
అర్ఘాధీశః కించ మేఘాధినాథో
దద్యుశ్శ్రేయ శ్శృణ్వతాం తత్ఫలాని

కందాయాః

అశ్వ	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్ర	పు	పుష్య	ఆశ్లే	మఖ
౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧
౧		౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧

పుబ్బ	ఉత్త	హ	చిత్ర	స్వా		అనూ	జ్యే	మూ
౪	౩	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩

పూషా	ఉషా	శ్రవ	ధని	శత	పూభా	ఉభా	రేవ
౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౧	౪			౩	౧	[illegible]	[illegible]

శ్లో. ఆదిశూన్యే మహావ్యాధి ర్మధ్యశూన్యే మనోవ్యథా,
అంత్యశూన్యే నిర్ధనం స్యాత్త్రికం శూన్యేతు నిష్ఫలం.
ఏకైకస్య చతుర్భాగం కందాయస్య ఫలం భవేత్,
విషమే విత్తవృద్ధిస్స్యాత్ సమే సమఫలం విదుః,
శూన్యే శూన్య మవాప్నోతి కందాయానాం క్రమాత్ఫలం.

అథ ఆదాయవ్యయౌ

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేషవృశ్చికయోః	౮	౧౪	సింహస్య	౨	౧౪
వృషభతులయోః	౨	౮	ధనుర్మీనయోః	౧౧	౫
మిథునకన్యయోః	౫	౫	మకరకుంభయోః	౧౪	౧౪
కటకస్య	౧౪	౨		౫౬	౬౨

అథ రాజపూజ్యరాజావమానాని

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేషస్య	౪	౩	వృశ్చికస్య	౪	౫
వృషభస్య	౭	౩	ధనుషః	౭	౫
మిథునస్య	౩	౭	మకరస్య	౩	౧
కటకస్య	౬	౬	కుంభస్య	౬	౧
సింహస్య	౨	౨	మీనస్య	౨	౪
కన్యాయాః	౫	౨			
తులాయాః	౧	౫		౫౦	౪౪

సంవత్సరఫలాని

అశ్విని, పుష్య, స్వాత్యభిజిత్తారాణాం	రాజపూజ్యం
భర, ఆశ్రే, విశాఖ, శ్రవణానాం	ఆయుష్యం
కృత్తికా, మఘ, అనూ, ధనిష్ఠానాం	అలంకార ప్రాప్తిః
రోహిణీ, పుబ్బా, జ్యేష్ఠా, శతతారాణాం	రోగభయం
మృగ, ఉఫ, మూలా, పూర్వాభాద్రాణాం	ఆరోగ్యం
ఆర్ద్ర, హస్త, పూషా, ఉభాణాం	అర్థలాభః
పున, చిత్త, ఉషా, రేవతీనాం	మనస్తాపః

గ్రహణనిర్ణయః

ఉ

వికృత్సంవత్సర, ఆషాఢ శు ౧౫ స్థిరవాసరే, పూర్వాషాఢా నక్షత్రే, రాహుగ్రస్త చంద్రోపరాగః పాదగ్రాసః ధూమ్రవర్ణః యామ్యగోళే ఆగ్నేయ స్పర్శ స్పర్శః-నైరృతి మోక్షః. (4-7-1936)

	ఘ. వి	గం. ని
ఆస్థాది స్పర్శకాలః	౮-౧౨	9-50
మధ్యకాలః	౧౦-౪౦	10-49
మోక్షకాలః	౧౩-౫	11 47
ఆద్యంత పుణ్యకాలః	౪ ౫౨	1-57

అయనఫలం. ద్విజనృపతీ మదనయనే హంతి. మాసఫలం. ఆషాఢే పర్వణ్యుదపానవప్రనదీ ప్రవాహోత్పల మూలవార్తాన్, గాంధార కాశ్మీరపులిందచీనాన్హతాన్వదేన్మండల వర్షమస్మిన్. గ్రాసఫలం. పాదగ్రాసే సుభిక్షం భవతి. ధూమ్రవర్ణఫలం. మధ్యవృష్టిః, ర్ధ్వేద్రాజ్ఞాం మహాసమృద్ధిః ప్రజాక్షయః. వారుణమండలఫలం. వారుణే సర్వజంతూనాం క్షేమం రాజ్ఞామశోభనం. అగ్నిపర్వ ఫలం. సస్యార్ఘవృద్ధిః. అస్మిన్దినే మధ్యాహ్నే నిత్యభోజన ప్రత్యాబ్దికానాం నకోపి నిషేధః.

సుముహూర్తములు

ఈ సంవత్సరములో నిర్దుష్టమైన సుముహూర్తములు కాన రావు. ఉన్నంతలో మంచివి వ్రాయబడుచున్నవి.

ఘ - వి

చైత్ర శు ౫ శు రోహిణీయుక్త వృశ్చికం నిషేకాదులకు అస్థాది ౮-౩౫

శు ౧౧ గు మఘ ,, వివాహమునకు ,, ౮-౩౩

బ ౮ బు శ్రవణ ,, ,, ,, ౬-౬

శ్రావణ బ ౫ శు ఉభా యుక్త కన్యకు అక్ష. వివా-ఉ.౮-౨౪

మాఘ శు ౨ శ ఉభా ,, ధనస్సు వివా. అస్థాది ౨౪-౪౬

౩ ఆ రేవ ,, ,, ,, ౨౪-౩౮

౭ శు మృగ ,, ,, ,, ౨౩-౪౭

బ ౨ శ హస్త ,, ,, ,, ౨౨-౧౬

వివాహమునకు ముందు చూడవలసిన కొన్ని పొంతనములు నాడీకూటము

ఏకనాడీనక్షత్రములు—జ్యేష్ఠ, మూల, ఉఫ, హస్త, ఆర్ద్ర, పున, శత, పూభా, అశ్విని.

మధ్యనాడీ నక్షత్రములు—పుష్య, మృగ, చిత్ర, అనూ, భరణి, ధనిష్ఠా, పూషా, పూఫ, ఉ-భా.

అంత్యనాడీ నక్షత్రములు

స్వాతి, కృత్తి, ఆశ్రే, ఉ-షా, విశా, రోహి, మఘ, శ్రవ, రేవతి, ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకేనాడియందున్నచో అనిష్టముగల్గును. భిన్ననాడీ గతనక్షత్రములైనచో శుభప్రదములు.

౨ గణకూటము

దేవగణనక్షత్రములు—అనూ, పున, మృగ, శ్రవ, రేవ, స్వాతి, అశ్వి, హస్త, పుష్య.

రాక్షసగణ నక్షత్రములు

మఘ, ఆశ్రే, ధని, జ్యేష్ఠ, మూల, శత, కృత్తి, చిత్ర, విశా.

మనుష్యగణ నక్షత్రములు

పూ-ఫ, ఉఫ, పూషా, ఉషా, పూభా, ఉభా, రోహి, భర, ఆర్ద్ర.

ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకేగణమందున్నచో, అత్యంతానుకూలురై యుండురు. ఒకటి దేవగణములోనిది రెండవది

మనుష్యగణములోనిది అయినయెడల సామాన్యమైన అనురాగముగల వారగుదురు. ఒకటి రాక్షసగణములోనిదై, రెండవది మనుష్యగణము లోనిదైనను, దేవగణములోనిదైనను, అశుభకరము.

3 యోని కూటము

అశ్వి,శత-అశ్వము స్వాతి,హస్త-మహిషము ధని,పూభా-సింహము భర,రేవ-గజము కృ,పుష్య-మేక శ్రవ,పూషా-కోతి ఉషా,అభి-ముంగిస రోహి,మృగ-సర్పము జ్యే,అనూ-లేడి మూ, ఆర్ద్రి-కుక్క పున,ఆశ్రే-పిల్లి మఖ,పూఫ-ఎలుక చిత్ర,విశా-వ్యాఘ్రము ఉఫ,ఉభా-గోవు ఇందు పరస్పర వైరముగల కేతవగా 1 అశ్వమహిషములు 2 గజసింహములు 3 కోతిమేకలు 4 ముంగిసర్పములు 5 లేడి, కుక్కలు 6 పిల్లి ఎలుకలు 7 గోవ్యాఘ్రములు. వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును పరస్పర వైరము గలవాటిలో చేరిన యెడల వారల కనిష్టము. అనగా వధూనక్షత్రము గజమున్ను వరుని నక్షత్రము సింహమున్ను అయినచో వారలకు, అశుభకరము. ఇట్లే అన్నిటికి తెలియవలెను. రెండును ఏకజాతీయములైనచో అత్యంత శుభప్రదము.

గ్రామార్వాణం

గ్రామనక్షత్రం మొదలు యజమాని నక్షత్రంవరకు లెక్కించగా, మొదటి ౫ కు ఫలము ధనలాభం తదాది 3 ధననాశనం. తదాది ౫ ధనవృద్ధి. తదాది ౬ దారిద్ర్యము, తదాది ౧ ప్రాణహాని తదాది ౪ సంపత్తు. తదాది ౨ ధనవ్యయము, తదాది ౧ ధనలాభం తదాది ౧ ధననాశనం – అని ఈ రీతిగా ఫలముల నెరుగవలెను.

ప్రసూతి శాంతి నక్షత్రములు.

అశ్వి, భర, కృత్తి, రోహి, ఆర్ద్రి, పుష్య, ఆశ్రే, మఖ, పూఫ, ఉఫ, హస్త, చిత్ర, విశా, జ్యే, మూల, పూషా, పూభా,రే. ఈ నక్షత్రములందును, తండ్రియొక్క జన్మ నక్షత్రమందును కుమారుండు జన్మించినను శాంతి జేయవలెను.

గృహప్రవేశ విషయమైన చక్రములు

వృషభచక్రం రవిభాత్				కలశచక్రం రవిభాత్			
3	మృత్యు	౪	అర్ధకృత్	౧	శీర్ష చ్ఛేదం	౪	నిర్ధనం
౪	దుర్దశా	౪	ధాన్యం	౪	ప్రవాసః	౫	గర్భస్రావం
౪	స్థైర్యం	3	సంపద	౪	అభయః	3	శ్రియం
3	భ్రమణం	3	పశువృద్ధి	౪	ధాన్యం	3	శతాయుః

స్త్రీ ప్రథమరజస్వల అయిన తిథులు నక్షత్రములు వాని గుణదోషములు

తిథులు : పాడ్యమియందు మహాపాపినియును, విదియయందు పుత్రవతియును, తదియయందు సౌఖ్యవతియును, చవితియందు వ్యభిచారిణియును, పంచమియందు శుభప్రదురాలును, షష్టియందు వికృతసంచారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలును, అష్టమియందు వికృతిసంచారిణియును, నవమియందు విశేషకష్టియును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుచి కలదియును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపనయును, పూర్ణిమామావాస్యలందు దుష్టచారిణియును అగును.

నక్షత్రములు : భరణి, ఆశ్లేష, పుబ్బ, పూషా, పూభా యీ నక్షత్రముల ౧-వ పాదము భర్తృనాశనమును, ౨-వ పాదము పుత్రనాశనమును, 3-వ పాదము ధననాశనమును, ౪-వ పాదము అశుభము గలిగించును. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్రి, పున, మఖ, జ్యేష్ఠ యీ నక్షత్రములయొక్క ౧-వ పాదము మంగళము గలిగించును. రెండవపాదమునకైన ౨౫ గురకు భోజనము పెట్టవలెను. 3,౪ పాదములను, ఆది, మంగళ శనివారములయందును, దుష్టకాలములయందు, దుష్టతిథులయందును, దుష్టయోగముంయందును, రజస్వల అయిన యెడల యథావిధిగా శాంతి చేయవలెను.

వర్షయోగములు – మాసఫలములు

చైత్రమాసము

శుక్లపక్షమందు కొంత శీతబాధ కలుగును. లోకమందు మనుష్య పశుపక్ష్యాదులందరకు ఆరోగ్యము కలుగును. శుక్లపక్షమందు౯ వరకు ధాన్య, గోదుమ, శెనగలకు ధర లధికమగును. బహుళపక్షమున చెఱకు, నెయ్యి, రసవస్తువులకు ధర తగ్గును. శు ౯ మొదలి బ ౯ వరకు ధాన్యముధర మందగించి మాసాంతమున పెరుగును. మాసాంతమందు రోగబాధలు కలుగును. శ్రీరామనవమీ ప్రాంతమందు దేశభేదముచే స్వల్పవృష్టియుండును. ఇతరకాలములో వర్షముండదు. పశ్చిమగాలి వీచును.

వైశాఖమాసము

ఈ శుక్లపక్షమందు లోకములో జ్వరాధిబాధలు కలుగును. మాసాదిలో ధాన్యాదుల ధర నిల్చియుండి మాసమధ్యయందు పెరుగును. బహుళపక్షములో ప్రత్తినర విశేషముగా పెరుగును. నువ్వులు, నూనె, వస్త్రములు, పచారీదినుసులకున్న ధర లధికమగును. శు ౫ ప్రాంతమందు అచ్చటచ్చట స్వల్పముగా వర్షించును. ఇతర కాలములో పశ్చిమవాయువు వీచునేగాని వర్ష ముండదు.

జ్యేష్ఠమాసము

ఈమాసమందు ప్రత్తి, వెండి, నువ్వులు, నూనె, వస్త్రములు వగయిరాలకు ధరలధికమగును. వేరుశనగ, బంగారం, ధాన్యము,గోధుమాదులకు ధర నిలబడి యుండును. పశుపక్ష్యాదులకు పీడ కలుగును. శుక్లపక్షమందు వర్షించదు. ఎండతీవ్రముగా నుండును. బ ౨ మొదలు మృగశిరా ప్రవేశమై సామాన్యముగా వర్షించును. లోకముచల్లబడును. మాసాంతమందు వర్షించును.

ఆషాఢమాసము

శుక్లదశమివరకు ప్రత్తి, వెండి, నువ్వులు వగైరాలకు ధరలధిక మగును. మాసాంతమందు వీటికే ధరతగ్గును. పూర్ణిమా ప్రాంతమందు గోధుమలు, మినుములు, పెసలు, ధాన్యాదులకు ధరలు మందగించును. బాలురకున్ను క్షీరప్రదులగు గోమహిష్యాదులకున్ను, పీడ గల్గును. నెయ్యికి ధర పెరుగును. మాసాదిలో శు ౬ వరకు వర్షముండును. పూర్ణిమా ప్రాంతమందు తిరుగ గాలితోగూడిన వర్షముండును. మాసాంతమందు విశేషవర్షముండదు.

శ్రావణమాసము

శుక్లపక్షమందు జనులలో ఒకసంచలనము గల్గును. పశువులు నువ్వులకు అరిష్టముగల్గును. ధాన్యగోధూమాదులకు ధరలు మందగించి యుండును. ప్రత్తికిగూడ ధర మందగించును. బహుళపక్షములో ౨ వరకు ధాన్యగోధూమ, వేరుశనగ, చక్కెరలకు ధరలధికమగును. లోకమందు చోరాదిబాధ లధికమగును. శు ౮ లోపల విశేషవర్షములుండవు, అదిమొదలు బ ౭ వరకు వర్షముండును. బ ౭ మొదలు ౨ వరకు దేశభేదముచే స్వల్పవృష్టి యుండును. మాసాంతమందు తిరిగి వర్షముండదుగాని అమావాస్యనాడు వర్షించవచ్చును.

అధికభాద్రపదమాసము

అన్నివిధములైన పైరులకు నష్టముగల్గును. జనులకు భయ మధికముగా గల్గును. సర్పాద్యుపద్రవము లధికమగును. శుక్లపక్షములో పెసలు మినుములు మొదలగు ధాన్యములకు ధరలధికమగును. వేరుశనగ, ధాన్య గోధూమాదులకు ధర మందగించి యుండును. శు ౭ ప్రాంతమందు వర్షముండును. అదిమొదలు ౧౦ వరకు విశేష వర్షముండదు. పూర్ణిమా ప్రాంతమందు సామాన్యమైన వర్షముండును. కృష్ణపక్షములో విశేషవర్షముండదు.

నిజభాద్రపదమాసము

మాసాదియందు, నెయ్యి, నువ్వులు, పెసలు, మినుములు మొదలైన వగైరాలకు ధరలధికమగును. ధాన్యగోధూమాదులకు ధర నిలబడును. పూర్ణిమా ప్రాంతమందు ధాన్యముధర పెరుగును. మాసాంతమందు వల్ల ధాన్యముల ధర పెరుగును. మాసాదిలో కొంచెము వర్షముండును. శు ౮ నుండి బ ౮ లోపల సామాన్యముగా వర్షములుండవు. మాసాంతమందు విశేషవర్షముండదు.

ఆశ్వయుజమాసము

పశువులకు రోగాదిపీడగల్గును, ప్రజలలో కల్లోలము గల్గును. వ్యాధులు అన్యోన్యకలహములు, తస్కరాది భీతిగల్గును ధాన్య, గోధూమ, చెరకు, మిర్చి, పొగాకువగైరాలకు ధరలధికమగును వేరుశనగ, బంగారం, వెండి, ప్రత్తి, కందులు వగైరాలకు ధరతగ్గును. మాసారంభములో విశేషవర్షములుండవు. శు ౧౦ మొదలు పూర్ణిమలోపల కొంతవర్షముండును. కృష్ణపక్షములో విశేష వర్షముండనేరదు.

కార్తికమాసము

చెరకు, ధాన్యం, గోధూమ, శెనగలు, నువ్వులు, పెసలు, నెయ్యి, ఉప్పువగైరాలకు ధరలధికమగును. లోకమందలి వ్యాధి తస్కరాది భయము కొంత శాంతించును. పశువులకు మాత్రము పీడ పూర్తిగా నెమ్మదించదు. ధాన్యాదుల ధరలు మందగించును. శు ౫ వరకు సామాన్యముగా వర్షముండదు. అదిమొదలు ౧౩ లోపల దేశభేదముచే స్వల్పవృష్టియుండును. కృష్ణపక్షములో విశేషవర్షముండదు గాని మాసాంతమందు వర్షాడంబర మధికముగానుండి స్వల్పముగా వర్షించును.

మార్గశిరమాసము

ధాన్య, గోధుమ, చెరకు, వేరుశెనగ, బంగారములకు ధరలధికమగును. శిశువులకు వ్యాధి భయముగల్గును. ప్రత్తి, వెండి వగైరాలకు ధర మందగించును. కందులు, మిర్చి, శెనగలు, పొగాకు వగైరాలకు శుక్లపక్షమందు ధరలు మందగించి కృష్ణపక్షమందు పెరుగును. శు ౩-౧౦ మధ్యకాలములో వర్షముండదు. తరువాత వర్షాడంబర మధికముగనుండి స్వల్పముగా వర్షించును. కృష్ణపక్షములో వర్షముండదు గాని అమావాస్యప్రాంతమందు వర్షాడంబర ముండును.

పుష్యమాసము

వేరుశెనగ, ధాన్య, గోదుమలకు ధరతగ్గియుండును. బంగారం, మిర్చి, పొగాకు, కందులు వగైరాలకు ధర నిలబడియుండును. ప్రత్తి వెండి, చెరకు, వస్త్రములు వగైరాలకు ధరలధికమగును. పశువులకరిష్టము గల్గియుండును. శు ౮ ప్రాంతమువరకు వర్షాడంబరము మాత్రముండును. తరువాత వర్షముండదు. బ ౨ నుంచి దేశభేదముచే స్వల్పవృష్టి యుండును.

మాఘమాసము

చెఱకు, శెనగ మొదలైన పైరులకు అరిష్టముగల్గును. ధాన్య గోదుమ, వెండి, ప్రత్తి వగైరాలకు ధరలధికమగును. ఎఱ్ఱిధాన్యములకు గూడ కొంచెం గిరాకిగల్గును. వల్లధాన్యములకు తగ్గును. శుక్లపక్షములో సామాన్యముగా వర్షించదు. కృష్ణపక్షములో ఎట్టిచిహ్నములున్ను ఉండవు. బ ౩౦ ప్రాంతమందు గాలి అధికముగావీచి కొద్దిగావర్షించును. ఈయోగము సామాన్యముగా దక్షిణదేశమునకు పట్టును.

ఫాల్గునమాసము

చెఱకు, నెయ్యి, పొగాకు వగైరాలకు ధర తగ్గును. ధాన్యం గోదుమ, వేరుశెనగ, కుంకుమ, కస్తూరి వగైరాలకు ధరలు పెరుగును లోకమందు రోగ, చోరాగ్నిబాధ లుండును. శు ౮ లోపల అచ్చటచ్చట స్వల్పముగా వర్షించును. తరువాత ఎట్టివర్షము ఉండదు. అమావాస్యా ప్రాంతమందు మేఘాడంబరము గల్గును.

ఆశౌచప్రకరణము

శిశువు ప్రాణముతో పుట్టి నాభిచ్ఛేదనకు పూర్వమందు మరణము పొందితే తల్లికి పదిదినములు మృతాశౌచమున్నూ, తండ్రికి సోదరులకు జ్ఞాతులకు మూడుదినములు జాతాశౌచము, మృతాశౌచము స్నానమాత్రముననే శుద్ధి. మృతప్రసవమైనను, నాభిచ్ఛేదన మయిన తరువాత శిశువు మరణించినను తండ్రికి సోదరులకు జ్ఞాతులకు సంపూర్ణ జాతాశౌచము. మృతాశౌచము స్నానమాత్రం తల్లికి దశరాత్ర మృతాశౌచము, పదిదినములలోపల శిశువు మరణించినయెడల జ్ఞాతులకు తల్లితండ్రి సోదరులకు జాతాశౌచము జననాది శేషముతో శుద్ధి. మృతాశౌచము స్నానమాత్రము. దంతజననపర్యంతం జ్ఞాతులకు స్నానమాత్రము. చూడాకర్మ పర్యంతం ఒకదినము ఉపనయన పర్యంతము మూడుదినము లాశౌచము. వివాహమైన స్త్రీ తండ్రియింట మరణించిన తల్లితండ్రి సోదరులు పెండ్లికాని పడుచులకు మూడుదినములు ఆశౌచము. పెండ్లియైన స్త్రీ తల్లిదండ్రుల మరణమునందు దశరాత్రములోగా త్రిరాత్రాశౌచము పట్టవలెను. సోదరీ సోదరులకు సన్నిధానా సన్నిధానములయందు త్రిరాత్రాశౌచము. మాతామహ మాతామహీలు పినతల్లి పెత్తల్లులు మేనమామ మేనత్త దౌహిత్రుడు మేనల్లుడు పినతల్లి పెత్తల్లిబిడ్డలకు మేనత్త మేనమామబిడ్డలకు పురుష పర్యాయములో సన్నిధానమందు త్రిరాత్రం. గ్రామాంతరమునందు పక్షిణి. పక్షిణీ కాలాతిక్రమణమందు గ్రామాంతరమున వింటే పగలైయితే ఆపగలు రాత్రిఅయితే ఆరాత్రిఉండిస్నానం. మేనమామ భార్యకు సన్నిధానంలో పక్షిణి,అసన్నిధానంలో స్నానం. భార్యవుండగా సంతానంవుండగా అత్తమామలు మరణించినయెడల సన్నిధానమందు మూడుదినములు. అసన్నిధానమందు పక్షిణి, భార్య, సంతానములేనియెడల సామీప్యమున నొకరాత్రి. అసన్నిధానమున స్నానం. సవతితల్లి సోదరీ సోదరులు మరణించినపుడు సమీపమునందు ఒకదినము. దేశాంతరమందు స్నానమాత్రం. సవతికూతురు మరణించినప్పుడు సవతితల్లి కొకదినము, సవతితల్లి పోయినపుడు సవతికూతురి కొకదినము ఆశౌచము. దూరమందైనయెడల స్నానముతో సరి. అల్లునిమరణము సమీపమునందు జరిగినయెడల అత్తమామలకు మూడు దినములు. గ్రామాంతరమందు పక్షిణి, జ్ఞాతులకు దశాహానంతరమందు మూడుమాసములవరకు మూడుదినములు, ఆరుమాసములవరకు పక్షిణి, సంవత్సరపర్యంతం ఒక రాత్రి ఆశౌచము. మహానది అడ్డమున్నయెడల అతిక్రాంతాశౌచము లేదు. త్రిరాత్ర జ్ఞాతులకున త్రిరాత్రాతిక్రమణమందు స్నానమాత్రమే. సోదరీభర్తకు సన్నిధానమున పక్షిణి, అసన్నిధానమున స్నానం.

తల్లిదండ్రులు చనిపోయినపుడు వారికి ప్రేతక్రియలు జరగనియెడల తాము బ్రతికియుండు కాలములో చెప్పబడు విన్నవ ౧౦ దిన

ములు ఆశౌచము. ప్రేతకృత్యములు జరిగినయెడల ౨౦ సంవత్సరము లలో నెప్పుడు విన్నను ౧౦ దినములు ఆశౌచము. అనేకాశౌచ సన్నిపాతమందు దశరాత్రమృతాశౌచమును పడుచుండగా దశరాత్రమృతముగాని త్రిరాత్రమృతముగాని సంభవించెనేని ప్రథమాశౌచముచే నివృత్తి. దశరాత్రజాతాశౌచమును పడుచుండగా త్రిరాత్రమృతాశౌచమువచ్చినను జాతాశౌచముచే నివృత్తిగాని మృతాశౌచముచే అధికజాతాశౌచము పోదు. దశరాత్రమృతాశౌచమధ్య దశరాత్రజాతాశౌచము వచ్చినను దశరాత్రజాతాశౌచమధ్య దశరాత్రమృతాశౌచము వచ్చినను మృతాశౌచముచేతనే నివృత్తి. దశరాత్రమృతాశౌచము నవలంబించియుండగా దశమదినమున రాత్రి వేరొక మృతాశౌచము వచ్చినయెడల మొదటి యాశౌచము పూర్తియైనపిమ్మట అనగా పదివరాత్రి ౩ వ యామమందె వినిన ౨ దినములు మృతాశౌచము పట్టవలెను. చరమదినాష్టమయామ మనగా, సూర్యోదయాత్పూర్వమున వేరొక పూర్ణమృతిని వినిన ౩ దినము లాశౌచము. పుత్రపుత్రికా జననసంబంధియగు జాతాశౌచ మవలంబించియుండగా వేరొక మృతాశౌచము వచ్చినను మృతాశౌచము వలెనే జాతాశౌచము పట్టవలెను.

వర్షవిషయ కార్తెప్రవేశవాహన ఫలాదులచక్రము

ఇంగ్లీషు తేది నెం 1936 సం.	ఫాస్లీ తేది నెం 1345	చాంద్ర తిథి మాసం			వారము	కార్తె పేరు	ప్రవేశకాల ఘ. వి.	స్త్రీ. పుం. నక్షత్ర వివరం	జలరాసులు	వాహనం	ఫలములు
30 మార్చి	26 అర్దిబే	చైత్ర	శు	౭	సో	రేవ	౨౩-౩౦	స్త్రీ. పుం.	నిర్జల	మహిష	స్వల్పవృ
13 ఏప్రిల్	8 ఖుర్దాద్	,,	బ	౫	ఆ	అశ్విని	౫౮-౨౪	పుం. పుం.	,,	అశ్వ	అనావృ
26 ,,	22 ,,	వైశాఖ	శు	౫	,,	భరణి	౩౮-౪౮	స్త్రీ. పుం.	పాదజల	మయూర	అర్ధవృష్టి
10 మే	5 తీరు	,,	బ	౪	,,	కృత్తిక	౨౬-౧౦	పుం. పుం.	నిర్జల	గర్దభ	అనావృ
24 ,,	19 ,,	జ్యేష్ఠ	శు	౪	,,	రోహిణి	౧౯-౫౦	స్త్రీ. పుం.	,,	అజ	,,
7 జూన్	2 అమర్దాదు	,,	బ	౨	,,	మృగశిర	౧౯-౧౨	పుం. పుం.	,,	మహిష	స్వల్పవృ
21 ,,	16 ,,	ఆషాఢ	శు	౨	,,	ఆర్ద్ర	౨౦-౫౯	స్త్రీ. స్త్రీ.	పాదజల	మండూక	అర్ధవృష్టి
5 జూలై	30 ,,	,,	బ	౧	,,	పునర్వసు	౨౫-౧౦	స్త్రీ. పుం.	,,	మూషక	అనావృ
19 ,,	13 షహరేవ్	శ్రావణ	శు	౧	,,	పుష్యమి	౨౭-౧౭	,, స్త్రీ.	అర్ధజల	అశ్వ	పాదవృ
2 ఆగస్టు	27 ,,	,,	శు	౧౪	,,	ఆశ్లేష	౨౯-౧౯	,, పుం.	,,	అజ	స్వల్పవృ
16 ,,	10 మెహర్	,,	బ	౧౪	,,	మఖ	౨౬-౧౦	,, స్త్రీ.	,,	గజ	పూర్ణవృ
30 ,,	24 ,,	అ. భాద్ర	శు	౧౩	,,	పూ-ఫ	౧౮-౧౯	,, పుం.	పాదజల	మండూక	అర్ధవృష్టి
13 సెప్టెంబరు	8 ఆబాన్	,,	బ	౧౩	,,	ఉ-ఫ	౧-౪౩	,, స్త్రీ.	నిర్జల	మహిష	పాదవృ
26 ,,	21 ,,	ని. భాద్ర	శు	౧౦	శ	హస్త	౩౯-౧౮	స్త్రీ. పుం.	అర్ధజల	అశ్వ	,,
	1346										
10 అక్టోబరు	5 అజార్	,,	బ	౧౦	శ	చిత్త	౧౦-౧౦	స్త్రీ. స్త్రీ.	పాదజల	మయూర	పూర్ణవృ
23 ,,	18 ,,	ఆశ్వయుజ	శు	౭	శు	స్వాతి	౩౩-౪౯	స్త్రీ. పుం.	అర్ధజల	గర్దభ	అల్పవృ
5 నవంబరు	1 డైమన్	,,	బ	౮	గు	విశాఖ	౫౧-౩౦	స్త్రీ. నపుం	నిర్జల	జంబుక	అనావృ
19 ,,	15 ,,	కార్తిక	శు	౫	గు	అనూరాధ	౩- ౪	పుం. నపుం.	పాదజల	మయూర	అల్పవృ
2 డిసంబరు	28 ,,	,,	బ	౪	బు	జ్యేష్ఠ	౧౦-౪౦	స్త్రీ. నపుం.	పూర్ణజల	గర్దభ	అనావృ
15 ,,	12 బహమన్	మార్గ	శు	౨	మం	మూల	౧౪-౩౦	పుం. పుం.	,,	జంబుక	,,
28 ,,	25 ,,	,,	శు	౧౫	సో	పూ-షా	౧౬-౨౪	స్త్రీ. పుం.	పాదజల	మయూర	అర్ధవృ
1937											
10 జనవరి	8 ఇస్పంది	,,	బ	౧౩	ఆ	ఉ-షా	౧౯-౫౦	పుం. నపుం.	అర్ధజల	మహిష	పాదవృ
23 ,,	21 ,,	పుష్య	శు	౧౨	శ	శ్రవ	౨౧-౩౦	పుం. పుం.	నిర్జల	జంబుక	అనావృ
5 ఫిబ్రవరి	4 పర్వర్ది	,,	బ	౯	శు	ధని	౨౮-౧౨	పుం. నపుం.	పూర్ణజల	అజ	,,
18 ,,	17 ,,	మాఘ	శు	౭	గు	శతభిషం	౩౬-౫౦	పుం. పుం.	నిర్జల	గర్దభ	,,
3 మార్చి	30 ,,	,,	బ	౬	బు	పూ-భా	౫౧-౪౧	పుం. నపుం.	అర్ధజల	జంబుక	పాదవృ
17 ,,	18 అర్దిబే	ఫాల్గు	శు	౫	బు	ఉ-భా	౧౨- ౦	పుం. పుం.	అర్ధజల	మయూర	,,
30 ,,	26 ,,	,,	బ	౩	మం	రేవతి	౩౭-౫౪	పుం. నపుం.	పాదజల	గర్దభ	అనావృ

అమృతాంజనము అన్ని నొప్పులకు సిద్ధౌషధము.

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార నక్షత్రాదులు

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రే-అనూ-ఉ షా-పుష్య-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వి-స్వా	వృ-కర్క-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధి, అష్టమశుద్ధి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ షా-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శత	వృష-సిం-వృశ్చి-కుం-మీ-క-ధ-మి	అష్టమ, చతుర్థశుద్ధి
నిషేకము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉ షా-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉ షా-శ్ర-శత-ఉ భా	వృ-మి-కర్కా-సిం-తు-ధను-కుం-మీన	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ షా-హ-స్వాతి-అనూ-ఉ షా-శ్రవ-శత-ఉ భా-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పర్వవర్జ్యము
పుంసవనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ షా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉ షా-శ్రవ-ధ-శత-ఉ భా-రే	మే-ధ-మి-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ షా-హ-చి-స్వా-అను-మూ-ఉ షా-శ్ర-ధ-శ-ఉ భా-రే	మే-ధ-మీ	౪-౬-౮-మాసములు-నవమశుద్ధి
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ భా-ఉ షా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వి-హస్త-పుష్య-అనూ	వృష-తు-మి-క-ధ-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్య-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౨-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-పున-హ-చి-స్వాతి-చి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమశుద్ధి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-౯-మాసములు, శుభము. దశమశుద్ధి, లగ్నమందుపాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మ	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమశుద్ధి
క్షౌరఖండనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణము
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-మ	ఉత్తరాయణం, ౫-వ సం॥ అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు చరస్థిరరాశులయందుండగా
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్లే-పూఫ-పూషా-పూభా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్కా-తు-మ	అనధ్యయనములను విడిచి పెట్టవలెను, శాస్త్రవిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళవారములు శుభము
ఉపనయనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ ఫ-ఉ షా-ఉ భా-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుండనుండు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాహ్ణము

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య తు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
కంచుక ధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తుల-ధ-మ-కుం	పూర్వాహ్ణమందు శుభము
నవవస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చిత్త-స్వా అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-బు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మకరం-మీనం	పంచమశుద్ధివారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలలు కల దిక్కులు వదలిపెట్టవలెను.
గృహారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-మ-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మ-మీ-	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
బీజావాపనము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది
దేవతాప్రతిష్ఠ	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	శ్ర-ధ-రే-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-పుష్య-హ-చి-రే-మృ-ఆశ్లే-రో	వృ-మ-మి-కన్య తుల-ధను-మీనం	౮ శుద్ధి ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణముశుభము
వృక్షలతాది స్థాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పుష్య-హ-చి-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-రే	వృష-కట-కన్యా తులా-ధను-మీ	౮ శుద్ధి, లగ్నమునకు శుభదృష్టి
ఔషధసేవ	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	ఆది-గు-శు-సో-బు	అశ్వి-పుష్య-హ-చి-మృ-అనూ-రే-శ్రవ-ధని-శత-స్వా-పున-మూ	మిథు-కన్యా ధను-మీనం	౭-౮-౧౨ శుద్ధి లగ్నమున శుభులు
వాణిజ్యము	౨-౩-౫-౭	బు-గు-శు సో-బు	అశ్వి-రో-మృ-హ-చి-అనూ ఉత్తరాత్రయం-పుష్య-రే	వృ-మి-కట-కన్యా తు-ధను-మీ	౧౧-వ స్థానములు శుద్ధి

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలము లుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, క్షీణచంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతము కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు సాక్షియైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండకూడదు.

పంచకమును తెలిసికొను పద్ధతి

శుక్ల ప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్న సంఖ్యయును కలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము పంచకమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్ని పంచకము, ౪ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేషసంఖ్యలు నిష్పంచకములు (శుభమయినవి). మతాంతరము: తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తు నుండియు, కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట గలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గతఘటికలను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. గ్రంథకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

అమృతయోగములు

ఆ॥ రో-ఉత్తర-ఉషా-ఉభా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల
సో॥ మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ
మం॥ రోహి-మూల-అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
బు॥ పూషా-పూఫ-పూభా-కృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
గు॥ అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ
శు॥ మూ-హ-రే-అనూ-స్వా-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
శ॥ మే-స్వా-కృ-రో-శత

మరణయోగములు

ఆ॥ అనూ-జ్యే-మ-విశా-ధని
సో॥ విశా-కృ-మ-పూభా-ఉషా
మం॥ శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూభా
బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ
గు॥ మ-రో-శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూఫ
శు॥ పుష్య-రో-జ్యే-శ్ర-అశ్వి-మ
శ॥ ఉఫ-హ-చి-ఉషా-పూభా-ఉభా-రే

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తమయ కాలములు

మద్రాసుకు బెజవాడకు

౧౯౩౬ సం.	తేది	ఉదయం ఘం	ఉదయం ని	అస్తం ఘం	అస్తం ని
	౬	౫	౫౫	౬	౧౧
ఏప్రియల్	౧౬	౫	౫౧	౬	౧౧
	౨౬	౫	౪౪	౬	౧౪
	౧	౫	౩౯	౬	౧౬
మే	౧౧	౫	౩౩	౬	౧౯
	౨౧	౫	౨౯	౬	౨౩
	౧	౫	౨౯	౬	౨౪
జూన్	౧౧	౫	౨౬	౬	౨౬
	౨౧	౫	౩౦	౬	౩౨
	౧	౫	౩౩	౬	౩౩
జూలై	౧౧	౫	౩౬	౬	౩౪
	౨౧	౫	౩౯	౬	౩౩
	౩౧	౫	౪౨	౬	౩౦
	౧౦	౫	౪౫	౬	౨౫
ఆగస్టు	౨౦	౫	౪౮	౬	౧౯
	౩౦	౫	౪౯	౬	౧౩
	౯	౫	౪౯	౬	౫
సెప్టెంబరు	౧౯	౫	౫౦	౫	౫౯
	౨౯	౫	౫౦	౫	౫౦
అక్టోబరు	౯	౫	౫౩	౫	౪౧
	౧౯	౫	౫౬	౫	౩౪
	౨౯	౫	౫౯	౫	౨౯
నవంబరు	౧౨	౬	౪	౫	౨౪
	౨౨	౬	౯	౫	౨౦
	౩౦	౬	౧౪	౫	౨౨
డిశంబరు	౮	౬	౨౦	౫	౨౪
	౧౮	౬	౨౬	౫	౨౭
	౨౮	౬	౩౨	౫	౩౨
౧౯౩౭ జనవరి	౮	౬	౪౪	౫	౩౯
	౧౮	౬	౪౦	౫	౪౦
	౨౮	౬	౩౫	౫	౪౯
ఫిబ్రవరి	౫	౬	౩౨	౫	౫౬
	౧౫	౬	౨౮	౫	౫౯
	౨౫	౬	౨౩	౬	౦
	౭	౬	౧౬	౬	౬
మార్చి	౧౭	౬	౯	౬	౯
	౨౭	౬	౨	౬	౧౦

ఆనందాది యోగములు

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగములు	ఫలము
అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందః	ద్రవ్యలాభము
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూర్వాభా	కాలదండః	విఘ్నము
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమ్రాకః	హాని
రో	పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	ప్రజాపతిః	కార్యసిద్ధి
మృ	ఆ	హ	అ	ఉషా	శ	అశ్వి	సౌమ్యః	కార్యసిద్ధి
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షః	విఘ్నము
పున	పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజః	రాజ్యలాభము
పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీలాభము
ఆర్ద్రే	హ	అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	వజ్రః	కలహము
మ	చి	జ్యే	అభి	పూర్వాభా	భ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభ
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం	కార్యసిద్ధిః
హ	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	మానసః	శ్రీలాభము
చి	జ్యే	అభి	పూర్వాభా	భ	ఆ	మ	పద్మం	ఐశ్వర్యము
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం	భోజనలాభము
వి	పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	హ	మృత్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూర్వాభా	భ	ఆ	మ	చి	కాణః	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధిః	కార్యసిద్ధి
పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	హ	అనూ	అమృతం	స్త్రీసంతోషము
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	అసౌఖ్యము
ధ	రే	రో	పు	ఉ	విశా	పూ	మాతంగః	స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వి	మృ	ఆర్ద్రే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసః	క్లేశము
పూర్వాభా	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరః	దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరః	కార్యసిద్ధి
రే	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానః	అతిశయలాభం

N.B .— ధ్వాంక్ష, వజ్ర, ముద్గర యోగములలో ప్రథమ ౫ ఘడియలున్నూ, పద్మ, లంబములలో ప్రథమ ౪ ఘడియలున్నూ, గదా యోగమందు ప్రథమ ౧ ఘడియయున్నూ, కాణ, ముసలములందు ప్రథమ ౨ ఘడియలున్నూ, వదలిన శుభము. రాక్షస, మృత్యు, ఉత్పాతములను సంపూర్ణముగా వదలవలెను.

రామానుజీయ శ్రీవైష్ణవ తిరునక్షత్రములు

చిత్రి	అశ్విని	మేషమాసము	వంగనంబి	తిరునక్షత్రము
	కృత్తిక	,,	ఉయ్యకొండార్	,,
	ఆర్ద్ర	,,	ఎంబెరుమానార్	,,
	పునర్వసు	,,	ముదలియాండాన్	,,
	,,	,,	చక్రవర్తి తిరుమగనార్	,,
	చిత్త	,,	మధురకవుల	,,
	హస్త	,,	శేవప్పెరుమాళ్	,,
వైయాశి	స్వాతి	వృషభమాసము	అళగసింగర్	,,
	,,	,,	పెరియతిరుమలనంబి	,,
	విశాఖ	,,	నమ్మాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	పెరియభట్టర్	,,
ఆని	స్వాతి	మిథునమాసము	పెరియాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	నాథమునుల	,,
ఆడి	పూర్వఫల్గుని	కటకమాసము	శ్రీ ఆండాళ్	,,
	,,	,,	యదుగిరినాచ్చియార్	,,
	ఉత్తరాషాఢ	,,	ఆళవందారు	,,
	,,	,,	పుండరీకాక్ష	,,
ఆవణి	రోహిణి	సింహమాసము	శ్రీ కృష్ణ	,,
పెరటాశి	విశాఖ	కన్యామాసము	తిరుమలనంబి	,,
	శ్రవణము	,,	వేదాంతదేశికుల	,,
	,,	,,	తిరువేంకటముడయాన్	,,
ఐప్పశి	కృత్తిక	తులామాసము	హారకులోత్తమదాసన్	,,
	మూల	,,	మణవాళమహామునుల	,,
	పూర్వాషాఢ	,,	సేనముదలియాళ్వార్	,,
	శ్రవణం	,,	పొయిఘయాళ్వార్	,,
	,,	,,	పిళ్ళైలోకాచార్యర్	,,
	ధనిష్ఠ	,,	భూతత్తాళ్వార్	,,
	శతభిషము	,,	పేయాళ్వార్	,,
కార్తికై	కృత్తిక	వృశ్చికమాసము	తిరుమంగైయాళ్వార్	,,
	,,	,,	నంబిళ్లగారి	,,
	రోహిణి	,,	తిరుప్పాణియాళ్వార్	,,
మార్గళి	జ్యేష్ఠ	ధనుర్మాసము	తొండరడిప్పొడియాళ్వార్	,,
	,,	,,	పెరియనంబి	,,
తై	పునర్వసు	మకరమాసము	యంబార్	,,
	మఘ	,,	తిరుమళిశైయాళ్వార్	,,
	హస్త	,,	కూరత్తాళ్వార్	,,
మాశి	మృగశిర	కుంభమాసము	తిరుక్కచ్చినంబి	,,
	పునర్వసు	,,	కులశేఖరాళ్వార్	,,
	రోహిణి	,,	నంబెరుమాళ్	,,
పంగుని	పుష్యమి	మీనమాసము	యతిరాజసంపత్కుమార్	,,
	ఉత్తర	,,	శ్రీరంగనాచ్చియార్	,,
చిత్రి	రేవతి	మేషమాసము	పెరియపెరుమాళ్	,,

వైశాఖ ౫ వైఖానసానాం శ్రీనివాసమఖివేదాంత తిరునక్షత్రం.
మాఘ శు ౧౨ వైఖానసానాం శ్రీరామజనోత్సవం.
శ్రావణ శు ౧౫ మంగళవారం వైఖానసానాం విఖనసాచార్యతిరునక్షత్రం.
ఆషాఢ శు ౧౪ వైఖానసానాం భూట్టిపసుంతచాచ్యారు తిరునక్షత్రం.

శ్రీమాధ్వ పుణ్యదినములు

చైత్ర	శు. ౨ వేదవ్యాసతీర్థుల	పుణ్యదినము
	శు. ౬ కవీంద్రతీర్థుల	,,
	౧౩ సత్యవ్రతతీర్థుల	,,
	బ. ౩ వాగీశతీర్థుల	,,
	బ. ౧౩ సత్యవిజయతీర్థుల	,,
వైశాఖ	శు. ౩ విద్యాధిరాజతీర్థుల	,,
జ్యేష్ఠ	శు. ౩ సత్యసంధతీర్థుల	,,
	బ. ౨ సత్యపూర్ణతీర్థుల	,,
	బ. ౩ రఘువర్యతీర్థుల	,,
ఆషాఢ	శు. ౯ సత్యాధిరాజతీర్థుల	,,
	బ. ౫. శ్రీజయతీర్థుల	,,
శ్రావణ	శు. ౧ రాఘవేంద్రతీర్థుల	,,
	శు. ౭ సత్యవరతీర్థుల	,,
భాద్రపద	శు. ౧౦ సత్యేష్టకామతీర్థుల	,,
	బ. ౩౦ మాధవతీర్థుల	,,
ఆశ్వయుజ	శు. ౭ సత్యపరాయణతీర్థుల	,,
కార్తీక	శు. ౧౦ సత్యవరతీర్థుల	,,
	శు. ౧౧ వేదనిధితీర్థుల	,,
	బ. ౭ విద్యానిధితీర్థుల	,,
	బ. ౧౪ పద్మనాభతీర్థుల	,,
మార్గశిర	శు. ౧౧ సత్యనిధితీర్థుల	,,
	శు. ౧౨ రఘునాథతీర్థుల	,,
పుష్య	శు. ౧౨ రఘూత్తమతీర్థుల	,,
	బ. ౬ సత్యకామతీర్థుల	,,
	బ. ౭ వరహరితీర్థుల	,,
	బ. ౧౪ విద్యాధీశతీర్థుల	,,
	బ. ౩౦ పురందరదాసతీర్థుల	,,
మాఘ	శు. ౯ (మధ్వనవమి) ఆనందతీర్థుల	,,
ఫాల్గుణ	శు. ౨ సత్యబోధతీర్థుల	,,
	శు. ౪ వ్యాసరాజస్వాముల	,,
	శు. ౬ సత్యవ్రతతీర్థుల	,,

ప్రసవ విషయము

అశ్విని, భరణి, కృత్తిక, రోహిణి, ఆర్ద్ర, పునర్వసు, ఆశ్లేష, మఘ, పుబ్బ, ఉత్తర, విశాఖ, జ్యేష్ఠ, మూల, పూర్వాషాఢ, పూర్వభాద్ర, రేవతి యీనక్షత్రములందు ప్రసవించినచో వెంటనే శాంతిచేయవలెను. ఇందు గుర్తుంచబడిన నక్షత్రములందు ప్రసవించినచో హోమ శాంతి చేయవలెను. తిథిసంధి, నక్షత్రసంధి, లగ్నసంధులందున్నూ శాంతిచేయవలెను. వారదుర్ముహూర్తమందునూ, వర్జ్యమందునూ ప్రసవించినను శాంతిచేయవలెను.

గౌరీపంచాంగము కాలము ౧-కి గడియలు ౩౪. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

పగటిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయం దుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలమును తెలియజేయు చక్రము.

	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	సౌజన్యం	వ్యయం	లాభః	రోగం	కార్యనాశనం	ధనం	లాభః	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	ఖేదం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	రిపుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	దారిద్ర్యం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయం
గురుః	గమనం	ధనలాభః	ఆపత్తు	నాశనం	సంపత్	క్లేశం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్లేశం	భయం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శనిః	అఘలం	హాని	సంపత్తు	కుక్షిరోగం	బుభుక్ష	లక్ష్మి	రాజసంతోషం	దుఃఖం	రోగం	జాడ్యం	లాభం	క్లేశం
రాహుః	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	[illegible]	సంతోషం	కలహం	లాభం	హాని
కేతుః	భయం	విరోధం	సుఖం	మానహాని	ధనక్షయం	సుఖం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమః	హాని

ప్రయాణమునకు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ, ధనిష్ఠ	తుల, కుంభము
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు		మకరము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము, అశ్విని	మీనము, వృశ్చికము
నైరృతము	౪, ౧౨	సోమ, శుక్ర		కర్కాటకము
పడమర	౬, ౧౪	ఆది, శుక్ర	రోహిణి, పుష్య	ధనుస్సు, సింహము
వాయవ్యము	౭, ౧౫	మం, ఆది		మేషము
ఉత్తరము	౨, ౧౦	బుధ, మం	పూర్వఫల్గుని హస్త	వృషభము, కన్య
ఈశాన్యము	౮, ౩౦	బుధ		మిథునము

రా   కాల గుళికకాలములు

సూర్యోదయ   లకు అస్తమయ దినములకు

వారములు	రాహుకాలము మొదలు	రాహుకాలము వరకు	గుళికకాలము మొదలు	గుళికకాలము వరకు
ఆదివారము	4½	6	3	4½
సోమవారము	7½	9	1½	3
మంగళవారము	3	4½	12	1½
బుధవారము	12	1½	10½	12
గురువారము	1½	3	9	10½
శుక్రవారము	10½	12	7½	9
శనివారము	9	10½	6	7½

24	౧౭		౨౦	మం॥ [illegible] ... ద్రమానాశ్రాదిః వసంత నవరాత్రారంభః తైలాభ్యంగః నింబకుసుమభక్షణం ప్రపాదానం శ్వేతవరాహకల్పః దం॥ దక్షిణశృంగః
25	౧౩		౨౧	బు॥ [illegible] ... సౌరమానాశ్రాదిః ఉత్తమ మన్వాదిః గౌరీవ్రతం సౌభాగ్యశయనవ్రతం సర్వత్ర జయంతీ అరుంధతీవ్రతం సుక్రాం భో౨-౩౧వ౧ [illegible]
26	౧౪		౨౨	గు॥ [illegible] ... ఫూజా భో౨-౨౩వ౨ [భో౨-౧౫౮౩
27	౧౫		౨౩	శు॥ [illegible] ... పునస్సార్వభౌమ [illegible]
28	౧౬		౨౪	శ॥ [illegible] ... పూజా భో౨-౭వ౪
29	౧౭		౨౫	ఆ॥ [illegible] ... పూజా భో౧-౫౯వ౫
30	౧౮		౨౬	సో॥ [illegible] ... భాగ్యవ్రతం సర్వధారివర్షారంభః అనధ్యాయః [illegible] భో౧-౫౧వ౬
31	౧౯		౨౭	మం॥ [illegible] ... శ్రీరామనవమీ [illegible] భో౧-౪౩
1	౨౦		౨౮	బు॥ [illegible] ... పూజా ధర్మరాజదశమీ [illegible] భో౧-౩౫వ౭ [సర్వేషాం సదుపారై కాదశీ భో౧-౨౭వ౮
2	౨౧		౨౯	గు॥ [illegible]
3	౨౨		౩౦	శు॥ [illegible]
4	౨౩		౩౧	శ॥ [illegible] అనంగత్రయోదశీ భో౧-౧౧
5	౨౪		౧	ఆ॥ [illegible] ... పునస్సార్వభౌమ [illegible]
6	౨౫		౨	సో॥ ● [illegible] ... మన్వాదిః [illegible] అన్వాధానం అనుమతిః భో౦-౫౫వ౧౩ [గ:శ-వే భో౦-౪౭వ౧౪
7	౨౬		౩	మం॥ [illegible]
8	౨౭		౪	బు॥ [illegible] భో౦-౩౯వ౧౫
9	౨౮		౫	గు॥ [illegible] భో౦-౩౧వ౧౬
10	౨౯		౬	శు॥ [illegible] భో౦-౨౩వ౧౭
11	౩౦		౭	శ॥ [illegible] భో౦-౧౫వ౧౮ [భో౦-౭
12	౩౧		౮	ఆ॥ [illegible]
13	౧		౯	సో॥ [illegible] ... సౌరమానాశ్రాదిః [illegible] [కే-వే భో౯-౫౧వ౨౧
14	౨		౧౦	మం॥ [illegible]
15	౩		౧౧	బు॥ [illegible]
16	౪		౧౨	గు॥ [illegible]
17	౫		౧౩	శు॥ [illegible] భో౩-౨౯వ౨౪
18	౬		౧౪	శ॥ [illegible] భో౩-౩౦వ౨౫
19	౭		౧౫	ఆ॥ [illegible]
20	౮		౧౬	సో॥ [illegible]
21	౯		౧౭	మం॥ ● [illegible] ... అన్వాధానపిండపితృయజ్ఞ [illegible]

కుజచారః	పూర్వాభాద్ర [illegible]	[illegible]	[illegible]	ర / కు / కే
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
పశ్చాదస్తమయః	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	గురుచారః	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	వక్రారంభః	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]	[illegible]
బుధచారః	[illegible]	[illegible]	శనిచారః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible] ప్రాగస్తమయః	[illegible]	[illegible]	రాహుకేతుచారా వక్త్రాః	

22	౧౦			ఆ॥కు-ప్రతి-౬౩-ఉత్తర-౫౩ రేవ-౦౩-౬౫-౧౭ ప్రతిప తిథిః చైత్రశుద్ధ ప్రారంభః సంవత్సరాదిః చంద్రదర్శనము
23	౧౧			సో॥ద్వి-౩౦-౪౪కృత్తి-౫౭-అయను-౪౬-మా౫౩-౩౭-౩౦-౪౪దిం-౧౯ త్యా౩-౪౫ అహః౩౧-౨౨ [శృంగే-౩-౫౬
24	౧౨		౨౦	మం॥తృతీ-౫౪-రో౪౩-౫౪-౩౯ణ౧౫-౫౪ది౩-౫౯త్యా౩-౫౦రా౨౫-౨౦ త్యా౩-౫౩ ; యుగాదిః అక్షతృతీయా పద్మకల్పః కరకప్రదానం సౌభాగ్యసంపద్గౌరీవ్రతం భో౨-౩౯చ౨
25	౧౩		౨౧	బు॥చ౧౧-౫౯మృగ౧-౨౬అతిగ౫-౨౪౧౧-౫౯ శే౦-౪౦ ప్రవస్త్రాభ్యాభావః పంచమీతిథిః శంకరజయంతి భో౨-౩౧
26	౧౪		౨౨	గు॥పంచ-౫౫ఆర్ద౦-౪౫సు-౪౦-౩౬బా-౫౫ది౨-౧౨త్యా౩-౫౪ అహః౩౧-౨౯ రవిః౩౬-౪౪ రే-క్రాం ; ఎంబెరుమానార్ భో౨-౨౩చ౪ [రావే భో౨-౧౫చ౫
27	౧౫		౨౩	శు॥షష్ఠి-౫౯పునర్వ౧-౧౨-ధృ౩౬-౫౫ కౌ-౫౯ది౧౧-౦త్యా౪-౨౫ంగోత్పత్తి నింబకసుమాచక్ర ఫలాపహార
28	౧౬		౨౪	శ॥స౬-౧౪పుష్య౪౨-౫౪శూ౩౪-౧౪స౬-౧౪ది౧-౪౬త్యా౪-౪ భో౨-౪చ౬
29	౧౭		౨౫	ఆ॥అ౬-౪౬ఆశ్లేష౫-౪౭గం౩౨-౩౫౬-౪౬ది౬-౨౪త్యా౪-౧౨ చండికావ్రతం భో౧-౫౯చ౪
30	౧౮		౨౬	సో॥న-౩౬మఘ-౫౬వృ౩౧-౪౯కౌ-౩౬ది౪-౫౨త్యా౪-౧౬అహః౩౧-౩౬భ౨రవి౪-౪౬-వే భో౧-౫౧౮
31	౧౯		౨౭	మం॥ద౧౧-౩౩పూర్వఫ౫౫-౫ధ్రు౩౧-౫౯గ౧౧-౩౩ది౧౧-౩౯త్యా౪-౨౦ ఏకాదశితిథి
1	౨౦		౨౮	బు॥ఏ౧౫-౩౪ఉత్తర౦-౯వ్యా౩౨-౫౨భ౧౫-౩౪ది౧౪-౫౯త్యా౪-౨౪ ద్వాదశితిథి సర్వేషాం౧౧ భో౧-౩౫చ౧౦
2	౨౧		౨౯	గు॥ద్వా౨౦-౧౯హస్త౧-౧౫హర్ష౩౪-౧౯బా౨౦-౧౯దిం౪-౩౦త్యా౪-౨౬ అహః౩౧-౪౨భ౩రవి౩౧-౨౯ కూర్మ ; తిథిః వాస్తుకర్తరీప్రారంభః వరాహ౧౨ పరశురామ౧౨ భో౧-౨౪చ౧౧ [జయంతి తిరుప్పెరుమాళ్ భో౧-౧౯
4	౨౨		౩౦	శ॥త్ర౨౫-౧౫హా౪-౪౩౩౬-౩ చైత్ర౫-౧౫ది౯-౫౯త్యా౪-౨౬ క్రా౩తిథిః సోమప్రదోషః స్వాతిర్వాణంనృసింహ
5	౨౩		౩౧	ఆ॥చతు౩౦-౨౯ది౧౪-౧౯-౩౩౬-౨౯౩౦-౨౯ది౨౯-౪౬మధ్యాహ్నవ్యాపినృసింహ జ-ది శేషమధురకవిదిర్ భో౧-౧౧
6	౨౪		౧	సో॥పూర్ణి౩౫-౬స్వా౨౦-౩౦వజ్ర౩౯-౩౪భ౨-౪౯రా౪-౦త్యా౪-౨౨ అః౩౧-౪౬భ౪ రవిః౫౯-౩౪మహాచైత్రీ ; పర్వాన్వారంభదమ్మన్న పంచజనపాదుకాదిదానానిమూర్తజయంతి అన్వాధానం సింధుస్నానం అనుమతిః భో౧-౩
7	౨౫		౨	మం॥కృ-ప్రతి-౫౪వి౨౫-౫౯ వరి౩౯-౪౭ ౧౦౪-౫౫త్యా౪-౧౯ యాగః కు-వే అనధ్యయన౩ భో౦-౫౫చ౧౫
8	౨౬		౩	బు॥ద్వి౧-౩౯అనూ౩౦-౨౪౩౯-౪౬ తై౧౦-౧౫రా౧౩-౨౫త్యా౪-౧౪ ర-వే భో౦-౪౪
9	౨౭		౪	గు॥తృ౪౩-౯జ్యే౩౩-౫౦౯౩౪-౪౨౧౨-౨౦ త్యాజ్యాభావః భో౦-౩౯చ౧౪
10	౨౮		౫	శు॥చ౪౩-౨౦మూ౩౫-౫౨౩౫-౧౨౧౩-౧౪ది౩౧-౪౪త్యా౪-౯అహః౩౧-౫౪కృ౧౪వి౨౬-౧౦మృద్దాయత్ర ; శిలాశర్మాణి వర్జనీయాని రాత్రౌ భో౦-౩౧చ౧౯ [చ౧౯
11	౨౯		౬	శ॥పంచ౨-౨౦పూర్వా౩౬-౪౬సా౩౧-౫౯౧౨-౫౦ది౦-౧౪త్యా౪-౪౨౪-౪౧త్యా౩-౫౯-౯-వే భో౦-౨౩
12	౩౦		౭	ఆ॥షష్ఠి౦-౧౪ఉత్తర౨౯-౨౪-౪౧౫౧౧-౧౦ శే౦-౩౫రా౧౪-౧౦ త్యా౩-౫౪ భో౦-౧౫చ౨౦ [ర-వే భో౦-౪
13	౩౧		౮	సో॥స౩౬-౪౨శ్రవ౩౫-౦౯౨౨-౩౬ధ౯-౨౧౯౧౨-౩౯అః౩౨-౦కృష్ణ వేదిః౫౪-౨ ద్వాపరయుగాంతః కు-వే
14	౧		౯	మం॥అ౩౨-౨౫ధ౩౨-౩౬బ్రహ్మ-౪౧వా౪-౩౩రా౧౯-౦త్యా౩-౪౯దశం-౨పర్యంతఃవిష్ణుపదపుణ్యకాల భో౫-౧
15	౨		౧౦	బు॥న౨౩-౨౪శత౩౯-౩౩దిం౦-౧౧౫౨౪-౨౪రా౧౨-౩౩త్యా౩-౪౬నవమితిథిః భో౪-౫౧చ౨౩ [భో౪-౪౨చ౨౪
16	౩		౧౧	గు॥ద౨౧-౫౧పూర్వాభా౨౫-౫౬ శై౩-౧౦వి౫౯-౪౦ధ౨౧-౫౧రా౧౬-౧౬త్యా౩-౪౪తిథిద్వయమానమజ్జయంతికల్ప
17	౪		౧౨	శు॥ఏ౧౫-౫౫ఉత్తరాభా౨౧-౫౬ శివ-౯ ౧౫-౫౫రా౧౪-౪౫త్యా౩-౪౫అహః౩౨-౬కృ౩రవి౨౨-౨ ద్వాదశితిథి ; సర్వేషాం౧౧ భో౪-౩౨చ౨౫
18	౫		౧౩	శ॥ద్వా౯-౫౨రేవతి౪-౪౨అయు౪౦-౨౪ తై౯-౫౨త్యాజ్యాభావః వటసావిత్రీవ్రతారంభః భో౪-౨౨చ౨౬
19	౬		౧౪	ఆ॥త్ర౩-౪౧అశ్వి౧౩-౪౧సౌ౩౨-౫౪౩-౪౧ది౪-౨౨త్యా౩-౪౪రా౪-౦త్యా౩-౫౫అవమత్వాన్మంగా ; రక ౧౪ మాసశివరాత్రిః అనధ్యయన౩ భో౪-౧౩ [వ్రతసమాప్తి సర్వేషామన్వాధానపిండపితృయజ్ఞ భో౪-౩
20	౭		౧౫	సో॥అమా౨౧-౧౮భర-౫౦శో౨౫-౩౯చ౨౫-౦రా౫-౫౯త్యా౩-౪౬అహః౩౨-౧౨కృరవి౫౦-౫౪ వటసావిత్రీ

కుజచారః	పూర్వోదయః	౩౦ బు - పశ్చాదస్తమయః			
కు౩కు-భర౪కుజః౨౯-౪౪	౩ కు - కృ ౧ బుధః౫౦-౦	గురుచారః	బ౨కు-అశ్వి ౪ కు కే౬-౪౬	కు	౪ కు బు
౯ బు-కృ ౧ కుజః ౪-౨౪	౫అ-కృత్తిక బుధః౪౪-౧	బ౩శ-జ్యేష్ఠ౪ వక్రీవృశ్చికగురు	౫సో-భర౧కుక్రః౪౯-౦		బ౩బు-వృ షేరః
౧౨అ-కృ౨ వృషే కుజ౪౪-	౭మం-కృ౩ బుధః౩౬-౩౪	౪౪-౦	౭బు-భర౨ కుక్రః౨౩-౧౩	౪	కు౧౨అ-వృ-కు
బ౨కు-కృ౩ కుజః౨౪-౩౦	౯గు-కృ౪ బుధః౫౦-౫౦	శుక్రచారః	౧౦శ-భ౩ కుక్రః౯-౨౨		కు౫అ-వృ షేబు
౭బు-కృ౪ కుజః౬-౧౪	౧౨అ-రో౧ బుధః౫-౪	కు౩కు-రేవ౩కుక్ర౨౪-౧౦	౧౨సో-భర౪ కు౫౧-౩౦		బ౩శ-వృ వక్రీగు
౧౧అ-రో౧ కుజః౫౧-౨	౧౫బు-రో౨ బుధః౦-౧౦	౬సో - రే౪ శుక్రః౭-౬	శనిచారః		కు౯ బు-కే కు
	బ౩శ-రో౩ బుధః౩౨-౧౭	౯బు-అశ్వి౧మేషే కు౫౦-౦	బ౩శ-పూర్వాభా౩ శనిః	రా	
బుధచారః	౯గు-రో౪ బుధః౪౪-౨	౧౧శ-అశ్వి౨శుక్ర౫౭-౩౦	౩౧-౩౦	కు	
కు౨గు-భర౪ బుధః౬-౧౦	౧౧ అ-వక్రారంభః	౧౪మం-అశ్వి౩ కు౧౬-౧	రాహుకేతుచారావస్థః		

21	౭	౧౬	గు॥ శు- ప్రతిపత్ [illegible] మిథునాయనం యోగః [illegible] భో ౩-౫౪౭ [illegible]
22	౯	౧౭	శు॥ ద్వితీ-[illegible] పోపవదం చంద్రోదయః సమర్పణః
23	౧౦	౧౮	శ॥ తృతీ-[illegible] శుక్రమూఢ్యారంభః భో ౩-[illegible]
24	౧౧	౧౯	ఆ॥ చతు-[illegible]
25	౧౨	౨౦	సో॥ పంచమి-[illegible] [illegible]
26	౧౩	౨౧	మం॥ షష్ఠి-[illegible] [illegible]
27	౧౪	౨౨	బు॥ సప్తమి-[illegible]
28	౧౫	౨౩	గు॥ అష్టమి-[illegible] అనధ్యాయః భో ౨-[illegible]
29	౧౬	౨౪	శు॥ నవమి-[illegible]
30	౧౭	౨౫	శ॥ దశమి-[illegible]
31	౧౮	౨౬	ఆ॥ ఏకాదశి-[illegible] సర్వేషాంచంద్రాత్రై కాదశీ ఉపవాసవ్రతం భో ౨-౧౬౭౯ [illegible]
1	౧౯	౨౭	సో॥ ద్వాదశి-[illegible] [illegible]
2	౨౦	౨౮	మం॥ త్రయోదశి-[illegible] [illegible]
3	౨౧	౨౯	బు॥ చతుర్దశి-[illegible] దేవదానం అనధ్యయనదినమ్ [illegible] భో ౧-౪౭౨౧ [అన్వాధానం పెరియాళ్వార్ భో ౧-౩౯౨౧౩]
4	౨౨	౩౦	గు॥ పూర్ణిమ-[illegible] వటసావిత్రీ వ్రతం [illegible]
5	౨౩	౩౧	శు॥ ○ పూర్ణిమ-[illegible] [illegible]
6	౨౪	౧	శ॥ కృ- ప్రతి-[illegible] [illegible]
7	౨౫	౨	ఆ॥ ద్వితీ-[illegible] [illegible]
8	౨౬	౩	సో॥ తృతీ-[illegible] [illegible]
9	౨౭	౪	మం॥ చతు-[illegible]
10	౨౮	౫	బు॥ పంచమి-[illegible]
11	౨౯	౬	గు॥ షష్ఠి-[illegible] భో ౦-౩౧౨౨౦
12	౩౦	౭	శు॥ సప్తమి-[illegible] శ్రీ లోకనాథవ్రతం [illegible]
13	౩౧	౮	శ॥ అష్టమి-[illegible] [illegible] భో ౦-౧౨౬౨
14	౧	౯	ఆ॥ నవమి-[illegible] [illegible]
15	౨	౧౦	సో॥ దశమి-[illegible]
16	౩	౧౧	మం॥ ఏకాదశి-[illegible] [illegible]
17	౪	౧౨	బు॥ ద్వాదశి-[illegible] [illegible] మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనదినం [illegible]
18	౫	౧౩	గు॥ చతుర్దశి-[illegible] సర్వేషామమావాస్యా
19	౬	౧౪	శు॥ ● అమా-[illegible] ప్రతిపత్తిథిః అపస్తంబాశ్వలాయనానాం పిండపితృయజ్ఞః సర్వేషాంయోగః [illegible]

శుక్లపక్షం
కృష్ణపక్షం
1936 మే
1936 జూన్
వృషభమాసం
మిథునమాసం

కుజచారః	బుధచారః	[illegible]	[illegible]		
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]		
[illegible]	[illegible]	[illegible]	శనిచారో నాస్తి		
[illegible]	గురుచారః	[illegible]	రాహుకేతుచారః		
[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]	రాహుః	౧౬-౭	
			అర్ధ్రా కేతు		

స్వస్తిశ్రీ ధాతనామసంవత్సర ఆషాఢమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౫౮ కల్యాదిః ౫౦౩౭ హూణ 1936 [illegible]

తేదీ	తిథి		వివరము
20	౭	౧౫	శుక్ర [illegible] చంద్రోదయము [illegible]
21	౯	౧౬	ఆది [illegible] కటకాయనం షణ్ణవత్యాద్యాయనమార్గస్య దక్షిణమార్గగమన ప్రారంభః దూర్వాదర్శనం [illegible]
22	౯	౧౭	సోమ [illegible]
23	౧౦	౧౮	మంగళ [illegible] గరభోమవశుద్ధి [illegible]
24	౧౧	౧౯	బుధ [illegible] స్కందషష్ఠి [illegible]
25	౧౨	౨౦	గురు [illegible]
26	౧౩	౨౧	శుక్ర [illegible] శుభ యూపధ్యాయవిషయస్వ [illegible]
27	౧౪	౨౨	శని [illegible]
28	౧౫	౨౩	ఆది [illegible]
29	౧౬	౨౪	సోమ [illegible]
30	౧౭	౨౫	మంగళ [illegible] సర్వేషాం [illegible]
1	౧౮	౨౬	బుధ [illegible] వాసుదేవ ద్వాదశి [illegible] [సాధుమునిదిర్ [illegible]
2	౧౯	౨౭	గురు [illegible] విజయాపార్వతీవ్రతం
3	౨౦	౨౮	శుక్ర [illegible]
4	౨౧	౨౯	శని [illegible] అన్వాధానం రాత్రౌ శిరఃస్నానం వ్యాసపూజా కోకిలావ్రతం శివశయనవ్రతం పవిత్రారోపణం చంద్రగ్రహణం [illegible]
5	౨౨	౩౦	ఆది [illegible] పాదజలరాశౌ రవిః [illegible]
6	౨౩	౩౧	సోమ [illegible] అశూన్యశయనవ్రతం [illegible]
7	౨౪	౧	మంగళ [illegible]
8	౨౫	౨	బుధ [illegible]
9	౨౬	౩	గురు [illegible] పంచమీతిథిః [illegible]
10	౨౭	౪	శుక్ర [illegible]
11	౨౮	౫	శని [illegible] స్వర్ణగౌరీవ్రతం [illegible]
12	౨౯	౬	ఆది [illegible]
13	౩౦	౭	సోమ [illegible]
14	౩౧	౮	మంగళ [illegible]
15	౩౨	౯	బుధ [illegible]
16	౧	౧౦	గురు [illegible]
17	౨	౧౧	శుక్ర [illegible]
18	౩	౧౨	శని [illegible] సర్వేషాం [illegible]

1936 జూలై; 1936 ఆగస్టు

కుజచారః [illegible]	[illegible]	గురుచారః [illegible]	శుక్రచారః [illegible]
బుధచారః [illegible]	[illegible]	[illegible]	శనిచారః [illegible]

19 ౪ ౧౩ ఆ॥సు-౩౫-౧౧ పుష్య౪౦-౪౯ వ్య౪౦-౧౩౬౫-౪౫ బ౦-౧౯ త్యాజ్య-౩ అహః౩౭-౧౬ పుష్యార్క స్త్రీ స్త్రీ వత్కు తే
అర్ధజలరాశౌరవిః౭-౧౯ బిల్వపత్రలక్ష వ్రతం పర్వేషాంయోగః భో॥౪-౫౯ చ౭
20 ౫ ౧౪ సో॥ద్వి౩౫-౭౦ ఆశ్లే౪౭-౫౭ వి౩౭-౪౯ బా౫-౧౫ తి౧౩-౫౩ త్యాజ్య-౨ చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః భో॥౪-౪౮ చ౩౦
21 ౬ ౧౫ మం॥తృ౩౬-౪౭ మఘ౪౬-౧౨ వ్య౩౬-౩౪ తై౬-౩ దివ౩౧ త్యాజ్య-౩ స్వర్ణగౌరీవ్రతం మంగళగౌరీవ్రతం భో॥౪-౩౭
ఈసంవత్సరములో నూతనవివాహితలు మాత్రము మంగళగౌరీవ్రతారంభము చేయకూడదు. [జమాదీలవల్
22 ౭ ౧౬ బు॥చ౩౯-౨౪ పూఫ ౫౦-౩౫ వ౩౬-౧౫ వ౧౫ వ౭ త్యాజ్య-౧౯ దూర్వాగణపతివ్రతం ఆండాళ్ తిర భో॥౪-౨౭
23 ౮ ౧౭ గు॥పం౪౩-౬ ఉఫ౬-౨ ప౩౬-౪౧౧-౧౫ ౧౧-౧౪ అహః౩౨-౧౪ పుష్య రవిః౦-౨ సింహాయనం అగస్త్యోదయః
24 ౯ ౧౯ శు॥ష౪౭-౩౬ హ౬౦-౧౦ శి౩౭-౨౧౫-౨౧౯-౧౬ త్యాజ్య-౨౬ కల్కి జయంతీపార్థివశ భో॥౪-౬ [వాని భో॥౪-౧౬
25 ౧౦ ౧౯ శ॥స౫౭-౩ చిత్ర౭-౨౫-౫౯౨౦-౬౭-౩ త్యాజ్య-౨౬ సామగోపాకర్మ భో॥౩-౫౫చ౫ [భో॥౩-౪౫చ౬
26 ౧౧ ౨౦ ఆ॥అ౫-౪౦ ... ౧౨-౬-౨౫-౯ ... ౩౭ పుష్య౩ రవిః౩౦-౧౬ దేవీవ్రతం నృసింహవ్రతం శవే
27 ౧౨ ౨౧ సో॥న౭-౨ ... త్రిదుర్గస్పృక్ సత్యనవమి భో॥౩-౩౪చ౬
28 ౧౩ ౨౨ మం॥ద౭-౧౫-౨౧-౧౬ శుక్ల౪౩-౪౦ శా౨-౧౫ రా౦-౪ త్యాజ్య-౨౧ భో॥౩-౨౪ [దధివ్రతారంభః
29 ౧౪ ౨౩ బు॥ఏ౬-౭ అనూ౭౬-౨౬ బ్ర౪౩-౫౩ క౬-౯ రా౯-౨౧ త్యాజ్య-౧౬ అహః౩౨-౨ పుష్య౪ రవిః ౫౭-౪౯ భో॥౩-౧౩ చ౯
30 ౧౫ ౨౪ సు॥ఏ౭-౫౬ జ్యే౩౭-౩౩ వై౩-౧౨ భ౭-౫౬ త్యాజ్య భా॥వః సర్వేషాంగురువారైకాదశీ పవిత్రారోపణం ౪-౮ భో॥౩-౩
31 ౧౬ ౨౫ శు॥ద్వా౧౦-౩౫ మూ౩౩-౭ ... ౪౧-౩౩ శా౧౦-౩౫ వి౭-౧౮ రా౨౬-౭ దామోదరద్వాదశీ వరలక్ష్మీవ్రతం భో॥౨-౫౨
1 ౧౭ ౨౬ శ॥త్ర౧౨-౫౭ పూషా౩౫-౯ వి౩౭-౫౨ తై౦-౫౯ శ౭-౨౦ రా౨౪-౧౯ శనిత్రయోదశీ కుక్రమాద్యనివృత్తి భో॥౨-౪౧చ౧౭
2 ౧౮ ౨౭ ఆ॥చ౧౦-౬ ఉషా౩౫-౩౫ ఆ౩౫-౧౧ శ౧౦-౬ రా౧౩-౩౪ త్యాజ్య-౫౭ అహః౩౧-౫౭ అశ్లేషా స్త్రీ పుంసత్కుతే అర్ధ
జలరాశౌ రవిః౭-౧౯ రక్షాబంధనం హయగ్రీవోత్పత్తిః అనువంతిః అన్వాధానం అకవందార్ భో॥౨-౩౧ [౨౧
3 ౧౯ ౨౮ సో॥○ పూర-౧౪ శ్ర౩౪-౫౩ అయు౩౦-౩౪ బవ-౧౯ రా౧౯-౪౭ త్యాజ్య-౫౬ ఆప స్తంబబహ్వృచోపాకర్మ యాగః భో॥౨-
4 ౨౦ ౨౯ మం॥కృ-ప్ర౫౮-౫౩ ధ౩౩-౯ సౌ౨౫-౯ క౪-౫౩ తా౧౯-౪౧ త్యాజ్య-౫౦ అనూవ్యతీపాత ప్రతిపాదురా భో॥౨-౧౦
5 ౨౧ ౩౦ బు॥ద్వా౦-౫౯ శత౫౫-౧౬ శో౩౦-౩౭ గ౯-౫౯ ౦౯ తై౧౩-౫౧ త్యాజ్య-౪౭ అహః౩౧-౫౦ అశ్లే౭ రవిః
౯-౩ ఆశతుబలరామజయంతి కజ్జలీతృతీయా ... భో॥౨-౦ చ౬ [వ్రతంశక్రాంభో॥౧-౪౯
6 ౨౨ ౩౧ గు॥తృ౫౦-౩౦ పూభా౨౭-౧౪ ... ౩ ... సంకష్టహరచతుర్థీ శకటవ్రతం సంకటగణేశ
7 ౨౩ ౧ శు॥పం౪౪-౩౧ ఉభా౨౩-౨౬ సుక౫-౨౬ శ్య౫౭-౩౪ క౧౭-౩౦ రా౧౯-౩౬ త్యాజ్య-౪౪ భో॥౧-౩౯ చ౧౯
8 ౨౪ ౨ శ॥ష౩౯-౨౦ రే౧౯-౨ శూల౪౯-౫౩ గ౧౧-౨౫ త్యాజ్య భా॥వః హలషష్ఠీవ్రతం భో॥౧-౨౭చ౧౯ [శ్రీకృష్ణజనాష్టమి
9 ౨౫ ౩ ఆ॥స౩౪-౯ అశ్వ౧౫-౧౦ గ౪౭-౧౦ భ౫-౧౫ ౫౫-౫౨ రా౫-౫౧ త్యాజ్య-౪౪ అః౩౧-౪౪ అశ్లే౩౪-౭-౪౧ స్మార్తానాం
10 ౨౬ ౪ సో॥అ౨౬-౧౨ భ౧౧-౬ వృ౩౪-౪౪ కౌ౨౬-౧౨ తై౮-౩౧ త్యాజ్య-౪౫ అష్టమిథిః భో॥౧-౮చ౨౧ [భో॥౦-౫౮ చ౨౨
11 ౨౭ ౫ మం॥న౨౦-౩౪ కృ౭-౨౦ ధ్రు౭-౩౩ గ౨౦-౩౪ తా౧౩-౩౦ త్యాజ్య-౪౭ తిథిద్వయం వైష్ణవమాధ్వ శ్రీకృష్ణజయంతి
12 ౨౮ ౬ బు॥ద౧౫-౯ రో౪-౫౭ వ్యా౨౦-౫౪ భ౧౫-౯ ది౭-౩౦ అః౩౧-౩౪ ఆశ్లే౪౪ః౫౭-౩౯ ఏకాదశీ తిథి భో॥౦-౪౬చ౨౩
13 ౨౯ ౭ సు॥ఏ౧౧-౧౩ మృ౧-౩౩ ఆర్ద్ర ౫౯-౯ హ౧౪-౫౩ ... త్యాజ్య-౫౩ సర్వేషాంఏకాదశీ శ్రా భో॥౦-౩౬
14 ౩౦ ౮ శు॥ద్వా౭-౫౦ పున౫౯-౩ వజ్ర-౩౫ తై౭-౫౦ ది౭-౨౨ త్యాజ్య-౫౭ అఘోరద్వాదశీ రా-వే భో॥౦-౨౫చ౨౫ [చ౨౪
15 ౩౧ ౯ శ॥త్ర౫-౩౦ పుష్య౫౯-౪౧ సి౩-౪౬ వ్య౫౬-౧౩ వ౫-౩౦ ది౯-౧౩ త్యాజ్య-౨౫ అఘోరత్రయోదశీ శని॥సు-క్రాం-భో॥౦-౧౫
16 ౧ ౧౦ ఆ॥చ౪-౨౭ ఆశ్లే౦-౧౦ వరీ౫౯-౫౩ శ౪-౨౧ రా౧-౮ త్యాజ్య-౮ అః౩౧-౩౦ మఘ స్త్రీ స్త్రీ నత్కు శేఅర్ధజలరాశౌ
సింహేరవిః౭-౧౦ ఉద॥ఘ౧౦-౧౦ ప్రభృతివిష్ణుపదపుణ్య॥అగ్ని సావర్ణికమన్వాదికృతయుగాంతకుల గ్రహణం
సర్వేషామన్వాధానంవాజసనేయానాంపిండపితృయజ్ఞః భో॥౦-౫ [స్తంబఆశ్వలాయనానాంపిండపితృ భో॥౫-౧౩
17 ౨ ౧౧ సో॥● అ౪-౨౨ మఘ౧-౩౫ పు౫౮-౨౪ నా౪-౨౮ రా౧-౩౫ అమాసోమవారవ్రతంఅశ్వత్థపూజనం సర్వేషాంయో॥అవ

కుజచారః	౫ గు-పు ౨ బుధః ౩౭-౪౦	౭ ఆ-మ ౪ బుధః ౪౨-౧౭	౯ మం-ఆశ్లే౨ శు ౨౧-౨౦		
శు౨సో-పున౨కుజ౩౫-౪౦	౭ శ-పు ౩ బుధః ౭-౨	౯మం-పూఫ౧ బుధః ౪౦-	౧౨శు-ఆశ్లే౩ శుక్రః౩-౩౦		
౭ శ-పున ౩ కుజః ౪౧-౩౭	౮ ఆ-పు ౪ బుధః ౪౩-౧౭	౧౧గు-పూఫ౨బుధ ౪౭-౧	౧౩శ-పశ్చాదుదితః		బ౧౪సింహేరవిః
౧౧గు-పున౪ కట కుజ౪౬-	౯ మం-ఆశ్లే౧బు౨౧-౫౦	౧౩శ-పూఫ ౩ బుధః ౪౯-	౧౪ఆ-ఆశ్లే౪శు ౪౫-౪౦		శు౧౧గు కట శు
బ౧౯ మం-పు ౧ కు ౫౭-	౧౦ బు-ఆశ్లే౨బు ౫౯-౪౦	౩౦సో-పూఫ౪బు౫౯-౨౭	బ౨బు-మ౧సింశు౪౭-౪౨		బ౧మం-సిం బు
౭ అ-ప్రాగుదితః	౧౨ శు-ఆశ్లే౩బు౪౨-౫౦	గురుచారః	౬ శ-మ ౨ శుక్రః ౧౦-౩౦		బ౨బు- సింశుక్ర
౯ సో-పుష్య౨ కుజః ౧-౩	౧౪ ఆ-ఆశ్లే౪బు౨౪-౧౫	బ ౧౦ వక్రత్యాగః	౯సో-మ౩ శుక్రః ౪౨-౪౬	రా	కు
౧౩శ-పుష్య౩ కు ౧౨-౩౨	బ౧ మం-మ౧సింబు౧౦-౦	శుక్రచారః	౧౧ గు-మ ౪ శు ౩౫-౧౧		
బుధచారః	౩ బు-మ ౨బుధః ౫౫-౫౦	శు౨సో-పుష్య౩శు౧౪-౧౩	౧౪ ఆ-పూఫ౧శు ౧౭-౨౯		
శు౨సో-పున౪కట౨౪-౩౦	౪ గు-పశ్చాదుదితః	౪ బు-పుష్య ౪శు ౫౬-౪౫	రాహుకేతుచారా	అర్ధ౨౧ కేతుః ౧౪-౪౦	
౩మం-పుష్య౧ బు ౫౫-౨౯	౫ గు-మ౩ బుధః ౪౬-౧	౭ శ-ఆశ్లే౧శుక్రః ౩౯-౫	శు ౬ గు-మూల ౩ రాహుః		

స్వస్తిశ్రీ ధాతనామసంవత్సర అధికఫాల్గుణమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౫౮ కల్యాది ౫౦౩౭ మార్చి 1936 మార్చి ౧౩ తేది

	18	౩	౧౨	మం॥ శు-౧౫-౫౦ మఖ-౩౪-౫౬ ౪౪-౫౦ ౬౨-౧౬ త్యా ౪-౧౬ చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగ ప్రాంభో ౫-౩ [illegible]
	19	౪	౧౩	బు॥ ద్వా-౦ పూఫ-౫౫-౫౬ ఉ-౧౫౩౭-౦ [illegible] త్యా ౪-౨౧ అహః ౩౧-౨౪ రవిః ౫౩-౪౯ భో ౪-౫౨౧
	20	౫	౧౪	గు॥ త్ర్యు౧౭-౯ ఉఫ ౧౪-౩౦ ౫౯-౧౭ ౧౭-౯ ౪౭ త్యా ౪-౭ ౪భో ౪-౪౨ [illegible]
	21	౬	౧౫	శు॥ చ ౧౬-౪౧ హ ౨౦-౫౮ ౬౪-౪౯ ౪౧౯-౪౧౯ ౧౦-౫౫ త్యా ౪-౨౬ పంచమీతిథిః భో ౪-౩౨౯౩
	22	౭	౧౬	శ॥ పం౨౧-౪౦౨౬-౩ ఆశు ౬౦-౧౦ ౨౧-౪౦ ౯౧౦-౪౫ త్యా ౪-౨౬ ఈస్వతిథిః శ-వే భో ౪-౨౧౯౪
	23	౮	౧౭	ఆ॥ ష ౨౬-౪౫ స్వా ౩౩-౬ ౧౧-౩౦ తై ౨౬-౪౫ ౧౭-౯ త్యా ౪-౨౫ అహః ౩౧-౧౬ మఘ ౩ రవి ౨౨-౩౭ కర్మాయ సంపత్తిథిః భో ౪-౧౧౯౫
	24	౯	౧౮	సో॥ స ౩౨-౯ వి ౩౯-౨౯ ౨౨-౫ ౩౭ ౩౧-౯ ౯౧౯-౫ త్యా ౪-౨౨ భో ౪-౧౯౬
ఫిబ్రవరి	25	౧౦	౧౯	మం॥ అ ౩౫-౨౭ అనూ ౪౪-౩౬ ౨౩-౫౯ ౩-౨౯ ౨౯-౨౬ త్యా ౪-౧౮ అనధ్యాయః శు-వే భో ౩-౫౦౯౭ [ర౦
1936	26	౧౧	౨౦	బు॥ న ౩౮-౨౮ జ్యే ౪౯-౨౯ ౪-౧౭ ౨౬-౫౭ ౩-౫౬ భువస్త్రాంజ్ఞాభావః అహః ౩౧-౧౦ మఘరవి ౪౮-౩౭ భో ౩-
	27	౧౨	౨౧	గు॥ దశ ౦-౧౫ మూ ౫౨-౧౪ ౧౩ ౫౬-౩౭ ౨౨ ౧౬-౫ ౩ త్యా ౪-౧౩ రాక్రాం భో ౩-౩౦౯ [చ౧౦
	28	౧౩	౨౨	శు॥ ఏక ౦-౪౬ పూషా ౫౪-౧౩ ౧౯-౧౬ అయ ౫౭-౪౬ ౧౦-౩౦ ౧౭ ౨౪ త్యా ౪-౯ సర్వేషాం౧౭ శ-వే భో ౩-౯
	29	౧౪	౨౩	శ॥ ద్వాద ౦-౨ ఉషా ౫౪-౫౬ ౫౬-౨౭ ౨౪-౨౭ ౨౭ త్యా ౪-౩ భో ౩-౯౨౧౧ [రవి౧౭-౧౯౪-వే భో ౨-౫౯
	30	౧౫	౨౪	ఆ॥ త్ర ౩౮-౨ శ్ర ౫౪-౨౬ ౫౧-౫౬ ౯-౨౪ ౫౧ త్యా ౩-౫౯ అహః ౩౧-౦ పూఫ ౧ శ్రీ భువనత్రే పాదజలరాశా
	31	౧౬	౨౫	సో॥ చతు ౩౪-౫౭ ధ ౫౨-౫౩ అతి ౪౬-౩౪౬-౩ ౦ది ౪-౧౧ త్యా ౩-౫౪ అనధ్యయనత్రయం శు-వే భో ౨-౪౯౧౩
	1	౧౭	౨౬	మం॥ ○ పూ ౩౦-౪౭ శత ౫౦-౨౯ ౪౦-౨౮ ౨౫-౧౬ ౧౦ త్యా ౩-౫౦ అన్వాధానం అమావాస్య భో ౨-౩౯౧౪
ఏప్రిల్	2	౧౮	౨౭	బు॥ ప్ర ౨౬-౭ పూభా ౪౭-౧౪ శుక్ల ౩౪-౦ ౨౬-౭ ౫-౪౦ త్యా ౩-౪౭ అహః ౩౦-౫౪ పూభ రవి ౪౩-౪౭ ప్రతిపత్తిథిః యోగః శ్రాం భో ౨-౨౯౧౫
	3	౧౯	౨౮	గు॥ ద్వి ౨౦-౪౨ ఉభా ౪౩-౩౩ బ్ర ౨౬-౪౫ ౨౦-౪౨ ౬ త్యా ౩-౪౫ తిథిద్వయం భో ౨-౧౭౯౬
	4	౨౦	౨౯	శు॥ తృ ౧౪-౫౦ రే ౩౯-౨౯ ౦-౫౦ ౧౪-౫౦ త్యా ౩-౪౩ చతుర్థీతిథిః భో ౨-౭౯౭
	5	౨౧	౩౦	శ॥ చ ౮-౪౪ అశ్వి ౩౫-౨౭ ౧౧-౯ ౮-౪౪ త్యా ౩-౪౮ రా ౨౬-౫౫ త్యా ౩-౪౩ వే భో ౧-౫౭౯౯
	6	౨౨	౧	ఆ॥ పం ౨-౩౬ షష్ఠి ౫౩ భ ౩౧-౪ భ్రు ౩-౩౮ ౫౧ తై ౨-౩౬ శి౧-౨౨ రా ౨౯-౨౫ త్యా ౩-౫౫ అహః ౩౦-౪౬ పూభ ౩ రవి ౧౦-౭ అశ్వ భో ౧-౪౬౯౯
	7	౨౩	౨	సో॥ స౫౧-౦ కృ ౨౭-౧౪ వి ౩౯ ధ ౨౩-౪౭ శ ౨-౫౩ భువస్త్రాంజ్ఞాభావః భో ౧-౩౬౯౨౦
	8	౨౪	౩	మం॥ అ ౪౫-౫౪ రో ౨౩-౫౭ వజ ౧-౪౭ బా ౨౭ ౫౬-౫౬ త్యా ౩-౪౭ రా ౬-౩౫ త్యా ౩-౪౯ దూర్వాష్టమీ కర్ణాట తిరువత్రం భో ౧-౨౫౯౨౧
	9	౨౫	౪	బు॥ న ౪౧-౪౧ మృ ౨౧-౯ సి ౩౫-౩౫ తై ౧౩-౪౭ రా ౧౦-౫౯ త్యా ౩-౫౨ అహః ౩౦-౩౬ పూఫ రవి ౩౬-౩౭ భో ౧-౧౫౯౨౨
ఏప్రిల్	10	౨౬	౫	గు॥ ద ౩౮-౯ ఆర్ద్ర ౧౯-౧౬ ౩౦-౫౭ ౧౦-౦ రా ౯-౦ త్యా ౩-౫౬ శ్రాం భో ౧-౫౯౨౩
1936	11	౨౭	౬	శు॥ ఏ ౩౬-౨ పున ౧౯-౨౪ ౫౨-౪౭ ౧౦ రా ౭-౫౬ త్యా ౪-౧ సర్వేషాం ఏకాదశీ శా-వే భో ౦-౫౪౯౨౪
	12	౨౮	౭	శ॥ ద్వా ౩౪-౫౩ పుష్య ౧౯-౩౯ ౨౧-౩౭ ౫౨ రా ౨౦-౫౭ త్యా ౪-౬ భో ౦-౪౪౯౨౫
	13	౨౯	౮	ఆ॥ త్ర ౩౫-౫ ఆ ౨౦-౯ ౨౧-౫౧ ౫౪ ౯ రా ౨౧-౨ త్యా ౪-౧౧ అహః ౩౦-౩౦ శ్రీ శ్రీపత్రే విర్జలరాశా రవిః ౧-౪౩ శుక్రాం భో ౦-౩౪౯౨౬
	14	౩౦	౯	సో॥ చతు ౩౬-౨౯ మ ౨౨-౫౩ సి ౧౭ ౩౧ ౫౬ ౪౭ రా ౧౩-౪౭ త్యా ౪-౧౬ మాసశివరాత్రిః భో ౦-౨౩౯౨౭
	15	౩౧	౧౦	మం॥ ● అ ౩౯-౬ పూఫ ౨౬-౫౫ పా ౧౬-౧౨ చతు ౪-౪౨ ౧౬-౧ త్యా ౪-౨౦ సర్వేషా మన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భో ౦-౧౩౯౨౮

కుజవారః	బుధవారః	గురువారో నాస్తి	
శు ౩ గు-పునర్వసు ౨౨-౧౦	శు ౩ గు-ఉఫ ౧ బుధ ౧౩-౪౦	శుక్రవారః	౨౨ బు-ఉ ఫ ర శుక్ర ౪౧-౧౨
౯ మం-అ ౧ ౪ కుజః ౩౪-౦	౫౯-ఉ ౨ కన్యాయాం బుధః ౩౩-౦	శు ౧ మం-పూ ౨ శు ౫-౪౬	౫౭-హ ౧ శుక్రః ౫౫-౨౦
౧౩ అ-అ ౧ ౪ కు ౪౯-౨౯	౯ మం-ఉఫ ౩ బుధః ౧-౪౦	౪ ౫-పూ ౩ శుక్రః ౪౨-౫	౯ బు-హ ౨ శుక్రః ౩౭-౪౪
బర ౫-అ ౧ ౪ ౩ కుజః ౩-౧	౧౦ గు-ఉఫ ౪ బుధః ౩౩-౧	౭ సో-పూ ౪ శు ౨౪-౨౫	౧౨ శ-హ ౩ శుక్రః ౨౦-౦
౧౦ గు-అ ౧ ౪ కుజ-౨౪	౧౩ ఆ-హ ౧ బుధః ౧౭-౪	౧౦ గు-ఉఫ ౧ శుక్రః ౬-౩౪	౩౦ మం-హ ౪ శుక్రః ౨-౪
౩౦ మం-మ ౧ సిం హాకుజః ౩౪-౩౦	బ ౧ బు-హ ౨ బుధ ౧౪-౪౦	౧౨ శ-ఉ ౨ కన్యాయాం శుక్రః ౪౯-౪౨	శనివారః శు ౧౩ ఆ-పూభా ౨ వక్రీశనిః ౩౨-౨౪
	౪ శ-హ ౩ బుధః ౩౦-౪౭	౧౫ మం-ఉఫ ౩ శు ౩౦-౫౭	రాహుకేతుచారానాస్తి
	౯ బు-హ ౪ బుధః ౩౭-౪౦		

			కే
శ	శు ౨౫-కన్యాయాం బుధః		శు
	శు ౧౨-కన్యాయాం శుక్రః		బు
రా	గు		శు

16	౧	౧౧	బు॥ పాడ్య..-౧౮ కుం౧౦-౫౭ శా॥ ౪-౫౩ త్యాజ్య-౨౭ అహః ౩౦-౨౨ శు ఘ ౩ త్యాజ్యగాం ... రవికన్యా-౪౭ ప్రవేశాదిమ డశీతి పుణ్యకాలః యోగః శ్రక్రాం భో౦-౪చ౭ [పాపీంగోపాళర్మభో౫-౯చ౩౦
			చంద్రోదయః ఉత్తరకల్పంగః నీలాంబరదర్శనం
17	౨	౧౨	శు॥ ద్వితీ-౨౫ హ ౩౭-౩౭ శుం ౭-౪ బా౧౫-౭ రా ౯-౨౭ త్యాజ్య-౨౮ చంద్రోదయః ఉత్తరకల్పంగః నీలాంబరదర్శనం [భో౪-౪౮చ౨
18	౩	౧౩	శ॥ తృ ౫౨-౩౧ చిత ౪౪-౨౯ బ్రహ్మ-౨౧ తై ౧౯-౪౮ తే౪-౧౧ రా ౯-౧౭ వే భో౪-౫౮ చ౧ వరజ్జక్ [భో౪-౪౮చ౨
19	౪	౧౪	శ॥ చ ౫౭-౪౬ స్వా ౫౦-౩౫ వి౯-౫౭ వ ౨౫-౮ తే ౩-౫౯ ప్రవస్త్యాజ్యాభావః అహః ౩౦-౧౪ శు ఘ ౩ రవి ౫౦-౫౮ గణేశచ
20	౫	౧౫	ఆ॥ పం ౬౦-౧౦ విశా ౫౬-౫౫ వై ౨౧-౨౮ బ ౩౦-౧౩ ది౬-౨ త్రిదుర్గస్పృక్ ఋషిపంచమీ తిరుమల నంబిర్ భో౪-౩౮
21	౬	౧౬	సో॥ షం౨-౩ ౨అనూ ౬౦-౧౦ వి ౨౨-౨౨ బా ౨-౩ ౨ది ౭-౫౦ త్యాజ్య-౨౨ సూర్యషష్ఠీ భో౪-౨౭చ౪ [తుర్థీ చ౫
22	౭	౧౭	మం॥ స ౬-౩ ౭అనూ ౨-౨౧ ప్రీ ౨-౪౭ తై ౬-౩౭ ది౧౭-౨౦ త్యాజ్య-౧౯ సంతానవ్రతం ౭ అముక్తాభరణ ౭ మి భో౪-౧౭
23	౮	౧౮	బు॥ స ౪౧ జ్యే౭-౨౦ యు౨౨-౨౪ వ ౪౧ త్యాజ్యభావః అహః ౩౦-౫ ఉ ఘ రవి౧౫-౪౫ తులాయనం విషువద్దినం
			పక్షిణ్యాసధ్యాయః ఉభయానధ్యాయః భో౩-౭చ౬
24	౯	౧౯	గు॥ అ౧౧-౩౫ మూ౧౦-౨౪ పౌ౨౧-౬ బ౧౧-౩౫ ది౬-౧౦ త్యాజ్య ... ౬ త్యాజ్య-౯ రాక్రాం భో౩-౫౬చ౭
25	౧౦	౨౦	శు॥ ద౨-౧౩ పూషా౧౨-౩౯ శో౧౮-౪౪ కౌ౧౨-౧౩ రా ౨-౫౯ త్యాజ్య-౪ నందవము మిదశావతార వ్రతం శే-వే భో౩-౪౬
26	౧౧	౨౧	శ॥ ఏ౧౧-౩౪ ఉషా౧౩-౩౭ అతి౧౫-౨౩ గ౧౧-౩౪ ది౨౩-౩౫ త్యాజ్య ౩-౫౯ అహః ౯-౫౬ హ ౧ స్త్రీపుంసత్త్రే
			జలరాశౌరవిః ౩౯-౧౭ క్షీరవ్రతారంభః శే-వే భో౩-౩౬చ౯
27	౧౨	౨౨	ఆ॥ ద్వా-౪౨ శ్ర౧౩-౨౫ సు౧౧-౬ భ౯-౪౨ ది౩-౧౩ త్యాజ్య ౩-౫౫ సర్వేషాంపరివర్తనైకాదశీ శ్రవణద్వాదశీ వామన
			జయంతీ కల్కి ద్వాదశీ శక్రధ్వజోత్థాపనం వేదాంతదేశికర్ శు-వే భో౩-౨౫చ౧౦
		౨౩	[సో॥ త్ర... గో త్రిరాత్రవ్రతం భో౩-౧౫చ౧౧ [భో౩-౫
28	౧౩	౨౩	సో॥ ద్వాద-౪౫ ధ౧౨-౯ ధృ౫-౫౮ బా౬-౪౫ ది౯-౯ త్యాజ్య ౩-౫౧ గో త్రిరాత్రవ్రతం అనంతపద్మనాభవ్రత
29	౧౪	౨౪	మం॥ త్ర౨-౪౯ శ ౫౫-౫౪ శ౯-౫౮ వ౦-౧౫ ౩-౩౧ తై ౨-౪౯ ది ౫-౭ త్యాజ్య ౩-౪౮ అనంతపద్మనాభవ్రత అనుమతి
30	౧౫	౨౫	బు॥ ● పూ ౫౨-౫౦ పూభా౭-౫౪ వృ౪౭-౧౭ భ ౨౫-౩౪ ది౯-౩౦ త్యాజ్య ౩-౪౭ అహః ౯-౫౦ హ ౨౨-౪౦ అనుమతి [రవే భో౨-౪౪
			మడశీతిముఖః ఇందులాపూర్ణిమా ఉమామహేశ్వరవ్రతం అన్వాధానం శ్రక్రాం భో౨-౫౫చ౧౩
1	౧౬	౨౬	గు॥ కృ ప్రథ ౭-౦ ఉభా ౩-౨౦ శే ౫౬-౬ ధ్రు ౩౮-౪౦ బా౧౯-౫౫ రా౧-౩౭ త్యాజ్య ౩-౪౪ మహాలయపక్షారంభః యాగః
2	౧౭	౨౭	శు॥ ద్వి ౪౦-౫౬ అశ్వ ౫౫-౧౦ వ్యా ౩౧-౦ తై౧౩-౫౮ రా౧౬-౫ అశూన్యశయనవ్రత భో౨-౩౪చ౧౫ [భో౨-౨౩చ౧౬
3	౧౮	౨౮	శ॥ తృ ౨ది ౪-౫౦ భ ౫౦-౫౭ హ ౨౩ ... [illegible] -౪౦ హ ౩ రవిః ౨౫-౩౪ బృహద్గౌరీవ్రతం శు-వే
4	౧౯	౨౯	ఆ॥ చ ౭౯-౫౭ కృ ౪౭-౦ వ జ ౧౫-౩౦ బ౧-౫౩ ది ౧౮-౫౮ త్యాజ్య ౩-౪౪ చతుర్థీ తిథిః సంకష్టహరచతుర్థీ భో౨-౧౩చ౧౭
5	౨౦	౩౦	సో॥ పం ౨౩-౨౭ రో ౪౩-౯ మి ౧౭ తై ౨౩-౨౭ ది ౨౪-౪౦ త్యాజ్య ౩-౬ రా ౨౭-౧౧ త్యాజ్య ౩-రవిపంచమీతిథిః వక్తి
			[౫౦తిథిద్వయం భో౧-౫౨చ౧౯
			కాన్యపాలః భో౨-౩చ౧౮
6	౨౧	౧	మం॥ ష౧౮-౩౦ మృ ౪౦-౯ వ్య౧-౩ వ ౨౧-౩ వ౧౮-౩౦ శే ౦-౩౫ పునస్త్యాజ్యాభావ అః ౯-౩ హ ౪౪ ౭-
7	౨౨	౨	బు॥ స ౧౫-౧౩ ఆర్ద్ర ౩౮ పరి ౯-౩౩ బ ౧౫-౧౩ ది ౦-౪౭ అష్టమీ తిథిః సూర్యసావర్ణిక మన్వాదిమధ్యాష్టమి భో౧-
8	౨౩	౩	గు॥ అ ౧౧-౦ పున ౩౭-౨౪ ౪౩-౪౧ కౌ౧౧-౦ ది ౭-౫౭ త్యాజ్య ౩-౫౬ రా ౨౮-౨౯ వే భో౧-౩౨చ౨౧ [౪౨చ౨౦
9	౨౪	౪	శు॥ న ౮-౪౫ పుష్య ౩౭-౨౧ సి ౩౯-౩౭ గ ౮౫ తై ... పునస్త్యాజ్యభావః దేవీప్రబోధః భో౧-౨౧ [రవి౧౦-౧౦ భో౧-౧౧
10	౨౫	౫	శ॥ ద ౭-౪ ఆశ్లే ౩౮-౩ సా ౩౬-౩ గ౪౭-౮ ది-౫౮ త్యాజ్య-౫ అహః ౯-౬ చిత్ర౧ స్త్రీ స్త్రీనక్షత్ర శైపాదజలరాశౌ
11	౨౬	౬	ఆ॥ ఏ ౭-౫౬ మఘ ౦-౫౭ శుభ ౩౪-౨౪ బా ౭-౫౬ ది-౪౪ త్యాజ్య-౧౦ సర్వేషా మేకాదశీ యతిమహాలయః భో౧-౧చ౨౪
12	౨౭	౭	సో॥ ద్వా-౨౬ పూఫ ౪౪-౩౫ శుక్ల ౩౩-౧౬ తై ౯-౨౬ ది ౨-౧౦ త్యాజ్య-౧౫ కలియుగాదిః శుక్రాం భో౦-౫౦చ౨౫
13	౨౮	౮	మం॥ త్ర౧౨-౧౯ ఉఫ ౯-౨ బ్ర ౩౩-౨౧ వ౧౨-౧౯ ది ౪-౧౫ అహః ౯-౬ చిత్ర అవి ౩౧-౪౧ మాసశివరాత్రిః భో౦-౪౦
14	౨౯	౯	బు॥ చతు ౧౬-౧౫ హ ౫౫-౨౩ ౩-౩౫ ౭౧౬-౧౭ ది ౧౨-౨ దర్శతిథిః మహాలయామావాస్య వాజసనేయి ౩౦ భో౦-౩౦చ౨౭
15	౩౦	౧౦	గు॥ ● అ ౨౦-౪౧ చిత్ర ౭౦-౧౦ తై ౩౪-౪౧ వా ౨౦-౪౧ ది ౧౭-౧౧ త్యాజ్య-౬ సూన్యతిథిః ఆపస్తంబాశ్వలాయనా
			వామన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః వాజసనేయీ వాంయాగః శ్రక్రాం శే-వే భో౦-౧౯చ౨౮

కుజచారః	౮ గు-పశ్చాద స్తమితః	గురుచారః	బుధశుక్రాస్త్వ శుక్రః ౧౪-౨౮	
శు ౫౫-మఘ ౨కుజః ౫౩-౦	౯ శు-హ ౩ వక్రీబు ౫౧-౪౦	గు౧బు-జ్యే ౩ బుజ్యేగురుః	౩శ-స్వా ౩ శుక్రః ౫౫-౧౧	గు౧బు-కన్యా యాం రవిః
౧౦ శ-మ ౩ కుజః ౧౨-౫౭	౧౩ మం-హ ౨ వక్రీబు ౧౭-౨	౪౬-౧౦	౬ మం-స్వా ౪ శు ౪౮-౪౧	
౨౧ గు-మ ౪ కుజః ౩౨-౩౦	౨౨ శు-హ ౧ వక్రీబు ౪-౫౭	౨౧౦ శ-జ్యే ౪ గు ౫౬-౫౦	౯ శు-విశా ౧ శుక్రః ౨౦-౪౪	శు ౭ బు-తులా యాం శుక్రః
౬ మం-పూఫ ౧ కు ౫౪-౨౭	౫ సో-ఉఫ ౪ బుధ ౨-౨౬	శుక్రచారః	౧౨ సో-విశా ౨ శుక్రః ౩-౪	
౧౨ సో-పూ ౨ కు ౧౯-౨౪	౧౦ శ-ప్రాగుదితః	శు ౨ గు-చిత్ర ౧ శుక్ర ౪౪-౦	౧౪ బు-వి ౩ శుక్రః ౪౫-౫౧	
బుధచారః	౧౩ మం-వక్రత్యాగః	౫ ఆ-చి ౨ శుక్రః ౨౬-౨౦	శనిచారో నాస్తి	రా గు
శు ౧ బు-చిత్ర బు ౧౫-౧౧	శు ౧౪ బు-హ ౧ బుజ్యేబుధః	౭ బు-చి ౩ తులా శు ౮-౨౨	రాహుకేతుచారః	
౫ సో-వక్రారంభః	౩౧-౨౭	౯ శు-చి ౪ శుక్రః ౫౦-౨౫	శు ౯ శు-మూ ౨ రాహు మృర	
౬ మం-హ ౨ వక్రీబుధ ౧౭-౪		౧౨ సో-స్వా ౧ శు ౩౨-౨	కేతుః ౧౪-౩౪	

16	౩౧	౧౯	[illegible] తులాయాం రవిః [illegible] ప్రతి ప త్తిః పక్షోగ్ర నధ్యాయః దేవీనవరాత్రారంభః కలశస్థాపనం సర్వవృద్ధిగౌరీవ్రతం చంద్రోదయః [illegible]
17	౧	౨౦	[illegible] పర్యంతం విషువత్పుణ్యకాలః [illegible]
18	౨	౨౧	[illegible] [illegible]
19	౩	౨౨	[illegible] [illegible]
20	౪	౨౩	[illegible] ఉపాంగలలితావ్రతం
21	౫	౨౪	[illegible] సరస్వతీపూజారా[illegible] మనవాళముని
22	౬	౨౫	[illegible] [illegible]
	౭	౨౬	[illegible] [illegible] అర్ధజల రా[illegible] అనధ్యాయః దుర్గాష్టమీ [illegible] నవమీ దుర్గాహోమః బలిదానం [illegible]
	౮	౨౭	[illegible] కాయనం [illegible] మహా
	౯	౩౦	[illegible] విజయదశమీ శమీపూజా రాజ్ఞాం పట్టాభిషేకః అపరాజితా పూజా దేవ్యుద్వాసనం సరస్వత్యుద్వాసనం బుద్ధజయంతి [illegible] ప్రారంభః [illegible]
26	౧౦	౨౮	[illegible] పర్వ [illegible]
27	౧౧	౨౯	[illegible] పద్మనాభ [illegible] ద్వాదశీ [illegible]
28	౧౨	౨౩	[illegible] [illegible]
29	౧౩	౨౪	[illegible] అభ్యాదానం [illegible]
30	౧౪	౨౫	[illegible] ప్రతి ప త్తిః [illegible] [illegible]
31	౧౫	౨౬	[illegible] [illegible]
1	౧౬	౨౭	[illegible] చంద్రోదయా [illegible] వ్రతం [illegible]
2	౧౭	౨౮	[illegible]
3	౧౮	౨౯	[illegible]
4	౧౯	౩౦	[illegible]
5	౨౦	౧	[illegible] స్త్రీ [illegible]
6	౨౧	౨	[illegible] అనధ్యాయః [illegible]
7	౨౨	౩	[illegible]
8	౨౩	౪	[illegible]
9	౨౪	౫	[illegible]
10	౨౫	౬	[illegible] ద్వాదశీ [illegible]
11	౨౬	౭	[illegible]
12	౨౭	౮	[illegible] [illegible]
13	౨౮	౯	[illegible] దీపదాన [illegible] సర్వేషాం [illegible]
14	౨౯	౧౦	[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ఆదివారః	[illegible]	గురువారః	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
సోమవారః	[illegible]	శుక్రవారః	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
బుధవారః	[illegible]	[illegible]	శనివారః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

15	౩౦	౧౧	ఆది॥ ప్రతి ... విశాఖ ... విదియ ... బలిప్రతిపత్ కార్తికస్నానారంభః గోవర్ధనపూజా యమద్వితీయా భగినీహస్త భోజనం చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః ... [illegible]
16	౧	౧౨	సోమ॥ ... తృతీయా తిథిః ... [illegible]
17	౨	౧౩	మంగళ॥ ... [illegible]
18	౩	౧౪	బుధ॥ ... నాగచతుర్థీ దూర్వాగణపతి వ్రతం ... [illegible]
19	౪	౧౫	గురు॥ ... పుంసవనం ... [illegible]
20	౫	౧౬	శుక్ర॥ ... షష్ఠీ తిథిః ... [illegible]
21	౬	౧౭	శని॥ ... [illegible]
22	౭	౧౮	ఆది॥ ... కృతయుగాదిః ... [illegible]
23	౮	౧౯	సోమ॥ ... [illegible]
24	౯	౨౦	మంగళ॥ ... [illegible]
25	౧౦	౨౧	బుధ॥ ... [illegible]
26	౧౧	౨౨	గురు॥ ... [illegible]
27	౧౨	౨౩	శుక్ర॥ ... [illegible]
28	౧౩	౨౪	శని॥ ... [illegible]
29	౧౪	౨౫	ఆది॥ ... [illegible]
30	౧౫	౨౬	సోమ॥ ... [illegible]
1	౧౬	౨౭	మంగళ॥ ... [illegible]
2	౧౭	౨౮	బుధ॥ ... [illegible]
3	౧౮	౨౯	గురు॥ ... [illegible]
4	౧౯	౧	శుక్ర॥ ... [illegible]
5	౨౦	౨	శని॥ ... [illegible]
6	౨౧	౩	ఆది॥ ... [illegible]
7	౨౨	౪	సోమ॥ ... [illegible]
8	౨౩	౫	మంగళ॥ ... [illegible]
9	౨౪	౬	బుధ॥ ... [illegible]
10	౨౫	౭	గురు॥ ... [illegible]
11	౨౬	౮	శుక్ర॥ ... [illegible]
12	౨౭	౯	శని॥ ... [illegible]
13	౨౮	౧౦	ఆది॥ ... [illegible]

1936 నవంబరు — వృశ్చికమాసం

1936 డిసెంబరు — వృశ్చికమాసం

రవిచారః ... బుధచారః ... గురుచారః ... శుక్రచారః ... శనిచారః ... రాహుకేతుచారః [illegible]

1936 డిశంబరు — ధనుర్మాసం — మార్గశిర

-౪౮ శ్యాం-౪౭శూ-౨౭కిం౨౫-౫౪ త్యాజ్యాభావః ధాన్యవ్రతం యోగః భో౦-౧౪చ౯
14 ౯
15 ౧ | ౧౨ | మం॥ద్వా౫౯-౯ మూ౫-౪౫౫-౪౭ భా౨౮-౩౦ది౦-౪౭ త్యా౪-౧౭రా౨-౪౧ త్యా౪-౧౨ అహః౨౭-౩౬ మూ౧ధను
పిరవి౧౪-౩౦ ప్రవేశాది ఘ౧౬ పర్యంతం వడశిబిపుల్లః ధనుర్మాసారంభః చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః రాక్రాం
16 | ౧౩ | బు॥తృ౫౯-౫౯ పూషా౭-౧౦వృ౪-౭ తై౯-౪౫రా౧-౧౦ త్యా౪-౭ భో౫-౧౩ చవవ్వాల్ [భో౦-౩చ౩౦
17 | ౧౪ | గు॥చ౫౯-౨౪ ఉషా౧౦-౧౩ధ౧-౪౦ వ్యా౫౬-౪౨౪౯-౪౨ది౨౦-౭ వరదచతుర్థీ కపర్దిగణపతివ్రతం ౯-వేభో౫-౨
18 | ౧౫ | శు॥పం౫౭-౩౮ శ్ర౧౦-౩౬ హ౫౩-౪౭ బ౨౮-౩౧ది౨౦-౩౧ అహః౨౭-౩౪ మూ౨౪ః౩౦-౭౦ నాగపంచమీ భో౪-౫౧
19 | ౧౬ | శ॥ష౫౪-౩౮ ధ౧౦-౪వజ్ర౪౮-౨౧ కౌ౨౬-రా౦-౨ త్యా౩-౫౪ స్కంధషష్ఠీ చంపాషష్ఠీ మైలారుషష్ఠీ భో౪-౪౧చ౪
20 | ౬ | ౧౭ | ఆ॥స౫౦-౩౯ శత౮-సిద్ధి౨-౮౫౨౨-౩౮ది౨౩-౪౮ త్యా౩-౫౦ భానుసప్తమీ మిత్రసప్తమీ భో౪-౩౦ [భో౪-౯
21 | ౧౮ | సో॥అ౪౫-౫౫ పూభా౬-౦వ్య౩౫-౨౩ ధ౮-౧౭ కౌ౧౯అః౨౭-౩౨ మూ౩౪౬-౨౭ కాలాష్టమీ కృష్ణాష్టమీ
22 | ౭ | ౧౯ | మం॥న౪౦-౩౬ ఉభా౨-౪౮ రేవ౧౬-౮౨౮-౦బా౧౩-౧౫రా౩-౨౪ త్యా౩-౪౫ మకరాయనం పక్షిణ్యనధ్యాయః
సూర్యస్య ఉత్తరమార్గగమనారంభః నందినీపూజా ఉదయకల్పః భో౪-౮చ౭
23 | ౯ | ౨౦ | బు॥ద౩౪-౫౩ అశ్వి౫౫-౬పత౦-౨౧ తై౭-౯-౧౨ త్యా౩-౪౪ భో౩-౫౭ చ౮ [నం భో౩-౪౭చ౯
24 | ౧౦ | ౨౧ | గు॥ఏ౨౯-౦భ౫౦-౫౨౭౧౨-౩౯౧-౫౬ది౧౭-౨౪ త్యా౩-౪౩ సర్వేషాం వైకుంఠ ఏకాదశీ త్రింశత్ క్షేత్రే ద్వారదర్శ
25 | ౧౧ | ౨౨ | శు॥ద్వా౨౩-౭కృ౪౬-౪౩ సి౪-౩౬సా౫౨-౯బా౨౩-౭ది౮-౪౮ త్యా౩-౪౩ అహః౨౭-౩౪ మూ౪౪ః౧-౪౭ ద్వాదశీ
తిథిరుక్తా ౧౨మత్స్యఽ౧౨భో౩-౩౬చ౧౦ [హనుమద్వ్రతం]॥కపర్దీశ్వరవ్ర॥ పైశాచ్యహః॥ అనధ్యయనం భో౩-౨౫
26 | ౧౨ | ౨౩ | శ॥త్ర౧౭-౨౬ రో౪౨-౫౪ శు౪౯-౧౩ తై౧౭-౨౬ది౨౪-౭ త్యా౩-౪౫ రా౨౮-౫౪ తిథిద్వయం అనంగ౧౩
27 | ౧౩ | ౨౪ | ఆ॥చతు౧౨-౧౨ మృ౩౯-౩౫ సి౨౬-౬౧౮-౧౨రా౩౨-౪ పూర్ణిమా॥ దత్తాత్రేయజ॥ అన్వాధానం క్రాం భో౩-౧౪
28 | ౧౪ | ౨౫ | సో॥ ○ పూ౭-౩౧ ఆర్ద్ర౩౬-౫౭ బ్ర౩౫-౩౬ బ౭-౩౧ ౩-౩౦ పునస్త్యాజ్యాభావః అహః౨౭-౩౬ పూషా౧౪వి౧౬-౩౪
యోగః భో౩-౩చ౧౩
29 | ౧౫ | ౨౬ | మం॥కృ-ప్రతి-౩౮ పున౩౫-౧౦ఐ౯-౪౪ కౌ౩-౩౮ జ౬-౪ త్యా౩-౫౩ రా౨౭-౯ త్యా౩-౫౭ స్వాధ్యాయః రా-
30 | ౧౬ | ౨౭ | బు॥ద్వి౦-౪౦ ఏష్యా౫౭-౫౩ పుష్య౩౪-౨౩ వై౨౪-౪౧౫౦-౪౦ త్యాజ్యాభావః అవమః భో౨-౪౨చ౫ [భో౨-౫౩చ౪
31 | ౧౭ | ౨౮ | గు॥చ౫౭-౫౭ ఆశ్లే౩౪-౪౬వి౨౦-౩౨బ౨౮-౧౫ది౬-౩౫ త్యా౪-౧౫అః౨౭-౩౮ పూషా౨౪ః౩౨-౧౦ భో౨-౩౧చ౬
1 | ౧౮ | ౨౯ | శు॥పం౫౮-౩౯ మ౩౬-౨౦ ప్రీ౧౭-౨౦ కౌ౮-౮ ది౫-౩౩ త్యా౪-౬రా౯-౩౯ త్యా౪-౧౧ హూణవర్షారంభః
2 | ౧౯ | ౩౦ | శ॥ష౬౦-౧౦పూ౩౯-౧౦ ఆయు౧౫-౯౫౯-౫౦ శౌ౧-౮రా౩౦-౪౨ త్యా౪-౧౬ త్రిదుస్పృక్ భో౨-౧౦చ
3 | ౨౦ | ౧ | ఆ॥ష౦-౫౨ ఉఫ౪౩-౧౦ సౌ౧౩-౫౪ వ౦-౫౭ తై౨-౩౮ పునస్త్యాజ్యాభావః అహః౨౭-౪౦ పూషా౩౪వి౪౭-౫౦
4 | ౨౧ | ౨ | సో॥స౪-౩౨ హ౪౮-౧౫౯౧౩-౩౪బ౪-౩౭౫-౫౫ త్యా౪-౨౦ త్రిస్పృక్ ఉభయానధ్యాయః భో౧-౪౮చ౨౧ [చ
5 | ౨౨ | ౩ | మం॥అ-౧౭చి౫౪-౧౦అతి౧౪-౦కౌ-౧౭ది౧౦-౧౪ త్యా౪-౨౪ మక్రాంతి వే భో౧-౩౭చ౨౧
6 | ౨౩ | ౪ | బు॥న౧౩-౧౭ స్వా౬౦-౧౦ సు౬-౧౫-౦౫౧౩-౧౭ది౯-౩౬ త్యా౪-౨౬ దశమీతిథిః రామకల్పః భో౧-౨౬చ౨౨ [చ
7 | ౨౪ | ౫ | గు॥ద౮-౪౩ స్వా౦-౪౪ధృ౧౬-౧౬ధ౮-౪౩ది౧౬-౧౫ అహః౨౭-౪౨ పూషా౪౪వి౪-౨౭ శూన్యతిథిః భో౧-
8 | ౨౫ | ౬ | శు॥ఏ౨౪-౭వి౭-౧౭శూ౧౭-౩౪ బా౨౪-౭ది౮-౯ త్యా౪-౨౫ ఏకాదశీతిథిః సర్వేషాం ౧౧ భో౧-౫చ౨౪
9 | ౨౬ | ౭ | శ॥ద్వా౯-౬ అనూ౧౩-౩౦గ౮-౩౪ తై౯-౬రా౧-౧౭ త్యా౪-౨౨ వడశిముఖ భో౦-౫౪చ౨౫
10 | ౨౭ | ౮ | ఆ॥త్ర౩౩-౧౬ జ్యే౯-౧౨ వృ౯-౦౫౧-౧౨ త్యాజ్యాభావః అహః౨౭-౪౬ ఉషా౧౪వి౮-౫౦ రాక్రాం భోండర
ప్రాడియాశ్వాల్ భో౦-౪౨చ౨౬ [౩ భో౦-౩౦చ౨
11 | ౨౮ | ౯ | సో॥చతు౩౬-౯మూ౨౩-౩౩ హ్ర౮-౩౮ధ౪ శ౭ది౯-౧౫ త్యా౪-౮రా౨౧-౭సురుహూత్యసమాప్తి అనధ్యయ
12 | ౨౯ | ౧౦ | మం॥ ● అమా౩౮-౧౧ పూషా౨౬-౫౭ వ్యా౧౭-౨౪చ౭-౧౫౯-౫౨ త్యా౪-౯ ధనుర్మాసః సర్వేషా మన్వాదా
పిండపితృయజ్ఞః భో౦-౮చ౨౮

1937 జనవరి — మకరమాసం — పుష్యం

కుజచారః	౭సో-పూషా౪ బుధః౦-౧౦	౧౪ సో - ప్రాగుదితః	౧౧గు-శత౨ శుక్రః ౫౦-౫౦		కు౨ మం॥ ధను౪
కు౫శు-చిత్ర౨కుజః ౩౫-౪	౧౦బు-ఉషా౧బు౨౭-౩౦	శుక్రచారః	౧౪సో-శత౩శుక్ర౪౪-౪౦		
౧౧గు-చి౩తులా కు౭౨-౦	౧౨శు-ఉ౨మకరే బు౫౯-౪	శు౧సో-శత౧శు ౨౫-౧౬	శనిచారః	౭	శు ౧౧గు-తులా
బ౩బు-చి౪ కుజః ౩౧-౫౦	౧౫సో-ఉషా౩బు౪౫-౨౦	౩బు-శ్ర౨శుక్రః౫౭-౩౦	౯ మం-పూభా౨ బుధ		యాంకుజః
౭మం-స్వా౧ కుజః ౪౦-౩	బ౫శు-ఉషా౪ బు౯-౨౪	౬౭-శ్ర౩ శుక్రః౪౬-౨౪	శనిః౩౨-౪౦		కు౧౨శు-మకబు
౧౪సో-స్వా౨కు ౫౪-౪౭	౭సో-వక్రారంభః	౯మం-శ్ర౪శుక్రః౩౫-౫౨		శు	బ౪గు-కుంభే కు
బుధచారః	౧౦గు - పశ్చాదస్తమితః	౧౨శు-ధని౧శుక్ర ౨౪-౫౫	రాహుకేతుచారః		బ౧౦గు-వృ॥రా
శు ౧ సో- పూషా౧ బుధః	౧౩ఆ-ఉషా౩ వక్రిబు౩-౪	౧౫సో-ధ౨ శుక్ర ౧౪-౪౦		రా	
౨౩-౩౦	గురుచారః	బ౪గు-ధ౩కుంభే కు౭-౪౨	బ౧౦గు-జ్యే౪	కేతు	
౩బు-పూషా౨బుధః ౩౪-౦	శు౩బు-మూ౪గు ౧౫-౩౭	౬ అ - ధ౪ శుక్రః ౦-౪౮	వృశ్చి రా॥ వృ	౧౬-౪౦	బు
౫శు-పూషా ౩బు ౪౭-౫౦	బ౩బు-పూషా౧గు౨౭-౪౦	౭మం-శత౧శుక్రః౫౩-౭	౯౨వృషే కేతు		

	13	౧	౧౧	బు॥ [illegible] మకరరవిః [illegible]
	14	౨	౧౨	గు॥ [illegible] ఉత్తరాయణ పుణ్య [illegible]
	15	౩	౧౩	శు॥ [illegible]
	16	౪	౧౪	శ॥ [illegible]
	17	౫	౧౫	ఆ॥ [illegible] సంక్రాం [illegible]
	18	౬	౧౬	సో॥ [illegible]
	19	౭	౧౭	మం॥ [illegible]
	20	౮	౧౮	బు॥ [illegible]
1937 జనవరి	21	౯	౧౯	గు॥ [illegible]
మకరమాసం	22	౧౦	౨౦	శు॥ [illegible]
	23	౧౧	౨౧	శ॥ [illegible]
	24	౧౨	౨౨	ఆ॥ [illegible]
	25	౧౩	౨౩	సో॥ [illegible]
	26	౧౪	౨౪	మం॥ ○ [illegible]
	27	౧౫	౨౫	బు॥ [illegible]
	28	౧౬	౨౬	గు॥ [illegible]
	29	౧౭	౨౭	శు॥ [illegible]
	30	౧౮	౨౮	శ॥ [illegible] సంకష్టహరచతుర్థి [illegible]
	31	౧౯	౨౯	ఆ॥ [illegible]
1937 ఫిబ్రవరి	1	౨౦	౩౦	సో॥ [illegible]
మకరమాసం	2	౨౧	౧	మం॥ [illegible]
	3	౨౨	౨	బు॥ [illegible]
	4	౨౩	౩	గు॥ [illegible]
	5	౨౪	౪	శు॥ [illegible]
	6	౨౫	౫	శ॥ [illegible]
	7	౨౬	౬	ఆ॥ [illegible]
	8	౨౭	౭	సో॥ [illegible]
	9	౨౮	౮	మం॥ [illegible]
	10	౨౯	౯	బు॥ [illegible]
	11	౩౦	౧౦	గు॥ ● [illegible]

[illegible]

12 ౧ ౧౧ శు॥శు-(సర౪-౧౩ శతర౭-౩౬పగ౯-౨౦బ౧౪-౧౩దిఠ-౨౮త్యా౩-౫౫అహ౨౭-౩౭ధని౩కుంభః౧-౬ ప్రవేశాది
౧౬ఘ॥పర్యంతంవిష్ణుపదపుణ్యకాలఃచంద్రోదయః సమశృంగః కలియుగాంతః మాఘస్నానారంభః భోం-౧
13 ౨ ౧౨ శ॥ద్వా౧౧-౪పూభా౪౬-౩౧శూ౨-౯శౌ౧౧-౪ది౪-౩త్యా౩-౫౨గుడలవణదానం శక్రాం భో౪-౦చ౧ జిలేపాక్
14 ౩ ౧౩ ఆ॥త్ర౮-౧౬భా౪౩-౩౬సి౬-౪సా౫౩-౧౫౮-౧౯-౯త్యా౩-౪౯కుందచతుర్థీ భో౩-౫౧చ౨
15 ౪ ౧౪ సో॥చ౨-౧౩ఏప్యా౫౪-౪౪శో౦-౮శుభ౫౧-౫౩భ౨-౧౩ది౧౧-౫౧త్యా౩-౪౬అహ౨౭-౪౬ధనిరవిః౯-౫౮
అనమ కామపూజా భో౩-౪౩చ౩
16 ౫ ౧౫ మం॥మ౫౧-౬అశ్వి౩౬-౧౧శు౪౪-౧౦కౌ౨౪-౨ది౨౬-౪౨త్యా౩-౪౪రా౭-౪౨భో౩-౩౫చ౪
17 ౬ ౧౬ బు॥స౪౫-౬భ౩౧-౫౩బ్ర౩౬-౧౬గ౯-౬కౌ౨-౧౩రా౩౧-౩త్యా౩-౪౪ వైవస్వతమన్వాదిః రథసప్తమీ సూర్య
చంద్రవ్రతం ఆగిరిపల్లి శోభనాచలస్వామినాం రథోత్సవః సోపపదం భో౩-౨౬చ౫[కు-వే భో౩-౯చ౬
18 ౭ ౧౮ గు॥అ౩౯-౧౦కృ౨౮-౫౧౨౭-౨౫ధ౧౨-౭కే౩-౩౮పునస్త్యాజ్యాభావఃఅహ౨౭-౫౦శత౧రవిః౩౬-౫౦భీష్మాష్టమీ
19 ౮ ౧౯ శు॥న౩౩-౪౩రో౨౩-౫౪వైధృతం-౪౨బా౬-౨౨ది౫-౧౧త్యా౩-౪౪రా౭-౧౩త్యా౩-౪౬మీనాయనం మహానందా
నం తిరుమానార్ భో౩-౧౦చ౮
20 ౯ ౨౦ శ॥ద౭-౨౧మృ౨౦-౨౩వి౧౩-౨౭తై౦-౫౮రా౧౯-౨౬త్యా౩-౪౭దశమీతిథి కే-క్రాం భో౩-౧చ౭తిరుకచ్చినంబి
21 ౧౦ ౨౦ ఆ॥ఏ౨౩-౪౮ఆర్ద్ర౧౮-౨౮ప్రీ౬-౩౬ఆయు౫౩-౯భ౨౩-౪౮ర౧౮-౨౩ త్యా౩-౫౧ అహ౨౭-౫౭ శత౨రవిః
౫౪-౫౪ఏకాదశీతిథి సర్వేషాం భీష్మైకాదశీ తిలపద్మవ్రతం భో౨-౫౩చ౯ [రాత్యాగ్ భో౨-౪౫చ౧౦
22 ౧౧ ౨౧ సో॥ద్వా౨౦-౦పున౧౫-౧౫పా౫౪-౩౩బా౨౦-౦రా౫-౫౦త్యా౩-౫౫తిథిద్వయంవరాహద్వాదశీతిల౧౨శీల కీఖ
23 ౧౨ ౨౨ మం॥త్ర౧౮-౧౧పుష్య౧౪-౧౯శో౯-౫౨తై౬-౧౧రా౬-౫౨త్యా౩-౫౯చతుర్దశీతిథిః రా-వే అనధ్యయన౪ భో
24 ౧౩ ౨౩ బు॥చతు౧౫-౩౦ఆశ్లే౧౩-౫౨అతి౪౬-౭వ౧౫-౩౦రా౧౫-౧౬త్యా౪-౪భో౨-౭చ౧౨ [౨-౩౬చ౧౧
25 ౧౪ ౨౪ గు॥○పూ౧౫-౨మ౧౪-౫౪సు౪౩-౨౩బ౧౫-౨రా౬-౩౧త్యా౪-౯ అహ౨౭-౭శత౩రవి౧౩-౨౪ప్రతిప తిథిః తిల
పాత్రకంచుకకంబళాదిదానాని సింధుస్నానం అన్వాధానం భో౨-౨౦చ౧౩
26 ౧౫ ౨౫ శు॥కృ-ప్ర౧౫-౪౧పూఫ౧౮-౧౧సృ౪౧-౩౬కౌ౧౫-౪౧రా౮-౪త్యా౪-౧౪ద్వితీయాతిథిఃయోగః భో౨-౧౨౨౧౪
27 ౧౬ ౨౬ శ॥ద్వి౧౮-౫౪ఉఫ౨౦-౪౧శూ౪౦-౪౮గ౧౮-౫౪రా౧౪-౮త్యా౪-౯తృతీయాతిథిఃభో౨-౩చ౧౫ [భో౧-౫౫
28 ౧౭ ౨౮ ఆ॥తృ౨౧-౧౧హ౨౫-౯గ౪౦-౪భ౨౧-౧౧రా౧౮-౫౫త్యా౪-౨౨అహ౨౭-౧౪శత౪రవి౩౨-౨౦శూన్యతిథిః
1 ౧౮ ౨౯ సో॥చ౨౫-౨౮చి౩౦-౫౬ధ్రువ౧-౪౬బా౨౫-౨౮రా౧౮-౮త్యా౪-౨౫చతుర్థీతిథిః కే-వే భో౧-౪౬చ౧౮ [చ౯
2 ౧౯ ౨౯ మం॥పం౩౦-౨౭స్వా౩౮-౧౨ధ్రువ౨-౫౪తై౩౦-౨౭రా౨౩-౨౩త్యా౪-౨౪-వేభో౧-౩౭చ౧౯
3 ౨౦ ౩౦ బు॥ష౩౫-౫౦విశా౪౩-౪౮వ్యా౪౪-౨౩గ౩౯-౭రా౨౫-౩౨త్యా౪-౨౬అహ౨౭-౨౨పూభా౧౯౫౧-౪౧భో౧-౩౦
4 ౨౧ ౩౧ గు॥స౪౧-౪అనూ౫౦-౧౬హ౪౫-౪౫ధ౭-౨౭త్యాజ్యాభావః త్రిస్పృశా శక్రాం భో౧-౨౧చ౨౦
5 ౨౨ ౧ శు॥అ౪౫-౪౬జ్యే౫౬-౧౪వజ్ర౪౬-౪౩బా౧౩-౨౬ది౫-౪౦త్యా౪-౨౪ సీతాష్టమీ రాక్రాం భో౧-౧౩చ౨౧
6 ౨౩ ౨ శ॥న౯-౨౩మూ౬౦-౯సిద్ధి౬-౪౮తై౧౮-౫౦రా౨౮-౨౦త్యా౪-౨౦భో౧-౫చ౨౨ [భో౦-౫౬చ౨౩
7 ౨౪ ౩ ఆ॥ద౫౨-౪౪మూ౧-౧౦వ్యతీ౬-౪౩వ౨౧-౪శే౧-౧౦ది౬-౪౫త్యా౪-౧౬అహ౯-౩౨పూభా౨రవి౧౧-౦
8 ౨౫ ౪ సో॥ఏ౫౪-౯పూషా౫-౬వరీ౫-౨౬౩-౩౨ది౫-౫త్యా౪-౧౧సర్వేషామేకాదశీ భోం-౪౭చ౨౪
9 ౨౬ ౫ మం॥ద్వా౫౪-౨౬ఉషా౮-౪౫పర౨-౩౪కౌ౨౪-౨౨దిర-౦త్యా౪-౬కే-వే భోం-౪౦చ౨౫ [భోం-౩౧చ౨౬
10 ౨౮ ౬ బు॥త్ర౫౩-౨౮శ్ర౯-౧౪శివ౪౦-౦గ౨౩-౫౬ది౯-౧౮త్యా౪-౧అహ౯-౩౭పూభా౩రవి౩౦-౫౩ పావిత్రీకల్పః
11 ౨౭ ౮ గు॥చతు౫౧-౯ధ౯-౩౪సి౩౪-౩౮భ౨౨-౨౨ది౮-౯త్యా౩-౫౮మహాశివరాత్రిః అనధ్యయన౩ భోం-౨౩చ౨౮
12 ౨౯ ౭ శు॥●అమా౪౭-౦శత౭-౪౩సా౯-౯చ౯-౩౯ ది౨౪-౧౫త్యా౩-౫౩ ద్వాపరయుగాదిః సర్వేషామన్వాధాన
పిండపితృయజ్ఞః భోం-౧౫చ౨౭ అమరావతిలో రథోత్సవము

1937 ఫిబ్రవరి · కుంభమాసం · సదర్తి
1937 మార్చి · కుంభమాసం · సదర్తి

కుజచారః		గురుచారః			
	౧౩మం-శ్రవ బుధః ౩౩-౪ ౧౫గు-ధని ౧ బుధః ౫౩-౦ ౮ ౩ఆ-ధ ౨ బుధః ౮-౪౮	శు౨౮-పూషాఠగురు౧౦-౪	౮గు-అశ్వి ౨ శుక్రః ౦-౪౦ ౧౨మం - అశ్వి౩శు ౨౬-౦	శు	
కు౪సో-విశా౩కుజః ౩-౧౦	౫ మం - ధ ౩ కుంభేబుధః ౧౬-౫౮	బ౫మం-ఉషా౧గు ౩౯-౦	శనిచారః	శ	శు౧శు-కుంభే ర
౧౩మం-విశ్చృశ్చి కుజ-౩		శుక్రచారః		ర	శు౧౩మ-వృ॥కు
బ౬బు-అనూ౧ కుజ౭-౪౦	౮ గు-ధ ౪ బుధః ౨౨-౧౪	శు౧శు-రేవ౧శుక్ర౧౧-౨౦	బ ౨ శ - పశ్చాదస్తమితః		బ౫మం-కుం బు
బుధచారః	౯శ-శత ౧ బుధః ౨౬-౧౦	౪సో-రేవ ౨ శుక్రః ౪౧-౯	౪ సో-పూభా ౪ మీనే శనిః ౨౦-౪౦	బు	బ౨శ- మేషే
శు౨శ-ఉషా౪ బుధ ౪౭-౯	౧౧సో-శ౨ బుధః ౨౬-౪౦	౯శు-రేవ౩ శుక్రః ౨౭-౪౦			బ౪సో-మీ
౬మం-శ్రవ౧బుధ ౨౧-౧౦	౧౨ మం - ప్రాగస్తమితః	౧౩-మం-రేవ శు ౨౦-౧౪	రాహుకేతుచారానస్తః	గు	రా
౭ గు-శ్ర ౨ బుధః ౪౭-౪౦	౧౩బు-శత౩ బుధః ౨౪-౦	బ౨శ-అశ్వి ౧ మేషే శుక్రః ౨౮-౩౦			
౧౧ ఆ - శ్ర ౩ బుధః ౯-౩	౩౦శు-శతరబుధః ౯-౫౪				

13	౩౦	౯	[illegible]
14	౧	౧౦	[illegible]
15	౨	౧౧	[illegible]
16	౩	౧౨	[illegible]
17	౪	౧౩	[illegible]
18	౫	౧౪	[illegible]
19	౬	౧౫	[illegible]
20	౭	౧౬	[illegible]
21	౮	౧౭	[illegible]
22	౯	౧౮	[illegible]
23	౧౦	౧౯	[illegible]
24	౧౧	౨౦	[illegible]
25	౧౨	౨౧	[illegible]
26	౧౩	౨౨	[illegible]
27	౧౪	౨౩	[illegible]
28	౧౫	౨౪	[illegible]
29	౧౬	౨౫	[illegible]
30	౧౭	౨౬	[illegible]
31	౧౮	౨౭	[illegible]
1	౧౯	౨౮	[illegible]
2	౨౦	౨౯	[illegible]
3	౨౧	౩౦	[illegible]
4	౨౨	౩౧	[illegible]
5	౨౩	౧	[illegible]
6	౨౪	౨	[illegible]
7	౨౫	౩	[illegible]
8	౨౬	౪	[illegible]
9	౨౭	౫	[illegible]
10	౨౮	౬	[illegible]
11	౨౯	౭	[illegible]
12	౩౦	౮	[illegible]

[illegible]

జీవయాత్రయందు నియతకర్మానుష్ఠానము సకల జీవములకును పురుషార్థసిద్ధికి సాధనము. నియతకర్మానుష్ఠానమునకు నిత్యకర్మానుష్ఠానమును, నిత్యకర్మానుష్ఠానమునకు సంకల్పమును నియతసాధనములు. జీవయాత్ర జీవునకు సంకల్పానురూపపరిణామమును పొందుచు పురుషార్థమునకు సాధనముగ నున్నది. చతుర్విధపురుషార్థములకును సంకల్పము బీజము. సంకల్ప ప్రధానములైన ధర్మార్థకామములు దేశకాలపాత్రాచరణములందు సఫలములై దేశకాలాద్యనవచ్ఛిన్నమైన ఆత్మతత్త్వమునకు సాధనము లగుచున్నవి. నూతన సంవత్సరారంభమునందు పంచాంగశ్రవణమును సంకల్పమును చేయుట పురుషార్థమునకు ప్రయోజనకరము అనంతములైన దేశకాలపాత్రాధారములైన ప్రకృతివిలాసములు నిత్యమైన ఆత్మజ్ఞానమునకు పరమార్థసాధనము.

కాలమహార్ణవమునందు శాలివాహనశకాబ్దములు ౧౮౫౮, విక్రమార్కశకాబ్దములు ౧౯౯౩, క్రైస్తవశకాబ్దములు ౧౯౩౬, ఫసలీశకాబ్దములు ౧౩౪౬, భరతశకాబ్దములు ౫౦౨౯, కలియుగాదిసౌరాబ్దములు ౫౦౩౭, సృష్ట్యాదిసౌరాబ్దములు ౧,౯౫,౫౮,౮౫,౦౩౭ గతించినవి. కలియుగాదినుండియును ౯౮ చాంద్రమాన చాంద్రాయణపరివృత్తులు ముగిసినవి. ౮౫-వ పరివృత్తి యందు తొమ్మిదేండ్లు గతించినవి. పదవయేడు ధాతృ సంవత్సర మారంభ మైనది. బ్రహ్మకల్పమునందు, ద్వితీయపరార్థమునందు, ప్రథమవర్షమునందు, ప్రథమ మాస పక్ష దినములందు ౧౩ ఘటికలు ౨౭ విఘటికలు గతించినవి. అనంతమైన కాలచక్రమునందొక చాంద్రమానాబ్దచరిత్రము పరమాణువైనను దురారాధ్యముగ నున్నది. సాపేక్షములైన దేశకాలపాత్రావరణోదంత ములు నిరపేక్షమైన ఆత్మతత్త్వానుభవమునకు పరమార్థ సాధనము.

ధాతృసంవత్సర చాంద్రమానాబ్దమునకు కుజుడు రాజు, ధాన్యాధిపతి:— (ఫలము)- సంగ్రామము, అగ్ని భయము, జనక్షయము, వ్యాధివియోగపీడ, గ్రీష్మధాన్య మహార్ఘము, శాలీక్షు ఘృతతైల మహార్ఘ్యము, చంద్రుడు మంత్రి:--- (ఫలము):— సుసస్యములు, సువృష్టి, జనపదసుఖము; రవి సేనాధిపతి, అర్ఘాధిపతి, మేఘాధిపతి, గ్రామపాలకుడు:— (ఫలము) నరరాజ పురోగమనము, నిర్భయము, స్వపథగమనము, అనర్ఘము, క్షుద్భయము, రాజులకన్యోన్యకలహము, యవచణకసస్యాభివృద్ధి, గ్రామపాలకుల క్రూరత్వము, ప్రజాపీడ; గురుడు సస్యాధిపతి :— (ఫలము) సకల సస్యాభివృద్ధి, జలసమృద్ధి; శని రసాధిపతి, దైవజ్ఞుడు:— (ఫలము) మందబుద్ధి, మ్లేచ్ఛసుఖము, కృష్ణధాన్యాభివృద్ధి, జలక్షయము; బుధుడు నీరసాధిపతి, పురోహితుడు, పరీక్షకుడు:— (ఫలము) అర్ఘవృద్ధి, ప్రజాసౌఖ్యము, పురోహితులకు బుద్ధిబలము, ప్రజానురాగము, రాజనయతత్పరత్వము; శుక్రుడు గణకుడు:— (ఫలము) గణకులకు బుద్ధిబలము, అర్ఘవృద్ధి, జంతుసుఖము; యముడు పశుపాలకుడు:— (ఫలము) క్షీరతృణక్షీణము, పశుపీడ; మకరసంక్రాంతిఫలము:— ప్రజాపీడ, సమరము.

ధాతృసంవత్సరసామాన్యఫలము:—

ధాతృవర్షేఽఖిలా లోకాః స్వగ్రామే సక్తమానసాః,
సంపూర్ణా ధరణీ భాతి బహుసస్యార్ఘవృష్టిభిః.

ధాతృసంవత్సరము గతించిన ధాతృసంవత్సర క్షామసంస్మరణమువలన భయసంభ్రమములను గలుగ జేయుచున్నది. అబిసీనియా సంగ్రామము, జర్మనీ జపాను విజృంభణము, రుష్యావికాసము, యూరపు రాజ్యముల సంధివిగ్రహములు కుజరాజ ఫలములైన భయంకర సంగ్రామ చిహ్నములు. ప్రపంచ ప్రవృత్తి యందు సహజసంభవములైన సృష్టిలయముల సంకల్ప సంకీర్తనములు ప్రపంచపరిణామమునందు నిత్యమైన ఆత్మతత్త్వసిద్ధికి సాధనభూతములు. సచ్చిదానందాత్మకమైన ఆత్మతత్త్వసిద్ధికి పరమేశ్వరార్థమైన మహాసంకల్పము సర్వకాల సర్వావస్థలందును పరమార్థసాధనము.

శ్రీ శంభో ర్రాజ్ఞయా ప్రవర్తమానస్య అద్య బ్రహ్మణః ద్వితీయపరార్ధే, శ్వేతవరాహకల్పే, వైవస్వతమన్వంతరే, కలియుగే, ప్రథమపాదే, జంబూద్వీపే, భరతవర్షే, భరతఖండే, మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే, శ్రీశైలస్యాగ్నేయప్రదేశే, కృష్ణాకావేర్యోర్మధ్యదేశే, ధాతృనామసంవత్సరే, ఉత్తరాయణే, వసంతఋతౌ, చైత్రమాసే, శుక్లపక్షే, ప్రథమాయాం, రేవతీనక్షత్రే, భౌమవాసరే, పురుషార్థ ముపాస్యే"

కుజరాజాధిపత్యమునను ధాతృసంవత్సర గ్రహఫలము భయంకరమైనను ధర్మపాశబద్ధమైన ప్రపంచ ధర్మపరిణామమునందు క్షామములు, సంగ్రామములు, భూకంపములు, వ్యాధులు, ప్రళయములు నిత్యమైన ఆత్మధర్మసంస్థాపనమునకు సహజపరిణామములు. ధాతృ సంవత్సరమునందు పరిస్ఫుటము లగుచున్న సంగ్రామ సన్నాహములును ప్రపంచవ్యవహారములందు ధర్మసంస్థాపనార్థము, భారతయుద్ధమువలెను సంభవమగుట దైవ సంఘటనమై యుండును. యూరపు రాజ్యముల శాంతి స్థాపన ప్రయత్నములు, కురుక్షేత్ర రంగమునందు పార్థుని విషాదయోగము వలెను, హృదయ దౌర్బల్య చిహ్నములుగాని పురుషార్థసాధన చిహ్నములు గావు. ప్రపంచశాంతికిని, ధర్మసంస్థాపనమునకును ప్రపంచావృతమైన మహాసంగ్రామమే శరణ్యముగను గనుపడుచున్నది. సమర బీజములకు శాంతిసస్యఫలముల నపేక్షించుట యసంగతము. శాంతివ్యవస్థాపనమునకును, ధర్మసంస్థాపనమునకును శ్రీకృష్ణపరమాత్మ డర్జునున కుపదేశించినట్లు మహాసంగ్రామము శరణ్యముగ నున్నది. మన కారాహంకార పరాధీనమైన ప్రపంచమునం దాత్మోద్ధరణమునకు ధర్మక్షేత్ర సంగ్రామ మాసన్నమగుచున్నది.

శ్లో. యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లాని ర్భవతి భారత,
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాఽఽత్మానం సృజామ్యహమ్,
శ్లో. పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతామ్,
ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సమ్భవామి యుగేయుగే.

ప్రపంచపరిణామమునందు మానవస్వాతంత్ర్య ధర్మసంస్థాపనము సాధ్య మగుటకు దుష్టసంహారమును, శిష్టరక్షణమును పరమావసరములు. మాయా ద్యూత మూలముననే శకుని దుర్యోధనునకు లాభమును సమకూర్చినను సంహారమును సమకూర్చ గలిగెను. మారణసాధనములు ముస్సోలినీ, హిట్లరు మున్నగు డిక్టేటరులకు విజయసాధనములుగను నవయోగపద్ధతిని కాలాంతరమునను సంహారసాధనములుగను పరిణమింపగలవు. ఫ్రెంచి ప్రభుత్వము సంధినియమముల మూలమునను ప్రతిష్ఠింపదలచిన శాంతిస్థితి గగన కుసుమమని ప్రపంచరాజ్యముల సాయుధపరమైన రాజనీతి పరిస్ఫుటము చేయుచున్నది. శ్వేతజాతుల ప్రయోజనముల కితరజాతులు పుట్టినవని ముస్సోలినిగారును, జర్మనులు మానవులం దుత్తమోత్తము లనియును వారిసేవార్థ మితరజాతులు పుట్టిన వనియును హిట్లరుగారును ప్రగల్భములను ప్రకటించుచు నిర్భయముగను, ఘోరముగను అబిసీనియా సంగ్రామమును, రైనులాండు ఆక్రమణమును జేయుచు ప్రజలను స్వదేశవిదేశములందు సంగ్రామోన్మాదపరవశులను జేయునపుడు మాటలందు శాంతి గోచరమైనను చేతలందు మహాసంగ్రామ మనివార్యముగ నున్నది. ప్రపంచ పరిణామమునకు సంగ్రామమును దైవసంఘటనముగ నున్నది.

అనంతమైన మహాప్రపంచసృష్టియందు భూగోళ మంత మతి స్వల్పమైనను దురహంకారాది మానవములు ప్రముఖము చేయుచున్నవి. భూగోళ విస్తీర్ణము,

భూమండలము ౧౯,౬౯,౫౦,౦౦౦ చదరపుమైళ్లు.
జనసంఖ్య ౧,౮౯,౬౫,౦౦,౦౦౦.

ఆ ప్రదేశమునందు ౫,౭౫,౧౦,౦౦౦ భూప్రదేశము ౧౩,౯౪,౪౦,౦౦౦ జలప్రదేశము. భూప్రదేశమునందు ఆఫ్రికా ౧,౧౫,౦౦,౦౦౦, ఉత్తర అమెరికా ౪౦,౦౦౦౧౦, దక్షిణ అమెరికా ౬౮,౦౦,౦౦౦, యూరపు ౩౭,౫౦,౦౦౦, ఓషియానియా, ౪౧,౦౦,౦౦౦, ధ్రువ

ప్రదేశములు ౬౨,౦౫,౦౦౦ ఆసియా౧,౭౦,౦౦,౦౦౦ చదరపుమైళ్లు. భూప్రదేశమునందు సుక్షేత్రములు, ౩,౩౦,౦౦,౦౦౦, ఎడారులు ౫౦,౦౦,౦౦౦, ఉన్నత ప్రాంతములు ౧,౯౦,౦౦,౦౦౦ చదరపు మైళ్లు.

ప్రపంచమునందు గల ౧,౮౪,౯౫,౦౦,౦౦౦ జనులందును మంగోలియనులు ౬౮,౦౦,౦౦,౦౦౦, కాకేషియనులు ౭౨,౫౦,౦౦,౦౦౦, నీగ్రోలు ౨౧,౦౦ ౦౦,౦౦౦, సెమిటికులు ౧౦,౦౦,౦౦,౦౦౦, మలయనులు ౧౦,౪౫,౦౦,౦౦౦, అమెరికా ఇండియనులు ౩,౦౦,౦౦,౦౦౦ కలరు. మతముల ననుసరించి క్రైస్తవులు, ౬౯,౨౪,౦౦,౦౦౦, యూదులు ౧,౬౧,౩౦, ౦౦౦, మహమ్మదీయులు ౨౦,౯౦,౧౦,౦౦౦, బౌద్ధులు ౧౫,౦౧,౫౦,౦౦౦, హిందువులు ౨౩,౦౧,౫౦,౦౦౦, కన్ఫూషియనులు టావొయిస్టులు ౩౫,౦౬,౦౦,౦౦౦, షింటోలు ౨,౫౦,౦౦,౦౦౦, జంతుపూజకులు ౧౩,౫౬, ౫౦,౦౦౦, ఇతరులు ౫,౦౮,౭౦,౦౦౦ కలరు.

ప్రపంచేతిహాసములందు గతించిన ౧౫౦ ఏండ్ల చరిత్రమును యూరపురాజ్యముల చరిత్రముగ పరిణమించినది. శ్వేతజాతులు సాయుధపాణులై పరదేశముల

శ్వేతజాతులు

నాక్రమించిన చరిత్రము దారుణాధ్యాయముగ నున్నది. పాశ్చాత్యులు పరదేశాక్రమణమును స్వప్రయోజనార్థమును, స్వీయవ్యాపారార్థమును చేసినను ప్రపంచోద్ధరణమునకు చేసినట్లు ఘోషించుట పరిపాటియైనది. శ్వేతజాతుల ప్రముఖులు నిరంతరము "తెల్లజాతులభారధర్మమును" సకల దుర్ణయములకును కారణముగ పరిగణించుట వారి దురహంకారమునకు నిదర్శనము. ఆస్ట్రేలియా రాజ్యము ౩,౦౦,౦౦,౦౦౦ చదరపు మైళ్ల విస్తీర్ణమును గలిగి యున్నను ౬౦,౦౦,౦౦౦ తెల్లవారికి స్వాస్థ్యముగ నున్నది. ఈ విశాలదేశమునందు పరజాతీయులు స్వదేశస్థులు ౬,౦౦,౦౦౦ మాత్రమెయున్నను శ్వేతేతరజాతులకు ప్రవేశము నిషేధింపబడుచున్నది. శ్వేతజాతులు అమెరికా, ఆఫ్రికా, ఆసియా మొదలగు ఖండములను బలవదన్యాయాక్రమణమును జేసి కలుగజేసిన దుర్ణయములు మానవధర్మేతిహాసములందు విషాదాధ్యాయములుగ నున్నవి. ఉత్తరదక్షిణ అమెరికాఖండములు ౧,౪౮,౦౦,౦౦౦ చదరపుమైళ్ల విస్తీర్ణమును, ౨౧,౦౦, ౦౦,౦౦౦ ప్రజలను గలిగియున్నను శ్వేతప్రజాధిపత్యమునకు నిలయములుగ బరిణమించినవి. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల వికాసము ప్రపంచ పరిణామమునందుద్యోగపర్వముగ నున్నను శ్వేతేతరు లనుభవించిన దుఃఖపరంపరలు పరమ విషాదమును గలుగజేయుచున్నవి.

భూభాగములందును జాతులందును ప్రకృతివిలసితములైన గుణశీల భేదము లున్నను వర్తమానకాలమునందు శ్వేతజాతుల రాజ్యాధికారములు ప్రబలి పరస్పర

భూ రాజ్యవిభజనము

సంహారమునకును, ప్రపంచనాశనమునకును వినియోగపడుచున్నవి. ప్రపంచమునందుగల ౨౧౦ కోట్ల ప్రజలయందున బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము ౪౮, రుష్యా ౧౭½, అమెరికా ౧౪, జపాను ౧౨½, ఫ్రాన్సు ౧౧ కోట్ల ప్రజలను గలిగియున్నవి. భూభాగములందు బ్రిటను ౧,౩౩,౩౫,౪౨౬, రుష్యా ౯౨,౫౧,౭౯౬, ఫ్రాన్సు ౪౪,౫౦,౦౦౦, చీనా ౪౨,౭౯,౧౭౦, అమెరికా ౩౭,౩౮,౯౩౩, పోర్చుగలు ౯,౮౧,౦౦౫, ఇటలీ ౯,౩[illegible],౪౪౦, జపాను ౨,౬౫,౧౨౯ చదరపుమైళ్ల స్థలము నాక్రమించుచున్నవి. సామ్రాజ్యమునందు కొంచెము భాగమునైనను విడువమని బ్రిటీషు ప్రభుత్వము విస్పష్టము చేసినది. జపాను విస్తీర్ణమునందు రుష్యాయందు ౪౦-వ వంతును, జనసంఖ్యయందు ⅔ వంతును గలిగియున్నది. ఇటలీ జనసంఖ్యకు మించిన భూభాగమును గలిగియున్నను భూమితృష్ణకు మితి లేకున్నది. భూమి విస్తీర్ణమునందును, జనసంఖ్యయందును బ్రిటీషుసామ్రాజ్యము మహోన్నతపదవి నధిష్ఠించుచు సామ్రాజ్యాంతర్భాగములందును బాహ్యభాగము

లందును వివాదసంరంభములకు మూలముగ నున్నది. అయిర్లాండు స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించి అనుభవించుచున్నది. ఈజిప్టును స్వాతంత్ర్యమునకు మహాప్రయత్నములను జేయుచున్నది. హిందూస్థానమును సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యాభిలాషను కరాచి బొంబయి కాంగ్రెసులందు ప్రకటించినది. కనడా, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలాండు, సంయుక్తదక్షిణాఫ్రికా రాజ్యములు ౧౯౩౧-వ వెస్టుమినిస్టరు శాసనానుసారము స్వాతంత్ర్యపరిపాలనము ననుభవించుచున్నవి. బ్రిటీషుప్రభుత్వ మీరాజ్యముల ప్రభుత్వముతో సంబంధము రాజద్వారా నామమాత్రావశిష్టముగ నున్నది. ప్రివికౌన్సిలు సంబంధమును పోయినది.

బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము

యిరోపా మహాసంగ్రామానంతరము ప్రపంచమునకు గలిగిన వైరాగ్యము క్రమముగ సంహరించినవిధము గలించిన పదిహైదేండ్ల వ్యవహారములును వెల్లడిచేయుచున్నవి. ప్రపంచమునందు పునర్నిర్మాణభారము విశేషము బ్రిటిషు సామ్రాజ్యముమీదను కలదు. సూర్యాస్తమయములేని బ్రిటిషు సామ్రాజ్యము భూమండల వ్యాప్తమై పునర్నిర్మాణమునకు సకలవిధముల ననుకూలముగ నున్నది. బ్రిటిషు సామ్రాజ్య విస్తీర్ణ జనసంఖ్యలు:—

	మైళ్ల విస్తీర్ణము	జనసంఖ్య
యూరపునందు	౧,౨౧,౫౧౨	౪,౭౦,౦౦,౦౦౦
ఆసియాయందు	౧౯,౨౪,౫౫౦	౩౬,౫౦,౦౦,౦౦౦
ఆఫ్రికాయందు	౪౬,౫౭,౦౦౦	౬,౦౦,౦౦,౦౦౦
ఉత్తర అమెరికా	౩౮,౯౩,౦౨౦	౯౦,౦౦,౦౦౦
మధ్య అమెరికా	౮,౬౦౦	౫౦,౦౦౦
వెస్టుఇండీసు	౧౨,౩౦౦	౨౦,౦౦,౦౦౦
దక్షిణ అమెరికా	౯,౭౮,౦౦౦	౩,౨౦,౦౦౦
ఓషియానియా	౩౩,౦౦,౦౦౨	౯౦,౦౦,౦౦౦
మొత్తము	౧,౯౯,౦౯,౬౭౨	౪౯,౩౩,౬౦,౦౦౦

గ్రేటుబ్రిటనునందు అధినివేశ రాజ్యములందు ౬ కోట్లమంది తెల్ల జాతివారును, శేషించిన ప్రజలందు ౩౫,౨౭,౩౬,౬౬౭ హిందూదేశీయులును, ఇతరులు ౬ కోట్లమందియు వివిధ ప్రాంతములందును గలరు. ప్రజలందు హిందువులు ౨౧ కోట్లమంది, మహమ్మదీయులు ౧౦ కోట్లమంది, క్రైస్తవులు ౮ కోట్లమంది, బౌద్ధులు ౧,౨౦,౦౦,౦౦౦, శేషించినవారు ఇతరమతస్థులు. ఈ మహాసామ్రాజ్యమునకు గ్రేటుబ్రిటను మూలస్థానము. సామ్రాజ్యాంతర్భాగములందు స్వపరిపాలనాధికారము గల అధినివేశరాజ్యములును, మధ్యమాధికారము గల క్రౌనుకాలనీలును, నిరంకుశాధికారము గల పరాధీన రాజ్యములును, వివిధములైన పరిపాలనవిధానములు గల ప్రదేశములును గలవు. తెల్లజాతులుగల ప్రదేశములందు స్వపరిపాలనమును, తెల్లవారులేని స్థలములందు నిరంకుశ పరిపాలనమును బ్రిటిషు రాజ్యాంగములకు కీలకములు. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యపరిపాలనము పూర్వమువలెనే బ్రిటిషు ప్రయోజనములకును, తెల్లవారిప్రయోజనములకును వినియోగపడీటులు స్వదేశీయుల ప్రయోజనములకును, శ్వేతేతర జాతుల ప్రయోజనములకును వినియోగపడుట లేదు. ప్రపంచమునందు కాలక్రమమున మానవ స్వాతంత్ర్యవికాసము సంప్రాప్త మగుచున్నను బ్రిటిషు సామ్రాజ్య నిర్వాహకులు పూర్వ పరిస్థితులనే సంరక్షించుచు సామ్రాజ్యక్షేమమునకును, సామ్రాజ్యాంతర్భాగ వికాసమునకును ప్రతిబంధకములను కల్పించుట రాజనీతిగ పరిణమించినది.

గ్రేటుబ్రిటను నౌకాదళము వెనుకబడినను నీయేడు ౪౦౦౦ విమానములు నిర్మించుటకు నిర్ణయింపబడినది. గ్రేటుబ్రిటనునందు పన్ను ౧౯౧౩ నందు తల ౧-కి ౩-౧౧-౦ నుండి ౧౯౩౩ నందు స. ౧౬-౮-౦ కు హెచ్చినది. ఒటావా యొడంబడికయును బంగారుప్రమాణ విసర్జనమును వ్యాపారాభివృద్ధిని కొంత గలుగజేసినను నది సంతృప్తికరముగాదు. ౧౯౩౪ సంవత్సరమునందు మద్యపానమునకు ౨౨,౯౦,౨౯,౦౦౦ సవరనులు వ్యయమైనవి. ప్రజలు తల ౧-కి మద్యమునకు స. ౫-౧-౦ ను, పన్నులకు ౧౬-౮-౦ సవరనులును చెల్లించుట

బ్రిటీషు భాగ్యస్థితికి నిదర్శనమైనను శుభస్థితికి నిదర్శనము కాదు. క్షీణించుచున్న బ్రిటీషువ్యాపార పరిశ్రమాదుల నుద్ధరించుట కాత్మవిశ్వాసమును స్వయంసహాయమును సాధనములు కాని వ్యాపారరక్షణమును పరాక్రమణమును సాధనములు కావు. కన్సర్వేటివు కవచమును ధరించిన జాతీయప్రభుత్వము ౧౯౩౫ ఎన్నికలందు విజయమును బడయుట ప్రపంచశాంతికి దురదృష్టము.

ఎన్నికలయందు జాతీయపక్షమునకు ౪౩౦, ప్రతికూలపక్షమునకు ౧౮౪ స్థానములు లభించి జాతీయపక్ష ప్రభుత్వము స్థిరపడినది. కార్మికపక్షమునకు ద్రోహము చేసిన రామ్సెమాక్డనాల్డుగారును, వారిపుత్రులును పరాజయమునొందినను జాతీయపక్షనాయకులు తిరిగి వారికి స్థానములను గల్పించుట జాతీయపక్షహృదయమునకు పరమప్రమాణము. జాతీయపక్షమునకు బాల్డ్వినుగారు నాయకులై ప్రధానమంత్రియగుట గుడ్డిలోను మెల్లనైనను కన్సర్వేటివుపక్షబలము సంగ్రామమునకును, సామ్రాజ్యాభిమానమునకును, పరపీడనమునకును వినియోగపడగలవిధమును గతించిన నాలుగుమాసముల యుదంతమును విస్పష్టము చేయుచున్నది. హిందూస్థానమునకు రాజ్యాంగ సంస్కరణముల రూపమునను పాశబంధములను సమకూర్చిన హోరుగారి నిర్గమనము వారి తాంత్రికహృదయమును వెల్లడిచేయుచున్నది. హోరుగారు అబిసీనియాపట్లను ఇటలీ స్నేహము నపేక్షించి చేసిన యన్యాయముచే, హిందూస్థానము పట్లను చేసినవిధమును ఫెడరేషను ప్రభుత్వము గవర్నరుజనరలు, గవర్నరులరక్షణాధికారములు ధ్రువాధికారములు, సంరక్షణములు మినహాయింపులు విశదము చేయుచున్నవి. ఇండియాబిల్లు మొదటినుండి చివరవరకు సంకుచితముకాని విశాలముకాదు. శాసనమునందు స్వాతంత్ర్య వాతావరణము లేకపోగా కలహకారణము లన్ని సందర్భములందును ప్రత్యక్షమగుచున్నది. హోరుగారిస్థానమును జట్లాండుప్రభువుగారును, విల్లింగ్డనుప్రభువుగారిస్థానమును లిన్లిత్గో ప్రభువుగారును నాక్రమించినను రాజ్యాంగములు మామూలు రీతినే నిర్బంధవిధానములతో సాగుచుండు నని యూహింప దగియున్నది.

గత సంవత్సరమునందు బ్రిటీషురాజ్యాంగములందు శ్రీపంచమజార్జి ప్రభువర్యుని రజతోత్సవము గమనార్హము. స్వపరిపాలనముగల వలసరాజ్యములకును బ్రిటీషుస్థానమునకును ప్రభువునందే పాశబంధ మేర్పడియున్నది. జార్జిప్రభువు పిల్లలకు పంపిన సందేశము వారి సామ్రాజ్యాభిమానమునకు లక్ష్యముగ నున్నది :—

"భావికాలమునందు వర్తమానకాలపు పిల్లలే సామ్రాజ్య పౌరులు కాగలరు. మీరు పెద్దవారైన కొలదియును మీదేశమునకు మీమతోత్సాహశక్తులను, సర్వస్వమును సేవాప్రాప్యకముగ సమర్పించుటకు సంసిద్ధులుగ నుండుట రాజసందేశము."

సామ్రాజ్యాంతర్భాగములందును, గ్రేటుబ్రిటనునందును నత్యంతవైభవముగను రజతోత్సవములు జరుపబడినవి. రజతోత్సవములు జరిగిన తరువాతను అనతికాలమునకే శ్రీ జార్జి సార్వభౌముడు పరమపదమును పొందుటయు వేల్సు యువరాజు అష్టమ ఎడ్వర్డు నామమునను రాజ్యాధికారమును బూనుటయును దైవసంఘటనములు. ప్రపంచానుభవమును, స్వాతంత్ర్యయోచనలును గల అష్టమ ఎడ్వర్డు పరిపాలనము సామ్రాజ్యమునందు మానవధర్మాభ్యుదయమునకు వినియోగించుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాక!

ప్రపంచ పరిణామము

ప్రపంచపరిణామమునందు పశుబలస్థానమును బుద్ధిబల మాక్రమించినను బుద్ధిబలము పశుబలరూపమును దాల్చుట మానవధర్మేతిహాసములం దాసుర ఘోరేతిహాసము. భారతసంగ్రామసమయమునందువలెను వర్తమాన సమయమునందును సకలరాజ్యములును రాజ్యాదాయము నాయుధధారణనిర్మాణములకు వినియోగించుచు ప్రపంచసంపదలను స్వదేశసంపదలను నాశనము చేయుచున్నవి. గతించిన మహాసంగ్రామమునందు

బ్రిటీషు భాగ్యస్థితికి నిదర్శనమైనను శుభస్థితికి నిదర్శనము కాదు. క్షీణించుచున్న బ్రిటీషువ్యాపార పరిశ్రమాదుల నుద్ధరించుట కాత్మవిశ్వాసమును స్వయంసహాయమును సాధనములు కాని వ్యాపారరక్షణమును పరాక్రమణమును సాధనములు కావు. కన్సర్వేటివు కవచమును ధరించిన జాతీయప్రభుత్వము ౧౯౩౫ ఎన్నికలందు విజయమును బడయుట ప్రపంచశాంతికి దురదృష్టము.

ఎన్నికలయందు జాతీయపక్షమునకు ౪౩౧, ప్రతికూలపక్షమునకు ౧౫౪ స్థానములు లభించి జాతీయపక్ష ప్రభుత్వము స్థిరపడినది. కార్మికపక్షమునకు ద్రోహము చేసిన రామ్సేమాక్డొనాల్డుగారును, వారిపుత్రులును పరాజయమునొందినను జాతీయపక్షనాయకులు తిరిగి వారికి స్థానములను గల్పించుట జాతీయపక్షహృదయమునకు పరమప్రమాణము. జాతీయపక్షమునకు బాల్డ్వినుగారు నాయకులై ప్రధానమంత్రియగుట గ్రుడ్డిలోను మెల్లయైనను కన్సర్వేటివుపక్షబలము సంగ్రామమునకును, సామ్రాజ్యాభిమానమునకును, పరపీడనమునకును వినియోగపడగలవిధమును గతించిన నాలుగుమాసముల యుదంతమును విస్పష్టము చేయుచున్నది. హిందూస్థానమునకు రాజ్యాంగ సంస్కరణముల రూపమునను పాశబంధములను సమకూర్చిన హోరుగారి నిర్గమనము వారి తాంత్రికహృదయమును వెల్లడిచేయుచున్నది. హోరుగారు అబిసీనియాపట్లను ఇటలీ స్నేహము నపేక్షించి చేసిన యన్యాయముచే, హిందూస్థానము పట్లను చేసినవిధమును ఫెడరేషను ప్రభుత్వము గవర్నరుజనరలు, గవర్నరులరక్షణాధికారములు ధ్రువాధికారములు, సంరక్షణములు మినహాయింపులు విశదము చేయుచున్నవి. ఇండియాబిల్లు మొదటినుండి చివరవరకు సంకుచితముకాని విశాలముకాదు. శాసనమునందు స్వాతంత్ర్య వాతావరణము లేకపోగా కలహకారణము లన్ని సందర్భములందును ప్రత్యక్షమగుచున్నది. హోరు గారిస్థానమును జట్లాండుప్రభువుగారును, విల్లింగ్డనుప్రభువు గారిస్థానమును లిన్‌లిత్గో ప్రభువుగారును నాక్రమించినను రాజ్యాంగములు మామూలు రీతినే నిర్బంధవిధానము లతో సాగుచుండు నని యూహింప దగియున్నది.

గత సంవత్సరమునందు బ్రిటీషురాజ్యాంగము లందు శ్రీపంచమజార్జి ప్రభువర్యుని రజతోత్సవము గమనార్హము. స్వపరిపాలనముగల వలసరాజ్యము లకును బ్రిటీషుస్థానమునకును ప్రభువునందే పాశబంధ మేర్పడియున్నది. జార్జిప్రభువు పిల్లలకు పంపిన సందేశము వారి సామ్రాజ్యాభిమానమునకు లక్ష్యముగ నున్నది :—

"భావికాలమునందు వర్తమానకాలపు పిల్లలే సామ్రాజ్య పౌరులు కాగలరు. వారు పెద్దవారైన కొలదియును మీదేశమునకు మీమతోద్వ్యాపకశక్తులను, సర్వస్వమును సేవాప్రాప్యకముగ సమర్పించుటకు సంసిద్ధులై యుండుట రాజసందేశము."

సామ్రాజ్యాంతర్భాగములందును, గ్రేటుబ్రిటనునందును నత్యంతవైభవముగను రజతోత్సవములు జరుపబడినవి. రజతోత్సవములు జరిగిన తరువాతను అనతికాలమునకే శ్రీ జార్జి సార్వభౌముడు పరమపదమును పొందుటయు వేల్సు యువరాజు అష్టమ ఎడ్వర్డు నామమునను రాజ్యాధికారమును బూనుటయును దైవసంఘటనములు. ప్రపంచానుభవమును, స్వాతంత్ర్యయోచనలును గల అష్టమ ఎడ్వర్డు పరిపాలనము సామ్రాజ్యమునందు మానవసౌభాగ్యోదయమునకు వినియోగించుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాక!

ప్రపంచ పరిణామము

ప్రపంచపరిణామమునందు పశుబలస్థానమును బుద్ధిబల మాక్రమించినను బుద్ధిబలము పశుబలరూపమును దాల్చుట మానవధర్మేతిహాసములం దాసుర ఘోరేతిహాసము. భారతసంగ్రామసమయమునందువలెను వర్తమాన సమయమునందును సకలరాజ్యములును రాజ్యాదాయము నాయుధధారణనిర్మాణములకు వినియోగించుచు ప్రపంచసంపదలను స్వదేశసంపదలను నాశనము చేయుచున్నవి. గతించిన మహాసంగ్రామమునందు

౭౫,౦౦,౦౦౦ సైనికులు మృతినొందిరి, ౫౮,౦౦౦ కోట్ల రూప్యములు వ్యయమై, పరిశ్రమలు పాడై, ప్రపంచము దైన్యావస్థ నాక్రమించి ప్రజ లన్నార్తులై పరితపించుచున్నను కలహాశనులకును, సంగ్రామప్రియులకును శాంతి గలుగకున్నది. ౧౯౩౮ సంవత్సరమున యూరపు రాజ్యములు, జపాను మొదలగు రాజ్యములు సంగ్రామ సన్నాహములకు ౯౦౦ కోట్ల రూప్యములను వ్యయము చేసినది. ౧౯౩౭ నందు ౧౨౦ కోట్ల రూప్యముల నధికముగను విమాననౌకాదళములకు వ్యయము చేయుటకు గ్రేటుబ్రిటను నిర్ణయించినది. కాలెడి మందుకొట్లతో నిండియున్న ప్రపంచమునం దొకనిప్పురవ్వ ప్రపంచమునంతను తగులబెట్టుటకు చాలియున్నది. ముస్సోలినీగారి రాక్షసప్రజ్ఞలను, అబిసీనియను ప్రజల దుఃఖవేదనను, లావలుగారి ఛేదోపాయములను, ఈడెనుగారి నీతివాక్యములను, హిట్లరుగారి దంభాహంకారములను, ప్రపంచ పరిస్థితులను పరిశీలించునపుడు కుజరాజబల మనివార్యమై సంగ్రామదుఃఖానుభవము ధర్మపరిణామమునకు దైవఘటనముగను గనుపడుచున్నది. మహాభారతయుద్ధము విదురభీష్మద్రోణాదులను కౌరవపక్షమునకు వలెను బ్రిటీషు ప్రభుత్వ సాహచర్య దోషము హిందూస్థానమును సంగ్రామ ప్రస్థానమునకు బలవంతముగ నాకర్షించుటయును సహజము. రాజకీయార్థిక సాంఘిక మతాది సకల విషయములందును ఆచారాధికార పాశబద్ధమైన హిందూదేశమునకు ప్రారబ్ధకర్మము నశించుటకు మహావర్తన ప్రాయశ్చిత్తము విధికృతము గావచ్చును. ప్రజలు నియతకర్మానుష్ఠాన పరాయణులై స్వధర్మ నిర్వహణమునకు సంసిద్ధులగుట పరమార్థము.

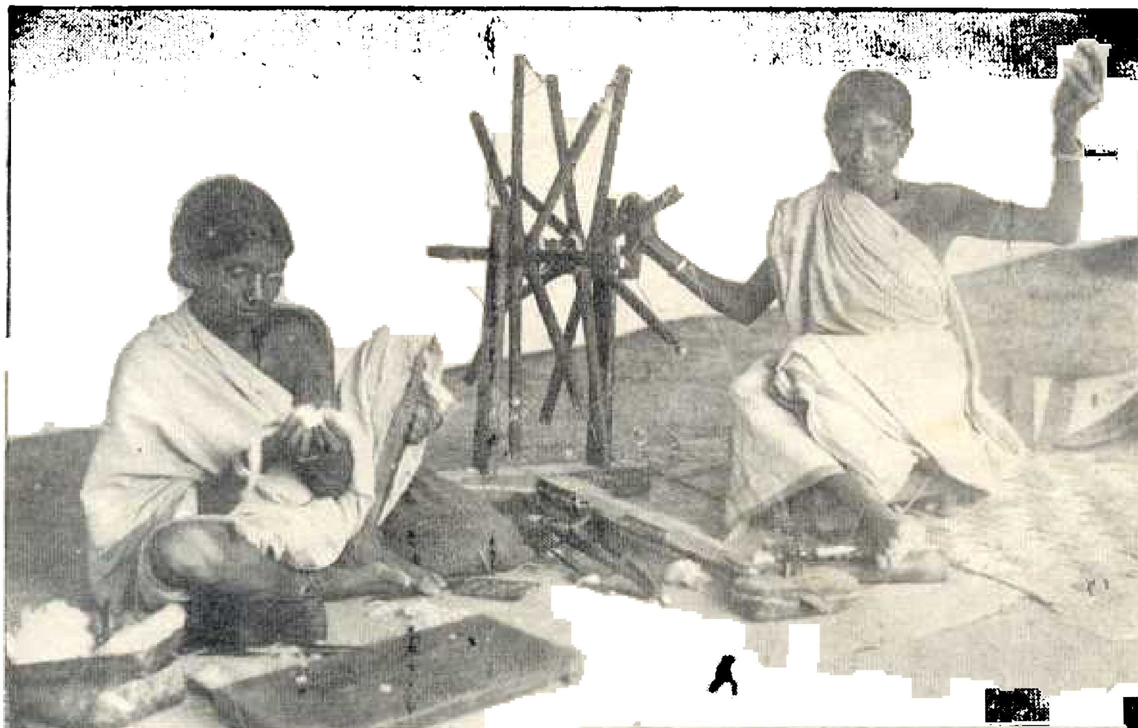
నానాజాతి సమితి

నానాజాతిసమితి ౧౯౨౦వ సంవత్సరము జనవరి ౧౦ తేదీని స్థాపింపబడినది. సమితియొక్క సంకల్ప మంతర్జాతీయ సాహచర్యమును, ఆయుధవిసర్జనమును జేసి సకల రాజ్యస్వాతంత్ర్యరక్షణమును జేయుచు ప్రపంచశాంతిని గాపాడుటయైయున్నది సమితియందు ౬౦ చిన్న పెద్ద రాజ్యములు చేరినవి. సమితి కార్యనిర్వహణమునకై అంగోపాంగము లేర్పడినవి. సమితి వ్యవహారములుమాత్ర మారంభమునుండియును సంశయాస్పదములుగ నుండినవి. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు చేరుటకు నిరాకరించినది. జపాను, జర్మనీ, బ్రెజిలు, కోస్టారికా సభ్యత్వమును మానుకొన్నవి. కారణము సర్వసామాన్యముగను తెలిసిన విషయమే. నానాజాతిసమితి సిద్ధాంతమునందు ప్రపంచశాంతి సంరక్షణమున కేర్పడినను వ్యవహారములందు మొదటను పెద్ద రాజ్యముల లాభసంరక్షణమునకును, తదనంతరము శ్వేతజాతుల స్వత్వసంరక్షణమునకును వినియోగపడుచున్నది. ధర్మ స్వాతంత్ర్యరక్షణమునకు నిరర్థకమైనది. పెద్ద చిన్న రాజ్యముల ధర్మములకును స్వాధీనపరాధీనరాజ్యముల ధర్మములకును శ్వేత శ్వేతేతర రాజ్యముల ధర్మములకును భేదము లేర్పడినవి. సమితి వ్యవహారములందు ఫ్రాన్సు గ్రేటుబ్రిటనులకు గల ప్రతిపత్తి జర్మనీ జపానులకు గలుగకున్నది. ఇటలీపట్ల గల భయగౌరవములు అబిసీనియాపట్ల గలుగకున్నవి. జాతిసమితియందు సభ్యత్వముగలఅబిసీనియామీదనుఇటలీదండయాత్రనాపుటకు సమితికి శక్తిలేకపోయినది. సంగ్రామము ప్రారంభమైన తరువాతనైనను సమితి నిర్ణయించిన ఆంక్షలను ప్రయోగించుటకైనను సమితికి శక్తి లేకపోయినది. సమితియందు ఫ్రాన్సు, బ్రిటను, రష్యా, ఆస్ట్రియా మొదలగు రాజ్యము లన్నియును స్వప్రయోజనముల నారాధించుచుండుటచే ధర్మప్రయోజనముల నారాధించుటలేదు. ఈడెనుగారు ఆంక్షలను ప్రయోగింపగోరుటయును, లావలుగారు వేగిరింపవలదని మందలించుటయును సమితి నిరర్థకమైన విధమునకు నిదర్శనము. మహాసామ్రాజ్య వైభవముల ననుభవించుచున్న బ్రిటిషు ఫ్రాన్సు రాజ్యము లాపంద్రార్జితము స్వీయభుక్తములను సంరక్షించుకొనుటకు నేర్పడిన సమితి ప్రపంచవిశ్వాసమునకు పాత్రము గాదు. స్వాతంత్ర్యదాహముచేతను, దారిద్ర్య దాహముచేతను పరితపించుచున్న రాజ్యములకును, శ్వేతేతర

జాతులకును తరణోపాయమును సమితి సమకూర్చనంత వరకును సమితిప్రయోజనము లతిస్వల్పములు. సమితి యింతవరకును, కార్మికవ్యవహారములందును, ఆరోగ్యార్థిక వ్యవహారములందును జేసిన స్వల్పప్రయోజనములను సయితము అబిసీనియావ్యవహారములు నిరర్థకము చేసినవి. అబిసీనియాసంగ్రామము శ్వేతజాతుల స్వార్థపరత్వమును, యూరపురాజ్యముల రాక్షసబల ప్రయోగమును, పెద్దరాజ్యముల తంత్రములను వెల్లడి చేసి సమితిగుట్టును బయటపెట్టినది.

అబిసీనియా సంగ్రామము

అబిసీనియా ఒక్కటియే ఆఫ్రికా ఖండమునందు నిలిచియున్న స్వతంత్రరాజ్యము. ౧౧౫, ౨౧,౫౩౦ మైళ్ల విస్తీర్ణము గల శేషించిన ఆఫ్రికాఖండ మంతయును శ్వేతజాతుల వశమైనది. ఆదికాలము నుండియును అబిసీనియా స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచు క్రైస్తవ మతమును స్వీకరించినది. అబిసీనియా ౩,౫౦,౦౦౦ మైళ్ల విస్తీర్ణమును, ఖనిజసంపదలను, ౮,౦౦౦ అడుగుల ఎత్తయిన పీఠభూములను గలిగి నైలునది పుట్టిన ప్రాంతములందు విరాజిల్లుచున్నది. అబిసీనియాను మ్రింగుటకు బ్రిటను, ఫ్రాన్సు, ఇటలీరాజ్యములు ప్రయత్నించియును పరస్పర వైరములవలనను విరమించినవి. అబిసీనియా ౧౯౨౩-వ సంవత్సరమునందు సమితియందు చేరదలచి నపుడు బ్రిటను ప్రతిఘటించుటయును, ఇటలీ సమర్థించుటయును సంభవించినది. ౧౮౯౧ నుండియును గ్రేటు బ్రిటను అబిసీనియాయం దిటలీప్రయోజనప్రాబల్యముల నామోదించినది. ౧౮౯౬ సంవత్సరమునందు అడోవా యుద్ధమునందు అబిసీనియాసైన్యములు ఇటలీ సైన్యములను సంపూర్ణముగ నోడించినవి. విజయానంతరము అబిసీనియా చక్రవర్తి హైలిసిలాసి అబిసీనియా రాజ్యమును సైన్యములను ప్రబలముచేయుట కుపక్రమించెను. అబిసీనియా సంప్రతింపులేకనే ఫ్రాన్సు గ్రేటుబ్రిటనులు సంగ్రామఫలముగను ఇటలీకి అబిసీనియాను సంక్రమింప జేయుట కంగీకరించినవి. గ్రేటుబ్రిటను ఫ్రాన్సులు ౧౯౨౬-౧౯౩౦ సంవత్సరములం దీసంక్రమణము బలపరచినవి. హోరు లావలు సంధి సూచనలీరహస్య సంధినె సమర్థించినవి. ఇతరరాజ్యములను పంచుకొనుటకును దానము చేయుటకును యూరపు రాజ్యాంగవేత్తలు వెనుదీయనివిధమును అబిసీనియాయుదంతము వెల్లడిచేయుచున్నది. ఇటలీ స్వయముగను అబిసీనియాతో జేసికొనిన సంధి నుల్లంఘించినది; సమితి నియమములను నిరాకరించినది; సంగ్రామధర్మ విరుద్ధముగను ఆసుపత్రులమీదను, నిరాయుధులైన ప్రజలమీదను, గ్రామసీమలమీదను విషాదపూరితములైన బాంబులవర్షమును గురిపించుచు సర్వసంహారము చేయుచున్నను నివారణోపాయములు గనుపడకున్నవి. అబిసీనియాప్రజల మొరలు, రాణీ రాజుల విన్నపములు, ప్రపంచనిరసనములు నిరర్థకము లైనవి. ఇటలీ జయించి ఆక్రమించిన భాగముల పూర్ణస్వాధీనమును, శేషించిన భాగములమీదను నధికారమును ఇటలీకిచ్చి సంధిచేయుటకు బ్రిటీషు ఫ్రాన్సు మంత్రాంగులు ప్రయత్నించుచున్నారు. గ్రేటుబ్రిటను జర్మనీకి కొంచెమైనను ప్రదేశము నిచ్చుటకు నిరాకరించుచు ఇటలీకి అబిసీనియా నంతయును కట్టిపెట్టుట యేమిధర్మమో బ్రిటిషురాజనీతిజ్ఞులే తెలుపవలసిన విషయము. అబిసీనియావిజయాక్రమణములు కాలాంతరమునందు శ్వేతజాతులకు మహాదుఃఖానుభవమునకు మూలము గాగలదు. యుద్ధము ప్రారంభమై ౬ మాసములైనను యూరపురాజ్యముల తటస్థభావము మానవధర్మ విశ్వాసమును నిర్మూలము చేయుచున్నది. ముస్సోలినీగారు విజయోన్మాద దశయందయినను ఒక్కక్షణము రోమకసామ్రాజ్య చరిత్రమును సంస్మరించుట వివేకోదయమునకు సాధనము గాగలదు. అబిసీనియాభయంకరసంగ్రామము, జర్మనీ రైనులాండు ఆక్రమణము, జపాను మంగోలియాఆక్రమణము తుర్కీ డార్డెనెల్సు సంరక్షణేచ్ఛ ప్రపంచమునకు రానున్న

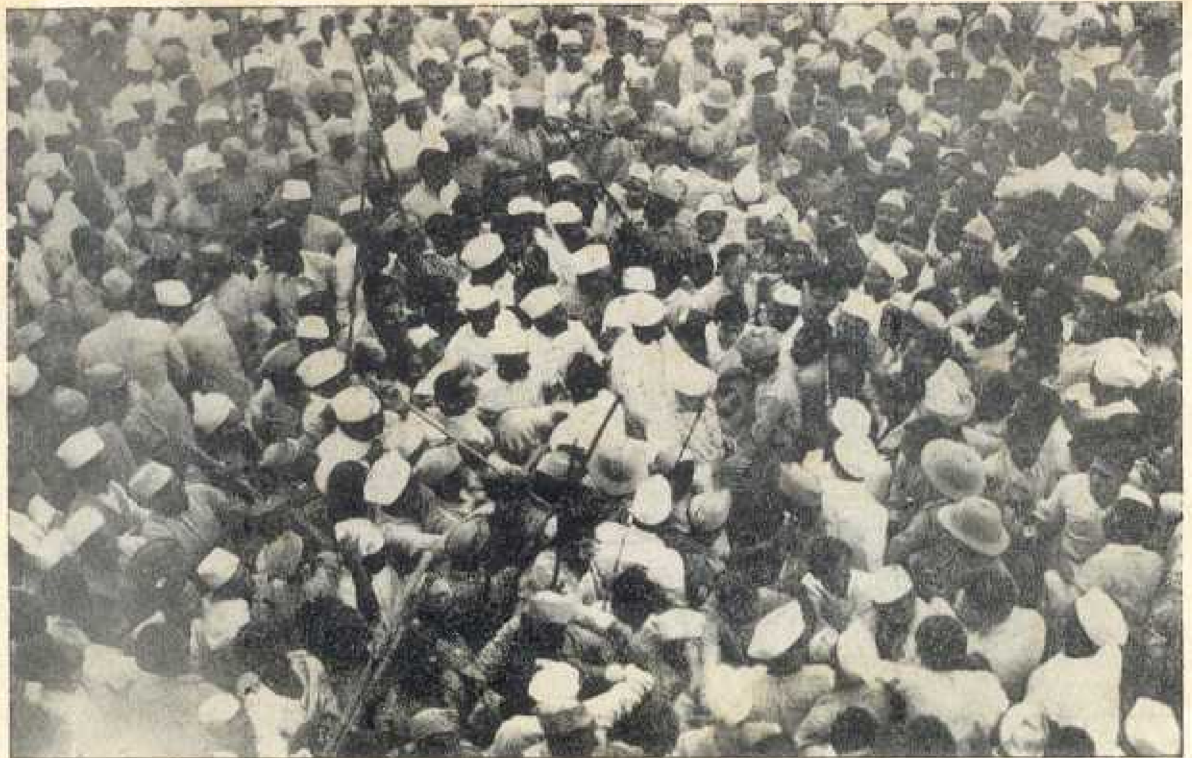
౫. స్వదేశీప్రదర్శనమున నూలు వడకుచున్న ఆంధ్రస్త్రీలు

౬. స్వదేశీప్రదర్శనమున జముకాళమునునేయుచున్న స్వీడనుయువతి
(శాంతి నికేతనమున నీమె యుపాధ్యాయిని)

౭. అధ్యక్షుని యూరేగింపు ౧, లక్నో

౮. అధ్యక్షుని యూరేగింపు ౨, లక్నో

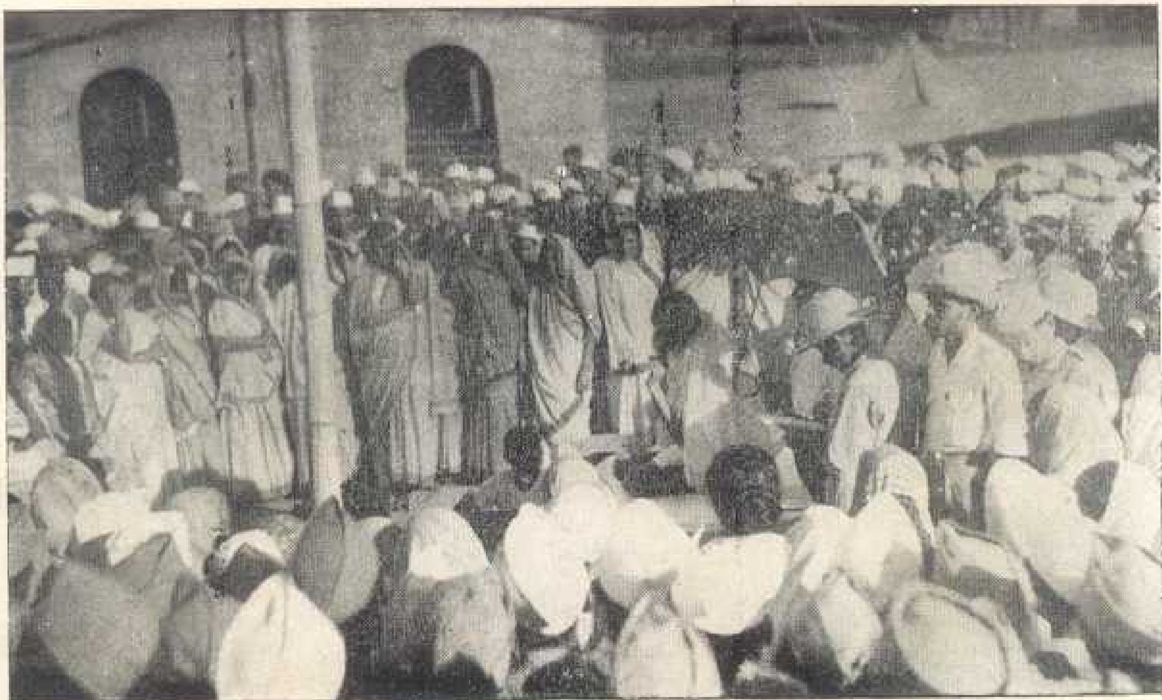
౧౩. కార్యనిర్వాహక సంఘసమావేశమునకయి ఆనంద భవనమునకు (అలహాబాదు) పోవుచున్న డా. పట్టాభి, రాజేంద్రప్రసాదులు

౧౪. స్వదేశీప్రదర్శనమున పండ్లను కాయలను పరికించుచున్న గాంధిమహాత్ముడు.

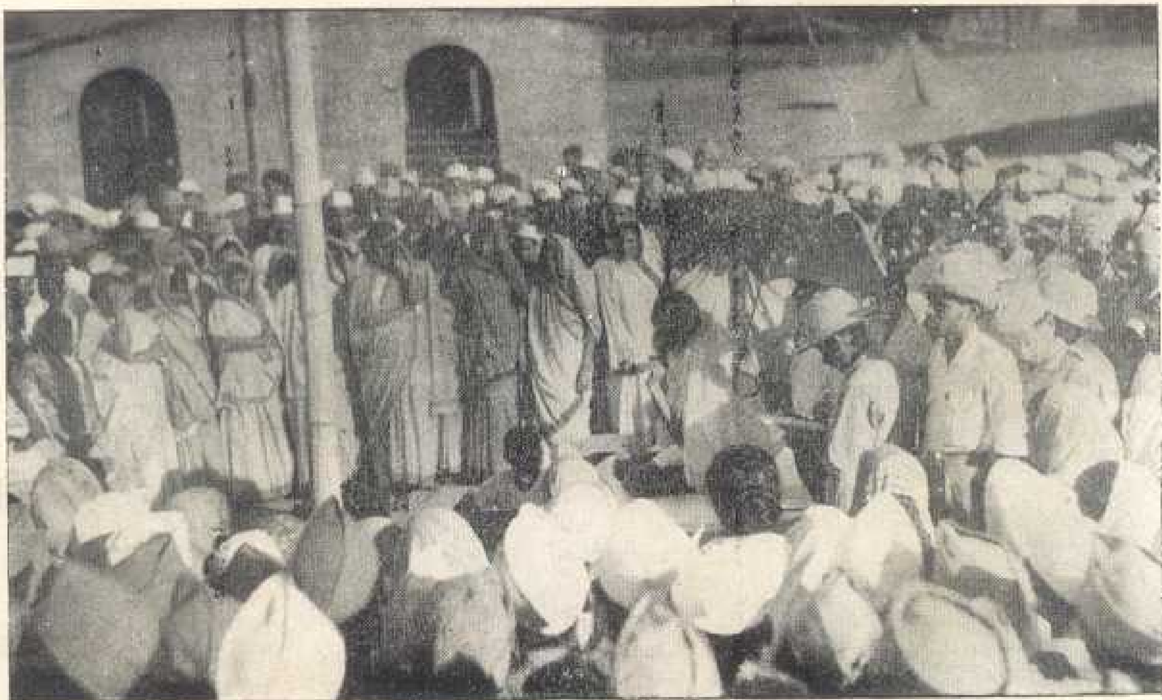
౧౫. వాలంటీరులను పరికించుచున్న గాంధిమహాత్ముడు

౧౩. స్త్రీ పురుష స్వచ్ఛంద సేవాదళము నెదుర నుపన్యసించుచున్న మహాత్ముడు

౧౪. విషయనిర్ణయసభయందలి స్త్రీ బృందము

౧౬. స్త్రీ పురుష స్వచ్ఛందసేవాదళము నెదుర నుపన్యసించుచున్న మహాత్ముడు

౧౭. విషయనిర్ణయసభయందలి స్త్రీ బృందము

మిశ్ర ప్రకృతి (C. G. J.)

ఊటీ ప్రకృతి (C. G. J.)

పంచతంత్రము

కిళాంబి రాఘవాచార్యులు

పంచతంత్రము ప్రాచ్యకథా వాఙ్మయమున నగ్రస్థానమును వహించుచున్నది. ప్రాచీనకాలమునుండియుఁ బంచతంత్ర మెట్టి ప్రాముఖ్యమును గాంచినదో మనకు దాని భాషాంతరీకరణముల వలన విస్పష్టమగును. పాశ్చాత్య విద్వాంసులలోఁ బెక్కురు హిందూదేశమే కథావాఙ్మయమున కుత్పత్తిస్థానమని యంగీకరించియున్నారు. పంచతంత్రము ప్రథమమున నెప్పుడు రచింపఁబడియెనో, దాని మూల మెట్లుండెనో తెలియుటకుఁ దగిన యాధారములులేవు. ఆఱవ శతాబ్దమున నిది పారశీక రాజగు 'ఖుస్రూ నూషీర్వాన్' యొక్క యాస్థాన వైద్యుఁడగు 'బర్జుయీ'చేఁ బ్రాచీన పారశీకము, లేక పహ్లవీ (Pahlavi) భాషలోనికనువదింపఁబడెను. కాని యది మనకు లభించుటలేదు. పహ్లవీభాషనుండి యాఱవశతాబ్దమునందే 'సిరియను భాష'లోనికిని, ఎనిమిదవ శతాబ్దమున 'అరబిక్' భాషలోనికిని యిది పరివర్తన మొనర్పఁబడినది. ఇవియే మనకు లభించిన ప్రాచీనభాషాంతరీకరణములు. ఈభాషలయందు బంచతంత్ర మను గ్రంథనామము గానవచ్చుటలేదు. కరటక దమనకము లను జంబుకనామముల గ్రహించి Kalilag and Damnag అని సిరియను భాషలోను, Kalilah wa Dimnah అని యరబిక్ భాషలోను పిలువఁబడుచున్నవి. వీనిని మన పంచతంత్రముతోఁ బోల్చిచూచినచో మూలగ్రంథమున నైదుభాగములేకాక మఱికొన్ని భాగము లుండియుండు నని విమర్శకు లూహించుచున్నారు.

అరబ్బీభాషనుండి పదునొకండవ శతాబ్దమున గ్రీకుభాషలోనికిని, దానినుండి పదునాఱవ శతాబ్దమున నిటలీభాషలోనికిని, పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున జర్మను, ఇంగ్లీషు భాషలలోనికిని నీగ్రంథ మనువదింపఁబడినది. మఱియు నరబ్బీగ్రంథము ననుసరించి క్రీ. శ. 1140 ప్రాంతమున నస్రుల్ హమీదుచేఁ బారశీకభాషలో రచింపఁబడిన గ్రంథమునుండి పదునైదవ శతాబ్దమునఁ బారశీకముననే 'అన్వారి సుహైలీ' అను గ్రంథము రచింపఁబడెను. దీనినిబట్టి ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు, స్వీడిషు, జర్మను మున్నగు భాషలలోఁ బెక్కు భాషాంతరీకరణములు గలవు. పండ్రెండవ శతాబ్దమున 'జోయెల్' అనువానిచే రచింపఁబడిన 'హీబ్రూ' పరివర్తనమునుండి 'జాన్ ఆఫ్ కాపువా' చే లాటినుభాషలో మఱియొక గ్రంథము రచింపఁబడెను.

కేవలము భాషాంతరీకరణములే ప్రకటన యటుండఁ బంచతంత్రములోని కథలు కొన్ని పాశ్చాత్యవాఙ్మయమునఁ గానవచ్చుచున్నవి. గెస్టారోమనేరమ్(Gesta Romanarum) నందును, బొకాషియో (Boccacio), చాసరు (Chaucer), లా ఫాంటైను (La Fontaine), గ్రిమ్ (Grimm) మొదలగువారి గ్రంథములందును బంచతంత్రమునందలి కథలు గలవు. లా ఫాంటైను తన గ్రంథమున హైందవ ఋషియగు పిల్పాయి (బిడ్పాయి) నుండి చాల కథలను గైకొంటినని వ్రాసియున్నాఁడు. పిల్పాయి యనునది విద్యాపతి యను సంస్కృతపదమునకు రూపాంతర మని పాశ్చాత్యులు వ్రాసియున్నారు. కథావాఙ్మయ మంతయుఁ బెక్కువిషయముల హిందూదేశమున నభివృద్ధిగాంచుటచే నచటినుండియే పాశ్చాత్యులు గైకొని రనుట యుక్తము. బౌద్ధగ్రంథపరివర్తకు లగు 'రిస్ డేవిడ్సు' (Rhys Davids) మున్నగువా రటులనే యూహించుచున్నారు. పాశ్చాత్యదేశములనుండి, ముఖ్యముగ గ్రీసుదేశమునుండి హిందువులీకథలను గైకొనిరను వాదమును గలదు (వీబరు, బెన్ఫీ, బెరడీలు కీతు మున్నగువారు). అది సహేతుకము కాదు.

పంచతంత్రము - బౌద్ధ వాఙ్మయము

బుద్ధుని నిర్వాణానంతరము రెండు మూఁడు శతాబ్దములకు క్రీ. పూ. 250 సంవత్సరప్రాంతమునఁ బాటలీ

పుత్ర నగరమున జాతకకథలు సమకూర్పఁబడెనని తెలియుచున్నది. పంచతంత్రములోని కథలు కొన్ని జాతక కథలయందుఁ గలవు. సుప్రసిద్ధమగు బార్హట్ స్తూప (Barhut Stupa) మునఁ బంచతంత్రకథలు కొన్ని చిత్రింపఁబడినవి.

(౧) సిహాచమ్మ జాతకము-(Fausboll - Jataka Stories No, 189) సింహచర్మమును ధరించిన గార్దభము కథ.

(౨) కచ్ఛపజాతకము (No. 215) ప్రలాపముచేఁ జెడిన కచ్ఛపవృత్తాంత మిందుఁగలదు.

(౩) వినీల జాతకము (No. 160) హిమాలయమునకుఁ గొనిపోఁబడిన కాకవృత్తాంతము.

(౪) జంబుఖాదక జాతకము (No. 294) జంబుకము వాయసమును మోసగించి యామిషమును గైకొనిన కథ.

(౫) కోతి గుండెకాయ కథ No. 208).

పంచతంత్రము బౌద్ధగ్రంథము కాకపోయినను, కొంతవఱకు బౌద్ధకథలపై నాధారపడియున్నదని మాగ్డొనలు తన సంస్కృతవాఙ్మయచరితమున వ్రాసియున్నాఁడు. ఏడవ శతాబ్దమునాఁటికే బౌద్ధగ్రంథములనుండి చాలకథలు చైనాభాషలోని కనువర్తింపఁబడినట్లు దెలియుచున్నది. పైఁ దెలుపఁబడిన జాతకకథలు పంచతంత్రమునఁ జేర్పఁబడినవా, లేక పంచతంత్రకథల ననుసరించి బుద్ధుని యవతారవిశేషములఁ దెలుపుటకై జాతకకథలు రచింపఁబడినవా యనువిషయమున భిన్నాభిప్రాయములు గలవు. రెండును జనసామాన్య గాథలపై నాధారపడి యుండవచ్చునని కొందఱు వ్రాయుచున్నారు. బుద్ధుని యవతారవిశేషములఁ దెలుపుటకై కొన్ని కథలను బౌద్ధులు గైకొనినుటయే యుక్తియుక్తము.

పంచతంత్రము - సంస్కృత కథావాఙ్మయము

ప్రాచీన కాలమున బృహత్కథయొకటికలదనియు, దానిని గుణాఢ్యుఁడు పైశాచిభాషలో రచించెననియు మనకు క్షేమేంద్రుని బృహత్కథామంజరివలనను సోమదేవుని కథాసరిత్సాగరమువలనను దెలియుచు[న్న]ది. 'భూతభాషామయీం ప్రాహు రద్భుతార్థాం బృ[హ]త్కథాం' అని దండి తన కావ్యాదర్శమున దానిం [బ్ర]సించెను. బాణ సుబంధులును బృహత్కథను ద[మ] కావ్యములఁ బేర్కొనియున్నారు. ఈబృహత్కథ క్రీ. 1-2 శతాబ్దములనాఁటికి రచియింపఁబడియుండు[నని] బ్యూలరు (Buhler) మొదలగువారు తలఁచుచున్నా[రు.] క్షేమేంద్రుఁడును, సోమదేవుఁడును దమ గ్రంథము[లను] బృహత్కథానుసారముగ రచించియుండుటచే, వా[రి] యందలి కథలు మూలమునఁగూడ నుండియుండుగ నివ[ని] యూహింపనగును. కథాసరిత్సాగరమున శక్తియశో[లం] బకములోఁ (తరంగ ౬౦-౬౪) గొన్ని పంచతంత్ర క[థలు] గలవు. కొందఱు విమర్శకులు పంచతంత్రములోని క[థ]లనవో బృహత్కథయందుఁ జేర్చియుందురని యూహి[ం]చుచున్నారు. ఇది విమర్శనీయము.

(౨) పంచతంత్రము ననుసరించి నారాయ[ణ] పండితుఁడు తన హితోపదేశమును రచించెను. ధ[వల]చంద్రుని యాస్థానమునఁ గలఁడనుటయే కాని యా[తని] కాలనిర్ణయమునకుఁ దగిన యాధారములు లేవు. [ఈ] గ్రంథము పంచతంత్రముకంటెను విశేషముగ మన[దేశ]మందుచు బాలురచేఁ బఠింపఁబడుచున్నది. పాశ్చా[త్య] దేశములలో, నందు ముఖ్యముగ నింగ్లండు దేశమ[ున] సంస్కృత విద్యాభ్యాసన మొనర్చువారిచే నిది ప్రథ[మ]మునఁ బఠింపఁబడుచున్నదని మాగ్డొనలు వ్రాసి[యు]న్నాఁడు. ఇందుఁ బంచతంత్రకథలు చాలవఱకుఁ గల[వు.]

(3) క్రీ. శ. 10-12 శతాబ్దముల నడుమ జై[ను]లచే 'పంచాఖ్యానక, తంత్రాఖ్యాయిక' లను పేర[కథలు] రెండుమారులు రచింపఁబడినవి. అందు రెం[డవది] పూర్ణభద్రవిరచితము. పంచతంత్రమునకు మొదటి గ్ర[ంథ]ము చేరువుగ నున్నదని పలువు రంగీకరించియున్నా[రు.] పూర్ణభద్రుని గ్రంథమునఁ బెక్కుకథలు తరువాతఁ [...]

బడినది. పంచాఖ్యానకము నెవరు రచించిరో తెలియుట లేదు. కాని పదునేడవశతాబ్దమున దానికి వివరణముగఁ బంచాఖ్యానోద్ధార మను గ్రంథము మేఘవిజయునిచే రచింపఁబడినది.

దేశభాషలలోఁ బంచతంత్రము

పంచతంత్రమును, హితోపదేశమును సంస్కృత భాష నభ్యసించు బాలురకుఁ బఠనీయ గ్రంథము లగుటచే నాయా దేశభాషలలోనికిఁ బెక్కుసారు లనువదింపఁ బడినవి. అధునాతన గ్రంథము లటుండ నాంధ్రమునఁ బంచతంత్రమును నారాయణకవియు, వేంకటనాథకవియుఁ బద్యకావ్యములుగఁ బదునైదవ పదునాఱవ శతాబ్దముల రచించిరి. దుర్గసింహుఁడు పదునొకండవ శతాబ్దముననే దీనికిఁ గన్నడభాషలోనికిఁ బరివర్తన మొనర్చెను. వంగ భాషయందు దీనికిఁ బ్రాచీనపరివర్తనములు గానవచ్చుట లేదు. కాని పందొమ్మిదవ శతాబ్దారంభమున మృత్యుంజయుఁడను కవి బేతాళపంచవింశతికథలను, హితోపదేశమును వంగభాషలో రచించెను. గుజరాతీ, మహారాష్ట్రము, తమిళము మున్నగు భాషలలోఁగూడ దీనికిఁ బరివర్తనములు గలవు. ఇదియే పంచతంత్రముయొక్క ప్రాముఖ్యమును వేనోళ్లఁ జాటుచున్నది.

పంచతంత్రము - వివిధప్రతులు

పంచతంత్రమునకు వివిధదేశప్రతులు గన్పడుచున్నవి. వాని మూలము లొకదానితో నొకటి సరిపోవుట లేదు. కాశ్మీర, నేపాళ, దాక్షిణాత్యప్రతులు వీనిలో ముఖ్యములైనవి. తంత్రాఖ్యాయిక, కథాసరిత్సాగరము, బృహత్కథామంజరి మున్నగు గ్రంథములలోని కథాభాగము బహుప్రాచీనమైనదని పలువు రంగీకరించియున్నారు. వివిధప్రతులను సంగ్రహించి పాశ్చాత్యవిద్వాంసులు హెర్టల్ (Hertel), బ్యూలరు (Buhler), కీల్‌హారన్ (Keilhorn), ఎడ్గర్టన్ (Edgerton) మొదలగువారు తమతమ పంచతంత్రములఁ బ్రకటించియున్నారు. దాక్షిణాత్యప్రతుల మూలములును భిన్నమార్గములఁ బ్రోక్కుచున్నవి. తొంబదియాఱు కథలు గల పంచతంత్రప్రతియుఁ గలదు. అదియే డూబోగారి (Dubois) పంచతంత్రకథలకు మూలమని వారు వ్రాసియున్నారు.

పంచతంత్రము - స్మృతులు, శాస్త్రగ్రంథములు

పంచతంత్రము ధర్మార్థ కామ మోక్షములను గూర్చిన పలువిషయములఁ గథాపూర్వకముగ రాజపుత్రుల కుపదేశించుటకై రచింపఁబడియుండుటవలన నందు పెక్కుశ్లోకములు మన్వాదిస్మృతులనుండి గైకొనఁబడినవి. పెక్కుతావుల 'తథాచ మనుః', 'తతో ధర్మశాస్త్రాణీని మన్వాదీని', 'ఇతినారదోఽబ్రవీత్' మున్నగునవి గలవు. మిత్రభేదమునందలి (౧-౩౩౮) "శ్లేష్మాశ్రు బాంధవై ర్ముక్తం......" అనుశ్లోకము యాజ్ఞవల్క్యస్మృతిలో నున్నది. పంచతంత్రకారునికి స్మృతులు, పురాణములు, నీతిశాస్త్రగ్రంథములును దెలియుననుట స్పష్టము. మనుస్మృతి క్రీ. శ. 2. 3 శతాబ్దములనాఁటికి రచింపఁబడియుండునని పాశ్చాత్యులు తలఁచుచున్నారు. పంచతంత్రమునఁ గన్పడు మనుస్మృతి శ్లోకముల నిటఁ జూపుచున్నాఁడను:

పంచ. ౧-౧౭౧ "తృణాని భూమి రుదకం" మను. 3—౧౦౧

౧-౪౪ "ఆకారై రింగితై ర్గత్యా" ౮-౨౬

౧-3౪౪ "ప్రజానాం ధర్మషడ్భాగో" ౮-3౦౪

౫-౧౪ "శత మేకోఽపి సంధత్తే" ౭-౭౪

3-౮౫ "క్షేమ్యాం సస్యప్రదాం" ౭-౨౧౨

3-౮౬ "ఆపదర్థే ధనం రక్షేత్" ౭-౨౧3

3-౨౬ "భూమి ర్మిత్రం హిరణ్యంచ"

ఈశ్లోకము కొలఁదిమార్పులతో మనుస్మృతి (౭-౨౦౬) యం దున్నది.

స్మృతులేకాక పంచతంత్రమున బృహస్పతి, ఔశనసుఁడు, చాణక్యుఁడు, శాలిహోత్రుఁడు, వాత్స్యాయనుఁడు మున్నగువారి శాస్త్రగ్రంథముల ప్రశంస

పెక్కు స్థలములఁ గలదు. వీరందఱును మిగులఁ బ్రాచీనులు. ఇవి పంచతంత్ర కాలనిర్ణయమున కుపకరింపదు.

"ధర్మశాస్త్రాణి మన్వాదీని, అర్థశాస్త్రాణి చాణక్యాదీని, కామశాస్త్రాణి వాత్స్యాయనాదీని"
పంచ. పు. ౨.

"ఇత్యువాచ బృహస్పతిః" ౪-౧౯ శ్లో.

"బుద్ధ్యా యతో హతా నందా శ్చాణక్యే నాసిపాణయః" ౫-౪౭ శ్లో.

"భార్గవో ఽబ్రవీత్" ౫-౬౩ శ్లో.

"ఔశనస బార్హస్పత్య చాణక్య మతవి త్తదను ష్ఠాతాచ" ౫-పుట ౫౭.

"శాలిహోత్రేణ పున రేతద ప్యుక్తమ్"
౫-పు. ౫౮.

"ప్రోక్త మశ్వవిద్యే భగవతా శాలిహోత్రేణ"
పు. ౫౯.

"శాస్త్రంచ యస్యోశనసా ప్రణీతం" ౫-౯౦ శ్లో.

"రాత్రి శేషం యావ ద్వాత్స్యాయనోక్తవిధినా నిషేవ్య" ౧-పుట ౩౮.

ఇందుఁ జాణక్య బృహస్పతు లర్థశాస్త్రములను, శుక్రుఁడు నీతిసారమును రచించిరి. శాలిహోత్రుఁడు పశువైద్యశాస్త్రమును రచించెను. అందలి భాగములు కొన్ని క్రీస్తుని పారసము స్పష్టమునఁ గలవని విమర్శకులు వ్రాయుచున్నారు.

మఱియుఁ బంచతంత్రమున దామోదరుని కుట్టనీమతము, వరాహమిహిరుని బృహత్సంహిత, కామందక నీతిసారము, రతిరహస్యము మున్నగు గ్రంథములనుండి కొన్ని శ్లోకము లచటనచట నుదాహరింపఁబడినవి. వరాహమిహిరుఁడు తన బృహత్సంహితను క్రీ. శ. 550 ప్రాంతమున రచించెనని తెలియుచున్నది. పంచతంత్రము క్రీ. శ. 531-579 వఱకు రాజ్యమేలిన ఖుస్రూనూషిర్వాన్ కాలమున పహ్లవీభాషలోనికి కనువదింపఁబడుటచే నప్పటి కొకశతాబ్దమునుండి యైనను ప్రాముఖ్యమును గాంచియుండవలయును. వరాహమిహిరుని గ్రంథమును బంచతంత్రకారుఁడు చూచియుండెననుట యుక్తియుక్తము కాదు. బృహత్సంహితలోని శ్లోకములు దరువాతఁ బంచతంత్రమున నెవరో చేర్చియుందురు. కుట్టనీమతకర్తయగు దామోదరగుప్తుఁడు కాశ్మీరదేశ ప్రభువగు జయాపీడుని (క్రీ. శ. 779-813) మంత్రి యగుటచే నాతని గ్రంథములోని శ్లోకములుఁ గూడ నిటీవల చేర్చియుందురు. కామందకనీతిసారకాలమును వాఙ్మయ పరిశోధకులు సరిగ నిర్ణయించి యుండలేదు. కామందకి చాణక్యుని శిష్యుఁడనియు, నాతని గ్రంథముపై నాధారపడి తన నీతిసారమును రచించెననియు మాత్రము మనకుఁ దెలియును. కామందకమునుండి యిరువది శ్లోకములు పంచతంత్రమున నీయఁబడినవి. రతిరహస్యముకూడఁ గుట్టనీమతమువలె నాధునిక గ్రంథమే కాఁ బై గ్రంథములలోని శ్లోకము లిటీవలఁ బంచతంత్రమునఁ జేర్పఁబడియుండ ననుటయే సమంజసము.

పంచతంత్రము - రామాయణ మహాభారతములు

పంచతంత్రములో మహాభారతములోని శ్లోకములు సుమారు ముప్పది గన్పడుచున్నవి. రామాయణమునుండి రెండుమూఁడు శ్లోకములు మాత్రమే గైకొనఁబడినవి. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వాని నిటఁ జూపలేదు. మహాభారత రచనము క్రీస్తుపూర్వమే ప్రారంభింపఁబడెననియు, క్రీ. శ. 1, 2 శతాబ్దములనాఁటికి నిప్పటి స్వరూపమును గాంచెననియు విమర్శకుల యభిప్రాయము. అది పంచమవేదమని పిలువఁబడి ధర్మార్థ కామమోక్షములఁ బోధించు వివిధవిషయముల నుద్ఘాటించుచున్నది. అట్టిమేడఁ బంచతంత్రకారుఁడు తాను వచింపఁబోవు నీతులకుఁ బ్రమాణముగ మహాభారతమునుండి శ్లోకముల నుదాహరించుకొనెననుటయే యుక్తము. అందువలనఁ బంచతంత్రము క్రీ. శ. 1, 2 శతాబ్దములకుఁ దరువాత రచియింపఁబడియుండవలెను.

పంచతంత్రము - కావ్యనాటకములు

పంచతంత్రములోని 'ఏతా హసంతిచ రుదంతిచ కార్యహేతోః,' "సముద్రవీచీవ చలస్వభావాః," (౧-౧౯౨, ౧౯౪) అను శ్లోకములు మృచ్ఛకటికములోఁ గలవు (అంక ౪). మృచ్ఛకటికము క్రీ. శ. 3, 4 శతాబ్దముల నాటి గ్రంథమని విమర్శకులు నుడువుచున్నారు. పంచతంత్రములో నీశ్లోకములు యువతీగర్హణవిషయమున వ్రాయఁబడినవి. ఈసందర్భమునఁ బదునాఁడు శ్లోకములు గలవు. 'ఏవ మనేకాని సూక్తాని చింతయతస్తస్య......' అని యాఘట్టము ముగింపఁబడినది. పంచతంత్రమున నివి మృచ్ఛకటికమునుండి గైకొనఁబడెనని తోఁచుచున్నది.

మఱియుఁ గాళిదాసుని కుమారసంభవములోని (౨-౫౫)

"ఇతః స దైత్యః ప్రాప్తశ్రీ ర్నేత ఏవార్హతి క్షయమ్,
విషవృక్షోఽపి సంవర్ధ్య స్వయం ఛేత్తు మసాంప్రతమ్,"

అని బ్రహ్మ తారకాసురునిగూర్చి పల్కిన శ్లోకము సంజీవకునిగూర్చి పింగళకుఁడు చెప్పినట్లుగలదు. మహాకవి కాళిదాసుఁడు పాశ్చాత్యు లంగీకరించినట్లు గుప్తరాజులకాలముననే యుండెనేని యీశ్లోకమును నాల్గవ శతాబ్దానంతరము పంచతంత్రకారుఁడు గైకొనియుండును. పంచతంత్రమునందలి శ్లోకములు కొన్ని శార్ఙ్గధరపద్ధతి, సుభాషితావళి మున్నగు గ్రంథములందు బిజ్జ, ముక్తాపీడ, కృష్ణమిశ్ర, విక్రమాదిత్య, మహారాజ, భట్టోద్భటుల కారోపింపఁబడినవి. వీని సత్యాసత్యనిర్ణయమునకు వలయు నాధారములు మృగ్యములు. సుభాషితావళి మున్నగు గ్రంథములను శ్లోకకర్తలవిషయమునఁ బ్రమాణముగఁ గైకొనరాదు.

ఈ క్రిందిశ్లోకములు రెండును మాఘుని శిశుపాలవధ మహాకావ్యమునుండి (స. ౨-౧౦, ౫౪ శ్లో.) పంచతంత్రమునఁ జేర్పఁబడినవి :

"ఉత్తిష్ఠమానస్తు పరో నోపేక్ష్యః పథ్యమిచ్ఛతా,
సమౌ హి శిష్టై రామ్నాతౌ వర్త్స్యన్తా
వామయస్స చ." (పంచ ౧-౨౩౪)

"చతుర్థోపాయసాధ్యేతు రిపౌ సాంత్వ ముపక్రియా,
స్వేద్యమామజ్వరం ప్రాజ్ఞః కోఽంభసా పరిషించతి."
(3-౨౬)

పంచతంత్రము - భర్తృహరిసుభాషితశతకత్రయము

భర్తృహరిశతకత్రయమునఁ బంచతంత్రములోనివి పండ్రెండు శ్లోకములు కొలఁదిమార్పుతోఁ గన్పడుచున్నవి. భర్తృహరి మిగుల ప్రాచీనుఁడని పలువు రంగీకరించియున్నారు. కాని యతనికాలమును సరిగ నిర్ధారణ మొనర్పియుండలేదు. వాక్యపదీయ, శతకత్రయకర్త లొక్కరా, యిరువురా యను విషయము సంశయగ్రస్తమైయున్నది. చీనాయాత్రికుఁడగు 'ఇట్సింగు' వ్రాఁతలనుబట్టి 'మాక్సుముల్లర్' మొదలగువారు వీరి నైక్యమును సిద్ధాంతీకరించిరి. కాని వాక్యపదీయకర్త బౌద్ధుఁ డగుటవలనను, బౌద్ధమతసూచనలు శతకత్రయమునఁ గన్పడకపోవుటచేతను వారిద్దఱును ప్రత్యేకవ్యక్తులని 'కీత్' మున్నగువారు వ్రాసియున్నారు. భర్తృహరికి భట్టివిక్రమార్కులతోడి సంబంధము నిరాధారమగు విషయములనుబట్టి యూహింపఁబడినది. శతకత్రయములోని శైలిని బరిశీలించినచో నందలి శ్లోకముల నొక కవియే రచించియుండు నని మన మూహింపవలసియున్నది. కాని కొన్నిశ్లోకము లితర గ్రంథములనుండి యందుఁ జేర్పఁబడియుండెననుట స్పష్టము. పంచతంత్ర శతకత్రయముల పౌర్వాపర్యముల నిర్ణయించుట సులభమగువిషయము కాదు. ఒకవేళ పంచతంత్రకారుఁడు కొన్నిశ్లోకముల శతకత్రయమునుండి గైకొనియుండవచ్చును. లేదా వాని నెవరయినఁ బంచతంత్రమున నిటీవలఁ జేర్చియుండవచ్చును. రెండు గ్రంథములందుఁ గన్పడు శ్లోకము లిట జూపఁబడినవి :

౧. ౧-౧౯౫, ౧౯౬ "మధుతిష్ఠతి వాచి యోషితాం" శృంగార. ౬౦.
౨. ౧-౧౩౫ "జల్పంతి సార్ధమన్యేన" శృం. ౫౦.
౩. ౧-౧౬౯ "దౌర్మంత్ర్యాన్ నృపతి ర్వినశ్యతి" నీతి. 33.

౪. ౧-౧౯౧ "అవర్తః సంశయానాం" శృం ౪౫.

౫. ౧-౩౫౦ "సంతప్తాయసి" నీతి ౫౮.

౬. ౧-౪౨౫ "సత్యాన్నృతాచ" ,, ౩౮.

౭. ౨-౧౯ "రవినిశాకరయోర్గ్రహపీడనం" నీతి. ౮౫

౮. ౩-౧౭౭ "ప్రారభ్యతే నఖలు" ,, ౭౨

౯. ౪-౩౨ "నామృతం నవిషం కించిత్" శృం. ౪౪

౧౦. ౪-౩౪ "స్త్రీముద్రాం ఝుష కేతనస్య" శృం. ౭౯

౧౧. ౪-౭౭ "శ్వేతం పరం శిరసి వీక్ష్య" వైరాగ్య. ౭౭

౧౨. ౪-౭౮ "గాత్రం సంకుచితం" ,, ౭౬

౧౩. ౫-౨౬ "తా నీంద్రియా ణ్యవికలాని" ఇది నీతిశతకములోని దని తెలాంగుగారు తమ యుపోద్ఘాతమున వ్రాసియున్నారు.

౧౪. ౧-౨౭౫ "సేవాధర్మః పరమగహనః" ఇందలి నాల్గవపాదమున్మాత్రమే నీతిశతకమున ౪౭వ శ్లోకమునఁ గలదు. ఈసందర్భమున బొంబాయి సంస్కృత గ్రంథావళిలో బ్యూలరు, కీలోహారనుగార్లచేఁ బ్రకటింపఁబడిన పంచతంత్ర ముపయోగింపఁబడినది.

పంచతంత్రము - జైన బౌద్ధమతములు

పంచతంత్రము బౌద్ధగ్రంథము కాదు. అది హిందూధర్మ పునరుద్ధారణమునకే రచింపఁబడిన దనియు, జైనబౌద్ధ యుగముల యనంతరము గుప్తసామ్రాజ్యాధీశుల కాలమున రచింపఁబడియుండు ననియు (క్రీ. శ. 4, 5 శతాబ్దములు) మార్గోసలు మున్నగువారు వ్రాసియున్నారు. అపరీక్షితకారక మను నైదవతంత్రమున మొదటికథయందు జైనబౌద్ధుల ప్రశంసగలదు.

'అథ తస్య స్వప్నే పద్మనిధిః క్షపణకరూపీ దర్శనం గత్వా ప్రోవాచ' (౫. పుట ౩౯)

'క్షపణకవిహారం గత్వా జినేంద్రస్య ప్రదక్షిణాత్రయం విధాయ. (౫. పు. ౩౯)

'జయంతి తే జినా యేషాం కేవలజ్ఞానశాలినామ్' శ్లో-౧౨.

'సా జిహ్వా యా జినం స్తౌతి త చ్చిత్తం యజ్జినే రతమ్' శ్లో. ౧౩.

హర్షకృతనాగానందనాటకములోని నాందీశ్లోకము (ధ్యానవ్యాజ ముపేత్య) గూడ పై సందర్భమునసే పంచతంత్రమునఁ గలదు. (౫-౧౪)

పంచతంత్రకాలము

పైఁ జర్చింపఁబడిన విషయములవలనఁ బంచతంత్రము రామాయణ, మహాభారత యుగానంతరమున క్రీ. శ. 550 సంవత్సరమునకుఁ బూర్వమే రచింపఁబడి యుండుననియుఁ, దరువాత శిశుపాలవధ, నాగానందము, బృహత్సంహిత, కుట్టనీమతము మున్నగు గ్రంథములందలి పెక్కు శ్లోకము లందు నీతిశాస్త్రప్రమాణములకై చేర్పఁబడియుండుననియు విస్పష్టము. పారశీకభాషలోని కానుకి శతాబ్దమునసే పరివర్తింపఁబడుటవలన నిది 4, 5 శతాబ్దములనాటికే రచింపఁబడియుండ నగును. ఒకవేళ మార్గోసలుగారు వ్రాసినటులు గుప్తులకాలమునాటిదేమో? పాశ్చాత్య భాషలనుండి దీనారము (Latin-Denarius), ద్రమ్మ (Greek-Drachma) మున్నగు పదములు గైకొనఁబడినవి. కౌటిల్యుని దని ప్రకటింపఁబడిన యర్థశాస్త్ర మప్పటికున్నను, లేకపోయినను బంచతంత్రకారునికిఁ గామందకనీతిసారము గాని, తత్పూర్వవిరచితములగు నర్థశాస్త్రములుగాని పరిచితము లనుట స్పష్టము. రామాయణాది గ్రంథములవలె నరళము, సులభమును నగుశైలిఁ రచింపఁబడకపోవుటచేనిది కావ్యయుగమున రచింపఁబడినదని యూహింపవచ్చును. గ్రంథకర్త యెవరో నిర్ధారణ మొనర్చుటకుఁ దగిన యాధారములు లేవు. ప్రథమమునఁ దెలుపఁబడిన విష్ణుశర్మయే గ్రంథకర్త యగునో నతఁడు మహిళారోప్యనగరమునకుఁ బ్రభువగు నమరశక్తిసూనులకు ,విద్య నేర్పుటకై

...ని రచించియుండుటచే దాక్షిణాత్యుఁడే యగును. ఇదియును నిరాధార మని 'కీత్' తన సంస్కృత వాఙ్మయ చరిత్రమున వ్రాసియున్నాఁడు. హిందూదేశమున విశేష ప్రాముఖ్యమును గాంచియుండుటచే నీగ్రంథము పెక్కు మార్పులను జెందియున్నది. వివిధ దేశ ప్రతులను కథాసరిత్సాగరాది గ్రంథములతో సంప్రతించి మూల ప్రతిని నిర్ణయించుటకు ప్రాచ్యపాశ్చాత్యులు శ్రమపడుచున్నారు. కాని యీప్రయత్న మింకను సఫలము కాలేదు.

గ్రంథప్రాశస్త్యము

వేదయుగమునాఁటినుండియు జంతుజాలమునకు సంబంధించిన కథలు హిందూదేశమునఁ గలవు. కాని వాని నన్నిటిని పుష్పమాలయందువలె నొక్కగ్రంథమున సమకూర్చి, యందు ధర్మార్థకామమోక్షముల నుపదేశించు నీతుల నుద్ఘాటించు గ్రంథములలో నిది మిన్నయైయున్నది. అందును కథలలోఁ గథల నిమిడ్చెడి బుద్ధికౌశలములు హైందవులవేయనియు, వీరినుండియే అరబ్బులు మున్నగువా రిట్టి కథారచనమును దమ 'అరేబియను నైట్సు' మొదలగువానియందుఁ గైకొనిరనియు, నిట్టిరచనము చైనాదేశీయుల పెట్టెల దొంతరవలె (Like a set of chinese boxes) హృద్యముగ నుండుననియు మాగ్డొనలు ప్రశంసించియున్నాఁడు. కథలన్నియు వచనరూపముననే రచింపఁబడినవి. అం దుగ్గడింపఁబడిన నీతులుమాత్రము శ్లోకరూపము నందినవి. మానవచేష్టాదికముల ననుకరించు జంతువుల కథలగుటచే నొక యపూర్వమగు హాస్య (Quaint humour) మిందుఁ గలదు. అదియుంగాక యివి మానవులందుఁ గల దుర్గుణాదికముల గర్హించుచు వారిని సన్మార్గవర్తనులఁ జేయుచున్నవి. ఇం దుపదేశింపఁబడిన నీతులు కేవలము లౌకికమార్గానుసారుల యుపదేశములు కావు. ప్రతివిషయమును ధర్మశాస్త్రానుసారముగఁ బ్రతిపాదింపఁబడియున్నది. అందుననే నాఁటికిని నేఁటికిని ఈగ్రంథ మందఱిచేతను బఠింపఁబడి మన్ననను గాంచుచున్నది.

ఆలోచన

అవన్నియు నీ కనువేనా?

ఆంధ్రవిశారద తాపీ ధర్మారావు.

రంగము 1

[పేద ఇల్లు. సాయంకాలము 3½ గంటలవేళ. కోదండరాయలు [illegible] గంటలకు విశ్వకళాపరిషత్తులో "ఆంధ్ర ప్రబంధ వికసనము"ను గూర్చి ఉపన్యసించుటకు సిద్ధపడుచుండును. చినిగిన చొక్కా తొడుగుకొనును.]

ఉమ

అబ్బా! జేబుదగ్గర ఎంతచినిగిపోయినది! ఇంకొకచొక్కా ఉన్నదికదా, అది తొడుగుకొనగూడదా?

కోదండరాయలు

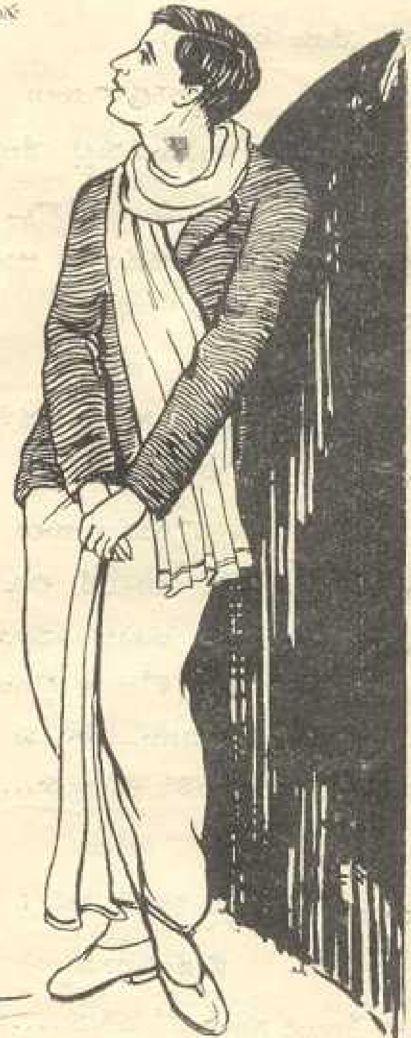
అది ఇంతకన్నను అన్యాయముగా చినిగినది. ఉన్న రెండింటిలో ఇదే మంచిది. (చినుగు సవరించుటకు ప్రయత్నము చేయుచు) కుట్టుటకుగూడ వీలులేనట్లున్నది. పోనిమ్ము. కోటుక్రింద కనబడకుండును. (కోటు తొడుగుకొనుచుండును. చినుగు కనబడుచునేయుండును)

ఉమ

అయ్యో! కోటు వేసుకొనినను చినుగు బయటికి కనబడునండీ.

కోదండరాయలు

ఆ.........(ఆలోచనతో)....... దారిద్ర్యమును కప్పుట ఎంతకష్టము!......ఉమా, ఆ కండువా తెమ్ము చూతము.

ఉమ

(కండువా అందిచ్చును.)

కోదండరాయలు

(కండువాను మెడమీదుగా వేసికొని, ఎడమకొనను కోటుక్రిందుగా కుడివైపున మప్లరువలె ఇముడ్చును. కండువాచినుగొకటి బయటికి కనబడును.) చొక్కా చినుగు కప్పజూచిన కండువాచినుగు బయట పడుచున్నది. (దానిని సవరించి) ఉమా, ఎందుకయినను మంచిది: సూది, దారము తెచ్చి ఈకండువాను చొక్కాతో కలిపి ఇక్కడ ఒక్కపోగు పోయుము. మరి జారదు.

ఉమ

(అట్లు చేయుచుండును.)

కోదండరాయలు

(మిగిలిన కండువాను మెడచుట్టి కేలవైచుచు)

ఓ! ప్రశస్తముగా ఉన్నది. చొక్కా చినిగినదని ఎవరనుకొనగలరు? ఆకారమునకు అంతర్యమునకు అంత భేదము!

ఉమ

పాడు చినుగు. సరిగా గుండెమీదనే చినుగవలెనా, మన దినములు గాని?

కోదండరాయలు

అక్కడే చినుగును. అక్కడే చినుగవలెను. పేదరికములో హృదయము బయటపడవలయును గదా! మరెక్కడ చినుగును? (కోటుభాగములను తగిలించుచు) ఆంధ్రప్రబంధ వికసనము—ఎప్పుడు అనుకొననయినా లేదు. ఏమి చెప్పుదునో తెలియదు......

ఉమ

మీరు వచ్చునప్పటి కెంత సేపగునో?

కోదండరాయలు

ఏడు ఎనిమిది గంటలలో వత్తును.....చూడుము ఉమా, నారాయణ పంతులుగారిని ఒకరూపాయి బదులు అడిగితిని. వారే ౭ గంటలకు ఇక్కడికి పంపుదుమని చెప్పిరి. ఒకవేళ ఆలస్యమైనయెడల మధుర బాబునుగాని, వాణినిగాని వారిఇంటికి పంపి రూపాయి తెప్పించి రాత్రి వంటప్రయత్నమును చేయుము. బిడ్డలను మాత్రము నేను వచ్చునంతవరకు భోజనము లేకుండ ఉండనీయకు. మధ్యాహ్నమే వారికి ఆకలితీర లేదు.

ఉమ

అయ్యో! బిడ్డలు— (ఉప్పొంగని చాటుగా కంట నీరు పెట్టుకొనును.)

(వెలుపల పిలుపు)

అయ్యా, కోదండరాయలుగారూ, వస్తారా?

కోదండరాయలు

అయ్యా, అయ్యా, ఇదిగో వచ్చుచున్నాను. ఉమా, వత్తునా? (అని ఉమను చూచి) అదిగో! అదిగో! కంట నీరు పెట్టుకొనుచున్నావు. తప్పు, తప్పు. మ్రింగివేయుము. ఉమా, బిడ్డలు వచ్చువేళ అయినది సుమా! మ్రింగివేయుము. ష్—

(వెలుపల)

వేగం రండీ, వేళ అయింది.

కోదండరాయలు

ఇదిగో (ఉమ కన్నీరు తుడుచుచు పోవును).

రంగము 2

[విశ్వకళాపరిషత్తుద్వారము. రాత్రి పదిగంటలు. ఉపన్యాసము అప్పుడే ముగిసినది లోపలనుండి ఉత్సాహముతో కరతాళధ్వనులు. చాలమంది ఆమ దిరమునుండి వచ్చుచుందురు. వలయుదై దురులు ఒక్కొక్కగుంపుగా వచ్చుచు ఇట్లు మాటలాడుకొనుచుందురు.]

ఒకగుంపు (సాధారణులు)

ఒకడు

ఎంతమంది వచ్చారు! క్రిక్కిరిసిపోయింది హాల్ అంతాను!

మరొకడు

వచ్చేవాళ్ళేగాని కదలి వెళ్ళినవాడొక్కడైనా ఉన్నాడా? అంతా అలాగ కొయ్యల్లాగ కూర్చుండిపోయారు.

మరొకడు

ఈహాలులో ఏసభకూ ఇంతమంది ఎప్పుడూ వచ్చి ఉండరు.

మరొకడు

కిటికీలనిండా మనుష్యులే. వరండాలలోనూ మనుష్యులే. ఏదో గారడీ జరిగినట్లు కనబడ్డాది గాని తెలుగుసభలాగ కనబడనేలేదు.

రెండవగుంపు (చదువరిగినవారు.)

ఒకడు

తెలుగు మిాటింగుల పరువు నిలబెట్టాడురా మహానుభావుడు. ఏమి పాండిత్యము!

మరొకడు

మన పండితులలాగనా? ఎన్ని నిదర్శనాలు, ఎన్ని సంగతులు, ఎంత విమర్శన ! అంతా, అంత తేలికగా బోధపడేటట్టు ఒకచక్కని కథలాగ చెప్పాడురా.

మరొకడు

ఇవతల తెలుగు, అవతలసంస్కృతము, అవతల ఇంగ్లీషు అన్నిటిలోను బాగా కృషిచేశాడురా.

మరొకడు

కాబట్టే అంతచక్కగా అంతతేలికగా చెప్పగలిగాడు. కాని ఇతనిఫక్కీ అంతా చాలా అపూర్వం. ఇంగ్లీషులోనూ, సంస్కృతంలోనూగూడా ఇలాటిఫక్కీ కనబడదు.

మూడవగుంపు (పండితులు)

ఒకడు

ప్రబంధంఅంటే కలలోనుగూడా అనుకోనిదగ్గర ఆరంభించి ఎంతసక్రమంగా తీసుకవచ్చాడు. మహా సునిశితమైన విమర్శన. ఎప్పుడు చూడాలేదు వినాలేదు, ఇలాంటి విమర్శన.

మరొకడు

సారస్వతంఅంతా అలా నాలుకచివరను ఉందన్నమాట గాని వేరుకాదు.

మరొకడు

ఆవాగ్ధోరణి చూడండి, మహా ప్రవాహం ! మహా ప్రవాహం !

నాలుగవ గుంపు (పెద్దవారు)

ఒకడు

పేరుపొందినవాళ్ల ఉపన్యాసాలు చాలా విన్నాను గాని ఇలాంటిది నా ౮౦ ఏళ్లవయసులోను నే నెప్పుడు వినలేదండి. అద్భుతంగా ఉంది.

మరొకడు

కోదండరాయలు చాలాగొప్పవాడని విన్నాను గాని ఇంతటివాడని నేను అనుకోలేదు. ఇలాంటివాడు ఒక్కడుంటే చాలదా భాషకీ, దేశానికీ అంతటికీ గౌరవం తేవడానికి? భేష్ భేష్ !

మరొకడు

పాండిత్యం అంటే అలా ఉండాలి. కవిత్వంగూడా చాలా బాగాఉంటుందంటారు.

ఐదవగుంపు (తలపాగాలవారు, కోదండరాయలు)

ఒకడు

నా కీవేళ ఇంటిదగ్గర ఎంతో అర్జెంటుపని ఉన్నా, మిా ఉపన్యాసం వదిలివెళ్లడానికి బుద్ధిపుట్టలేదండీ.

మరొకడు

అది ఉపన్యాసంకాదు. అమృతం అలా పంచిపెట్టారు. తెలుగంటే చెవులుమూసుకునేవాళ్లనిగూడా అలా కట్టిపడవేశారు.

మరొకడు

ప్రిన్సిపాల్‌గారూ, ఇలాంటి ఉపన్యాసాలు అప్పు డప్పుడు పెట్టిస్తూఉండండి. చెవులతుప్పయినా పోతుంది.

ప్రిన్సిపాలు

రాయలుగారు ఊ అంటే నా అభ్యంతర మేమీా లేదు. వీరి పేరుచెప్పితే పిలవకుండానే వస్తారు వందలకొద్దీ మనుష్యులు.

కోదండరాయలు

అంతేయు మీఅభిమానముగాని వేరుకాదు. నావలన ఉపయోగము ఏమయిన ఉన్న, తప్పక మీఇష్టము వచ్చి నట్లు చేయుడు.

రంగము 3

[కోదండరాయల ఇల్లు. వీథి అరుగుమీద ఉమ కూర్చుండి ఎదురు చూచుచుండును. లోపల కిరసనాయిల్ బుడ్డీ వెలుగుచుండును. ఒక చింకిచాపమీద చేతులు తలగడలుగా పెట్టుకొని వాణీ, మధురకుమారుడును నిద్రించుచుందురు.]

ఉమ

ఎనిమిదికొట్టి చాలసేపయినదే! ఏమి ఇంకనురాలేదు? (చలివలన పిల్లలిద్దరును శరీరములను ముడుచుకొను చుందురు)

ఉమ

(లేచి, ఒక చినిగినచీరను తెచ్చి రెండుమూడు మడతలు వేసి వారిపై కప్పి మరల అరుగుమీద కూర్చుండి)

ఆహా! నిద్ర అని ఒకటి ఉండబట్టి బ్రదుకుచున్నాము గాని, లేకున్న ఈదారిద్ర్యబాధకు అంతముండునా? ఆకటిచిచ్చుల హతమయిపోవలసినదేకదా! అయ్యో! బిడ్డలు—

ఒకజట్టు (పోవుచు)

తెలుగుమీటింగులో ౪ గంటలు నాజన్మంలో ఎప్పుడూ కూర్చోలేదురా. చాలా బాగుంది లెక్చరు.

(కోదండరాయలు వచ్చుచుండును)

ఉమ

(కన్నీరు తుడిచివైచి) సభ చక్కగా జరిగినదా?

కోదండరాయలు

జరిగినదిగాని పిల్లలు భోజనము చేసిరా ఉమా?

ఉమ

అయ్యో భోజనము!

కోదండరాయలు

ఏమీ, ఏమి?

ఉమ

౭ గంటలవరకు నారాయణపంతులుగారు వారి ఇంటికే రాలేదట. తిరిగితిరిగి పిల్లలు సొమ్మసిల్లి అదిగో ఆలాగున పండుకొనినారు. నిద్రతోనే కడుపునింపుకొనుచున్నారు.

కోదండరాయలు

అవునా — అట్లయిన నేను పోయి నారాయణగారిని చూచివత్తును. ఏదో పనితొందరలో ఉండిఉండును.

(మెల్లగ పోవుచుండును).

మరొకజట్టు (వీథిని పోవుచు)

ఓహో! ఏమి ఉపన్యాసం!

ప్రవాహంలాగే ఆమాట్లాడడం!

తెలుగంటే తెలియనివాళ్లకికూడా రక్తికట్టించాడోయ్. బలే!

కోదండరాయలు (నడచుచు)

ఏమైయుండును? తప్పక పంపుకసనెనే — అయ్యో! ఉమా, ఎంతబాధ ననుభవించుచున్నావు! మిమ్ములను మరల సుఖపెట్టుట కీయభాగ్యుడు నోచుకొనలేదు గాబోలు! తనవారిని పోషించుకొనుటకు శక్తిలేని వానిని బ్రతుకనీయకుండునట్లు ఒకశాసన ముండవలయును. శక్తిలేనివానిని గుండువేసి కాల్చినను ప్రయోజనములేదే!... నాకు శక్తిలేదా? ఇంతయో అంతయో చదువుకొనినాను. (నవ్వుచు) పట్టభద్రుడను. పట్టి తెలివి తక్కువవాడను కాను. కష్టపడగలను. కష్టపడుటకు ఇష్టమున్నది. కాని బ్రతుకుటకు మార్గము కనబడదు. ఆలుబిడ్డలను అంతులేని దుఃఖములో ముంచివేయుచున్నాను—ఎక్కడున్నది ఈలోపము?......(పోవుచుండును).

రంగము 4

[నారాయణగారి మందిరము. కుర్చీలు, మేజామీద మందిదీపము.]

కోదండరాయలు

నారాయణపంతులుగారూ!

(జవాబులేదు)

కోదండరాయలు

పంతులుగారూ—పంతులుగారు!

(లోపలనుండి)

ఎవరు వారు?

కోదండరాయలు

పంతులుగారు లేరండీ?

పంతులుకొడుకు (వచ్చి)

మీ రెవరు?

కోదండరాయలు

నారాయణపంతులుగా రున్నారా?

పంతులుకొడుకు

ఉన్నారు గాని మీ రెవరు?

కోదండరాయలు

నాపేరు కోదండరాయడు. కొంచెము పంతులుగారికి చెప్పెదరా?

పంతులుకొడుకు

కోదండరాయుడా? కోదండరాముడా ?

కోదండరాయలు

రాయుడే.

పంతులుకొడుకు

ఏమీ! కోదండరాముడు అని మార్చుకోకూడదు పేరు?
కోదండరామ కోదండరామ
నీదండ నాకు నీవెందు బోకు......కోదండ.

(అని పాడుకొనుచు నాలుగడుగులుపోయి)

నాన్నగారూ, మీకోసం కోదండరాయడట ఎవరో వచ్చారు. (కోదండరాయలనుచూచి) అవునండీ. మీరు కోదండరాముడు అని పేరు పెట్టుకోండి. మీ ముక్కూ మొఖంకూడా మాపటంలో కోదండరాముడు మొఖంలాగే ఉంటుంది. మీరూ నల్లగానేఉన్నారు...

నారాయణగారు (వచ్చి)

అలో! కోదండరాయలుగారూ! దయచేయండి. (కొడుకునుచూచి) ఒరే! వెధవా! వారెవరో ఎరుగుదువా ? మహాపండితులు. బి. ఏ., పెద్దకవి. వారితోనేనా నీ లెక్చరూ? ఫో, లోపలికి.

పంతులుకొడుకు

కోదండరామ కోదండరామ....(పాడుకొనుచుపోవును).

నారాయణగారు

అయ్యా, ఆఫీసుగోల ౭ గంటలదాకా తీరిందే కాదు. మీమాట పూర్తిగా మరిచిపోయాను. క్షమించాలి.

కోదండరాయలు

ఎంతమాట. పనితొందరలో ఇవి జ్ఞాపకముండుట కష్టము.

నారాయణగారు

ఇప్పుడు దీపాలుపెట్టిన తరవాత ఇస్తే మావాళ్లు ఒప్పుకోరు...

కోదండరాయలు

పోనిండు. రేపు ఉదయ......

నారాయణగారు

అన్నా! రేపు మార్గశిరలక్ష్మివారం అవుతుందే—ఎల్లుండి ప్రొద్దున్న దయచేయండి.

కోదండరాయలు

(నిర్వేదపాటు) హా న్నా! (అని అట్టె చూచుచుండును). మీతో అంతయు...

పంతులుకొడుకు (వచ్చి)

నాన్నగారూ, సినీమాకి డబ్బు అడుగుతున్నాది అమ్మ.

నారాయణగారు

ఎవరెవరు వెళ్తున్నారు ?

పంతులుకొడుకు (లెక్కించుచు)

అమ్మా, అత్తయ్యా, పెద్దక్కయ్యా, చిన్నక్కయ్యా, నేనూ, రామిగాడూ ఆరుగురం.

నారాయణగారు

మీరంతా పావులాటిక్కెట్లకు వెళ్లండి. రామి గాణ్ణి అణాటిక్కెట్టుకు పంపియ్యండి. తెలుసునా?

పంతులుకొడుకు

అలాగే గాని, మరి డబ్బియ్యండి.

నారాయణగారు

నాకోటుజేబులో పర్సుఉంటుంది. మీఅమ్మనుతీయమను.

పంతులుకొడుకు (పోవును.)

నారాయణగారు

అయ్యా, ఎల్లుండి ఉదయం దయచేయండి. తప్పకుండా ఇస్తాను. ఎంతపని అయింది! నేను సాపుగా మరిచే పోయాను మీసంగతి. ఆఫీసుకు వెళ్తే మరేమీ తోచ నీయకుండా చేసేస్తారు.

కోదండరాయలు

చిత్తం—పోవుదునా?

నారాయణగారు

ఎల్లుండి—మరేమీ అనుకోకండి.

కోదండరాయలు

అమ్మా. ఎంతమాట. సెలవు. (నాలుగడుగులు నడచి) మనుష్యులు పగ కావచ్చును. జంతువులు పగ కావచ్చును. చంచలాతిచంచలమగు కాలము-విధి-పగ కావచ్చును. కాని, మావిశేషమేమిరా! నిర్జీవములగు వారములుగూడ మాకు పగఅగుచున్నవి. రేపటి లక్ష్మి వారము నాపై పగసాధించినది. అందరికిని వెలుగునిచ్చు దీపముగూడ మాకు పగయే. దీపము పెట్టిన తరువాత మాకు ఇవ్వరాదు. ఆహా! అన్ని ప్రయత్నములు నిష్ఫలములయ్యెను. వీరి మాటయే ఆధారముగా చేసికొని సభకు పోయితిని. ఆసభ! ఆఉత్సాహము! అదొకలోకము. ఈమూతెన ఈఆకలి; ఇదొకలోకము. ఈరెంటికిని సంబంధము లేదు. కాని, ఏది నిజము? ఆప్రశంస నిజమా, ఈ పస్తు నిజమా? ఆకరతాళధ్వనులు నిజమా, ఈ కడుపు చిచ్చు నిజమా?—ఇదే నిజము. ముమ్మాటికి ఇదే నిజము. పాండిత్యమా, చచ్చిపొమ్ము. బి. ఏ. పట్టమా, మంటిలో కలిసిపొమ్ము. బి. ఏ. కొరకు ప్రాకులాడుటకు బదులు భిక్షాటనము నేర్చికొనుట మేలు. సరస్వతీసేవ చేయుటకు మారు చాకలిపని నేర్చుకొనుట శ్రేయము. ఆహా, ఏమివైపరీత్యము! (సొమ్మసిలినట్లయి ఒకగోడను ఆనుకొని, ఆకాశమును చూచును. చీకటిరాత్రి అగుట చేత నక్షత్రములు దివ్యముగా వెలుగుచుండును.)

అవన్నియు నీకనులేనా? చూచుచున్నావా! నెపోలియను ఈనక్షత్రములను చూచియే నీవు ఉన్నావు అని నిశ్చయించినాడట. నిజముగా నీవున్నావా?—నీవున్నావా—ఉన్నావా—(నవ్వుతో) హుః—ఉన్నా! (అని తలఆడించును.)

[అభాగ్య కోదండమునుండి.]

యతిప్రాసమహాసభ

—ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి—

(శ్రీనవ్యసాహిత్యమండలి నియంత)

క

తెల్లవారి చూసేసరికి సారంగధరుడి మెట్టమీద ఒక పెద్ద తాటాకుపందిరి. దాని పైనీ - కిందా - మామిడాకు తోరణాలు, రంగురంగుల జెండాలు, ఎరుపు, పచ్చ, నీలం కాగితాలగొలుసులూ, బుట్టలూ లేతగాలికి ఊగుతూ కన్నులపండువుగా కనిపిస్తున్నవి. ఆ పందిరికి చుట్టూ చిన్నచిన్న కొత్త తాటాకుపాకలు అందంగా బారులు తీర్చి వీథులువీథులుగా ఉన్నాయి.

ఉదయం ౭ గంటలయింది. బాలసూర్యుని బంగారుకాంతిలో శైలురోడ్డు మొదలుకొని మెట్టదాకా 'దయచేయండు. దయచేయండు' అన్న ఆహ్వానపు టట్టలకు అంతులేదు. వీరభద్రపురంనుంచి వీరేశలింగంతోటకు ఏదోపనిమీద పోతూన్న నన్ను చూసి మిత్రులు సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారూ, సీతాపతిగారూ తొందరగా వెడుతూ "శాస్త్రీ, చప్పున రావాలి. గొప్ప తమాషా జరిగిపోతోంది. పరుగులమీద పోవాలి ర" మ్మన్నారు. 'ఊఁ. ఏదో రాగిశాసనమో, మరణశాసనమో దొరికింది కాబోలు' అని నవ్వుతూ "ఆగండి. ఏమి టాతొందర?" అన్నాను. "కవిత్వం చేసి చంపక రద్దూ! వస్తేగాని చెప్పం" అన్నారు. 'పదండి' అని బయలుదేరాను.

చ

సీతాపతిగారు ముందు నడుస్తున్నారు. ఎట్టకేలకు మెట్ట సమీపించాం. పెద్దతాటాకుపందిరి ఏదో సభాభవనంలాగా కనిపిస్తోంది. "కొంపదీసి ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు అభినవకవులకు జడిసి ఇక్కడ జరగడంలేదుగదా" అన్నా సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారితో. "అంతకన్న ఒక మహాసంస్థ ఒహ టిక్కడ లేవనీశారయ్యా మహానుభావా" అని తీర్చిన 'ఆర్చి' ఒకటి చూపించారు. దానిమీద "అఖిలాంధ్రయతిప్రాసమహాజనసభ" అనే కాకిబంగారంఅక్షరాలు జిగజిగమన్నాయి ఒక్కసారి. సీతాపతిగారు మాతో రహస్యంగా "ఇక్కడ మన మెవరమో ఎవ్వరికీ తెలియగూడదు. తెలిస్తే వీళ్లు మనను చంపేస్తారు. జాగ్రత్త" అని హెచ్చరించారు.

ట

బారులుతీరిన తాటాకు పాకల మొదటిశ్రేణిలో వెళ్లి నిలుచున్నాం. నిదానించి సీతాపతిగారు ఒకపాక దగ్గరకు నడిచారు. మేము వెంబడించాం. ఆ పాకకు ఒకవైపున 'ఓరుగల్లు ప్రతినిధులు' అని వ్రాయబడిన ఒక అట్ట వ్రేలాడుతున్నది. పాకనిండా ప్రతినిధులు 'కోదండరామునకు..జై' అని కోలాహలంచేస్తున్నారు. సీతాపతిగారు చూపుడువేలు తిప్పుతూ "అదిగో అందులోవారికందరికీ నాయకుడుగా 'అజమాయిషీ' చేస్తున్న అడబుల్ పన్నా మనిషి 'అనఘం'గారు. ఈయన బమ్మెరపోతరాజుగారికి సయానమేనత్తకొడుకు. ఆయనపక్కను పకపుచుట్ట కానుకుని కూర్చున్నాయన 'అమరం'గారు. యీయనా 'అమలం' 'విమలం' 'ప్రవిమలం' ఒకవేలువిడిచిన పెత్తల్లి పింతల్లిబిడ్డలు. వీరి ఎడంపక్కను కూర్చున్న కుర్రవాడు 'నెజ.' అతని పక్క వాడు అతని ఆత్మబంధువు 'మజ'." అనిచెప్పి ఈ మూల కూనిరాగాలు తీస్తున్నాయన ఎవరు చెప్మా అని ఆలోచిస్తుండగా ఓస్ ఈయన 'సరగం' గారండీ అన్నా కొంటెగా. 'రైటో. పదండి ముందు' కన్నారు సీతాపతిగారు.

త

అది కొండవీటి ప్రతినిధులున్న బస.

'నమ స్సాంబశివాయ' అనే కలకలం మాకు దూరానికే వినబడింది. అంతా కుస్తీచేసిన వస్తాదుజబర్దస్తీగా ఉన్నారు. దగ్గరకు వెడితే తంతారేమో అన్న భయంమీద ఓరగా నిలుచున్నాం. సీతాపతిగారు ఎవరికోసమో వెదికివెదికి ఉండబట్టక పాకలోనూరి 'అయ్యా, ధరాదేవిగారు రాలేదేమండీ' అని అడిగారు. పాకంతా గొల్లుమని నవ్వి 'ఈసభాకార్యక్రమం మీ కేమీ తెలియదుకాబోలు. ఈమహాసభకు మాధరాదేవిగారే అధ్య

తుత వహిస్తారు. వారు త్రోవలో సన్మానసభలూ, స్వాగత పత్రాలూ విధీ విరామం లేకుండా అందుకుంటూ ఈవేళ ౯ గంటలబండిలుమీద వస్తున్నారు. బ్రహ్మాండమైన ఊరే గింపుతో గోదావరిస్టేషనుకు వెళుతున్నాం' అన్నారు.

'వెళ్లి అంతా గోదావరిలో దిగిపొండి. ఆంగ్లకవి త్వంపీడ వదలిపోతుంది.' అన్నారు నవ్వుగా సూర్య నారాయణశాస్త్రిగారు.

నేను కొంటెగా అందులో ఒకాయనను 'అయ్యా, తమపే రేవరండీ!' అన్నాను. అతడు గూబకు చెత్తైడు చూసినట్టు చూసి 'రాజమండ్రీ కుర్రాళ్లకి బొత్తిగా కళ్లు కనిపించడంలేదు. ఏనాడూ మమ్మల్ని చూస్తేగా' అన్నాడు 'గుస్సా' అయిపోయి. 'పేరడుగుతే తప్పండీ?' అని సీతాపతిగారు సర్ది "శాస్త్రీ, తంటా తెచ్చావూ! వాళ్ల నడక్కు - రంగం చెడుతుంది. నేను చెబుతా వినండి. ఇదిగో! మనమీద మండిపడినవా డున్నాడే వాడు 'కరలి' గాడు. వాడిపక్కవాడు 'పంబిన' వాడు. ఆరుద్రాక్షతావళం తిప్పుతున్నాయన 'ఒరిమ' గారు. అతని కెదురుగుండా ఆవెర్రిమొహంవాడు 'అర్థి'. ఈ హడావడిగా పరిగెత్తేవాడు 'వీరం' గారు." అని చెబుతూ ముందుకు నడిచారు.

౪

ఇంకొకపాక. అది 'జమీందారీ' ఛాయా మనుషు లుండదగినంత 'హోదా' గా తయారుచేశారు. ఆ 'రాతిరియుంబవల్ మరపురానిహాయులు' చూస్తే ఒక మహాసామ్రాజ్యం పంచుకు అనుభవిస్తున్న దర్జా గోచ రిస్తుంది. పరచిన పట్టుతివాసీమీద ఒక పెద్దమనిషి హుక్కాపీలుస్తూ 'షర్తుషాదుషా' లా ఉన్నాడు. సీతా పతిగారు తేరిచూచి "ఓహో! వీరు విజయనగర ప్రతినిధు లండీ. ఆహుక్కా పీలుస్తున్నాయన 'హరువు మొల్లం' గారు. మాంచి హుషారైనవాడు. ఇటువెంపు చూస్తు న్నాడే అతడు 'అల్లన'. ఇతడు పెద్దన్నగారి దత్త పుత్రుడు. ఆ పొడుగాటివాడు 'వావిరి.' ఇతనికీ వసు చరిత్రభట్టరాజుగారికీ మహా దోస్తీ. ఈ పొట్టిమనిషి కుర్రాడు 'సారిది'. ఆ పొడుంధట్టిస్తున్న వాడు 'తలకే' ఎలాగో వచ్చి వీళ్లల్లో పడ్డాడు." అన్నారు. ఆతురక ఎవరండీ వీరిలో ఉన్నాడు అన్నారు సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు. నేను గుర్తించి ఇతడు పేకితవకనసాయుబు. అదుగో శ్రీ ప్రతినిధులు - ఈబక్కపలచని జూకాలావిడ 'అంకజయాన.' ఆపచ్చచీరావిడ 'భీతహరిణేక్షణ.' ఆ పడుచు 'శతపత్రే క్షణ.' వారికెదురుగా కూచుని వెర్రిమొహం వేసి యేమీ తోచక 'క్రతూత్సవసంధాయకుణ్ణి' పిలిచి చుట్ట అంటి స్తూన్న వాడు 'కైతవకుసుమశరాసనుడు.' అనేసరికి మా వారిద్దరూ పొట్టలుపగిలేట్టు నవ్వుతూ ఈ పై ప్రతినిధు లతో శాస్త్రి ఎట్లాగూ తంటా తెస్తాడు. అసలు మనపని చెడుతుంది అని సభాభవనంలోకి లాక్కుపోయారు నన్ను.

౫

ఆహ్వానసంఘసమావేశము జరుగుతున్నది. అధ్య క్షులు 'జగన్నాథం' గారు, కార్యదర్శి 'మానుగ' గారు. తగ్గినముగ్గురు సభ్యులు 'పోలగ' 'పెలుచ' 'తద్దయు' గార్లు సభాప్రణాళిక, కార్యక్రమంగూర్చి మాట్లాడుకుంటు న్నారు. ప్రణాళిక ఇట్లా సిద్ధమయింది:

(౧) ౮ గంటలకు బ్రహ్మాండమైన ఉత్సవముతో వీరేశలింగముతోటమీదుగా గోదావరిస్టేషనుకు వెళ్లి ధరాదేవిగారికి ఘనముగు స్వాగత మిచ్చుట.

(౨) యావన్మంది ప్రతినిధులతోను, సభ్యుల తోను తిరిగివచ్చి తావన్మందితోను తదుపరి మజ్జన భోజనాదు లాచరించుట

(3) ౨ గంటలకు మహాసభా ప్రారంభము.

(౪) అధ్యక్షఎన్నికోలు.

(౫) ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షోపన్యాసము.

(౬) అధ్యక్షోపన్యాసము

(౭) అఖండయతిఆక్రందనము

(౮) క్రొత్తప్రతినిధుల కొన్నిమాటలు.

పక్షితీర్థము — కొండమీద పండార మిడిన ఆహారమును తినిపోవుచున్న పక్షులు

పక్షితీర్థము — కొండమీద పండార మిడు నాహారమును తినుచున్న పక్షులు (C. G. J.)

(౯) అభినందనతీర్మానములు.

(౧౦) సమాప్తి.

'జగన్నాథం' గారు లేచి "సోదరప్రముఖులారా, కార్యప్రణాళిక కడుంగడు చక్కగ కుదిరినది. ఎనిమిది గంటలైనది. లెండు. మన వంశప్రతిష్ఠ కంతకును మూలవిగ్రహరూపిణి యగు సద్ధరాదేవి శుభస్వాగతమునకై కదలిరండు." అని గంభీరంగా పలికేసరికి ప్రతినిధులందరూ సభాభవనం నిండిపోయి, 'ధరాదేవికి- మహీరమణికీ—పుడమితల్లికీ—జై' అని తమ భక్త్యుత్సాహముల వెల్లడించి బారులుదీరి బయలుదేరారు.

స్వరయతులందరూ ఒకజట్టు. వ్యంజనవిరామములందరూ ఒకగుంపు. బిందువిశ్రాంతుల చెట్టాపట్టాలు వెనుక. తరువాత విశేషవిరతుల శ్రేణి. అందరివెనకా అఖండయతిగారు అప్పకవిని తిట్టుకుంటూ భావకవుల్లో కలసిపోదామా అని ఆలోచిస్తూ బయలుదేరాడు. ఇనక వేస్తే రాలని యతిపటాలంతో రోడ్డు ఉక్కిరి బిక్కిరి అవుతూ ఒక మహాప్రబంధంలా ఉంది.

ఊరేగింపు వీరేశలింగంతోట దగ్గరకు వచ్చేసరికి చటుక్కున ఇంకాకొందరిని వెంటబెట్టుకుని 'క్రందుగ' గారు ప్రాసప్రముఖులను వెదుక్కుంటూ వచ్చి కలిశారు.

తిన్నగా ఉత్సవం లక్ష్మీవారపుపేటదగ్గరనుంచి 'సర్కారు పశువుల వైద్యశాల' మీదుగా గోదావరి స్టేషనువద్దకు నడిచింది.

రైలువచ్చి స్టేషనులో ఆగింది. అనుకున్నప్రకారం అక్షరాలా ధరాదేవికుండే పేర్లజాబితా కంఠటికే జైజై కొడుతూ ఆహ్వానసంఘంవారు ఆమెయెక్కిన పెట్టెకోసం జనాన్ని తోసుకుని పరుగెత్తుతూండగా, ఒకపెట్టెలోనుంచి తలంతా నెరిసి ఒకప్పుడు తులలేని వైభవం అనుభవించిన ఒకముసిలావిడ తొంగిచూసింది.

'అదుగో వసుంధరాదేవిగారు' అంటూ జనం అంతా అటువెంపు పరిగెత్తారు. అవయవపటుత్వం తప్పినా సకలాంధ్రకవిత్వరంగమూ అసివారుబయలుగా తిరిగిన ప్రాభవమూ, ఏఆంధ్రకవిఆపత్తులోనైనా అడ్డపడి కాపాడిన ఔదార్యమూ ముఖంలో ప్రతిఫలిస్తూండగా ధరాదేవి జరాభారంతో వణకుతూ దిగింది. ఆమె వెంట 'లీలా' కుమారి, 'లలి' కన్య స్వాగతపత్రాలూ, సంచీ పట్టుకు దిగారు.

'మానుగ', 'జగన్నాథం' గార్లు గబగబ పరిగెత్తుకువచ్చి ధరాదేవిమెడలో కర్పూరపుదండలూ, పూలదండలూ వేసి సాష్టాంగంగా నమస్కరించి లేచారు. వచ్చిన ప్రతినిధులందరూ సాష్టాంగపడదామనుకున్నారు గాని ప్లాట్‌ఫారం పట్టదనీ, పాసింజర్లు తొక్కి చంపేస్తారనీ భయపడి జంకి చేతులతోనే 'దండించి' తృప్తిపడ్డారు.

'సెకండ్‌క్లాస్ కంపార్టుమెంట్' లోంచి నవనాగరికులగు ముగ్గురు యువకులు 'పోజు' లిస్తూదిగారు. జనంలో కొత్తప్రతినిధులన్న గోల పుట్టింది. కార్యదర్శి 'మానుగ' గారు తెచ్చికోలుసవ్యతతో తేరిచూసి 'అయ్యా, దయచేయండి! తమరు గుంటూరునుంచా, తెనాలినుంచా బయలుదేరారు'అన్నారు. 'అసలు మొన్న గుంటూరిలో బయలుదేరి తెనాలి నిన్నరాత్రికి వచ్చి ఉదయం బెజవాడలో బయలుదేరాం' అన్నాడు అందులో ఒకాయన.

"తమ నామధేయం?"

"నాపేరు మధురం - ఈయన వలపుబరువు. ఆయన 'సుమమం.' ఏదో మీకుటుంబంలోవాళ్లమే కనక బంధువులనందరినీ చూసిపోదామని వచ్చాం."

"మంచిపనిచేశారు. దయచేయండి"

'మానుగ' వారిని వెంటబెట్టుకుని మహాజనంలోకి వెళ్లాడు. లీలాకుమారి మధురాన్ని చూసి తన చురుకైన కళ్లను ఓరగా అప్పళించి పరిచయసూచకంగా నవ్వింది.

'ప్రేమ గుడ్డిది' అనుకున్నాడు 'వలపుబరువు.' ధరాదేవి కారుఎక్కుటకు నిరాకరించగా రెండెడ్లబండి

మీద ఆమెను ఎక్కించారు. 'లలి' కన్య ఆమెతో బండిలోనే కూచుంది. లీలాకుమారి, కొత్తప్రతినిధులూ కారులో ఎక్కగా కారు బయలుదేరుతుంది.

౫

మూడుగంటలకు ఎట్టకేలకు మహాసభ ప్రారబ్ధమయింది.

స్త్రీల ప్రత్యేకస్థలంలో స్త్రీప్రతినిధులు కూర్చున్నారు. 'లీల' వారందరికీ నాయకురాలుగాగ, కొంచెం ముందు కూచుని 'మధురం'మీద ఓకన్నుపారేసి ఉంచింది. అంతట కార్యదర్శి 'మానుగ' లేచి కన్నులుమూసి, 'శ్రీవాణీగిరిజాశ్చిరాయ' అని దైవప్రార్థన చేయగా 'ఎవ్వనిచే జనించు' కూడా చదవితీరాలి. చదవకపోతే లేచి వెళ్లి మే మింకోసభ పెట్టుకుంటా" మని ఓరుగల్లు ప్రతినిధులు తీవ్ర-గగ్గోలు చేశారు. ఓమూలనుంచిరాజమంద్రి పెద్దమనిషి లేచి "అయితే 'శ్రీమద్భానుసహస్ర' ఒదిలిపెట్టవలిసిందేనా?" అని గద్దించాడు. మధురం జెండాలా లేచి ఫక్తు బంగాళీలో "గీతాంజలిలోవి పదిలైనులు చదివితేగాని మేం ఒప్పుకోం" అన్నాడు. చటుక్కున 'జగన్నాథం'గారు లేచి కాంగ్రెసువాదిభీకరారావంతో

"నాయనలారా! అమ్మలక్క-నాయనమ్మలారా! బ్రహ్మాండమైన కార్యక్రమము ముందుబెట్టుకొని దైవప్రార్థనకై తగవులాడుట వట్టి ఆంధ్రత్వము. ఆకారతామ్నాయగంగా భగీరథుని యందు, ఆవాగనుశాసనునందు మీకు గౌరవము లేదా! వెండియు నఖండ గౌతమీ జలకణహల్లోహల మదబంభర మల్లధ్వనుల నుల్లసిలరు ఉద్దండమండలేశ్వర చండకాండాలికాండ నికురుంబకరంబిత రాజరాజ నరేంద్రచంద్రు పేరోలగమువంటి ఈ పేరోలగమున నింత పూచీలేని పేచీలు లేవనెత్తుట భావ్యమా? సంభావ్యమా" అని గర్జించి అల్లరి నర్ది "ఏదేవి యాధేయభావంబున స్థావరజంగమ ప్రపంచము కాలూని ప్రాలుచున్నదో, ఏదయామయస్వాంత యనుగ్రహంబున నన్నయాదికవులు, వేమనాది యోగులు కృత్యాద్యవస్థ దాటి కృతకృత్యులైరో, ఏయుదారశీల గంటముదించి, ఆకుచించి ఆలోచన తెగక తన్నుకొని చచ్చు ఆంధ్రకవుల కడ్డపడి ఆపత్తుదాటించెనో అట్టి శ్రీ వసుంధరాదేవిగారు దయచేసి అధ్యక్షపీఠ మలంకరింతురు గాక." అని ఉరిమి కూర్చున్నారు.

"ముసలాళ్లు అధ్యక్షపీఠాలు వదలుకుంటేగాని ఈదేశం బాగుపడ"దన్నాడు మధురం. వెంట నేడుచుకుంటూ అధ్యక్షపీఠానికి నడుస్తున్న ధరాదేవిని చేయిపట్టుకుని 'లలి' కన్య పీఠం ఎక్కించింది. కార్యక్రమం ప్రకారం ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు తమ ఉపన్యాసం ఇట్లా ప్రారంభించారు:

"అయ్యామ్మలారా! అఖిలాంధ్రయతిప్రాస మహాజనులారా! స్వాగతము. సుస్వాగతము. నేడు ఇప్పుడు ఇక్కడ మనము ఎందుకు సమావిష్టులమైతిమో యందరకు అర్థం తెలిసినయది కాదా? ఒకప్పుడు మనమును తులలేని గౌరవమును, వెలలేని కానుకలను నింపుదలకొన్న సంపాదించినవారమె కామా! మనవంశము బహుపురాతనమని యిటీవల దొరికిన కరకాయవలన మరణశాసన ముంబట్టి సువిదితమైనది కాదా? రాజరాజనరేంద్రుని మొదలు రఘునాథరాయలవఱకు మనధాటి కెదురొడ్డినవా రున్నారా?

నన్నయమొదలు చిన్నయదాక మనల గాదని కాలుకదిపినవా రున్నారా? బాలకవి పార్థసారథిశతకము దగ్గరనుండి మహాకవిభారతమువరకు మనము పెట్టినది భిక్షకాదా! (పొంగివచ్చే కన్నీళ్లు తుడుచుకుని) చచ్చి స్వర్గమునున్న నన్నయతాతగారు పనియున్నను లేకున్నను నన్ను బిలిచి యభిమానపుత్రునిగా జూచిన దినములు తలచుకొన్న నాకు దుఃఖము వచ్చుచున్నయది. కన్నీరు మున్నీరగుచున్నది. 'క్రందుగ బాష్పరోధమున కంఠమునున్' జెడుచున్నది. అయినను గొన్ని సంగతులు మనవిజేసి విరమింతును.

"నేడు కొందరు మనమహాకవు లిచ్చిన ప్రబంధరాజముల జదివి బాగుపడిపోయి, ఎదురుతిరిగి, పొల్లు

పదములు, పడికట్టురాళ్లు అని మన 'భవిష్యము' తీయుచున్నారు. చెల్లరే యిది యెంత విశ్వాసఘాతుకత్వము! అమ్మక చెల్ల వీరి నమ్మగజెల్లదు. వంకాయబజ్జీవలె వట్టి గీతపద్య మిప్పటివారి కారాధ్యమైనది. ఇందు యతి సోదరులకు భిక్ష దొరకినను ప్రాసప్రముఖుల ప్రాణములు పోవుచున్నవి. ఉభయులను గౌరవించు తెలివి వీరికి లేదా? నేటికాలపు డిప్రెషన్ పద్యములకుగూడ ప్రాకినదా! (భీకరంగా) ఆశార్దూలము లేమి! (గర్వంగా)ఆమత్తేభము లేమి! (మృదువుగా) ఆచంపకమాల లేమి?(సువాసనగా) ఆఉత్పలమాలలేమి ? వాని 'ఫవందు' ఈ తుక్కుగీతములకు, సీచొప్ప గేయములకు వచ్చునా ? మెచ్చు దెచ్చునా? ఇన్నీ యివి కొన్నయే? (సభలో : ఆహా ఏం కొట్టేస్తున్నాడయ్యా దెబ్బలు. బలే! అనేఅభినందనాలు) ఏమయినను పోయినది - పోయినది. ఆంధ్రకవిత్వప్రతిష్ఠ అడుగంటినది. పాపము గోపాలకృష్ణయ్య ఏమన్నాడు? "కొలిమీరికవిగాల్ల గతులయోమయములై నన్ను వీథిని బెట్ట నెన్నుచుండ" అని ఆంధ్రమాత ఆవేదనగా వినిపింపలేదా ? లేవరేమి ? నడుములు బిగింపరేమి ? కాళ్లెగురవేయరేమి ? అల్పులము మన మేమి చేయగలమని యోడకుడు. చెప్పలేదా చిన్నయసూరిమహాకవి 'గడ్డివెంటి గంధగజమును బంధించు'నని. కావున మన మందరము మన నవమానించిన క్రొత్తకవులను కొక్కొక్కొమనిపించుట కొక క్రొంగ్రొత్తమార్గము కనిపట్టి ప్రచారము చేయ నీమహాసభ కున్నాము జేసితిని. అది యెట్టిదన:— కొత్తకవుల యూహాలు విదేశీయములైన భాష స్వదేశీయ కావలయును. కనుక వారు భాషకొఱకు ప్రబంధములు చదువునప్పుడు మనము మూలిబిగించి బిర బిగిసితిమేని యతడు ఎంత తన్నుకొనినను మన యాంతర్యమును దెలిసికొనలేక చివరకు మనకు దాసోహమయి చెప్పినట్టు వినును. ఈ ఘనకార్యమునకు మీరంద రేకమతులై తోడ్పడినచో కుఱ్ఱకవులను ఘడియలో లొంగదీయగలను

"నేను చిరకాల మీయఖండగౌతమి నఘమర్షణస్నాన మాచరించి, సారంగధరపర్వతమున ఘనతపం బాచరించి ఈ సహాయనిరాకరణోద్యమమును గనిపట్టినాను. గాంధీ నాప్రియశిష్యుడు. చెప్పమరచినాను.

"వజ్ఝలపండితాదులు వసుచరిత్ర విమర్శనాదికములో మనము వ్యర్థులమని దూషించినను నలుగురిలోను మనము లేకున్న రసభంగ మగునని చెప్పచుండుటచే వారి నెంతయు మన మభినందింపవలసియున్నది. ఇక మనమనిన నోర్వలేని ముగ్గురను తీవ్రముగ నభిశంసింపవలసియున్నది. సోదరులారా ! చాలతడవైనది. నేను సూచించిన ఉత్కృష్టపద్ధతి ననుసరించి వంశప్రతిష్ఠ నిలువబెట్టుడు."

అని జగన్నాతంగారు సుఖాసీనులు కాగా ఉవ్వెత్తుగా రేగిన తప్పెటలవంటి చప్పట్లమధ్య ధరాదేవి లేచి "చిరంజీవులారా! ఎందరో మహానుభావు లుండగా నన్ను, ఈముసలిముత్తైదువను అగ్రాసన మెక్కించుట కేవలము తమకున్న స్త్రీగౌరవమెయని చెప్పకతప్పదు. ఇంత మహోన్నతపదవికి నేను తగను. శ్రీనాథాదికవిరాజులు నామీద నిష్కారణగౌరవము చూపినట్లే మీరును వ్యర్థురాలనగు నామీద నింతయాదరము, ప్రాముఖ్యము నుంచి మీస్వాభిమానము ప్రదర్శించినందులకు చాల కృతజ్ఞురాలనైనదానను.

"నాజీవము, జవము నేనాడో తెనుగుకవులకే ధారపోసిన నేను ఈ జరాభరమున నేమియు మాటలాడంజాలను. అదియునుగాక శ్రీ జగన్నాతంగారే చెప్పవలసినదంతయుం జెప్పి నాభారము తగ్గించినారు. వారి యమూల్యోపదేశముల ననుసరించి మీరందరు కృతకృత్యులగుదురుగాతమని కోరుచున్నాను" అని చదికిలబడగా చివ్వున అఖండయతి లేచి "జ్ఞాతిశ్చే దనలేన కిమ్మనెడి వాచారూఢి సత్యంబుగా మీరు నన్ను దరిజేరనీక తరిమికొట్టినారు. నామీద ఆదరంచూపిన కొత్తకవుల వ్యావహారిక భాషతోనే మాట్లాడుతాను.

కొత్తకవులు నన్నభిమానించినా అప్పకవి వాడి సొమ్మంతా పడిపోయినట్టు నన్ను కాదని అడ్డమైన గడ్డీ

కరచాడు. నాసోదరుడు రలయతికి విషమే పెట్టాడు. నన్ను ఆదరించిన అభినవకవులను నమ్ముకుని మేమిద్దరం వారితోటే ఉంటాం. మేమ్మ మీతో ఎప్పటికీ కలియం. నాకు మీసంస్థతో సంబంధంలేదు." అని దబాయించి చెప్పి కూర్చున్నాడు. యతిప్రముఖులు మండిపడి "ఏల చోరంగనిచ్చితిరి యిత్తురకన్ మన సీమలోనికిన్" అన్నట్టు ఉగ్రులై చూశారు. కొత్తప్రతినిధులలో 'మధురం' లేచి 'జగన్నాతంగారి అభిప్రాయాలతో కొంతవరకూ ఏకీభవిస్తాం. ఆట్టే చెప్పవలసింది లేదు' అని కూర్చున్నాడు. కార్యదర్శి లేచి 'మహానుభావులరగు నస్మత్సోదరులారా! తమరందరు సాదరభావముతో నందందు తోడ్పడి సభ జయప్రదముగా జరిపించినందులకు నిదే వేనవేలు కృతజ్ఞతావందనము లర్పించుచున్నాను. ఈతీర్మానములను తామందరు చిత్తగించి సమ్మతింపగోరుచున్నాను.

౧. ప్రస్తుతము, మనసంఘమును బహిష్కరించి క్రొత్తత్రోవలను ద్రొక్కుచున్న ఇప్పటి కవులు ప్రబంధములఁ బట్టుకొనినచో వారి కడుగడ్డున నడ్డుతగిలి యేడిపించుటకు నీసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

౨. తమ విమర్శనలలో మనము వ్యర్థులమని దూషించి వ్రాసినను, నలుగురిలోను మనవల్ల రస ముప్పతిల్లునని చెప్పు వర్ధులపండితాదుల నీసభవారు అభినందించుచున్నారు.

3. మనలను పీఠికలలోను, పత్రికలలోను దూషిం యిహపరములకు చెడిన ఛందోదర్పణపీఠికాకారుడు సీ పతి, యతిప్రాస లైచ్ఛికములని యుగాదిసంచికలో వ్రాసి సూర్యనారాయణశాస్త్రి, పద్యములలో యతిప్రాస త్రోసి మనపై కత్తికట్టిన హనుమచ్ఛాస్త్రి గార్లను సభవారు మిక్కిలి గర్హించుచున్నారు.

సభ్యులంతా 'భేష్–బలే–అవును' అని చప్పట్లు కొట్టి, అట్టహాసాలు చేసి తమ ఆమోదమును తెలియజేస్తూ సభలోంచి లేచారు. మే మెవరమో తెలియకుండా బయటపడేటప్పటికి బ్రహ్మాండ మయిపోయింది.

అప్పుడే వచ్చింది స్టేషనులోకి రైలు. పల్లెటూరవటంచేత స్టేషను చాలా చిన్నది. అయినప్పటికీ యింజను 'దాహం తీర్చుకొనే మకాము' అవటంచేత ఆస్టేషనులో రైలు పదినిముషా లాగుతుంది. స్టేషనుకి వెనకాలే, కొంచెం ఎడమప్రక్కగా వుంటుంది స్టేషను మాస్టరు'వసారాకొంప'—వాతంచేసిన గొడ్డుకున్నట్లు ఆగీతలూ అవీని. ప్లాటుఫారం' చిన్నదౌటంచేత యింజను, యింజనుపక్కని ఒకటి రెండు పెట్టెలు, చిట్టచివరి ఒకటిరెండు పెట్టెలు ప్లాటుఫారంబైటనే వుండిపోతాయి. అంచేత జనం తొక్కిడి ఎక్కనూ, దిగనూ మధ్య పెట్టెల్లోనే వుంటుందిగాని, మిగతావాటిల్లో ఉండదు. ఈసంగతి తెలిసినవాళ్లు సాధారణంగా, విశాలంగా వుంటుందని చివరి పెట్టెలోనే ఎక్కుతారు.

గోపాలం కూర్చుంది చిట్టచివరి పెట్టెలో. ఏంతోచక యథాలాపంగా రైల్లోంచి బయటికి చూస్తున్నాడు. అప్పుడే నాట్లు వెయ్యిని ఆచేలూ, మధ్యమధ్య గట్లమీద ఆకుగలిదుబ్బులూ, దూరంగా ఆకాశంమీద కానిని తెల్లని మబ్బుతునకలు మాత్రం కనిపిస్తున్నాయి. గోపాలంకళ్లు అప్రయత్నంగా స్టేషనుమాస్టరుఇంటివేపుకి మళ్లాయి. అతనికి ఉలిక్కిపడ్డట్టయింది. ఆయింటి కిటికీలోంచి ఒక స్త్రీమూర్తి చూస్తోంది రైలుకేసి. కిటికీ చిన్నదౌటంచేత ఒక్క మొహం మాత్రం కనిపిస్తోంది. కొంచెం తలెత్తినప్పుడు మాత్రం 'సూనసాయక కంఖర' సదిరి అలేతకంఠం మెరమెరలాడుతోంది. మొహం నిర్మలంగా రాజ హేమచ్చాయ లీనుతోంత్తి, కొంచెం పౌడరు పూతగాని, క్రీం మెత్తుకోగాని ఏంలేకపోవడంచేత. తకోలమొహంతో లేత తమలపాకులకంటే కూడా మృదులంగా వున్నట్టున్నా యానున్నని చెక్కిళ్లు. పెదిమెల ఎర్రదనం విస్పష్టంగా కనిపిస్తోంది. రెండువేపులా చుక్కల్లాంటి స్త్రీలని పెట్టుకునికూడం తనివితీరక, రెక్కలు చాచుకు చూస్తున్నట్టుం దా సంపంగిలాంటి పొడవైన నాసిక. మిలమిలలాడుతున్న ఆఫెడల్పాంటి కళ్లల్లో చంచలత్వంమాత్రం లేదు. కనిబొమ్మలు కొట్టొచ్చినట్టు కనబడుతున్నాయి. నున్నటి విశాలమైన ఫాలాన్ని తుమ్మెదరెక్కల్లాంటి ముంగురులు ముద్దెట్టుకుంటున్నట్టున్నాయి. నెత్తిమీది ఆకులాటితంగుసన్ననివలువ వింతఅందాన్ని చేకూరుస్తోంది. జుట్టుచాట్నుంచి లోతుకుల మబ్బుచాట్నుంచి మెరపుల్లాగ తొంగిచూస్తున్నాయి. మెళ్లో ఆ వక్కహారమూ చంద్రుడిచుట్టూ నక్షత్రాల్ని కూర్చినట్టుంది. ఏళ్లెన్నుంటాయో స్పష్టంగా తెలీటం లేదు, మనిషి సాంతం కనిపించకపోవటంచేత.

అతని కళ్లలాగే చూస్తున్నా యాకిటికీకేసి. అతను దృష్టి మరల్చదలచుకో లేదు. తలచినా మరలవేమో! ఆ అమ్మాయీ అపెట్టెకేసే చూస్తోంది. ఎందు కలా చూస్తోందో వూహించలేకపోయా డతను. ఆపెట్టెలో వుందల్లా యిద్దరు. వెనక స్టేషనులో అతనితోనే ఎక్కిన సిద్దీలాంటి ముసలిసాహేబు. అతనికేసి చూట్టాని కాట్టే సబబు కనిపించలేదు. రెండో ఘనుడు గోపాలం. ఇహ అతనికేనా? ఏమో? అతనికే అట్టే నమ్మకం లేకపోయింది. అయితే, ఆ అమ్మాయి దృష్టి మరల్చకపోవటం తనకేసే చూస్తున్నట్టు నిశ్చయించుకోవాలిసొచ్చింది

గోపాలం. ఆమాట అనుకునేటప్పటికల్లా అతని కేదో ధన్యత పొందినట్టయింది. కాని ఒళ్లుమాత్రం పులకరించలేదు. అతని కేమేమో ఆలోచనలు పోయాయి.

'మొయ్యి' మనే రైలుకూత అతన్ని ధ్యానన్నిద్రలోంచి లేపింది. ఆపిల్ల ఉలిక్కిపడ్డట్టు వెనక్కి తిరిగింది. గోపాలం చూపు ప్లాటుఫారమ్మీద పచ్చజెండా చూపిస్తున్న స్టేషనుమాస్టరువేపుకి మరలింది. రైలు కదిలింది. చూపానినంతవరకూ గోపాలం స్టేషనుమాస్టరుకేసి చూస్తూనేవున్నాడు.

బందరు హిందూకాలేజీలో బి. యే. సీనియరు చదువుతున్నాడు గోపాలం. ఇరవై ఏళ్లుంటాయి. పచ్చగా, బక్కపల్చగా వుంటాడు. కొంచెం పొడవరికూడాను. క్రాపింగుకాని, జుట్టపాలు కాని పెంచకపోవటంచేత సహజస్వరూపాని కేం న్యూనత రాలేదు. నూనూగుమీసాలు వున్న అందానికి మెరుగే పెడుతున్నాయి. హాస్టలు భోజనం పడకపోవటంచేత "సీజనుటిక్కట్టు" మీద రోజూ వెళుతూ వస్తూంటాడు కాలేజీకి, స్వగ్రామం బందరుకు సమీపమవటంచేత. సరిగ్గా తొమ్మిదింటికి భోజనంచేసి రైలెక్కితే కాలేజీ 'ఫస్టుబెల్' అయ్యేసరికి చేరుకునేవాడు. మళ్లా సాయంత్రం ౫ గంటలబండీలో తిరిగివెళ్లిపోతాడు. శేషయ్య గోపాలంతండ్రి. ౫౫ ఏళ్లకి తక్కువుండవు. గ్రామకరణమవటంచేత కొద్దో గొప్పో పలుకుబడి లేకపోలేదు. ౫౦, ౬౦ ఎకరాలు పల్లం ఉంది. కొంచెం వయసుమళ్లిన తర్వాత భార్యపోవటంచేత మళ్లా వివాహంచేసుకోలేదు. మగపిల్లాడుంటంకూడా ఆయన పునర్వివాహం చేసుకోకపోవటాని క్కారణమని అంటారు కొందరు. సూరమ్మ శేషయ్యఅప్ప. చిన్నతనంలోనే విధంతువవటంచేత తమ్ముడిదగ్గిరే వుంటోంది. తమ్ముడిభార్య పోయినదగ్గిర్నుంచీ గోపాలాన్ని మరీజాగ్రత్తగాను, ప్రేమతోను పెంచుతూంది. కొడుకూ, కూతురూ, అంతా అతనే అవటంచేత శేషయ్య అయినా గోపాలాన్ని గారాబంగానే చూస్తూంటాడు. 'గారాబపు పెంపకం' గోపాలాన్ని చిన్నప్పట్నుంచీకూడా ఏమీ పాడుచెయ్యలేదు. తండ్రి అంటే భయంగానే వుండేవాడు. పెద్దవాడవుతున్నకొద్దీగౌరవం చూపటంకూడా నేర్చుకున్నాడు. తండ్రి నెప్పుడూ ఎదిరించేవాడు కాదు. నిజానికి ఎదిరించదగినమాటలు చెప్పేవాడూ కాదు తండ్రి.

పెళ్లివిషయం ఒకటిరెండుసార్లు ప్రస్తావిస్తే "బి. యే. అవనియ్యండి" అన్నాడు గోపాలం. దాంట్లోనూ సబబుంటంచేత తండ్రికూడా "సరేలే. అల్లాగే కానియ్యి" అన్నాడు. ఇంగ్లీషు చదువుకుంటున్నా కొడుక్కి దురభ్యాసా లేమీ అలవడకపోవటానికి శేషయ్య సంతోషించేవాడు.

ఆరోజు స్టేషనుమాస్టరుయింటికిటికీలోంచి తనకేసి చూసిన ఆపిల్లచూపులు గోపాలంమనస్సుకి కొంచెం పనికల్పించాయి. మర్నాడుకూడా అలాగే ఆఅమ్మాయి రైలు స్టేషనులో కొచ్చేసరికి ఆకి లోంచి తనకేసి అలాగే నిర్మలంగా చూడటం అతనికి ఆశ్చర్యంకూ కలిగించింది. సాయంత్రం బండిలోంచి వచ్చేటప్పుడుకూడా పిస్తుందేమో అని చూశాడు. కాని కనిపించలేదు. ఆ అమ్మాయి క రైల్లో వెళ్లేవాళ్లని చూట్టం అలవాటేమో ననుకున్నాడు. తనన్న పెట్టెకేసి, తనకేస్, తన కళ్లల్లోకి, అసలే పెద్దకళ్లని యిం పెద్దవిచేసుకుని, ఎందుకలా చూడాలి? ఆ అమ్మాయి చూపులయొక్క అర్థం తెలుసుకుందామని గోపాలం తని, ఆదివారాల్లోనూ, మ హ్నపురైల్లోనూ, ప్రత్యేకం పనిలేకపోయినా రెండుమూడుసా ప్రయాణంచేశాడు. కాని ఆపిల్ల కనిపించేదికాదు. మళ్లా స వారం ౯ గంటలరైల్లోమటుకు ప్రత్యక్షమయ్యేది 'దేవి'. ఆమాపు చిలిపితనంకాని, చంచలత్వంకాని ఎప్పుడూ కనిపించేదికాదు. అ చూపుల్లోమాత్రం కొంటెతనం అదీ వుంటే ఆపిల్ల మళ్లీ అ చూస్తుందా? కాని అతనికిమాత్రం ఎంతసేపైనా ఆముఖా చూస్తూండా లనిపించేది. వారానికి అయిదురోజులూ, ప్రతిరో ఆపదినిముషాలూ అతనికళ్లకోవిందు. కాని అప్పుడప్పుడు రెం మూడురోజులు నాగాపడుతూవుండేది విందుకి.

*   *   *   *

గాలీబుసాహెబుపూర్వీకు లసలు కాన్పూరు ప్రాంతవువా ఆరోజుల్లో వాళ్ళకి చిన్న జాగీర్లూ అవీ వుండేవి. కాలక్రమ ప్రభుత్వాలు మారుతూవుంటంమూలాన వాళ్ల జాగీర్లు క్రమం నశిస్తూవచ్చాయి. గాలీబుకి ఐదుతరాలవెనకవరకూ అసలు వా హిందు బ్రాహ్మణులే. అప్పుడు స్వస్త్రీమానసంరక్షణార్థం తప సరిన స్తే నామకార్థం మహమ్మదీయమతం స్వీకరించాలిసొచ్చిం కాని యితరమహమ్మదీయులతో సంబంధబాంధవ్యా లేమీ పె కునేవాళ్లు కాదు. హిందూసంఘం వాళ్లని వెలేసింది. అం అప్పుడు మహమ్మదీయమతం నామకార్థం పుచ్చుకున్న ఆకి కుటుంబాల్లోనే సంబంధబాంధవ్యాలు జరుపుకుంటూవచ్చా జాగీర్లు సాంతం జీర్ణించేసరికి ఆకుటుంబాలవాళ్లు తలోమూలకీ పోవాలిసొచ్చింది. ఆసందర్భంలో గాలీబుతాత ఆంధ్రదేశా వచ్చాడు, తన ఒక్క కొడుకు, కోడలుతోనూ. గాలీబుతం కూడా గాలీబు ఒక్కడే కొడుకు. ఆరోజుల్లో ఎలాగో తంటా పడి, బోలెడుడబ్బు ఖర్చుచేసుకుని, తమకుదుట్లో పిల్లని ఎలా అలా గాలీబుకి ముడిపెట్టాడు తండ్రి.

ముచ్చటఘటాలు దాటిపోగానే మిగిలిందల్లా గాలీబు, భార్యా మొదట్లో గాలీబుకూడా తండ్రితోపాటే గుంతకల్లులో రైల్వే ఎదో ఉద్యోగం సంపాదించాడు. పెద్దవాడౌతున్నకొద్దీ బస్తీజీవి మీద విసుగుపుట్టి శాంతంగా వుండొచ్చని పల్లెటూరుస్టేషను 'పెం కు 'ట్రాన్సుఫరు' చేయించుకున్నాడు ఓనెలక్రిందట. గాలీబుకై

౩౦, ౩౫ ఏళ్ళకి తక్కువుండవు. అయినా కాయకష్టం చేసేవాడవటం చేత అన్నేళ్లున్నట్టు కనిపించదు. దబ్బపండుఛాయ. మంచి ఒడ్డూ, గలవాడు. సాహెబైనప్పటికీ బుర్ర డొక్కుంది, గడ్డం లుంగీ అదీ తగిలింది, వికృతంగా తయారవడు. మీసాలు మున్నాయి. కన్నెలతీగల్లాగా మిసమిసా మెరుస్తున్న ఆ కృత్రిమపు నల్లరంగు పూసుకోపోవటం చేత మంచిశోభ యి మీసాలు. నెత్తి నోతలపాగా సాధారణంగా వుంటుంది. ఆంధ్రులపద్ధతినే పంచకడతాడు. పిళ్ళు ముదిరినప్పటికీ లేశం ఏమాత్రం జంకలేదు. అయన్ని చూస్తే ఎవరూ తురక అనుకోరు. చెప్పినా నమ్మకుండా ఆశ్చర్యపడతారు కూడాను.

రైల్వేవాళ్లిచ్చే 'కొంప' విశాలమైనది కాకపోవటం చేత యింటి వెనకాల ఓకొసలవసారా గింపించాడు గాలీబు. వసారా ఓయూ తైగజాలు ఆవరణకూడా చేయించాడు. ఆయింట్లో పిల్లా గాలీబు, అతని భార్య మెహర్, కూతురు జానీ. మొదట్లో పిల్లలంతా పుట్టుతూ చచ్చారు గాలీబుకి. చివరకి జానీ పుట్ట పురుట్లోనే పెద్దజబ్బు చేసి ప్రాణంమీద కొచ్చి ఎలాగో అలా జానీఅం ఓ మహాగారాబంగా చూసుకుంటారు జానీకరవాత అసలు పిల్లలే పుట్టలేదు. నిజానికి అనుకోండు కెవరూ లేరుకూడాను గాలీబుకి. జానీ కిప్పుడు నే ళ్లుంటాయి. కూతురు ఎదుగుతున్న కొద్దీ గాలీబుకు ఓంథ విచారం కలుగుతూండేది. ఒకొక్కప్పుడు కూతుర్ని ఒళ్లో పెట్టుకుని, యీమాటా ఆమాటా మాట్లాడుతూ, జానీ అమాయ జాలిగా మానిమాని ఒక్కమాటుగా చేతుల్లోకి నొక్కు అదోవిధంగా మొహం పెట్టుకుని, కూతుర్ని ముద్దుపెట్టుకునే అతని కళ్లు కొంచెం చెమ్మగిలేవికూడాను. చిక్క మొహం జానీ "ఏమిటి నాన్నా, ఎందు కలా చూస్తారు?" అని అడిగితే "ఏం లేదమ్మా. ఏంలేదు" అని మళ్లా దగ్గరకు తీసుకుని, శిరస్సు నిమిరేవాడు. ఒకొక్కప్పుడు మాత్రం చెప్పేవాడు "జానీ పరాయిదై పోతుందిగదా నాతండ్రి నిన్ను వరికి వరికి తెచ్చి ముడేసి 'కుమళ్ల' దాటకుండా ముత్తంమీద. నాచిన్ని జానీని ఎవరి కిస్తాను? ఎక్కడని ? తిరిగి తేమటుకు దొరుకుతారా? ఈసాయిబ్బులకిస్తానా ని? ఏమిటి చేసేది? హిందువుల్లో మనం వలి" అని.

"అదేమిటండీ? పిల్లపెళ్లి మానేస్తారా, ఏసాయిబ్బు కాస్తబుద్ధిమంతుడిని, చదువుకొన్నవాడిని చూసి యివ్వాలి నాకర్మంకాలితే 'నా'అనుకునేవాళ్లెవరూ లేకపోయిరి!" మెహర్ కొంచెం గద్గదతో.

"జ్జాకే పోనియ్యి. ఇక్కడి యీవీళ్లల్లో ఎవరికీ యివ్వను. కాకపోతే నాజానీ నాదగ్గిరే వుంటుంది." అనేవాడు కొంచెం పట్టుదలతో.

"ఐనా చూడండి! మీయిష్టమొచ్చినట్టు చేద్దురుగానీండి. పిల్లదగ్గిరలా కళ్లనీళ్లు పెట్టుకున్నట్టుగా వుంటే భయమెయ్యదు టండీ, పసిదయ్యి, దానికి."అని మందలించేది మెహర్.

ఓమాటీసంభాషణ జానీ చాటుగుండా నుంచుని విని, తండ్రి అటు వెళ్లగానే "నాన్నగా రేమిటంటున్నారు నీతో" అని తల్లి నడిగింది.

"ఏముందీ?...నిన్నాకేమిటే?...నీపెళ్లి చేస్తారుట" అంది తల్లి కొంచెం నవ్వుతూను.

"కాదులే అమ్మా...నేనే...చూడు...నిన్నూ, నాన్ననీ విడిచిపెట్టుండలేనే...నాకు పెళ్లి ఒద్దు" అంది జానీ, కొంచెం గద్గదంతోనూ, సిగ్గుతో తడబడుతూ, తల్లివంకోకి తలమార్చి తన అమాయకపుకళ్లతో, తల కొంచెం పైకెత్తి ఏంచెబుతుందోనని తల్లి మొహంలోకి చూస్తూను.

"నిన్ను విడిచిపెట్టి నేంమాత్రం ఉండగలనూ అమ్మా..." అంటూ, కొంచెం చిరునవ్వు తెప్పించుకుని బిడ్డను కౌగలించుకుని, నొసట్లో ముద్దుపెట్టుకుంది మెహర్.

3

గోపాలం రోజూ రైల్లో వస్తూపోతూండడం చేత అతను ఫలానావాఅనీ, ఫలానిచదువు చదువుతున్నాడనీమాత్రం తెలుసు గాలీబుకి. గోపాలానికీ తెలుసు తనని కిటికీలోంచి రోజూ ఆప్యాయంగా చూసేది గాలీబుకూతురనీ, ఆ అమ్మాయి ఇంకా పెళ్లికాలే దనీని. అంతకితప్పితే గాలీబుకీ, గోపాలానికీ అట్టే గొప్పపరిచయం లేదు. కాని గాలీ బంటూవుండేవాడు గోపాలంతో..."ఎప్పుడన్నా రండి మాయింటికి. నాకూ యీావే పెవరూ బంధువులూ, స్నేహితులూ లేరు. మీవూరూ దగ్గిరేనయ్యే..." అని.

"దానికేంలెండి?...వస్తారెండి ఎప్పుడైనా" అనేవాడు గోపాలం.

సెప్టెంబరుఆఖరువారంలో కాలేజీ మూసేశారు. గోపాలానికి పిచ్చెత్తినట్టయింది. అతను బస్తీ కెళ్లటానికి అవసరం అట్టే కనిపించలేదు. ఒకవేళ ప్రత్యేకం పనికట్టుకువెళ్లినా అకిటికీ జొక్కుపోయిన మొహంతో ఏదుకళ్లూ పెట్టుకుని వికృతంగా చూసేది. ఆవద నారవిందం అక్కడుండేదికాదు. ఓరోజు మధ్యాహ్నంరైలులో బందరులో పనుందని యింట్లో చెప్పి బైల్దేరాడు. గాలీబుయింటికే అతను బైల్దేరిందికూడాను. అక్టేష నొచ్చేసరికి గోపాలం రైలు దిగాడు. గాలీబు ఆనందంకూడిస్తూ కరస్పర్శచేసి "చాలా సంతోషమైంది, మీ రిలా వచ్చారు!!" అన్నాడు.

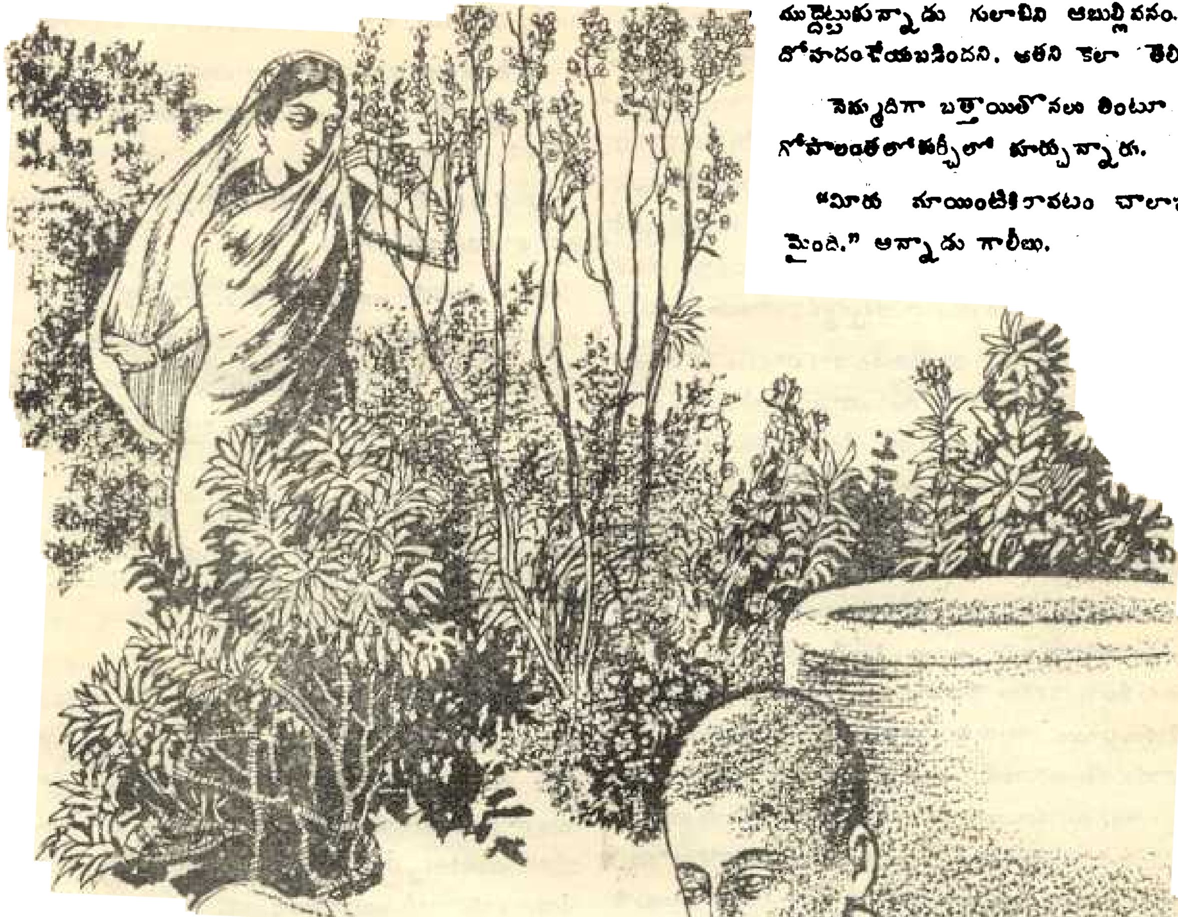
"కలకలిస్తేను... రోజూ బందరంటే విసుగుపుట్టి యిలా వచ్చాను!" అన్నాడు గోపాలం...... రైలువెళ్లగానే గోపాలం,

గాలిబు కబుర్లుచెప్పుతుంటూ యింట్లోకొచ్చి కేతులవసారాల్లో చెరో కుర్చీలోనూ కూర్చున్నారు. గాలిబు చెప్పినమీదట రెండు బత్తాయి

తడిచేత్తో కళ్లుతుడుచుకుని కాళ్లుకడుక్కుని ఒచ్చేటప్పుడు ఒక్క గులాబిపువ్వు కోసుకుని వాసనచూస్తున్న నెపంతో ఒక్కమాటు ముద్దెట్టుకున్నాడు గులాబిని ఆబుల్లివనం. జానీచే దోహదంచేయబడిందని. అతని కలా తెలిసిందో!

నెమ్మదిగా బత్తాయితొనలు తింటూ గాలిబు, గోపాలంతలో కుర్చీలో కూర్చున్నారు.

“మీరు మాయింటికిరావటం చాలాసంతోష మైంది.” అన్నాడు గాలిబు.

కాయలు, రెండు పీమకేసుపళ్లు టేబిల్ మీదపెట్టాడు నౌకరు. గోపాలం కాళ్లు కడుక్కొస్తానని దొడ్లో మూలగావున్న నూతిదగ్గిరికెళ్లాడు. ఇంతలోకే దుస్తులు మార్చుకుంటానికని గాలిబు లోపలికెళ్లాడు. ఆచిన్నివనాన్ని చూసి గోపాలం సంతోషించాడు. గులాబి, సన్నజాజి కలసిన ఆఘుమఘుమ అతని ఒళ్లు పైమరపించింది. ఆసన్న జాజిమొగ్గలో జానీ తనువు చూశాడు గోపాలం. గులాబి రెక్కల్లో జానీపెదిమల నిగనిగ కనిపించింది. అప్పుడప్పుడే కొంచెంగా చిగురిస్తున్న ఆలేతతమలపాకుల్లో జానీవన్నెటిచెక్కిళ్లు ప్రతిఫలించాయి. ఆ అవిసె మొక్కని పెనేసుకున్న ఆ ఒక్క తమలపాకుతీగని మాసిచూసి గోపాలంకళ్లు చెమ్మగిల్లాయి. తనకెవరన్నా చూస్తున్నారేమోనని ఒక్కమాటు వసారావేపుకి తలతిప్పి “వాసనచూస్తున్న నెపంతో ఒక్కమాటు ముద్దెట్టుకున్నాడు...”

"మీరు చాలా ప్రేమస్వభావులు నిజంగా" నవ్వాడు గోపాలం కొంచెం నవ్వుతూను.

"అటువంటిస్వభావం ఉన్నవాళ్లకే ఆస్వభావం యితరుల్లో కూడా కనిపిస్తుంది..." అని "చూడండి...తెలీక అడుగుతాను. మీకు వివాహమైందా?" అన్నాడు గాలీబు. "వివాహమైందా?" అనేసరికి గోపాలం ఉలిక్కిపడ్డట్టు చూసి "......అ......లేదు. యింకా చేసుకోలేదు..." అన్నాడు.

గాలీబు అదోరకంగాచూస్తూ "...అయితే...౨౦ ఏళ్లుంటాయనుకుంటా. బియ్యే పూర్తయింతర్వాత చేసుకుందా మనుకున్నారు కామాలు!" అన్నాడు. గోపాలం తన భావాలేమీ బయటకు కనపడనీయలేదు.

"ఆ...లేకేం?...ఆ, 3 నెలల్లో జరుగుతాయి కూడాను."

అని మొదటిప్రశ్నకి మాత్రం జవాబుచెపుతూ మాటమారుద్దామని... "అయితే...చూడండి...అసలు మీ దీవేపు కాదనుకుంటా" అన్నాడు గోపాలం బత్తాయితొన నోట్లో వేసుకుంటూను. "కాదండీ. మా పూర్వీకుల దగులు కాన్పూరుప్రాంతం. పెద్ద జాగీర్దారులు కూడాను. కాలక్రమాన మాస్థి తిలావచ్చింది...సాయిబ్బులనిపించుకోవాల్సి..." అన్నాడు గాలీబు. గోపాలాని కొంచెం ఆశ్చర్యంవేసింది "సాయిబ్బులనిపించుకోవాలి సొచ్చింది" అనేటప్పటికి.

"అంటే?" అన్నాడు గోపాలం సాశ్చర్యంగా గాలీబుకళ్లలోకి చూస్తూ.

"౫ తరాలక్రిందట మావాళ్లు స్వచ్ఛమైన హిందూ బ్రాహ్మణులు. మానాన్న చెపుతూండేవాడు...అప్పుడు కొన్ని కారణాలవల్ల మావాళ్లు మహమ్మదీయమతం పుచ్చుకోవాలిసొచ్చిందిట" అన్నాడు గాలీబు. గోపాలం నివ్వెరపోయాడు. "మొదట్లోనే అన్నా, మిమ్మల్ని చూస్తే సాయిబ్బుల నెవరూ అనుకోరని" అన్నాడు గోపాలం.

"అప్పట్నుంచీ మహమ్మదీయమతం పుచ్చుకున్న మాకుటుంబాలెన్నున్నాయో వాటిల్లోనే సంబంధ బాంధవ్యాలు చేసుకునేవాళ్లు మావాళ్లు. మాతండ్రి నాపెళ్లికి పడ్డపాట్లు నాకు బాగా గుర్తున్నాయి, కుదుట్లో పిల్ల దొరక్క. ఇతర మహమ్మదీయులకీ మాకూ ఏమీ సంబంధంలేదు. మతాంతరులైనామని హిందువులు మమ్మల్ని వెలివేశారు మొదట్లో. మళ్లా హిందువుల్లో కొస్తామన్నా రానియ్యలేదు. అంచేత వాళ్లకీ మాకూగూడా ఏమీ సంబంధాలు కలవటానికి వీల్లేకపోయింది. ఇదంతా అప్పటిమాట. అసలు నాకిప్పుడు అవుద్దేశం లేదులెండి. ఇప్పటికీ ఆవేపున మజ్ఞాతులు హిందూ బ్రాహ్మణులున్నారు..."అని ముగించాడు గాలీబు. గోపాలం చెవులు దోరబెట్టుకొని విన్నాడు.

"అయితే యిప్పుడు మీ ఆచారవ్యవహారాలు?" అన్నాడు గోపాలం కాస్సేపుండి.

"ఏముందీ?...నాకు తెలిసినంతవరకు మాతండ్రి మసీదుకెళ్లేవాడు కాదు. దేవాలయాల్లోకి హిందువులు రానిచ్చేవాళ్లూ కాదు. ఇహ నేనన్నారూ? నా కెక్కడి కెళ్లటానికీ యిష్టంలేదు. భుజించే వస్తువులు అప్పుడూ యిప్పుడూ ఎప్పుడూ ఒకటే! మత్స్యమాంసాదులు వర్జ్యం!" అన్నాడు గాలీబు.

"మీ కిటువేపు బంధువు లెవరన్నా వున్నారా?" అన్నాడు గోపాలం.

"మీలాంటి స్నేహితులే" అని జవాబుచెప్పాడు గాలీబు నవ్వుతూ. గోపాలం చటుక్కున లేచాడు, నేను మళ్లా మీదర్శనం చేసుకుంటా నంటూ. అల్లా లేవటం గాలీబుకి కొంచెం ఆశ్చర్యం కలిగించింది.

"అప్పుడే వెళతారా?...ఎప్పుడన్నా యిలాగే కనిపిస్తూండండి...ఈస్టేషనుపనిలో నాకు తీరికే వుండదు ఎక్కడికన్నా రావటానికైనాను" అన్నాడు గాలీబు లేస్తూ.

"ఆఁ...దానికేంలెండి? అలాగే. శలవు." అంటూ గోపాలం పొలాలకేసి వెళ్లిపోయాడు. పదడుగులు గోపాలంతో వైటికొచ్చి, చూపానినంతవరకూ అతనికేసే చూస్తూ, "మాకైన కుర్రాడు" అనుకుంటూ లోపలి కెళ్లాడు గాలీబు.

గాలీబు చిన్నగదిలో కొచ్చేసరికి కిటికీలోంచి గబుక్కున ఉరికింది జానీ. "ఏమిటమ్మా...అలా వురికావేమిటి?...దెబ్బతగలదూ?" అన్నాడు గాలీబు.

"ఆఁ, ఏంలేదు." అంటూ తలొంచుకొని నీళ్లునములుతూ సావిట్లో కొచ్చింది జానీ. కిటికీలోంచి గాలీబు పొలాలికేసి చూశాడు. దూరాన పొలంగట్లమీదుగా నిమ్మదిగా నడుస్తున్న గోపాలం యింకా కనిపిస్తునేవున్నాడు. గాలీబు వెనక్కి తిరిగి సావిట్లోకి చూశాడు. అతని కళ్లల్లో ఆలోచన కనిపిస్తోంది. "ఆయన వెళ్లాడేమిటీ?" అంటూ మెహర్ గదిలో కొచ్చింది.

౪

మొట్టమొదట్లో అకస్మా ఆపిల్లని చూసింది ఎదోతమాషాకే. రెండోరోజుకూడా సరిగ్గా అలాగే చూస్తూండేటప్పటికి ఆపిల్లని గోపాలం కేవలం అందం, సౌందర్యంకోసం చూడటం మానలేకపోయాడు. ప్రతిరోజూ అలా తనకేసే చూస్తూండటం గోపాలం దృష్టికి మరికొంచెం అర్థంకల్పించింది. సహజమానవస్వభావం క్రమంగా గోపాలం 'చూపుల'ని ప్రేమచ్ఛాయల్లోకి దింపింది. గాలీబుపూర్వీకులు హిందూబ్రాహ్మలని తెలుసుకునేసరికి జానీ తన హక్కుభుక్తమైందని అనుకున్నాడు గోపాలం — అసక్తుడే!

సంఘంచేత వ్యవహారింపబడేది: అతను స్వచ్ఛమైన హిందూ బ్రాహ్మణయువకుడు. ఆపిల్ల కేవలం మహమ్మదీయస్త్రీ. అతనికి

ఆపిల్లకీ మధ్య వెయ్యిహిమాలయా లున్నాయి; కోటిసముద్రా లున్నాయి. పైగా కర్కశహృదయంతో సంఘం ఉంది.

"ఏతురకయువకుడికో యిచ్చి పెళ్లిచేస్తాడు ఆపిల్లని వాళ్ల నాన్న. ఆ అమ్మాయీ, ఆ అబ్బాయీ కాపురంచేస్తుంటారు. ఆ అబ్బాయి నేనుచూసే ఆ అమాయికపుకళ్లల్లోకి తన క్రూరదృష్టుల్ని బరపుతాడు. ఆయువకుడు ఆపసిచెక్కిళ్లని తన మొరటుపెదిమెల్తో ... ... అజాజిమొగ్గను అతను నలిపేస్తాడు. అవలిగిపోయిన తనువులోకూడా నాకుమటుకు జీర్ణశృంగారం గోచరిస్తుంది. ఆమే అతనూ భార్యాభర్త లౌతారు ... ... నేనో? మావాళ్లు నన్ను పెళ్లిచేసుకోమని నిర్బంధిస్తారు. ౫ వేలు కట్నమిస్తాం. అవును, పిల్ల కూడా బాగానే వుంటుంది. ఔతే ఏం? నా కాపిల్లయం దిష్టం ఉండదు. బలవంతంగా చేస్తారా పెళ్లి? ఎందుకుచేస్తారు? చేస్తే ఆపిల్లని చూదినప్పుడు నాకళ్లు తేలిపోవూ? ముట్టుకుంటే ఒళ్లు గగుర్పొడవనూ? కౌగలించుకుంటే ముళ్లు గుచ్చుకోవూ? కాపురం చేస్తే నాశరీరం భస్మమైపోదూ? ఏమైనాసరే, అటువంటి పిల్లనే చేసుకుని సంఘంకోసం గొడ్డల్లే పిల్లల్నికనాలీ? ఇది సంఘమర్యాదా? నాకిష్టమైన, నన్ను యిష్టపడిన ఓఅమ్మాయిని వివాహమాడటానికి — తను కల్పించిన మతభేదమంటూ ఓటి తెచ్చిపెట్టి సంఘం అడ్డుతగులుతుందీ? తరిమివేస్తుందీ? హత్యచేస్తుందీ?"

ఈభావాలు అతని మనస్సులో కొచ్చేసరికి గోపాలానికి పిచ్చెత్తినట్లయ్యేది. మనశ్శాంతికోసం పొలంగట్లంబడి షికారు కెళ్లేవాడు. పంటకాలువమీది పిల్లగాలులు వెచ్చగా తగిలేవి. లేతపైరుల్లోని శ్యామలచ్ఛవి ఎడిపోయినట్టు కనిపించేది. పక్షుల కలకలారతనికి వినబడేవేకావు. ఉదయిస్తున్న చంద్రబింబం ఎర్రగా కాల్చిన ఉక్కుసండల్లే వుండేది. తలలోని రైళ్లవేగం తగ్గేదికాదు.

"అవును. ఆ అమ్మాయిచూపులు నా కలాగే అర్థమయ్యాయి. ఆ అమ్మాయి నన్ను ప్రేమించకపోయినాకూడా నాప్రేమని నేను మరల్చుకోను. ఆ అమ్మాయి నన్ను ప్రేమించటంకోసం నేను ఆ అమ్మాయిని ప్రేమించడంలేదు ఆ అమ్మాయే నన్ను తిరస్కరిస్తుంది!· నాకు విచారంలేదు. ఆ అమ్మాయితండ్రి మావివాహాని కంగీకరించకపోయినా నేను దుఃఖించను కాని సంఘంకోసం, సంఘానికి భయపడి అలా చేస్తే నేను సహించను. ప్రేమబూదిలో సంఘాన్ని పైశాచికతాండవం చెయ్యనివ్వను" అనుకుని కొంచెం శాంతించేవాడు గోపాలం ఒక్కొక్కప్పుడు.

తండ్రితో చెపుదామనుకున్నాడు తన ఉద్దేశాన్ని. కాని తగిన అవకాశం దొరకలేదు. అసందర్భంగానైనా సరే, చెప్పటానికతని కిష్టంలేకపోయింది. కొడుకుమొహంలో మార్పు లేవయ్యకనిపెట్టకపోలేదు. అయితే ఆయన అనుకుంది, యీడొచ్చిన కుర్రాడు. కాస్త పెద్దపిల్లని త్వరలో చూసేస్తే సరిపోతుందని. త్వరలో లింటికొస్తే ఎంతబాగుంటుందో అని అతని కుంది.

మేనల్లుడికి విద్యోద్యోగ్యలతోబాటు ఈడైన పెళ్లాంకూ వస్తుందిగదా అని సూరమ్మకి.

కాని గోపాలానికిమటుకు మనోవ్యథ—వ్యథగానేవుంది.

×

"అతను చాలా బుద్ధిమంతుడు. తెలివిగల అబ్బాయికూడా మనిషైనాబాగానేవుంటాడు..." అంది మెహర్.

"ఎవరు?" అన్నాడు గాలీబు.

"ఆయనండీ? మొన్న సాయంత్రం రాలేదూ? ఎర్ర బక్కపల్చగా వుంటాడు! అంతా మరిచిపోయినట్టు?" అంది మెహ

"ఎవరబ్బా? జ్ఞాపకం గుంటుందా?" అన్నాడు మరిచిపో నట్టు గాలీబు.

"మరేని?...వేషాల్లెండి మీవి....నూలైన కుర్రాడు అన్నా కూడాను. బ్రాహ్మలేట...పెళ్లి కాలేదని, అదీ చెప్పాడు... కద్దరుధోవతీ అతనూ...జ్ఞాపక మొచ్చిందా?" అంది మెహర్.

"కానియ్యి వర్ణన...యింకా?...ఏళ్లు ముదిరేవరకొద్దీ..." భా కళ్లల్లోకి అదోరకంగా చూశాడు గాలీబు.

"చాల్లెద్దురూ?...మరీ చిన్న పిల్లాడై పోతున్నారు... కాదు కానీండి" అంటూ యింకొంచెం భర్తదగ్గిరగా జరిగి... యీడుకుర్రా డుండాలండీ మన జానీకి" అంది మెహర్ కొం నిమ్మదిగాను.

"ఊహూ!...ఇంకా ఎవరి కెలాంటివాళ్లు కావాలో చెప్ప అన్నాడు గాలీబు తమాషాగాను.

"ఓబ్బ! నవ్వులు గాదండీ! అసలు అది ఎలాగో వుంటోంది మధ్య మరీని...యీడొచ్చిన పిల్లవునా?" అంది మెహర్.

"నాకు మాత్రం తెలీ దేమిటి? సంబంధం కుదరాలా అన్నాడు గాలీబు.

"కుదరాలా అంటే? యింట్లో కూర్చుంటే ఎలా కుదు దేమిటి? ఆ అబ్బాయికి పెళ్లి కాలేదని కాదూ చెప్పింది?" అం మెహర్. ఆమెచూపులలో అర్థం లేకపోలేదు.

"అంటే? నీ కల్లుడవాలనా ఆ అబ్బాయి?" అన్నాడు గాలీ కొంచెంగా నవ్వుతూ, మెహర్ మొహంలోకి చూస్తూను.

"అవాలనుంటే ఔతుందేమిటి?...ఏనా అనుకుంటానికై ఏదోశాస్త్రంచెప్పినట్టు....ఆ అబ్బాయి హిందూబ్రాహ్మలు... మా తురకబ్రాహ్మలమూనయ్యె" అంది మెహర్. ఆమెమాటల్లో కొంచెం విసుగూ, విచారం కనిపిస్తుంది.

"ఏమోలెండి...అదుగో అప్పుడే పదకొండైంది...గడియ చేసొస్తా." అని లేచింది మెహర్.

గాలీబుకి మొట్టమొదట్లో గోపాలాన్ని చూసినప్పుడే అతనంటే మంచి అభిప్రాయం ఏర్పడింది. అతనితో పరిచయం ఎక్కువైన కొద్దీ అతనిమీద ఓవిధమైన అభిమానంకూడా ఏర్పడింది. అతను తనింటికి వస్తూపోతూండడం గాలీబుఅభిమానాన్ని ఓవిధమైన ప్రేమగా మార్చింది. అతనికి పెళ్లింకా కాలేదని తెలుసుకునేసరికి తన ముద్దుకూతురు జానీ చటుక్కున జ్ఞాపకంవచ్చింది. మెహర్ మాటల వల్ల గోపాలాన్ని తన అల్లుడుగా చేసుకోవాలనిపించింది గాలీబుకి కూడా. ఆరోజు తను చిన్నగదిలోకి వెళ్లినప్పుడు 'జానీ' చటుక్కున కిటికీలోంచి దుమకటం, కిటికీలోంచి చూస్తే దూరాన గోపాలం పొలంగట్లంబడే నడుస్తూండటం గాలీబుతర్కాన్ని స్థిరపరచింది.

కాని—గోపాలం యిష్టపడొద్దూ?...గోపాలం బంధువులు, వాళ్లు అంగీకరించొద్దూ?...అన్నిటికంటె సంఘం పూరుకో వద్దూ?...ఆప్రశ్నలకి సమాధానం గోపాలమే చెప్పాలనుకున్నాడు గాలీబు. అతన్నడిగితే ఏమనుకుంటాడో? ఐనా అడగటానికే నిశ్చయించుకున్నాడు.

జానీమనస్సులోనుక్క ఆస్థితేమిటో ఆమెకే తెలియాలి. అసలు మొదట్లో యధాలాపంగా తూర్పువేపుకిటికీలోంచి రైలుకేసి చూసింది. మూసే చూట్టంతోటే గోపాలంమొహం కొట్టచ్చినట్టు కనిపించింది. అప్పట్లో ఆమెకి ఏయితరభావాలు లేవు. కాని ఎంతసేపైనా ఆముఖం ఊరికే చూడబుద్ధయేది. నిజాని కాకాసేపు ఆమె కితరము లేవీ కనిపించేవికావు. మర్నాడుకూడా రైలొచ్చేవేళకి అతను కని పిస్తాడేమో చూద్దా మనిపించింది. కిటికీలోంచి చూస్తే అసుందర విగ్రహం ప్రత్యక్షమైంది.

అతనికి తనమీద అంతదయ ఎందుకు కలిగిందో ఆమెకే ఆశ్చర్యమేసింది. ఆమె సంతోషించింది. ఆమె అతన్ని మొదట్లో పూరికే సౌందర్యంకోసమే చూసింది. క్రమంగా అతని కళ్లల్లో బుద్ధిసూక్ష్మత చదివింది. అతనుకూడా తనవేపే చూస్తున్నట్టు ఆమెకి తెలుసు. యుక్తవయస్సువచ్చిన తాను అల్లా ప్రవర్తించటం తప్పేమో అనుకునేది ఒకొక్కప్పుడు.తప్పయితే తన కలా చూడా లెందుకుంటుంది? తప్పయితే తన గుండెలు కొట్టుకోవూ? అలా జరగటం లేదుకనక తప్పుకాదని సమాధానపరచుకొనేది. కాని ఎవ రన్నా చూస్తారేమోనని భయమేసేది. చూస్తేమాత్రం ఏం తప్పులేన ప్పుడు అనుకునేది వెంటనే. ఏరోజన్నా తను అక్కడ కనిపించక పోతే పాపం అతని కెలా వుంటుందో అని జాలిపడేదికూడాను. అతను తన నలా ఎందుకు చూడాలి తను అతన్ని చూసినట్టు? తనేమో అతన్ని 'సౌందర్యం' కోసం చూస్తోంది. అతనుకూడా అందు కేనేమో? ఔలే, తనూ అందంగానే వుంటుందికాబోలు. అతను తనని 'సౌందర్యం' కోసం చూస్తున్నాడనుకునేసరికి జానీకి ముసి ముసినవ్వులు, మనసిగ్గు వచ్చేవి.

ఆరోజు గోపాలం వాళ్లింటికి వస్తాడని జానీ అనుకోలేదు. గదిలో ఏదో పుస్తకం చదువుకుంటున్న జానీ పైన కాళ్ల చప్పుడు వినబడేసరికి కిటికీలోంచి యిట్టే చూస్తే అతనూ, తనతండ్రీ ఏదో మాట్లాడుకుంటూ వాళ్లింటివేపుకే వస్తున్నారు. అత న్నదివర కెప్పుడూ అంతసమీపంలో చూడలే దామె. అతని మాటకూడా ఆమె ఎప్పుడూ వినలేదు. అంతదగ్గర్లో ఆమె అతన్ని చూట్టం, పైగా అతను మాట్లాడుతూంటటం జానీఒళ్లు పులకరించినట్టయింది. అప్ర యత్నంగానే జానీచెయ్యి ఆమెపైట సవరించింది. నిట్టూర్పు రావటం ఎందుకో ఆమెకే తెలియలేదు. మొహంమీది రెండు స్వేదబిందు వులూ పైటచెంగుతోనే తుడుచుకుంది. రెండునిముషా లలాగే నుంచుని, పుస్తకం మూసేసి, దక్షిణంవైపు దొడ్లోకున్న కిటికీదగ్గర కెళ్లి కిటికీ కున్న తెరను కాస్త ఒత్తిగించి దొడ్లోకి చూసింది. గోపాలం దొడ్లో నూతిదగ్గర కాళ్లు కడుక్కుంటున్నాడు. అతను తాను పెంచిన సన్నజాజులకేసి, తమలపాకుతీగకేసి, గులాబిమొక్కల కేసి బహుఆప్యాయంగా చూస్తూండటం జానీకి పట్టరాని సంతోష మైంది. తాను పెంచిన ఆచిన్నివనాన్ని తాను చూసుకున్నప్పుడు పొందే ఆనందంకంటె అతను చూస్తే ఎక్కువఆనందం పొందింది ఎంచేతో జానీ. అత నాలేతతమలపాకును తన సన్నటి బంగారుకణి కల్లాంటి వేళ్లతో తాకుతే జానీచెక్కిళ్లు గిలిగింతలుపెట్టినట్టయినాయి. అతను ఒక్కపువ్వు కోసుకుంటే బావుండు ననిపించింది జానీకి. వాళ్ల అమ్మా,నాన్నా అక్కడుండకపోతే తనే కోసిస్తే ఎంతబావుం టుంది అనుకుంది. అతను ఒక్కగులాబిని తుంచాడు. ఆమె సంత సించింది. అత నాపువ్వును వాసనచూస్తూ, యిటూ అటూ చూసి ఆపువ్వుని ముద్దెట్టుకున్నాడు. జానీకి సిగ్గేసింది కాస్త. పెదిమెలు నాలికతో ఒక్కమాటు తుడుచుకొని, ఒక్కగుటక వేసింది. అతని మీద బుల్లికోపం వచ్చిందికూడాను. చిన్నకోపంతో మిళితమైన ముసిముసినవ్వులు వస్తూవుంది లోలోపల. ఒక్కమాటు తలవంచు కుని, పైటతొలగిన తన ఉరోభాగాన్ని వక్కమాటు చూచుకొని, మోకాళ్లు ముడిచిపెట్టి, చేతులు రెండూ దగ్గిరికి తీసుకుని, పైట కొంగు ఒళ్లంతా కప్పుకుంది...తమలపాకుతీగకేసి అత నలా చూసి నప్పుడు అతనికళ్లు కొంచెముగా ఎందుకు చెమ్మగిలాయో జానీ వూహించలేకపోయింది. జానీకి జాలేసింది. కొంచెంగా భయం కూడా వేసింది. అత న్నడుగుదా మనుకుందికూడాను జానీ. కాని సాహసించలేదు.

తాను అతని మాటలు వింది. దగ్గరలో అతని నడక చూసింది. తానెంతో ఆనందంపొందింది. అతను గూడా తనని చూస్తే అత నెంతసంతోషిస్తాడో!...అత నింటికి వెళుతుంటే తాను కిటికీలోంచి చూపు అందేదాకా చూస్తూనేవుంది. అతను నిజానికి కనిపించనంత

దూరం వెళ్లిపోయినప్పటికీకూడా తన హృదయంలో అతను మెదులుతున్నట్టుగానే వుంది జానీకి...ఆరోజురాత్రి తను నిద్ర పోతున్నాననుకుని ప్రక్కగదిలో తల్లీ, తండ్రీ మాట్లాడుకునే మాటలు తాను విన్నది...... 'అతను నీ కల్లు దవాలనుందా ?' అన్నాడు తండ్రి. ఆమాట వినేసరికి జానీకి కొంచెం సిగ్గేసింది కూడాను. కాని "అంతభాగ్యంకూడానా ? అవాలనుంటే మాత్రం అవుతుందీ ?" అని తల్లి అన్నప్పుడు మాత్రం తనకి ఎక్కడలేని దుఃఖమూ వచ్చింది 'అతను నన్ను పెళ్లిచేసుకోడూ ? ఏం ? ఎందు కని ? నే నందంగా లేనూ ? లేకపోతే అత నెందు కలా ఆప్యా యంగా నాకేసి, ఆపెద్దకళ్లు పెట్టుకుని చూస్తాడు ? అతను చేసుకో నంటే నేనే అతనిదగ్గిరి కెళ్లి 'నన్ను పెళ్లిచేసుకోవూ' అని దీనంగా అడుగుతా, అతని నున్నటివేళ్లు నెమ్మదిగా పట్టుకుని, ఆసుందరమైన మోహంలోకి చూస్తూ. అప్పటికీ చేసుకోనంటాడూ ?...అనడు. అత నంత కఠినమైనఆయన కాడు. అతని కళ్లల్లో కర్కశత్వం లే అతని అందమైన ఆచేతులు నన్ను తిరస్కరించలేవు...ఎంతకీ చేసుకోకపోతే నే నిలాగే వుండిపోతా." అనుకుంటూ వుండేది జానీ లోలోపల. జానీమనోవీథిలో యీదృశ్యాలన్నీ తెరమీద సినిమాబొమ్మలల్లే పరుగెడుతుండేవి.

* * * *

ఆరోజు ఆదివారమూటంచేత గోపాలం గాలీబుదగ్గరికి ప్రయాణ మయ్యాడు. రైలుదిగేదిగటంతోటే గాలీబు గోపాలాన్ని చిరునవ్వుతో ఆహ్వానించి, రైలు వెళ్లిపోగానే యిద్దరూ యింటికి వచ్చారు. దొడ్డి వసారాలో టేబిల్ మీద చక్కరకేళీ పండ్లు, మైసూరుపాకం అచ్చులు పెట్టివున్నాయి. రెండు వెండిగ్లాసులతో మంచినీళ్లు కూడా వున్నాయి. ఇద్దరూ మామూలుగా చెరోకుర్చీలో కూర్చున్నారు.

"అలా సందేహిస్తారేం ? మొహమాటమల్లే వుంది మీకు ?" అన్నాడు గాలీబు కొంచెంగా నవ్వుతూను.

"మీదగ్గిరా ? ఉంటే మటుకు ? నిజంగా మీ ప్రేమపూరితమైన హృదయం నన్నీ ఆదరణని తిరస్కరించ నియ్యడం లేదు" అన్నాడు గోపాలం.

"స్నేహధర్మం మీ ప్రతిమాటలోనూ కనిపిస్తూనేవుంది.... నిజానికి స్నేహితుల ముందు బంధువు లోలెక్కా ? ఒకొక్కప్పు డనుకుంటూవుంటా, స్నేహితులే బంధువులైతే ఎంత సంతోషంగా ఉంటుందో అని" అన్నాడు గాలీబు. అతని కళ్లల్లో ఎంతో అర్థం వుందని గ్రహించాడు గోపాలం.

"అనిపిస్తుందిగాని నిజానికి క్రియలో కొచ్చేసరికి మనమే జంకు తాం ! స్నేహితులంటే ఒక్క మతంలో వాళ్లుమాత్రమే కాదయ్యో!" అన్నాడు గోపాలం. ఒకళ్ల మొహంలోకి ఒకళ్లు చూసుకున్నారు.

"చూశారూ ! యీ మత భేదాలంటే నాకు పరమాసహ్యం. స్నేహ ధర్మానికి ప్రేమ ధర్మానికి అడ్డం ఒచ్చే మతాలంటే మరీని" అన్నాడు గాలీబు. గోపాలం జవాబు చెప్పలేదు.

"అలా పికారుగా వెడదామేమిటి?" అన్నాడు గాలీబే కాస్సేపాగి.

"ఓ. అంతకన్నానా ?" అన్నాడు గోపాలం. అతనిమనస్సు కేవలం అక్కడే లేదు.

'డ్రస్సు' మార్చుకొస్తానని గాలీబు లోపలి కెళ్లాడు. గోపాలం కుర్చీలో కూర్చునికూర్చుని, ఏం తోచక, వసార్లోనే పచారుచేయడం మొదలెట్టాడు. అతని దృష్టి అప్రయత్నంగానే వసారాలోంచి గదిలోకున్న కిటికీవేపుకు మళ్లింది. కిటికీకున్న తెర ఓమూలకి వత్తిగించబడుంది. అతను ముగ్ధుడైపోయాడు. అంతదగ్గిరలో జానీ నెప్పుడూ అతను చూడలేదు. పైగా ఆమెవిగ్రహమంతా యిప్పుడు సంపూర్ణంగా కనిపిస్తోంది. ఉల్లిపొరలాంటి గులాబిరంగు పైటలోంచి పట్టుపూలజాకెట్టు స్పష్టంగా కనిపిస్తూ పైటయొక్క ఉనికినే సంశయాస్పదం చేస్తోంది. రెండుచేతులూ పైకెత్తి కిటికీఊచలు పట్టుకుని, ఆ నల్లటి కళ్లల్లోంచి తనకేసి నిశ్చలంగా చూస్తూంటే గోపాలంఒళ్లు పులకరించింది. ఆమె యీనాటి చూపుల్లో అతను యిదివరదాకా గ్రహించరాని ఓగొప్ప అర్థం గ్రహించాడు. గ్రహించి ఆనందించాడు. ఆనందించి కళ్లుమూసుకున్నాడు. కళ్లు తెరిచేసరికి కిటికీలో ఎవరూ లేరు.

"పంతులుగారూ వెడదామా?" అని వెనకనుంచి గాలీబు మాటలు వినిపించాయి. గోపాలం ఉలిక్కిపడలేదు. మౌనంగా గాలీబుని అనుసరించాడు. గాలీబుకి ఆశ్చర్యం అయింది. తాను జానీకేసి చూస్తూనుంచున్నప్పుడు వెనకనుంచి గాలీబు రావటం, తండ్రిని చూసి, జానీ ఉలిక్కిపడకపోయినా అక్కడ నుంచోలేక గిరుక్కున వెనక్కి తిరిగి వెళ్లటం గోపాలానికి తెలీదు.

ఊరిబైలుపలి డొంక దాటేదాకా ఎవరూ మాట్లాడలేదు.

"నాజీవితంలోకల్లా నేను చెయ్యాలిసినవాటిల్లో కల్లా మిగిలిందల్లా ఒక్కటి" అన్నాడు గాలీబు, ఆ నిశ్శబ్దాన్ని భంగంచేస్తూ.

"ఆఁ...ఏమిటి అన్నారు ?..." అన్నాడు గోపాలం ఏ ప్రపంచంలోంచో దిగొచ్చినట్టు.

"అవును...మా జానీ పెళ్లి. అదొక్కటంటే ఒక్కటే...మా చిన్ని పెళ్లి..."అన్నాడు గాలీబు. గోపాలంప్రశ్న సరిగా వినిపించుకోలే దతను.

"అంటే ?...మీఅమ్మాయిపెళ్లి ? ఎప్పుడు చెయ్యాలని ? వరికిచ్చి ?"అన్నాడు గోపాలం. గాలీబుకళ్లల్లోకి కొంచెం ఆత్రంగాం చూస్తూను. గాలీబు కాస్సేపటిదాకా జవాబు చెప్పలేదు. గోపాలం

విసుగ్గా చూశాడు. అతని కెంపి లేసం కనిపించలేదు. జేబు రుమాలుతో మొహం తుడుచుకున్నాడు.

"మీకు అంతర్వర్ణ వివాహాలు యిష్టమేనా ?" అన్నాడు గాలీబు. గోపాలానికి ఆశ్చర్యంవేసింది. గాలీబుమొహంలోకి వింతగా చూస్తూ "క్షమించాలి. నే నడిగింది మీ అమ్మాయిపెళ్లి విషయం! మీ ప్రశ్న, మీ రెండు కలా అడుగుతున్నారో నేను తెలుసుకోలేక పోతున్నాను" అన్నాడు.

"క్షమించాలి, సరిగ్గా సమాధానం చెప్పలేనందుకు. అంతర్వర్ణ వివాహాల విషయంలో లేమ ఉద్దేశం చెప్పాలి దయచేసి"...అన్నాడు గాలీబు రుమాలుతో మళ్లా మొహం తుడుచుకుంటూను. గోపాలానికి విషయం బాగా అర్థంకాకపోయినా తన అభిప్రాయం చెప్పటం కంటె వేరే సమాధానం కనిపించలేదు.

"బాహ్యవర్ణ మేదైనా ఫరవాలేదు, భావవర్ణ మేకమైతేను" అని జవాబు చెప్పాడు గోపాలం, గాలీ చేమంటాడో అని ఆత్రంగా చూస్తూను.

"అంటే ?" అన్నాడు గాలీబు.

"ఒకరొకరి భావాలు కలిస్తే, వారివారి మతాలు ఏవయి నప్పటికీ ఫరవాలేదు. నిజాని కది అంతర్వర్ణవివాహమే కాదు. ఏక వర్ణులైనప్పటికీ పరస్పరవిరుద్ధమైన భావములు గలవారి వివాహమే అంతర్వర్ణ వివాహ మంటేను...క్షమించాలి...యిది నాఅభిప్రాయము మాత్రమేనుమండీ!!" అన్నాడు గోపాలం. గాలీబు ఏమంటాడో అని గోపాలం ఆత్రంగా చూస్తున్నాడు. గాలీబు కొందువిషయమై లేమీ మాట్లాడలేదు.

"ఔ లే ఒక్క విషయం అడుగుతా, మీకు కోపంరాకుంటేను" అన్నాడు చివరకి గాలీబు. గోపాలానికి తొంద రెక్కువౌతోంది. అతని కేమీ సరిగ్గా బోధపడటంలేదు.

"తొందరగా అడగాలి...కోప మేమాత్రమూ లేదు. మీ ఉద్దేశం తెలుసుకుంటానికి నామన స్సెంత తొందరపడుతోందీ మీకు తెలుసు ననుకుంటా" అన్నాడు గోపాలం.

"మాజానీని మీకిచ్చి వివాహంచేయాలని నాఉద్దేశం, కోరిక, ప్రార్థనకూడాను" అన్నాడు గాలీబు. ఆత్రంతో చూశాడు గోపాలం మొహంలోకి. గోపాలం విస్మితుడయ్యాడు. తనచెవుల్నె తాను నమ్మలేకపోయాడు. ఆనందంతో ఉప్పొంగిపోయాడు. మొహం మీద చెమటబిందువులు మొలిచాయి. జేబురుమాలుతో తుడుచుకుంటూ పెద్దనిట్టూర్పు విడుస్తూ..."మీరు నిజంగా అంటున్నారా ?" అన్నాడు గోపాలం. ఈ ప్రశ్నవల్ల గాలీబు ఆదుర్దా తీరలేదు పైగా ఎక్కువైంది కూడాను.

"నిస్సందేహంగాను! ప్రమాణపూర్తిగా కూడాను!!" అన్నాడు గాలీబు.

"మీ అనుగ్రహానికి కృతజ్ఞుణ్ని." అనిమాత్రం అన్నాడు గోపాలం జవాబుగా. ఈజవాబైనా గాలీబుకి సంపూర్ణంగా కనిపించలేదు. గోపాలాన్ని ప్రశ్నించలేకపోయాడు. మౌనంగా యిద్దరూ యింటి వైపు మళ్లారు. ఇల్లు చేరేదాకా ఒకళ్లతో ఒకళ్లు ఏమీ మాట్లాడుకోకపోయినా ఇద్దరిబుర్రలూ మాత్రం తీవ్రంగా పనిచేస్తున్నాయి.

గాలీబు యింతత్వరలో తనంతటతానే "మాజానీని పెళ్లి చేసుకోండి మీరు." అని అంటాడని గోపాలం కలలోకూడా అనుకోలేదు. తాను మనసారా ప్రేమించాడు ఆ అమ్మాయిని. అంత వరకు తనకి తెలుసు. ఆపిల్లతండ్రి "మాఅమ్మాయిని మీరు వివాహమాడ గోరిక" అని తనతో అన్నాడు. కాని సంఘం ఒప్పుకోదు తమ పెండ్లికి. కాని సంఘాన్ని లెక్కచెయ్యడు గోపాలం. కాని తన తండ్రి అంగీకరిస్తాడా? అంగీకరించకపోయినా చేసుకుంటే తన్ను యింతవానినిగా చేసిన తండ్రికి ద్రోహంచేసినవా డవడూ? లేక తన హృదయాన్ని చంపుకుంటాడా? ఏమో ఒకవేళ తండ్రికూడా అంగీకరిస్తాడా?—ఇదే ఆలోచన గోపాలానికి దారిపొడుగూనూ.

"పుత్రాడు బుద్ధిమంతుడే. తెలివిగలవాడేకూడాను. తాను మనస్ఫూర్తిగానే అన్నాడు నాకూతుర్ని మీరు పెండ్లిచేసుకోమని. కాని సంఘం ఒప్పుకోవద్దూ ? సంఘానికి ఎదురీత యీదాలి. తాను యీదుతాడు తన కూతురికోసం. అతనూ యీదొచ్చు! కాని వాళ్ల వాళ్లు, అతని తండ్రి ఒప్పుకోవద్దూ? బహుశః ఒప్పుకోడు. కాని నేనవ టంమాత్రం అనేశా. ఈసంగతి తెలిస్తే లోకు లేమనుకుంటారు? ఏమో? నేను నాకూతురికోసం సంఘాన్ని ఎదుర్కొనదలచినట్టే అతనితండ్రికూడా తనకొడుకుకోసం సంఘాన్ని ఎదుర్కోరాదూ? అలా ఐతే చిక్కేలేదు! కాని అలా జరుగుతుందీ?" — గాలీబు బుర్రలో తిరిగే విషయా లివే ఆకాస్సేపూను.

"ఒకొక్కప్పుడు సంఘంయొక్క కర్కశత్వం మనకి కనిపించదు." అన్నాడు గాలీబు గోపాలంతో యింటికి చేరినతర్వాత. "అప్పుడు నిజంగా సంఘంలో కర్కశత్వమనేదే లేదనుకుని వ్యవహరిస్తేమటుకు ప్రమాదమే సంభవిస్తుంది."

గాలీ బిలా ఎందుకంటున్నాడో గోపాలానికి తెలీలేదు. కాని సమాధానం ఏదో చెప్పాలికనక "కర్కశత్వం హృదయులోతుల్లోనే గంభీరమైన ప్రేమవుంది. కాని ఆసంగతి 'కర్కశుని'కి తెలీదు." అన్నాడు.

"ఉన్నప్పటికీ అక్కరకొచ్చేది కాదనుకుంటా" అన్నాడు గాలీబు.

"ధర్మబద్ధమైన విషయాల్లోమాత్రం ఆప్రేమ సహాయపడుతుంది. కానప్పుడుమాత్రం ఆ 'కర్కశత్వం' విజృంభిస్తుంది. నిజానికి ప్రేమ తన హృదయంలోని దని కర్కశత్వానికి తెలిస్తే కర్కశత్వం అంతక్రూరంగా వుండదేమో!" అన్నాడు గోపాలం అదోరకంగా చూస్తూ.

"అటువంటి ప్రేమ ఎక్కడైనా బయటికొచ్చినా సంఘంలో వుండే మిగతా కర్కశత్వమంతా కలిసి దానిని దారుణంగా హత్య చేస్తుంది" అన్నాడు కొంచెం బిగ్గరగా గాలిబు.

"అసలా ప్రేమ ఎప్పటికీ ఎవరిచేతా హత్యచేయబడేదే కాదు. ఎవరూ హత్యచేయలేరు కూడాను." అన్నాడు గంభీరంగాను గోపాలం.

వెనకగదిలో నుంచుని వింటూన్న మెహర్‌కి వీళ్ల సంభాషణ లేమీ అర్థంకాలేదు. కాస్సేపు యిద్దరూకూడా మాట్లాడకపోవటం మూలాన మెహర్‌కి ఊపిరిబిగపట్టుకున్నట్టయింది.

"నాసౌఖ్యంకోసం నాతండ్రిమనస్సుకి క్షోభకలిగించలేను. నేను నాతండ్రిని ప్రేమిస్తున్నాను" అన్నాడు గోపాలం శాంతాగా.

"నేను కూడా అదే! నాచిన్ని జానీ ఏ యితర ప్రాణాన్ని హింసించకూడదు..." అన్నాడు కొంచెం గంభీరంగా గాలిబు.

"అటువంటి సందర్భంలో నాజానీని మీ కివ్వలేమోకూడాను" చివరిమాటలు గాలిబు అతికష్టంమీద, గద్గదంతో పలికాడు. గోపాలం అతని మొహంలోకి తీవ్రంగా చూశాడు. గాలిబు దృష్టి నిలపలేకపోయాడు. దృష్టి మరల్చి ఎదుటి గదికిటికీ తెరచాటునుంచి చూస్తున్న మెహర్‌కేసి చూశాడు. నగ్నంగా యిద్దరికళ్లూ మాట్లాడుకున్నాయి. మెహర్‌కేమీ అర్థంకాలేదు.

"కాని సంఘంకోసంకాదు నే ననేది" అన్నాడు గాలిబే రెండునిముషా లాగి.

"అవును...నేను నాతండ్రికోసం బతికా. కాని నాతండ్రి మాత్రం సంఘానికి తన ఆత్మని అమ్ముకోరాదు." అన్నాడు గోపాలం. మళ్లా ఎవరూ మాట్లాడలేదు. అనిశ్చబ్దత భరించలేకపోయాడు గాలిబు. పూర్వంమాదిరి సంభాషణ అంతకన్నాను. "రేపు సోమవారం కామాలు. మీకు తీరికుండ దనుకుంటా" అన్నాడు గాలిబు సంభాషణ మార్చటానికి.

"మరే! రైలువే రైనట్టుంది" అని లేచాడు గోపాలం. డ్రస్సువేసుకుంటానికి లోపలి కెళ్లాడు గాలిబు. మెహర్‌కి తెప్పరిల్లినట్టయింది. తొందరతొందరగా భర్త గదిలోకి పోయి

"అత నేమంటున్నాడు?...నాకేం అర్థంకాలేదు మీసంభాషణ. వాళ్లనాన్నేమన్నా అన్నాడా?" అంది ఆత్రంగా.

"ఏం అనలేదు" అన్నాడు గాలిబు. అంటూనే వెళ్లిపోయాడు గోపాలంతో. మెహర్‌కి "ఏం అనలేదు" అనే జవాబువల్ల ఏమీ ఎక్కువ బోధపడలేదు యిదివరకుకంటె. గోపాలం, గాలిబు స్టేషనుకి వెళ్లిపోయారు.

౪

అతనూ, తనతండ్రీ అవెన్నెట్లో స్టేషను కెళుతుంటే చిన్న గది కిటికీలోంచి జానీ చూసింది. తనతండ్రి ముందు నడుస్తున్నాడు. వెనకాలే గోపాలం మెల్లిగా అనుసరిస్తున్నాడు. అతనిలో మునుపటి ఆ ఆకర్షణ ఆ లేతవెన్నెట్లో అసమయంలో లేదు జానీకి. అతను వెనక్కి తిరిగిచూశాడు. జానీ ఆముఖం చూడలేకపోయింది. "జానీకి నచ్చని ఆముఖం" ఆతనిలో వైంది. జానీకి భయంకూడా వేసింది. దీనంగా తలవంచుకొని తప్పుకుంది. తాను ప్రక్కకు తప్పుకున్న తర్వాత కలిగిన ఆమార్పు జానీ కెలా తెలుస్తుంది?

"సెలవండీ" అంటూ గోపాలం రైలెక్కి వెళ్లిపోయాడు. మనస్సు పరిపరివిధాల పోతోంది. సమయం దొరికినప్పుడు తన అభిప్రాయం చెపుదా మనుకున్నాడు. ఇహ శేషయ్యగారు కొడుకు మునుపట్లా శాంతిగా లేకుండటం, చికాకు, పరాకుతో వుదురుతుం దనుకున్నాడు. పైగా ఆపిల్లలు కొంచెం ట్లటంచేత వాళ్ల తండ్రులు శేషయ్యగారిని తొందర కూడాను. "ఎవరిపిల్లను చేసుకుంటాడొ తెల్ప"మని.

ఆరోజు భోజనాల ముందర కదిలించాడు కొడుకునితో అవుతుందయ్యో బి. యే. నీయిష్టమొచ్చినపిల్లని రేపు లోనే చేసుకుంటే వీలుగావుండేట్టు కనిపిస్తోంది. పిల్లలంతా కొంచెం పెద్దవాళ్లే. పాపం, వాళ్ల తండ్రులు కూడా తొందర పెడుతున్నారు" అంటూను శేషయ్య. గోపాలం ఏమీ అంచేత శేషయ్యే "కట్నమన్నావా? ఎవరయినా సరే ౫ వే లిస్తా మంటున్నారు. నీకూ యీడు రాకపోలేదు. ఆపిల్లల్ని చూశావు గనుక ఎవర్నో ఒకర్ని చెపితే వాళ్లా ప్రయత్నంలో వుంటారు" అన్నాడు.

"క్షమించాలి...పెళ్లిచేసుకుంటాని కేమీ కాని...మీ రనుకున్న సంబంధాలుమాత్రం కాదు." గోపాలం. శేషయ్య ఉలిక్కిపడ్డాడు. కొడుకుకేసి చూస్తూ "నీమాటేం అర్థంకావడంలేదు. "ఇంకా ఏపిల్లని కుందామని?" అన్నాడు.

"వాళ్ల పూర్వీకులు బ్రాహ్మలే. ఒకత్తే ఆపిల్ల. లేరు. ఎంతలేదన్నా ౧౦ వేలకి తక్కువుండదు ఆస్తి. స్టేషనుకూడాను వాళ్లుండేది..."అన్నాడు గోపాలం ఓక్షణం శేషయ్యకి కొంచెం ఆశ్చర్యంవేసింది.

"పూర్వీకులు బ్రాహ్మలైతే యిప్పుడుమాత్రం బ్రాహ్మ కాదేమిటి? నాకేం బోధపడటంలేదు. వాళ్లింటి పేరేమిటి?.. అయితే నువ్వు తరుచూ వెళ్తూండే దక్కడికేనేమిటి?" అన్నా శేషయ్య కొడుకుకేసి కొంచెం విసుగుదలతో చూస్తూ.

"అవును" అని మాత్రం సమాధానమిచ్చాడు గోపాలం "కాన్పూరుప్రాంతంట పూర్వం. ౫ తరాలక్రిందట 'నామక' మహమ్మదీయమతం పుచ్చుకున్నారు స్వస్త్రీ మానసంరక్షణార్థం."

శేషయ్యకి మతిపోయినట్టయింది. అతను ఒణికిపోయాడు. నోట్లోంచి మాటరాలేదు. పిచ్చిగా కొడుకుకేసి ఓమాటుచూసి వడ్డి స్తున్న అక్కగారికేసి ఓమాటు చూశాడు. సూరమ్మకి ఏమీ బోధ పడలేదు సరిగ్గా. కాని "ఏమిట్రా?" అని అడగలేకపోయింది. కొడుకు అలాంటి మాటంటాడని శేషయ్య స్వప్నంలోకూడా అనుకోలే దేమో. పిడుగల్లే యిప్పు డిలా మాట్లాడుతూంటే శేషయ్యకి కేవలం మతిభ్రమణం కలిగింది. ఇంతవరకెన్నడూ కొడుకుని ఒక్కమాట అని ఎరగడు. ఇప్పుడూ ఏమీ అనలేకపోయాడు. కేవలం మనస్సులోనే క్షోభించిపోతున్నాడు.

"బాకే పాయిజ్బాలపిల్లని చేసుకుంటా నన్నమాట?"అన్నాడు లాగి శేషయ్య.

"...లోకంచేత అలా అనబడేవారి పిల్లను" అని నవిగిస్తూ, "వాళ్లు నిజంగా మనమాదిరిగానే వుంటారు." అన్నాడుగోపాలం.

"అటువంటిసంబంధంవల్ల మన కొచ్చే కష్టాలు, నష్టాలు ఏమన్నా నుర్తించావా?" అన్నాడు శేషయ్య.

"అంతరాత్మ తప్పులేదని చెబితే లోకు లేమనుకున్నా మనం లెక్కించనక్కరలేదు." అన్నాడు గోపాలం గంభీరంగానే.

"నా అంతరాత్మ ఒప్పుకోటంలేదు. నామాట పరిగణించే దేమన్నా వుందా?" అని ప్రశ్నించాడు శేషయ్య. గోపాలం జవాబు చెప్పలేకపోయాడు కాస్సేపటిదాకా. చివరికి

"ఒప్పుకోటంలేదూ మీ అంతరాత్మ?...సరే, ఔనే చేసు కోను, అయితే దయచేసి మీపుత్రుడి ఒక్కకోర్కె తీర్చాలి. నే నే పెళ్లీ చేసుకోను. క్షమించాలి. మీమాట కెదురాడటం యిదే ప్రథమం. తుదికూడాను." అన్నాడు గోపాలం. అని ఔపోసన పట్టి లేచాడు విస్తరిముందర్నుంచి. శేషయ్యహృదయం దహించి పోయింది. తనకొడుకు కలకాలం మోడల్లే ఘోటకబ్రహ్మచారిగా వుంటాడు. ఆయన:హ్రు జల:రించింది. లేకపోతే, వాడు తురకపిల్లని పెళ్లిచేసుకుంటాడు...తనమాట వినకపోయి:తర్వాత కొడుకాతేనేం, పోతేనేం? ఎలాపోతే తనకేం? ఒక్కగా నొక్కకొడుకు కొరకుండాపోతే ఎలా?...పోనీ వాడిష్ట మొచ్చినట్టే చేద్దామంటే సమాజముంది సంఘుం తెబ్బులల్లే, ఘోరపిశాచమల్లే గొంతుచిస్తూ మీద పడటానికి కనిపెట్టుకూర్చుంది— శేషయ్యతల తిరిగింది. విస్తరి ముందర్నుంచి అర్థాంతరంగానే లేచిపోయాడు. సూరమ్మ తెల్ల బోయి చూస్తూంది, నోరు మెదపలేక.

*   *   *   *

౯

గోపాలం గాలీబింటికి తరుచు రావటంలే దిప్పుడు. గాలీబు మటుకు స్టేషనులో ప్రతిరోజూ కనిపిస్తూ ఏవోకుశలప్రశ్నలు వేస్తూనే వుండేవాడు. గోపాలం జవాబూ చెపుతాడు. "శని ఆదివారాల్లో ఎప్పుడన్నా వస్తూండండి" అనేవాడు గాలీబు. గోపాలం ఎప్పుడన్నా వెళ్తూండేవాడుకూడాను. కాని ఎప్పుడూ కూడా గోపాలాన్ని గాలీబు పెళ్లివిషయం అడిగేవాడు కాదు. గోపాలం చెప్పేవాడూ కాదు. గోపాలాని కెప్పుడూ జానీ కనిపిం చేదికాదు వాళ్లింటి కెళ్లినప్పుడైనా. నిజానికి అతను జానీని చూట్టానికి ప్రయత్నించనూలేదు. ఇలాగే రోజులు గడిచిపో తున్నాయి. డిశంబరు శలవులుకూడా అయిపోయాయి. గోపాలం తన చదువువిషయమై ఏమాత్రం అశ్రద్ధ చెయ్యలేదు. అతనిలో ఏమా త్రం వ్యాకులంగాని, చింతగాని కనిపించేది కాదు. నిర్వికారంగా, నిశ్చింతగా వుండేవాడు. గాలీబుకుటుంబంవాళ్లు గోపాలంతో పరిచయంలేనప్పు డెలా వుండేవాళ్లో యిప్పుడూ అలాగే వున్నారు.

కొడుకునిర్వికారావస్థ శేషయ్య కేమాత్రం అర్థం కాలేదు. యౌవనసహజమైన కోర్కెలచేత తన నెదిరించలేక తను చెప్పిన సంబంధమే చేసుకుంటాడేమో అనుకున్నాడు శేషయ్య. అలా జరగలేదు. పోనీ, తురకపిల్లని ఒద్దనటంచేత కొడుకు దిగలాపడి మనోవ్యాధిచేత కృశించిపోతుంటే, కొడుకుమీది ప్రేమచేత 'తురక కోడలికి' ఒప్పుకోక తప్పదేమో అనుకున్నాడు కూడాను. అలాగూ జరగలేదు. "ఒకవేళ వాళ్లతో మీపిల్లనే చేసుకుంటానని చెప్పి సమయం చూచుకొని, ఆపిల్లతో వెళ్లిపోతాడేమో" అనుకున్నాడు. కాని అలాగూ జరిగేటట్టు కనపడలేదు, తనకొడుకుస్వభావం శేషయ్యకి తెలుసుకునక. పైగా కొడు కలా నిర్వికారంగాను, ఏమీ జరగ నట్టుగానూ వుండటం శేషయ్యకి ఆశ్చర్యం కలిగించింది. భయ పడ్డాడుకూడాను. ఎలాగైతేనేం యీ విషయం కొడుకుతో మచ్చ టిద్దామనుకున్నాడు. శనివారమాటంచేత ఆరోజు గోపాలం బందరెళ్ల లేదు. సాయంత్రం మామూలుగా పొలంమీదికి షికార్లి లేతవెలుతు రుండగానే యింటి కొచ్చేశాడు. అప్పుడే చైత్రమాసం ప్రవేశించింది కూడాను. ఆరుబైట పడకకుర్చీలో కూర్చుని, కూనిరాగాలు తీస్తు న్నాడు గోపాలం. ప్రొద్దున్నే ఎప్పుడో వెళ్లి పొలాలపని చూచుకుని అప్పుడే యింటికి చేరాడు శేషయ్యకూడాను. సూరమ్మ "ప్రొద్దు నెప్పుడో తిన్న మెతుకులు. వంటయింది మడికట్టుకోరా" అంది తమ్ము డితో. శేషయ్య స్నానంచేసి, "అబ్బాయికూడా వచ్చినట్టున్నాడు. ఇద్దరం కలిసే భోజనం చేస్తాం" అంటూ ముందు దొడ్లోకొచ్చాడు. కొడుకు తనని చూడలేదు. నిశ్చింతగా పడకకుర్చీలో కూనిరాగాలు తీస్తూంటే శేషయ్యహృదయంలో ఓవిధమైన ఆవేదన బయల్దేరింది. గోపాలంలో ఆసమయంలో శేషయ్య చదివింది కేవలం అమాయ కత్వం. ఆవేదనంతా అణచుకొని, శేషయ్య గోపాలందగ్గిర కెళ్లి పక్కనున్న పేముకుర్చీ కొడుకుకుర్చీకి దగ్గిరిగా లాక్కుని, తడి గుడ్డతో మొహం తుడుచుకుంటూ "ఏంరా నాన్నా. అప్పుడేవచ్చా వివాళ? బందరెళ్లలేదేవిటి?" అన్నాడు. గోపాలం గిరుక్కున

వెక్కికి తిరిగి గబుక్కున కుర్చీలోంచి లేచి "నేను చూడనేలేదు. వచ్చి స్నానంకూడా చేశారూ అప్పుడేను. అబ్బ! ఒకటే తిరుగుడు, యిలా పడకుర్చీలో కూచోండి. భోజనం చెయ్యకపోయారూ" అన్నాడు అతి ఆదుర్దాగాను.

"ఫరవాలేదులే నాన్నా...కూర్చో అమ్మా. లేవకు. నే నిక్కడ కూచున్నాగా" అన్నాడు శేషయ్య.

"ఎంతఎంసేలండీ అప్పుడేనూ? మీ మొహం ఎంతవాడిపోయిందండీ? వెధవపరీక్షలోటి, నేను తిరుగుదామన్నా. అట్టే తిరక్కండి. తలవులివ్వగానే నేనన్నా చూస్తాను. ముందిలా పడకుర్చీలో కూర్చోండి..." అంటూ, గోపాలం తండ్రిని బలవంతంగా పడకుర్చీలో కూచో పెట్టి ఒక్క అంగలో యింట్లోకెళ్లి వట్టివేళ్ల విసనకర్రను, సుగంధపాల షర్బత్తు తీసుకొచ్చి "ముందిది త్రాగండి. విశ్రాంతిగా వుంటుంది" అంటూ పేముకుర్చీ తండ్రికింకా దగ్గిరిగా లాక్కొని విసరటం మొదలెట్టాడు తండ్రికి. గోపాలంచేసే ప్రతిపనీ శేషయ్యహృదయంలో ఆడుతున్న ఆవేదనాతరంగాన్ని బయటికి నెట్టుతోంది. కొడుకుచేసే ఆదరానికి, చూపించే ప్రేమకి శేషయ్య కుమిలిపోతున్నాడు. తనకొడుకు, ఏకొడుకూ ఏతండ్రికీ చూపని ఆదరము, ప్రేమ చూపుతున్నాడు. తనో? ఏతండ్రీ ఏకొడుకుకీ చెయ్యనంత అపచారం చేస్తున్నాడు. తన కొడుకుని ఓ'సన్యాసి'గా తయారుచేశాడు. తనే! తన కొడుకునే! తనకొడుకునో? దానికి ప్రతిక్రియగా తనకు పూర్వంకంటేకూడా భక్తిశ్రద్ధలనూ, గౌరవాదరములనూ చూపుతున్నాడు. తనో ఘోరరాక్షసి. తన కొడుకో? ఆరాక్షసియొక్క కర్కశత్వాన్ని తెలుసుకుని కూడా దానినే పూజిస్తున్న ఓ అమాయిక తపస్వి. తానో క్రూర వ్యాఘ్రము. తన కొడుకో? వ్యాఘ్రంకోసం బలైపోతున్న ఓనిర్మల జీవి. తాను కేవలం పశువు. తన కొడుకు మానవుడు"

శేషయ్య కంపించిపోయాడు... "నాన్నా, విసరకోయి"అన్నాడు. అతని ఆవేదనాతరంగము తీవ్రవేగంతో నేత్రాలదగ్గిర కొచ్చి భంగమై, తుంపురులై, కన్నీళ్లయి ప్రవహించింది. గోపాలం కంగారైపోయాడు, అకారణంగా తండ్రలా కన్నీళ్లు పెట్టుకున్నందుకు. గాభరాతో

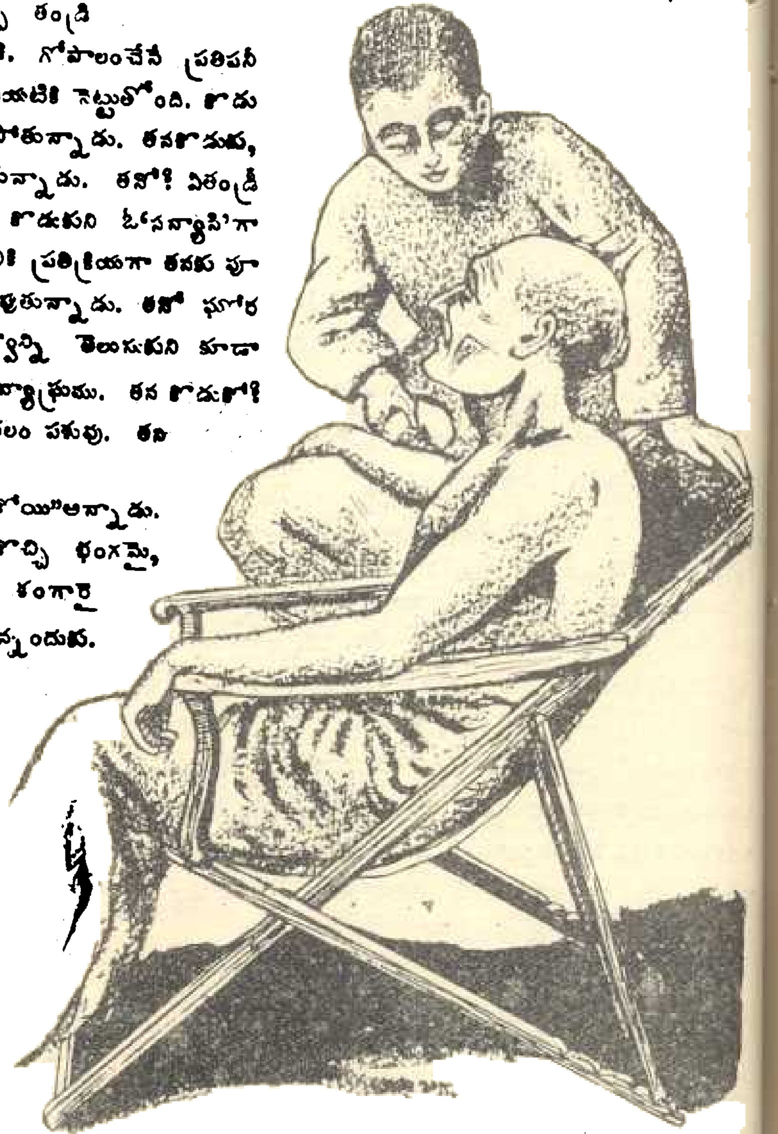
"ఎందుకు నాన్నగారూ?... అలా ఎందుకు? నాకు భయమేస్తోంది. చెప్పరూ?...చెప్పండి...వూరుకోండి."

అంటూ పడకుర్చీపట్టెమీద కూర్చుని, తండ్రిమీదికి ఒరిగి ఓచెయ్యి తండ్రిభుజంమీద వేసి ఇంకో చేత్తో తండ్రికన్నీళ్లు ఒత్తుతూ తండ్రిమొహంలోకి చూశాడు. శేషయ్య మాట్లాడలేకపోయాడు.కన్నీళ్లాగటం లేదు. తనమీదికి ఒరిగివున్న కొడుకుమెడ తన చేతుల్తో చుట్టేసి, కన్నీళ్లు యింకా కారుస్తూనే "యీ దురాత్ముడు కనక బతికాడు......యింకోళ్లాతే యీపాటికి చచ్చిపోను, నీకుచేసిన అపచారానికి"

అన్నాడు శేషయ్య గద్గదికతో. గోపాలాని కర్థంకాలేదు మాటలు. అతనికళ్లుకూడా చెమ్మగిల్లినాయి కొద్దిగా. యువకహృదయ మవటంచేత కన్నీళ్లు క్రిందమాత్రం పడలేదు. తండ్రిచేతులు తనమెడకి కాల్చిన ఉక్కుకడ్డీల్లా తగిలాయి.

"నువ్వు వివాహం చేసుకోకపోతే యీఘటం బ్రతకదు." అన్నాడు శేషయ్య దుఃఖం దిగమ్రింగి కొంచెంగా.

"చేసుకుంటా...తప్పకుండా చేసుకుంటా...అభ్యాన్యాలేమి మీరింత యిదవాలా?" అంటూ గోపాలం తండ్రిమొహం గుడ్డతో అద్దాడు. తండ్రియొక్క ఆస్థితి చూడలేకపోయాడు గోపాలం. చచ్చిపోతాడంటే భయమేసిందికూడాను. తన కిష్టంలేని పెళ్లి సరే చేసుకుందామనే అనుకున్నాడు తండ్రికోసం. తనని పెద్దచేసిన తండ్రిమాట జవదాటరాదనే ధర్మసూత్రం స్ఫురించి...

"నువ్వు వివాహం చేసు...కోకపోతే యీఘటం బ్రతకదు అన్నా..."

గా వచ్చి వలా అంది. తండ్రిమీద వుండే గాఢ ప్రేమాతిశయం అలా పలికించింది. ఆ సమయంలో గోపాలంమనస్సులో జానీభాయి అయినా కనిపించ లేదు.

'చేసుకుంటా' అనేసరికి శేషయ్యప్రాణం లేచొచ్చింది. 'మరి అమ్మాయి పెళ్లికాలేదా యింకాను.' అన్నాడు ఆత్రంగాను. "అప్పుడే పెద్దదన్నా వల్లే వుంది"

"ఏపిల్ల ?" అన్నాడు గోపాలం ఆశ్చర్యపోతూ.

"మనపక్క స్టేషనే అన్నావు?......"అన్నాడు శేషయ్య. గోపాలానికి సంతోషంకంటే ఆశ్చర్యం బహుళమైంది.

"ఆపిల్ల? ... ఒద్దన్నారు ... యిదివరకు ..." అన్నాడు గోపాలం.

"మళ్లీ అప్పటిమాట ఎత్తి నన్ను ఏడిపించకు...చెప్పు అపిల్లకి పెళ్లయిందా ?" అన్నాడు శేషయ్య తొందరపడుతూను.

"లేదు..." అన్నాడు గోపాలం, తండ్రికేసి నివ్వెరపోయి చూస్తూను. శేషయ్య సంతోషంలో ఉక్కిరిబిక్కిరి గబుక్కున లేచాడు..."లక్షేశ్వరులైతేనేం మహూర్తనిశ్చయానికి... నీ కేం అభ్యంతరం లేదుగదా ?...నన్నేం అడక్క యిహ. లేదు అని చెప్పు"...అన్నాడు శేషయ్య.

"లేదు" అన్నాడు గోపాలం సరిగ్గా చెప్పే దేం లేక.

శేషయ్యకళ్లల్లో మెరిసే విప్పు డానందబాష్పాలు. అతి విప్పుడు కొడుకుని కౌగలించుకుంది సంతోషనూచనార్థం.

*　　*　　*　　*

"గాలిబుసాహెబుగారి కక్కడేగదండీ వుండేది ?"

"చిత్తం...దయచేయండి యిలా కుర్చీలో."

"లోపలున్నారాండి ?...తమ రెవరు ?"

"క్షమించాలి...నన్నే గాలిబంటారు...తమ రేయూరు ?"

శేషయ్య దిగ్భ్రమచెందాడు. గాలిబంటే నల్లగా, పొట్టిగా, బోసినందుతో, మూరెడుగడ్డం పెంచుకుని చుట్టకాలుస్తూ వుంటాడని అనుకున్నాడు. తీరాచూస్తే యితడు. గోపాలం ఆయనమనస్సుకి జ్ఞాపకం వచ్చేసరికి శేషయ్యమెదడులో చిరునందహాసం తాండవించింది.

"మీకే నన్ను క్షమించాలి...ఎదుటున్న వారినిగూడా తెలుసుకోలేకపోయినందుకు... మీరు మహమ్మదీయులని ఎవరూ అనుకోరనుకుంటా" అన్నాడు శేషయ్య.

"అ...అలాగే ... ఏవూ రన్నారు తమది ?" అన్నాడు గాలిబు.

"యీపక్క స్టేషనే...తమతో మాట్లాడుదా మని..."అన్నాడు శేషయ్య.

"నాతోనా?" అన్నాడు గాలిబు ఆశ్చర్యంగా, ఆజంధ్యాలూ, పిలకజుట్టూ కేసి చూస్తూ.

"అలా అన్నారేం?...తమతోనే!!...మీరు వివాహం కావాల్సినవారు వుందికదూ?" అన్నాడు శేషయ్య కొంచెంగా నవ్వుతూను.

'ఈప్రక్క స్టేషనే' అన్నప్పుడే కలిగిన అనుమానం గాలిబు కిప్పుడు కొంచెం దృఢపడ్డది గోపాలం తాలూకేమో నని. "అయినా ఆదల్లా సందర్భమేతుం" దని ఒకవేళ ఏజ్యోతిష్కుడో అవుతే అత దద్భుతమని, "జ్ఞాతే మీరు జ్యోతిష్కు లనుకుంటా. నాకైతే అట్టే నమ్మకం లేకపోయినా జ్యోతిషమంటే సరదామాత్రం లేకపోలేదు" అన్నాడు గాలిబు.

"అబ్బే! కాదండీ!! మా అబ్బాయన్నాడు." అన్నాడు శేషయ్య. అతని ముసలిపెదిమెలమీద లేతినవ్వు చిందులాడింది.

"మీఅబ్బాయంటే...గోపాలంగారా?" అన్నాడు ఆత్రంతో గాలిబు.

"మరే?...మీకూ,మావాడికీ చాలాపరిచయమనీ...మీఅమ్మాయి వివాహవిషయం అని..." అన్నాడు శేషయ్య. గాలి బనుకుంది గోపాలం తనతండ్రితో ఆవిషయం చెప్పాడనీ, అంచేత కూపీ తియ్యటాని కిలా వచ్చాడనీ అతనితండ్రి. అంచేత దబ్బున వదిలించుకుందామని "జ్ఞాతే, తమరు నాతో ఏదో పసందని తెలవిచ్చారు...అసలు విషయం విడిచి చాలా దూరం వచ్చినట్టున్నాం" అన్నాడు గాలిబు.

"లేదులెండి. వచ్చిన విషయమే మాట్లాడుతున్నాం...మీ అమ్మాయి కింకా పెళ్లి కాలేదనీ...అదీ మావాడితో చెప్పారట" అన్నాడు శేషయ్య మళ్లీని.

"ఆఁ... ఏదోలెండి ... స్నేహధర్మంలో, ఏదో లోకాభిరామాయణంగా మాట్లాడుకున్నాం లెండి...మీతో చెప్పాడేమిటి? అనవసరం...పాపం...ఏదో చెప్పాడు కామాల్ను..." అన్నాడు గాలిబు కొంచెం విసుగుతోను, చిరాకుతోను, గోపాలం ఎందుకు చెప్పాడా అనే కోపంతోకూడాను.

"మీకు విసుగు కల్గిస్తున్నా. క్షమించాలి....మీరు మీ అభిప్రాయం మార్చుకున్నట్టు కనిపిస్తోంది" అన్నాడు శేషయ్య. అతను కొంచెం కలవరపడ్డాడు.

"జ్ఞాతే, మీరెందు కొచ్చారో నాకు బోధపడటంలేదు. ఏదో స్నేహంలో ఏమిటేమిటో మాట్లాడుకుంటాం. నిజాని కాయన మీతో చెప్పకూడదు. మీకు కష్టంగా వుండల్లే వుంది...క్షమించాలి... మీకు నాతో యింకేం పనిలేదనుకుంటా" అన్నాడు గాలిబు.

"వివరంగా చెప్తున్నా వినండి...మీరూ మేమూ వియ్యం పొందాలని వుద్దేశం. మావాడికో మీ రిదివరకే అనివున్నారుట. మీపిల్ల ఇంకా పెళ్లి కాలేదని మావా డన్నాడు. మీ అభిప్రాయం మారకపోతే శీఘ్రంలోనే వివాహం చేద్దామని అభిప్రాయం. నేనిలా చెప్తుంటే మీకు ఆశ్చర్యంగా వుండొచ్చు నావాలకం, అదీ మాస్తే. నా కొడుకు కోసం నేను సంఘాన్ని విడిచిపెట్ట దలచుకున్నా..." అన్నాడు శేషయ్య.

గాలీబు తెల్లబోయాడు, ఆశ్చర్య పడ్డాడు, నివ్వెరపొందాడు. ఇలా జరుగుతుందని అత డెప్పుడూ అనుకోలేదు. కాకపోతే తండ్రినీ వాళ్లనీ విడిచేసి గోపాలం తనకూతుర్ని పెళ్లి చేసుకుంటే చేసుకుంటా డనుకున్నాడు తప్పితే.

"ఇవాళ నిజంగా సుదినం...క్షమించాలి... మీ ఉద్దేశం మొదట్లో తెలుసుకోలేక మీ మనస్సు కలవరపర చినందుకు" అన్నాడు గాలీబు.

వీళ్ల సంభాషణ పక్క గదిలోంచి వింటూన్న సు హార్ సంతోషంతో ఒక్కంగం లేసి గదిలో రుమాలు అల్లుతుంటున్న కూతురి ముంగురులు దిద్దింది. గాలీబు లోపలి కెళ్లి జానీని తీసుకొచ్చి మామగారికి నమస్కారం చేయించాడు. కోడల్ని చూసుకుని శేషయ్య మురిసిపోయాడు. "సౌభాగ్యవతీభవ!! దీర్ఘాయురస్తు!!!" అని దీవించాడు.

"నా ఆనందా న్నెలా వెలిబుచ్చాలో నాకే తెలీటంలేదు." అన్నాడు గాలీబు.

"వివాహం సత్వరం చెయ్యటం మూలంగానే" అన్నాడు శేషయ్య.

"అంతకన్నానా? ముహూర్తనిశ్చయం మీ ఆచార ప్రకారమే కానివ్వండి" అన్నాడు గాలీబు.

"మా ఏమిటి?......మీ ఏమిటి?.........వైశాఖశుద్ధదశమి బాగుంది. మీబంధువులకి ఆహ్వానాలు పంపండి వెంటనే" అన్నాడు శేషయ్య.

"మీరే బంధువులు..."అన్నాడు గాలీబు.

"ఔతే మాకూ మీరే......మావాళ్లెవరూ యీవివాహానికి రారు......"అన్నాడు శేషయ్య.

ఇద్దరూ కలిసి తిరుగుటైల్లోకి శేషయ్య యింటికి వెళ్లారు. గోపాలం గాలీబుకి నమస్కారం చేశాడు. సూరమ్మ వినయం. తెలుసుకుని తెల్లబోయింది. కాని ఏమీ ప్రతిఘటించలేదు.

వివాహం రాజమండ్రిలో జరిపార్సు, ఆర్బాటం లేకుండా కేవలం కానిచ్చాము. జరిగించల్లా జాతి మత విచక్షణ లేకుండా అయినట్లుగా ప్రకటించబడు లేకుండా సంస్కారుణామహావాది పైగా జరిగించినట్లు సంస్కరణాభిమానులు కొంతమంది వివాహానికి విచ్చేశారు—బ్రాహ్మలకి సంభావన లియ్యలేదు.

ఆరోజు తనప్రక్కనే ప్రపంచంలో వుండే సౌందర్యవంతుల అందమంతా మూర్తీభవించిన అందపురుషుల్లే కూచున్న జానీని చూసుకొని గోపాలం పొందిన ఆధన్యత వర్ణనాతీతము. గోపాలం పొందిన 'అక్షిత' కేవలం తీసికొని జానీ పొందినది.

అల్లుడూ, కూతురూ తనకి నమస్కరించటానికి వచ్చినప్పుడు మెహార్ కేవలం ముగురాలై పోయింది. గాలీబు, శేషయ్యలు పురుషు లవడం చేత వారి సంతోషాన్ని పొంగిపోకుండా మొహాల్లోనే నిలపెట్టుకున్నారు. సూరమ్మ పెద్ద ల్లుడి భార్యని చూసి మురిసిపోయింది.

"ఇవాళ నిజంగా సుదినం"

వాళ్లందరూ యిప్పుడు రాజమండ్రీలో కాపురం పెట్టారు. ఎవరి పేర్లూ మార్చుకోలేదు. వేషాలంతకన్నాను. వాళ్లు ఏమతస్థులూ కారు. నాస్తికు లంతకన్నా కారు. హిందూసంఘం, మహమ్మదీయసంఘం రెండింటి దృష్టిలోనూ వాళ్లు పతితులు, ధర్మదూరులు. సత్యమైన ధర్మదృష్టిలోమాత్రం వాళ్లు పరమపూజ్యులు. వాళ్లు హిందువులూ కారు, మహమ్మదీయులూ కారు—భారతీయులు.

౧౦

"నీమీద నా కోపం వస్తుందికూడాను ఒకొక్కప్పుడు"

"మీమీదమాత్రం రాదేం నాకు?"

"నే నేంచేశా?"

"నేనుమాత్ర మేం చేశానమ్మ?"

"ఏంచేశావా? చెప్పనా? ఒకటి. అసలు నువ్వెందు కంతందంగా వుండాలి?"

"అబ్బ! ...ఏంగడుసుతనమండీ? మీరుమాత్రం...?"

"నేనుగూడానా?...నీమూలానేగదా మరి యింత..."

"ఏంటమ్మ? నామూలానేం కష్టపడ్డారు?"

"కష్టపడటంకాదు!! ఇంతసౌఖ్యం పొందటం..."

"పోతే నామీద కోపమెందుకు?"

"చెప్పనియ్యి మరి...అదుగో అడ్డువస్తూంటేనే?..."

"ఆఁ...అదిగాదు నన్ను చెప్పనియ్యండి...మీమీద నాకు కోపమెందుకో?"

"ఊఁ...సరే...చెప్పు...ఏగ్గిరికో స్త్రీకాని నడవదేమిటి?"

"ఎందుకంటే?...చెప్పనా?...ఆరోజు...గుర్తుందా? మీరు మొట్టమొదటగా మాయింటి కొచ్చారు?...ఏం?"

"ఊఁ...లేకేం?...అప్పు డేంచేశా?..."

"అబ్బదొంగ! ...చెప్తా నుండండీ...నాతివగ్గిర కాళ్లు కూడా కడుక్కున్నారు..."

"కడుక్కుంటే?..."

"ఉండండి...కడుక్కుని రాక,...నేను పెంచుకున్న ఆ మొక్కలకేసి ఎందుకూ ఆలా చూడటం?...నవ్వుతారేం?..."

"అబ్బ...చాలా తప్పుచేశా...గొప్ప నేరమే..."

"పోనీ...చూస్తే చూశారు... గులాబిపువ్వు కోయ్యాడ మెందుకు ఎవర్ని అడక్కుండాను?..."

"కోస్తే తప్పా? నువ్వు కనిపించకపోయావ్: అమ్మగార్నడిగి ఒక్కపువ్వు యిలా కోసుకుంటా నని అడిగేవాణ్ని..."

"అబ్బ!...అదే వీడదగ్గరుంది... పోనియ్యవయ్యా కోస్తే కోశా రనుకోండి...కోసి ఏంచేశారు మీరే చెప్పండి?...ఆనవ్వు చూడండి...తురిచిపోయినట్టు?...నేను చూళ్లేదనుకున్నారేం?"

"ఏంచేశానూ పువ్వుకోసి?...ఆఁ, గుర్తొచ్చింది...చెప్పనా? ఏంచేశానో?..."

"ఆలా నుంచుని చెప్పరాదేమిటి? దగ్గిర కెందుకు?..."

"సరిగ్గా చెప్పాలా ఒద్దా? ఆపువ్వు యిందాక చెప్పినట్టుగా యిలా..."

"అబ్బ! చేతులాడకపోతే చెప్పలేరు కామాల్ను..."

"ఇలా...కోసి...ఇదిగో యిలా పట్టుకుని, దాని రేకులమీద...చెప్పనియ్యి...అలా వెనక్కి జరక్కు. దానిరేకులమీద...యిల్లా...తెలిసిందా?......ఇలాగ... తెలిసిందా అమ్మ?..."

"మరీ మోటసరసమండీ?...అందుకనే నా కోపం"

"కాని ఆపువ్వు యిలా తుడుచుకోలేదు..."

"మెహర్ సంతోషంతో ఒక్కగంతేసి గదిలో దూరాలు......"

ట్టిరి యుండు రెండుతక్కన్న నుండియుండలేదు. అవియు నాటవెలదికి సామ్యమ్ములు లేవు. ఇంకను విచారింపవలసియుండును.

ఇంకను వచటచట నీవజాత్రభేదంబులు పొడకట్టినవి గాని వ్యాకరణ స్వరభేదముచే వాని నన్నిటి సమగ్రంబుగ వివరింపనయితి. ఇంత వరకుదాహరించిన పదుమూడుభేదంబులకే లక్ష్యంబులు విరళంబు లగా దొరకుచున్న యవి. తదేకదృష్టింగాంచిన నింకను రెండుమూడు దొరకుసేమొ. ఇందు మొదటి మూరుభేదంబులకుమాత్రము లక్ష్యం బులు మెక్కుగా గానవచ్చుచున్నవి. ౭, ౮, ౯ భేదంబులకును లక్ష్యం బులు మిక్కిలిగా లేకపోలేదుగాని పైవానికన్న కొంచెము తక్కు వగా నున్నవి. తక్కిన భేదంబులకు శూన్యంబన్నను సత్యమారము గాలేదేమొ. అయినను పండితులు పరిశీలింపవలసియుండును.

నన్నయపద్యంబులన్నియు నీపదుమూడుభేదంబులకు పరిపడియే యుండునని మాత్రము తలంపవలదు. ఈభేదంబులకేయుడ "బహుళంబు" కొనవలసియుండును. ఇట్టిభేదంబు లున్నవియనియే పాఠకులకు నివే దించితిగాని యేతదతిరిక్తంబులు లేవని గాదుసుమీ.

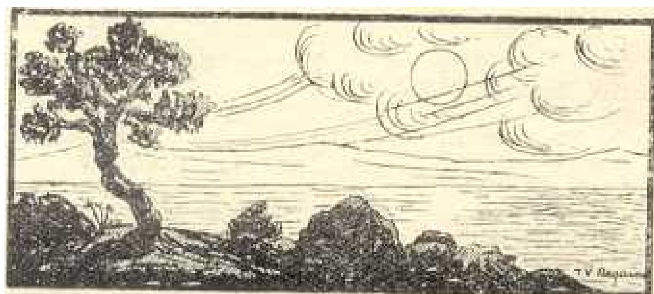
భేదంబుల లక్షణంబులు వివరించుపట్టున నొకచో కర్తృ ప్రయోగంబులను, మరొక్కచో కర్మణిప్రయోగంబులనుగూడ వాడి యుంటిని. యథార్థంబుగా కర్తృపక్షం బవ్యాహార్యంబని పాఠకు లవధరించవలసినదను మనవి. నన్నయపద్యంబులందును నరసన్నలను వానిందులకు వైయాకరణులు కినియకుందురు గాక.

"నన్నయ"యనియే విశేషముగా వ్యవహారమున్నను శీర్షికకు నను ప్రాసత్వంబు నాపాదింపదలంచి 'నన్నియ' యని వాడియుంటిని. 'నన్నియ'యనియు వ్యవహరించువారు గలరుగదా.

మరియు నాటవెలది, గీతము లుపజాతిఛందోభేదంబులయినను జాత్యధికారంబునందె తరచుగా నివి పఠియింపబడియుండుటచేతను, పై హేతువుచేతను జాతులనియే వ్యవహరించితిని.

ఆటవెలదిగీతముల నిట్టినియమంబులతో నన్నయరచించి యుండుట మిక్కిలి విస్మయజనకంబై యాతని రచనాచాతుర్యమును వేనోళ్ల జాటుచున్నది. పరిశీలింపగా వీనిని మిక్కిలి తరచుగా వాడి యుండెనుగూడ. ఒక్కొక్కచో వందపద్యంబులకు పదిపద్యములైనను నాటవెలదిగీతములు కానరాకున్నవి. ఆతని భాగంబున నాకు మిక్కిలిగా గానవచ్చిన పద్యంబులు కందంబుల. ఆటవెలదిగీతములు మిక్కిలి విరళములుగా నున్నను నిన్నిరీతుల నిబంధించియుండుట మాత్రము వాగనుశాసనత్వమును శాసించుచున్నదనియు నాతలపు. ఇట్టి భేదములను తిక్కనాదికవీంద్రులును వాడియుండిరేమొ పరిశీలింపవలసి యుండును.

ఆంధ్రమహాభారతరత్నరాశియందు నింకనెన్నియనర్ఘరత్నంబులు మాటుపడియుండెనోగదా.

చిన్నయసూరి

తుమ్మల సీతారామమూర్తిచౌదరి

౧

ప్రౌఢిలిలేని పాండితియు
నన్యదురాసదశాబ్దికత్వముం
బొంకము నీక దక్కెనది
పొమ్ము! తెలుంగుల నెల్లకాలము౯
తెంకలఁ జేసికొంటివి బ
లే! కనుసన్నలఁ గోవిదాళిచే
సుంకము లందుకొంటివి య
శోనిధి వైతిగదోయి చిన్నయా!

౨

గాసటబీసటల్ సదివి
కర్జ మెఱుంగఁగలేక సంతతా
యాసమునందు సోదరుల
నారసి వాఙ్మయవార్ధి శేముషీ
భాసురమంథదండమునఁ
బట్టి మథించి సుధీజగత్తు “సే
బా” సన లక్షణామృతము
పంచితి వంచితవై భవంబునన్.

3

పురుషార్థము తురీయము నెఱుంగఁగోరుచో
నుపనిషద్రాజమై యొప్పుదాని
భాషాస్వరూపంబు పరికింప నెంచుచో
శబ్దలక్షణమై యెసంగుదాని
లోకజ్ఞతావిశేషాకృతుల్ సూచుచో
నీతిశాస్త్రంబునై నెగడుదాని
చేతోహర రసానుభూతి నర్థించుచో
నుత్తమకావ్యమై యుండుదాని
సకల ధర్మతత్త్వసారమై విశ్వజ
నీనమై వెలుంగు “నీతిచంద్రి
క”ను రచించి తెల్గుజనయిత్రి కిచ్చు
పుట్టు ధన్యమయ్యెఁబో! కవీంద్ర!

౪

వ్రాయఁగవచ్చుఁ గబ్బములు
వందలు వేలటులో శ్రమించి దే
శీయులు వానిఁ గైకొని భ
జింపరయే నవి యేల? భాస్కర
వ్యాఖ్యలు నీదుసత్కృతులు
నంచరణం బొనరింపకున్నచో
టీయఖిలాంధ్రభూమిఁగ
దే? వలదే యిటువంటిభాగ్యముల్?

౫

ఎందాఁక గౌతమీకృష్ణవేణీ తుంగ
భద్రాస్రవంతులు పఱువులెత్తు
ఎందాఁకఁ దెల్గుల కిలువేల్పుగా వేంక
టేశుండు లోకంబు లేలుచుండు
ఎందాఁక నమృతనిష్యంది కవిత్రయ
రచితకావ్యమ్ము భారతము వెలయు
ఎందాఁక “నాంధ్రుఁడ నే” నను భావించు
మానిసి జగతిపై మలయుచుండు
ప్రాక్పయోనిధివీచికాక్షాళితదత్త
మర్ఘ్యపాద్యాది పూజనం బందికొనుచు
నీ తెలుఁగుతల్లి యెందాఁక నెసఁగుచుండు
నీకుఁ దక్కిన కీర్తి యందాఁక నిలుచు!

మహాత్మ

తులసీదాసుఁడు

శ్రీశ్రీశ్రీ
విక్రమదేవవర్మ

ఈమహాత్ముఁడు హిందీభాషయందు రామాయణమును, వినయపత్త్రికను మఱికొన్ని పొత్తములను రచించి ప్రసిద్ధిగనినవాఁడు. ఇతని పొత్తములలో నైనిఁ జేర్కొనఁబడిన కెందును మిగుల వన్నెగాంచెను. అందు రామాయణముయొక్క ప్రసిద్ధి చెప్పనలవిగాదు. దాని ప్రచారము దక్షిణదేశములందు నంతగ లేకున్నను, బశ్చిమోత్తరదేశములందు నత్యధికముగాఁ గలదు. ఆదేశములందుఁ దులసీరామాయణము లేని యిల్లు లేదనినచో నత్యుక్తి గాఁజాలదు. ఆదేశవాసులకుఁ దులసీదాసరామాయణమునందుఁ గల గౌరవ మాదికవి-వాల్మీకిరామాయణమునందుఁగాని మఱియేరామాయణమునందుఁగాని లేదు. పెఱరామాయణములకంటెఁ దులసీదాసరామాయణమునందు నధికతరవిషయములు గలవు. తులసీదాసుఁడు కవిమాత్రుఁడే కాఁడు. అతఁడు విమలజ్ఞానియుఁ బరమభక్తుఁడు నగును. అట్టివాని చరిత్రము దెలియుట యుక్తముగదా. దానిని పెక్కురు వ్రాసిరి. ఒకవిషయము ననేకజనులు వ్రాయునపుడు అది యించుక భేదయుక్తమగుట స్వాభావికము. దాసుని చరితమాధర్మము నతిక్రమింపలేదు. ప్రధానవిషయములందుఁ బ్రభేదము లేకుండుటవలన వానిని గైకొని తచ్చరితము సంక్షేపముగా నిట నుడువుదును.

తులసీదాసుఁ డుత్తరదేశమునందున్న బాందాజిల్లాలోని రాజాపురగ్రామమునందు క్రీ. శ. పదునేనవ శతాబ్దముయొక్క పరభాగమున మూలానక్షత్రయుత దినమునందు నొక కులీనబ్రాహ్మణదంపతులకు జనియించెను. ఆనక్షత్రము పితృగండమగుటయుఁ దనకు ముప్పు వాటిల్లునని నిశ్చయించి స్వార్థపరుఁడయిన తండ్రివాత్సల్యశూన్యుఁడగుచు నాశిశువు నొకయడవియందు నొకానొక చెట్టుమొదట నుంచివచ్చెను. ఆశిశువు క్షుధాతురుఁడయి యేడ్చుచుండఁగా నాదారిని శ్రీరామనామస్మరణము సేయుచు నేగుచున్న యొకానొక సన్న్యాసి యాయాక్రందనధ్వని విని కృపాంతరంగుఁడయి యాశిశువును గొని నిజాశ్రమమునకు వెళ్లెను; మఱియు నాశిశువునకుఁ దులసీదాసనామ మిడెను. అరక్షితులు దైవరక్షితులు గదా

ఆసన్న్యాసియొక్క లాలనపాలనములవలన నాశిశువు శుక్లపక్షసుధాకరుని మాడ్కి దినదినాభివృద్ధి నొందెను. నారదునివలన విష్ణుమహత్త్వము విని విష్ణుభక్తుఁడయిన ప్రహ్లాదుఁడువోలె నన్న్యాసివలన రామాయణకథను విని తులసీదాసుఁడు బాల్యమునందె రామభక్తుఁడయ్యెను. సన్న్యాసి యతనికిఁ జదువు సెప్పుటయె కాక, జ్ఞానమార్గమును భక్తిమార్గము నుపదేశించి దీనబంధుపాఠకుని పుత్త్రికయు, రూపవతియు, గుణవతియు నయిన రత్నావళియను కన్యామణిని పెండిలిచేసి యొకయింటివానిని జేసెను.

తులసీదాసుఁ డొకగడియయైనను పెండ్లాము నెడఁ బాయక కడుముదముతోఁ గాలమును గడపుచుండెను. దానంజేసి రత్నావళి దన పుట్టినింటికి నొకప్పుడును వెళ్లుటకు వలనుపడకుండెను. ఒకనాఁడు దాసుఁడు దానమాడ గంగ కేగియుండఁగా రత్నావళిసోదరుఁ డామె కడకు వచ్చి "నీ విప్పుడే బయలుదేఱి మాయింటికిరమ్ము. నీమగఁడు వచ్చునేని నిన్ను విడువఁ" డని నచ్చఁజెప్పి యామెను వెంటఁగొని నిజనివాసమునకు నేగెను. పిమ్మట దాసుఁ డింటికి వచ్చి భార్యను గానక మిగులవ్యాకులము నొందెను. ఇరుగుపొరుగువారివలనఁ బ్రేయసియొక్క పోకడను దెలిసికొని యతఁడు గట్టియున్న తడిబట్టతోడనె యత్తవారియింటికిఁ బరుగెత్తెను. అప్పుడు రత్నావళి దనవారితో సంభాషించుచుండెను. ఆమె మగనిని

గని సిగ్గును గినుకను బూని భవితవ్యమును భావింపక యిట్లనియె :—

> నాథ, యీరు సిగ్గును విడనాడి యిట్టు
> లిటకు వచ్చుట తగవౌనె? యిట్టి ప్రేమత
> దగునె? నాథ హేయంబగు తనువునందు
> నిల్పు ప్రేమంబు జానకీనేతయందు
> నిలుపునెడ నిహపరసౌఖ్యములు లభించు.

ఈ పలుకులు వినినంతనె యతని ప్రాక్తనవాసనా ఫలముగా జ్ఞానచక్షువున్మీలిత మయ్యెను. అతఁడు తత్క్షణమ బయలువెడలి కాశిని జేరి యక్కడి సాధుజనులతోఁ గలిసి రామభజనలాలసుఁ డగుచుఁ గొన్నియేండ్లు గడపిన నతని మనమునకు నెమ్మది గలుగలేదు. శ్రీరామదర్శనాభిలాష మాతని మనమును బ్రతిక్షణము వేధించుచుండెను. అతఁడు ప్రతిదినము నదికాచమనముకొఱకు వెడలి శౌచము చేసికొనినఁ బిమ్మటఁ జెంబున మిగిలిన జలము నొకమఱ్ఱిచెట్టుమొదటఁ బోయుచుండువాఁడు. ఒకనాఁ డాతఁ డట్లు నీరుపోయు నంతనె యాచెట్టుమీఁదినుండి యొక బ్రహ్మరక్కసి దిగివచ్చి "మహాత్మా, మీరు ప్రత్యేకదినమును బోసిన జలముచేత నాయాత్మ పవిత్రమయ్యెను; నేను సంతుష్టుఁడ నయితిని. మీరు దేని నాదేశించిన నద్దానిం జేయుదు" ననెను. అది విని "మీరు నాకు శ్రీరామునిఁ జూపుఁ" డని దాసుఁ డనఁగా "నేను బాపాత్ముఁడను; ఆదేవదేవు నెట్లు చూపఁగలను? కాని, యొకయుపాయ ముపదేశింతును. గంగాతీరమునందు సాధుజనులు శ్రీమద్రామాయణపఠనశ్రవణములు సలుపుచుందురుగదా; అక్కడకు నాంజనేయుఁ డొకకుంటివానిరూపున వచ్చి తచ్చరితమును వినుచుఁ బఠనానంతరము వెళ్లుచుండును. మీ రాతనిని బ్రార్థింతురేని యతఁ డాస్వామిని జూపఁగలఁ"డని పలికి తదనుమతిని బొంది యారక్కసి యంతర్హితుఁ డయ్యెను. దాసుఁడు ముదమొంది విజనదేశమున కేగెను. మఱునాఁడు దాసుఁడు గంగాతీరమునకు వెళ్లిచూడఁగా నచ్చోట నొకకుంటివాఁడు సాధుజనుల కొంకింతదవ్వునం గూర్చుండి శ్రీరామచరితమును వినుచుండెను. దాసుఁడు వేచియుండి పఠనానంతరము కుంటివానిని వెంబడించి యతని పాదములను బట్టుకొని [illegible] నతివినయముతోఁ బ్రార్థించెను. అప్పు డాంజనేయుఁడు ప్రసన్నుఁడయి "కొలఁది దినములలో బ్రయాగతీర్థమునందు 'కుంభమేలా' (మకర మాసమునందు జరుగు జనులసమావేశము) యగును; అక్కడకు శ్రీరామలక్ష్మణులు వత్తురు; అపుడు నీ వటకు వత్తువేని వారిని గుర్తింపం జేయుదు" నని చెప్పి తిరోహితుఁ డయ్యెను. దాసుఁడు ప్రయాగమునందు నాంజనేయుని కృపవలన శ్రీరామలక్ష్మణులను దర్శించి ధన్యుఁ డయ్యెను. తరువాత నతఁడు కాశికి మరలివచ్చి రామాయణమును, వినయపత్రికను మఱికొన్ని గ్రంథములను రచించెను; దేశోపకార కార్యములను జేసెను; ప్రసిద్ధుఁ డయ్యెను. అతఁడు క్రీ. శ. ౧౭౩౭నందు వైకుంఠమును జేరెను. అతనినిగూర్చి పెక్కుగాథలు గలవు. వాని నన్నింటిని వ్రాయఁబూనినచో నొక పెద్దపొత్త మగును.

శ్రీ మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు, వారి సహధర్మచారిణి; శాస్త్రిగారి షష్టిపూర్తినాటి యూరేగింపు.

శ్రీ పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారి షష్టిపూర్తి అధ్యక్షుడు : శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు.

కావ్యవినోదము

*

తిరుమల రంగాచార్యులు

“ఏకః క్రియా ద్వ్యర్థకరీ” అన్నట్లు దీనివలన రెండింతలు లాభ ముం డవలెననుట పెద్దల యభిప్రాయము. ఉబుసుపోకకై మూఢులు ద్యూతాదు లాడఁ జొచ్చెదరు. కాలము జరిగిపోవును. కాని తుదకు వారికి మిగులునది ధనమానవనష్టమువలని దుఃఖము. కాల ము తెలియకయే జరిగిపోయినను కలకాలమువఱకు మఱవ రాని మహానందమును గల్గించునది కావ్యవినోదము. దీనివలన ధనహాని యిసుమంతయు లేదనుట యటుండ ధనికులకు మానాభివృద్ధియే కల్గును. కావ్యవినోదములఁ బ్రవర్తిల్లువారి కాహారముగూడ నొకప్పుడు రుచించదు గదా! “కాదంబరీరసజ్ఞానా మాహారోఽపి న రోచతే” అనునట్టివి వట్టిమాటలు కావుగదా!

కడచిన యువసంచికలో ‘గాన్యకాలక్షేప’ మను శీర్షకక్రిందఁ గొన్ని యంశముల వ్రాసియుంటిని. ఈమారి మఱికొన్ని యంశములను కావ్యవినోద మను శీర్షికతో వివరింపఁదలఁచితిని. పాఠకమహాశయులు సావధానచిత్తు లగుదురుగాక!

ఈ క్రింద వివరింపఁబడు శ్లోకములకు సామాన్యాభి ప్రాయమును ‘సా’ అను గుర్తుతోను, వాస్తవాభి ప్రాయమును ‘వా’ అను గుర్తుతోను వ్రాసితిని. పాఠ కులు దీనిని మనస్సున నుంచుకొనవలయు.

విద్యావంతు లగువా రొక్కచోఁ గూడినపుడు వాస్తవార్థమును మఱుఁగుపఱుచుచు సామాన్యార్థమును మాత్రము స్ఫురింపఁజేయు పద్యములతో నొండొరులను పరీక్షించికొందురు; నేర్పరులు వాస్తవార్థమును గ్రహించి చెప్పుదురు. కాని సామాన్యు లట్లు చేయఁజా లక మిణుకరింతురు. అట్టిశ్లోకము లివి. ఇందు కర్త మఱుఁ గుగా నున్నది:

౧. అసితైః కుంకుమకుసుమైః సితైః పాటలకుట్మలైః,
వాసుదేవాలయం గత్వా సోమశేఖర మర్చయ!

సా. విష్ణ్వాలయమునకుఁ బోయి నల్లని మల్లెపూల తోను, తెల్లని కలిగొట్టుపూలతోను శివుని బూజింపుము.

(వా. వాసువా! (నాట్యపరిభాష లో బాలికాయనియర్థము) దేవాలయ మునకు వెడలి కట్టఁబడని మల్లె పూలతోను, కట్టఁబడిన కలిగొట్టు పూలతోను శివునిబూజింపుము.

వాసు, సితశబ్దములకు బాలిక, కట్టఁబడినది అను నర్థములు గలుగుటకుఁ బ్రమాణములు:

అమరకోశము, ౧. అథ బాలా స్యా ద్వాసూ రార్యస్తు...... ౨. బద్ధే సందానితం మూత ముద్దితం సందితం సితమ్.

౨. అన్నవస్త్రసువర్ణాని రత్నాని వివిధానిచ,
బ్రాహ్మణేభ్యో నదీతీరే దదాతి వ్రజ పత్యకమ్.

సా. ఏటిగట్టున బ్రాహ్మణులకు అన్నవస్త్రము లను, బంగారమును, వివిధములగు రత్నములను ఇచ్చు చున్నాఁడు సోమ్ము. ఎవఁడు?

వా. బ్రాహ్మణుఁడా! రాజు ఏటిగట్టున......... ...సోమ్ము.

బ్రాహ్మణ+ఇభ్యః అని పదచ్ఛేదము చేయ వలయు. “ఇభ్య ఆఢ్యో ధనీ స్వామీ” యని యమరకారుఁడు.

౩. నకరోతి నామ కోపం వదతి పరుషం నహంత్యయం
శత్రూన్, రంజయతి మహీ మఖిలాం తథాపి ధీరస్యలోకస్య.

సా. ఇతఁడు కోపింపఁడు, కఠినముగా మాటలా డఁడు, శత్రువులఁ జంపఁడు అనుట ప్రసిద్ధమేకదా! ఐనను ధీరుఁడైన యీ వీరునియొక్క-... ......(కర్త లోపము) సమస్తభూమిని రంజింపఁజేయుచున్నది.

వా. ఈ వీరునియొక్క బుద్ధి సమస్త......... చేయుచున్నది.

ధీః+అస్య అని పదచ్ఛేదము.

ఈ క్రింది శ్లోకమున కర్మ గుప్తముగా నున్నది:

౪. శిశిరాసారసంపాసి సరోజవనమారుతః,
ప్రమోదయతి పాంథస్త్రీనికాయానివ మాతులః.

సా. నీటితుంపరల జడివానను మోసికొన్నట్టియు, కమలముల గుంపుపై వచ్చినట్టియు గాలి త్రోవనడచు స్త్రీల నిశ్వాసములచే బలిసినదా యన్నట్లు......(కర్మ గుప్తము) కలఁత పెట్టుచున్నది.

వా. నీటితుంపరల జడివానను మోసికొన్నట్టి వేగవంతమైన గాలి పాంథస్త్రీల నిశ్వాసములచే బలిసినదా యన్నట్లు సరస్సును గలఁతపెట్టుచున్నది.

సరః + జవనమారుతః అని పదచ్ఛేదము.

ఈక్రింది శ్లోకములు క్రియాగుప్తములు:

౫. ప్రాతః ప్రాత స్సముత్థాయ ద్వౌ మునీచ కమండలూ,
ఆత్ర క్రియాపదం గుప్తం మర్యాదా దశవార్షికీ.

సా. ఇద్దఱు మునులు ప్రతిదిన ముదయమున లేచి రెండు కమండలువులను ... ... (క్రియగుప్తము)

ఇచటఁ గ్రియను గన్గొన గడువు పదియేండ్లు.

వా. ఇద్దఱు మునులు ప్రాతఃకాలమున లేచి రెండుకమండలువులను పూరించుచున్నారు.

'ప్రాతః'అనునది క్రియ. ప్రాపూరణే అనుధాతువు యొక్క వర్తమానార్థక ప్రథమపురుష ద్వివచనము.

౬. విరాటనగరే రమ్యే కీచకా దుపకీచకమ్,
కర్తృక్రియాపదే గుప్తే యో జానాతి స పండితః.

సా. ఇంపైన విరాటనగరమునందు ఒక వేణువు నుండి మఱియొక వేణువునుగూర్చి ... ... (కర్త, క్రియ గుప్తములు) ఎవఁడు కర్తృక్రియలను దెలిసికొనునో వాఁడు పండితుఁడు.

వా. ఇంపైన పట్టణమునందు వేణువునుండి వేణువునకు పక్షి యెగిరెను.

విః + ఆట అని పదచ్ఛేదము చేయవలెను.

కర్తృకర్మ క్రియాగుప్తము:

౭. భవానిశంకరో మేశం ప్రతిపూజాపరాయణః,
కర్తృకర్మక్రియాగుప్తా యో జానాతి స పండితః.

సా. పూజాపరాయణుఁడవు.....(కర్త,కర్మ, క్రియ మూఁడును గుప్తములు.)

వా. ఓహ స్తమా, ఎల్లపుడును శివునిగూర్చి పూజాపరాయణవు కమ్ము.

భవ + అనిశం, కర + ఉమేశం అని పదవిభాగము చేయవలెను.

సమాసగుప్తము:

౮. విషాదీ శైత్య మశ్నాతి సదా రోగం నముంచతి,
రుష్టేనాపి త్వయా వీర శంభు నారి స్సమః కృతః.

సా. వీరుఁడా, నీశత్రువు దుఃఖముగలవాఁడై విషమ మెత్తుచున్నాఁడు. రోగము నెపుడును విడువకున్నాఁడు. నీవు కోపించియు నీశత్రువు శివునిసమానుఁడుగాఁ జేయఁబడెను.

వా. ఇచట విషాదీ, సదారః అనునవి సమాసములు. నీశత్రువు విషముతినువాఁడై భార్యతోఁ గూడి కొండను విడువకున్నాఁడుకాన శివునిబోలినవాఁడయ్యెను. 'విషాదీ' అనునది ఉపపదసమాసము. 'సదారః' అనునది సహపూర్వపదబహువ్రీహిసమాసము.

గూఢాభిప్రాయములు గలవియుఁ, బరస్పరవిరుద్ధార్థముల స్ఫురింపఁజేయునవియు కూటము లనఁబడును. అవేవన,

౧. ఏకో నా వింశతిః స్త్రీణాం స్నానార్థం సరయూం గతాః,
వింశతిః పున రాయాతా ఏకో వ్యాఘ్రేణ భక్షితః.

సా. ఒకటితక్కువయిరువదిమందిస్త్రీలు స్నానము చేయుటకై సరయూనదికి వెడలిరి. వారిలో నిరువదిమంది వెనుకకు మరలిరి. ఒకఁడు పులి చేత భక్షింపఁబడెను.

వా. ఏకః + నా అని విభజించి ఒకపురుషుఁడును,

కుమార

ఈశ్లోకము

నదు అపశబ్దములను దెలిసికొనఁజాలని పండితుని ఛీ! ఛీ! యనవలెను.

వ్యాకరణజ్ఞానము చక్కఁగ లేనివారి కిందు నెట్టి యపశబ్దము కనఁబడదు. కాని "జీవికార్థే చాపణ్యే" అను నది పాణినీయసూత్రము. 'జీవికార్థం య దవిక్రీయమాణం తస్మిన్నర్థే కనో లుప్స్యాత్' అని వ్యాఖ్యానము. దీని ప్రకారము విక్రయింపఁబడునట్టి ప్రతిమ లనునర్థ మిచ్చు నపుడు పదములకు 'కన్' ప్రత్యయము రావలెను. కాన రామకం, స్కందకం, లక్ష్మణకం అనిమాత్రమే చెప్ప వలెను. అపుడు రాముని స్కందుని లక్ష్మణుని ప్రతిమ అని యర్థము సిద్ధించును.

అహంచ త్వంచ రాజేంద్ర లోకనాథా వుభావపి,
బహువ్రీహి రహం రాజన్ షష్ఠీతత్పురుషో భవాన్.

అభి. రాజశ్రేష్ఠుఁడా, నీవును, నేనును లోకనాథు లమే! కాని నేను బహువ్రీహిని. నీవు తత్పురుషమవు. ఇది యొక యాచకుఁడు రాజుతో నన్నమాట. యాచకుని పక్షమున లోకులు నాథుఁడుగాఁ గలవాఁడని బహువ్రీహి; రాజుపక్షమున లోకులకు నాథుఁడని షష్ఠీ తత్పురుషము.

శ్లో. దేవరాజో మయా దృష్టో వారివారణమస్తకే,
భక్షయిత్వార్కపర్ణాని విషం పీత్వా క్షయం గతః.

సా. ఐరావతముపై నింద్రునిఁ జూచితి. అతఁడు జిల్లేడాకులు తిని విషముము త్రాగి నాశము పొందెను.

వా. బావా! సేతువుపై మేఁకను జూచితిని. అది జిల్లేడాకులు తిని నీరు త్రాగి ఇంటికిఁ బోయెను.

దేవర + అజః అని పదచ్ఛేదము. విష మనఁగా నీరనుటకు 'జీవనీయం కుశం విషం', క్షయమనఁగా నిల్లనుటకు 'నివేశ శ్శరణం క్షయః' అని యమరము.

ఇట్టివి పెక్కుశ్లోకములు గలవు. మచ్చునకై కొన్నింటిమాత్రము వ్రాసితిని. పై నుదాహరింపఁబడిన శ్లోకములకుఁ గర్త యొక్కఁడు కాఁడు. రాఁబోవునంవత్సరమున నొక్కొక్కకవినిగూర్చియు, నతని చిత్రవిచిత్రపద్యములఁగూర్చియుఁ జర్చింపఁదలఁచితిని.

ఒకవిద్యార్థి శిరస్తదారుని బాధపడలేక యతని నిందించిన శ్లోకమును వ్రాయుచు నిప్పటికి విరమించెదను.

ఉరస్థదారో భగవాన్ రమేశః
పార్శ్వస్థదారో భగవా నుమేశః,
ముఖస్థదారో భగవా న్విరిజేశః
శిరస్థదారో స్తి మనుష్యలోకే.

అభి. విష్ణువు ఎదపై భార్యనుంచుకొనెను. శివుఁడు ప్రక్కను భార్య నుంచుకొనెను. బ్రహ్మ ముఖమున భార్య నుంచుకొనెను. కాని యీమనుష్యలోకమున మాత్రము నెత్తిని భార్య నుంచుకొన్నవాఁడు కలఁడు. అతఁ డెవఁడనఁగా శిరస్థదారుఁడు.

వృద్ధ భిక్షువు.

కథ కోసం

చంద్రుపట్ల రామారావు

కళాప్రపంచంలో విహరిసపకి కొన్ని ఉరకలువేసే గమ్యస్థానానికి చేరుకొన్నాడు జయరాం. అందుకు కావలసిన అర్హతాస్త్రీ ముందుగానే అవగాహన చేసుకొన్నాడు. ఒక్కసారిగా రొమ్ము విరుచుకొని బయటపడేసరికి అందాలతావగాల్లో వాళ్లంతట వాళ్లే బయలుదేరి బోర్లు బనాయించి కళ్ళలమీద పైకెత్తేశారు జయరాంని. "భారతీయ చిత్రకళ—భారతీయ చిత్రకళ" అంటూ కళాపమ్రప్తు బొమ్మల ముక్కు పట్టుకొని పూర్చున్న నాంచేవ విమర్శకులలో, నిత్యం పట్టుకొనే ఉన్న ఏ ఒకటి రెండు పత్రికలలో తప్ప యావదాంధ్ర దేశమూ బ్రహ్మరథం పట్టించసాగే అవాలి అతన్ని. వెలుదిక్కులా అతని బొమ్మలంటే ఘల్లున మెరిసిపోతూయి అతను చిత్రించేది భారతీయ సంప్రదాయానికి విరుద్ధమనికాని, భావలావణ్యం లేక పాశ్చాత్య ఒరవడి అనుకరణ మాత్రమే అనిగాని ఎవరయినా సాహసించి అన్నారా, సైంయమని గాలిదుమారాలూ, వరసగంట్ల వానలూ తప్ప ఇంకేం అతని నార్టించినంత తుఫాన్లు, పేరూ ఎవరి కర్గ సంపాదం చారు అని అంతా ప్రశ్నించేవారే. అదే అతని గొప్పతనానికి సాక్ష్యం. ఏపత్రికలో చూచినా అతని బొమ్మలే. విమర్శకాభ్యాస పత్రికలు పరువుకాల్లే రకాన్ని పొంగించి కళాపూర్ణుల్నికి పట్టం కట్టేయకున్నా జయరాంబొమ్మలు పత్రికలలైనా తేసేకల ఆరుసంటల ప్రతిబింబాలేవని చాటుచాటున అనుకొనేవారూ లేకపోలేదు. ఇది ఉపోద్ఘాతం. సరే, అసలు కథ ఏమిటూ?

పదిహేనేళ్లక్రితం జయరాంభార్య రమణ పుట్టింటికి వెళ్లి తిరిగి కొచ్చేటప్పుడు చెల్లెలిపాలు ఉంచుకొని పంపిస్తానని చెల్లెల్ని వెంటపెట్టుకొని వొచ్చింది. మీనాక్షి ఇంకా అవివాహిత. అప్పుడే యౌవనం మొగ్గతొడిగిన వయసు.

జయరాంహృదయంలో అతనికి తెలియని ఓ మార్పు వొచ్చింది మీనాక్షి వొచ్చినప్పట్నుంచీ. అతనికి మీనాక్షిమీదగల మక్కువ, ప్రేమ చివరకి పట్టరాని మోహంగా పరిణమించి, క్రమక్రమంగా అతనిమనసును గిలకొట్టడం మొదలుపెట్టింది.

అసలు చిన్నప్పట్నుంచీ మీనాక్షికి జయరాం అంటే ఎరవు లేమిలేదు. జయరాంతోనూ ఆమెతో వేళాకోళా లాడుతూ ఉండేవాడు. మధ్యమధ్య మీనాక్షి రూపాన్ని చిత్రించి ఆమెను సంతోషపెట్టేవాడు. లోకంలో తనరూపాన్ని అన్నంగా వ్రాసేశాడే అని ఎంతో ఆశ్చర్యపడేది. తాను రమణమ్మగారిమీదగా వ్రాయాలని ఎన్నితంటాలు పడ్డా సాధ్యపడేదికాదు. అలాంటిది మాస్తూమాస్తూ ఉండగా తన ఆకారాన్ని ఇట్టే వ్రాశాడు బావ అని ఆశ్చర్యపడిపోయేది. ఆ బొమ్మ చూసుకొని ఆనందంతో మైమరచిపోయేది. అప్పటినుంచి రోజూ అతన్ని తనరూపు వ్రాయమని బలవంతపెట్టడం, అతను రకరకాలుగా ఆమెను చిత్రించి ఏకో చేరువకలిందిలో కానికి సమర్పించడం మామూలైంది. అతని కళావైదగ్ధ్యం నానాటికి మిక్కుటమైపోతోంది అని అందరూ ప్రశంసలు కురిపించడం మొదలుపెట్టారు. ఇలా జయరాం మీనాక్షి సౌందర్యాన్ని సాధనంగాచేసుకొని కళాలక్ష్మిని ఆరాధించే పథంలో సాగ్గారు. మీనాక్షి సౌందర్యప్రేరణం సోకని అతని పాతచిత్రాలన్నీ ఇప్పుడు వెలవెలగా కనిపిస్తున్నాయి. నానా దీనా మీనాక్షి లేకపోయింటా అతనికి యశస్సు లేదు. ఇలా తేలింది.

సుంద్రనిముఖం—చారడేసికళ్లు—ముక్కుపుష్పాలాంటి కొనదేరిన ముక్కు—చిన్నినోరు—సుందరములు వట్టువలలైన చక్కోల్లు—సన్నని నడుం—పెద్దపిరుదులు—అరటిబోదెల్లాంటి తొడలు—చేపలబోలినపిక్కలు—పద్మాల్ని తలపించే అంఘ్రులు—ఓహ్, మీనాక్షి అవతారమెత్తిన కళాధిష్ఠాన దేవతగా భావించుకొని తన్మయుడైపోయాడు జయరాం. ఆమె లావణ్యాన్ని, సౌకుమార్యాన్ని, విశేషించి ఆమె అవయవ సౌష్ఠవాన్ని పరికిస్తూ, కళ్లతో ఆమెసౌందర్యాన్నంతటినీ త్రాగేసేవాడు. క్రమేణా అతనిలో ఓ విపరీతమైన పరివర్తన కూడా కలిగి పోవడంలో ఆశ్చర్యమేముంది! అది ఆమెసౌందర్యాన్ని స్వయంగా అనుభవించాలనే కోరికవాహమే. మీనాక్షి ఇంకా పలుపులేని అమాయిక బాలికే. కాని, జయరాం మాత్రం అవకాశం చిక్కినప్పుడల్లా చూపుల్లో, మాటల్లో తన ప్రేమను ప్రకటించకుండా ఉండలేకపోయేవాడు.

ఓరోజున సాయంసంధ్యాకాంతిని చిత్రంలో ప్రతిఫలింప చేయాలని పెన్సిలు, కాగితం తీసుకొని డాబామీద కూర్చున్నాడు

జయరాం. తనకు నచ్చినవిధంగా నీలమేఘాలన్నీ ఓచోట కూడుకొనేవరకూ, సంధ్యారాగం తెల్లమబ్బుల దొంతర్లలో పేరుకొనే వరకూ కనిపెట్టుకొని చూస్తున్నాడు. ఇంతట్లో యాదాలాపంగా క్రిందికి దొడ్డివైపుకు చూచేసరికి రమణీయమైన దృశ్యమొకటి కనిపించి అతని మనస్సు నాహరించింది. ఆదృశ్యం మరేమీకాదు. నూతి దగ్గర మీనాక్షి స్నానం చేస్తోంది. చీరపువ్వురంగు సన్నచీర తడిసి శరీరాన్ని అంటిపెట్టుకుపోయి చాయపసుపు నలుగుపెట్టుకొన్నట్టుగా ఉంది. యౌవనోద్రేకంతో మిసమిసలాడిపోతున్న ఆమె శరీరంలోని ఉన్నతభాగాలు స్ఫుటంగా పైకి కనిపిస్తూ సంజెనీరెండల పసిడి కాంతుల్లో మిలమిలలాడుతున్నాయి. ప్రకృతిచిత్రం వ్రాయాలని కూర్చున్న జయరాందృష్టి ఒక్కసారిగా మారిపోయింది. గబగబా క్రిందకి దిగి మీనాక్షిదగ్గరకు చేరుకున్నాడు. మీనాక్షి ఇతన్ని చూచి కొంచెం సిగ్గుపడింది. "మీనం, తడిబట్టలిప్పకుండా అలాగే నుంచో. నీబొమ్మ వ్రాస్తాను" అన్నాడు. "ఇప్పుడు కాదు." అంది మీనాక్షి. "ఇప్పుడే వ్రాయాలి. ఇక్కడ నుంచోడానికి సందియంగా ఉంటే గదిలోకి పదు." అంటూ బలవంత పెట్టాడు. తాను దల్లా తనమాట తీసివెయ్యకుండా అతను వ్రాస్తున్నప్పుడు అతను నప్పుడు తాను అంగీకరించకపోవడం భావ్యంకాదనుకొంది. శేతపవ్వు సనుబుగ్గలమీద చిందులాడగా అతనివెనుక నడిచింది.

నల్లని తెరముందు జుట్టులో పూలు పెట్టుకొంటూ మన్నాడు మీనాక్షిని. అర్ధంగిమంలో ముందుకు ఉబికే రొమ్ముల అందాన్ని తడిబట్టలోంచి తనివితీరా మాడాలనే కాంక్ష. మీనాక్షికి ఈమాయ ఏమీ తెలియదు ప్రక్కనుంచి కుర ఆమెమీద పడేటట్టు అద్దాలకిటికీ తెరచి ఎదురుగా బొమ్మగీయడానికి మొదలుపెట్టాడు. మీనాక్షిమీదకు చూపులు వెనక్కు మళ్లడంలేదు. మళ్లినా, పెన్సిలు తన చొప్పున నడవడంలేదు. ఎంత ప్రయత్నించినా ఒక్క సరిగా రావడంలేదు. మనస్సులో సంకల్ప వికల్పాలు ముఖాలుగా విజృంభిస్తున్నాయి. అలాగే అసౌ

“ఈపోజు చాలాబాగుంది.” అన్నాడు.

పైపు విస్తుపోయి డు. కొంతసేపటికి "అబ్బా"అని విరుచుకొంది మీనాక్షి. కాగితం క్రిందపడేసి ముఖం తుడుచుకొని విడిచాడు. నెమ్మదిగా గొంతుక లించుకొంటూ "ఈపోజు చాలా గుంది." అన్నాడు.

"అయిందా?"

"కాలేదు."

"ఎంతసేపు ఇంకా? చలికేస్తో నడుం లాగుతోంది కూడాను."

జయరాంకి ముచ్చెమటలుపోకా ఒణుకుతున్న కంఠంతో "వ్రాయ మీనం" అన్నాడు సన్నగొలుగున.

"ఏం? అలావున్నావేమిటి?"

"ఎలాగో ఉంది."

"అంటే?"

"అంటే అంతే."

"అదేమిటి బావా! ఇందా ఉత్సాహమంతా ఏమైపోయి దిప్పుడు?"

"నాకు తెలుసుకాని చెప్పలే

"అదేమీ?"

"నువ్వేమంటావో నని."

"బలేబాగుంది. నేనేమంటాను? ఎందుకంటాను?"

"అంటావులే."

"నీకేమన్నా పిచ్చా? బొమ్మ వ్రాయనందుకు నేను చిన్న [illegible] ముందుగానే ముందరికాళ్లకు బంధాలేస్తున్నావు."

"అదికాదు. నువ్వు కోప్పడనంటే చెబుతా."

"ఎందుకు కోప్పడతానూ అసలు. చెప్పరాదా."

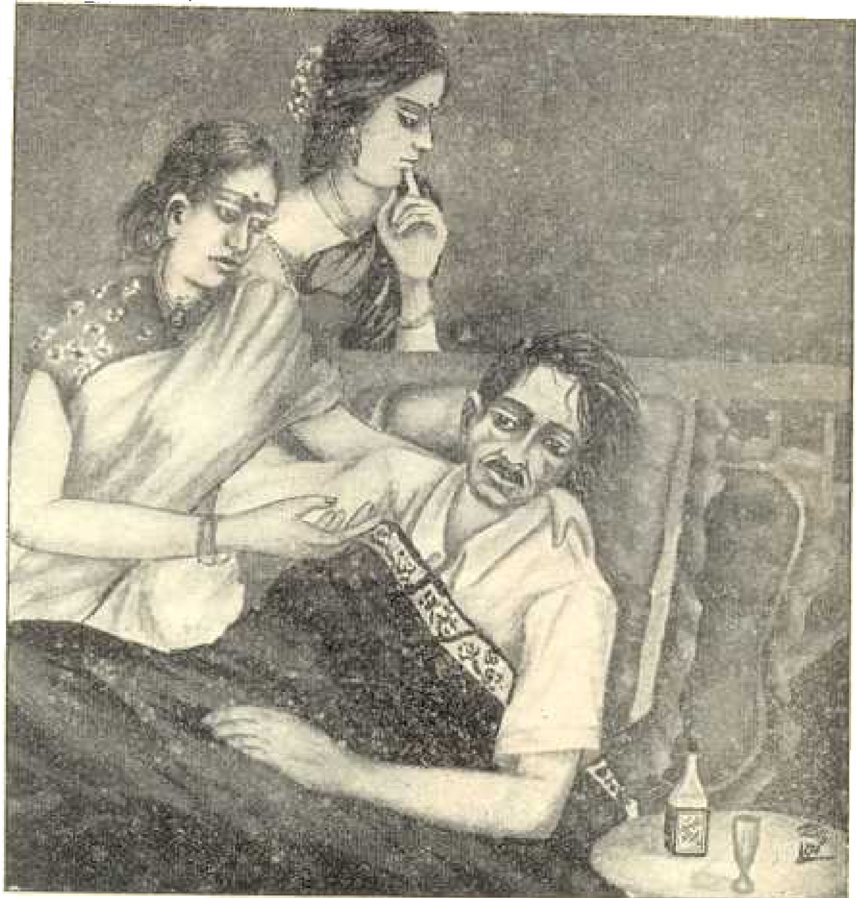
"నువ్వు ఉత్తఅమాయికవు సుమా మీనం."

"ఏం?"

జయరాం హృదయం చింపుకొని తనమనస్సు పొందుతూన్న ఆరాటాన్నంతనీ దీనంగా ఏకరువు పెట్టాడు. మీనాక్షి కెలాగో అనిపించింది. ఆమెరెండుచేతులూ పట్టుకొని ప్రణయభిక్ష పెట్టుమని ప్రార్థించాడు. ఆమెను ప్రేమపుష్పాలతో అభిషేకించి తనహృదయ సామ్రాజ్యానికి పట్టంకడతానని చెమ్మగిలిన నయనాలతో, రాగ [illegible] హృదయంతో చెప్పుకొన్నాడు. మీనాక్షి కేమీ తెలియలేదు. ఇంతవరకు ప్రణయమంటే ఏమిటో ఎరుగదు. ఇతని ప్రసంగం ఆమె కేమీ అర్థం కాలేదు. కాని, అతన్ని చూచి జాలిపడింది. "ఏమంటావు" అని జయరాం హఠాత్తుగా ఆమెను గుండెల కదుముకొన్నాడు. ఆమె [illegible] చలించిపోయింది. దొండపండు లాంటి ఆమె పెదవి మునిపళ్లతో నొక్కి ఊ[illegible] గాలితీసుకొని, ఆమెఅధరాల పొంగు అణగేటట్టుగా శక్తికొద్దీ నలిపేశాడు. మీనాక్షికి పాదాల క్రింద భూమి కదిలినట్టయింది. నిమిషాలకొద్దీ అతని కౌగిలిలో చైతన్యం లేకుండా అలా ఉండిపోయింది.

మొదట్లో అతనిమీద తనకున్న గౌరవ మర్యాదలే, మొగమాటానికి తనకిరీ[illegible] అతని ఇష్టంచొప్పున వప్పగించి [illegible]కొంది. కాని, ఆమెకు తెలియకుండా [illegible] ఆమెలో ప్రవేశించిందనీ, అది క్రమంగా సరసరానికీ ప్రాకిపోయిందనీ తర్వాత తెలుసుకొంది. ఆ [illegible]త్రంనుంచీ ఆమెలో విచిత్రమైన [illegible] ప్రారంభించింది. ఆమె [illegible] యౌవనాళ, శృంగారచిహ్నాలు, ప్రణయపిపాస గోచరిస్తున్నాయి. మనుపటి మాధుర్యానికి ఓదిగమైన లజ్జ మెరుగులు పెడుతోంది. పురుషుని స్పర్శ జ్ఞప్తికి వచ్చినపుడల్లా మేన పులకలు జనిస్తున్నాయి. అలాంటి వెచ్చని కౌగిలింతకోసం, తజ్జనితమైన అమృతపానకళ్యంకోసం ఆమె కన్నెమనసు ఉరకలువేయడం మొదలుపెట్టింది. మీనాక్షిలో కలిగిన ఈమార్పును చూచి రమణ చకితఅయింది. వయస్సుతోపాటు ఆమెలో మధురభావనలు పెరుగుతున్నాయని ఊహించి ఊరుకొంది.

కాని, తెరవెనుక జరిగిన ఈప్రణయనాటకం కొంత చూచాయగా తెలిసింది రమణకి. ఒకరోజున చెల్లెలికి జడవేస్తూ మృదువుగా చిన్నఉపన్యాసం ఇచ్చింది, ఇలాంటిచర్యలవల్ల కన్యలజీవితం ఎంత అధోగతిపాలవుతుందీ నిరూపిస్తూ. మొదట్లో మొదట్లో తన రహస్యం తెలుసుకొన్నందుకు రమణమీద కోపంకలిగినా, వెంటనే తెప్పరిల్లి తనలో తాను చాలా పశ్చాత్తాపపడింది మీనాక్షి. తన అక్కగారి ప్రణయధనాన్ని తానే దోచుకోడానికి ప్రయత్నించడం ఎంతటి ద్రోహం అనుకొంది. పైగా, తనజీవితం ఎంతదుఃఖభాజనం కావలసి వుందోనని భయపడింది. ఎప్పటికీ తాను జయరాంకి అర్ధాంగికావడం తలచరాని మాటగనా. అలాంటప్పుడు తానే తన పతీత్వాన్నెందుకు

"ఏమండీ, మీ కిది భావ్యంగా ఉందా?"

భంగపడుమకోవాలి. ఇలా యోచిస్తూ ఆరాత్రంతా దుఃఖిస్తూనే ఉంది. జయరాంప్రవర్తనతో అపవిత్ర మైపోయిన తనదేహం తనకే రోతగా తోచింది.

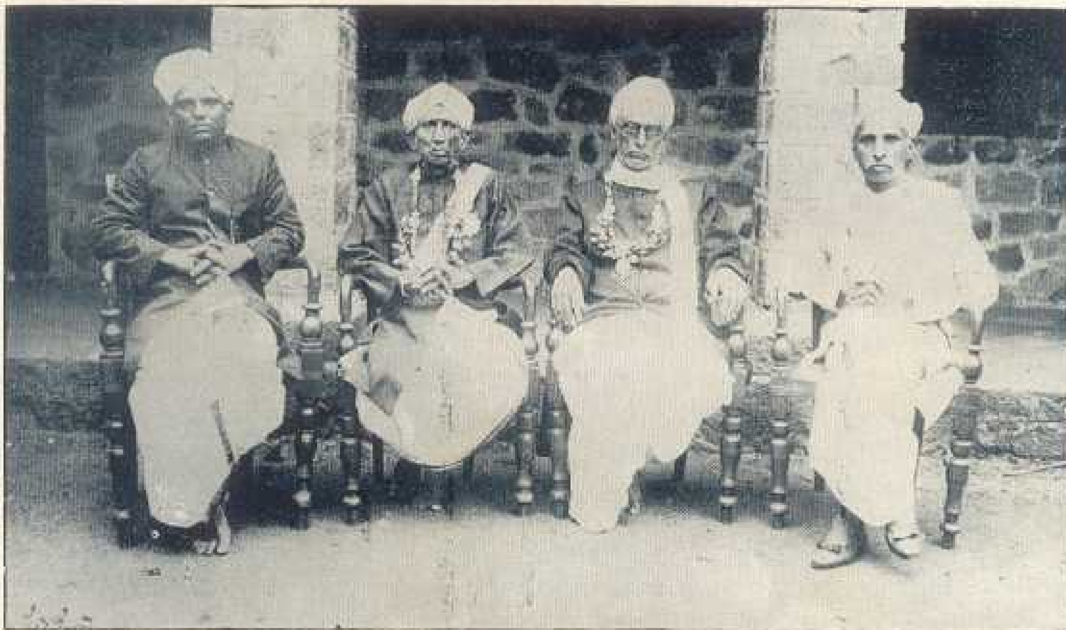
ఇక, జయరాం పట్టరానిఆవేశంతో, కైపుతో తనలోతాను తికమకలు పడిపోతున్నాడు. పరస్త్రీని, అందులోనూ అవివాహితను అవినీతికరంగా వాంఛించి ఆమెబ్రతుకును పాడుచేయడానికి చూస్తున్నాననే యోచనేలేదతనికి. నిర్మలమైన ఆమె ప్రణయమధువు, ముఖ్యంగా ఆమెఅంగసంపద తనకోసమే, తన అనుభవంకోసమే, తన ఆనందంకోసమే, తన కళారాధనకోసమేనని అతనిఊహ. కాని, రమణ ఆదిలోనే తన ప్రణయనాటకపు మొదటిరంగంలోనే మధ్యగా నల్ల తెరదించేసి అంతా అధ్వాన్నంచేసేసిందని గ్రహించి తనలోతాను కుమిలికుమిలిపోయాడు. ఆగ్రహంతో మండిపోయాడు. రమణ అతనిపట్ల సందున కరకరలాడిపోయింది. కానైతే బహిరంగంగా ఆమెను ధిక్కరించి తన వాంఛితాన్ని నెరవేర్చుకోగలిగిన ధైర్యం, సాహసం అతనికిలేదు. కారణం అతని ఆశయానికి ధర్మబలం లేక పోవడమే కేమో.

రోజులు గడచిపోతున్నాయి. మీనాక్షి ఎప్పుడూ రమణ వెంటే తిరుగుతోంది. ఒక్కసారైనా తనతో ఏకాంత సమావేశానికి సందీయడంలేదు జయరాంకి. పైగా, పుట్టింటికి వెళ్లిపోతానని తొందరచేయడం సాగించింది. జయరాం కేమీ పాలుపోవడంలేదు. రమణను ప్రతిఘటించలేదు. మీనాక్షిని సమీపించలేదు. పోనీ, మనస్సునైనా ఉండబట్టుకోలేదు. ఇలా వ్యథపడిపోతున్నాడు. కళారాధన నిలిచిపోయింది. ఆతని తూలికాసన్యాసానికి లోకం విభ్రమంతో ప్రశ్నిస్తోంది. నిద్రాహారాలులేక అతనిమొగం నిస్తేజమైపోయింది. శరీరం కృశిస్తోంది. క్రమేణా బెంగ వ్యాధిలోకి జయరాం మంచంపట్టిఉన్నాడు. రమణ హఠాత్తుగా కలిగిన సిరికి చాలా బెంగపెట్టుకొంది. ఉపచారాలుచేస్తోంది మేవా అతన్ని వొదలకుండా. ఎప్పుడైనా మీనాక్షి కంటపడితే మొగంపెట్టుకొని కళ్లలో నీళ్లు తొణుకులాడగా ఆమెవైపు గా చూస్తున్నాడు. ఊంహూ, ఊహూ పుచ్చుకోడు. తనకి మర సమయం మాసన్నమైనదని చెప్పేవాడు భార్యతో. రమణ ఎంతలాలి చినా మందు పుచ్చుకోవడంలేదు. తన హృదయంలో ఉన్న క షాన్ని క్షాళనంచేసుకోవడం లేదు. రమణ కళ్లనీరుకారుస్తూ జయ పాదాలమీదపడి అతని బెంగకు కారణం చెప్పమని వేడుకొంది. మీద ఒట్టుపెట్టుకొంది. చివరకి అతికష్టంమీద తన కోరికను బుచ్చాడు జయరాం. రమణ అనేకవిధాలుగా నచ్చజెప్ప చూసింది అతనికోరిక సరియైనదికాదని. అతను ససేమిరా అని ప పట్టు వొదలలేదు. అతన్ని ఎలాగైనా బ్రతికించుకోవలసిన బాధ్య రమణదే. ఆమె వెంటనే లేచివెళ్లి మీనాక్షిని అంగీకరింప ఆమెను తీసుకొచ్చింది. మీనాక్షిని తనతో లీనంచేస్తానని రమ నమ్మకంపుట్టించగానే జయరాం ఔషధం పుచ్చుకొన్నాడు. భ కోసం ఆమెచూపిన త్యాగానికి, ఉదారతకు జయరాం కృతజ్ఞ పూర్వకంగా ఆమెను ప్రశంసించాడు. మీనాక్షి కన్నీటిబిందువుల లేనవ్వు తళుకుచూపింది. రమణ అడిగింది మందహాసంచేస్తూ జయరాంని "ఏమండీ, మీకిది భాగ్యంగా ఉందా?"

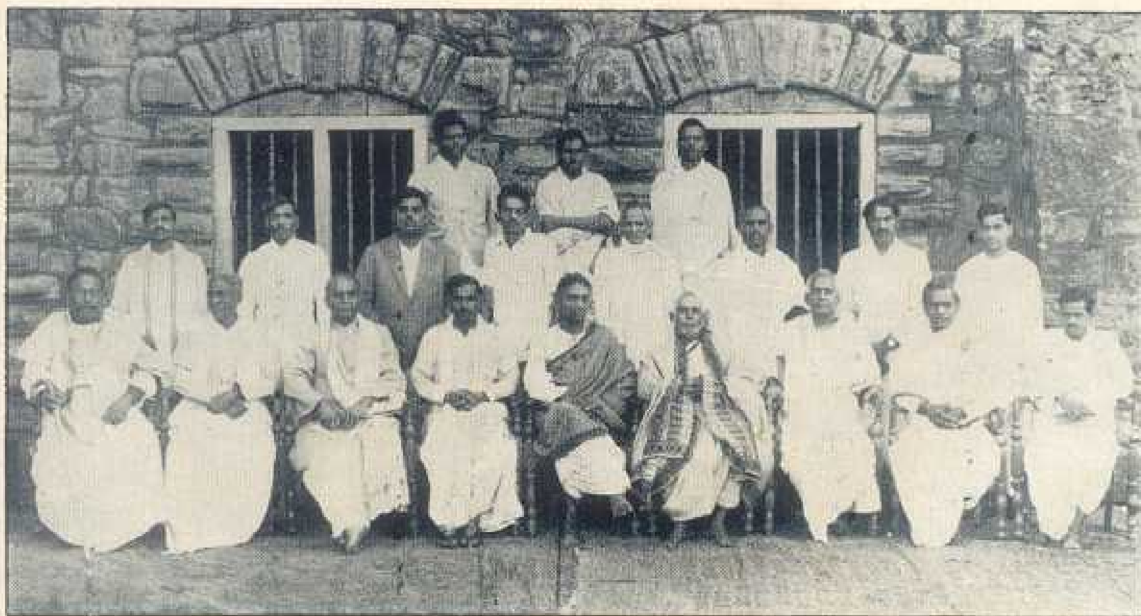
"నాకోసమాఏమిటి? కళకోసం" అన్నాడు జయరాం కళ్లలో బ్రహ్మానందాన్ని వ్యక్తీకరిస్తూ.

జయరాంగారి బొమ్మలు నూతనమార్గం త్రొక్కి జగాన్ని ఆనందింపచేస్తాయని పత్రికలో ఒకవిలేఖరి వ్రాశాడు. సరే. చూదాం

బ్ర. శ్రీ. మహామహోపాధ్యాయులు తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారి షష్టిపూర్తి, విజయనగరము
అధ్యక్షులు : బ్రహ్మశ్రీ మహామహోపాధ్యాయులు యస్. కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారు.

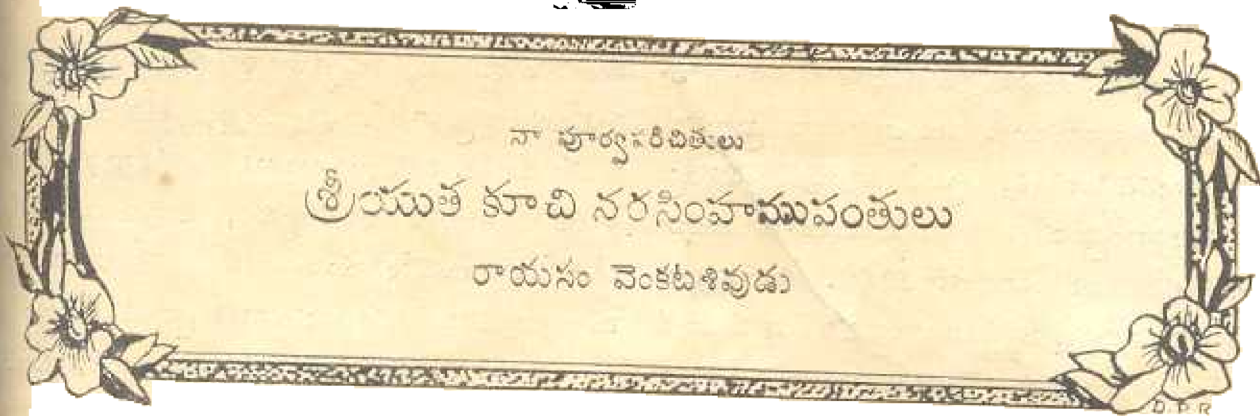
కవితాసమితి వార్షికోత్సవము, విశాఖపట్టణము. అధ్యక్షుడు : శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారు.

హిందూయువజనసంఘము, ముప్పదవవార్షికోత్సవము, ఏలూరు. అధ్యక్షుడు : శ్రీ యస్. రాధాకృష్ణ పండితుడు.

ఆంధ్రసారస్వత-పరిషత్తుసభ, నరసారావుపేట. అధ్యక్షులు: బ్రహ్మశ్రీ ముదిగొండ నాగలింగ శాస్త్రులుగారు.

నా పూర్వపరిచితులు

శ్రీయుత కూచి నరసింహముపంతులు

రాయసం వెంకటశివుడు

నదులయందు నదులలో భేదము లనేకములు గలవు. కొన్ని నిడివికిఁ దగిన వెడలుపు, వీని కనువగు లోఁతును గలిగి, గంభీరగమనమున విలసిల్లుచున్నవి. కొన్ని లోఁతు పొడుగు వెడల్పుల లోపములు గప్పిపుచ్చుటకా యనునట్టుగ నతివేగమునఁ బరుగులిడుచున్నవి. ఈ రెండు గతులకును మధ్యస్థమగు వేర్వేఱు నడకలతో నొప్పారు వాహినులును పెక్కులు గలవు. జీవిత పద్ధతులందు మనుజులలోఁ గూడ నిట్టి వ్యత్యాసములు గానవగును. ఈ తారతమ్యము ననుసరించి నరులలో ఘనులు, అల్పులు, సామాన్యులు నను భేదము లేర్పడుచున్నవి. ఐనను నదీప్రవాహమునకు నరజీవితమునకు నొక గొప్ప భేదము గన్పట్టుచున్నది. ఎంతటిమహానదియును మొదట సామాన్యముగ సూక్ష్మరూపమునె దాల్చియుండును. హరిద్వారమునొద్ద గంగానది, నాసికదగ్గఱ గోదావరియును చిట్టి సెలయేఱులే. మనుష్యులలో మాత్రము కొందఱు బాల్యము మొదలు వార్ధక్యము వఱకును సమాన గాంభీర్యముతో జీవితకాలమును వర్ణనీయులై, అవస్థాపరిణామము లెక్కసేయక, ఎగుడుదిగుడులు లేని సమభావమున మెలంగుచు, నిత్య సత్యశీలురై తోడివారల మన్ననలఁ బడయుచున్నారు. అట్టి పుణ్యపురుషులలో శ్రీయుత కూచి నరసింహముగారొకరు.

కూచి నరసింహముపంతులుగారు

విద్యార్థిదశనుండియును వీరి పరిచయభాగ్యము నాకుఁ గలదు. రాజమహేంద్రవరమున నరసింహముగారు విద్యాస్వీకార మొనర్చుకాలమున, ఆ నగరమందే యున్నిసుపేట పాఠశాలలోను, కళాశాలలోను నేనును జదువుచుండువాఁడను. వీరి తమ్ములగు శ్రీ రామలింగముగారు, నేనును పిమ్మట సహపాఠులము. కుశాగ్రబుద్ధికిఁ దీసిపోని శీలసౌష్ఠవము చేత నరసింహముగారు తమ యధ్యాపక సహాధ్యాయుల మన్ననల నందుచుండుట నా కెఱుకయే. అంతట నుపాధ్యాయులై, ఎనలేని బోధనాప్రజ్ఞ చేతను, నిష్కళంక ప్రవర్తనము చేతను ఆంధ్రదేశమున నుతికెక్కుటయు, ఇపుడు వార్ధకమునఁ బ్రశస్తగ్రంథరచనచేఁ గీర్తి గడించుచుండుటయును లోకవిదితవిషయములు.

నిమ్నోన్నతములు లేని యిట్టి సమజీవితభాగ్య మనుభవించు మహనీయులు లెక్కకు మిక్కిలి తక్కువ!

ధనము, పలుకుబడి మున్నగు లౌకికసంపదలందు సామాన్యముగ వెనుకఁబడియుండు నుపాధ్యాయుఁడు మన దేశమునఁ బ్రకృతమున నంతగ జనులకు గౌరవాస్పదుఁడు గాకున్నాఁడు. లేమి వలన వచ్చిన కక్కుఱితి, అనావశ్యకమగు వినయము, ఆశయములు సాధించుపట్ల బిడియము, నియమరహితమగు నడవడియును, బోధనావృత్తిని జనులకు

మత్తింత చులుకన చేయుచున్నవి. బోధకలోకమున కాపా దిల్లిన యీయపవాదమును తమ యసమాన ప్రజ్ఞాసాక్షల్యముచేఁ దొలఁగించి, ప్రాచీనకాలపు గురుసంప్రదాయముల నాంధ్రావనిని బునరుద్ధరింపఁబూనిన యుపాధ్యాయులలో నరసింహముగారొకరు. ఉపాధ్యాయత్వము గౌరవముండే వృత్తికిని దీసిపోదని వాక్కునకే కాక క్రియారూపముననను తెలుఁగువారికి నచ్చఁజెప్పిన బోధకవీరులలో వీరు ముఖ్యులు.

శ్రీయుత నరసింహముగారు పశ్చిమగోదావరి మండలమందలి కుంచనపల్లిలో ౧౭-౧౨-౧౮౬౬ తేదీని యాజ్ఞవల్క్య బ్రాహ్మణ సద్వంశమున జన్మించిరి. తండ్రియుఁ, బినతండ్రియును పీఠికాపురాధీశుని యాస్థానమున నుండుటవలన నరసింహముగారు పట్టణమున నాంగ్ల మారంభించి, ఉన్నతవిద్యకు రాజమహేంద్రవరము పోయి, అప్పటి "ఆస్తికపాఠశాల"లో ౧౮౮౨-వ సంవత్సరమున మాధ్యమికపరీక్షలోను, ప్రభుత్వకళాశాల నుండి ౧౮౮౪ లో ప్రవేశపరీక్షలోను, ౧౮౮౬ లో ప్రథమశాస్త్రపరీక్షయందును మొదటితరగతియందుత్తీర్ణులయిరి. ఆ కళాశాలనుండియె పట్టపరీక్షకుఁబోయి, ౧౮౮౭-వ సంవత్సరాంతమందాపరీక్షలో రెండవ తరగతిని కృతార్థత నొందిరి. కళాశాలతరగతులలో శ్రీయుతులు పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు, ఆసూరి కాంతయ్య, చెన్నాప్రెగడ భానుమూర్తి, న్యాపతి హనుమంతరావు, పాలావజ్ఝల లక్ష్మీనారాయణగార్లను నరసింహముగారు ముఖ్యసహాధ్యాయమిత్రులని చెప్పనప్పుడు మేధాశక్తికిని, ఋజువర్తనమునకును విద్యార్థిదశనుండియును వీరికిఁగల ప్రతిష్ఠను వేఱె వర్ణింపనక్కఱలేదు. ఆ కళాశాలాధ్యక్షులగు కీ. శే. మెట్కాఫుదొర మున్నగు నుపాధ్యాయులు నరసింహముగారియుద్దేశ గానవచ్చిన శక్తిసామర్థ్యములకును, నయవినయములకును వారి నెంతో ప్రేమించుచుండిరి.

విద్యాబోధనము తమ మనస్తత్త్వమున కనుగుణమగు వృత్తియని గ్రహించి, నరసింహముగారు యలమంచిలిలోని బోర్డు ఉన్నతపాఠశాలకు ౧౮౮౯-వ సంవత్సరమునఁ బ్రధానోపాధ్యాయులై, అచట ౧౮౯౧ వఱకు నుండిరి. ఇట్టి బుద్ధిమంతునికి బోధనాభ్యసనకళాశాలలోని తరిబీతు అనగత్యమని, అపుడు పాఠశాలాపరీక్షాధికారియుద్యోగమునుగూడఁ జేయుచుండు మెట్కాఫుదొర దొరతనమువారికి వ్రాసిరఁట. అంతట ౧౮౯౩-వ సంవత్సరమున నరసాపురమందలి మైలరో న్నతపాఠశాలలో మూఁడుసంవత్సరములు నరసింహముగారు ప్రథమసహాధ్యాయులుగను, ౧౯౦౧ వఱకు ... ప్రధానోపాధ్యాయులుగను పనిచేసిరి. తమ బోధనా కౌశలమువలన విద్యార్థులలో దాదాపుగ నంతటిని ప్రవేశపరీక్షలో గెలుపొందింపఁగల సమర్థత వీరియందుఁ గలదను పేరు దేశమున నప్పటికి వెల్లడియగుటచేత నరసింహముగారికి నూజవీడుపాఠశాలలోఁ బ్రధానోపాధ్యాయపదవి లభించెను. వీరి కృషివలన నావిద్యాశాలకు మంచిపేరువచ్చుట కానందపరవశులై పాఠశాలాధికారులగు శ్రీ రాజారంగయ్యప్పారావుబహద్దరుగారు నరసింహముగారి నెంతో గౌరవించి బంగరుమురుగులు వీరికి బహుమతి చేసిరి. ౧౯౦౩ మార్చినెలలో ... పురమందలి మాధ్యమికపాఠశాల యున్నత విద్యాలయమైనప్పుడు అందలి ప్రధానోపాధ్యాయపదవి నరసింహముగారి కొసంగఁబడెను. జననీజనకులు, నొకసోదరుడును గతించి, కుటుంబభారము తమ శిరమునఁ బడుట చేత స్వస్థలమున సమకూరిన యీ యుద్యోగము నరసింహముగారి కెంతయు శాంతిదాయకమయ్యెను. ఇచటనే వీరు ౧౮ సంవత్సరములు ప్రధానోపాధ్యాయులుగ నుండి, ౧౯౨౧ లో నుద్యోగవిరామ మొనర్చిరి. ఐనను ఆర్థికకష్టములచేత నరసింహముగారింకను ద్రవ్య మార్జింపవలసివచ్చుటచేత పిఠాపురమునందు నెలకొల్పబడిన శ్రీ సూర్యారాయాంధ్రనిఘంటు కార్యస్థానమున వీరు ప్రవేశించి నేఁటివఱకును ఉద్యోగముచేయుచున్నారు. వీరి యభిమానపుత్రుఁడగు శ్రీ గౌరాంగశర్మగారి ... వల పరీక్షలో జయమంది, ప్రభుత్వోద్యోగమున కర్...

నగుటచేత కుటుంబపోషణభార మాయన కొప్పగించి, కొలఁదికాలములోనే నరసింహముగారు విశ్రాంతినొంద నాసించుచున్నారు.

నరసింహముగారికి ఆంధ్రాంగ్లములం దసమాన పాండిత్యము గలదు. కవిత్వమందును, గానకళయందును మొదటినుండియు వీరి కభిరుచి మెండు.

"కవిత

యందు నానక్తి పుట్టించినట్టి గురుఁడు

కందుకూరి వీరేశలింగ కవివరాళి"

యని నరసింహముగారు తము "శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస చరిత్రము" నఁ జెప్పుకొనియున్నారు. ఆ గ్రంథమును వీరు ౧౯౦౩ లోఁ బద్యరూపమునఁ బ్రచురించిరి. ౧౯౧౨ సంవత్సరమున "శ్రీ గౌరాంగచరిత్ర" ప్రథమభాగమును, ౧౯౧౪ లో ద్వితీయభాగమును రచించిరి. ౧౯౧౭ లో వీరు రచించిన "రూపలత" యను నక్కని సొంత నాటకమును "ఆంధ్రపత్రిక" లోనో, వేఱొక పత్రికలోనో నేను విమర్శించితిని. ౧౯౧౮ లో వ్రాసిన "వనవాసి" పార్కెలువిరచితమగు నింగ్లిషు కావ్యమునకు భాషాంతరమె. ఇవిగాక వీరు "శ్రీ వివేకానందస్వామి యుపన్యాసములు" మహాత్మా గాంధీగారి "ఆత్మసంయమము — అమితవిషయాసక్తి" యను పుస్తకములను వచనరూపమున భాషాంతరము చేసిరి. పెక్కులు చిన్న పుస్తకములు, వ్యాసములునుగాక వీరిటీవల "ఆదర్శసుఖజీవనము" అను శ్రీ కుశీరాముగారి యాంగ్ల గ్రంథమునకుఁ దెలుఁగు వ్రాసిరి. విద్యార్థులకు జనసామాన్యమునకు నుపయోగించునట్టి పురాణకథలును, వార్తాపత్రికలలో వ్యాసములును ఈయన వ్రాయుచుందురు. "ప్రహసనములు — పత్రికావిలేఖనము" అను వీరి వ్యాసముల పుస్తక మొకటి నే నిటీవల చదివి, నరసింహముగారికి హాస్యరస ప్రధానమగు రచనలందును గల దక్షతను జూచి సంతోషించితిని.

"పెద్దవానికిఁ బితరుండు పిన్నవాఁడు"

అని వర్డ్సువర్తుకవీశ్వరుఁడు నుడికినట్లు మనలో శైశవమున నణఁగియుండెడి గుణబీజములు జీవితక్షేత్రమున వికాసమందుచుండును. స్వతస్సిద్ధమగు సౌశీల్యమున నొప్పారు నరసింహముగారి మన స్తత్త్వమునకు ఋజువర్తనము, నియమపూర్వక జీవితమును ముఖ్యాశయములయ్యెను. ఉపాధ్యాయత్వ మిట్టి జీవితపద్ధతి కనుగుణమగు వృత్తియని విశ్వసించి వీరు విద్యాబోధకులుగనే జీవితమును గడపిరి. అట్లుగాక కీర్తిధనాదులె వీరి కపేక్షణీయములై యుండినచో అప్పటి పరిస్థితుల ననుసరించి యేన్యాయవాదులో నై వేలకొలఁది రూపాయలు నిలువ చేసియుందురు; లేదా, ఏ మండల న్యాయాధిపతులో నై గొప్పపలుకుబడికితాబులను సంపాదించియుందురు. అట్లుగాక సంతృప్తి, మనశ్శాంతియును ముఖ్యములుగఁ జేసికొని నరసింహముగారు తమ స్వల్పవేతనముతోఁ దనివినొంది సంసారయాత్ర నడపిరి. ఆదర్శప్రాయులగు బోధకు లయిరి. నిరాడంబరులగు సత్పురుషులయ్యును తమ విధుల నెఱవేర్చుపట్ల నసమాన సాహస సామర్థ్యములు వ్యక్తపఱచిరి. వేఁటేఁటఁ దమపాఠశాలలోనుండి పరీక్షకేగు విద్యార్థులలో దాదాపుగ నందఱిని కృతార్థులఁ జేయుట యనునది ప్రథమోపాధ్యాయునియందు సామాన్యప్రజ్ఞ కాదని బోధకలోక మెఱుఁగును. ఇట్టి పాఠశాలాధ్యక్షుఁడు ఒకమూల తనతోపాటుగఁ దన సహోపాధ్యాయు లందఱును విద్యాబోధనమం దప్రమత్తతతోఁ గృషిసల్పునట్లును, ఇఁకొకమూల బోధకుల పాటనకుఁ దగినట్టుగ విద్యార్థులు ప్రాలుమాలికలేక పరిశ్రమించునట్లును నిరతము చూచుచుండవలెను. తమ బోధన బాలుర మనస్సులలోని కెక్కి, వారి నెల్లరఁ బరీక్షలలో నెగ్గించుట సాధారణబోధనాప్రతిభ కానేరదు. దీనికిఁ దోడుగ నరసింహముగారియొద్ద తరిబీతయిన శిష్యులు గురువువలెనె యాదర్శవిద్యార్థులుగ నుండిరని స్వానుభవమును, ఇతరుల యనుభవమునుబట్టి చెప్పుచున్నాను.

గురువులు తమకును లోఁబడు
తెరువులు చెప్పెదరు; విష్ణుదివ్యపదవికిన్
తెరువులు చెప్పరు; చీఁకటిఁ
బరువులు పెట్టంగ నేల బాలకులారా!

అని ప్రహ్లాదుఁడు బోధకలోకమునిఁ గద పాపిన నిందను కల్లచేయుటకుఁ బాటుపడి, తమశిష్యులు చదువు నందెగాక శీలసంపదలోను, దైవభక్తియందును మిన్న లగునట్లు కృషి చేసిన బోధకోత్తములలో నరసింహముగారొకరు. నేఁటి విద్యార్థియె రేపు పౌరుఁ డగుచున్నాఁడు. తమ శిష్యులను క్రమశిక్షలో నుంచి, మెలఁకువతోను, మంచితనముతోను సువిద్యయు, సదాచారములును వారికి వెన్నతోఁ బెట్టినవిగఁ జేసి, లోకమును సుజనులకు వాసయోగ్యముగఁ జేయు నుపాధ్యాయులు నిజముగు దేశోపకారు లగుదురేని, ఆంధ్రావనిలోఁ గల దేశారాధకులలో నరసింహముగా రొక రని చెప్ప వచ్చును.

చదువు పుస్తకములు, చేయు సహవాసమును, ఒకపురుషుని శీలమును సూచించు ననునపుడు, రచియించిన గ్రంథావళి యాతని స్వభావమున కద్దమువంటిదే కదా. నరసింహముగారి రచనములు వారి సుశీలమునకుఁ బ్రతిబింబములె. గ్రంథకర్తకు నాతని కావ్యకథానాయకునకును శీలమునందు సామ్య మేర్పడియుండును. చర్చించిన విషయములు, వర్ణించిన పాత్రములును కృతికర్త స్వభావలక్షణముల కమోఘమగు చిహ్నములు. నరసింహముగారి కవిత కాశ్రయ మయిన వివేకానందుని మేధాశక్తియొక్కయు, గౌరాంగుని నిర్మల ప్రేమయొక్కయు, పరమహంస రామకృష్ణుల భక్తిసాధనయొక్కయు పోకడలు ఈ రచయితహృదయము నలరించు నున్నతాశయముల నీడలె!

నరసింహముగారికి సంస్కృతమం దంతగఁ బ్రవేశము లేకున్నను, ఆంధ్రాంగ్లములం దసమాన వైదుష్యము గలదు. ఈ సంవత్సరమె వీరు వ్రాసిన "ఆదర్శ సుఖజీవనము" చదివినవారు సులభమును, మనోహరమును నగు వీరి వచనశైలి మెచ్చుకొనకమానరు. ఈ పుస్తకమున కింతటి రుచిరత గలుగుటకుఁ గారణము విషయప్రాశస్త్య మెంతవఱకో, సరళమును, నిర్దుష్టము నగు శైలిసాబ గెంతవఱకో నిశ్చయించుట కష్టము. కొన్ని పట్టులు చూచినచో పుస్తకము స్వవచనమువలెఁ దోఁచుచున్నది. యువకులకు హితబోధనము చేయువిషయమున నరసింహముగారి నాలుకవలెనే కలముగూడ నర్హత గాంచియున్నది. ప్రస్తుతకాలమందలి యువకులకు విద్యార్థులకును ఆదర్శజీవిత మలవఱుచుకొను విషయమున నుపయుక్తములగు పుస్తకము లింకను వీరు రచింపఁబూనుట ముఖ్యము.

నరసింహముగారు గ్రాంథికభాషావాదులు. గ్రామ్యభాషలో పత్రికలు, పుస్తకములు నింతగ వ్యాపించుట విద్యార్థు లాంధ్రభాషాజ్ఞానమున వెనుకఁబడియుండుటకు ప్రబలకారణమని వీరి నిశ్చితాభిప్రాయము. అరితేఱిన గ్రంథరచయితలయ్యును వక్తృత్వవిషయమున వీరి కంత యభిరుచిగాని, యనుభవముగాని యున్నట్లు కానఁబడదు.

పదునాఱుసంవత్సరములక్రిందట వీరికిఁ గళత్రవియోగము గలిగెను. సంతానము లేకున్నను, "అపుత్రస్య గతి ర్నాస్తి" అనువాక్యమునందుఁ దమ కంతగ విశ్వాసము లేకుండుటచేత తాము దత్తుచేసికొనలేదనుచున్నారు. ఐనను, పుత్రులులేని లోపము వీరి కేమియు లేదు. తమ్ములు కీ. శే. గోపాలముగారి యేకపుత్రుఁడు గౌరాంగశర్మగారు వీరియొద్దనే పెరిఁగి, వీరికిఁ జేయూతయగు నభిమానపుత్రుఁడె.

నరసింహముగా రంతగ సంఘసంస్కరణాభిమానులుగాకున్నను, ప్రజలలో నీతిపునరుద్ధరణము చేయు విషయమున నెట్టి సంఘసంస్కర్తకును దీసిపోని పట్టుదల గలిగియున్నారు. హిందూసంఘాభ్యున్నతికి జనులలో నీతిబలము పెరిపొందుటయు, ముఖ్యముగ ప్రస్తుతకాలపు విద్యార్థులు సచ్ఛీల మలవఱచుకొనుటయు నత్యావశ్యక మని వీరి విశ్వాసము.

చిర కాలము బోధకులుగ నుండి విద్యార్థుల పాఠశాలాధ్యక్షులుగ నుండి సహోపాధ్యాయులపై అధికారము చెల్లించుట కలవాటుపడిన ప్రాయికముగఁ గానఁబడు వేగిర పాటు, పారుష్యమును నరసింహముగారియం దించుకయును గానరావు! "నిండుకుండ తొనఁకదు" చందమున వీరి శాంతిగాంభీర్యము లెట్టి క్లిష్టపరిస్థితుల లోఁ జలింపకున్నవి. సహృదయతకుఁ దగు మృదు వాక్యతతో వీ రొప్పుచుందురు. శాంతరసము చిందు వదనమున విలసిల్లు సాధుపురుషులు, సత్వత శ్రీరామభక్తి పారవశ్యులును.

౧౯౩౦ వ సంవత్సరమున నరసింహముగారు పిఠాపురోన్నతపాఠశాలనుండి విశ్రాంతిగైకొను సందర్భమున వీరి సహోధ్యాయులగు శ్రీ జనమంచి సీతారామ స్వామిగారు చదివిన యొకపద్యముతో వీరి వృత్తాంతమును ముగించుచున్నాను:

కన్నతండ్రియటులఁ గడు గారవంబున
శిష్యకోటికి విద్య చెప్పినావు
చేతిక్రిందను బనిచేయు కొల్వుల కట్ల
మిత్రభావంబున మెలఁగినావు
మనసునొప్పించకే మాటాడి యీయుఁగఁగ
భృత్యవర్గమును బాలించినావు
పైవారియుంచిలి భయభక్తులొప్పార
నెల్ల విధులు నిర్వహించినావు
అంతటను నన్ని వేళ నన్నిగతుల
హితుఁడ వనిపించుకొన్న నీ కెవరు సాటి?
యింకనైనను సుఖియింపు మీశుకృపను
శిశుజనావనరంహ! కూచి నరసింహ!

ఉదయనృత్యము

అడివి బాపిరాజు

ఉదయరేఖ
చెదిరె దెసల.

మధురలాస్య పరవశరతి
పదము లల్లె లయలు గతులు.

*　　*　　*

నవ్యప్రణయావేశము
అవ్యక్తప్రథమతత్వము
హావభావ విభ్రమాలు
హాస్య కరుణ రాగమ్ములు
వ్రీడాపూరితమౌగ్ధ్యము
విప్రలంభసంవేగము
కరుగు కనులు కలరవాలు
కలల తలపు లుత్సాహము
మధురలాస్యపరవశరతి,
పదము లల్లె లయలు గతులు.

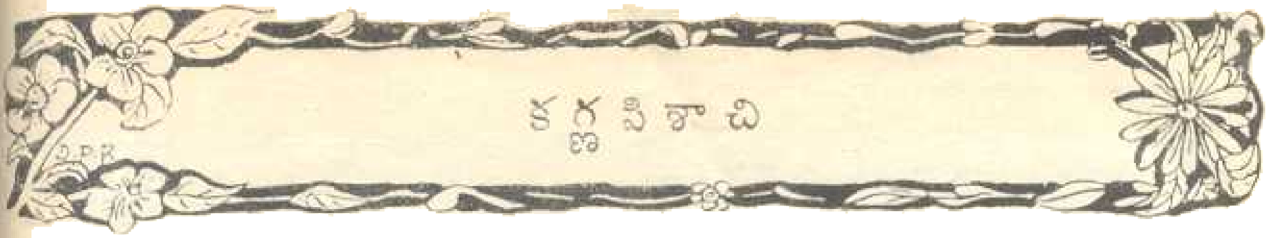
౨

అరుణధవళమిశ్రమాలు
చరణయుగళసుమగలాలు
కాలాతీతపథమ్ముల,
నీరాండితనృత్తమ్ములు.

*　　*　　*

అర్థమెరుగరాని శిశువు
కుర్దనములు, ముద్దుపలుకు
భావరహితవ్యంజనమ్ము
గోవత్సపు పేరెమ్ములు
హరిణనేత్రసంచలనము
అలవోకకు వెడలుపాట
స్వరలహరీవిహరణమ్ము
మురజధింధిమిధ్వానము
మధురనృత్తపరవశరతి,
పదము లల్లె లయలు గతులు

ఉదయరేఖ
పొదివె దెసల.

డాక్టరు పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు

కర్ణపిశాచినిగూర్చి వినని వారు అరుదు. కర్ణపిశాచిని వశముచేసికొన్నచో భూతభవిష్యద్వర్తమానవిషయము లెవి గావలసియున్నను అనుచు చెవిలో రహస్యముగ చెప్పుచునేయుండును. కొందరుమంత్రోపాసకులు ఈకర్ణపిశాచికి భవిష్యద్వృత్తాంతము లేవియు తెలియ వని భూత వర్తమాన విషయములను మాత్రము ఇది తప్పులులేక తెలియజేయుచున్నదనియు చెప్పుచున్నారు. వర్తమాన విషయములయినను మనము ఉన్న స్థలమునుండి కదలకనే మరొక గ్రామమునందుగాని, లేక దూరమునందున్న ఇంకొక ప్రదేశమునందుగాని జరుగుచున్న విషయములను అలస్యమేమాత్రమును లేకయే తెలిసికొనుట యసాధ్యమని ముప్పది మారేండ్లకు ముందు జనసామాన్యము తలచియుండును. కాని శాస్త్రజ్ఞులు శక్తి సామర్థ్యములచేత కర్ణపిశాచిని గాకపోయినను కర్ణపిశాచివంటి శక్తిని వశీకరణము జేసికొనియున్నారు. నేడు మనము ఎన్నియో వేలమైళ్ల దూరములో నున్నవారికైనను తలచుకొన్న సంగతిని ఏమాత్రమును అలస్యము లేకయే తెలుపగలము. ఒక యామకాలపరిణతిలో వేలకొలది మైళ్లదూరమునందున్నవారితోగూడ ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు నడుపగలము. వలయునన్నచో ఇంతమాత్రమే గాక మన ప్రక్కనున్నవారితో నేరుగనే మాటలాడగలము. మనమాటలను ఒక పర్యాయము నానాదేశములందున్న జనులు వినవలయునన్నను ఏమాత్రము శ్రమలేకయే మనకోరికను నెరవేర్చుకొనగలము.

ఈసంగతి ప్రతి పల్లెటూరివానికిం తెలిసియున్నను ఈవిచిత్రమునకు సరియైన అర్థము చాలమందికి తెలియదు. ప్రమాదకరముగ జ్వరముతో బాధపడుచున్నప్పుడుగాని, మరి యే యితర అవసర కార్యము లున్నప్పుడుగాని సమీపమునయుండు ఏ పెద్ద తపాలాఫీసునకో పోయి తంతివర్తమాన మంపనివారరుదు. జాబుమూలముగ విషయము తెలుప రెండుమూడు రోజులకాలము పట్టు సందర్భము లుండును గాని, కొన్ని గంటలలోనే తంత్రీవార్త ద్వారా వర్తమానము నందజేయవచ్చును. ఒకయూరినుండి మరియొకయూరికి మాత్రమే గాక ఒక దేశమునుండి మరొకదేశమునకును, కడకు ఈ భూమిపైనున్న ఏపట్టణమునుండి మరి ఏఇతరపట్టణమునకైనను తంత్రీవార్త నంపవచ్చును.

ఇదిమాత్రమేగాక మదరాసు, బెంగుళూరు మున్నగు గొప్ప పట్టణములందు మైళ్లకొలది దూరమునందున్న ఇరువురు టెలిఫోను ద్వారా మాటలాడుకొనుచుండుటను మనలో చాలమంది చూచియే యుందురు. ఈ టెలిఫోను మార్గమున ఒకయూరియం దుండువారితో మాత్రమేగాక ఖండాంతరములం దుండువారితోగూడ మాటలాడవచ్చును. కాని తంత్రీవార్తను తెలుపుటకుగాని, టెలిఫోనుద్వారా మాటలాడుటకుగాని ఏప్రదేశమునకైనను తంతెలతో సంబంధ ముండియే తీరవలయును. మనము రైలులో ప్రయాణము చేయునపుడు మన మెన్ని యూర్లుదాటి ఎంతదూరము ప్రయాణించినను టెలిగ్రాఫ్ తంతెలు ఏమాత్రమును ఎడతెగకయుండుట జూచియేయున్నాము. ఇట్టితంత్రీ సంబంధములేని జిల్లాపట్టణములుగాని, కడకు తాలూకా పట్టణములుగాని యుండుట యరుదు. దూరదేశములకుగూడ ఇట్టి తంత్రీ సంబంధము గలదు. భూగోళము నెరుగని ఖేచరులెవరయిన పైనుండి భూమిని పరీక్షించినచో ఎక్కడజూచినను భూమిని తంతెలతో బంధించినట్లగపడును. ఐనను ప్రతిపల్లెకును ఈతంత్రీ సంబంధమును కలిగించుటకు హిందూదేశమువంటి బీదదేశమునందు సాధ్యముగాదు. అందువలననే పల్లెటూళ్లందలి చాల తపాలాఫీసులనుండి తంత్రీవార్త నంప సాధ్యముగాదు.

ఇటీవల శాస్త్రపరిశోధనలవలన తంత్రీసంబంధము లేకనే వర్తమాన మంపుటకును, మాటలాడుటకును శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టియున్నారు. దీనినే తంత్రీరహిత శాస్త్ర (Science of wireless) మని యందురు. టెలిఫోనుద్వారా నాలుగు వేర్వేరు ప్రదేశములందుండువారు మనమాటలను వినుచుండవలయునన్న మనతో ఆ నలుగురికిని ప్రత్యేకతంత్రీ సంబంధ ముండవలెను. కాని తంత్రీరహిత పద్ధతి మూలముగ ఎన్ని ప్రదేశములవారయినను మన వచనములనుగాని, కడకు మనపాటలనుగాని, సంగీతమునుగాని వినగలరు. టెలిఫోను ద్వారా సంభాషణ జరుగుచున్నప్పుడు టెలిఫోనుగుండా వినబడు మాటలు సంభాషించుచున్నవానికిమాత్రము వినబడునుగాని ప్రక్కనున్నవారికి వినబడవు. కాని శబ్ద ప్రవర్ధకము (Loud - speaker) అను చిన్నయంత్రమును టెలిఫోనునకు జేర్చి ప్రక్కనున్న ఒకరిద్దరికే గాక ఎక్కువమందికిగూడ వినబడునట్లు జేయవచ్చును. ఈశబ్ద ప్రవర్ధక యంత్రమునే తంత్రీరహితమైన టెలిఫోనువంటి శబ్దగ్రాహకయంత్రమునకు జేర్చి మనము ఏదేశమునందో పాడుచున్న పాటలను, మాటలను వినగలము. ఇట్టి యంత్రములవలననే మదరాసునందు తిరువల్లిక్కేణి సముద్రతీరమునందో, లేక మైలాపూరు సముద్రతీరమునందో సుఖముగ గూర్చొని సముద్రవాయువును పీల్చుచు కార్పొరేషను (Corporation) ఆఫీసునందు పాడబడు పాటలను, సంగీతమును విన

గలము. ఇట్టి శబ్దగ్రాహకయంత్రముచేత కలకత్తానుండియు, బొంబాయి నుండియు, మరి యింకేయితర ప్రదేశమునుండియైనను మదరాసునందు పాడుచున్న సంగీతమును వినగలము. మార్చి మొదటి తారీఖున ఎడ్వర్డు చక్రవర్తిగారు ఇంగ్లాండు దేశమునందుండి తమ నానాదేశ ప్రజలకును ఒకసందేశ మివ్వగా ఆసందేశమును ప్రపంచమునందలి అన్ని దేశములవారును తమ శబ్దగ్రాహకయంత్రముల మూలముగ వినగలిగిరి. మదరాసునందు ఇట్టియంత్రముల నుంచిన వివిధప్రదేశములందును రాత్రి ౯||-౧ గంటలకు చాల జనులు గుమిగూడి ఇంగ్లాండుదేశమునుండి మాటలాడుచున్న చక్రవర్తిగారి మాటలను వినగలిగిరి.

ఈయంత్రమునకు ఇట్టి విచిత్రశక్తి ఎట్లు కలిగినదో తెలిసికొనవలయునన్న తంత్రీవార్తాహర యంత్రమునుగూర్చియు, టెలిఫోను యంత్రమునుగూర్చియు గూడ కొంత తెలిసికొనవలయును.

తంత్రీవార్తాసందేశము సంజ్ఞలమూలముగనే జరుగును. తంత్రీవార్తాకార్యాలయమునందు మనకు కట్టు, కడకట్టు అని హ్రస్వముగను, దీర్ఘముగను నుండు చిన్నశబ్దములేగాని ఇంకేమియు వినబడదు. ఈ శబ్దములు మనకేమియు అర్థము గాకున్నను, అచ్చట పనిచేయువానికి మాత్రము అవి ఫలానా అక్షరములను దెల్పు సంజ్ఞలని తెలియుచుండును. పాశ్చాత్యభాష లన్నిటికిని సమానమగు అక్షరసమామ్నాయమున ౨౬ అక్షరములు మాత్రమే గలవు. వానిలో ప్రతిదానికిని సాంకేతికముగ ఈహ్రస్వదీర్ఘ శబ్దములను వివిధములుగ జేర్చి ఒక పద్ధతి నేర్పరచియున్నారు. ఈపద్ధతిని మోర్సు శాస్త్రజ్ఞుని పేర మోర్సు పద్ధతియని అందురు. ఈపద్ధతియందు పాశ్చాత్యభాషలందలి అక్షరములలో దేనికి ఎట్టి సంజ్ఞకలదో ఈక్రిందిపట్టికయం దివ్వబడినది:

[మర:—హ్రస్వశబ్దమునకు చుక్కను, దీర్ఘశబ్దమునకు గీతను గుర్తుగ వాడియున్నాను.]

ఏ . —	యన్ — .
బి — . . .	ఓ — — —
సి — . — .	పి . — — .
డి — . .	క్యూ — — . —
ఇ .	ఆర్ . — .
ఎఫ్ . . — .	యస్ . . .
జీ — — .	టి —
హెచ్	యు . . —
ఐ . .	వి . . . —
జె . — — —	డబ్ల్యు . — —
కె — . —	ఎక్స్ — . . —
యల్ . — . .	వై — . — —
యమ్ — —	జడ్ — — . .

సంఖ్యలకు ఈక్రింది గుర్తులు గలవు:

౧ . — — — —	౬ — . . . .
౨ . . — — —	౭ — — . . .
౩ . . . — —	౮ — — — . .
౪ . . . . —	౯ — — — — .
౫	౦ — — — — —

ఉదాహరణముగ ఒక చిన్న సందేశమును గైకొందము. దూర పట్టణమునందున్న ఒకరిని మనము త్వరలో రాగోరెద మనుకొందము. మనము తంత్రీవార్తా కార్యాలయమునకు వెళ్లి అతని పైవిలాసమును, మన సందేశమును ఒక నియమిత కాగితముపైన వ్రాసి డబ్బు చెల్లించి వెంటనే అచ్చటి యంత్రజ్ఞుడు మన సందేశమునందలి ప్రతియక్షరమును సంజ్ఞారూపముగ దెలియునట్లు సందేశహర యంత్రమునందు హ్రస్వములను, దీర్ఘములను అను శబ్దములను జేయును. మన సందేశము ఆంగ్లమునందు కమ్ సూన్ (Come soon) అని యున్నదనుకొందము. ఈరెండు పదములందున్న అక్షరములను పై వ్రాసిన సంజ్ఞారూపముగ నిట్లు వ్రాయవచ్చును:

— . — . — — — — — . . . — — — — — — —

ఈసంజ్ఞల దెల్పు హ్రస్వదీర్ఘ శబ్దములు తంత్రీవార్తా కార్యస్థానాంతరమునందు వినబడినంతనే అచ్చటివారు వాడుకవలన ఆసంజ్ఞలు తెలియజేయుచున్న అక్షరములను త్వరత్వరగ గుర్తించి మన సందేశమును వ్రాసుకొందురు.

కాని ఇట్టి చిన్నశబ్దములు నూర్లకొలది మైళ్లదూరమునందున్న తంత్రీవార్తా కార్యాలయాంతరస్థానమున నెట్లు వినబడు నను ప్రశ్నకు సమాధానము విద్యుచ్ఛక్తియే. విద్యుచ్ఛక్తి తంతీల మూలముగ ప్రవహించునని అందరికిని తెలిసినవిషయమే. కాని విద్యుచ్ఛక్తి ధనశక్తి (Positive) యనియు, ఋణశక్తి (Negative) యనియు రెండు విభాగములు గలవున్నదనియు, ఈరెండుశక్తులకును సంబంధము గలిపినగాని శక్తి ప్రవహింపదనియు జ్ఞాపక ముంచుకొనవలయును. దీనినే విద్యుద్వలయము (Electric circuit) అని యందురు. సందేశహరయంత్రమునందున్న ఒక గుండిని వ్రేలితో ఒత్తినవెంటనే ఒక విద్యుద్వలయము యేర్పడి, సందేశగ్రాహక యంత్రమునందుండు అయస్కాంతము గుండ విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించునట్లు చేయును; వెంటనే ఆ అయస్కాంతము దాని దగ్గరనుండు ఒక చిన్న ఇనుపముక్కను ఆకర్షించును. ఈ ఇనుపముక్క నంటియుండు మరొకముక్క కదలి టక్కని శబ్దముచేయును. ఇంతలో సందేశహరస్థానమున నున్న యంత్రజ్ఞుడు గుండినుండి వ్రేలిని తీసివేయగనే విద్యుద్వలయము భగ్నమై సందేశగ్రాహకయంత్రమునందలి అయస్కాంతమునకు ఆకర్షణశక్తి క్షీణించి ఇనుపముక్క స్వస్థానమునకు పోవిడచును. టిక్ అను శబ్దమైన వెనువెంటనే ఇనుపముక్క స్వస్థానమునకు మరలివచ్చి చేరినయెడల హ్రస్వశబ్దమనియు, దీర్ఘ

కాంగ్రెసు అధ్యక్షుని ఆంధ్రదేశ సంచార చిత్రములు !

౧. కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు శ్రీ రాజేంద్ర ప్రసాదగారికి చెన్నపురి సెంట్రల్ స్టేషనువద్ద స్వాగతము.

౨. కాంగ్రెసు అధ్యక్షులు రాజేంద్ర ప్రసాదగారికి ద్రావిడదేశసంచారానంతరము చెన్నపురి కాంగ్రెసు భవనమున సన్మానము.

౩. ఏలూరున శ్రీ రాజేంద్ర ప్రసాదగారు, హరిజనులు.

౪. తిరుత్తనిలో శ్రీ రాజేంద్ర ప్రసాదగారు.

పర్యంత మూలముగ చుక్కలనియు, అట్లు తిరిగివచ్చి స్వస్థానము చేరు లలో కొంత తామసించిన యెడల అది గీతయనియు పరిగణింతురు. ఈవిధముగ నిమిషమునకు సుమారు ౩౦ పదముల చొప్పున వార్తలను సంజ్ఞారూపముగ తెలియజేయవచ్చును.

కాని నేడు ఈమాత్రము నిదానముగనైన సంతసించునట్లుగ శాస్త్రజ్ఞులు ఈయంత్రము నింకను పలువిధములుగ నభివృద్ధిచేసి నిమిషమునకు ౨౦౦, ౨౫౦ పదముల చొప్పున వార్తాసందేశము చేయగలిగియున్నారు. ఇంత త్వరగా చేతితో వ్రాసికొనుటకుగాని, సందేశము నంపుటకుగాని ఏమానవునికిని సాధ్యముకాదు. కాన ఇందుమిందుగ నీతంతియు యంత్రమూలముగనే జరుగుచున్నది. ఒక్కొక్క అక్షర సంజ్ఞయందు రెండు చుక్కగీతలను తెలియజేయుటకు నుండిన వ్రేలితో నొక్కు విధమునకు బదులు టైప్‌రైటరువంటి యంత్రమువీద వివిధాక్షరముల నుండీలపై వ్రేళ్లను నొక్కినయెడల ఒక్కొక్క నొక్కునకును ఆయక్షరమునకు సంబంధించిన చుక్కగీతలన్నియును ఏర్పడును. సందేశగ్రహణమునుగూడ యంత్రమే చేయుచున్నది. ఈయంత్రము కేవలము సంజ్ఞలను వ్రాయుటమాత్రమేగాక ఆయాసంజ్ఞలను తెల్పు అక్షరములను పదరూపముగ రిబ్బనువంటి పొడుగాటి కాగితముపైన వ్రాయును.

ఈతంత్రీవార్తాపద్ధతియందు కొన్ని మార్పులుచేసి దీనిని క్రమముగ విదేశవార్తాహరణమునకుగూడ ఉపయోగపడునట్లు చేయగలిగిరి. కాని ఇట్లు చేయుటకు పూర్వము ఎన్నియో ప్రయత్నములు వ్యర్థములాయెను. నేలమీద దగ్గరదగ్గరగ స్తంభములను పాతి వానిమీదుగా తంతెలను తీసికొనిపోయి ఒక దేశమునందలి రెండుపట్టణములకు తంత్రీసంబంధములను ఏర్పరచవచ్చును. కాని మహాసముద్ర మధ్యమైనపుడు రెండు దేశములకు తంత్రీసంబంధము కలిగించుట చాలకష్టము. ఇట్టి సందర్భములందు తంతెలలో కొన్ని మార్పులుచేసి అట్టితంతెలను సముద్రపుటడుగున పడవేతురు. ఇంత పొడవుగల తంతెలను తయారుచేయుటయు, ఆతంతెలు మధ్య విరిగిపోకుండ సముద్రమునందు వేయుచు పోవుటయు ఎంతకష్టమో యూహించుకొనవచ్చును. అమెరికాకును ఇంగ్లాండునకును సుమారు ౨౫౦౦ పదవ మైళ్లుండును. ఈరెండుదేశములకును తంత్రీసంబంధము కలుగజేయుటకు చేసిన ప్రథమ ప్రయత్నమునందు సుమారు ౨౦,౦౦౦ మైళ్లపొడవుగల రాగితంతెను, రాగిపట్టును వర్తులాకారముగ చుట్టబడియుండిన ౩,౬౭,౦౦౦ మైళ్ల పొడవుగల ఇనుపతంతెను తయారుచేసిరి. నీటిలో పడవేయుచున్నపుడే ఎన్నియోమారులు విరిగిపోవుటచేత నిలుబడినతంతె కనబడక వందలకొలది మైళ్ల పొడవుగల తంతెనుగూడ వదలిపోవలసివచ్చెను. అట్లాంటిక్ సముద్రము కొన్నిచోట్ల ౩.౨౩౩ పాదములు, అనగా సుమారు ౩౧ మైళ్ల లోతుగలదు. కాన తంతెను వేయుచు పోవుటకు ముందు ఒక యోడ నియమితమార్గమును పరీక్షించుచు ముందు పోవుచుండవలయును. ఈయోడ సముద్రపులోతును మాటిమాటికిని పరీక్షించుచు నీటియడుగునుండు నీటిని, మట్టిని యంత్రసహాయముతో పైకితెచ్చి మాటిమాటికిని పరీక్షించుచుండవలెను. తంతెను నీటిలో పడవేయుటకుముందు ప్రతిభాగము నిర్దుష్టముగనున్నదా, లేదా యని పరీక్షింపవలెను. నీటిలో పడవేసిన పిమ్మటగూడ మాటిమాటికిని సముద్రతీరమునందుండి ఓడకు ఆతంతె మూలముగనే సంజ్ఞల నంపి తంతి సరిగా నున్నదా, లేదా యనునంశమును పరీక్షించుచునే యుందురు. దీనినిబట్టి అంతర్దేశీయ తంత్రీవార్తాహరణ పద్ధతిని ఎట్టి కష్టముల నిర్జించి సాధించిరో తెలియును.

అంతర్దేశీయ వార్తాహరణ పద్ధతికిని సామాన్యతంత్రీవార్తాహరణ పద్ధతికిని కొన్ని భేదములు గలవు. కాని వాని నన్నిటిని ఇక్కడ వివరీకరింప వలనులేదు. ఇక టెలిఫోనునుగూర్చి కొంత యోచింతము. సంజ్ఞలనంపుట మనకంతయాశ్చర్యకరముగ దోచదుగాని మనమాటలే కడుదూరమునయున్న మరొకరికి వినబడుట ఆశ్చర్యకరముగదోచును కాని సూక్ష్మముగ పరిశీలించినచో ఇదికూడ సామాన్యవిషయముగనే గన్పడును.

శబ్ద మననేమి? శబ్దమును మన మెట్లు వినగలుగుచున్నాము? అను ప్రశ్నలకు మనముందు సమాధాన మొసగవలెను. ఒక తంబురతంతెను మీటినచో ఒక విధమైన శబ్దము కలుగును. తంతెను మీటి జాగ్రత్తగ పరీక్షించినచో తంతె పరిస్పందనము చేయుచున్నట్లు తెలియును. మీటిన తంతెమాత్రమేగాక దానికి సన్నిహితముగనున్న తంతెగూడ పరిస్పందనము చేయుచున్నట్టు తెలియును. మన మొక నిశ్చలమగుజలముపై నొకచిన్నరాయిని పడవేసినచో నీటియందు చిన్నచిన్న యలలేర్పడి వృత్తముగ దరిగట్టువరకును వ్యాపించి నీటిలో తేలుచున్న చిన్న బెండుముక్కనో, లేక పండుటాకునో పైకి క్రిందికి అలలతోపాటు ఆడునట్లుచేయును. అట్లనే మనము తంబురతంతెను మీటినయెడల తంతెయొక్క పరిస్పందనమువలన దాని నావరించియుండు గాలిలో అల్లోలము కలిగి గాలియందుండు రేణువులకును, అణువులకునుగూడ ఈపరిస్పందనము కలుగును. ఈ పరిస్పందన శక్తి అలలవలె ప్రసరించునుగాన ఈఅలలను ధ్వనితరంగము లనవచ్చును. ధ్వని తరంగములు మన చెవియందుండు నగారావంటి చర్మముమీద పడినవెంటనే అచ్చటి నరముల నిర్దిష్టగుణములవలన మనకు శబ్దజ్ఞానము కలుగుచున్నది. ధ్వని తరంగములు వాయుపదార్థమునకన్న ద్రవపదార్థమునందును, అందునకన్న ఘనపదార్థమునందును సులభముగ ప్రయాణించగలవు.

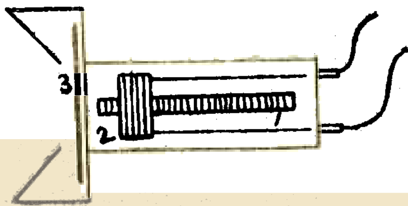
దీని నుదాహరించుటకొక చిన్న పరిశోధన చేయవచ్చును. దీనికి కావలసిన యుపకరణములు రెండు చిన్న అట్టపెట్టెలును, ఒక పొడుగాటిదారమును మాత్రమే. దారముకొనల రెంటిని చెరియొక పెట్టె క్రిందనుండు రంధ్రమునందు పెట్టెలోనికి దొనిపి లోన ఒక ముడివేసి భద్రపరచవలెను. ఇప్పుడీపెట్టెలను గట్టిగ లాగిపట్టి ఒకకొన నుండు అట్టపెట్టెవద్ద గుసగుసలాడినచో ఇంకొక కొనవద్దనుండు పెట్టెవద్ద స్పష్టముగ వినబడును. ఈవిధముగ ౨౦, లేక ౩౦ గజముల దూరము,

కరకును వినబడగలదు. దీనినే ఇంకను కొంతవృద్ధిజేసి దారమునకు బదులు లోహతంతివు, అట్టపెట్టెలకు బదులు పలుచని లోహపు రేకులను ఉపయోగించినచో ఇంతకన్న బాగుగ చాలదూరము ధ్వనికెరటములు ప్రయాణింపజేయవచ్చును. కాని ఇట్టిపద్ధతులచే ధ్వనికెరటములు మైళ్లకొలది దూరము ప్రయాణింపజాలవు గాన టెలిఫోనునందు విద్యుచ్ఛక్తియొక్క సాయము గావలసియుండును.

టెలిఫోనును మనలో చాలమంది చూచియే యుందురు. దీనిలో రెండుగొట్టము లున్నవి. మొదటిదాని కొననుండు దొప్పలోనికి మనము మాటలాడుదుము. రెండవగొట్టపుకొనను మనచెవి యొద్ద నుంచుకొని ఇతరుని మాటలను విందుము. ఈరెండు గొట్టములును నల్లని ఘాంటెక్ పేనాను చేయుపదార్థమువంటి పదార్థముతో చేయుదురు.

టెలిఫోనును కనిపెట్టి దాని సహాయముతో చాలదూరమున నున్నవారితో ప్రప్రథమమున మాటలాడగలిగినవాడు గ్రాహాము బెల్ అను అమెరికాదేశపు శాస్త్రజ్ఞుడు. అతని టెలిఫోను యంత్రమునకును, నేడు మన ముపయోగించు యంత్రమునకును కొంచెముభేద మున్నను ముఖ్యవిధాన మంతయు నొక్కటే.

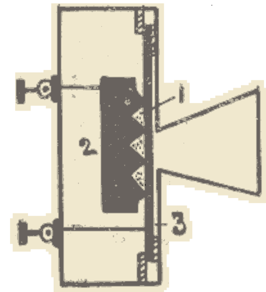
టెలిఫోనుగొట్టముల రెంటియందును ఏమున్నదో చూతము. వదనిక మొదట గైకొందము. ఇందు క్రిందనున్న బొమ్మయందగపడు మూడు ముఖ్యభాగము లుండును.

1. అయస్కాంతము, 2. చుట్టతీగె, 3. పరిస్పందనము జేయు పలుచని రేకు

మూడవది మాటలాడు గవికెదురుగనుండు పలుచని ఇనుపరేకు. మనమాటల శబ్దవైఖరినిబట్టి ఈరేకు చలించుచుండును. ఈరేకుయొక్క సంచలనమువలన లోనున్న అయస్కాంతముచే వ్యాపించియుండు రంగమున పరిస్పందనము కలుగును. వెంటనే అయస్కాంతమును చుట్టుకొనియున్న తీగయందు హెచ్చుతగ్గు విద్యుచ్ఛక్తి ఏర్పడి౧ ఆతీగకొనల కంటించబడిన తంతులనుండి ప్రవహించును. ఇట్టి ఈ శక్తి ఇంకొక టెలిఫోను యంత్రమునందు ప్రవేశించి మాటలు వినబడునట్లు ఎట్లు చేయగలదో శ్రోత్రేంద్రియవ్యాపార సాదృశ్యమును బట్టియే బోధపడగలదు. ఉచ్చారణభేదములనుబట్టియే టెలిఫోనునం దుద్భవించు విద్యుచ్ఛక్తి మారుచుండును గాన అట్టి మార్పులతోనే ఆశక్తి ప్రవహించి దానికి సంబంధముండు ఇంకొక టెలిఫోనునందలి అయస్కాంతమునకును, దానిని చుట్టియుండు చుట్టతీగకును అట్టిమార్పులనే కలిగించును. వెంటనే ఈరెండవ టెలిఫోనునందలి ఇనుపరేకును గూడ మొదటి టెలిఫోనునందలి రేకువలెనే పరిస్పందనము జేసి అక్కడ జెప్పుచున్న మాట లట్లనే వినబడునట్లు జేయును. అనగా ఈరెండవ టెలిఫోనునందు వినబడుమాటలు మొదటి టెలిఫోనునందలి మాటలకు ప్రకృష్టమైన యనుకరణము. విద్యుచ్ఛక్తి సహాయముచే ఈరెండవ టెలిఫోనునందు మొదటిదానియందు జేయుచున్న ధ్వనులవంటి ధ్వనులనే లేశమాత్రభేదమైనను లేక యుత్పత్తి జేయుచున్నది. కనుకనే యెంతమంచి టెలిఫోనునందు వినబడు వాక్యముల శబ్దమైనను సామాన్యవాక్యశబ్దములవలె నుండదు.

దీనినిబట్టి వదనికకును, కర్ణికకును భేదమేమియు లేదని తెలియుచున్నది. కాని ఈపద్ధతిమూలముగ మనము చాల దూరప్రదేశములతో వ్యవహరించునపుడు మాట లంతసుస్పష్టముగ వినబడవు. కావున వదనికయందు కొన్నిమార్పులనుజేసి టెలిఫోనును నేడు చాల ఉపయోగకరముగ జేసియున్నారు. నేటి టెలిఫోనునందలి వదనిక ఈక్రింద జూపబడిన పటమునందువలె నుండును.

1. చిన్నచిన్న కార్బనుముక్కలు, 2. కార్బనుగడ్డ,
3. పరిస్పందనముచేయురేకు

ఈపటమునందు చుట్టతీగ, అయస్కాంతములకు బదులు ఒక కార్బనుగడ్డయును, దానికిని పరిస్పందనముచేయు రేకునకును మధ్య చిన్నచిన్న కార్బనుముక్కలును ఉండును. ఈకార్బనుముక్కలవిశేష మేమన, ఇవి విడివిడిగా నుండినయెడల వీనిగుండ విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహింపజాలదు. కాని వీనికి యెంతమాత్రము ఒత్తిడి కలిగినను ఒత్తిడి యాధిక్యమునుబట్టి విద్యుచ్ఛక్తిప్రవాహమునకు అవకాశము ఎక్కువగుచుండును. మనమాటల ధ్వనికెరటములకలన ఇనుపరేకు చలించుచు దాని కంటుకొని వెనుకనున్న ఈకార్బనుముక్కలను హెచ్చుగ, తగ్గగ నానావిధముల ఒత్తుచుండును. ఈఒత్తిడికి అనుగుణముగ ప్రవహించు విద్యుచ్ఛక్తియందు మార్పులు కలిగి మారుమూలనున్న టెలిఫోనునందు ఉత్తమశబ్దానుకరణము కలుగును.

రెండవ టెలిఫోనునందలి శబ్దములు మనకు గట్టిగ వినబడకున్ననను, చాలమందికి వినబడవలెనన్నను మొదటి టెలిఫోనునుండి వచ్చు

౧. ఇటువంటి శక్తి అయస్కాంతముచుట్టును పరిమితముగ నుండును.

౨. అయస్కాంతముదగ్గర నొకచుట్టతీగను వడిగ త్రిప్పినచో తీగెయందు విద్యుచ్ఛక్తి ఏర్పడునని యందరికిని తెలిసిన విషయమే.

...న్న విద్యుత్ప్రవాహమునకు ఒక చిన్న విద్యుచ్ఛక్త్యుత్పత్తిస్థానములో సంబంధము కలుపవలెను. దీనివలన విద్యుచ్ఛక్తియొక్క ప్రవాహ మధిక మైనను మిగత యింకేమి మార్పులను కలుగక మొదటి టెలిఫోనులో నుండు శబ్దపరికరము ఎట్లు పరిస్పందనము చేయుచుండునో ఈ రెండవ టెలిఫోనులందును కూడ అట్లే పరిస్పందనమును కలిగించును. విద్యుత్ప్రవాహమధిక మైనకొలదిని పరిస్పందనము తీవ్రమై ఉత్పన్నశబ్దములు చాల బిగ్గర వినబడును.

ఇటీవల టెలిఫోనుయంత్రమునందు కొన్ని కొన్ని మార్పులను, కొన్ని కొన్ని కూర్పులను కలుగజేసి అనేకవిచిత్ర కార్యములను సాధించుచున్నారు. వానిలో కొన్ని ఇవి. టెలిఫోనునకు ఇంకొక చిన్నయంత్రమును అంటగట్టిన యెడల ఇంటనెవరును లేనపుడు అది టెలిఫోనుద్వారా పిలుచువాని సందేశమును గ్రామఫోను రికార్డువందువలె వ్రాసియుంచి, ఇంటివారు వచ్చినవెంటనే సందేశమును తెలియజేయును. ఈ ఈ కార్యములను ఎట్లు సాధించుచున్నారో, వీనికొరకు యంత్రమునందు గావించినమార్పులను, కూర్పులను ఎట్టివో వివరముగ తెల్పుటకు సాధ్యముగాదు.

తంత్రీవార్తాపద్ధతి జనసామాన్యమున కలవాటైనకొలదిని ఈపద్ధతిని అభివృద్ధిచేయుటకు శాస్త్రజ్ఞులు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ పద్ధతిలో వార్తల నడపించుటకు తంత్రీ సంబంధ మత్యవసరము. సంకేతము నియమిత గమ్యస్థానమున కొక్కదానికే పోయిచేరును. ... తంత్రీసంబంధము కలిగించుటకు సాధ్యము గాదు. రెండు ప్రదేశములకు సంబంధమును కలుగజేయు తంతెలు తెగిపోయినను, మరి ఏవిధముగ చెడిపోయినను సందేశ ... సాధ్యము గాదు. ఇక చలనములందుండు ఓడలకుగాని, వాయుయానములకు గాని తంత్రీసంబంధ మేర్పరుప సాధ్యముగాదు. కాన ... సందేశహారణ మసాధ్యము. ఇంతమాత్రమే గాక పలువురకు ... తెలుపవలసిన విషయము లీపద్ధతిని కష్టసాధ్యము ... ఒక రాజు తన ప్రజలకు సందేశ మంపవలసినను, ఒక గొప్ప ... ఒక ఉపన్యాస మొసగించినను, ఒక గానశిఖామణి ... చేసినను ఈపద్ధతిని నానాప్రదేశములవారును విను ... సాధ్యముగాదు. కాన తంత్రియాధారము లేకయే ... సంజ్ఞలనుగాని తెల్పుటకు శాస్త్రజ్ఞులు మార్గము అన్వేషింప దొడగిరి.

ఆధునిక తంత్రీ రహితవార్తాహరణ పద్ధతికి ఇటలీ దేశము వాడగు మార్కొని జనకప్రాయుడైనను మాక్స్వెల్ (Maxwell), లాడ్జ్ (Lodge), హర్ట్జ (Hertz) అను శాస్త్రజ్ఞుల పరిశోధనలే ఈపద్ధతియొక్క ...కి మార్గము కలిగించెను. ఈమహామహుల ప్రయత్నములను కూర్చియు, శాస్త్రవికాసమునకై వారనుభవించిన కష్టములను ... ఎన్నియో హృదయాకర్షకరములగు నంశము లున్నవి. వాని నన్నిటిని వ్యాసవిస్తరభీతిచే వదలివేయవలసినదే. కాని తంత్రీసహాయముగూడ లేకుండ వార్తాహరణ మేవిధముగ చేయగలరో, ఏవిధముగ వేలకొలది మైళ్లదూరముననున్న ఒకస్థలమునందు మరల ఆదేవార్తలను, ధ్వనులను విన సాధ్యమగునో కొంత తెలిసికొనవలయును.

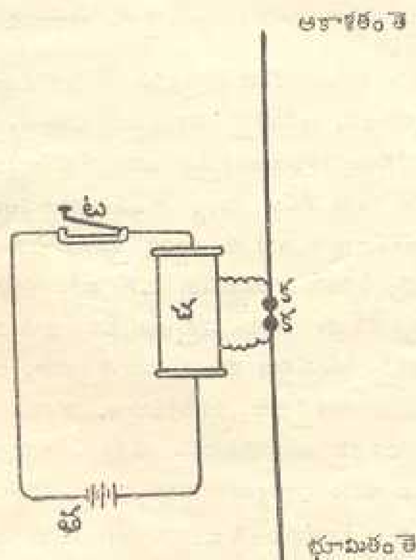
ధ్వని తరంగములరూపముగనే ప్రసరించునని మన మిదివరకే కనుగొనియున్నాము. ఈ తరంగములలో ఒక తరంగముయొక్క అగ్రమునుండి రెండవదాని యగ్రమువరకునుగల దూరమునకు తరంగపు నిడివి యనిపేరు. శబ్దతీక్ష్ణ్య మెక్కువగుకొలదిని ఈ తరంగపునిడివి హెచ్చుచుండును. కాని ఎంతతీక్ష్ణమైన శబ్దమైనను దూరదేశములకు వినిపించదు. క్రీ. శ. ౧౮౮౩ వ సంవత్సరమునందు క్రాకటోవా అగ్నిపర్వతము విజృంభించినపుడు పుట్టించిన శబ్దములు సుమారు 3000 లమైళ్ల దూరమువరకును వినిపించెనట. కాని ఇట్టి సందర్భములు సామాన్యముగ విశేషముగ లేవు. ఎట్టికర్ణకఠోర ధ్వనిగల ఉరుమైనను ౧౫ మైళ్లదూరమున కెక్కువగ వినిపించదు కాన తంత్రీ రహితముగ శబ్దహరణము చేయవలెనన్న సామాన్యములగు ధ్వనితరంగములను ఏవిధముగనైన విస్తృతి నొందింప నేర్పరచవలెను. ఈ విస్తృతమైన తరంగముల తరంగపునిడివి చాలయధికముగ నుండును గాన ఈ ధ్వనితరంగములు చాలదూరము వ్యాపించగలవు. దూరమున నుండివచ్చు ఈ తరంగములను ఆకర్షించి సామాన్యధ్వనులుగ నెట్లు మార్చుచున్నారో ఇక గమనింతము. తంత్రీవార్తా, టెలిఫోను పద్ధతులనుగూర్చి వ్రాయునపుడు శబ్దస్వరూపము నేవిధముగ భిన్న పరిణామము నొందించగలమో, అట్లు అవస్థాభేదమును పొందిన శబ్దస్వరూపములను మరల ఎట్లు కేవలశబ్దములుగ మార్చగలమో తెల్పియున్నాను. ఈపరిణామ పరివర్తన స్వరూపములకు ఆధార హేతువు విద్యుచ్ఛక్తియే యని కూడ తెల్పియున్నాను. తంత్రీ రహితవార్తా పద్ధతికి కూడ విద్యుచ్ఛక్తియే ఆధారహేతువు.

రెండు లోహపురేకులను గైకొని వానినొక గాజుపలక కిటునటు చేర్చియుంచి, ద్వివిధశక్తి వికారమైన విద్యుచ్ఛక్తియందలి ధనశక్తిని ఒకరేకునందును, ఋణశక్తిని రెండవ రేకునందును నిక్షేపించిన యెడల ఈ రెండు రేకుల మధ్య నుండు గాజుపలకగుండ విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహింపజాలదు గాన ఈ ద్వివిధశక్తులును సమ్మేళనము నొందజాలవు. ఇప్పుడీ రెండు రేకులకును ఒక లోహపుతీగచేత సంబంధమును గల్పినచో ఈ రెండు శక్తులును ఒక దానినొకటి యాశ్రయించి ధనశక్తి నిక్షిప్తమైన రేకునకు ఋణశక్తియు, ఋణశక్తి నిక్షిప్తమైన రేకునకు ధనశక్తియు ప్రవహించును. కడకు రేకులు రెంటియందును రెండుశక్తులును సమానమై సమ్మేళనమగును. కాని అట్లు సమ్మేళన మగుటకు పూర్వము పరస్పరాకర్షణోద్వేగముచేత ఈ శక్తులు రెండును ఒకరేకునుండి ఇంకొక రేకునకు నుండుకును, మరల

వెనుకకును ప్రవహించుచుండును. అనగా ఋణశక్తిపూరితమైన రేకు నుండి విద్యుద్వృణ పరమాణువులు ఒక్కపెట్టున ధనశక్తిపూరితమైన రేకునకు ప్రవహించును. కాని వెంటనే అవి యద్బుట అధికమగుటచే గాబోలు మరల ఋణశక్తిపూరితమైన రేకునకు వెనుకకు మరలివచ్చును. మరలివచ్చుటలో గూడ చాలయధికముగ మరలివచ్చినందువలన ఇంకొకమారు ధనశక్తిపూరితమైన రేకునకు పరుగెత్తును. ఈ విధముగనే కొన్ని మారులు ముందునకును, వెనుకకును తిరిగిన పిమ్మట గాని యవి కుదుటబడవు. ఈ రెండురేకులకును సంబంధము కలిగించక వానిని రెంటిని దగ్గరకు జేర్చినయెడల విద్యుచ్ఛక్తి గాలి యందు ప్రవహింపజాలకపోయినప్పటికిని శక్త్యావేగముచేత రేకులకు మధ్యనుండు కొంచెము దూరమును దుమికి దాటగలదు. కాని అప్పటికిని ఒకమారుమాత్రమే దాటియుండజాలక శక్త్యుద్ధతిచేత ముందునకును, వెనుకకును చాలమార్లు మధ్య ప్రదేశముమీదుగ దుముకుచుండును. ఈసూత్రముపై నాధారపడియే తంతీరహిత వార్తాపద్ధతిని కనుగొనగలిగిరి.

పైజెప్పిన విధముగ విద్యుద్వృణపరమాణువులు వేగముగ దుముకుచున్నప్పుడును, చలించుచున్నప్పుడును వానికి చుట్టునున్న అంతరాళ ప్రదేశమున కొంత క్షోభ కలుగును. ఇది కెరట రూపముగ నాలాదిశలకును వ్యాపించును. ఋణపరమాణువుల ప్రవాహవేగ మెక్కువైన కొలదిని ఈ కెరటము లధికములగును వీని సమ్మేళనమున ఒక పెద్దకెరటము తయారగును. ఈ కెరటములను విద్యుదయస్కాంతకెరటము లనియు, వీనిని కనుగొన్న శాస్త్రజ్ఞుని పేర హర్ట్జ (Hertz) కెరటము లనియు అందురు.

తంతీరహితవార్తాహరణ మీ హర్ట్జ కెరటముల మూలముగనే జరుగుచున్నది. ఈ కెరటముల నుత్పత్తిచేయుటకు వలయు యంత్రము ఈ క్రిందజూపబడిన పటమునందలి పద్ధతి ననుసరించి యుండును.

'త' యనునది విద్యుచ్ఛక్తి జనకస్థానము. విద్యుద్వలయ మేర్పడి విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహింపజేయుటకు సంబంధము కలుగజేయుటకు 'ట' యను గుండి. దీనిని ఒత్తినయెడల విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించి 'చ' దగ్గరకు వచ్చును. వెంటనే 'చ' దాని నాకర్షించి దాని యొత్తిడి నెక్కువగ జేయగలదు. శక్తియొక్క ఒత్తిడి (Voltage) ఎక్కువముగనున్నగాని విద్యుద్వృణపరమాణువులు 'క' 'క' యను రెండు చిన్న ఇత్తడిగుండ్లనుండి మధ్యనున్న స్థలముమీదుగ ముందునకు, వెనుకకును దుముకజాలవు. ఈ 'చ' నే విద్యుత్ప్రేరకవల్లరి (Induction coil) అని యందురు. ఒకచుట్టతీగయందు విద్యుచ్ఛక్తి ప్రవహించుచున్న దనుకొనుడు. దానికి ప్రక్కన మరొక చుట్టతీగ యున్న యెడల మొదటి తీగయందలి విద్యుచ్ఛక్తిలో మార్పులు కలిగినప్పుడెల్ల రెండవతీగ విద్యుత్పూరితమగును. విద్యుత్ప్రవాహముగల మొదటితీగ రెండవతీగయందు తనశక్తిని కొంతపంపి దానిని విద్యున్మయము చేయుచున్నది గనుక ఈయంత్రమును విద్యుత్ప్రేరకవల్లరి యని అందురు.

ఇంకొక విశేషమున్నది. మొదటిదానియందున్న చుట్లకంటె రెండవదానియందు చుట్లు ఎన్నిరెట్లు ఎక్కువగ నున్నయెడల విద్యుచ్ఛక్తియొక్క ఒత్తిడి మొదటిదానియందుకంటె రెండవదానియందు అన్నిరెట్లు ఎక్కువగ నుండును.

ఇంత ఒత్తిడి ప్రమాణముతో వచ్చుచున్న శక్తికి 'క' 'క' ల మధ్యనున్న స్వల్పదూరము ప్రతిబంధకము కాజాలదు. కానపై జెప్పిన విధముగ విద్యుద్వృణ పరమాణువుల డోలనము (Oscillation) సంభవించి తజ్జనితమగు హర్ట్జకెరటములు ఆకాశతంతి గుండ బహిర్గతమగును. సాధారణముగ ఈఆకాశతంతి యొకయెత్తయిన స్తంభాగ్రమునకు గొనిపోవుటవలన ఈకెరటములు నేలపైన అధికముగనుండు ధ్వనికెరటములు మొదలగువానితో కలిసి స్వరూపభేదము చెందకుండగనే దశదిశలకును ప్రసరించగలవు. ఇట్టి ఎత్తయిన రెండు ఆకాశ స్తంభములు మదరాసునందుగూడ హైకోర్టునకు దక్షిణముగ గలవు.

పై పటమునందలి 'ట' యనుగుండీని ఒకసారి ఒత్తి విడిచినయెడల కొంతశక్తియే ఉత్పన్నమగును గాన తత్ఫలితముగ బహిర్గతమగు హర్ట్జకెరట సముదాయము స్వల్పమే. కాని ఈగుండీని యొత్తిపట్టి నిదానముగ వదలినయెడల ఉత్పన్నమగు శక్తి యధికముగా బహిర్గతమగు హర్ట్జకెరటసముదాయముగూడ నధికము. వీనిని మోర్స్ పద్ధతి ననుసరించి చుక్కలగను, గీతలగను ఎన్నవచ్చును.

పై జెప్పినపద్ధతి చాలా సులభమైనదిగాని చాల దూరప్రదేశములకు వార్తాహరణము చేయవలసివచ్చినప్పుడు ఇది అంత అనుకూలముగ నుండకపోవుటచేత ఈ పద్ధతియందు చాల మార్పులను చేయుచున్నారు. శాస్త్రజ్ఞుల ప్రతిభవలన నీయంత్రములు నానాటికిని వృద్ధి బొందుచున్నవి.

ఈ కెరటములు నిమిషమునకు ౧౮౬,౦౦౦ మైళ్ల వేగముతో, అనగా వెలుతురుకిరణముల వేగముతో నానాదిక్కులకు ప్రయాణించగలవు. అట్లు ప్రయాణించుచు మార్గమధ్యమున ఏదిగాయున్నను దాని యందు విద్యుచ్ఛక్తి నుత్పన్నము చేయ ప్రయత్నించును. కాని అంత దూరమునుండి వచ్చుటవలన ఈకెరటములశక్తి చాలదుర్బలముగనుండుటచేత వానిని టెలిఫోనునందలి కర్ణికవంటిదానినుండి పోనిచ్చినగాని లాభములేదు. ఈచిన్నయంత్రము దుర్బలమగు విద్యుచ్ఛక్తి నేవిధముగ నాకర్షించి వృద్ధిపొందచేయగలదో ఇదివరకే తెలిసికొనియున్నాము. కాని ఇందును ఒక విశేషము గలదు. వచ్చుచున్న ప్రవాహము నట్లనే టెలిఫోను యంత్రముగుండా పోనిచ్చిన యెడల ప్రవహించు శక్తులు వేగముగ నొకమార్గమునకు ప్రవహించి మరల వెంటనే ఇంకొక మార్గమునకు ప్రవహించుచుండుటచేత ఏమాత్రమును ఉపయోగకరము గాజాలవు. కాన ఈశక్తులను ఏకముఖగతులుగ చేయ నొకచిన్నయంత్రమును గనిపెట్టియున్నారు. ఈ యంత్రమును పలువిధములుగ చేసియున్నారు. వానిలో ముఖ్యమైనది స్ఫటికశోధని (Crystal Rectifier). స్ఫటికాకారము గల కొన్ని పదార్థములలో దేనినయినను ఒకదాని నిం దుపయోగింపవచ్చును. స్ఫటికములు తమగుండా ఒక మార్గముననే విద్యుచ్ఛక్తులను ప్రవహింపనిచ్చునుగాని మరల వెనుకకు ప్రవహింపనీయవు. ఈ లఘుయంత్రసహాయమున సందేశహరస్థానమున మోర్సుపద్ధతి ననుసరించి పంపబడు సంజ్ఞలన్నిటిని చాలదూరమునుండు సందేశగ్రాహకస్థానమునందు ఎట్టి తంత్రీసంబంధము లేకయే విని సందేశమును తెలిసికొనవచ్చును.

కాని ఇంతకన్న మాటలను, పాటలను వినునట్లు చేయుటయే ప్రపంచవిచిత్రములలో నొక్కటి. ఇక్కడికి ఐదారువేలమైళ్ల దూరమునున్న ఇంగ్లాండుదేశపువారితో ఢిల్లీనగరమునుండి కాని, మదరాసునుండిగాని బైస్రాయిగా నైనను, లేక మరెవ్వరైనను సంభాషణ జరుపవచ్చును. ఫిడెల్ వాద్యసాధనమున లోకైక పురుషుడను క్రయిస్లరుగాని, భూలోక గాయకశిఖామణులలో నగ్రస్థానమును వహించిన చాలియపినుగాని నేడు లండనునగరమునందో, లేక పారిస్‌నగరమునందో సంగీత కచేరీని నడపినయెడల మదరాసునుండియే మనము విని ఆనందింపవచ్చును.

ఇది అత్యంతాశ్చర్యకరముగ తోచుచున్నను పై పద్ధతులను బట్టి చూచినచో ఇది సువగాహముగ గన్పట్టును. తంతెల మార్గముగ సంజ్ఞల నంప మొదలిడిన వెనుక సంభాషణమును నడుప టెలిఫోను యంత్రమును కనుగొనుటెట్లు సులభసాధ్యమయ్యెనో అట్లనే తంత్రీరహితముగ సంజ్ఞల నంపగలిగినపిమ్మట ఈ యంత్రమునందే కొన్ని మార్పులు చేసి సంభాషణోపన్యాసములను, గానమునుగూడ తెలియ చేయుటకు నేర్చుకొనిరి.

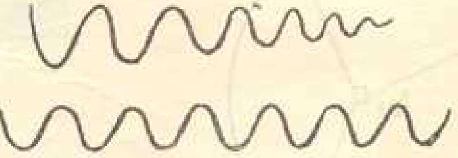
ఈ యంత్రాభివృద్ధికి కడుంగడు ముఖ్యమైన యంశము త్ర్యున్నియామకద్వారయంత్ర నిర్మాణమే. ఇది చూచుటకు విద్యుద్దీపగోళమువలె నుండును. ఇందు మూడు ముఖ్యభాగములు గన్పించుచుండును. మొదటిది గొట్టమువంటి రేకు. కాని ఈ గొట్టమునకు రెండువైపులను మూతలు లేవు. దీనిమధ్యను దీని కేమాత్రము అంటుకొనకుండ నొక కేసరము (సన్నని తీగె) అడ్డముగ నుండి దాని రెండుకొనలును వేరువేరుగ యంత్రపు క్రిందిభాగమునకు చేరియుండును. ఈ కేసరమునుచుట్టును ఒక సాధన ముండును. ఇది ధనశక్తిపూరిత మైనయెడలనే ఋణపరమాణువులను దానిగుండ పోనిచ్చునుగాని ఋణపూరిత మైనచో నట్లు చేయదు.

వాయురహితాంతర్భాగము గల ఈ చిన్ని యంత్రమునందు గొట్టమువలె నుండు రేకును ధనశక్తిపూరితముగ చేసినయెడల ఋణశక్తిపూరితమగు కేసరమునుండి ఋణపరమాణువు లధికముగ రేకుమీదికి నురికి ప్రవహించును. కాని మార్గమధ్యమున జాల ముండుటచే ఈజాలము ధనశక్తియుత మైననే ఋణపరమాణువుల నాకర్షించి రేకుమీదికి ప్రవహింపజేయును గాని ఋణశక్తిపూరిత మైనయెడల అట్లు పోగనీయదు. ఈ జాలమునకు ఆకాశతంతెతో సంబంధము కలిగించినచో దానియందు కలుగు మార్పుల కనుగుణముగ దీనియందు గూడ మార్పులు కలిగి ధనశక్తియుతముగను, ఋణశక్తియుతముగను మారుచుండును. ఇందువలన ఋణ పరమాణువులు ఒక మార్గమున ప్రసరించుటయే గాక వీని ప్రసరణము ఆకాశతంతెను కలుగు మార్పులమీద నాధారపడియుండును. ఈ చిన్నియంత్రము సందేశహరణయంత్రమునకును, సందేశ గ్రాహక యంత్రమునకును గూడ సహాయమగును.

ఇంకొక చిన్నవిషయమును గూడ జ్ఞాపకముంచుకొన్న యెడల తంత్రీరహిత సంభాషణాపద్ధతియందున్న శాస్త్రవిధానము సుబోధ మగును. ఇదివరకును హర్ట్జుకెరటములను గూర్చి మాటలాడి నపుడెల్ల సాధారణముగ నుండు ఒకవిధమైన హర్ట్జు కెరటములను గూర్చియే చెప్పితిమి. ఈకెరటములు ఈక్రింది రూపమును దాల్చియుండును.

అనగా ఈకెరటముల రూపము క్రమక్రమముగ హ్రస్వమగుచు ఆకారము మారుచుండును. (మొదటిరకము) వీనిని చెమ్మకెరటములని యందురు. పొడికెరటముల యాకారము ఎంత దూరము పోయినను చన్నగిల్లక రెండవరకమున జూపబడిన విధముగ నొక్కరీతి నుండును.

చెమ్మకెరటములు

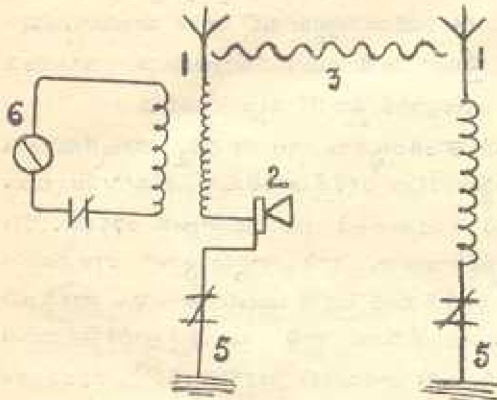

పొడికెరటములు

తంత్రీరహిత పద్ధతిని సంభాషణమును, సంగీతమును స్థలాంతరమునకు బంపవలెనన్న పొడికెరటములే ఉపయోగకరములు. వీనిని తయారు చేయు విధానమునందున్న సూక్ష్మాంశము లన్నిటిని ఇట వివరింప సాధ్యముగాదు.

ఇప్పుడీ క్రిందిపటమునుండి తంత్రీరహితముగ దూరప్రదేశములతో సంభాషణము జరుప నెట్లు సాధ్యమగునో విశదమగును.

1. ఆకాశతంతి, 2. వదనిక, 3. సాడికిరణములు, 4. విద్యున్నియామక ద్వారయంత్రము, 5. భూమితంతి, 6. సాడికిరణములను తయారుచేయుయంత్రము.

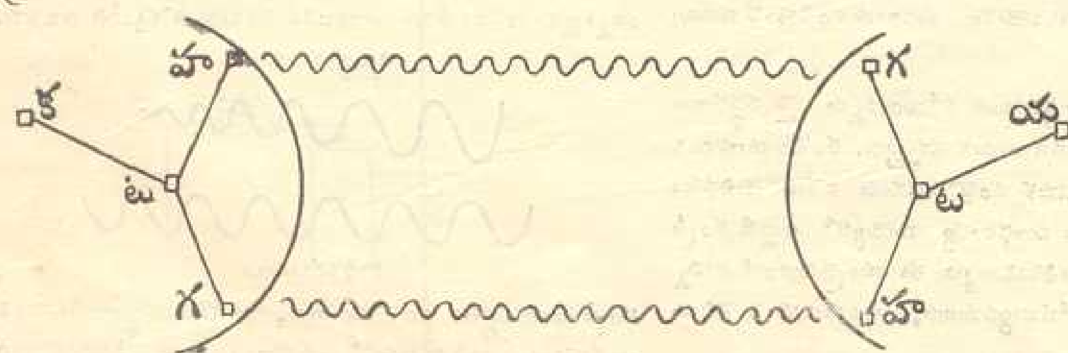

సందేశహారయంత్రము

సందేశగ్రాహకయంత్రము

ప్రథమమున ఆకాశతంతియందు సాడికిరణములను 1వ సంఖ్యగల యంత్రముచేత ప్రవేశపెట్టుదురు. ఇది టెలిఫోనువంటి యంత్రమునుండి ప్రవహించి 2వ సంఖ్యగలచోట చెప్పబడుచున్న మాటలచేతనో, లేక గానముచేతనో మరి ఏ ఇతర ధ్వనుల చేతనో తత్తచ్ఛబ్దానుగుణముగ వికృతి నొందుచుండును. అట్లు వికృతినొందిన ఈ సాడికిరణములు 1వ సంఖ్యగల ఆకాశతంతినుండి నానాదిక్కులకును ప్రసరించి దూరమునయున్న ఒక సందేశగ్రాహకయంత్రమునందలి ఆకాశతంతిని తాకిన వెంటనే అందుండి ఆయంత్ర గర్భమునకు ప్రసరించి విద్యున్నియామక ద్వారయంత్రముచే సంస్కృతములై మరల టెలిఫోనువంటి యంత్రమునుండి ప్రకాశించి 2వ సంఖ్యగలచోట కర్ణిక (Ear-piece)నుండి మనకు వినబడును.

దీనినిబట్టి ఒకదేశమున నున్నవారితో దూరదేశమునందున్న ఇంకొకరు సంభాషణము నెంతసులభముగ జరుపగలరో విశదమగును. క్రింది పటమును చూడుడు.

ఎడమవైపునందు భూభాగము హిందూదేశమునందలి మదరాసుపట్టణ మనుకొందము. కుడివైపునందు భాగము జపానుదేశమునందలి టోకియో నగరభూభాగ మనుకొందము. మదరాసునందున్న 'క'యను నొకగొప్ప వర్తకుడు జపానునందలి 'య' అను నొక గొప్ప వర్తకునితో మాటాడగోరును. 'క' తనసాధారణ టెలిఫోను తీసికొని దానియందు 'ట' యను టెలిఫోను కార్యస్థానపువారికి తాను జపానుదేశమునం దొకనితో మాటాడగోరుచున్నానని చెప్పును. -రు వెంటనే ఆతని టెలిఫోనునకును, 'హ'యను సందేశహార స్థానమునకును 'గ'యను సందేశగ్రాహక స్థానమునకును తంత్రీసంబంధము గలుపుదురు. సందేశహార స్థానమువారు పంపు హర్ట్సుకిరణములవలన జపానునందలి టోకియో సందేశగ్రాహకస్థానము వారు 'య' అనువానితో హిందూదేశ మొకడు మాటాడ గోరుచున్నాడను సంగతిని టోకియో టెలిఫోను కార్యస్థానమువారికి దెల్పుదురు. వారు 'య' వర్తకుని ఇంటనుండు టెలిఫోనుతో అప్పటి సందేశహార, సందేశగ్రాహక యంత్రములకు సంబంధము గలుగజేతురు. అప్పుడు 'క' 'య'లకు సంభాషణ జరుగును. 'క' మాటలు మదరాసు టెలిఫోను కార్యస్థానమునుండి సందేశహార స్థానమునకు వెళ్లి అచటినుండి హర్ట్సుకిరణరూపముగ ప్రసరించి జపానునందలి సందేశగ్రాహకయంత్రమూలముగ టోకియో టెలిఫోను కార్యస్థానమునకును, అటనుండి 'య'కును వచ్చి వినబడును. 'య' యొక్క మాటలును అట్లనే తననగరమునందలి సందేశహార యంత్రమునుండియు, మదరాసునందలి గ్రాహకయంత్రమునుండియు 'క'కు వచ్చి వినబడును.

వీరి మాటలను వీరిద్దరే గాక ప్రపంచమునందెవ్వరు గాని యున్నను తమ సందేశగ్రాహకయంత్రముతో వినగలరు. తంత్రీరహితపద్ధతిని ఈచిక్కొకటి గలదు. ఈచిక్కును తొలగించుటకై చాలపరిశోధనలు జరుగుచున్నవి. కాని రహస్యముగనుండె నావశ్యకము లేక అందరును వినదగు విషయములందు ఇట్టికష్టము లేవియు నుండ జాలవు. కావుననే మనము మూడునాలుగు నూర్ల రూపాయలవెలకు ఒక మంచి సందేశగ్రాహక యంత్రమును కొని మన ఇంటియందుంచుకొన్న యెడల నానాదేశములందుండు సందేశహార యంత్రములనుండి పంపబడు వార్తలను, వృత్తాంతములను, సంగీతమును వినగలము.

కాని ఇందొక యనుమానము గలుగవచ్చును. చాలసందేశహార యంత్రములు ఒకటేమారు హర్ట్సుకిరణములను బంపుచుండిన యెడల మన సందేశగ్రాహకయంత్రమునందవియన్నియు చేరి విన

లకీ అనర్థముగలుగదా యని తోచవచ్చును. ఈగందరగోళమును తొలగించుటకే వేరువేరు సందేశహార స్థానములకు వేరువేరు కెరటపు నిడివిని నియమితము చేసియున్నారు. గాన మన సందేశగ్రాహక యంత్రములను అభిమత సందేశహారస్థానమునకు గల కెరటపు నిడివికి శ్రుతిచేసి (Tuning) అక్కడనుండి వచ్చు కెరటములు దప్ప మిగత వేవియును ప్రవేశించి యనర్థము చేయకుండునట్లు చేయవచ్చును. ఈ విషయమునకు సంబంధించినట్టియు, తంత్రీరహిత సందేశహారగ్రాహక పద్ధతికి సంబంధించినట్టి మిగిలిన అంతర్జాతీయ విషయములను గూర్చి యాలోచించి నిర్ధరించుటకై ఒక అంతర్జాతీయసంస్థగలదు. ఆ సంస్థ యొనరించు నియమ నిబంధనలకు లోబడి నానాదేశములవారును తమదేశమునందలి తంత్రీరహిత పద్ధతిని నడుపుకొనవలెను.

తంత్రీరహిత పద్ధతి మూలముగ ప్రజలకు ఉపన్యాసముల నొసగియు, వార్తల దెలియజేసియు, గాయకశిఖామణుల సంగీతమును వినిపించియు, నానా విధములుగ ప్రజలకు జ్ఞానాభివృద్ధిని గలిగించ ప్రయత్నించని దేశమే లేదు. కొన్ని దేశములందు ఈ భారమంతయు ప్రభుత్వమే వహించియున్నది. కొన్నికొన్ని ప్రదేశములందు ప్రత్యేకసంస్థలీ కార్యములను జరుపుచుండ ప్రభుత్వము ఆసంస్థలకు తగు సహాయముమాత్రము చేయుచున్నది. దగ్గరగనున్న దేశములందలి గానమును, ఉపన్యాసములను వినుటకుడు లేక ౨౦ రూపాయల స్వల్పమూల్యమునకు వచ్చు చిన్న సందేశగ్రాహక యంత్రములను గొని ఇంట నుంచుకొననివారు ఇంగ్లాండు మొదలగు దేశములందు అరుదు. కూలివారి ఇండ్లలో గూడ ఇవి చాల ఇండ్లలో నుండును. కావుననే ఇంగ్లాండు దేశమునందు ఎట్టివారికిని జ్ఞానాభివృద్ధికి ఎంతయో అవకాశము గలదు. ఇంతప్రయత్నమునకు ప్రభుత్వమువారికి సందేశగ్రాహకయంత్రము నింట నుంచుకొనువారు చెల్లించు రుసుము చాల స్వల్పమే. కొన్ని దేశములలో ఈ రుసుము సంవత్సరమునకు ౪ రూపాయలు గూడ లేదు.

ఈ శాస్త్రజ్ఞానాభివృద్ధివలన మానవునికి ఎన్ని యనుకూలములు ఏర్పడినవో మానవజీవిత మెంత ఆనందప్రదమైనదో చెప్ప నలవిగాదు. ఓడలో ప్రయాణించునప్పుడు సముద్రమధ్యమున నేదైన అపాయము సంభవించినయెడల దిశదిశలకును వర్తమానమంపి ప్రాణ సంరక్షణము చేసికొనవచ్చును. వాయువిమానములనుండి సంభాషణము నడిపించుటకు సాధ్యమగుట ఎంత ఉపయోగమో చెప్పనవసరమే లేదు. నానాదేశములవారును ఒకరిని గూర్చి యొకరు మూఢత్వము వహించి వివిధ దురభిప్రాయములను వహించుటయు మాని, తంత్రీరహిత పద్ధతిమూలముగ ఒకరొకరిని గూర్చి ఎక్కువగ తెలిసికొనుచు పరిచయము చేసికొనుచు అన్యోన్య స్నేహ మభివృద్ధి చేసికొనుటకు అవసరము మెండుగ గలదు.

ఇట్టి మానవాతీతములగు కార్యములను నెరవేర్పగలిగిన శాస్త్రజ్ఞుల నేమని కొనియాడగలము! జ్ఞానాభివృద్ధికై, శాస్త్రాభివృద్ధికై తమ జీవితములను ధారవోసిన శాస్త్రజ్ఞులు పాశ్చాత్య దేశములం దెందరో గలరు. జనసామాన్యము గూడ జ్ఞానార్జనమునకై వలయు శ్రద్ధ గైకొనుచున్నది. అట్లనే మనముగూడ జ్ఞానార్జనమునకును, జ్ఞానాభివృద్ధికిని పాటుపడిన గాని హిందూదేశము ప్రపంచమున నగ్రస్థానము వహింపజాలదు.

శ్రీ రాజేంద్రప్రసాదుగారు; అనంతపురంజిల్లా, పెనుగొండలో శ్రీ యస్. వెంకటరావుగారి చిత్రశాలయందు.

గుణదల ఖద్దరు సంస్థానమున శ్రీ రాజేంద్రప్రసాదుగారు.

శ్రీ రాజేంద్ర ప్రసాదగారు; భీమవరంలో శ్రీ అంకొల వెంకటసుబ్బారావుగారి
చిత్రశాలయందు.

శ్రీ రాజేంద్ర ప్రసాదగారు; మదనపల్లిలో.

హృద్; గెలువఁ దలఁచు నన్నా
సుదతి రతిమె రతియితరము సుతయుజ్ఞమగుఁగా.

అవ:—ఒకతె యొకని ప్రవాసదినము నాఁటి ముచ్చటను దెలుపుచున్నది:

వేమాఱు లరుగుచుండును;
వేమాఱులు మరలుచుండు వెనుకకుఁ,గలికీ
వేమాఱుఁ గౌఁగిలించును;
వేమాఱులు చనుదుననుచు వీడ్కోలిచ్చున్.

అవ:—నాయకుని ప్రేమాతిశయము వశసి యభిమానవతియగు నాయికను గని పరనాయికాసఖి యన్యోక్తితో ననుచున్నది:

హారుసిర సెక్కితి వని తెగ
మురిసెదు శశిరేఖ! యట్లు మురియకు; చండీ
చరణాబ్జధూళి దుడిచెడు
తతి నెఱిఁగెదు దీనిఫలముఁ దడయు నొక [ప్రొద్దున్.

అవ:—ఒకతె యొకనితో నన్యోక్తితో ననుచున్నది:

దడుఁం దూఱుచుఁ, దిట్టులు
వడుచుం ద్రెంచుకొని కాలిబంధము, సిగ్గున్
విడియంబు విడిచి యేటికిఁ
జెడఁ దిరిగెదు పరుల గొడ్లఁ జేలను వృషమా!

అవ:—చౌర్యరత మింపుగా దని వాదించు సతనితో నొకఁ డనుచున్నాఁడు:

తడికసందు నుండి తమి నిచ్చ పూఁబోఁడి
యధరబింబ మాన్పునట్టి వన్ను
వేయికనులవేల్పు వేడుకపడి చూచు
నమృతరసముఁ గ్రోలు చవలఁ బెట్టె.

అవ:—ఒకఁ డొకదంపతుల ప్రవాసమునాఁటి ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు:

అశ్రు లురులుంగఁ గన్నుల నతివ! పొమ్ము
వెనుక కని పల్కెఁ; బ్రియకాంత! వెళ్లిరమ్మ
యనుఁ బరస్పర మిటు సాఁగ నంపు లంప
నాలుమగలకుఁ బాలిమెర ప్రాలెఁ బ్రొద్దు.

అవ:—ప్రణయకోపమును వహించి యున్న తన వెనుకఁబడిన నాయకునితో నాయిక యనుచున్నది:

ఓయి! వెన్నిచ్చిన నధర్మయుద్ధమునకుఁ
బూని వలరాజు వదలు తూపులను బోలి
నాదు వీపున గ్రుచ్చెడు నీదు నూర్పు
లుల్లమును వ్రీల్చుచున్నవి పెల్లిదముగ.

అవ:—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది:

పగట నణఁగిమణఁగి వర్తిల్లుఁగాని యీ
పిల్ల చిద్విలాస మెల్ల రేలఁ
బగటిపూట నడఁగి ప్రజ్వరిల్లును రాత్రి
తీతినిఁ గొన్ని మందుచెట్లు ప్రియుఁడ!

అవ:—నాయికానాయకు లెల్లపుడు రతిక్రీడలఁ దేలు గృహామె గృహమని యొకతె యనుచున్నది:

వలరాచకయ్యమునఁ గ
ట్టలుకఁ జెలులు జుట్టువట్టి యన్యోన్యము ని
చ్చలుఁ బెనఁగు పాడుకొంపయు
విలపత్సౌధంబు లాఁతి విపరీతమగున్.

అవ:—నాయకుఁడు రజస్వలయగు నాయికతో ననుచున్నాఁడు:

అకపుట్టంగ ముద్దాడ నాఁపఁజాల
కెదురుపలతెంచు నాకు ని న్నింతదవ్వు
పరుగువాఱుదు వందక తరుణి! నీడ
కరణి నెం తేఁగినను గోడవలకుఁగాదె?

అవ:—ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది:

ఘాటితివి లోకమున సాటిలేఁటదీఱ
లలనవగు రూపరేఖావిలాసవిభవ
యువకదంబంబు నీయింటి యుతకలెత్తఁ
బ్రతిదిన మమర్చుచుఁ బ్రయాసపడెద నిపుడు.

అవ:—అసమయమున రతి నభిలషించు నాయకునితో నాయిక యనుచున్నది:

ఒకమూల గురులు వాఁకిట; [జెలుల్
నొకమూలం జిలుక మొకరి, యొకమూలఁ
ఒకమూలఁ బిల్ల; కీఁక నో
పికఁబట్టుము ప్రొద్దుగ్రుంకు వేగమె ప్రియుఁడా!

అవ:—ఒకరి ముచ్చట నొకతె చెప్పుచున్నది:

కాళులం జిమ్మియున్న పలాలరాశిఁ
గని యలుక గేస్తు వృషభంబుఁ గట్టె మోఁకఁ
గాఁపుపిల్లయు మఱఁదియు దాఁపునిలిచి
యొండొరులఁ జూచుకొని నవ్వుచుండి రెడఁద.

అవ:—ఒకదంపతుల ముచ్చట నొకతె తెలుపుచున్నది:

మరుని తూపుల పిందు దగ్గఱకుఁ దార్చ
వదలకయు మానదీక్షను మదనకేళిఁ
దేలుచున్నను దంపతుల్ త్రెస్సిపోక
ప్రిదులకయు మానపుగ్రంథి పొదలునల్లె.

ఆంధ్రుని చిత్తవృత్తి

లాలోచీ

ఏ.యన్.భూషన్

[ఏకాంకనాటిక]

*   *   *   *

పాత్రలు

*   *   *   *

శేషూబాయి:—దేవాలకాంగన. పాతికేళ్ల వయస్సు. భర్తను గోల్పోయి ఆరునెలలైంది. అంతగా విచారంతో గాదు, సంఘభీతిచే బయటికి పోవడం లేదు యింకా.

వరహాలు:—మాధవరావు బ్రతికివుండే వకీలువృత్తి సాగిస్తున్న కాలంలో గుమాస్తా. ఆయనగతించినా యజమానురాలి అనుగ్రహంతో యింకా నౌకరీలో వుండి, ఆడికేలాదాక్షిణ్యవహారాలు చూస్తున్నాడు. వలకబోస్తున్న పడిలో వున్నా ఓకన్ను శేషూబాయిమీద వేసేవుంచి, క్షేమభిక్ష అందుకోడానికి మనస్సు దృఢపర్చుకొన్నాడు.

జగన్నాథం:—తీవ్రమైన వర్తకవ్యాపారంతో మిద్దెలు మేడలు కట్టి యింకా డబ్బులోనే మునిగి తేలుతున్న వైశ్యశిఖామణి. అతని వృత్తికి వుండవలసిన కఠినహృదయం, నిర్మొహమాటం పూర్తిగా గలవాడు. ముప్ఫైఅయిదు నలభై మధ్య వుంటుంది వయస్సు.

రత్నాబాయి:-అరవై దాటిన ముసలి. శేషూబాయికి దూరంగా సంబంధి. తనవా రెవ్వరూ లేకపోవడంచేత చాలాకాలంనుంచీ శేషూబాయిని భర్తని కనిపెట్టుకొని వుంది. కష్టకాలంలో శేషూబాయికి వంట చేసిపెడ్తూను, ఓదార్పుమాటలు చెప్తూను వున్నది.

*   *   *   *

[శేషూబాయి ఇల్లు- రెండస్తులది. క్రిందిహాల్లో దృశ్యం. సోఫాలు, కుర్చీలు, మేజాలు. ఓ కుర్చీలో మూలగా శేషూబాయి కూర్చున్నది విచారంగా. వెడల్పు అంచు మైసూరు సిల్కు చీరకట్టు కుంది. ముఖాన బొట్టుమాత్రం లేదు. కాని దూరాన్నుంచి చూచి నా నిలింపువని అనుకోడానికి వీల్లేదు. అయిదుమూరల వాలుజడ బుజంమీదనుంచి ముందు వక్షోజంమీదికి వ్రేలాడుతోంది. సమయం సాయంత్రం. కాని యింకా దీపాలవేళ కాలేదు. హాల్లోవున్న పటాల వంక ఏకత్రిగా చూస్తూ ఏదో తీవ్రంగా యోచిస్తోంది శేషూబాయి.]

రత్నాబాయి:— (వంటయింటిలోనుంచి హాల్లోకి ప్రవేశిస్తూ) శేషూ, ఎన్నిమాట్లు చెప్పినా వినవుగద. ఎందుకిల్లా పెంకెపట్టు

పడ్తావు? ఏం ప్రయోజనం చెప్పు, ఆరోగ్యం చెడ్డమేనా మరేమన్నా వుందా? అనుకున్నాం అంతా సరిగావుంటుంది, సంసారం వృద్ధి అవుతుంది-సుఖంగావుంటావు అని. కాని విధితప్పుతుందా మరి? ఆయన కాలంతీరింది- వెళ్ళిపోయినాడు. ఇక వున్నవాళ్ళం మనకే కష్టం అయిపోయె అప్పుడే ఆరునెలలు. ఎంతకాలమని అనే తల్చుకుంటూ వ్యథపడ్తావు? లాభమేమున్నా వుందా? అట్లామూర్ఖునిదొడ్లో తోట లోకేనా ఒక్కమారుగూడా కాలుకదపకుండా ఏమిటిచెప్పు? నీఆరోగ్యం ఎందుకేనా పనికివస్తుందా? చెడ్డ తర్వాత చేసేదేముంది ఇక? చెప్పి చెప్పి నా ప్రాణం విసుగు వస్తోంది. లే, పద. తోటలో అట్లా షికారుచెయ్యి కాస్సేపు. లే, రోడ్డువెంట పోయేవాళ్లు కన్పడేరులే. చీకటిపడును. పద శేషూ.

శేషూబాయి:—ఎందుకుటన్నీ, అన్నిసార్లు చెప్పడం? నీచేత చెప్పించుకోడం, బ్రతిమాలించుకోడం నాకోసరదా అనుకున్నావా ఏం? నామనస్సు బాగుంటే నాకొకరు చెప్పాలా ఏం? నా యౌవనం - నాఊహాలు - నాస్వప్నాలు - నాసౌఖ్యం - అన్నీ ఒక్కమారుగా మట్టిలో కలిసిపోయినాయే యని నేను దిగులుపడ్తూంటే, ఏమిటో చెప్తావు. పారితోళ్ళ నిండినయ్యోలేదో అప్పుడే నాజీవితం అస్తమించింది. ఇక—నాకు ఆరోగ్యమెందుకు-చల్లగాలి ఎందుకు-షికార్లెందుకు-హాయి ఎందుకు? నట్టేట మున్గిన నావ నయ్యాను. అదృష్టవశాన మంచి పెళ్లిసంబంధం కుదరడం, ఆయన వెంటనే ప్లీడరీ వృత్తిలో ప్రకాశించడం, మంచి రాబడివుండడం అంతా నా అదృష్టమే అని వుబ్బితబ్బిబ్బయ్యాను. కడసారం ఎనిమిదేళ్లేనా గడవలేదు. అంతా బోర్లపడ్డది. ఇంకెందుకు బ్రతికి. అయ్యోరామ! నాదీ ఒక బ్రతుకే!

రత్నాబాయి:—అవును శేషూ, నువ్వు అనుకున్నావు, మేమూ అట్లాగే ననుకున్నాం......కాని విధి తప్పకుండా మరి? విచారపడ్తే పోయిన అవకాశం, ఆనందం తిరిగి లభిస్తాయా? దేవుడు నీయందుంటే అన్నీ తిరిగి సమకూర్తాయి నీకు.

శేషూ:—ఎందుకు అట్లా ఎత్తి పొడుస్తావు? ఏం మళ్లీ పెళ్లి చేసుకొని కులుకుతా ననుకున్నావా? నాచేత కాదు అల్లాంటిపని. ఒకరి దగ్గర హృదయపూర్వకంగా అన్నీ తీసుకొని, అనుభవించి, తిరిగి మరొకర్నా? అబ్బా! నాకు చెప్పకు అల్లాంటి మాటలు.

రత్నాబాయి:—శేషూ, నీకింకా చిన్నతనం పోలేదు. నా పొత్తరు మునిలిదానవా ఏం? ముందుజీవితంమాట ఆలోచించు. ఈ ఆరునెల్లకేం, ముందు అరవై ఏళ్లూ ఎట్లా గడుస్తాయో యోచించు. నేను నిన్ను కనిపెట్టుకుంటూ ఎంతకాలం శాశ్వతం. నీకుమాత్రం ఎవరున్నారు? వున్న పదివేల ఆస్తీ ఎంతకాలమని మన్గుతుంది? దానికేం, మొదట మోహం ఎవరికేనా వుంటుంది, మమకారం, అభిమానం. కాని అవసరాన్నిబట్టి నడచుకోవాలి? మొగాడుగాని, ఆడదిగాని జీవితంలో అందులో చిన్నవయస్సులో ముఖ్యంగా, ఒంటరిగా వుండడానికి

వీలుపడ లేదు. రెండు అరసున్నాలు కలిస్తేగాని సున్నాగావట్లు స్త్రీ పురుషులు కలిస్తేగాని జీవితంలో సుఖంలేదు. పెద్దదాన్ని నాకి మాత్రం తెలుసు.

శేషూ:—ఏమో, ఈకాలం దానికైనా వాదనలో గెల్చావు. కాని నువ్వు వంద చెప్పు వెయ్యి చెప్పు, నా మనస్సు మారుతుందని తోచదు......(కొంచెం బెదురుతో) ఆది, గో, బయట ఎవరో పిలుస్తున్నారు. గేటు తీస్తున్నట్టుంది. వెళ్లి చూడు.

(రత్నాబాయి పోల్లోంచి తొందరగా నడిచిపోయి చూస్తుంది. మూడు నాలుగు నిమిషాల్లో తిరిగి వచ్చి) శేషూ, ఎవరో జగన్నాథంట. అవసరంగా నీతో మాట్లాడాలిట. వీల్లేదంటే వినడం లేదు.

శేషూ:—గట్టిగా చెప్పు. నావంట్లో బాగుండ లేదనిగూడా చెప్పు. వెళ్లి గుమాస్తావుండగా రమ్మను.

రత్నాబాయి:—(వెళ్లి, తిరిగి రెండునిమిషాల్లో తిరిగివచ్చి) చెప్పాను శేషూ. కాని వినడం లేదు. శుద్ధ మొండిమనిషిలా వున్నాడు. ఎవరో ప్రాణం పొయ్యేపనిట, అత్యవసరంట, వరండా మెట్లెక్కాడు అప్పుడే. లోపలికి తోసుకువస్తాడేమోగూడ (ద్వారంవంక చూస్తూ) అదిగో రానేవచ్చాడు; అమాయిత్యంగా (వెనుకతో రత్నాబాయి మండువాలోకి పోతుంది. శేషూబాయి పైట సవరించుకొని కుర్చీలోంచి కదలకుండా పెడముఖం పెడుతుంది.)

జగన్నాథం:—(కొంచెం జంకు చూపులున్నా, నిర్భయత్వం ప్రకటించే గమనంతో ప్రవేశిస్తాడు. నడివయసు. ఆజానుబాహువు. ఐశ్వర్యవర్తకుని వుండాలిసిన లక్షణాలన్నీ పూర్తిగా వున్నాయి. చేతిలో కాగితాల దస్తరం.) క్షమించాలండీ బాయమ్మగారూ, తోసుకు లోపలికి వచ్చినందుకు. మొహమాటం పోతే లాభం లేదు. పని అవసరం కాబట్టి, ఆలస్యంచేస్తే నాకు నష్టం కాబట్టి-

శేషూబాయి:—(ఓరగా, కొంచెం కోపం స్ఫురింపజేసే కళ్లతో చూస్తుంది.)

జగన్నాథం:—క్షమించాలి...కోపంవద్దు...మీరే ననుకుంటా బాయమ్మగారు, పొరబాటుకాదుగదా, నాది.

శేషూబాయమ్మ:—(ఉరిమిచూస్తూ)......బాయమ్మగారు ఏమిటి...శేషూబాయమ్మగారూ అని పూర్తిపేరు అనడానికి నోరు తిరగదా ఏం?

జగన్నాథం:—చిత్తం, చిత్తం...క్షమించాలి...అసలు పేరు చప్పున జ్ఞాపకంరాలేదు. అట్లాగే పూర్తిపేరు నోటినిండాపట్టి ఉచ్చరిస్తాను...అంతకన్నా, నా పనిఅయిపోతేసరి.

శేషూబాయి:—(ఇంకా కోపంగానేచూస్తూ) మీరెవరో నాకుతెలీదు. మర్యాదలేకుండా ఎందుకిల్లా తోసుకురావడం? అ

వున్నామని తెలీదూ ?...అదీగాక వాళ్ళింట్లో
ఛే, రేపుప్రొద్దున గుమాస్తావుండగా

కూడ వసూలు లేదు. అయినా మీరు పెట్టిన నెల గడువుదాకా ఆగే వాణ్ణే. కాని నాకు చిక్కులన్నీ ఓమారుగా చుట్టుకున్నాయి. నేను బాకీ వున్నవాళ్లందరూ పీకుతున్నారు. రేపు ఆఖరురోజు. చెల్లించక పోతే నా దుకాణంల్లో సరుకులన్నీ బయటికి వేస్తారు. ఇంటికి మీదకు కూడా దండెత్తుతారు. అంచేత మీదుమిక్కిలి కల్గీ వచ్చాను.

శేషూబాయి:—(అతని ఆమర్దా ధోరణికి కొంచెం నవ్వు కుంటూ) అంతా నిజమే కావచ్చు. కాని రేపటిలోగా యివ్వలేను. కావచ్చు మీ కష్టాలన్నీ...నిజమే.

జగన్నాధం:—నాతోడు, క్షమించాలి పోటుమాటకి, కల మీదికి వచ్చింది. మీరు యిచ్చితీరాలి పైకం, తప్పదు.

శేషూబాయి:—తప్పదూ? ఏమి టా ధిమాకీ? నెలదాకా యివ్వడానికి వీలుపడదు. ఏమి టా పోటతనం, చెప్తాంటే?

జగన్నాధం:—పోటుతన మేమిటమ్మా. నాకు యివ్వాలి సింది అడుగుతున్నానా, ధర్మం చెయ్యమంటున్నానా? నా అవసర మేమిటో గ్రహించారా? రేపు ఆవెధవలంతా నన్ను ఘుట్టవేస్తే ఏం చెయ్యను? (ఆవేశంతో) ఏంచెయ్యనంట?

శేషూబాయి:—ఏమి టా కేకలు? త్రోవా పోయేవాళ్లంతా వింటారు.

జగన్నాధం:—వింటే విన్నీ. నాకే మంచిది. భయమ నాకు? ఆమాత్రం తెలీదు మీకూ.

శేషూబాయి:—అంతా తెలుసు. నెలలోపలగా దమ్మిడీ గూడా యివ్వడానికి వీల్లేదు. ఈ అవసరానికి ఎక్కడేనా సర్దుకో.

జగన్నాధం.—దమ్మిడీగూడ వీల్లేదూ? ఏం కాణాతనమమ్మా. ఆ బిక్కచిరుపేట్లబాస్తరు చేసేం వేలూ, లక్షలూ గదిలో పెట్లో పారేసి దాచానను కున్నావా?...(ఆవేశంతో) నాకు యివ్వాలిసిన తొత్తుకొడుకులు, క్షమించాలి పోటుమాటకి, ఒక్కడూ యివ్వడు. రమణమూర్తియింటి కెడితే ఊళ్లో లేడన్నారు. నరసింహారావు దగ్గరకెడితే జబ్బుతో మంచంలో వున్నాడు. శేషాచలపతి, తల్లి చావుతో ఇర్చులోవున్నాను. నేనేం ఉరిపోసుకునేదా రేపు. ఇవ్వ లేకపోయినానా. నామాట ఎట్లావున్నా, నావ్యాపారం ఖ్యాతి కాస్తా మట్టౌతుంది. బుద్ధి గడ్డితిని యీ అడ్డమైనవాళ్లకీ అప్పిచ్చాను. వడ్డీమాట దేవు డెరుగున్నాడు. అసలుగూడా అంతర్ధానమయ్యేటట్టుంది. మీ రేమో యిట్లా ఏడ్పిస్తున్నారు నన్ను. వొళ్లుమండిపోతోంది. బాయ-క్షమించాలి-శేషూబాయమ్మగారూ.

శేషూబాయి: — ఎందుకు వృథాగా గొంతుచించుకోవడం? నా మనస్సు మనస్సులో లేదు.

జగన్నాధం:—"మనస్సు మనస్సులో లేదు!" నామనస్సు మనస్సులోవుందీ? యమదూతల్లాగ వచ్చిపడ్తారు రేపు ఆ బాకీదార్లు. ఏడుకొట్టేటిరికి తయారవుతారు, ప్రొద్దున. అరికాల్కింద నిప్పు... నట్టుంది. శరీరం, మనస్సు, మెదడూ, కళ్లు, ... అబ్బా అబ్బా ఎల్లాంటి చిత్రహింసలో యిరుక్కున్నాను. ... యిరుక్కున్న ఎలుకపని నయం. బాయమ్మ, క్షమించాలి, ... బాయమ్మగారూ, మీకు తప్పదు. ఇచ్చితీరాలి. ఏమైనా సరే.

శేషూబాయి:—అబ్బా! నీవ్రిరితనం, పోటతనంతో ... మనస్సు యింకా చెదిరిపోతోంది. ఆఖరుమాట చెప్తున్నాను. లోపుగా ఏమీ అందదు. కచ్చితంగా అంతే. గలభాచేసి లాభం ...

జగన్నాధం:—(కోపంతో వొణుకుతూ) ఆఖరుమా... అది?

శేషూబాయి:—ఆహా. ముమ్మాటికి.

జగన్నాధం:—అందాకా నన్నేంచెయ్యమంటా... కేం బదులుచెప్పను? నాఅవస్థ కాస్తయినా ఆలోచించారా. ... మీకా? మెల్లిగాచెప్తాంటే తెలీటంలేదు కాబోలు. ఆఖరుమాట ... చెప్తున్నాను. నవ్విచ్చిందాకా యిక్కణ్ణుంచి కదలను-ఏం ... చూస్తా.

శేషూబాయి:—మనిషివా దున్నపోతువా చెప్తాంటేను ... దాన్ని ఒక్కటేను చేసి ఏమిటి దౌర్జన్యం? మర్యాద తెలీదు బుద్ధి ...

జగన్నాధం:—(ఆగ్రహంతో లేచి, కోరమాళ్ళలతో) ... ఓపికపట్టి వింటున్నాను. ఏమిటమ్మా మాటలు ...గలసం. ... యిచ్చి, మాటలూపడ్తానా? చూస్తాను ఎవరడ్డంవస్తారో. ... యిక్కడనుంచి. (కొట్టవచ్చేటట్టుగా చెయ్యిఆడిస్తాడు.)

[శేషూబాయి కెవ్వనకేకవేసి, ప్రక్కనవున్న ... గబగబ మేడమీదికిపోతుంది...లోపలినుంచి రత్నాబాయి ప్రవేశించి, ... చీకటిగావుంటానెంచూచి, స్విచ్ నొక్కుతుంది. హాలుమధ్యనున్న ... చలవరాతిడోములో లైటు వెలుగుతుంది. జగన్నాధం ... కుర్చీలోవుంటాడు. ఆవిడె సుమ్మానికి అనుకొని మెల్లగా...]

రత్నాబాయి:—ఏమిటయ్యా, యిందాకటినుంచీ ... న్నాను, మహారభస చేస్తున్నావు. పరాయిస్త్రీతో మాట్లాడుతున్నా ... నవే భీతేనా లేకుండా యిష్టమొచ్చినట్టు వాగుతున్నావు. అమ్మ... చెప్పింది తెలీడంలేదు. ఒంటరిది ఏంచేస్తుంది. సుమాస్తా ... తర్వాత.........

జగన్నాధం:—(విసుగుతో) చాలు, చాల్లేవమ్మ ... చెప్పవచ్చావు. అసలు ఆవిడెఅయింది, యిహానీవు. ప్రాణం ... కొచ్చి నేనువస్తే, ఏమి టే మర్యాద?

రత్నాబాయి:—ఏమిటయ్యోయ్, మాటలు సరిగా రా... ఎవ్వరనుకున్నావో, ఏమిటో, పోలీసుకు కబురంపించి, ... గెంటిస్తాను బయటికి. అసలు ఎవరి అనుకూలంమీద కదా ...

జగన్నాథం:—(లేచి, చేతుల్తో కసరతుచేస్తూ) పో, పోతున్నా. [illegible]వాళ్ళను చాలాచూశాను. కోమట్నిగదా కదిరిస్తే చాలనుకు న్నారేమో. రానీ, పోలీసులు రానీ, ఏంచేస్తారో చూస్తాను. (చేతుల తో [illegible]... రత్నాబాయి కూడ కవ్వున కేకవేసి లోపలికి [illegible].)... అబ్బ... ఈదినం ఎక్కడికిపోయి బాకీవసూలు చేసినా యిల్లాగే చుక్క ఎదురొస్తోంది. తెల్లవారిలేచి ఎవరిమొహం చూశానో. ఇష్... రామ, రామ. అరిచి అరిచి గొంతుకూడ ఆరి పోతోంది. మనస్సు బేజారయింది... సెలఅగాలిట. సెలగాదు ఒక్క క్షణం ఎల్లా? తెల్లవారితే వచ్చిపడ్తారు. తొక్కలుకట్టుకుని రాత్రే [illegible] ఎగిరిపోనా? ఏమంత్రగాడిదగ్గరకైనా వెళ్లి బుట్టలో నే మాయమైపోనా? దిక్కుమాలినలోకం, పోనీగదా కష్టాల్లో వున్నాడని అప్పిస్తే, యిదీ పితలాటం. ఇదిగదా అవస్థని ఎవ్వరికి [illegible]. అబ్బ! వొళ్లంతా మండిపోతోంది. ఏంచె య్యను ఏం చెయ్యను? మనస్సు బాగుళ్లేదుట ఈయిడెగారికి. నామనస్సు [illegible] వచ్చింది. ఆకేది అయిపోయిందిగాని, మీదపడి రక్కేద్దును, పీకేద్దును. అట్లా అనిపిస్తోంది నాకోపం (మైనగదిలో సంభాషణ వినబడుతోంది. మాటలు స్ఫుటంగాలేవు) అదిగో ఆడాళ్లు యిద్దరూ [illegible] ప్రారంభించారు. కొంపతీసి చావగొట్టరుగద యిద్దరూ [illegible] పోలీసుల్ని పిలవనంపలేదుగద. వున్నదంతా చాలక [illegible] వస్తుంది. అమ్మో బాబోయ్! చల్లగాజారి యింటికి [illegible] పోతే, అదేగొడవతిరిగి, ప్రొద్దున్నే సిద్ధమవుతారు [illegible]. ఇహ ఆగరు.

(ఇంతలో మెట్లమీద కాళ్ల చప్పుడు. తర్వాత మాటలు. "అమ్మాయి! నామాటవిను. వొద్దు. అపనివొద్దు. వాడు కాటమునిషి." "ఫర్వాలేదు, పిన్నీ, నాకుతెల్సు ఏంచెయ్యాలో.")

బాబోయ్, ఏదో కొంపముని గేందుకే వచ్చింది. కానీ. యిం [illegible] కదిరిపోతే ప్రయోజన మేమిటి?

(శేషూబాయి మెట్లుదిగివచ్చి అక్కడున్న ఆర్చినంటి, తలో [illegible] నిల్చుంటుంది. తల్లో గంపెడు మల్లెపూలు. బంగారు [illegible] ఎలెక్ట్రిక్కు కాంతిలో ధగధగా మెరు [illegible] నటకురాలు కాస్తరు, సినీమాలో నాయకురాలు [illegible], భావవివశతకల్గించే వయ్యారంతో, చక్కలిగిలి [illegible] నిల్చుంది... జగన్నాథం ఒక్కమారుగా నిర్ఘాంతి [illegible] మిటకరించి, నిదానించి రెప్పవాల్చకుండా చూస్తూం [illegible] నిజమా కల్లా అని.)

శేషూబాయి:—ఊఁ.

జగన్నాథం:—ఆఁ.

శేషూబాయి:—తర్వాత.

జగన్నాథం:—క్షమించాలి.

శేషూబాయి:—తర్వాత.

జగన్నాథం:— (తడబడుతూ) క్ష-మిం-చా-లి.

శేషూబాయి:—(వెక్కిరింపు నవ్వుతో) ధైర్యమంతా-

జగన్నాథం:—మాయమైంది.

శేషూబాయి:—ఎంచేత్తో?

జగన్నాథం:—(తనలో) చచ్చినంత వొట్టు, యింతవరకెన్న డేనా యీలాంటి పిల్లనిచూస్తే! ఇందాక చీకట్లో ఆ నల్లచీరలో వుంటే ఏమీ గుర్తించలేకపోయినాను ఈయిడె అందాన్ని! మద్యులు అందంగా వుంటారని తెలుసుగాని యింతా? ఇదేమిటి, వొళ్లంతా కంపరమెత్తుతోంది. ఏం వాగుతానో కొంపతీసి. దబ్బురాకపోతే పోయింది గాని, తస్సాదియ్యా కళ్లతనివి తీరుతోంది.

శేషూబాయి:—(కొంచెం ముందుకువచ్చి పైట ముందుకూ వెనక్కూ విసురుతూ) ఏమిటి ఆలోచన?

జగన్నాథం:—(గాబరాతో ఏ-మూం-దీ

శేషూబాయి:—అయినా?

జగన్నాథం:—మీరేనా అని చూస్తు-న్నా-ను.

శేషూబాయి:—నేనుగాక మరి?

జగన్నాథం:—నిజంగా చె-ప్తా-ను.

శేషూబాయి:—తెలుసు-చెప్పబోయే దేమిటో.

జగన్నాథం:—క్ష-మిం-చా-లి.

శేషూబాయి:—తర్వాత?

జగన్నాథం:—మాట రావ-డం-లే-దు.

శేషూబాయి:—రానీవద్దు.

జగన్నాథం:—(వణుకుతో) ఇంత-అం-దం-నే-నెక్క-డా

శేషూబాయి:—నా అందంతో నీకేం పని?

జగన్నాథం:—క్ష-మిం-చా-లి. ఆగక-చెప్తు-న్నా-ను.

శేషూబాయి:—ఆడవాళ్లని ఎప్పుడూ చూడలా?

జగన్నాథం:—చూ-చా-ను. మా-బట్టల-షాపుకు వస్తూంటారు చాలా-మంది.

శేషూబాయి:—మరి?

జగన్నాథం:—కాని-ఇ-ల్లాం-టి-అం-దం-ఎప్పుడూ,

శేషూబాయి:—చాలు అంతటితో ఆగచ్చు.

జగన్నాథం:—క్ష-మిం-చా-లి. ఆ-గ-క

శేషూబాయి:—వచ్చిన పని?

జగన్నాథం:—పూర్తిగా మరిచిపోయి-నా-ను. అది-త-ర్వా-త చూడవచ్చు.

శేషూబాయి:—అందాకా?

జగన్నాథం:—మీ-దయ-, నా-అ-దృ-ష్టం.

శేషూబాయి:—(రెండుచేతులతో నూ- జడలో పూలు సవరించుకుంటూ- రెండడుగులు ముందుకువేసి-) ఎంత-మొత్తం?

జగన్నాథం:—(అవిడెపోజుకు భ్రమసిపోయి, అప్రయత్నంగా) అబ్బా

శేషూబాయి:—(పెదవులమీద చిరునవ్వు ఆడిస్తూ) ఏమిటి బాధ?

జగన్నాథం:—అబ్బా!-ఏం-చెప్ప-ను.

శేషూబాయి:—మొత్తం?

జగన్నాథం:—దానికేం గానీండి, శేషూబాయమ్మగారూ, నాకళ్లు ఎంతో పుణ్యంచేసుకున్నాయి, యివ్వాళ! నాతోడు-క్షమించాలి, నిజం చెప్తున్నాను- మిమ్మల్ని- యీ విధంగా- యింత అందంతో- మొదలేచూచి వున్నట్టయితే- నిజం చెప్తున్నాను. ఆవిధంగా, కటువుగా- మాటుగా- మాట్లాడకపొయ్యేవాణ్ణి.

శేషూబాయి:—అంటే- అందమైన ఆడవాళ్లతో ఎట్లా మాట్లాడాలో తెలుసన్నమాట.

జగన్నాథం:—యథార్థం చెప్తున్నాను- బాయమ్మ- క్షమించాలి- శేషూబాయమ్మగారూ- ఇప్పుడంటే- ఏళ్లువచ్చి మీద పడ్డాయిగాని- ఒకప్పుడు నేనూ- వయస్సుతోనూ, వయస్సుయొక్క ఆవేశంతోనూ మిలమిల లాడుతూండేవాణ్ణి. కనీసం ఎనిమిదిమంది పిల్లలతో నేనా ప్రేమసాగరంలో యీదివుంటాను. మామూలు రకంవాళ్లుగాదు సుమండీ- కవులు వర్ణిస్తారే- అలాంటి అందం- పోకడలు గలవాళ్లు. కాని ఒక్కమాట చెప్తాను. అనుభవంవల్ల. ఆడదానంత-చంచలత్వంగలదాన్ని మరోటి ఎరగను- క్షమించాలి. ఏంచేశా?

శేషూబాయి:—పాపం! విచారకరమైన విషయమే! ఎనమండుగురు మోసం చేశారుగాబోలు!

జగన్నాథం:—ఆశాభంగమే కాకుండా, మనోవ్యథే కాకుండా పైసాక్కూడా మోసం. కనీసం ఎనిమిదివేలేనా తగలేసివుంటాను, ఆ ఎనిమిది పాదరసంబుడ్లమీదా, నమ్ముతారో లేదో.

శేషూబాయి;—పాపం, అంచేతే శ్రా

బోలు! ఆడవాళ్లంటే భిన్నాభిప్రాయం. స్త్రీలంటే మా [illegible] అమితాభిమానం.

జగన్నాథం:—మీరు లభించడం కేవలం ఆయన పూర్వ సుకృతం. కాని విధివశంచేత ఆట్టేకాలం మీరు సౌఖ్యం య దానికి......పాపం! నోంచుకోవడాన్ని లేని యీచిన్నవయస్సులో విడిచివెళ్లాడు...పాపం!...ఎంత యీడు? క్షమించాలి- అడుగుతున్నాను.

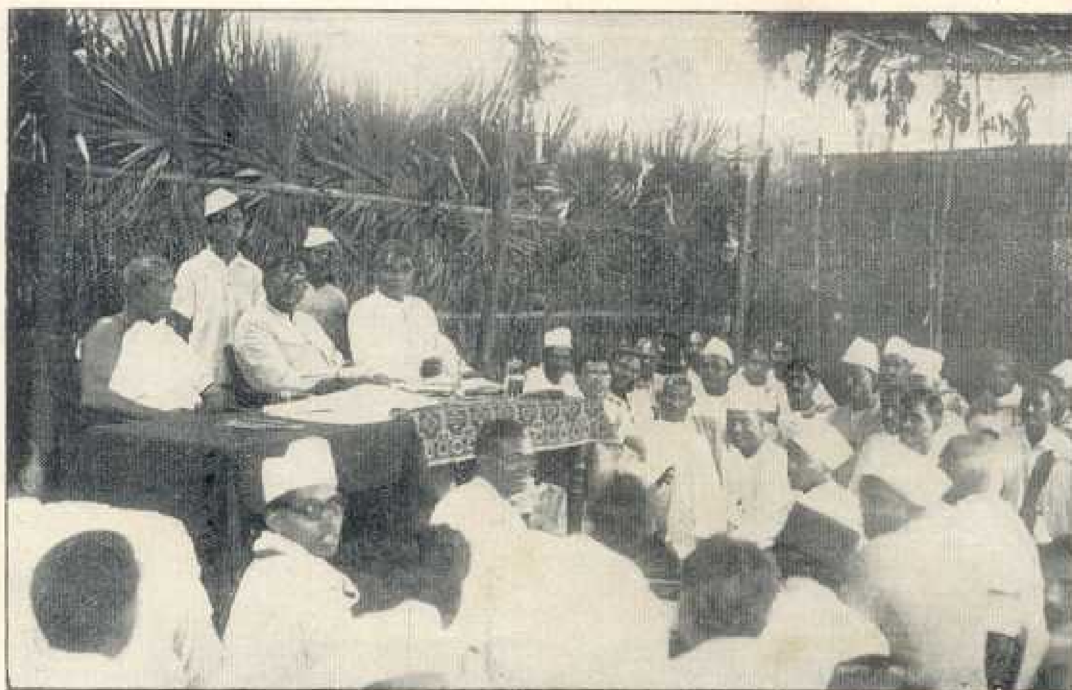
శేషూబాయి:—నా వయస్సుతో నీకేం పని? పాతికేళ్ల అప్పుడు?

"ఏమిట్రా చేస్తున్నావు" అని

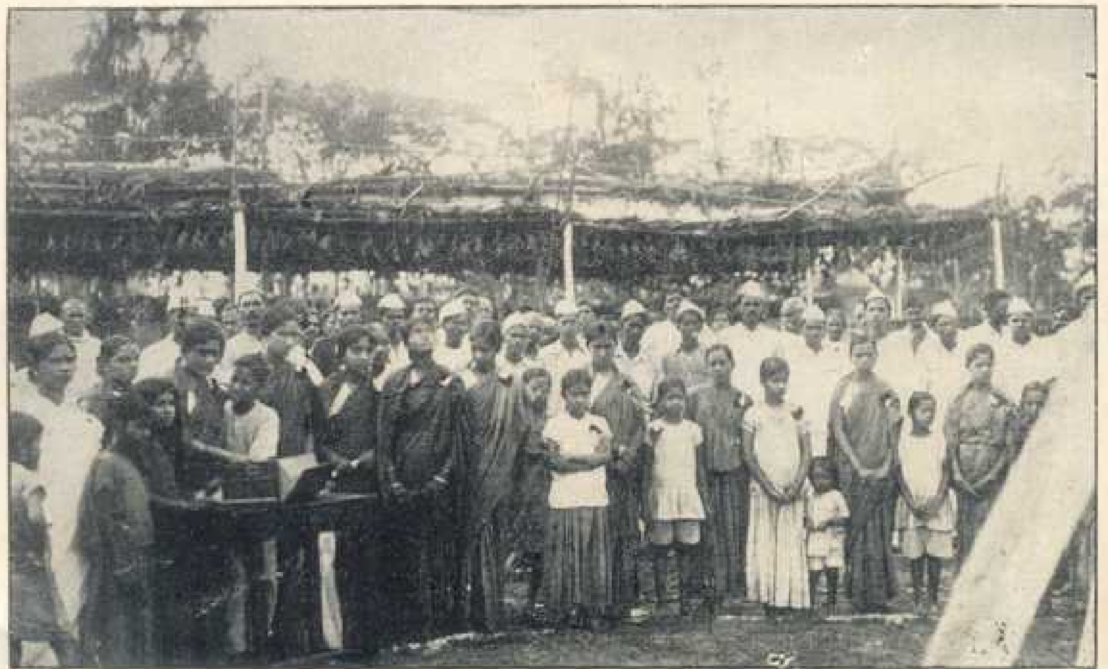
అ. భా. జాతీయమహాసభా కార్యనిర్వాహకసంఘసమావేశము, చెన్నపురి.

౧౪-వ ఆంధ్రరాష్ట్ర మహాసభ, విషయనిర్ణయసంఘము, కాకినాడ.

15-వ ఆంధ్రరాష్ట్ర మహాసభ, కాకినాడ; పతాకాప్రతిష్ఠానంతరము.

౧౫-వ ఆంధ్రరాష్ట్ర మహాసభ, కాకినాడ; పతాకాప్రతిష్ఠకు పూర్వము.

ఆర్. సుబ్బమ్మగారు, బి. ఎ.
శైల్యపట్టభద్ర, మదనపల్లి థియసాఫికల్ కాలేజి విద్యార్థిని.

అత్యం సత్యవతీదేవిగారు.
డిస్ట్రిక్టుబోర్డు మెంబరు, పడమటి గోదావరిజిల్లా.

డా. సుమిత్రాబాయి శ్రీఖండే.

శ్రీమతి అంగుళీయబాయి, ౧౬ సం. వయస్సు
శ్రీమ్మకొచ్చి ఆశ్పైసరు వి. యస్. చినసామిగారి కూతురు.
విమానముల నడపుటకు నేర్చుకొన్న భారతీయ యువతి.

శ్రీమతి కుముదమ్మాళ్లు, ౧౯ సం. వయస్సు
చెన్నపురి అడ్వకేటు వి. యల్. నరసింహాచారియారుగారి కూతురు.
విమానములను నడపుటకు నేర్చుకొన్న భారతీయయువతి.

శ్రీమాడపాటి హనుమంతరావుగారు,
నిజామురాష్ట్రాంధ్ర మహాసభాధ్యక్షులు.

శ్రీమతి మాడపాటి మాణిక్యమ్మగారు,
నిజాంరాష్ట్రాంధ్ర చతుర్థ మహిళాసభాధ్యక్షురాలు.

శ్రీ డా. అచ్చమాంబగారు,
ఆంధ్రరాష్ట్ర మహిళాసభాధ్యక్షురాలు, గుంటూరు.

శ్రీ బి. కామేశ్వరమ్మగారు,
ఆంధ్రరాష్ట్ర మహిళాసభాధ్యక్షురాలు, కాకినా

జగన్నాథం:—నిజంగా? పద్దెనిమిదని నేను నిశ్చయించు న్నాను. ఎందరు హిందూస్త్రీలనో చూచాను. పాతికేళ్లకే అర పిల్లల్నికని, .క్షమించాలి...యాభైఏళ్ల ముసల్లు అవుతారు. తే సంతాన మేమీ కల్గలేదు గాదూ?

శేషూబాయి:—లేదనుకో...ఆ పైన?

జగన్నాథం:— చొరవకు క్షమించాలి... మధ్యవయస్సుగారికి వుండే పెళ్లిపార్శ్వం...పాపం- వీరిట్లా వొంటరి అయినారే

శేషూబాయి:—ఒంటరినైన మాట నిజమే...కాని ఒంటరిని కాలేదు. (రెండడుగులు ముందుకు నడుస్తుంది.)

జగన్నాథం:—, రామ, రామ...నే నా అభిప్రాయంతో అంటే నాలుక కోసుకొంటాను.

శేషూబాయి:— అవునవును, నాకు తెలుసు...(నీలపు బల్బు వున్న స్విచ్ నొక్కుతుంది. నాటకంహాల్లో మాస్టరు, హాలంతా వింత రంగుతో నిండిపోతుంది. ఆకాంతిలో శేషూబాయి కళ్లను మెరపిస్తూ అతనికి అడుగుదూరంలోకి పోయి)...ఎంత మొత్తం అన్నారు. ఇచ్చే ఏర్పాటుచేస్తాను త్వరగానే.

జగన్నాథం:—(అందుబాటుదూరంలో తటుక్కుమంటున్న ఆ అపూర్వదృశ్యానికి గాబరాపడి తత్తరపాటుతో) ఆఁ- దానికేం లెండి ... తర్వాత చూడొచ్చు. అబ్బా. (చిటుకరిస్తాడు.)

శేషూబాయి:—(అతని ఆవేశాన్ని గమనించనట్టుగా, అతను యిదివరదాకా కూర్చున్న కుర్చీమీదున్న కాగితాలకట్టలో పైదాన్ని తీసి చూస్తూ) ఓహో ఇది మాఆయన వస్తూరే. నాక్కూ తెలుసు... (చదువుతూ) రెండువేలు...నాతో ఎప్పుడూ చెప్పనైనా లేదు. (కాగితాన్ని యింకా చిలకిస్తూ, ఎక్కువ వెల్తురుకోసం ఓరగా తిరుగుతుంది. ఆ తిరుగుడులో ఆమెవాలుజడ జగన్నాథం బుజానికి కొట్టుకుంటుంది. కదలికలో కల్గినగాలికి పైట చెరుగుచివరి అతనిశరీరాన్ని స్పృశిస్తుంది.........ఆ అపూర్వ స్పర్శసౌఖ్యంలో వొళ్లుమరచి, శేషూబాయిమీదకు వెనకనుంచి వొరి గి—చుంబనక్రీడకు తా మా లేదాయని ఊహిస్తుంటాడు......

దుద్దుకర్రతో ప్రవేశిస్తాడు.

శేషూబాయి ఫోటోను చూస్తున్నట్టుగానే వుండి, చప్పున దాన్ని ముక్కలు ముక్కలుగా చింపి అతను వెనక్కు తిరిగేసరికి జగన్నాథం డీకొంటాడు...లేనిపోనికోపం తెచ్చిపెట్టుకొంటూ)...ఏమిటి చేయబోతున్నావ్ బద్మాష్ గా(అని ఉరిమేసరికి అతను నిలువెల్లా వొణికి—క్షమాపణసూచకంగా కాళ్లుపట్టుకొని "ఒక్కమారు, దాంతో లాలోచీ-రాజీ" అంటూండగా—తటాలున ప్రక్క తలుపు తెరుచుకొని "ఏమిట్రా చేస్తున్నావు" అని గర్జిస్తూ నరహరి దుద్దుకర్రతో ప్రవేశిస్తాడు. జగన్నాథం కుక్కన పేనులాగా ప్రాణాలు బిగబట్టుకొని సింహద్వారంవేపు మెల్లగా దారితీస్తుండగా, చింపిన కాగితంముక్కల్ని అతనినెత్తిమీద పోసి, శేషూబాయి మందువాసైపు వెడ్తుంది......జగన్నాథాన్ని వాకిట్లోకి తరుముతూ—)

నరహరి:—ఓరిగాట్టే...యింతధైర్యంవచ్చిందిగా, మూడేళ్లనుంచీ ఆశతో కనిపెట్టుకుండి, యీ ఆరునెళ్ల

మంచీ అడ్డమైనచాకిరీ చేస్తూ, ప్రేమభిక్షమ అడిక్తూన్న నే నిట్లాగే వున్నానూ...మధ్య పానకంలో పుడకలాగు నువ్వొచ్చావూ!... రాణీ బాగానే అయిందిలే...పో...ఎక్కడన్నా యీ ప్రస్తావన బిగ్గరగా అన్నావా అంటేచూడు (లాటీఆడిస్తూ) దీంతో నడ్డివిరిగిపోతుంది. ప్రాణాలతో పోతున్నావు...గుళ్లో కొబ్బరికాయలు కొట్టు...పో

రత్నాబాయి:—(ఉద్వేగంతో లోపలికివస్తూన్న శేషూబాయిని కలుసుకొని) ...ఎంత ఘోరకార్యం శేషూ...వెనుకా ముందూ ఆలోచించకుండా ఆకోమటాడితో అంతసేపు...అఁ- ఏం మాట్లాడావు...ఏంచూశావు......బయటికిపోయి వాడు చాటిస్తే... పరువూ మర్యాదా- ఏమన్నా -అఁ- కల్పించుకు మధ్యవస్తామూ అంటే, వాడు మోటమనిషి, ఏంచేస్తాడో అని భయంతో వూరొక్కన్నాను- ఏంపని శేషూ యీవేషం నువ్వూ.

శేషూబాయి:—పిన్నీ, లోకం మరిచూలినదాన్ని అనుకున్నావా? ఆత్మగౌరవం, నీతినియమం తెలియనిదాన్నా? ఆకోమటి పిరికి, అల్పసంతోషి అని నాకుతెలుసు. చూపుల్తోనే కరిగిపోయి, కితలించే రకం. అదిగో చూడు చింపిన దస్తావేజు కాగితాలు... టక్కరు ఎత్తుతో రెండువేలు రాణీ, పాదువు... ఇక ముందుగా తపస్సుచేసినా, ప్రయోజనంలేదు... ఈలాభానికి మన్నా తిరిగి వాడికి యిచ్చానను కున్నావేమో!... ఇదిగో చూడు, తడన్నా తాకలేదు. సమయానికి కంగారుపడేగీ, సాధించాను. కాదూ?

రత్నాబాయి:—మా అమ్మే...ఎంతపన్నాగంజేసి ...కొంగుమాత్రమే తాకించి కొనసాగించావు కార్యం.

నరహరి:—అంతకు పైగాపోతే గూడా తప్పలేదుగా ...తపస్సుచేస్తూ కాన్స్టిట్యూషనులు ప్రాపీజయకోసం కున్న నే నిట్లాగే వున్నాను. అరగంటక్రితం వచ్చి ఆబాధవాయకు మిలమిలచూపులు, పైటకొంగుతాకులు, నవ్వులు, కిలకిల మాటలు, ఉపోద్ఘాత చర్యలన్నీని! రోజులా ఇదికి కాలమహిమకాదూ! రాణీ, లాలోచీ

అలవాటు ౧.

జేబుదొంగ పరధ్యానముతో తనజేబునేతాను ——

ఆంధ్రవాఙ్మయాభివృద్ధికి కొన్ని సూచనలు

దేశిరాజు రామదాసు

పదియవ శతాబ్దమునుండి ౧౮౩౫ సం. వరకు గలకాలములో నుద్భవమందిన గ్రంథములను సింహావలోకనము గావించుచో, నింకను తెలుగు భాషయందలి గ్రంథరచన ప్రారంభదశయందే యున్నట్టు విస్పష్టము కాగలదు. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున వీరేశలింగముగారు జన్మించినవఱకును గల వాఙ్మయములో నొక్క శాఖయైన పద్యవాఙ్మయమే యభివృద్ధి నందుచువచ్చినది. ఆ వాఙ్మయమైనను వివిధ వాహికలతో ప్రవహించినదనుటకు వీలులేదు. పురాణములు, ప్రబంధములు, శతకములు. వానియందైనను ఒక్కొక్క తెగకు చెందిన యుత్కృష్ట గ్రంథములు ఇరువది యిరువదియైదువఱకు మించియుండవు. ౧౮౧౧ సం. నందు ఇంగ్లీషుభాషలో ఒక్క నవలలే పదునొకండువేలు వెలువడినవి. అట్టియెడ ౧౮౨౦ సం. వరకు గల తెలుగువాఙ్మయము పరిశీలించినచో పట్టుమని పదివేల గ్రంథములు లేవు. అందులోను ముక్కాలు మువ్వీసమువఱకు పైని 'నూకాలమ్మ దండకము', 'పోలేరమ్మదండకము', 'అచ్చన్న శతకము', 'బుచ్చన్న శతకము' మొదలైనవి. ఇట్టివానివలన వాఙ్మయాభివృద్ధియైనదని యెవ్వ రనగలరు? "అంతా కవులముగామా! అంతింతగ కందపద్య మల్లగ లేమా?" అన్నలోకోక్తిని సార్థకపరచుటకు పుట్టినవేగాని వేరుకాదు.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దమువఱకు కవిత్వమొకటే కావ్యాలో ప్రవహించుటకు కొన్ని కారణములు కలవు. అప్పటివఱకు కవీశ్వరులకు పెద్దిరో, గొప్పరో రాజపోషణ ముండినను లేఖనసౌకర్యమును, ప్రచురణ సౌలభ్యములు నుండెడివికావు. అదిగాక కవీశ్వరులను పోషించువారి యభిరుచినిబట్టియు కవిత్వమునకు శృంఖలము లేర్పడెను. కావున నంతవరకు గల లోటు క్షంతవ్యము.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున వీరేశలింగముగారు కవితాప్రవాహమున కానకట్టుకట్టి అనవసర సాగరభంగమునుండి తప్పించి వివిధమైన కాల్వలగుండ ప్రవహింపజేసి ప్రజోపయోగమునకు ఖనీవచ్చునట్టుగా వాఙ్మయాభివృద్ధికి బునాదిరాయి వైచిరి. కాని నిజమైన ప్రారంభదశ ఇరువదియవ శతాబ్దముతోడనే ప్రారంభమైనదని చెప్పవలెను. ఈ ముప్పదియైదు సంవత్సరములనుండియు వాఙ్మయసౌధమునకు బునాదు లేర్పడుచున్నవేగాని నిజమైన యభివృద్ధి లేదు. విజ్ఞానచంద్రికాగ్రంథమండలి, ఆంధ్రభాషాభివర్ధనీసమాజము, సరస్వతీగ్రంథమాల, ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథనిలయము, వేగుచుక్క గ్రంథమాల మొదలైనవన్నియు భాషయం దొకవిధమైన సంచలనమును గలిగించిన మాట నిశ్చయము. అయినను విజ్ఞానచంద్రికాగ్రంథమండలివారి గ్రంథములు తప్ప భాషకు నిజవికాసమును, శాశ్వతత్వమునుగూర్చు గ్రంథములు పొడమలేదనియే చెప్పవచ్చును. కాని యీ దరిమిలా నెలకొల్పబడిన యాంధ్రగ్రంథమాలయు కొంతవఱకు స్థిరత్వమువహించు గ్రంథములను ప్రకటించుచున్నది. ఈ సందర్భమున సంవత్సరాది సంచికలను విడిగా ప్రకటింపబడు ఆంధ్రపత్రికానుబంధ గ్రంథములుగా నూహించునది.

ఏదెట్లయినను ప్రస్తుతము ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, జర్మనీ మొదలగు పాశ్చాత్యభాషలతో సరిపోల్చకొనుట మన తలకు తగని పనియైనను మన హిందూదేశమునందలి బంగాళి, మరాటి, గుజరాతి మొదలగు భాషలతో సరిపోల్చకొన్నను మన భాషయందలి గ్రంథరచన సాభాసౌధమునొక్క ప్రథమసోపానమునం దున్నదని చెప్పుటకు మిక్కిలి విషాదము గొల్పుచున్నది.

దీనికి కారణ మేమి? గ్రంథకర్తలా? దేశముయొక్క ఆర్థిక దుస్థితియా? ప్రజలయందు విద్యాసక్తి లేకనా? తగినప్రచారము గావించు సాహసికులైన విద్యాప్రచారకులు లేకనా?

దేశమందలి యార్థికదుస్థితి దీనికి కారణమనుటకు వీలులేదు. ఏలనందురా, యుద్ధఋణము, బీహారు భూకంపనిధి, క్వెట్టా భూకంపనిధి, తిలకుస్వరాజ్యనిధి మొదలగు నెన్నియోనిధుల కాంగ్రెసు తమ న్యాయమైన సహాయము జేసి పేరొందిరి. నిత్యమును క్రిమినల్ సివిల్ వ్యాజ్యములకంటె నవసరమైనదానికంటె నధికమైన ధనప్రవాహమును పారించుచున్నారు. తమ కవసరమైన యేకర్చులను త్యజించలేదు. తమ దర్జాలను, షోకులను యథారీతిగనే సాగించుచున్నారు. అట్టి యెడ నార్థికదుస్థితి కారణము కాజాలదు.

ప్రజలయందు విద్యాసక్తి లేమియా యనుచో నదియును గాదు. గయోపాఖ్యానమును లక్షప్రతులను గొని, భక్తచింతామణి, ప్రసన్నయాదవము మొదలైనవి లేబదివేలకుపైగా చలామణి సాగించి, పనికిమాలిన యే రైల్వేపుస్తకమునైనను ఇచ్చవచ్చినట్టుగా గొని యాదరించు ప్రజలకు విద్యాసక్తి లేదని చెప్పుటకు వీలులేదు. అయిన దీని కారణము లేమిటి? గ్రంథకర్తలులేమి, అంతకంటెను ముఖ్యాతిముఖ్యమైనది సాహసికులైన విద్యాప్రచారకులు లేమి.

గ్రంథకర్తలు భాషాసేవ చేయుచున్నను, నిజమైన దీపకళికలాంధ్రభాషయం దుద్భవింపలేదు. మినుకు మినుకు మనుచున్న వారైన

ప్రజాబాహుళ్యమున కస్పృశ్యులు. దీపకళిక యెట్టివాడని మీరు ప్రశ్నింపవచ్చును. ఎవడు విపులగ్రంథకర్తయో, ఎవని గ్రంథములు ప్రజారంజకములై యాహ్లాదమును గొలుపుచు, నూతన సమస్యలను సూచించుచు నూతన సందేశ మొసంగునో, ఎవని గ్రంథములు భాషాంతరీకరణమున కనువై, యందును హృదయంగమములై యొప్పారునో యట్టివాడు నిజమైన దీపకళిక. విపులగ్రంథకర్త లున్నారు. కాని వారి గ్రంథములు నిస్తేజములు. "మాలపల్లె", "రొంకిపాటలు", "సుభద్రావిజయము" మొదలగు నే కొద్దిపాటి హృదయంగమ మైన గ్రంథము లున్నను, "మాలపల్లె", "రొంకిపాటలు" గ్రంథకర్తలు ఇంచుమించుగ నా గ్రంథములతోనే యణగారియున్నారు. అదిగాక కొందఱు గ్రంథకర్తలకు, తమ రచనల కాదర్శ మేమియు లేక తమ పరిసరముల నున్న యే కొద్దిపాటిమంది ముఖస్తుతివలె కాన్పించుచున్నది. ఆకారణముచే వారి గ్రంథములకు స్థిరత్వము లేదు. నేడు పొగడబడెడు గ్రంథము రేపు దూషింపబడుచున్నది. ఈ నడుగు ఆదర్శము నుండి తప్పకొనగలవారే నిజమైన భాషాసేవకులు. అట్టివారికొఱకే మన మెదురుచూడవలసియున్నది.

అట్లు చెప్పుటచే నేపాటియైనను చెప్పుకోదగ్గ కవీశ్వరులు లేరా యన్నచో వావిలికొలను సుబ్బారావుగారు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, తల్లావజ్ఝల శివశంకరశాస్త్రిగారు, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు మొదలగు కొద్దిమంది యుండుటచేతనే వాఙ్మయము ప్రారంభదశలో నున్నదని చెప్పుటకు వీలైనది.

కవీశ్వరులలో నింకొకలోపము కనుపించుచున్నది. నాట్యకళకును, నవలావాఙ్మయమునకును నేమాత్రమును భేదముపాటించుటలేదు. ప్రదర్శనయోగ్యములగు నాటకములు సాధారణముగా నెంత చిన్నవిగా నుండిన నంత మంచిది. చదువుకొని యానందింపదగ్గ నవల యెంత విపులముగా నుండిన నంత మంచిది. విపులమైన నవల వివిధములైన, స్వభావసిద్ధములైన పాత్రలనిర్మాణమునకును, కల్పనలకును ననుకూలపడును. ఆకారణముచేతనే పాశ్చాత్యదేశమున నవలారచయితలును, నాటకకారులును వేరు. షేక్స్పియరు, ఇబ్సను, మీటర్‌లింకు మొదలగు నుత్తమోత్తమనాటకకారులు నవలారచనకు గడంగరైరి. అట్లే హాల్‌కేయిన్, విక్టరుహ్యూగో, అలెగ్జాండరు డ్యూమాసు, స్కాట్టు మొదలగువారు నాటకరచనకు గడంగరైరి. అట్లే బంగాళీ భాషయందు పేరెన్నికగన్న పాంచకాడీదేవు, బంకించంద్రఛటర్జీ మొదలగువారు నవలలనేగాని నాటకములను వ్రాయ దొరకొనలేదు. ద్విజేంద్రుడు నాటకములనేగాని నవలలను వ్రాయ పూనలేదు. కాని యిది యొక కేవలసూత్ర మని తలపరాదు. రవీంద్రుడు, టాల్‌స్టాయి మొదలగు కొందరు దీని కపవాదము. ఇది నిక్కముగా కవియొక్క అభిరుచిశక్తిసామర్థ్యములలో నున్నది.

ఈసందర్భమున విపులగ్రంథకర్తలగు బళ్లారి కృష్ణమాచార్యులుగారు, కోలాచల శ్రీనివాసరావుగారును నాటకరచనకు గావించిన సేవ ప్రశంసాపాత్రము గాకపోదు. ఇరువురును కేవలము నాటకము లనే రచించిరి. ఇరువురును విపులగ్రంథకారులు. నాట్యకళ ననుసరించి కొద్దిపాటి సవరణ లవసరమైనను, ఇరువురి కథాసంవిధానములందు మనోజ్ఞమై ప్రజల కుత్సాహమును, దృశ్యకావ్యములయం నాటకీయు జనింపజేసినవి. వీరియనంతరము తిరుపతి వెంకటేశ్వరకవులు, చిలక పల్లి లక్ష్మీకాంతముగారు, కాళ్లకూరి నారాయణరావుగారు, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు మొదలగువారు పలువురు నాటక రచనకు సమర్థతతో గడంగినను, ఆంధ్రభాషకు సొంతసొమ్మై భాషకు ఘనత తెచ్చి గర్వింపదగిన నాటకములు ముట లేదనుట నిర్వివాదాంశమైన సంగతి. నవలావాఙ్మయము నాటకవాఙ్మయముకన్న మరి యుచ్చదశలో లేదు. సరస్వతీ గ్రంథమాల, ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాల మొదలగునారు నవలలు, నాటకములు ప్రచురించుచున్నను, అవియన్నియు ననువాదములే. మచ్చున కొకటి రెండు స్వతంత్రము లున్నను అవి చెప్పదగినంత బాగుగాలేవు. నవలారచనలో కొంతవఱకు పేర్కొనదగ్గవారు వేంకట పార్వతీశకవులు, భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు, కేతవరపు వేంకటశాస్త్రిగారు, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు మొదలైనవారు.

వీరందఱిలోను ఆంధ్రదేశమందు దీపశిఖవలె ప్రకాశించువారు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహకవి. ఇతడు వీరేశలింగముగారివిదప నంతటి సామర్థ్యముతో భాషను వివిధవాహికలలో ప్రవహింపజేసెను. నాటకములు స్వతంత్రములు, అనువాదములు, నవలలు స్వతంత్రములు, అనువాదములు, జీవచరిత్రలు, వాచకపుస్తకములు మొదలగునవి పెక్కు రచించి భాషాసేవ గావించెను వీరి శైలియు భావ పెట్టని సొమ్ము. ఇతని గ్రంథములయందే నిజమైన యాంధ్రత్వ భాషయందును, భావశబలతయందును ఉట్టిపడుచుండును. విపులగ్ర కర్త యగుటయేకాదు. ఇతని గ్రంథములకున్న విపుల ప్రచారము ఆం భాషయందింకెవ్వరి గ్రంథములకును లేదు. గణపాఖ్యానము లక్షప్ర లకు పైగా అమ్ముడుపోయినది. ప్రసన్నయాదవము మొదలగు కొన్ని గ్రంథములు ఏబదివేలకు పైగా నమ్ముడుపోయినవి. హేమలత భాషలకుగూడ పరివర్తింపబడినది. కావుననే కొంతవఱకు కాశాజ ముగా నున్నను, రెండు విషమపరిస్థితులలో బడి భాష నలిగిపో చున్నది. సాహంకారులై యూరక ఒసంగినను పుస్తకముల · వొల్లని కవులు, గ్రాంథిక గ్రామ్యభాషావాదజనిత మాత్సర్యము కొకరిగ్రంథముల కొకరు లఘుత్వ మాపాదించు కుత్సితభాషాసేవకు

విద్యాసక్తికంటెను, ఆర్థికదుస్థితికంటెను, గ్రంథకర్తల సతకంటెను గూడ ముఖ్యాతిముఖ్యమై భాషకు నెదుగు బొదుగు లేకుండ యూరికట్టుచున్నది సాహసికులైన విద్యాప్రచారకులు లేమియే. ఆం భాషకు మొదటిదియు, పేరెన్నిక గన్నదియు నగు వావిళ్ల రామస్వా

శాస్త్రులు అందు సన్సవారి కంపెనీ తప్ప మఱియొకటి సర్వతోముఖ ప్రచారము గావించుకంపెనీ లేదు. అదియును చెన్నపట్నములో నున్నది. దాని నామమాత్రమైన "బ్రాంచీలు" బెజవాడ, రాజమండ్రి, విశాఖపట్నంలో నున్నను, అందులో కేమియు సకాలమునకు పోజ నగా నుండవు. ఇకను గ్రంథమాలలో నొకమారు ప్రకటింపబడిన గ్రంథములు పునర్ముద్రణ నొందవు. అదియునుగాక గ్రంథమాలాధి కారులు తమపద్ధతులకు విరుద్ధములైన గ్రంథములను ప్రకటింపజాలరు. ప్రకటించిన నైనను కాలనియమాదులచే నే కొద్ది గ్రంథములకంటెనో హెచ్చు ప్రకటింపజాలరు. అందుచే నుత్తమాదర్శములతో వ్రాసిన గ్రంథములనైనను కర్తలు తమ పెట్టుబడుపున నైచుకొనవలసినదే. ఈ నిరుత్సాహామే యుత్తమగ్రంథము లుద్భవించుట కాటంకకారి యగు చున్నది.

బెజవాడ, ఏలూరు, రాజమండ్రి మొదలగు పట్టణములలో నచ్చటచ్చటను కొద్దిగా విద్యాప్రచారకసంఘములు లేచుచున్నవి. అవి గ్రంథాలయ పుస్తకముల ప్రచారమునకేగాని తదితర గ్రంథప్రచారమున కంతగా పూనుకొనలేదు. నిజమైన విద్యాభివృద్ధియు, భాషాభి వృద్ధియు జేకూరవలె నన్నచో నాంధ్రదేశమునందు ప్రతి పెద్దపట్ట ణమునందును విద్యాప్రచారకసంఘముల నేర్పఱచుటయే గాక వారు కొందఱు సంచారకుల నేర్పాటుచేసి పల్లెలయందును గ్రంథవిక్రయప్రచా రములు గావించవలెను. ఇట్లు గావించినచో నుత్తమగ్రంథములు రచించు టకు ప్రోత్సాహము గల్గుటయేగాక, ఆంధ్రదేశమున మూలకందములవి చెప్పదగు పల్లెలలో విద్యాప్రచారము సాగును. తమ కెఱుకపడని యనేక గ్రంథములు వారు సులువుగా కొనుక్కొని పఠించుట కవ కాశము లేర్పడును. అబ్బూరి రామకృష్ణరావు, రాయప్రోలు సుబ్బ రావు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, గుండిమెడ వెంకటసుబ్బరావు మొదలగు నవీనుల గ్రంథములు చదువుకొన నుద్దేశించువారి కైన లభించువవకాశము లేకున్నది. ఈ విద్యాప్రచారకులండఱును వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అందు సన్సవారికవలెనే తమ సొంత ప్రచుర ములనేగాక కవులు సొంతముగా ప్రచురించుకొను గ్రంథములను కొంత కమిషన్ పద్ధతులపై నమ్మిపెట్టుటయైనను జేసినచో చాల మేలు బాగుండును. అప్పు డాంధ్ర రాష్ట్రమునం దంతటను ప్రతిగ్రంథ కర్తకు పుస్తకమును లభించుటకు వీలగును. పుస్తకము బాగుండినచో మంచి చలామణి కలిగియుండును. ఏలనందురా యనేకులకు పుస్తక ములు చదువవలెనని యాసక్తి గలిగినను పోష్టుచార్జి వగైరాలకు జడిసి తెప్పించుకొనుటకు నాసక్తి యుండదు. పై చెప్పిన రీతినైనచో పోష్టు ఖర్చులు భరింప నవసరము లేకయే తమకు వలసిన పుస్తకములు తెప్పించుకో వచ్చును. లేదా తమకు వలసిన మఱికొన్ని గ్రంథము కొంచెము స్వల్పమైన యంచెకూలితో సులువుగా తెప్పించుకో ను. కాని ఒక్కొక్క గ్రంథ మొక్కొక్క గ్రామమునుండి క్రమకోర్చి తెప్పించుకొనుట అత్యధిక విద్యాభిమానులపని గాని సామాన్యులపని గాదు.

ఈ రీతిగా గావించిన నిస్సహాయులగు గ్రంథకర్తలకు కొంతవ ఱకు బాధ్యత తగ్గించి సహాయముచేసినవా రగుదురు. ఒకవిషాదకర మైన యంశమును మీ కఱిగియున్నారుకదా. విశ్వవిద్యాలయముచే బహుమతి పొందిన గ్రంథములను ఇంతవఱకు ముద్రింపబడలేదు. న్యాయముగా బహుమతినొందిన గ్రంథములు వెన్వెంటనే ప్రచురింప బడినచో నా యుత్సాహమున నా గ్రంథముల కెంతయో చలామణి యుండును. కాలము దాటించి ప్రకటించినచో వాటి కంత విలువ యుండదు. ఈ విషయమున విశ్వవిద్యాలయముకంటెను విజ్ఞానచం ద్రికాపరిషత్తువారె నూరుమడుంగులు సముచితమైనపని గావించిరి. బహుమతి పొందిన గ్రంథములను ప్రకటించుట, బహుమతినొసంగు టయు నొక్కసారియే గావించుచుండిరి. కావున విశ్వవిద్యాలయము బహుమతినొందిన గ్రంథములను ప్రచురింప సాహసింపలేనిచో నింక భాషయొక్క దుఃస్థితి వేరవచింపవలెనా ? గ్రంథకర్తలు జన్మించియు దేశమున కేమి సేవ చేయగలరు? ఇంకను ఒకచిత్రాతి విచిత్రమైన విషయము. అనేక ముద్రితగ్రంథముల నామములేగాని గ్రంథము లిప్పుడు లభించుటలేదు. అవియు ననామకగ్రంథములు కావు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమువారిచే నింటర్మీడియటుత్తరగతికి పఠనీయ గ్రంథముగా నేర్పఱుపబడిన నారాయణదాసుగారి బాటసారికంటి యుత్తమగ్రంథములు విద్యార్థులకు లభింపలేదు. ఎంతటి దుస్థితి! విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమండలివారిచే బహుమతుల నొందిన విమల, రాణీసంయుక్త మొదలగు నమూల్యగ్రంథములు కొనుటకు బజా రులో నిలువలేవు. అవి తిరిగీ ముద్రింపబడునో, లేదో యెవ్వరికిని తెలి యదు. ఇంతకంటెను ఆంధ్రభాషకు దుస్థితి వేరొండు కలదా ?

ఆంధ్రభాషయందు చెప్పదగిన నిఘంటువులు లేవు. చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమువారి(?)ధర్మమా యని శబ్దరత్నాకరమును, నాగేశ్వర రావుగారి ధర్మమున ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వమున రెండు భాగములును వెలువడినవి. సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు, వావిళ్లనిఘంటువు, తక్కిన వన్నియు నెప్పటికిని తయారులోనే యుండును. ఇది ఆరంభదశ యొక్క సూచనయే గదా !

ఈ యారంభదశలోనున్న వాఙ్మయమును వివిధశాఖోపశాఖ లుగా నభివృద్ధిచేయ మార్గములు లేవా యన్నచో నవశ్యముగాగలవు. ఆంధ్రభాషయం దుద్భవించిన ప్రతి గ్రంథమునకును పదివేలుగాని, అధమపక్షము మైదువేలుగాని చలామణికి తగిన మార్గ మేర్పాటు చేయ వలెను. ప్రారంభదశలో దీనికై కొందఱు ప్రచారకుల నేర్పఱచిన నేర్ప ఱుపవచ్చును. పై ముదాహరింపబడిన ప్రచారకులు యావన్మంది వారి వారి ప్రాంతములలో పుస్తకపఠనముయొక్క ఉత్కృష్టతనుగూర్చియు, ప్రకటింపబడు గొప్పగ్రంథములగూర్చియు తగిన ప్రచారముచేసి ప్రజ

ఎలలో విద్యాభిలాష హెచ్చింపవలెను. రెండవది బ్రాంచీ పోస్టాఫీసు గలిగిన ప్రతి గ్రామమునందైనను రిజిస్టర్డు గ్రంథాలయముల నేర్పరచి ఆంధ్రభాషయందు ప్రకటింపబడు సమస్త గ్రంథములను విధిగా తెప్పించుకొనుటేర్పాటు చేయవలెను. దీనివలన పల్లెలలో విద్యాభివృద్ధి, భాషకు గ్రంథాభివృద్ధియుగూడ కలుగును. ఇవి విద్యాభిలాషులను, ద్రవ్యవిహీనులును నగు పేదలకు పెన్నిధులు కావా?

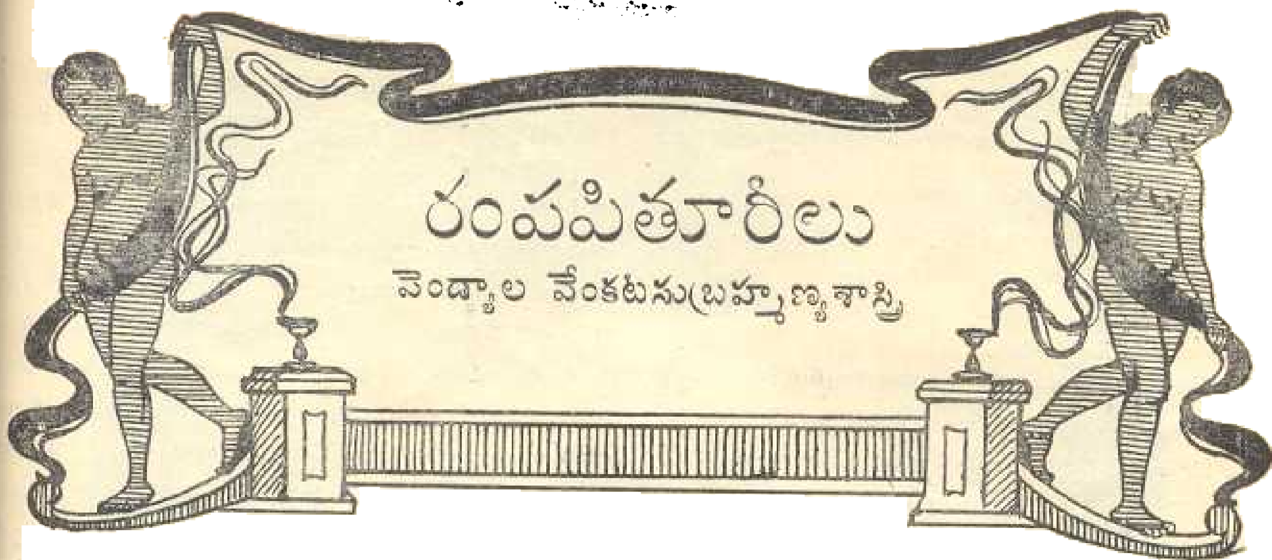
మూడవది స్థానికప్రభుత్వముల యాదరణ. జిల్లాలో సేవిధ ముగా జూచినను, హయ్యరు ఎలిమెంటరీపాఠశాలలు, మాధ్యమిక పాఠశాలలు, ఉన్నతపాఠశాలలును కలిపి యిరువది డెబ్బదివఱకుండును. అందుచే స్థానికప్రభుత్వములు (మ్యునిసిపాలిటీలు, జిల్లాబోర్డులు వగైరాలు) రాష్ట్రమందంతటను సుమా రొక వెయ్యిప్రతులకు హామీ చెయ్యవచ్చును. దీనికి ధనాభావ మడ్డురాకుండుగాక. ఏలనందురా, నవరు గ్రంథాలయములు విద్యార్థులయొక్కయు, ఉపాధ్యాయుల యొక్కయు విద్యాభివృద్ధికి సర్వవిధముల దోడ్పడును. ఈవిషయములో నొక హెచ్చరిక. జిల్లాబోర్డువారు హయ్యరు ఎలిమెంటరీపాఠశాలల నెంత యధికముగా నెలకొల్పిన నంత మంచిది. ఇట్లు కొలది సంవత్సరములు గడచినచో ప్రాథమికవిద్యాసమస్య చాలవఱకు చులకబడగలదు.

నాలుగు-ధనికులయభిమానముకూడ నీవిషయమున నత్యావశ్యకము. ధనికు లనగా లక్షాధికారులును, కోటీశ్వరులును నని మాత్రమే కాదు నాయాశయము. ఎవని యాయము ఖర్చులకంటె నధికముగా నుండి కొద్దిపాటి మిగుల్చుతో నిలుగునో, వారెల్లరు ధనికులనియే చెప్పవచ్చును. అట్టివారు తమ నిలువలో నంతయు గాకున్నను ఒకటి నాల్గవవంతో, ఒకటి అయిదవవంతో పుస్తకపఠనమునకు వినియోగించుట శ్రేయోదాయకము. ధనాఢ్యులు తమ సంతతివారికి భూవసతి, నగదుమూలమైన యాస్తియేగాక సొంతగ్రంథాలయ మనెడు యాస్తి కూడ నిలువచేయుట యుత్తమోత్తమము. పెద్దవాడిమహాకవీశ్వరులెల్లరును తమతాతతండ్రులు నిలువచేసిన గ్రంథములమూలముననే అంతటి గొప్పవారైరి. ఆంగ్లభాషయందు పేరెన్నికగన్న రాబర్టు బ్రౌనింగు తమ తాతతండ్రులు నిలువచేసిన యపార గ్రంథరాసులమూలముననే మహాకవి యయ్యెను. నగదుఆస్తికంటె గ్రంథరూపమైన యాస్తి హెచ్చుస్థిరమై శ్రేయోదాయకమైనది. ఇట్టి స్వంత గ్రంథాలయముల నిలువచేసుకోదగ్గవారు ఆంధ్రరాష్ట్రమున రెండుమూడువేలకు తక్కువగా నుండరుకదా! కాబట్టి ధనికులు, విద్యాప్రచారకులు, గ్రంథాలయాధిపతులు యావన్మందియు తగిన శ్రద్ధవహించి పుట్టిన ప్రతిగ్రంథమునకును ఐదువేలకు తక్కువలేని చలామణి హామీచేసినయెడల గ్రంథకర్తల కుత్సాహమును, దేశమున భాషాభివృద్ధియు గలిగి యచిరకాలములో నుత్తమోత్తమగ్రంథము లుద్భవించుటకు వీ లేర్పడును. వైదికరీతిగాడ తెగని ప్రచార మైదారుసంవత్సరములపాటైనను సాగించినచో నవంతరము పుస్తకములను కొని చదువవలె ననెడు వాసక్తి ప్రజలలో పెంపొందెత్తి, వెలెకాక యుత్తమగ్రంథములకు లక్షలకొలది చలామణి యేర్పడగలదు.

గ్రంథప్రచారమున కనువైనమార్గములను సూచించి గ్రంథముల తెగలనుగూర్చి చెప్పకుండుట భావ్యముకాదు. అనుకరణము, అనువాదము, స్వతంత్రము అని గ్రంథములలో మూడుతెగలు. అనుకరణము న్నివిధముల నధమశ్రేణిలో జేరును. శక్తిహీనమైన స్వతంత్రరచనకంటెను శక్తివంతమైన యనువాదము శ్రేష్ఠము. కాని శాస్త్రగుణులుకాని తేజోవంతమైన స్వతంత్రరచన సర్వోత్కృష్టమైనది. అట్టి యుత్తమరచనలకొఱ కాంధ్రదేశ మెదురుచూచుచున్నది. స్వతంత్రరచన గ్రంథకారుని పటిమను వెల్లడిచేయును. శక్తియుతమైన యనువాదము మూలగ్రంథకారుని యొక్క ప్రతిభను వెల్లడిచేయును. కాని యనుకరణ ముభయభ్రష్టత చేకూర్చును. అనువాదము రెండవ శ్రేణిలో చేరినను భాషాసందర్భమున నది విడనాడతగ్గది కాదు. భాషాంతరీకరణములవలననే ఆంగ్లభాష యంత గొప్పదియైనది. ప్రపంచమునందలి మేటికవీశ్వరుల నందరిని మనము ఇంగ్లీషు ముఖమున చేరగలము. వాని యనువాదములు మూలమును బురిడించుచు నా కవీశ్వరు డాంగ్లభాషయందు రచించెనా యన్నట్లు భ్రమింపజేయును. అట్టి మహోన్నదివ మాంధ్రభాష కెప్పుడు చేకూరునో!

ఆంధ్రభాషయందు మూలము ననుసరించి పరివర్తింపబడిన గ్రంథములు లేవని కాదుగాని, అవి కేవలము బంగాళీభాషనుండియు మరి యే కొద్దిపాటియో మరాటి, గుజరాతీభాషలనుండి యు వచ్చును గాని, ఆంగ్ల, పరాస, జార్మణ్యాది భాషలనుండి చక్కని పరివర్తనలు లేవు. విద్యోద్యోగములో పరుగులిడుచున్న పాశ్చాత్య భాషా మహాకవులను విడిచినచో మన సారస్వతము సంపూర్ణత వహింపజాలదు.

ఇదుపరి నవలలు, నాటకముల మాట యటుండనిచ్చినను విజ్ఞానాది శాస్త్రములు, చరిత్ర, భూగోళాదులయందును ప్రతీచీభాషలనుండి తొలుదొలి గ్రహించుకున్నగాని మనకు గతిలేదు. ఎప్పుడు బి. ఏ. మొదలగు పరీక్షల నందినవారుసహితము వైజ్ఞానికాది విషయములలో నాంగ్ల భాషాసాహాయ్యమవసరము లేక యాంధ్రమునందే చదువుటకు వీలగునో, అప్పుడే తెలుగుభాష యభ్యున్నతి నొందినదని తలపవలెను. అంతవఱకు భాషాభిమాను లెన్నటికిని హాయిగా నిద్రింపజాలరు. అట్టి సుదిన మెప్పటికి చేకూరునో!

దక్షిణ హిందూస్థానమునందుగల పడమటి కనుమలు ఇంచుమించుగ 'తపతీ'నదిమొదలు కన్యాకుమారివరకు నవిచ్ఛిన్నముగా వ్యాపించియున్నవి. తూర్పుకనుమలు 'మహానది' మొదలు దక్షిణముగా వ్యాపించియుండినను, వీనికి నవిచ్ఛిన్నతకలుగక, గోదావరి, కృష్ణ, పెన్న, కావేరి మొదలగు మహానదులు ఛేదించుటచే విచ్ఛిన్నత నొందినవి. మఱియు, పడమటి కనుమలు మహారాష్ట్ర కర్ణాటకాది ద్రావిడార్య జాతులకు నివాసములైయున్నవి. అందువల్ల పడమటికనుమలు ప్రయోజనకరములు శివాజీ మొదలగువారి దండయాత్రలకు నిలయములై యుండెను. కోయ, శబరా ద్యనార్యజాతుల కునికిపట్లగు తూర్పుకనుమలు అప్రయోజనకరములగు కోయశబరాదుల దండయాత్రలకు స్థానములైనవి. మఱియు నవిచ్ఛిన్నములగుటచే పడమటికనుమలలోనుండి బయలుదేరిన దండయాత్రలు శత్రుజనదుర్భేద్యము లగుటకును, విచ్ఛిన్నములగు తూర్పుకనుమలనుండి బయలుదేరిన దండయాత్రలు పరాజయముల నొందుటకును గూడ హేతువులైనవి. మనకుఁ దెలిసినంతవఱకు, తూర్పు కనుమలలోనుండి బయలుదేరిన దండయాత్ర(పితూరీ)లలో రంపపితూరీ లనబడునవి ప్రసిద్ధికెక్కియున్నవి.

'రంప' యనునది తూర్పుగోదావరిజిల్లాలో రాజమహేంద్రవరమునకు రమారమి నలువదిమైళ్ళుత్తరముగా నేఁటి 'చోడవరము' డివిజనునం దున్నది. ఈ 'రంప' కేంద్రస్థానమై 'ద్వారబంధము చంద్రయ్య' నాయకుఁడుగాగల పితూరీ క్రీ. శ. ౧౮౭౯, ౮౦ సం. రములనాటిది. ౧౯౨౨ సం. రపుప్రాంతమునందలి 'అల్లూరి రామరాజు' పితూరీకిఁగూడ రంపపితూరీ యను పేరు కలిగినగాని ఆ పితూరీకాలములో నొక్కఁడును రంప సెలుఁగ డని చెప్పవచ్చును. ఇంచుమించుగ నా పితూరీదారు లందఱును విశాఖపట్టణముజిల్లాలోని నరసీపట్టణపు తాలూకావారే. పితూరీ ప్రదేశములుగూడ గొలుగొండ, ఎల్లవరము (అడ్డదిగిలి), తుని, పెద్దాపురము తాలూకాలలోనివే కాని రంపప్రాంతమున పితూరీ జరిగినట్లే లేదు. కాని అల్లూరి రామరాజుగారి పితూరీకి రంపపితూరీయని పేరు పెట్టుట విచిత్రాంశము. ౧౯వ శతాబ్దాదిని అల్లూరి రామరాజుగారు పితూరీచేసిన ప్రదేశములందే 'శాంతభూపతి' గారి పితూరీ గూడ జరిగెను. దానికి రంపపితూరీ యను పేరు కలుగలేదు.

ఆలోచింపగా ౧౮౭౯ సం. రపు 'ద్వారబంధము చంద్రయ్య, కారం తమ్మయ్య'గార్ల నాయకత్వమున జరిగిన పితూరీనే రంపపితూరీ యని చెప్పవలసియున్నది. ౧౮౭౯—౧౯౨౧ సం.రములలో జరిగిన పితూరీలవంటి పితూరీ లించుమించుగ నాప్రదేశములయందే స్వదేశరాజుల పరిపాలనకాలమునందును జరిగినట్లు గ్రంథస్థ నిదర్శనములు కలవు. నాకుఁ దెలిసినంతవఱకుఁ గొన్ని పితూరీలం గూర్చి వ్రాయుచున్నాఁడను.

(1) కాటయ వేమారెడ్డి (క్రీ. శ. ౧౪౧౬) కాలమున జరిగిన పితూరీ, కొమరగిరిరెడ్డి (క్రీ. ౧౩౮౬—౧౪౦౨)పరిపాలించుకాలమున రంపపితూరీలు జరిగిన ప్రదేశమునందే పితూరీలు జరుగగా నామహారాజు తన బావమఱఁది యగు 'కాటయ వేమారెడ్డిని' ఆ పితూరీల నణఁచుటకుఁ బంపఁగా నాతఁడు ససైన్యుఁడై వచ్చి పితూరీదార్ల నణఁచి వారి ప్రఖ్యాతదుర్గములను బట్టుకొనియున్నాఁడు. పిమ్మట నెప్పుడును ఆప్రదేశములలో పితూరీలు లేకయుండుటకుఁ గాబోలు నాప్రదేశములతో గూడిన ప్రాగ్గోదావరీమండలరాజ్యమునకుఁ గాటయవేముఁడు కొమరగిరిరెడ్డి మహారాజుచే నధిపతిగాఁ జేయఁబడినాఁడు. ఆ యంశములు కాటయవేమకృతమును, కొమరగిరిరెడ్డి కంకితము చేయఁబడినదియు నగు 'వసంతరాజీయము' అను పేరుగల శాకుంతల నాటకవ్యాఖ్యానపీఠికంబట్టియు, నితరశాసనముఁబట్టియుఁ దెలియఁగలదు శాకుంతలనాటకవ్యాఖ్యానమున నిట్లు గలదు:

శ్లో॥ ధాటీఘోటీఖురాగ్రత్రుటితగిరితటే యత్ర 'మాలేతిదుర్గం'
దుర్గం 'కిమ్మూరు' సంజ్ఞం దళితరిపుబలే దుర్గమం 'బెండపూడిం'

దుర్భేద్యశ్శ్రీశ జపాటుకో జితవతా రభసా శ్రామగిర్యాఖ్యః దుర్గం
విఖ్యాతం 'వీరఘోటాం' గలిత మనుష్యాదాం వీరసన్నాహదార్ఢ్యం.

శ్లో. పల్వలపంచక్షమశరో
త్రిపథనే నిర్జిత్య వైరిణో రామః,
వైరికులపరశురామః
కాటయవేమస్తు, వార్ధి శతం.

తాత్పర్యము. కాటయవేముని యుద్ధయాత్రయందలి గుఱ్ఱపు డెక్కలచేత పర్వతప్రదేశములు బ్రద్దలుకొట్టబడి 'మాలేరి' దుర్గము, 'కిమ్మూరు' దర్గము ఖండింపబడిన శత్రుబలములు కలవై దుర్గమమును చెందుర్తిపాడి, అశ్వముమను వజ్రకూటము, రామగిరిదుర్గము, ప్రసిద్ధమైన వీరఘోటము, వేగముగా జయింపబడగా శత్రువుల వీర సన్నాహదార్ఢ్యము జారిపోయెను.

పరశురాముడు యుద్ధమున శత్రువులను జయించి యైదు చిన్న సరస్సులను జేసెను. వైరికులపరశురాముడగు కాటయవేముడో నూఱుసముద్రములం జేసెను. పైశ్లోకములలో చెప్పబడిన 'మాలేరి' దుర్గము పదునేనవశతాబ్దాదినుండి నేటివఱకు 'ముల్లేరు'మ పేరితో జొప్పుచున్నది. (ముల్లేరు రంపకు సమీపమున గలదు) 'చెందుర్తిపాడి, వజ్రకూటము' లనునవి నాడును నేడును నొక్కపేరు కలవిగానే యున్నవి. (ఇవి పిఠాపురమునకు ౧౦ మైళ్లదూరమున గలవు) కిమ్మూరు దుర్గము పదునాఱవశతాబ్దమధ్యమునుండి నేటివఱకు పెద్దాపురపు కోట యను పేరుకలదిగా నున్నది. వీరఘోటము కోటాపైనది. దీనిసంస్థానమునకు 'కోటాము' సంస్థానమని పేరు. 'రామగిరి' తునికి సమీపమునం దున్నది. పదునెనిమిదవ శతాబ్దమునందుండిన రేకపల్లి సోమప్పకవి ఈ రామగిరిని పుణ్యక్షేత్రమని తన 'రుక్మిణీపరిణయమున' విశేషముగా వర్ణించియున్నాడు.

పైప్రదేశము లించుమించుగ ౧౫౪౯-౧౬౫౧ సం.రపు పితూరీలంజరిగిన ప్రదేశములుగా నీయున్నవి. పైప్రదేశములనే కాటయవేముడు జయించిన ట్లుండుటచే నాదుర్గము లానాడు ముస్లిముదొరలచే నాక్రమింపబడగా వారిని గాటయవేముడోడించియుండు నని తలంపవలసి యున్నది. కాటయవేమునినాటి పితూరీ క్రీ.శ. ౧౩౯౬ సం.రం ప్రాంతమునందైనట్లు కాన్పించును. మనకు దెలిసినపితూరీలలో నిది మొదటి పితూరీ. ఉత్తరాంధ్రము రెడ్డి పరిపాలనానంతరము 'ఓఢ్రరాజుల' వశమైనది. ఓఢ్రుల కాలమున పితూరీలు జరిగెనో లేదో తెలియదు. ఓఢ్రులనుండి బహమనీసుల్తాను లీ యుత్తరాంధ్రమును వైవసము

నేసికొన్న మున్నూఱేండ్లలోనందు 'ఆంధ్రదేశపు శివాజీ' యనెడు శ్రీ
వత్సవాయి చతుర్భుజ తిమ్మ జగపతి మహారాజుగా రీ పితూరీలు జ
గిన్న ప్రదేశములతో గూడిన పెద్దాపురం సంస్థానమును
'శాలికోట' యుద్ధమువంటి మహాయుద్ధములోను, పెక్కు
యుద్ధములలోను ముక్కాకలందేరిన చతుర్భుజ తిమ్మ జగపతి మహా
రాజుగారి నిరంతరపరిపాలనమువలన పితూరీల పేరె
కాని, వారి కుమారులగు రాయ జగపతి మహారాజుగారు పరిపాలించు
క్రీ. శ. ౧౬౦౭-౧౬౪౯ కాలమున రాఘవరాజపితూరీ
చేరినది. ఆపితూరీనిగురించియు, దానిలోని నాయకులం గూర్చియు,
దానిని రాయ జగపతిరాజుగా రణచుటను గూర్చియు,
నందుండిన * వీనను పెదలక్ష్మణకవి తన తుల్యాభూమాహాత్మ్యమునను,
రెండవ లక్ష్మణకవి 'రామవిలాసము' నందును వర్ణించియున్నారు,
మఱియు 'రాఘవరాజుసీమకైఫియతు' కూడ పై
స్పష్టపఱచియున్నది.

తుల్యాభూమాహాత్మ్యమునం దిట్లు కలదు:

సీ. అరిమురి తురకసైన్యము నుగ్గుచేయించె
గట్టిగా నమ్మయ్య గట్టుదరిని,
వంతుకు వచ్చు భూవరుల పేరడగించె
తీవిచే లంపక లోవయొద్ద
రాఘవరాజుగర్వము మాపి పట్రాజు
రాజుని జేసె దద్రాజ్యమునకు
గూడెమంతయును గగ్గోలుగా శరభభూ
పతి గొట్టి కినన్న బ్రతుకు జేసె

గీ. రాజమాత్రుండె పరమన్న రాయనిభవుడు
చంప మన్నియరాజుల గుండె దిగులు
పెక్కుగుపు మన్నెరాజుల పెన్నుతరటి
తిమ్మ భూపాలరాయధాత్రీవిభుండు.

ఇందు సూచింపబడిన (i) 'అమ్మయ్యగట్టు' అనునది
నాలుగైదుమైళ్లదూరమునం గలదు. అచట తురకసైన్యము
డెట్లు చేరెనో దురూహ్యముగా నున్నది. కాని యే తురుష్క
కోయదొరలను పెద్దాపురసంస్థానాధీశులపై ఉరికొల్పియుండెనేమో!

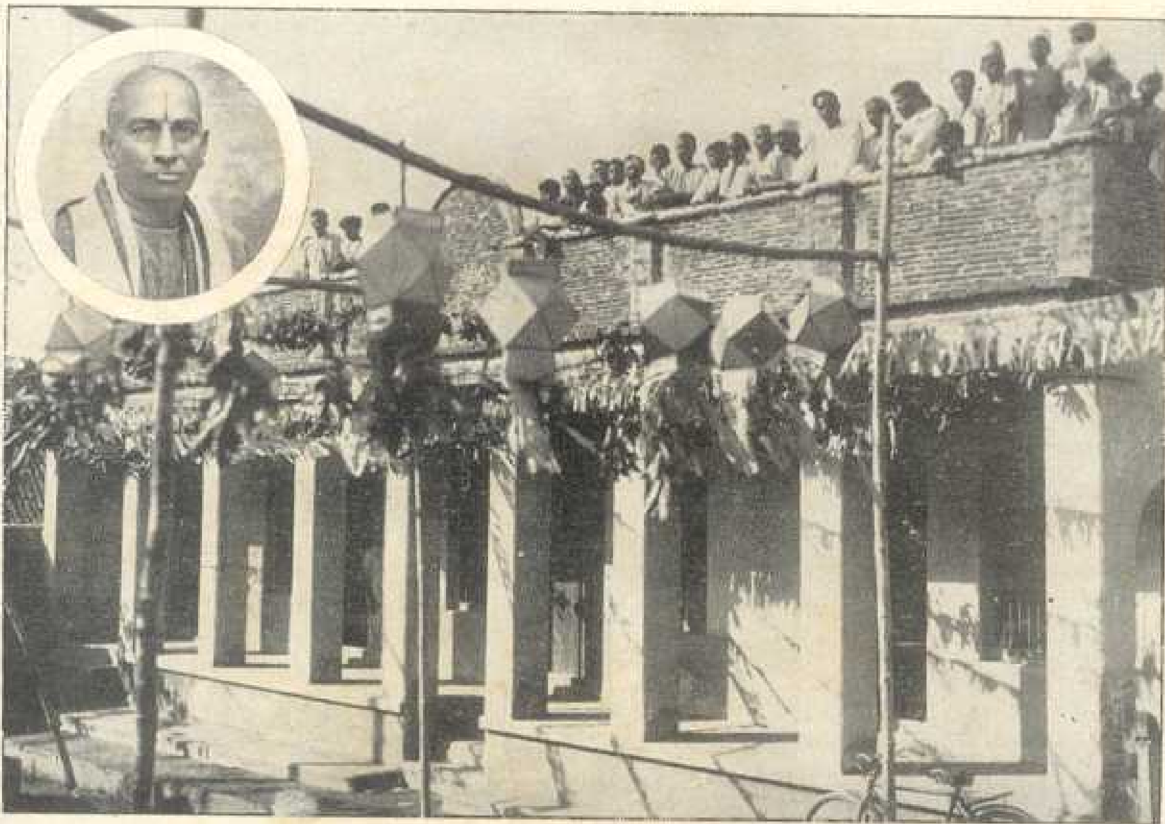
(ii) 'లంపకలోవ' ఇది ఇప్పటి పెద్దాపురము తా
'ప్రత్తిపాడు'నకు నైదుమైళ్లదూరమున నున్నది.

'వంతుకు వచ్చు భూవరుల పేరడగించె' అనుటను
'రాఘవరాజు, శరభభూపతులు' తనసహాయముతో నే

* భర్తృహరిసుభాషితము నాంధ్రీకరించినట్టియు, రామవిలాస, జాహ్నవీమాహాత్మ్యాది బహుగ్రంథములను రచించిన
లక్ష్మణకవియొక్క పితామహుడను లక్ష్మణకవియే! అతడు తుల్యాభూమాహాత్మ్యము, ధ్రువచరిత్రము, ద్రౌపదీపరిణయము, భీమసేన
యము మొదలగు బహు గ్రంథములను రచించెను.

కాంగ్రెసుభవనము, మదరాసు.

ఆంధ్రకాంగ్రెసుభవనము, రాజమహేంద్రవరము. భవనదాత: శ్రీ అరవ తిరుపతిరాయలు

తెనాలిలో
కాంగ్రెసు
సువర్ణోత్సవము

వల్లూరు కేపల్లెపత్యాగమందిరమున కాంగ్రెసు సువర్ణోత్సవము

చెన్నపురమున
కాంగ్రెసు
సువర్ణోత్సవము

రాజాగారి కెదిర్ని రను సంకమ్మక్రింద వ్రాయబడు 'రాఘవరాజు సీమ'కై పితూరీలను తెలియగలదు చూడుఁడు.

(రాఘవరాజుకై పితూరీలలోని యంశములు)

"పెద్దాపురమునకు వుత్తరభాగమున పన్నెండు క్రోసులదూరమున జంగిలి పట్టినికొండలమధ్య కొన్నికొన్ని చిల్లరపల్లెలు వుంటూ వుండెగా అక్కడికి రాఘవరాజు అనే ఆయన పదిమంద్ని స్తోముకు చేస్కొని ప్రవేశించి ప్రబలుడై కొండపల్లెలుఅరణ్యప్రదేశము స్వాధీనం చేసుకొని అక్కడ వాళ్లవల్ల చిన్న పల్లెకు వరహా చొ॥ పెద్దపల్లెకు రెండేసి వరహాలు చొ॥ పుచ్చుకుంటూ పాశముల (పాశము = ఆధికారి) తర్వాత వచ్చినవారివద్దికి వచ్చి మంచిమాటలు ఆడుకుంటూ వుండేవారు... ......రాఘవరాజు అనే ఆయన 'రాజా వొమ్మంగి' అనే గ్రామంలో నివాసం చేసుకుని వుండడంచేత అతను ఆక్రమించుకున్న పల్లెలకు రాఘవరాజుసీమ అనే వక ప్రశిద్ధనామం యేర్పడ్డది. కొన్నాళ్లలో వుండడంచేత మన్యపురాజులు అనిపించుకున్నారు.

(ఈ రాజ వమ్మంగిని ఇపుడును రాజవమ్మంగియనే అందురు. ఇది జడ్డంగి కేడు మైళ్లుత్తరమున ఎల్లవరము (డివిజనులో) గలదు.

అయ్యనకు బల్ రాఘవరాజు అనేవక కొమార్డు వుండేవాడు, అయ్యన తండ్రిగారయ్న రాఘవరాజుగారు పోయ్నతరువాత క్రమక్రమంగా బల్యుషయి, సభాలుకు రేమి వారితరపున వచ్చిన కొాజాదారులకు రేమి స్వాధీనంకాక రాఘవరాజు సీమ అనే స్థలమును ప్రత్యేకం అనుభవిస్తూవుండేవాడు, అప్పటిలో 'షేక్ మహ్మద్ ఖాన్' వారు తమకాలూను కొంత ఫౌజును రాఘవరాజు సీమమీదికి పంపించినందులో వారికి స్వాధీనం కానందున్న శ్రీ పెదరాయపరాజుగారిని పిలిచి రాఘవరాజుసీమ మాకు స్వాధీనంఅయ్యినదికాదు. గనక్క మీరు కొట్టిసాధించి అనుభవించవలసినదని శలవ్వయిచ్చి ఫర్మానా వ్రాయించినందున్న శ్రీ పెదరాయపరాజుగారు సన ౧౦౯౫ ఫసలీ * ౧౫౭౬ శాలివాహనశకం 'రాక్షస' సంవ్వత్సరంలో విస్తరించి ఫౌజును తీస్కొని రాఘవరాజుసీమమీదికి వెళ్ళి అనేకవిధాల ప్రయత్నంచేసి బల్ రాఘవరాజు కొల్కు కొంతఫౌజును కొట్టి సికస్తుచేస్తిమీదట బల్ రాఘవరాజు స్వాధీనం అయి తేరుదస్తులోకివచ్చి సాలు ౧కి వొ. ౧౦౦౦ లు చొ. జమాబందీపయికం చెల్లించుకొనుచున్న ౫౦౦ మంది సిబ్బందితో నౌఖరీ చెయ్యడానికి వొందులకుంన్యూ్న వప్పుకుని ఖరారుణామావ్రాసి దాఖలుచేసి కొన్ని సంవత్సరములు పైకం చెల్లించి నవుకరి చేయుచు చనిపోయినాడు. ఆబల్ రాఘవరాజు కొమార్డు రాఘవరాజు' అనే అయ్న తండ్రివలెనే కొంత్తకాలంపెద్దాపురం జమీదారుగారి ఆజ్ఞలో తిర్గుతూ పయికం చెల్లించ్చి నవుకరి చేస్తూవుండేవాడు. తెదుపట స్థలం పంపాదనకర్త రాఘవరాజు అపుడు చాల దరిమిలాను వారి తంతీలుక్కు చివర రాఘవరాజు అనేకితాబు వాడకలో తెచ్చుకుంటూ ఆప్రకారమే వ్రాసుకుంట్టూ వుండ్డేవారు. ఈలాగు కొంత్తకాలం జర్గుతూవుండగా ౧౧౯౩ ఫసలీ ౧౬౦౮ శ, శాలివాహనశకం దుంద్దుభి సంవత్సరంలో........రాఘవరాజ సీమ మన్యపుస్థలంగనక్క పెద్దాపురపు జమీందారుగారికి స్వాధీనంగాక తిరగబాటు చేసినందున్న శ్రీ పెదరాయపరాజుగారు విస్తరించి జనమును స్తోముచేసి పంపించి వల్ రాఘవరాజును కొట్టివేసి స్థలం స్వాధీనచేసుకున్నమీదట వారి సన్నిహితజ్ఞాతి అయ్న పొట్రాఘవరాజు అనే ఆయన వచ్చి అనేక విధాల ప్రాధేయపడి కొంతకాలము నజరుదాఖలు చేసినందున్న ఆయనను యధాప్రకారం రాఘవరాజు సీమకు అధికారిని చేసి సాలు ౧కి వొ ౧౦౦౦ పుచ్చుకుంటూ ౫౦౦ సిబ్బందీచేతను నవుఖరీ చేయించ్చుకుంట్టూ వుండేవారు........"

పోట్రాఘవరాజుగారి కుమారుడు 'శరభరాజుగారు' కూడ రాఘవరాజు సీమను ఫాలింపుచు వత్సవాయివారికి లోఁబడి కొంత కాల ముండి పిమ్మట పితూరీని చేయఁగా, రాయ జగపతిరాజుగారు పితూరీ నణఁచి రాఘవరాజసీమను మూఁడు భాగములుగాఁ జేసి శరభరాజుగారి మంత్రియగు నెమలిల బాపన్నదొరకు రెండు భాగములును, సేనాని యగు 'బొగ్గుల గన్నంరెడ్డి దొర' కొక భాగము నిచ్చినట్లు గోదావరి డిస్ట్రిక్టు మాన్యూలువలనఁ దెలియుచున్నది. దీనికి తుల్యార్థ వాక్యమున

"గూడె మంతయును గగ్గోలుగా శరభభూ
పతిఁ గొట్టి వీరన్న ప్రభునికొసఁ"

అని కలదు. బాపన్నకు వీరన్న యను పేరుకూడఁ గలదేమో? మొత్తమునకు శ్రీ వత్సవాయి రాయ జగపతిరాజుగారు పాలించు కాలమున మూఁడు పితూరీలు జరిగియున్నవి. అందు బల్ రాఘవరాజు పితూరీ క్రీ.శ. ౧౬౫౪సం. రమునను, వల్ రాఘవరాజు పితూరీ ౧౬౬౦ సం. రమునను, శరభరాజు పితూరీ ౧౬౭౦సం.ర ప్రాంతమునను జరిగియున్నవి. పిమ్మట పెద్దాపురసంస్థానమును నాలవ తిమ్మ జగపతిరాజుగారు పాలించుకాలమున ౧౭౬౦-౧౭౯౭ సం. రముల నడిమికాలమున తోటపల్లి ముఠా నేలుచున్న 'జగ్గన్నదొర' పితూరీని రేపెను. ఇది క్రీ. శ. ౧౭౭౦ సం.రమున జరిగియున్నది.

ఆపితూరీని తిమ్మ జగపతిమహారాజుగారి సేనానియగు వత్సవాయి జగ్గరాజుగా రణఁచిరి. ఆయుద్ధమున జగ్గరాజుగారు గండ్రగొడ్డళ్ల నుపయోగించుటచే నాయనను 'గొడ్డళ్ల జగ్గరాజు'గా వ్యవహరించుచుండిరి.

పితూరీదారగు జగ్గన్నదొరను పాండ్రోలి యాతని జ్ఞాతియగు 'రాజన్నదొరకు' తోటపల్లిముఠాను, తిమ్మజగపతిమహారాజుగారు

* తేదీలు సరిగాలేవు. కాని ఆ తేదీల ననుసరించియే పితూరీ సంవత్సరాలు వ్రాసితిని.

సం.రమునకు ౨౦౦ కళువరహాలు పన్ను నిచ్చునట్లును ౫౦౦ మంది సిబ్బందిని కావలసినపుడు సిద్ధపఱచుటకును నిర్ణయించియిచ్చిరి.

ఈపితూరీ నణఁచుటలో నాకాలముననే చామర్లకోటలో నింగ్లీషువారు నెలకొలిపిన పటాలపు సిపాయీలనుగూడ శ్రీరాజావారు కోరుటచే నాంగ్లప్రభుత్వమువారు తోడుగ నంపిరి. పిమ్మట రాజన్న దొరయు ౧౭౮౦సం.రమున నొకపితూరీని లేపెను. దానిని గొడ్డళ్ల జగ్గ రాజుగారే యణఁచి ముఠాను స్వాధీనపఱచుకొనిరి.

అటుపిమ్మట ౧౭౮౧ సం. రమున 'మల్లు' దొరయనువాఁడు పితూరీని లేపి, పెద్దాపురసంస్థానపు గ్రామములను గవర్నమెంటు వారిగ్రామములను దోఁచుకొనఁగా నింగ్లీషుపటాలమునకు పెద్దాపురపు వారి సైన్యము తోడై యాతనిని రణనిహతుఁ జేసినట్లును తోటపల్లి ముఠాను ౧౭౯౩ సం.రమున ఎనుముల బాపన్నదొరకు సం. రమునకు ౧౦౦౦ కళువరహాలు పన్నునిచ్చులాగున పెద్దాపురాధీశులిచ్చినట్లును 'తోటపల్లి కైఫీయతు' వలనఁ దెలియనగుచున్నది.

మొత్తమునకు నాల్గవ తిమ్మరాజుగారి కాలమున జగ్గన్నదొర పితూరీ౧౭౭౦సం.రమునను, రాజన్నదొరపితూరీ౧౭౮౦సం.రమునను,

మల్లుదొర పితూరీ ౧౭౮౧ సం. రమునను మూఁడుపితూరీలు జరిగియున్నవి.

పిమ్మట ౧౭౯౭-౧౮౦౪సం.రముల నడిమికాలమున కోయదొరలు 'గోకవరము' సమీపమున (ఇది రంపకు సమీపము) నొక పితూరీని లేపగా రెండవ వత్సవాయి రాయజగపతిమహారాజుగారు ససైన్యులై స్వయముగ యుద్ధముచేసి యా పితూరీ నణఁచినట్లును ఆయుద్ధమున 'ఈటెల' నుపయోగపఱచినట్లును పద్యములు కలవు. ఆ పితూరీనాయకుల పేరు తెలియరాదు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే పద్యములను వ్రాయలేదు.

పిమ్మట ప్రసిద్ధికెక్కిన ౧౮౭౯-౮౦ సం. రపు 'రంప పితూరి' ఇందు కోయదొరల నాయకుఁడు ద్వారబంధము చంద్రయ్య. దీనిని గుఱించి గోదావరిజిల్లా గెజటియర్సున విస్తారముగ కలదు.

అది 'రంప'లోనె బయలుదేరుటచే రంప పితూరి యన నొప్పుచున్నది.

ఆ పితూరీ కాలమున రంపను స్వయముగాఁ జూచినట్టియు రావుబహద్దరు కందుకూరి వీరేశలింగముపంతులుగారి కాంధ్రమున స్వల్పకాలము గురువైనట్టియు * పన్నాల రామబ్రహ్మశాస్త్రిగారిట్లు రంపను వర్ణించియున్నారు:

ఉ. రంప గణింపరాని జనరాజిని జంపెడు దుంప కాకష్టిబిల్
గుంపులపెంపు సొంపణపఁ గూర్చిన యాజెము కొంప దొర్లమా
యింప జనించురొంప ధరణీశుల టొంప పితూరిదార్లకున్
సంపద లిచ్చి ప్రోచుటకు చాలిన మేరువుచెంప యిమ్మహిన్.

(ఇందలి 'టొంప' శబ్దమున కర్థము నిఘంటువులలోఁ గాన్పింపదు కాని గంజాముమండలమున 'టొంప' యన లొంగని పసువునకు పరుగిడకుండ మెడకుఁగట్టు గుదిగా వాడెదరు. ఆయర్థ మీపద్యమున సమర్థమయిరొ యున్నది.)

౧౮౭౯-౮౦ సం॥రపు పితూరిని బ్రిటీషు గవర్నమెంటువారి యణఁచిరి.

పిమ్మట భరతఖండమంతయు వినకరినొందిన 'అల్లూరి రా[…] రాజుగారి ౧౯౨౨-౨౩ సం॥ ప్రాంతమునందలి పితూరి.' దీనికిని రంప[…] సంబంధ మెంతమాత్రము లేదని యిదివఱకె వ్రాసితిని.

మొత్తమునకు పది పితూరీ లీక్రింద వివరించినవారి నా[…] కత్వమున నైయున్నవి.

పితూరీ కాలము	పితూరీ నాయకులు	పితూరీ నణఁచినవా[…]
1. క్రీ. శ. 1886	పేరు తెలియదు	కొటయ వేమారెడ్డి
2. 1657	బల్ రాఘవరాజు	వత్సవాయి రాయజగ[…] మహారాజుగారు
3. 1660	మల్ రాఘవరాజు	,,
4. 1670	శరభరాజు	,,
5. 1770	జగ్గన్నదొర	వత్సవాయి తిమ్మ[…] జగపతిరాజుగారు
6. 1780	రాజన్నదొర	,,
7. 1781	మల్లుదొర	,,
8. 1800	పేరు తెలియదు	వత్సవాయిరాయ జగపతిరాజుగారు
9. 1879-80	ద్వారబంధము చంద్రయ్య	బ్రిటీషువారు
10. 1922, 23	అల్లూరి రామరాజు	,,

* పన్నాల రామబ్రహ్మశాస్త్రిగారు తణుకు తాలూకా 'విప్పఱ్ఱు' నివాసులు. అత్తవారి యాస్తి కలియుటచే రాజోలుతాలూ[…] 'ఏనుగులమహలు' అను గ్రామమున నివసించి ౧౯౦౪సం. ర ప్రాంతమున 'ఎనుబది' యేండ్ల వయస్సున స్వర్గస్థులైరి. వీరు బహు గ్రంథ[…]లను రచించిరి. అందు (1) శంతను చరిత్ర, (2) కులకర్ణ విషాణము (3) పూచికపుల్ల శతకము అనునవి ప్రసిద్ధములు. రెండవ గ్రంథము ద్వ్యర్థికావ్యము. అది యొక రాజోద్యోగిని దిట్టుచు రామాయణకథ వచ్చునట్లు చెప్పినది; పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవి 'రావణదమ్మీయము' వంటిది; మూఁడవది వీరేశలింగము పంతులుగారు కోరగా వాకుధారను జెప్పిన యన్యాపదేశ శతకము. వీరు పంతులుగారి 'వివేకవర్ధనిపత్రికకు' ధాల వ్యాసములు వ్రాసియున్నారు.

మొదటి యెనిమిది పితూరీలలోను ధనవ్యయము దేశీయప్రభుత్వముల కెంతయయ్యెనో తెలియదు గాని ౧౮౭౯-౮౦ సం.రముల పితూరీకి రూ. ౭౫ లక్షలును, ౧౯౨౨సం.రపు పితూరీకిగూడ రూ. ౭౫ లక్షలును గవర్నమెంటువారికి వ్యయమయ్యెనను నైతిహ్యము కలదు. మొదటి యెనిమిది పితూరీల వ్యయము కలిపినను నిరువదిలక్ష లుండునా? కారణ మేమన కాంబయవేమని విడచిన లెక్కకు పెద్దాపురసంస్థానాధీశుల కంటె ద్రవ్య మెక్కుడిది ? ప్రాచీనులు బాహుబలముచేతనే శత్రులం జయించువారు గాని యంత్రపు టాయుధములు వారికి లేవు. గండ్రగొడ్డళ్లు, ఈటెలు, ధనుర్బాణములు మొదలగునవియే వారి యుద్ధపరికరములు. అల్లూరి రామరాజుగారి పితూరీయందు బ్రిటీషుభటులు మరఫిరంగులంగూడ నుపయోగించిరి. ఒకసారి ఫిరంగిని గాల్చుటకు కొన్నివందలరూప్యము లగునని విందుము.

ముత్తెమువలె పదిపితూరీలను జరిపించిన గోదావరీమండల మన్యప్రదేశము మహావీరక్షేత్ర మన నొప్పుగదా! ఆ వీరక్షేత్రమున నేకదేశమగు 'తోటపల్లె' యందు 'శాంత్యాశ్రమము'ను ఓంకార స్వాములవారు స్థాపించుట విచిత్రాంశమై యున్నది.

చమత్కారచాటువులు

దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి
(సంపాదకుఁడు)

నడవకయు నడచివచ్చితి
నడచిన నే నడచిరాను నడచెదనటులన్
నడపింప నడవనేరను
నడవడికలు చూచి నన్ను నడిపింపరయా!

పరువపుఁ జంద్రునికై వడిఁ
బరిమళజలరాశిలోనఁ బరితృప్తుండౌ
ధర మూఁడడుగుల నిలుచును
వరుఁడెవ్వఁడుఁగాఁడు,పద్మనాభుఁడు గాఁడున్.

కరచరణంబులు గలిగియుఁ
గరచరణవిహీనుచేతఁ గడు దుర్బలుఁడై
పరిభవ మందఁగఁ గనుఁగొని
శిరహీనుఁడు నవ్వె నిట్టి చిత్రము కలదే?

నేలం బడి పొరలాడును
గాలికి నో రావులించి గ్రక్కున మ్రింగున్
వాలమున మంట దుండును
పోలంగా దీనిఁ దెలుపు పురుషులు గలరే?

ఇనుఁ జూచిన వికసించును
మునుకొని శీతాంశుఁజూడ ముకుళించునయా
కనుఁగొనఁ గమలము కా దది
పనిగొని ముఖ్యముగనుండు పాంథులయొద్దన్.

పంచభాషాపద్యము

బావ మఱందిని గని యా
యావుల నోకదానిఁ దెమ్ము యనఁగా నపు డే
యావని యడిగిన నుడు గది
కావలయున్ భావ లైదుగా బుధు లెన్నన్.

దక్షిణధ్రువాన్వేషణ, పరిశోధన

(Discovery and Exploration of the South Pole)

పుట్రేవు సూర్యనారాయణ

౧

ధ్రువాన్వేషకుల కథలు తలచుకొన్నచో గుండె లదరును. ఈ యన్వేషణలో అనేకమంది నావికులు ప్రాణములు పోగొట్టుకొనిరి. కొందరు బ్రతికియున్నప్పటికి జీవితభాగ్యములను గోల్పోయిరి; వికలాంగులైరి. ఒక్కసారి ఈయన్వేషణలో ప్రవేశించినచో నావ్యక్తి దాని వదలదు, ప్రాణములైనను పోగొట్టును గాని. దీనియందలి యాకర్షణకు కారణము దైవమునకెరుక; మనుష్యమాత్రునికి గోచరముగాదు.

నౌకాయానమున పేరెక్కిన అన్ని జాతులవారు వారి నావికా ప్రముఖులను ధ్రువాన్వేషణకై పంపియుండిరి; వేనవేలు సొమ్ము వెచ్చించిరి. అమెరికా, జర్మనీ, ఇటలీ, ఫ్రాంసు, బ్రిటను, జపాను, ఆస్ట్రేలియా రాజ్యములన్నియు నీ ప్రయత్నములలో పాల్గొనియున్నవి. దుర్గమమగు దక్షిణధ్రువాన్వేషణగౌరవము నార్వేవారికి దక్కినది. ఉత్తర ధ్రువాన్వేషణగౌరవము అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల వారికి దక్కినది.

౨

౧౭౬౮-వ సంవత్సరములో రాయలుసొసైటీవారు కెప్టెనుకుక్కు అనే నావికుని శుక్రగ్రహపరివర్తనం పరీక్షించుటకు దక్షిణార్ధగోళమున ప్రయాణముచేయ నియమించిరి. ఇది వీనియాత్రకు ప్రధానకారణము. దీనితోపాటు నెరవేర్పవలసిన మరికొన్నివిధులు వీనికి నియమించిరి. ప్రధానకర్మము నెరవేర్చి ఇంకను దక్షిణమునకు ప్రయాణము చేయవలయును. ౪౦° ద. వరకు ప్రయాణముచేసిన మార్గమధ్యమున నేకఖండపు భూభాగము కనబడవచ్చును. అట్లు కనబడకపోయినను, జానివియమైన సూచనలు లేకపోయినను, ౩౫° ౪౦° ద. అక్షాంశలమున్న పశ్చిమముఖముగా ప్రయాణంచేయవలసియున్నది. అప్పటికిని ఏ భూభాగము కనబడకపోయినచో టాస్మనుకనిపెట్టిన న్యూజీలాండు తూర్పుతీరమునకే ప్రయాణముచేసి, ఆ భాగపు అక్షాంశ, దీర్ఘాంశలు సరిగా నిర్ణయించి, అంతర్భాగము నెంతవరకు పరిశోధింపగలరో అంతవరకు పరిశోధించవలసియున్నది. వీనికి పూర్వ మీభాగములకు ప్రయాణముచేసియున్న ఫ్రెంచినావికుల వృత్తాంతము కుక్కునకు సాహాయ్యముచేసియున్నది.

౧౭౬౮ సంవత్సరము ఆగస్టు ౨౬-వ తేదీని బయలుదేరెను దక్షిణయాత్రకు. జూను మూడవతేదీకి ‘ తాహైటీ ’ ద్వీపములను చేరెను. చేరి తన డైరీలో నిదానముగా వ్రాసియున్నాడు. "పరిస్థితులన్నియు ప్రధానవిధికి అనుకూలముగా నున్నవి. ఆకాశం స్వచ్ఛముగా నున్నది. శుక్రగ్రహపరివర్తనం కనిపెట్టుటకు సర్వము వీలుగానున్నది."

సకాలంలో న్యూజీలాండు చేరగలిగెను. అప్పటినుండి దక్షిణంగా ప్రయాణంచేసెను. తర్వాత ఉత్తరముఖముగా తిరిగి ఉత్తర ద్వీపమువరకు పోయెను. తనుపరి దక్షిణద్వీపము చుట్టి తిరిగెను. కుక్కు న్యూజీలాండు ద్వీపముగాని దక్షిణఖండముయొక్క భాగముగాదని నిర్ణయించెను.

కుక్కు చేసిన రెండవయాత్రలో అంటార్కిటికా విషయమైన కొన్ని విషయములు స్పష్టపడినవి. మొదట సిడ్నీపోర్టు మార్గమున ప్రయాణముచేసెను. అప్పటినుండి తూర్పుగా దక్షిణసముద్రంలో ప్రయాణంచేసెను. ఖండముగాని, ద్వీపమేదైన గాని కనబడలేదు.

ఆరువారములు దక్షిణసముద్రములో నీటు నటు ప్రయాణం చేసినాడు; న్యూజీలాండు దక్షిణభాగముచేరెను. తనకు అప్పటినుండి దక్షిణమునకు పోవుట అపరిస్థితులలో ప్రమాదమని తెలిసికొనెను. అచ్చట ఆవరించియున్న హిమము ధ్రువమువరకు వ్యాపించియుండ వలెనని యూహించెను. డైరీలో నిదానముగా వ్రాసియున్నాడు: "ఈ ప్రాంతమున భూభాగ మొకటి యున్నను దానికి ఏవిధమైనసత్కలు కనబడుటలేదు. కాని యీ హిమమువెనుక కొంత భూభాగ ముండవచ్చును. అట్లున్నను, అది ప్రాణికోటి జీవితమునకు నివాసయోగ్యము గాదు." ఇంటికి తిరిగిపోయెను. ప్రయాణాంతమున తన డైరీలో

నిర్దిష్టముగా మరల వ్రాసినాడు: "ధ్రువసమీపమున భూభాగమున్న దనుట నిర్వివాదాంశము. వానిలోని కొన్ని భాగములు మేము చూచితే యూహింపవచ్చును. అధిక శిలలు, ద్వీపసమూహము, తేలియున్న హిమ శిలలు ఈ విషయమును చెప్పక చెప్పుచున్నవి."

ఇతడు దక్షిణఖండమనుగాని, అంటార్కిటికానుగాని చూడ లేకపోయినను కొన్ని ముఖ్యవిషయములు స్థిరపరచినాడు. అతి శీతల ప్రదేశమున దేహస్వస్థత చెడకుండ ప్రయాణముచేయుట అసంభవము గాదు. అతని ప్రయాణములలో చనిపోయినవారిసంఖ్య మిక్కిలి తక్కువ. అపాయము లేవియూ సంభవించలేదు.

౩

కుక్కు తరువాత సుమారు ఏబదిసంవత్సరములవరకు దక్షిణ ధ్రువమును గురించి ఆలోచించినవారు లేరు. ఈలోపున వెల్లింగ్సు హాసను కొంతపాటుపడెను. ఇతడు రష్యాదేశస్థుడు. బయలుదేరి ౧౮౧౯ సంవత్సరములో దక్షిణజార్జియాను చేరినాడు. అచ్చటినుండి సాండ్విచ్ ద్వీపసమూహముచేరి, తరువాత ౬౦° ద. రేఖ వెంబడినే తూర్పుగా ప్రయాణముచేసి అంటార్కిటిక్ మహాసముద్రమును చుట్టి, బయలుదేరినచోటు చేరుకొనెను. కుక్కుకంటె ఒకడిగ్రీ యెక్కువ దక్షిణంగా ప్రయాణంచేసెను. అంతకంటె దక్షిణధ్రువమున కెక్కువ సమీపముగా పోలేదు.

ప్రయాణాంతమున నీతనికి పామరు అనే వర్తకునితో పరిచయము కలిగినది. అతనితో ప్రస్తావింపగా నతడు షెట్లెండు ద్వీప ప్రాంతము సాంతముగా తెలిసినవానివలె కనబడెను. వెల్లింగ్సు హాసను ఆశ్చర్యపడెను. దక్షిణఅమెరికా తీరమునుండి వాండ్రు ఆ భాగము నకు పోవుట వాడుక. పామరుమొదలైనవా రందుచే కుక్కు వెల్లింగ్సుహాసనులు చూచినవానికంటె ఎక్కువ చూచియు న్నారు. కాని వా రెరిగిన విషయములు రహస్యముగా నుంచి యున్నారు.

వెల్లింగ్సుహాసనుతర్వాత మరికొందరు ప్రయాణికులు అంటార్కిటిక్ వలయమునకు దక్షిణమున, ఎండరుబీలాండు (౧౮౩౧) కెంపులాండు (౧౮౩౪), అడిలైదులాండు (౧౮[illegible]) కార్లెసిద్వీపము మొదలైన భూభాగము లున్నవని కనిపెట్టిరి.

౪

ఇంతటితో యూరోపు, అమెరికాలలోని ప్రజలయందు పరిశోధనాభిలాష పట్టరాకుండెను. అందుచేత ననేకములు అంటార్కిటిక్కు ప్రయాణములు సమకూర్పబడినవి.

ఈ ప్రయాణములలో "విల్కిసు" ప్రయాణము ముఖ్యమైనది. (౧౮౪౦)లోనూర్పుదిక్ప్రదేశపువ్యాపకను సరిగా నిర్ణయించ గలిగినాము. వాయువులు, సరిహద్దులు మిక్కిలి నిర్దుష్టముగా గుర్తించగలిగెను.

ఆ భాగములలో రక్తముసహితము శరీరములో పేరుకొని పోవునంతటి హిమ ముండును. అట్టి ప్రదేశములలో ౨౦౦౦ ల మైళ్లు ప్రయాణము చేసినవాని ఖ్యాతికి అంతములేదు.

అన్నిటికంటెను ముఖ్యమైన ప్రయాణము 'రాసు' ప్రముఖునిది (౧౮౪౦–౪౩). అతని ఓడపేరు టెరరు (Terror). ఇది దాని సార్థ నామము. సముద్రం దీనిని చూచి భయపడినదనవచ్చును. ఇతనిప్రయా ణమునకు ముఖ్యోద్దేశ్యము కాంతత్వము (Magnetism) విషయమై కొన్ని పరిశోధనలు వేర్వేరు అక్షాంశములపై గావించి, కాంతధ్రువ ము (Magnetic Pole) ను కనుగొని గుర్తించుట. ఇందుల కితడు మూడుప్రయాణములు కావించెను. ఇట్టి శాస్త్రీయ పరిశోధనలకు (Scientific Observations) తోడు ఇదివరకే కనిపెట్టబడిన ధ్రువ ప్రాంతములకు విక్టోరియాలాండును చేర్చెను. పూర్వపు యాత్రికుల కంటె ఎక్కువ సమీపముగా ధ్రువము చెంతకు పోగలిగెను.

౫

ఇంతటితో ౧౯ వ శతాబ్ది అంతమొందెను. ౨౦ వ శతాబ్ది లోనే సరియైన పరిశోధనలు జరిగినవి. 'స్కాటు' అనే పరిశోధక నాయకుడు ౧౯౦౧ సంవత్సరము అగస్టునెలలో ఇంగ్లాండునుండి బయలుదేరెను. ఆరునెలలలో 'అడేరు' అగ్రమును సమీపించెను. 'రాసు' సముద్రమును పరిశోధించెను. కింగ్ యెడ్వర్డు సెవెంతులాండు కనిపెట్టెను. ఆసముద్రపు తూర్పుతీరమును చేరి ఎరిబిరస్, టెరర్ అనే పర్వతములు ప్రత్యేకద్వీపములే గాని, యితని·పూర్వు లనుకొనినయట్లు అంటార్కిటిక్ భాగములు కావని స్పష్టపఱచెను. అనుచరులతో కలిసి విక్టోరియాలాండు హిమభూమిపై కొంతదూరము ప్రయాణము చేసెను. స్లెడ్జి బండ్లమీద మరికొంతదూరము ప్రయాణంచేసిరి. ఇట్లు అంటార్కిటికా భూభాగపుటెత్తరి కొంతవరకు చూడగల్గిరి.

ఇతనితర్వాత నల్లు రోకరితర్వాత నింకొకరు నాల్గు అయిదు సంవత్సరములలో ప్రయాణంచేసిరి. ౧౯ వ శతాబ్దంలో అంటార్కిటికా విషయమై తెలియని కొన్ని సంగతులు బైటపడెను. కాని పరిశోధకులు చేయవలసినపనులన్నియు నట్లేయున్నవి. 'రాసు' నావికుడు కనుగొనబోయిన కాంతధ్రువము ఎవ్వరును చేరలేదు. దక్షిణ ధ్రువము నెవ్వరును కనుగొనలేదు. అంటార్కిటికా అజ్ఞాతముగనే యున్నది. అది యేకఖండమా, లేక మరికొంద ఱూహించినట్లు రెండుదీవులా అను విషయము ఇంకను తేలలేదు.

౧౯౦౮ సంవత్సరములో నొక విషయము తేలియున్నది. "షాకిలుటను" అనే నావికుడు వాని యనుచరులతో కలిసి కాంత ధ్రువము చేరగల్గెను. (౭౦° ౨౫' ద; ౧౫౫° ౧౬' తూ) దక్షిణధ్రువం చేరుటకు తీవ్రప్రయత్నం చేసెను. ఫలసిద్ధిలేదు. ౮౮° ౨౩' ద. వరకు పోగల్గెను. కాని భోజనసంభారము లయిపోయెను. శీతగాలు లతితీవ్రముగా వీవప్రారంభించెను. కాని తగిన యేర్పాట్లతో ప్రయా

త్నించినచో దక్షిణధ్రువమును చేరుట అసంభవముకాదని ప్రపంచలోమునకు స్పష్టపరిచెను. షాకిలుటను తన చివర ప్రయాణమున జార్జియాలో చనిపోయెను. వాని జ్ఞాపకార్థమై నేటికిని అచ్చట రాతికట్టడ మొకటి యున్నది.

దక్షిణధ్రువమును చేరు గౌరవము అముండ్సెనుకు దక్కె అదృష్టమున్నది. ఇతను ఉత్తరధ్రువం విషయంలో కూడ పేరు పొందినవాడే! ఇతను తన జీవితమును ధ్రువముల పరిశోధనకే ఆహుతిచేసెను. శీతకాలమును వేల్సు అఖాతములో గడిపి, దక్షిణంగా ప్రయాణము చేసెను. ౧౯౧౧ సంవత్సరము డిశంబరు నెల ౧౪ వ తేదీని దక్షిణధ్రువము చేరగలిగెను. ఇంతకుపూర్వ మెవరును చూడని భాగములు కొన్ని చూచెను. ఖండపుటోపరి భాగమును కొంతవరకు పరిశోధించగలిగెను. అన్నిటికంటెను ముఖ్యమైన విషయము - దక్షిణధ్రువము భూభాగమునకు మధ్యమన్నదిగాని ఉత్తరధ్రువమువలె మహాసముద్ర మధ్యమున లేదని స్పష్టపరచినాడు.

ఐరోపాలో అర్. యఫ్. స్కాటు పేరును వినని వారుండరు. దక్షిణధ్రువమును మొదటచూచు పేరు ఇతనికి రావలసినదే! కాని దురదృష్టవశమున అముండ్సెనుకంటె ౩౨ రోజులు దక్షిణధ్రువమును చేరుటలో ఆలస్యమయ్యెను. దారిలో ఓట్సులాండును కనిపెట్టెను. వాని యనుచరులందరును దారిలో చనిపోయిరి. చివరకు తానుకూడ దారిలో చనిపోయెను. ౧౯౧౨ సంవత్సరము మార్చి నెల ౨౯వ తారీఖున తన డైరీలో నీవిధముగా వ్రాసియున్నాడు. ఇవి వానితుది పలుకులు. " ఈ ప్రయాణ ఫలితం విషయమై నాకు విచార మావంతయు లేదు. ఇంగ్లీషువారొకరికొకరు సాహాయ్యం చేతురనియు, అష్టకష్టములు పడుచున్నను ధైర్యమువిడువక ప్రాణములు సమర్పింపగలరనియు విదితమైనది. ఈ ప్రయాణమున నిట్టకష్టము లున్నవని మాకు తెలియకపోలేదు. ప్రాణభయ మున్నదనియు తెలియకపోలేదు. ఇవన్నియు తెలిసియున్నను కీర్తికాంతకై యీ ప్రయాణము చేసియున్నాము. దైవికమునకు వగవబనిలేదు. కంఠమున ప్రాణము లున్నంతవరకు చేయసాధ్యమగునది చేయ నిశ్చయించుకొంటిమి"

ఈ వాక్కులు పరిశోధకులకు ఇంకను ఉత్సాహమును గలుగజేసినవి.

ఇంతవరకు అంటార్కిటికా యొక్క అభ్యంతరములు చూచుట పడలేదు. ౧౯౨౧ సంవత్సరము షాకిలుటను తిరిగి 'క్వెస్టు' అనే ఓడలో బయలుదేరెను. ఎండర్బీలాండు తీరమును పరిశీలించి దక్షిణ షెట్లెండు ప్రాంతపుసముద్రమును సంపూర్ణముగా పరిశోధింప తలచుకొనెను. కాని ప్రయాణమధ్యమున సౌతు జార్జియాలో చనిపోయెను (౧౯౨౨).

ఇతని తరువాత 'వెల్డు' అనే యితని యనుచరుడు మిగిలిన యత్నమును సాగించెను. ఇతడు హిమవ్యాపన అభ్యంతరములు, వైశాల్యము, లక్షణములు కనుగొనెను. ౧౫౦° తూర్పు మొదలు ౫౨° పశ్చిమము వరకును, ౬౩° దక్షిణము మొదలు ౮౦° ద. వరకు హిమము వ్యాపించియున్నదని నిర్ణయించెను.

౬

అంటార్కిటిక్కు పరిశోధనకు అంతములేదు ; జరుగుచునే యున్నది. ౧౯౨౮, ౧౯౨౯ సంవత్సరములలో ధ్రువప్రాంతపరిశోధనకు నాల్గు ప్రయాణములు జరిగినవి. ఈ ప్రయాణములు ప్రాగయోగ[illegible]పై జరుగలేదు. అప్పటికి వాయువిమానము లింకుల ఉపయుక్తము లోనికి వచ్చినవి. ౧౯౨౯ లో బైర్డువైమానికుడు చేసిన వాయు ప్రయాణము మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. ఇతడు వేల్సువేలో బయలుదేరి, మేరీబైర్డులాండు శోధించి, దక్షిణధ్రువముచేరి తిరిగివచ్చెను.

'విల్కిన్సు' వైమానికుడు ప్రయాణముచేసి, శోధించి గ్రాహాంలాండు అనబడునది అంటార్కిటికా యొక్క అగ్రభాగము గాదు, రెండుద్వీపములు అని నిర్ణయించెను. గ్రాహాంలాండుకు దక్షిణమున 'హెరస్టులాండు' అను ఒకభూభాగమున్నదని కనిపెట్టెను.

తరువాత వైమానికులు కెంపులాండుకు తూర్పుగా మాక్ రాబర్ట్సన్ లాండ్, యెండర్బిలాండుకు పశ్చిమంగా క్వీనుమాడ్ లాండు, ప్రిన్సుహ్యారాల్డు లాండు ఉన్నవని కనిపెట్టి, సముద్రగర్భ పరిశీలనాశాస్త్ర (Oceanography) విషయములను కొన్నిటిని నిర్ణయించిరి.

౧౯౩౧ సంవత్సరమున "నార్వేజియా" విమానము అంటార్కిటికా ఖండమును ఒకమారు చుట్టినది. ఈ ప్రయాణవిషయములు సవిస్తరముగా "స్కాటుపోలారు రిసెర్చి ఇన్‌స్టిట్యూటు" అనువారు "పోలారు రికార్డు అనే పేరుతో ౧౯౩౨ సంవత్సరమునుండి ప్రకటించుచున్నారు. వీనినుండి అనేకముగు విషయములు తెలిసికొనవచ్చి యున్నవి.

ఈ విధముగా అంటార్కిటికాతీరరేఖ యేర్పడుచున్నది. ఒక్కొక్క నావికుడు వేసిన యంచనాలలోని లోపములు క్రమక్రమముగా తేలుచున్నవి. అందుచే మొదటినావికులు మేధావంతులు కారను యొక తెలివితక్కువతనము. అప్పుడున్న పరికరములతో నామాత్రము నిర్వహించుటయే అధిక్యత. వా[illegible] ఇంతవరకు రాగల్గినది. పరిశోధనాప్రపంచకములోని తప్పొప్పులు తప్పవు.

భీమరాజు - గోకర్ణుఁడు

శేషాద్రి రమణకవులు

శ్రీ ననుమకొండలోని రుద్రదేవుని శాసనమువలన భీమరాజు, గోకర్ణుఁడు అను నిరువురు వ్యక్తులు మనకుఁ బరిచయములగుచున్నారు. వీరెవరు? వీరి రాజధాని యేది? వీరినిగూర్చిన ప్రత్యేకచరిత్ర మేదియును సంశోధనమునఁ దెలిసిన పరికరములు నిజాము రాష్ట్రమునఁగల అజ్ఞాత శాసనసముదాయమున మరుఁగుపడియున్నవి. వాని నాధారముగఁ జేసికొని ఈ వీరపురుషుల జీవితచరిత్రము సంగ్రహముగాఁ దెలుపుటయే ఈ వ్యాసరచనోద్దేశము.

భీమరాజు పెద్దవాఁడు. అతని సహోదరుఁడు గోకర్ణుఁడు. వీరు ఆంధ్రచోడవంశమునకుఁ జెందినవారు. తమ కులగోత్రాదికములను వీరిరువురును గలిసి మహబూబునగరుజిల్లాలోని అమరాబాదు తాలూకా మామిళ్ళపల్లిలోని నృసింహాలయమున నొకశాసనమున స్థాపించిరి. అందు ఈ క్రింది చరిత్రాంశములు గలవు:

"శ్రీ వాంగుఁ వంశతిలకః కలికాలకర్ణో
గోకర్ణ ఇత్యభిధయా భువనైకవీరః,
యో మిత్రమండల అపత్రప వీక్షయుద్ధే
ముక్త్వాంగతోఽపి ఘనరావ మ్భృతో కదాచిత్.

అథాభూ న్మదయాదిత్య స్తస్యానంద స్సుత స్సుతః
చోడవంశ్యోత్తమో యస్య మహీ యా ఖచితాకృతా.
తస్యైవ స్వసుతం దేవం ధార్మికత్వం కిముచ్యతే,
ప్రాప్తాయుద్ధే మృతే తస్య మితై ర్భి పుణ్యాంకసూరిక.
అథ తత్పుత్రి పకు త్రిత్రిగ ప్రసురా తేజసః,
భీమగోకర్ణ భూపాలౌ సూర్యచంద్రా వివోదితౌ.
నిస్సీమ ప్రేమబంధేన సమానసుభయో ర్వయోః,
ఏకాత్మత్వమనుప్రాప్తౌ లోకా దృశ్యా పురస్సరౌ."

ఈ శాసనమునందుఁగల చరిత్రాంశము లింతవఱకే. శకాబ్దము లేదు. "విశంతిర్కాఁ త్తికేమాసే విసుద్ధేద్వాదశీతిథౌ" అని సంవత్సరాదికము మాత్రము సూచింపఁబడినది. పైశ్లోకములవలన ఈ క్రింది వంశవృక్షము నేర్పడుచున్నది.

సూర్యుని వంశమునందు గోకర్ణుఁడు
|
ఉదయాదిత్యుఁడు
|
భీమరాజు — గోకర్ణుఁడు

భీమరాజు తుమ్మటి గ్రామమునందలి కాలువను, గోకర్ణుఁడు మంచికంటి గ్రామభాగమును వృహారికి సమర్పించిరి. ఇందుమూల పురుషుఁడగు మొదటిగోకర్ణుఁడు కలికాలకర్ణుఁడు చోడవంశమునకుఁ గీర్తి కలిగించినవాఁడు. గోకర్ణ ద్భుందవ్ప్స, నాగేంద్రుని శివ్యతీర్థము లోనగునవి ఈ మొదటి గోకర్ణునకు సంబంధించినవి కావచ్చును. ఉదయాదిత్యుఁడు చరిత్రప్రసిద్ధుఁడు. రుద్రదేవుని శాసనమునందు ప్రోలరాజును ప్రశంసించు భాగమున ఈ యుదయరాజు ప్రశంస యీ క్రిందివిధముగాఁ గలదు:

"మోహం గోవింద తేరవుం కుంతసరసుకల్లోగ్రధారో ల్లసత్
ధారాపాతనిపాతనైకచతురం గోవిందరాజాహ్వయం,
బద్ధ్వా ముక్తవతోదయక్షితిభృతే రాజ్యం దదౌ లీలయా"

ప్రోలరాజు వీరుఁడగు * గోవిందరాజును బంధించి విడిచిపెట్టి యాతనిరాజ్యమును ఉదయరాజునకు నొసంగెను. ఈ యుదయరాజే మామిళ్ళపల్లి శాసనములోని ఉదయాదిత్యుఁడు. గణపేశ్వరము శాసనములోని ప్రోలరాజు ప్రశంసయందుఁగల "కేచిత్ స్వస్వపదేషు యేననిహితా శ్చోడోదయక్ష్మాపవత్" అనుభాగముగూడ నీ యుదయాదిత్యునకన్వయించునదే. ఆంధ్రచోడవంశజుఁడును, వీరుఁడును నగు ఉదయాదిత్యుఁడు పశ్చిమచాళుక్య సామ్రాజ్యము క్షీణించిన పిమ్మటఁ గాకతీయచక్రవర్తియగు ప్రోలరాజునకులోఁబడి రాజ్యము పాలించుచు రాజద్రోహియగు గోవిందరాజు శిక్షితుఁడైన పిమ్మట నతనిరాజ్యమునకుఁ గూడ ప్రభువైనాఁడు. ప్రోలునియనంతరము రుద్రదేవుఁడు రాజ్యమునకు వచ్చినపుడు ఉదయాదిత్యుని కుమారులగు భీమరాజు, గోకర్ణుఁడు పిత్రృరాజ్యమునకుఁ బరిపాలకులైరి. కొంతకాల మీ సోదరు లిరువురు ఏకభావముతో శివకేశవులవలెఁ గలసి యుండిరి. పిమ్మట నెవరికి

* ఈ గోవిందరాజు కేయూరునకు ౨౦ మైళ్ళదూరమునఁగల అమ్మాపురము పాలించినరాజనియు, ఇతఁడు బలవంతుఁడై ఉదయరాజు రాజ్యమును హరింపఁగాఁ గాకతి ప్రోలరాజు వానిజయించి ఉదయాదిత్యునికిఁ దిరుగ రాజ్యము నొసంగెననియు, కోట్రాజు భరతయ్యగారను పరిశోధకులు దెలుపుచున్నారు.

వారుఁ జేరి ధర్మములు గావించిరి. అందు భీమరాజు శాసనములు లభింపలేదుగాని గోకర్ణుని శాసనములు మాత్రము అందందు గోచరించుచున్నవి. గోకర్ణుఁడు దయాసత్యశౌచసంపన్నుఁడగుటచే దుర్మార్గుఁడగు భీమరాజును వ్యతిరేకించెను. తత్ఫలితముగా రుద్రదేవుని శాసనమందలి ఈక్రింది శ్లోకానుసారముగ దుర్మరణము నొందెను.

"అభీమేన భీమసహితేన దయేనహీనో
గ్రస్తో మయూర గృహమూమకవత్ క్షణేన,
మార్జారడింభకవరేణ మహాంధకారే
గోకర్ణనామభుజగో భువి శూరమానీ."

భీమరాజునకుఁ గల విశేషణములలో "హన్తా భ్రాతృవరస్య భోజనవిధౌ" అనునది యొకటి. కాన భీమరాజు గోకర్ణుని భోజనకాలమున నమ్మించి చంపినది వాస్తవము. ఇంతటితో గోకర్ణుని చరిత్రము సమాప్తమైనది.

భీమరాజు సోదరుని రాజ్యము నాక్రమించుకొనినాఁడు. అంతఁ బోక పితృమరణానంతరము అతని భార్యలలో నొకతెను (పినతల్లిని) ఉంపుడుకత్తెను జేసికొనినాఁడు. దురాశాపరవశుఁడై పరరాజ్యములకుఁ జేయి చాచినాఁడు. చిన్నచిన్న సామంతరాజులఁ జిరుగఁదీసి కాకతీయ సామ్రాజ్యము నేలు రుద్రదేవచక్రవర్తికిఁ దిరుగఁబడినాఁడు. (చూ. అనుమకొండశాసనము ౨౦-౨౧ శ్లో) అంతియగాక రుద్రదేవుని పరాక్రమమునకు వెఱచి మరణించిన చోడోదయుఁడగు తైలపుని రాజ్యమును దనరాజ్యములోఁ గలుపుకొన్నాఁడు. అందులకై రుద్రదేవుఁడు భీమరాజును వధించి తద్రాజ్యము గైకొనవలసిన యవసరము తటస్థించినది. భీమరాజు రుద్రదేవుని ధాటికి వెఱచి మరణించిన తైలపదేవుని రాజ్యమును హరించెనని ఈక్రింది శ్లోకమువలన స్పష్టపడుచున్నది:

'యాతేఽపి తైలపనృపే దివమస్య భీత్యా
సర్వాతిసారకబలీకృతగాత్రయష్ట్యా,
శ్రీరుద్రదేవనృపతేః పృథువిక్రమస్య
భీమోఽపి రాజ్యపదవీం క్షణికాం స భేజే.'

ఇట రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థియై యాతనిధాటికి మరణించిన తైలపదేవుని వృత్తాంతము గ్రహించినగాని భీమరాజు చరిత్రము సంపూర్ణము గాదు. హనుమకొండశాసనములో నొక తైలపదేవుని ప్రశంస ప్రోలుని చరిత్రమునఁ గలదు. ప్రోలరాజు చాళుక్యచూడామణియగు తైలపదేవుని బంధించి భక్త్యనురాగములచే విడిచెను. ఈ చాళుక్య తైలపదేవుఁడును, రుద్రదేవుని ధాటికి వెఱచి మరణించిన తైలపదేవుఁడును భిన్నవ్యక్తులు.

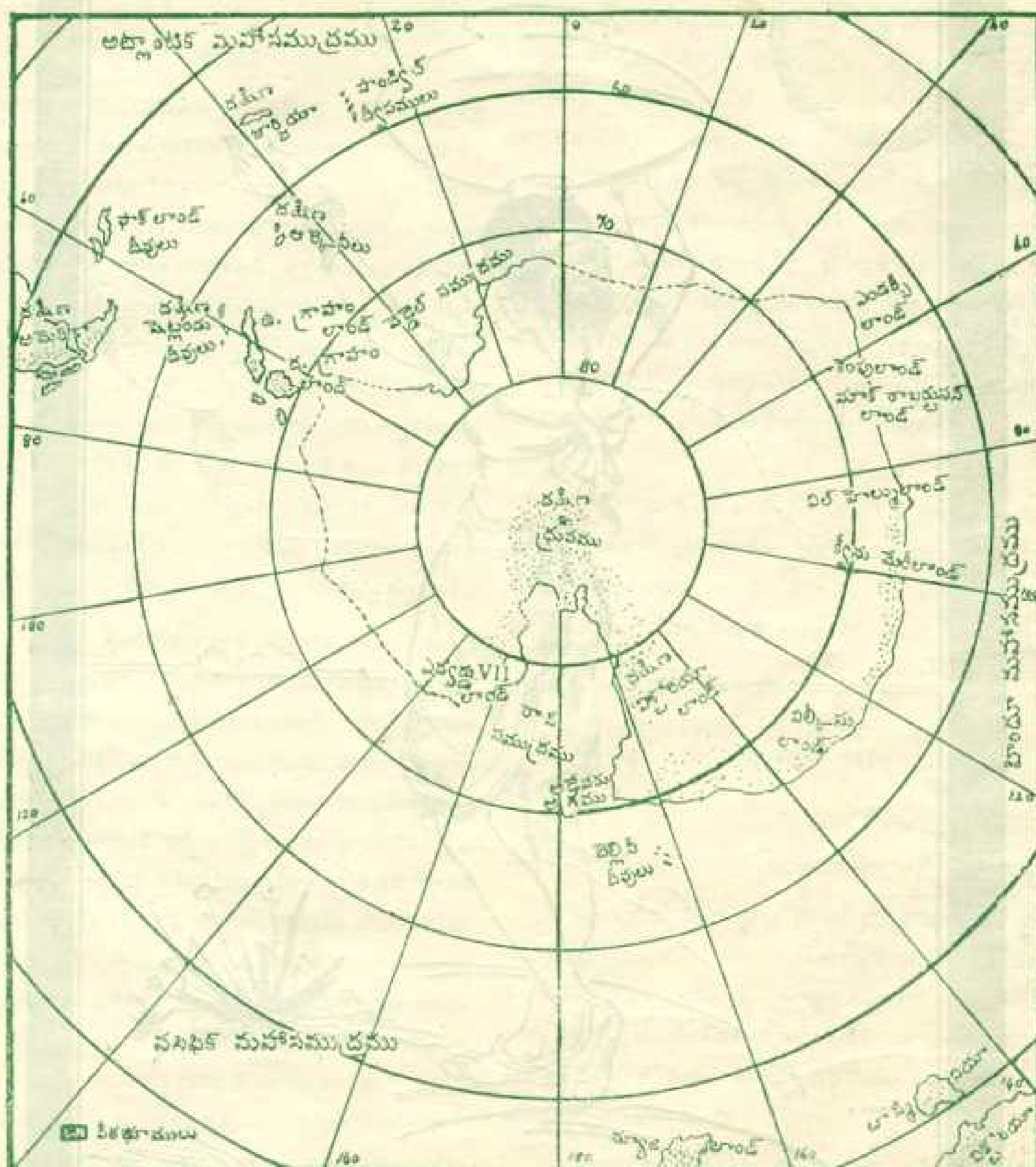
ప్రోలరాజునాఁటి చాళుక్యచూడామణియగు తైలపుఁడు ఆఱవవిక్రమాదిత్యునకు మనుమఁడు, మూఁడవసోమేశ్వరుని తనయుఁడు. ఈతనిని మూఁడవతైలపదేవుఁడని యందురు. ఈ తైలపదేవుఁడు క్రీ. శ. ౧౧౪౯ నుండి ౧౧౬౩ వఱకు రాజ్యమును పాలించినాఁడు. క్రీ. ౧౧౫౭లో కాలచుర్యవంశజుఁడును, సామంతుఁడును నగు బిజ్జల వీ తైలపుని రాజ్యము నూడలాగుకొని దూరముగఁ బోఁదోలెను. అంత తైలపుఁడు తొలుత ధార్వాడమండలములోని అన్నిగిరిలో నుండి రాజ్యము నేలకొల్పెను. బిజ్జలుఁడచటకును వచ్చి ముట్టడించుటచే నారాజ్యము వదలివేసి ఇంకను దూరముగనున్న వనవాసిలో రాజ్యము నెలకొల్పి క్రీ. శ. ౧౧౬౩ లో మరణించినాఁడు. హనుమకొండ శాసనము క్రీ. శ. ౧౧౬౨ న నెలకొల్పఁబడినది. అందంతకు నెంతో ముందు గతించినటులఁ జెప్పఁబడిన తైలపుఁడింకొక వ్యక్తియై యుండును. ఆ వ్యక్తిరాజ్యము భీమరాజు ఆక్రమించుకొనుటకుఁ దగినదై యుండవలయును. ఉపలబ్ధములగు సాధారములచే నిరూపించిన తైలపుఁడెవరో తెలిసికొనుట కవకాశములు గలవు.

రుద్రదేవుఁడు అనుమకొండరాజ్యమును పాలించుకాలమున చోడవంశజుఁడు, భీమరాజునకు జ్ఞాతికుటుంబములోనివాఁడును తైలపదేవుఁడనురాజు కోదూరు రాజధానిగఁ జేసికొని పరిసర భూభాగములను పాలించుచుండెను. భీమరాజు రాజధానియగు వర్ధమానమునకు ఈకోదూరునకు నాలుగామడలదూరము. ఇరువురిరాజ్యములకును సరిహద్దు ఒకటియే. త్రిభువనమల్లదేవుని సామంతుఁడు చోడవంశజుఁడగు తైలపదేవుఁడు చందలదేవికి భర్త. వీని పట్టపురాణి లక్ష్మీదేవి. కుమారుఁడు పెమ్మనడిదేవుఁడు. కోడలు బీరి... బూదపూరులోనను, నెక్కొండయందును విక్రమశకవర్షములు ... ప్లవసంవత్సరము శ్రావణ అమావాస్య ఆదివారమునందు శాసనము నెలకొల్పుచు తైలపదేవుఁడు తాను చోడవంశజుఁడననియు, కోదూరు తన రాజధానియనియుఁ జెప్పుకొనినాఁడు. ఈ తైలపదేవుఁడు చోడవంశదవపవన, ప్రోరమటేయకరనాది బిరుదములను బూదపూరు నెక్కొండశాసనములలో పలుమఱుఁ జెప్పుకొనెను. ఈ రెండు శాసనములందును కోదూరు తన రాజధానియనియు, కందూరులోని భూ... రామేశ్వరునకు దానముగ నిచ్చితిననియు వాకొనుటచే నీతఁడు రాచూరుమండలములోని కొంతభాగమునకును, వర్ధమానపురము పరిసరములలో నున్న కందూరువఱకును రాజని తెలియును. ప్రోరమటేయ... యను విశేషణముచేఁ గాకతిప్రోలరాజున కితఁడు ప్రత్యర్థిగ ... యాతని నెదిరించినకతన యనంతరము రుద్రదేవునకుఁగూడ విరోధి బరిణమించెనని విశ్వసింపవచ్చును. కావుననే రుద్రభూవల్లభుఁడు ... పుని జయింపవచ్చి విజయము నొందెను. రుద్రదేవునకు వెఱచి చోడతైలపుఁడు మరణింపఁగనే సమీపముననున్న భీమరాజు తైలపదేవుని రాజ్యమంతయు నాక్రమించుకొనెను.

తైలపదేవుని నిర్యాణానంతరము భీమరాజు అతని రాజ్యము హరించెను. ఇది క్షణికము. ఈయంశము చారులవలన విని భీమ... దుశ్చేష్టల నాలకించి యాతనిపైకి దండయాత్రకు రుద్రదేవచక్రవర్తి బయలుదేరెను. తొలుత రుద్రదేవుఁడు గొప్ప ప్రాకారముతో ...

దక్షిణ ధ్రువాన్వేషణ పరిశోధన

అంటార్కిటికా

B

'కడవా నెత్తినబెట్టి' —ఎస్. వి. ఎస్. రామారావు.

క్షేత్ర దుర్గముగానున్న వర్ధమానపురమును ముట్టడించి దానిని దనకోప త్న్ముచే నేల్చివైచెను. ఈయంశము ఈ క్రింది శ్లోకములలో పానుగంటి శాసనమునందుఁ జెప్పఁబడెను:

"గత్వా జవా త్త్రిదశరాజి పదాని రాజా
సస్యస్య ఖండన మిష ప్రకమా హాంతింవా,
ప్రాథంగనీకుల విదర్శితకోపదహాన్న
యద్వర్ధమాననగరీం ప్రథమం జహోద"

రుద్రదేవుఁడు వర్ధమానపురమును ముట్టడించి ప్రతిపక్షసైన్యము నెందానుబలాది పరాక్రమశరంకచే భీమరాజు రాజ్యమును, భోగభాగ్యములను విడిచి అవరోధకాంతలను వెంటఁగొని లజ్జావిహీనుఁడై ప్రాణరక్షణముకొఱకు అరణ్యములకుఁ బోయెను. వర్ధమానపురమునకు భీమరాజు చేతిలోని పోరంగముమండి పోయినటుల నేఁటికిని గ్రామవాసులు కొన్ని దృష్టాంతములను జూపుచున్నారు. రుద్రదేవుఁడు కొంతసేపటికి భీమరాజును వెన్నంటి యాతఁడు గనఁబడక పోవుటచే జనకపు మరలి చోడోదయుఁడనఁబడు భీమరాజు నగరము దహన మొనరించి నగరమధ్యమునఁగల యుద్యానవనము నాశనకించి దుర్గమును ధ్వంసించి నగర ప్రాకారమును గట్టఁ జేసి నగర మధ్యమునం దొక గొప్పతటాకము త్రవ్వించి విరోధికి ఆనగరము పరుల ఆక్రమణము గాకుండఁ జేసెను. కాలమున వర్ధమానపురమున నేఁటికిని రుద్రదేవునిపరాక్రమచిహ్నములు గోచరించుచున్నవి.

కందూరు తోలరి తైలపదేవుని రాజ్యములోని వక కోసూరునకు రాజధానగరము. తైలపదేవుని మరణానంతరము భీమరాజు నగర రాజమును ఆక్రమించుకొని పూర్వరాజకుటుంబమును నిర్బంధమునందుంచి కాకతీయరాజ్యమునకు ఎదురుతిరిగెను. రుద్రదేవుఁడు వర్ధమాన నగరము నాశనముగావించినపిదప చోడోదయుల కాశ్రయముగానున్న కందూరుజయించి యచటి సర్వభోగ్యములను జూరగొని తైలపదేవుని పుత్రికయగు పద్మావతిని బరిగ్రహించెను. రుద్రదేవుని ఘాటికి ముందే తైలపదేవుఁడు మరణించుటచే నాతని భార్యలు సహగమనము గావించిరి. కోసూరులో ఈ సహగమనస్థలమున నొక స్తూపముగట్టి నాతని వంశజులు గతించిన సీతుల జ్ఞాపకార్థముగ వీర విగ్రహములను స్థాపముచుట్టును ప్రతిష్ఠచేసిరి. నేఁటికిని కోసూరులో నీ వీరవిగ్రహములుగలభాగము పూజనీయప్రదేశముగ "బిందమునుకేర" పవిత్రస్థలముగ భావింపఁబడుచున్నది. తైలపదేవునితో కోసూరు కందూరు రాజ్యములును, భీమరాజుతో వర్ధమానపురరాజ్యము అంతరించి కాకతీయసామ్రాజ్యములోఁ గలిసిపోయెను. ఇంతతో నీయాంధ్రచోడుల రాజ్య మంతరించుటచేఁ దద్వంశజులు కాకతీయరాజ్యమున కంకితులై రాజోద్యోగులుగ మారిపోయిరి. మహబూబు నగరమండలము నందలి పసపల్లిసంస్థానమున నేఁటి త్రోవలో ౩౦ మైళ్ళ పైన కందూరు, కుదర్ల నుండి నాగర కర్నూలుపోవు త్రోవలో ౩౦ మైళ్ళ పైన వర్ధమానపురము మహబూబునగరు రైలుస్టేషనునకుఁ బ్రక్కనేగల కోసూరు నేఁటికిని నాఁటిచరిత్రములకు జ్ఞాపకచిహ్నములుగ నున్నవి.

భీమరాజు చాళుక్యుఁడను మాండలిక తైలపుని జయింపఁ జేసినటులఁ జరిత్రాధారములు లేవు. ద్విజులకు స్వతంత్రుఁడై కల్యాణ నగరమున రాజ్యము నెలకొల్పియుండి నాతనిఁ దిరస్కరించి యాశల నెంతో నూతనరాజ్యము నెలకొల్పిన తైలపదేవుని జయింప భీమరాజు పోవుటగాని, క్రీ. శ. ౧౧౬౫ వఱకు జీవించిన మాండలిక చాళుక్యతైలపుఁడు క్రీ. శ. ౧౧౬౩ లోని రుద్రదేవుని శాసనము నాఁటికి మరణించియుండెగాని పొసఁగదుగాన సరిహద్దులలో జ్ఞాతులగు చోడతైలపదేవుఁడు, భీమరాజులతో రుద్రదేవుని శాసనాంశములకు సమన్వయము కుదురుచున్నదిగాననిదియె విశ్వసింపఁదగు మార్గము. భీమరాజు అనపులపాలకులతోఁ జోడరాజ్యమంతయుఁ గాకతీయుల హస్తగతమయ్యెను. మల్యాలవంశజులగు దన్న సేనానాయకుఁడును, ఆతనికుమారుఁడును జాయసేనానియుఁ జోడరాజ్యమునకుఁ, గాకతీయ సామ్రాజ్యమునకుఁ బ్రతినిధులుగ రుద్రదేవునిచే నియోగింపఁబడిరని బూదపూరులోని సంపదయసేనానిశాసనమువలన గ్రహింప వీలగుచున్నది.

నల్లగొండయొద్దగల పానుగంటిలో నొకశాసనఖండము లభించినది. అస్పష్టముగా వ్రాయఁబడిన ఆశాసన శిలయందుఁబెవరభాగము విరిగి పోయినది. అందుచే ౬౦౦వ శ్లోకము లసంపూర్ణముగ నున్నను అందుండి యీ క్రింది చరిత్రాంశము నిర్ణయింప వీలగుచున్నది.

పోమరాజు భార్య లిడగాదేవి
|
పుత్రి మేలాంబిక
|
౧. ఉదయాదిత్యుఁడు — ౨. భీమరాజు — ౩. గోకర్ణుఁడు

ఇందుఁగల మేలాంబిక యెవనిభార్యయో తెలియదు. ఉదయాదిత్యుఁడనువాఁడు పానుగంటిరాజ్యమునకుఁ బాలకుఁడుగానుండి పండితారాధ్యులనఁబడు మల్లికార్జున పండితారాధ్యులను ద్వేషించి శాపగ్రస్తుఁడై మరణించినటుల పాల్కురికి సోమనాథుని పండితారాధ్యచరిత్రములోఁగల యీక్రిందిభాగములవలన మనము గ్రహింపవచ్చును.

కాదింక నీ పానుగంటి నుండఁగ న
పోదేవుభక్తుల గనుఁగట్టలుక
మసలక పండితమల్లికార్జునుఁడు
వెసఁదలిర్పఁగఁ నతివడలంగ నెసఁగ
నక్కజంబుగఁ బూచె నంతకల్పొన్న
కొక్కోకో పుట్టని పూచె కల్కొన్న

పురిమహోత్పాతముల్ పుట్టె వెండియును
పురము పాడగునని బుధులుగలంగ
విదితశాపోద్ధతవిలసోగ్రవహ్ని
నుదయరాజనృపుం డాహుతియయ్యెం బుత్ర
పౌత్రులన్యోన్య కళత్రాభిరతి
శత్రులై చీకటి చప్పరంబులను
దడయ కాసురియచేఁ దన పురిజనము
లడరంగ నిర్మూలమై రట్లుగూడ
సంతానమెల్ల నిస్సంతాన మయ్యె.

మహిమాప్రకరణము, పుట ౩౦౧.

పండితారాధ్యుల శాపముచేఁ బాముగంటి ఉదయరాజుకుటుంబము నిశ్శేషముగ నశించినది. ఉదయరాజుశాసనము తర్కాబ్ధిదిక్కులే కాలేయనుటచే శా. శ. ౧౦౮౪ క్రీ. శ. ౧౧౬౨ అగుచున్నది. నిస్సంతతిగా నశించిన యీ కుటుంబము కాకతిరుద్రదేవుని ప్రతిపక్షివర్గమునకుఁ జెందినదికాదు. కాన నీ వంశమునకున్ను వర్ధమానపురము పాలించిన భీమరాజ గోకర్ణుల వంశమునకును ఎట్టి సంబంధము లేదు. రెంటికిని గూటస్థులలోఁగూడ వ్యత్యాసము గలదు. కె. వి. లక్ష్మణరావుపంతులువారు మల్లికార్జునపండితారాధ్యుల నాఁటి ఉదయరాజాదులు వనపర్తి సంస్థానముచెంత గల పానుగంటి పాలకు లనిరి గాని యీపానుగంటిచోడోదయుల శాసనములు, రాజ్యచిహ్నములు లేవు. ఉదయచోడుని శాసనములు ఉదయసముద్రము, ఉదయచోడసోమేశ్వరాలయము గల్గి చోడులకు రాజధాని యని శాసనాదులచే తెలియంగఁబడు నల్లగొండ చెంతఁగల పానుగల్లే పండితుని ప్రత్యర్థియగు ఉదయచోడుని రాజధాని.

భీమరాజుశాసనములు ప్రత్యేకించి లభింపకున్నను నాతఁడు పరాక్రమశాలియగు గొప్పరాజు. తనతండ్రియగు ఉదయరాజు కాకతి ప్రోలరాజునకు లోఁబడి యాతఁడొసంగిన రాజ్యమునకుఁ బ్రభువగుట తన వీరత్వమునకుఁదగనిదిగఁదోఁచెను. కావునే రుద్రదేవునికాలమున స్వతంత్రపతాకము నిలువఁబెట్టి వర్ధమాననగరము రాజధానిగఁజేసికొని బలసంపత్తి మిగుల నభివృద్ధిపఱచెను. ఓరుగంటి మంటికోటకు సమానముగఁ దననగరికి మంటికోటగట్టి యగాధమగు పరిఘ త్రవ్వించెను. రాజధానిలో మనోహరశిల్పములు గల ఆలయములను పెక్కింటిని గట్టించెను. కాకతీయుల నెదుర్కొననియ్యకొనని తన సోదరుఁడగు గోకర్ణుని వధించి నిరంకుశపరిపాలనము స్థాపించెను. ఇది జూచి తైలపదేవుఁడను కోడూరుపాలకుఁడు సైతము కాకతీయ రుద్రదేవుని నెదిరించెను. సామ్రాజ్యము విస్తరింపఁజేయు కాంక్షగల ప్రతాపశాలియగు రుద్రదేవుఁ డింకులకు సహింపక తైలపదేవుని మృత్యుశరణ్యుని గావించెను. ఈయదను గ్రహించి సమీపరాజులను గలుపుకొని భీమరాజు పరిహద్దులలోనున్న తైలపుని రాజ్యమును లోఁగొని సమీపమునందలి కందూరిలో బలమునుంచి కాకతీయ సామ్రాజ్యమునే కబళింపఁదలఁపడెను. దైవబలము, స్థానికబలము చాలకుంటచే భీమరాజు ప్రాణభీతితో నడవులలో డాఁగి యం... మరణింపవలసివచ్చెను. బూదపూరు, నెల్కొండలలోని తైల... చోడుని శాసనములు విక్రమశకము ౮౬ లోనివికాన క్రీ. శ. ౧౧౬౧ నాఁటివి, గోకర్ణునిశాసన మొకటి ఏలేశ్వరమున లభించినది. అది విక్ర... శకము ౩౩ క్రీ. శ. ౧౧౦౮ లోనిది. ఇవి వీరల రాజ్యారంభ... నెలకొల్పఁబడిన శాసనములుగ నున్నచో రుద్రదేవుఁడు రాజ్యము... వచ్చిన క్రీ. శ. ౧౧౫౮ నాఁటికి ప్రత్యర్థులు నడివయస్సు దాఁటిన... రుగ నుందురు. అందుచే భీమగోకర్ణులు, తైలపదేవులు రుద్రదేవు... రాజ్యారంభమున నుండి ప్రత్యర్థికోటిలోఁ జేరినవారను సమన్వయ... కుదురును. భీమరాజు, గోకర్ణుఁడు మామిళ్లపల్లి శాసనమునకు సంబ... ధించినవారనియు, వీరిరాజ్యము మహబూబునగరమండల మంతయు నావరించి దాదాపుగ శ్రీశైలముదనుక వ్యాపించి దుర్భేద్యముగ నుం... ననుట సత్యము. మహబూబునగర మండలములోని వర్ధమానపురము, కందూరు, కోడూరు పరిసరములలో నీచోడవంశజుల శాసనము... పెక్కులు మరుగుపడియున్నవి. అవి పరిశీలించినమీఁదట భీమరా... చరిత్రము, రుద్రదేవుని విజృంభణము, గోకర్ణుని నిధనము మూర్చిన విషయము లింకను దెలియఁగలవు.

శ్రీయుతులసుజయంతిరామయ్యపంతులుఁ వారుగోనగన్నారెడ్డి... బంధులరాయ మూరుకోటపయిగలశాసనమును ఆంధ్రసాహిత్యపరిష... పత్రికలోఁ బ్రచురించుచు వర్ధమానపురమునుగూర్చి స్థలనిర్ణయము చేయు... టలో వర్ధమానపురము వర్ధమానకోటగ మాఱెననియు, అదియే యిప్పు... మానుకోట యను గ్రామమనియు వ్రాసియున్నారు. వర్ధమానపుర... ఇప్పుడు వడ్డమాని యని అపభ్రంశనామముతో మహబూబునగర మండల... మున నున్నది. వారు పేర్కొనిన వర్ధమానకోట మహా స్థిరస్థలదుర్గ... ముగా సూర్యాపేటతాలూకాలో భువనగిరినుండి సూర్యాపేటకు బోవుమార్గమున నున్నది. మానుకోట బెజవాడనుండి హైదరాబాదు పోవు రైలుమార్గములో మహబూబాబాదు అను నూతననామముతో నొప్పుచున్నది. కాకతీయ రుద్రదేవుని కాలమునఁగల భీమరాజు రాజధాని మహబూబునగరమండలములోని సుప్రసిద్ధ చరిత్రస్థలమై వడ్డమానియనఁబడు వర్ధమాననగరమని చరిత్రాధారములచేతను, స్థలపరిశీల... ములచేతను బుజువగుచున్నది.

సదాచారము

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ

మానవజన్మమునకు ఫలము సదాచారము. అనఁగా మంచియలవాటులు గలిగియుండుట. అది రెండు తెఱంగుల నుండును. అందొక్కదాని నంగీకరించి రెండవదానిని వదలిన లాభము పూర్ణముగఁగలదు. బాహ్యమని, ఆంతరమని యీ రెండువిధము లుండును. జనులందఱకుఁ దెలియునట్లు నటించుచు నది మంచిదని యితరులు గ్రహించి మెచ్చునట్లుండుట బాహ్యాచార మనఁబడును. పరిశుద్ధమనస్సు గలిగి భగవద్విషయకచింతయందే యాసక్తి గలిగియుండుట యాంతర మను సదాచార మని పెద్ద లందురు. ఇందుఁ బ్రధానము రెండవది. మొదటిది రెండవదిగాఁ బరిగణింపఁబడినది. మనఃపావిత్ర్యము ప్రాక్పుణ్యపరిణతిచేఁ గలుగఁదగినది. బాహ్యములగు సదాచారముల నలవడఁ జేసికొనుటయు సామాన్యకార్యము కాదు. కాని దీనికంటెను మానసికశుద్ధియు నుండిన ననంతఫలము లభించునని మహాత్ముల యాశయము. కేవలస్నాన ప్రముఖములు నిరుపయోగము లనరాదు. వీనివలన నెప్పటికైన మనఃపారిశుద్ధ్యము లభింపవచ్చును. కాని యనేకజన్మములకుఁగాని యట్లు లభింపదు. కావున నద్దానికొఱకు మానవుఁడు నిరంతరము ప్రయత్నించుచుండవలయును. పూర్వపుణ్యమున నది తనంతన లభించునని యూరకయుండరాదు.

తీర్థయాత్రాదు లద్దానికిఁ దోడుపడునవియే పెద్దలవ్వాని నియమించిరి. అద్దానియందును సద్భావన గలిగినఁగాని యాయాత్రాదులు ఫలము నీఁజాలవు. యత్కించిత్ఫలము లొసంగినను సంపూర్ణఫలము లబ్ధానం గలుగవు.

న హ్యమ్మయాని తీర్థాని న దేవా మృచ్ఛిలామయాః,
తే పునం త్యురుకాలేన దర్శనాదేవ సాధవః.

అని భాగవతమున భగవద్వాక్యము గలదు. జలమయములగు తీర్థములు, మృచ్ఛిలామయములగు దేవతలు చిరకాలమునకుఁగాని భక్తుని పావనునిఁ జేయఁజాలరు. సాధువులు దర్శనమాత్రముననే పావనుని జేయుదురు. అనఁగా సారమేమి? భక్తులు తీర్థములు, విగ్రహములు లోనగు వానిని భగవత్స్వరూపములుగా భావించి సేవించిన నాభగవంతుఁడా రూపమున వారికిం దోఁచి పరిశుద్ధులను జేయఁగలఁడు. ఆకార్యము

వడఁ జాలకాలము పట్టును. సాధువులో, ఈ శ్రమము పడియుయాజ్ఞి తెలిసినవారుగాన నందలి రహస్యములను దెల్పుదురు. కావున భక్తుఁ డంతగా శ్రమములపాలు గానక్కఱలేదు. సులభముగా నందలి సారముం గానఁగలఁడు. సాధుసమాగమము తీర్థయాత్రాదులకన్న మిన్నయనుట కిదియే కారణ మన వచ్చును. స్వానుభవమున నిట్టివిషయములఁ దెలిసికొనుటకుఁ జాలకాలము పట్టును. అట్టిశ్రమము పడినవారే తెల్పిన నది సులభముగా గ్రహింపఁదగును. దీనిభావము: భావనయే ప్రధానము, నయ్యది లేనిచో వాయాత్రాదులు సంపూర్ణఫలదములు గాఁజాలవు.

భావనచేతనే మనస్సు పరిశుద్ధమగును. దానివలనను సదాచారములు (భగవద్ధ్యానాదులు) అలవడును. అట్టిస్థితియం దుండువానికి బాహ్యాచారము లక్కఱలేదు. కాని తనవలననే పామరులు వాని నేర్చుకొనవలయునను నూహచే నతఁడు వాని నాచరించుచుండవలయునని

యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోక స్తదనువర్తతే.

యదిహ్యహం న వర్తేయం జాతు కర్మ ణ్యతన్ద్రితః,
మమ వర్త్మానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః.

ఉత్సీదేయు రిమే లోకా న కుర్యాం కర్మ చేదహమ్,
సంకరస్య చ కర్తా స్యా ముపహన్యా మిమాః ప్రజాః.

సక్తాః కర్మ ణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత,
కుర్యా ద్విద్వాం స్తథా౽సక్త శ్చికీర్షు ర్లోకసంగ్రహమ్.
న బుద్ధిభేదం జనయే దజ్ఞానాం కర్మసంగినామ్,
జోషయే త్సర్వకర్మాణి విద్వాన్ యుక్త స్సమాచరన్.

అను నీ గీతావాక్యములు బోధించుచున్నవి. కావున మహాత్ములకు బాహ్యాచారములతోఁ బనిలేకున్నను వమ్ముజనాది నేర్చుకొనవలసిన పామరులకొఱకు వాని నాచరించుచుండవలయునని యేర్పడుచున్నది. బాహ్యాచారములు కూడ మంచివియే యని దీని సార మని గ్రహింపవచ్చు. కాని మానసికశుద్ధి గలిగియుండినఁ గాని

యవి ఫలదాయకములు కాజాల వనుమాటమాత్రము మనము మఱువరాదు.

ఈ పదాచారములన్నియు మతముపై నాధారపడియున్నవి. మతబోధకుల యుపదేశములమునకే యూపదాచారములు వృద్ధి యగుటయో, క్షీణించుటయో, మార్పుకొందుటయో జరుగుచుండును. మతము లన్నియు మానవుని భివృద్ధికొఱకే నియమింపఁబడినవి. ఇన్ని మతము లేలయని ప్రశ్నించువారికి మతతత్త్వ మించుకంతయుఁ దెలియ దనవచ్చును. కర్మములు పెక్కువిధములు. వాని ననుష్ఠించువా రనేకులు. ఒకరికి రుచించునది వేఱొకరికి రుచింపదు. వారి వారి కర్మముల ననుసరించి భగవత్సేవ చేయు ధర్మములు రుచించును. ఒక్కరీతిగ నుండుటారాధనము సర్వజనసమ్మతము కాదు. కావుననే మతము లిన్ని యేర్పడినవి. మహాత్ము లాలోచించి యెట్టికర్మము చేసినవాని కట్టిమతధర్మములు రుచించునో వాఁడు వాని ననుసరింప వచ్చుననియుఁ, ఒనూ్మలమున నుత్తమమార్గమునకుఁ బోవచ్చుననియు మతస్థాపకుల యాశయము. ఈ కారణమువలనే యేమతము గాని పనికిరాని దనరాదనియు, హెచ్చుతగ్గులు పాటింపరాదనియు మన మూహింపవచ్చును. భగవంతుని సేవించుట కెల్లరకు నధికారము గలదు. కాని యొకరీతిగా సేవించుట కెల్లరు సమర్థులుగారు. అనేక మార్గములలో నే మార్గ మెవరికి మంచిదిగాఁ దోఁచిన దాని ననుసరించి వారు గమ్యస్థానముఁ జేరఁ బ్రయత్నింపవచ్చును. ఇతరుల కదియంత మంచిదిగాఁ దోఁపకయున్నను వాని కది యుత్తమమే యని తోఁచుటంజేసి వాఁడు దానిని శ్రద్ధాభక్తులతో నాశ్రయించిన నా మార్గమే కొంతకాలమున కతని చిత్తవృత్తిని మార్చి యంతకంటె నింకొక్క యుత్తమమార్గమునకుఁ జేర్చును. ఈ ఫలము కలుగకలయుననియే యిన్ని మతములు కల్పింపఁబడినవి. ఇవి కల్పించుటకు భగవదిచ్ఛయే కారణము. భిన్నభిన్న కాలముల నివి కలుగనేల యను ప్రశ్నము రావచ్చును. ఏకాలమున నంతకుముందున్న మతధర్మముల నన్నింటి ననుష్ఠింపఁదగినవారు లేకుందురో యట్టివారి కనుకూలముగా నుండు ధర్మముల నిర్ణయించుచు నొకమతమును స్థాపించువా రొక్కరు భగవదిచ్ఛచేఁ బుట్టుదురు. వారాకాలమునఁగల మానవుల కాచరింప సర్హములగువాని నియమించి దురాచారములను వారినుండి తొలఁగింపఁ బూనుదురు. అట్టిమతధర్మముల నాచరింపఁదగినవా రెల్ల నామతము నంగీకరింతురు. దాని కర్హులు కానివార లద్దాని నంగీకరింపరు. కావున నిన్ని మతములు మానవజీవితమును బవిత్రముచేయుటకొఱకే యేర్పడినవని మనము నిశ్చయించుకొనవలయు.

మతస్థాపకులు భగవదిచ్ఛచేఁ బురికొల్పఁబడి తత్కాలమునకు జనుల కనుష్ఠేయములగు ధర్మముల నియమింతురు. ముందున్న మతమున కవి విరుద్ధములుగాఁ దోఁచునుగాని విరుద్ధములుకావు. ఆమతధర్మముల నన్నింటి ననుష్ఠింప నర్హులగువారికి నందుఁ గొన్ని మాత్రమే యనుష్ఠేయములని నియమింపఁ బడును. అతత్త్వ మెఱుంగక యిది కాని విరుద్ధమని పామరు లూహింతురు. సత్యదయాదులు సర్వమతసాధారణములుగా నుండుటయుంగల కారణ మిదియేకదా. పంచాగ్ని మధ్యమున నుండి తపస్సుచేయుట యొక పద్ధతి. గీతపర్ణాంబుభక్షణముచే దప మాచరించుట యింకొక పద్ధతి. చాంద్రాయణాది వ్రతపరాయణత్వ మీనఁ దపమొనరించుట యింకనొకపద్ధతి. [illegible] భగవంతు వాక్యమహాత్మ్యములమున గలిపి తద్దర్శనము చేయుచుండుట యింకొక పద్ధతి. ఇట్టి యనేకపద్ధతు లుండఁ [illegible] వారివారి యోగ్యతల ననుసరించి భగవంతునారాధింప వచ్చుననియేకదా. భావన [illegible] గామున్న విన్నియు సమానఫలదములే కాని వేఱుగావు. భావనా బలము లేకున్న నిన్నియు నిరర్థకములే.

మతాభిమానులు పరమత ధర్మములఁ దూలనాడుట [illegible] సమ్మతము కాకేరదు. పరమత నిరాసన పూర్వక స్వమత స్థాపనము విధి యని కొంద ఱందురు. కాని స్వమత ధర్మ [illegible] ప్రకటనము ముఖ్యము కావచ్చుంగాని యన్యమత ధర్మ [illegible] ముఖ్యము కాకేరదు. ప్రాయికముగా మతస్థాపకులకంటె [illegible] ప్రతిష్ఠాత యాకార్యమును మిన్నగఁ జేయుదురు గాన [illegible] మతస్వరూపము తెలియదని మన మూహింపవచ్చును. [illegible] నేఁటిమునం దొక్కొక్క ధర్మ మెక్కువప్రపుష్టముగా నున్నది. మునం దహింస ప్రధానముగా నున్నది. అనఁగా హింసా [illegible] కర్మములనే యాచరించువారు పెక్కండ్రుండుటచేఁ [illegible] ప్రయత్న మావశ్యకమే. కాన బౌద్ధమత మావిర్భవించినదని మన మూహించినచో దానితత్త్వము సరియఁ బ్రయత్ని [illegible] జ్ఞానమున కహింసావ్రత మత్యంత ముఖ్యముగదా. హింసాకర్మములు తగ్గించుకొనుట కెల్లరును ప్రయత్నింప వలసినదే కాని [illegible] తెంపొందింపఁ బ్రయత్నింపరాదు. "ప్లవా ఏతే అదృఢా రూపాః" అని యుపనిషత్తులు ఘోషించుచుండలేదా. [illegible] మానవుఁ డుత్తమగతికి రావలయునన్న హింసాకర్మముల [illegible] కొనుచు నహింసాకర్మములగు జపయజ్ఞాదులఁ [illegible] సర్వభూతసమత్వ మరయువాఁడై వృద్ధిపొందవలయును.

> అహింసా సత్య మక్రోధ స్త్యాగశ్శాంతిరపైశునమ్,
> దయా భూతేష్వలోలత్వం మార్దవం హ్రీ చాపలమ్.
>
> తేజః క్షమాధృతిశ్శౌచమద్రోహో నాతిమానితా,
> భవంతి సంపదం దైవీ మభిజాతస్య భారత.
>
> దంభో దర్పోఽభిమానశ్చ క్రోధః పారుష్యమేవచ,
> అజ్ఞానం చాభిజాతస్య పార్థ సంపద మాసురీమ్.
>
> దైవీ సంపద్విమోక్షాయ నిబంధా యాసురీ మతా,
> మాశుచస్సంపదం దైవీమభిజాతోఽసి పాండవ.

అని గీతాశాస్త్రము(అధ్యా. ౧౬) తెలుపుచున్నది. జ్ఞానికి నహింసా వ్రత పరాయణత్వమని స్పష్టమగుచున్నది. కావున

శ్రీకృష్ణుడు "యజ్ఞానాం జపయజ్ఞోఽస్మి" అనిరి. అనఁగా హింసాప్రధాన యజ్ఞములు నాకుఁ బ్రీతికరములవని తెల్పినట్లే కదా." మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః "అని మనుస్మృతి తెల్పెను."మహాయజ్ఞైః బ్రహ్మయజ్ఞాదిభిః పంచయజ్ఞైః.యజ్ఞైః జ్యోతిష్టోమాదిభిః" అని కుల్లూకభట్టు వ్రాసెను.స్వలాభమునుగోరి పరహింస చేయు కర్మము లుత్కృష్టములు కాఁజాలవనుటకు వాదిని భావము. ఫలమునుగోరి చేయు సత్కర్మములకంటె ఫలాభిసంధిరహితకర్మము లుత్కృష్టములు, భగవత్ప్రీతికరములు నగును.

నహి దేహభృతా శక్యం త్యక్తుం కర్మాణ్యశేషతః,
యస్తు కర్మఫలత్యాగీ సత్యాగీత్యభిధీయతే.

గీతావాక్యము(౧౮-౧౧) పైయర్థమునే బోధించుచున్నది కదా. ధియలవాటులు హింసాకార్య విరహితములో యవియే సదాచా లనఁబడుచున్నవి.

బాహ్యాచారములు నిష్ఫలము లగుట వాని నెల్లఁ బొంగుల వదలి పరిశుద్ధిని ప్రధానముగా భావించి భగవంతుని ధ్యానించుట చిదని కొందఱందురు. అట్టివార లసురులనఁబడుదురు. ఏలయనఁగా సామాన్యులకు శక్యమైనదిగాదు. ఆచారములయందుఁ బ్రీతిలేనివాకే యుక్తిఁ బన్నుదు రనవచ్చును. మహాత్ములే పామరుల నుద్ధరించుటకంటె బాహ్యాచారముల మానక తొనరింతురు. సమదర్శకులగువారుకూడ యాత్రాకర్మమున వాసక్తులగుదురు. ఏల ? పామరులనింగూడ మాని చెడుదురను నాశయమునఁగాని వేఱుగాదు. అట్టి యట్టులుండ సాధారణుల కట్టిధ్యానము శక్యమా? కాదు. లక్ష్యమాత్రము దానియందుండు టుత్తమమే. కాని నిత్యనైమిత్తిక కర్మలమానుట మంచిది కాదు. వాని నాచరించుచు వానిమూలమున ఫలముం గోరక భగవదర్పణము చేయుచుండిన మనస్సు తనయంతనే పరిశుద్ధమగును. అదియే భగవదనుగ్రహము.

అనన్యాశ్చింతయంతో మాం యే జనాః పర్యుపాసతే,
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం యోగక్షేమం వహామ్యహమ్,

అన్న భగవత్ప్రతిజ్ఞ కర్థమేమి ? సత్కర్మానుష్ఠానము ఫలాభిసంధిరహితముకాఁగా నట్టిభక్తులను రక్షించుభారము వానిదని యనిశదా ప్రతిజ్ఞాఫలము. భక్తులమని పరమతముల దూషించువారిని భగవంతుఁడు ప్రేమింపఁడని మన మెఱుంగవలయుఁగదా."ప్రణమేద్దండవద్భూమా వాశ్వచండాల గోఖరమ్ " అను భాగవతవచనమునకుఁ దాత్పర్యమేమి ? "యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచమయి పశ్యతి" అన్న గీతార్థమేకదా. అట్లు భగవదభిప్రాయ మొప్పఁగా నన్యమతములనధివానిని స్థాపించిన మహాత్ములను సర్వజ్ఞుల మనుకొనువారు దూషించుచు భగవత్తత్త్వము మాకే తెలియునను వారికంటె మూర్ఖులెవరుందురు ? సదాచారముల నభ్యసించువారు పరమత దూషణమునకుఁ బాల్పడరు. కావున బాహ్యాభ్యంతర సదాచారముల నలవఱచుకొనఁగాని సర్వేశ్వరానుగ్రహమునకుఁ బాత్రులు కాఁజాలరు.పరమత సహిష్ణుత సుగుణములలో నుత్తమోత్తమము. దానినెల్లరు నభ్యసింపవలయు. అహింసావ్రత పరాయణులగుటకు ముందుగాఁ బ్రయత్నింపవలయును. దేవాలయములలోనే భగవంతుఁ డున్నవాఁడను భావము వదలి సర్వవ్యాపకుని ధ్యానింపవలయును. ఇంద్రియ నిగ్రహమందులకుఁ బ్రధానము. యోగాభ్యాసమువఁగాని యది యలవడదు. అది యలవడినఁగాని మనోమాలిన్యములు తొలంగవు. అవి తొలంగినఁగాని సదాచారములు పట్టుపడవు. అవి పట్టుపడినఁగాని భగవంతుని నిర్మలత్వము బోధపడదు.భావఁగాని భగవంతుని మహత్త్వము తేటపడి ముక్తిమార్గము దొరకదు. కావున మంచిమార్గమున నేత్రములపాలుగాక యీశ్వరు నేరూపమున, నేనామమునైనఁ దలంచుచుము పదమున నధివసింపఁజేసి తత్పదారవిందద్వంద్వమున దృష్టినిలుపఁజను. ఉత్తమోత్తమమార్గ మిదియే. నిరపాయమగు నుపాసన యిదియే. మహర్షి సమ్మత మిదియే. ఇట్టియుత్తమోత్తమ మార్గమున నడుచ నెల్లరనా సర్వేశ్వరుఁ డాశీర్వదించుఁ గాక. భారతభూమి యట్టిప్రజలు వెలయ సత్కీర్తి వఱలుఁ గాక.

లక్ష్మి — D. P. E.

నానాజాతి సమితి
(League of Nations)

భావరాజు సత్యనారాయణ

సృష్టిలోని ప్రతిపదార్థమునకును, క్షేమమునకును కొన్ని నిబంధనలు గలవు. ఆర్థికరాజకీయాభివృద్ధియు కొంతవరకు ప్రకృతి నియమముల ననుసరించియుండును. నాగరకత చెందినదని పేరుగాంచిన ప్రతిజాతియును, జాతీయజీవనమునకు ముఖ్యమైన అంశములను, తత్సంబంధమైన పరికరములను నిర్మించుట కర్తవ్యము. ఆర్థికాభివృద్ధి, రాజకీయాభివృద్ధి, విద్యాభివృద్ధి - ఇవి ప్రపంచమునందు శాంతియున్నపుడే రాణించును. కాబట్టి మానవనిర్మితమైన యంత్రజాలమును శాంతిని స్థాపనచేయుటకు వినియోగింపవలెను.

గతయుద్ధపు మహోపద్రవానంతరము 'శాంతియులేక సౌఖ్యము లేదు' అని అందరికి తట్టినది. పాశ్చాత్యభూఖండ ప్రపంచము శాంతికొరకు పాటుపడినది. పాశ్చాత్యులకు యంత్రములన్న కడుప్రీతి. వారు యంత్రనిర్మాణమునందు బహుకుశలబుద్ధికలవారు; వర్తకవ్యాపారమునందు అసామాన్యులు; రాజకీయపు పన్నాగములలో అగ్రగణ్యులు. అందుచే వారికి ఒక నూతనయంత్రము స్ఫురణకు వచ్చినదనిన ఆశ్చర్యము లేదు. ప్రెసిడెంటువిల్సన్ అమెరికాకు ప్రతినిధిగా మిత్రమండలివారితో సంభాషించారు. ఏ యంత్రమైనాసరే, రెండుపక్షములకు తగియుండాలి అన్నారు - జర్మనీని పోట్లపట్టుకోవాలి - ప్రజాప్రభుత్వమును రక్షించాలి. ఆయంత్రమును పరిశోధించి పొందవచ్చారు, వీరు వారిలో దానిని స్థాపనచేయుటకు అంగీకరించినారు. 'నానాజాతిసమితి' అని నామకరణము చేసినారు. వర్సెయిల్సు సంధి (Treaty cf Versailles 1919) లో యీ జాతిసమితిని చేర్చి, దాని నిర్మాణవిధానమును సృష్టించినారు.

జాతిసమితి నిర్మాణ విధానము (Covenant of the League of Nations) :— ఈ చట్టమునందు ౨౬ క్లాజులు గలవు. ఈ విధానము ననుసరించి నానాజాతిసభ (Assembly of the Leagus, నానాజాతి కార్యనిర్వాహకసభ (Council cf the Leagus, నానాజాతి కార్యదర్శి శాఖ, (League Secretariat), అంతర్జాతీయ న్యాయసభ (Permanent Court of International Justice)— ఇవి స్థాపింపబడినవి. అంతకుపూర్వమే పనిచేయుచున్న అంతర్జాతీయ కార్మిక వర్గము (International Labour Office) సమితికార్యవర్గములలో చేర్చబడెను.

నానాజాతిసభ :— ఇందు ప్రస్తుతము ౫౮ రాష్ట్రములుకలవు. సభ్యత్వము పొందిన ప్రతిదేశము ముగ్గురు ప్రతినిధులవరకు పంపవచ్చును. కాని వారు ముగ్గురు కలసి ఒక వోటును మాత్రమే ఉపయోగింపవలెను. ఈసభయందు అన్ని దేశములు సమానముగా పరిగణింపబడును. ఈ సభవారు న్యాయసభయందలి న్యాయాధిపతులను ఎన్నుకొందురు; అంతర్జాతీయ సమస్యలను పరిష్కరించుటకును, ప్రతి సంవత్సరము నానాజాతిసమితిఆదాయవ్యయముల అంచనాలను (Budget) పరిశీలించుటకును, సమితినిర్మాణ విధానమును మార్చుటకును (Amendment) ఈ సభకు అధికారము కలదు. కానియిందు గొప్పలోటు ఎక్కడనంటే, యీ సభయందు సామాన్యమైన కొన్ని చిన్న విషయములందు తప్ప అన్ని విషయములందును ఏకసమ్మతముగా (unanimity) నిర్ధరింపవలసియున్నది. ఈ 'బంధనవలన యీసభకున్న అధికారములన్నియు వ్యర్థములగుచున్నవి. ఒకవిషయమందు ౫౭ రాష్ట్రములు ఒప్పుకొనినను ఏ కార్యమును చేయుటకు వీలులేదు. అన్ని రాష్ట్రములును ఏకగ్రీవముగా ప్రతివిషయమందును అంగీకరింపవలెను.

కార్యనిర్వాహక సభ :— జాతిసమితికి యీ సభ సంచాలకాయ వంటిది. ఇంగ్లండులో మంత్రివర్గము (cabinet) ఎట్టిదో సమితికి యీసభ అట్టిది. ప్రతి రాష్ట్రమునందుగల కార్యనిర్వాహక సభకు శాసనములుచేయు అధికారముండదు. కాని సమితియొక్క కార్యనిర్వాహక సభకు చట్టములుచేయు అధికారము కూడ కలదు. ఈ సభలో కొన్ని ముఖ్యమైన దేశములకు శాశ్వతస్థానము ఒసగబడినది. దీనికి శాశ్వత భాగము (Permanent part) అంటారు. ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు, రష్యా మొదలయిన ముఖ్యమైన రాజ్యములకు మాత్రమే యీ స్థాన మొసగబడును. మిగతా దేశములకు తాత్కాలిక స్థానము

(tempotary part) యిర్వబడును. ఇందుకూడ నానాజాతిసభలో వలెనే అన్ని విషయములందును 'అభేదసమ్మతము' ప్రకారము అనుస రింపవలెను. ప్రతి సంవత్సరము యీ సభవారు అయిదారు సార్లు కలిసికొని సమితి వ్యవహారములను విచారింతురు. ఈసభకు ప్రత్యేక ముగా కొన్ని వ్యవహారములను విచారించుటకు అధికారము కలదు. ఏ రెండు రాష్ట్రములకైనా తగవు వచ్చినయెడల, ఆతగవును పరిష్క రించుటకు యీ సభవారు ఒక వివాద పరిష్కార సంఘము (Arbitration board) ను నియమింతురు. లేదా, ఆరాష్ట్రములు న్యాయసభకు విన్నవించుకొనవలెను. వీటివలన ఏమియు తేలనపుడు కార్యనిర్వాహకసభ ఆ తగవును విచారించి ఒక రిపోర్టును ప్రకటిం చును. ఈరిపోర్టును ప్రచురించుటకు ఏకగ్రీవముగా ఆమోదింప బడవలెను. అది వెలువడిన మూడు నెలల వరకు ఏరాష్ట్రము యుద్ధ మునకు పోరాదు. రాష్ట్రాంతరంగికసంబంధమైన తగవులను పరిష్కరించుటకు జాతిసమితికి అధికారము లేదు. అందుచే ప్రతి రాష్ట్రము ఏతగవువచ్చినా ఆంతరంగిక సంబంధమైన తగవని ప్రకటించి యుద్ధమునకు కాలుద్రవ్వుచున్నది. అభేదభావ మాత్రము వలన యీ సభయందు సూటి కార్యములు కానేరకున్నవి.

న్యాయసభ:—౧౪ వ ఆర్టికిలు ప్రకారము ఈ అంతర్జాతీయ న్యాయసభను హేగుపట్టణమందు స్థాపించిరి. ఇందలి న్యాయాధిప తులను నానాజాతిసభవారు ఎన్నుకొందురు. ప్రస్తుతము పదునైదుగురు న్యాయాధిపతులుకలరు. ఏ రాష్ట్రమునుండియు ఒక న్యాయాధిపతి కంటె ఎక్కువమందిని ఎన్నుకొనుటకు వీలులేదు. ఇందు అంత ర్జాతీయసమస్యలు, వివాదములు, తగవులు పరిష్కరింపబడును. దీనికి ప్రాథమిక అధికారమే (Original jurisdiction) కలదు; అప్పీలు అధికారము లేదు. అంతర్జాతీయ సంధిషరతులు ఇందలి న్యాయాధిపతు లచే అన్వయింపబడును. కార్యనిర్వాహక సభవారు కోరినవిషయము లందు యీ సభ న్యాయాధిపతులు సలహోయిచ్చెదరు. ప్రతి న్యాయాధి పతి ౯ సం. లు పనిచేయును.

ఈ విధముగా నానాజాతిసమితికి ప్రాతినిధ్యహోదా (Representation), కార్యనిర్వాహకహోదా (Executive), న్యాయపరిపాలనహోదా (Judiciary) యీమూడు కలవు. మరియు కార్యదర్శకశాఖవలన నిరంతరహోదాను (Continuous) పొందు చున్నది. అంతర్జాతీయ కార్మికవర్గశాఖ మూలముగా పెట్టుబడిదార్ల యొక్కయు, కర్షకులయొక్కయు తగవులు పరిష్కరింపబడుచున్నవి. అనగా వారి ఐకమత్యముకొరకై పాటుపడుచున్నది.

అంతర్జాతీయ కార్మికవర్గశాఖ:— ౧౩ వ ఆర్టికిలుప్రకారము దీనివిధానము నిర్మింపబడినది. ప్రతిరాష్ట్రము నుండియు కార్మిక పక్షము(Labour) నుండి ౨ మందిన్ని, పెట్టుబడిదార్ల పక్షమునుండి (Capital) ౨ మందిన్ని ప్రతినిధులు ప్రతిసంవత్సరము కలిసికొందురు. వీరు ప్రపంచపుఆర్థిక సమస్యలను పరిష్కరించుట యందు శ్రద్ధతో పనిచేయుచున్నారు. జాతిసమితి సభ్యత్వము లేక పోయినను యీ సభయందు ప్రతిరాష్ట్రము చేరవచ్చును. అమెరికా దేశము జాతిసమితిలో ఎన్నడును చేరలేదు. కాని యీ కార్మిక వర్గమునందు ప్రారంభమునుండియు ప్రారంభము గైకొన్నది. వేతనములు నియమించుట(Regulation of wages) యందును, పని చేయుగంటలను శాసించుటయందును (Regulation of hours of labour), శ్రమకరుల జీవనమును అభివృద్ధిచేయు ఏర్పాటులందును కడు శ్రద్ధతో ఈ సభవారు పాటుపడుచున్నారు.

కార్యదర్శకశాఖ:—ప్రతిరాష్ట్రమునందు సివిలు సర్వీసు (Civil Service) వలెనే యీశాఖ నానాజాతిసభకు, కార్య నిర్వాహక సభకు, కార్మికవర్గశాఖకు సంబంధించిన ఏర్పాటులు, వ్యవస్థలు చక్కబెట్టుచుండును. జాతిసమితికి కావలసిన విషయ ములను పరిశోధించుట (Investigation) యందును రాయబారము నకు సంబంధించిన ఏర్పాటులయందును (Negotiations), సమితి సమాచారములను ప్రకటించుటయందును (Publicity) యీ శాఖ వారు పనిచేయుచున్నారు. మరియు యీశాఖకు అనేక విషయము లతో సంబంధమున్నది. అందు ముఖ్యమైనవి:

అల్పసంఖ్యాక పక్షము (Minorities)

సాంఘికసంస్కరణపక్షము (Social questions; Opium traffic etc.)

రక్షితరాజ్యపక్షము (Mandates)

ఆయుధ విసర్జన పక్షము (Disarmament)

అంతర్జాతీయ తపాలాశాఖ (Communications Postal Service)

ఆరోగ్య శాఖ (Health)

బౌద్ధిక సహకార శాఖ * (Intellectual Co-operation)

జాతిసమితియొక్క ఘనత అంతయు డిపార్టుమెంటుల మూలముననే చాటింపబడుచున్నది. జాతిసమితి ప్రతిదినము చేయుచున్న పనులు ఇందుకొనబడును.

---

* ఈసభకు ఇండియా ప్రతినిధి సర్ యస్. రాధాకృష్ణన్ గారు, కె. టి

1. "No one will study the League's work, its work on dangerous drugs, its work on slavery now developing the beginnings of financial and economic contribution what it has done through the mandates system & what the International Labour Organization has done already in regard to labour legislation, without realising that this is indeed the greatest creative enterprise in the history of political thought." (Viscount Cecil)

ములకు సంపూర్ణాహారముగా మారుచున్నవి. ఆకాశము నుండి వర్షరూపమున నేలమీద పడు నీరే బావులు, చెరువులు, తటాకములు, నదులలోను చేరి జీవకోటికి వలయు నుదకముగా నేర్పడుచున్నది.

నేలమీద పెరుగు సమస్త వృక్షాదులకు ముఖ్యాహారమగు నత్రజనిని, పప్పు దినుసులను ఇచ్చు అపరజాతి సస్యగణము మాత్రమే, వాటివేళ్లనాధారము చేసికొని యుండు కొన్ని సూక్ష్మజీవులు గ్రహించి పైర్లకు ఆహారముగా నుండునట్లు సమకూర్చగలుగుచున్నవి. మిగిలిన వాటన్నిటికి సకలాహారపదార్థములు నేలలోనుండి మాత్రమే చేకూరుచున్నవి.

ఓషధులు, వృక్షాదులు నిచ్చు ధాన్యము, కంద, మూల, ఫలాదులు, పచ్చికసువులు, ఎండుగడ్డి, చొప్ప, ఆకులలములు, పశ్వాదు లిచ్చుపాలు, మానవకోటికి పశుపక్ష్యాదులకు జీవనాధారమగు ఆహారముగా నేర్పడుచున్నది. సమస్తవృక్షజాలము, సస్యాదులు నిచ్చు ఫలితములు సకల జంతుకోటికి ఆహారమగుచు అవి విసర్జించు హేయములగు మలమూత్రాదులు భూమిలో పక్వమై వాటికి ప్రతిఫలముగా నాహారముగా మారుచున్నవి. ఇందులో గమనించవలసిన ముఖ్యవిషయ మేమన, ఒక జాతిజీవకోటి విసర్జించు వస్తువులే మరియొకజాతికి ఆహారముగా నేర్పడుచున్నవి. అందుకనే వృక్షాదుల కృతజ్ఞత నీరీతిగా వర్ణించియున్నారు:

"ప్రథమవయసి పీతం తోయ మల్పం స్మరన్తః
శిరసి నిహితభారా నారికేళా నరాణామ్,
సలిల మమృతకల్పం దద్యు రాజీవితాన్తం
నహి కృత ముపకారం సాధవో విస్మరంతి."

చిన్నవయసున తమకుపోయబడిన కొంచెము నీటిని తలచుకొనుచు, పెద్దవైనతరువాత నెత్తిని కాయలను మోయుచు వాటి జీవితకాలమంతయు అమృతతుల్యమగు జలమును నరులకిచ్చుచు నీరీతిగా సజ్జనులెన్నడు తమకు చేసిన మేలును మరవరని కొబ్బరిచెట్లు లోకమున కొక గొప్పనీతిని బోధచేయుచున్నవి.

ఇంతేకాక, పట్టణములలోని సకలకశ్మల వస్తువులను బళ్లమీద తోలుకొనిపోయి పరిసరములలో నివసించు గ్రామవాసులు తమపొలముల కెరువుగా నుపయోగించుకొని వాటిమీద పెరుగు పాడిపంటలను, కూరగాయలను పట్టణవాసులకు ప్రతిఫలముగా నిచ్చి పట్టణములలోని ఆరోగ్యమున కెల్లప్పుడు సహకారు లగుచున్నారు.

కర్ణాటక రాగపద్ధతి: జన్యరాగములు

వింజమూరు వరాహనరసింహాచార్యులు

శ్రీముఖ ఉగాదిసంచికయందు భారతీయ రాగపద్ధతిని జర్చించుచు రాగముల త్రయోదశలక్షణము శార్ఙ్గదేవ రామామాత్య సోమనార్య వేంకటమఖి ప్రభృతుల మతము ననుసరించి పేర్కొనబడెను. ఆయాకాలములందు వారువారెట్లు రాగవిభాగము గావించిరియు తెల్పుచు మేళపద్ధతికాలము (క్రీ. శ. ౧౬౬౦) రామామాత్యుడు సోమనార్యుడు వేంకటమఖి * తమతమ మేళరాగములను ఏయే జన్యరాగములను పేర్కొనినదియు జూచియుంటిమి. భావసంవత్సరాదిసంచికలో ననంతరకాలమున ప్రస్తారమేళము లెట్లు పేర్కొనబడినదియు, నందులకు గారణములు నెంచబడెను. యువనామ వత్సరసంచికయందు రెండువిధములగు ప్రస్తారమేళముల పేర్ల గూర్చి చర్చించుచు దేశమునందు వివిధవ్యాపకమును, ఆదరమును గూర్చియు దెల్పియుంటిమి. ప్రకృతము ప్రస్తారమేళములందలి జన్యరాగముల గూర్చి తెల్పవలసియున్నది.

మేళరాగములు మరి ప్రస్తారమేళరాగములు జనకరాగములనియు, వీనినుండి కలిగినవి అనగా ఆయారాగముల స్వరావళినే కలిగిన రాగములు జన్యములనియు చాల కాలమునుండియు నీదేశమున గ్రహింపబడుచుండెను. శార్ఙ్గదేవుని కాలమునను (౧౩ వ శతాబ్దివరకు) మరియంతకు పూర్వము గ్రామరాగకాలమునను ఈజన్యరాగములు కలవనుట తథ్యము. ఆకాలమున శుద్ధ, భిన్న, గౌడ, వేసర, సాధారణములను అయిదు గ్రామరాగములందు ముప్పది జన్యరాగములు చెప్పబడెను. అనంతరము పదిహేను భాషారాగములందు జన్యములు కొన్ని పేర్కొనబడుట విదితము. కొంతకాలమున కీపద్ధతి మారి రాగాంగ భాషాంగోపాంగక్రియాంగపద్ధతి క్రమముగ నమలునకు వచ్చినప్పుడును రాగాంగములందు తక్కిన భాషాంగాదులు జన్యములుగ నెంచబడెను. ఇట్లు ప్రతికాలమునను రాగాంగములు లేక జనకరాగములు కొన్నిటినుండి పెక్కులు జన్యరాగములు షాడవౌడవ స్వరప్రస్తార మూర్ఛనలచే గలిగింపబడుట విదితము.

పెక్కురాగములు ఆయా జనకరాగములయొక్క స్వరావళి చొప్పున వెలయింపబడుటచే నివి జన్యము లనబడును. ఉత్తరదేశమున నివి పుత్రికాపుత్రరాగము లనబడును. జన్యరాగములు వర్జ రాగములుగ నుండుట చూతుము. కొన్ని వక్రరాగములు జన్యములయ్యు ఆరోహణావరోహణములందు సంపూర్ణస్వరములు కలవిగనే యున్నవి. ఒక్కొక్క మేళకర్తయందు పెక్కు జన్యరాగములు గ్రహింతుము. ప్రకృతినైచిత్ర్యము ఘటితఘటితముగ మనప్పుడ మారవరుసల నెట్లు ఘటించుచునే యున్నదో జన్యరాగములును పెక్కు భావయుతములై, రసానుభవోచితములై, భావవైశిష్ట్య ప్రదములై విలసిల్లుచుండుట తథ్యము. ఆయారాగముల ప్రభావమును మహనీయులు కనుగొనుచునే యున్నారు. "కోకిల్లు సప్తస్వర సుందరుల భజింపవే మనసా" అని పాడుకొనుచునే యున్నారు. ఇట్లు అక్బరుకాలమునాటి మహాగాయకుడు "తాన్ సేన్" దీపకరాగమును పాడి ఆరాగ ప్రభావముచే వసువుల బాయవలసినవాడాయెను. కొలదికాలముక్రితము సంగీతసాహిత్య నిర్మాతలు శ్రీ త్యాగరాజు అమృతవాహిని రాగమున "శ్రీరామపాదమా" కీర్తన పాడి ఒకానొక భక్తుని మృత్యుపురుషుని నుండి తప్పించ గలిగెను. ముద్దుస్వామి దీక్షితులు "అమృతవర్షిణి" రాగ మాలపించి వర్షము సంభవింపజేసెను. † ఇట్లు ఆయారాగముల ప్రభావమును మహనీయులు ప్రదర్శించుచుండుట యీ దేశమున విదితము. కొందరు ఆయారాగగాన ఘనమున్నవై చిరంతన కీర్తిని సంపాదించినవారి నీ దేశమున చూతుము. ప్రత్యేకరాగములను ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ వారువారు స్వాధీనమందు కలిగియుండుటయు విదితము. తోడి సీతారామయ్యరు తాను తోడిరాగమును ఘనముగ వలపరచుకొనిన యట్లాని ఒక రసికాగ్రగణ్యునకు ధనాఢ్యునకు తాకట్టుపెట్టి తనకు వలయు ధనమును పొందెనని తెలియుచున్నది. ఈ సంగతి వారియసమాన రాగజ్ఞానమును చాటుచున్నది. నారాయణగౌళరాగమం దమిత ప్రజ్ఞ సంపాదించియుండుటచేగాబోలు త్యాగరాజశిష్యుడు కుప్పయ్యగారు నారాయణగౌళకుప్పయ్య అని పిలువబడుచుండెను. ఇట్లు ఆయారాగములం దసమానకౌశల్యమును చూపజాలినందున శంకరాభరణము నరసయ్యగారు, దర్బారు సీతారామయ్యగారు, అఠాణ అప్పయ్యగారు, తోడి సుబ్రహ్మణ్యయ్యరు, ‡ భైరవి శంకరయ్యరు, సావేరి దొరస్వామి అయ్యరు ఇట్లు ఆయా రాగముల పేర్ల చొప్పున వారు పేర్కొనబడుట చూతుము.

---

* వేంకటమఖి తనకాలమున వాడుకయందుండిన ౧౯ మేళములను పేర్కొనెను. ఇప్పుడు వాడబడు ౭౨ ప్రస్తారమేళములు తాను నిర్మించినట్లు చెప్పుకొనినాడు.

† చూడుడు నావిరచిత "శ్రీ దీక్షితుల చరిత్రము."

‡ ఈయనను పట్నం సుబ్రహ్మణ్యయ్యరు అందురు. శ్రీ త్యాగరాజుగారి కీర్తనలను బోలు పెక్కు కీర్తనలు ఈయన రచించెను.

రాగవిభాగము

శ్రీముఖ సంవత్సరాదిసంచికయందు గ్రామరాగకాలము నాటి భాషా విభాషాంతర భాష రాగముల గూర్చి చెప్పుచు నివి శార్ఙ్గదేవుని కాలమున గ్రహింపమి రాగాంగోపాంగభాషాంగ క్రియాంగములు జనాదరణ నొందుట గూర్చి తెల్పితిమి. శార్ఙ్గదేవుని మతము ననుసరించి వీనియందలి రాగములు కూడ చేర్కొనబడెను. ఈ రాగ విభాగమును అనంతరము కర్ణాటకదేశమందలి వాగ్గేయులు రామామాత్యుడు, సోమనార్యుడు, వేంకట మఖి మున్నగువారు ఆదరించియుండిరి. వేంకటమఖి తన ప్రస్తారమేళము లందు గల జన్యరాగముల నిట్లే విభాగించియుంటయు విదితము.

ఉపాంగ భాషాంగరాగములు నేటికిని జనసమ్మతము నొందియుంటచే నీ విభాగము తక్కినవానికన్న నవ్యమనునదిగ నెంచవలసియున్నది. ఘనవయ రక్తిరాగములను పద్ధతి ఔడవషాడవ వక్రరాగములను విభాగము, పంచమాంత ధైవతాంత నిషాదాంత రాగములని ఎంచుట ఈ విధమున రాగవిభాగమును తెలియుట ప్రతిసంగీతజ్ఞుని, సంగీతప్రియుని ముఖ్యకర్తవ్యమని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు.

౧. ఉపాంగాదిజన్యరాగములు

పైన తెలిపినట్లు జన్యరాగములు ఉపాంగములు, భాషాంగములు, క్రియాంగములు అని మూడువిధములు.

౧. ఉపాంగములన జనకరాగము, లేక మేళకర్తరాగముయొక్క స్వరములనే కలిగియుండునవి. అనగా జనకరాగములందు ఏ యే స్వరములు కలవో వానినే కలిగియుండి, ఔడవషాడవాది భేదముల నొందినవని చెప్పబడును. ఉ. ధన్యాసి, హంసధ్వని మున్నగునవి ఆయా జన్యరాగములందలి ప్రకృతి వికృతిస్వరములనే కలిగియుండును.

౨. భాషాంగరాగములు ఉపాంగములవలె జనకరాగములయొక్క స్వరావళిచొప్పున తమ స్వరములను కలిగియుండియు నన్యస్వరములనుకూడ స్వీకరించును. ఈ అన్యస్వరములే ఆయా రాగభావములను ఆయా స్వరమార్చనలందుండి కరము పోషించునవి. రాగములు రక్తివంతములగుటకు వీనిని కొంత నియమముతోనే చేర్పబడుట విదితము. భైరవి రాగమున చతుశ్రుతి ధైవతము ఆరోహణమున మాత్రము చేర్పనగుననియు, అవరోహణమున శుద్ధధైవతమే కలుగుననియు నిట్లు నియమముతోనే చతుశ్రుతి ధైవతము చేర్చబడుచున్నది. బిలహరి, నీలాంబరి, దేవగాంధారి - ఇట్టి రాగములలో కైశికి నిషాదము కలుగుచున్నది. ఇట్లు కొన్ని రాగములందు అన్యస్వరములు నియమబద్ధముగ నాయా ప్రయోగములందుమాత్రము వచ్చును. ఈ స్వరము లెట్లు చేర్పునది తెలియుటకు మనశ్శాస్త్ర (psychology) సమ్మతమగు "అల్పనిరోధధర్మము" (Law of least resistance) నెరుగవలసియున్నది. ఈ సంగతిని గూర్చి మరియొకతావున చెప్పవలసియున్నది.

ఇక క్రియాంగములగూర్చి చెప్పునప్పుడు ఈవిధమగు జన్యరాగము లిప్పుడు కానమని కొందరు తలంచుదురు. కాని ఇది సత్యదూరము. వేంకటమఖి క్రియాంగరాగముల నెంచినాడు. క్రియాంగరాగములు అన్యరాగఛాయలను కలిగినవందురు. ఉ. జుజావంతి, ఆహిరి మున్నగు రాగములు ఈవిధముగ నన్యరాగకళలనుకూడ పొందియుండును.

౨. ఘనవయ దేశీయములు

రాగములను ఘనవయదేశీయములను మూడువిధములుగ గొందరు చేర్కొనిరి. (౧) గమకాదులచే నాభితానముగా ననంతముగా గానము చేయదగినవి ఘనరాగములని యెంచిరి. ఇట్లు ఆరభి, నాట, వరాళి, గౌళ, శ్రీరాగములు ఘనరాగపంచకముగ జెప్పబడును. ఇందుకు మరియొక కారణము కలదు. ఈరాగములందు పరిస్ఫుటమగునదియు, రాగపోషక మగునదియు నగు ఆయా శ్రుతి వ్యక్తీకరింపబడును. అందుచే ప్రాచీనులు వానిని పాటకులు పాడిన వారిని పాండిత్యమును కనుగొనుట యగునని యభిప్రాయపడిరి. ఇట్లు గౌళయందు ఏకశ్రుతి ఋషభము, ఆరభియందు ప్రత్యేక ధైవతము శ్రీరాగమున ప్రత్యేక శ్రుతిగలనిషాదము, మరి తక్కినవానియం దిట్టి ప్రత్యేకశ్రుతిపూర్వక స్వరము కలుగుట, యట్లుపాడుట విదితము. ఇయ్యవి పండితాళి గ్రాహ్యములై యున్నవి.

౨. నయరాగములనే రక్తిరాగములనిరి. ఇయ్యవి రంజనకరములై యుంటచే గట్టువాళ్లు నంతగ బాటింపవు. ఈవిధమగునవి భాషాంగములుగ నిప్పుడెంచబడుట కలదు. కాని రక్తిరాగములుగ చేర్కొనబడినవి కొన్ని ఉపాంగములుగను చూతుము. నాదరామక్రియ, మధ్యమావతి, మోహన మున్నగునవి రక్తిరాగములుగ జెప్పబడును.

౩. దేశీయరాగములు ఔత్తరీయరాగములని చెప్పనొప్పును అని సుబ్బరామదీక్షితులు తలంచెను. వీనియందు అన్యరాగఛాయలను చూతుము కావున నివి క్రియాంగములుగ మరియొకవిధమున గొంద రెంచిరి. కాని దేశీయములుగ నెంచబడిన నాయకి, దర్బారు, కాఫీ, జంఝూటి, సారంగ మున్నగునవి అన్యరాగఛాయలను పొందక అన్యస్వరములనుమాత్రము గ్రహించి భాషాంగములుగ నుంటయు విదితము. వీనిని సుబ్బరామదీక్షితులు మున్నగువా రెంచినట్లు ఔత్తరీయరాగములుగ జెప్పుటకు కారణము అఠాణ, కానడ, యమునాకల్యాణి, కాఫీ మున్నగు నీవిభాగమున చేర్కొనబడినవి ఉత్తరదేశపు ఫక్కిగ నావిధమగు గమకములతో బాడుటచే నని యనవచ్చును.

3. శుద్ధఛాయాలగసంకీర్ణములు

సోమనార్యుడు మున్నగువారు కొందరు రాగములను శుద్ధఛాయాలగసంకీర్ణములను మూడువిధములుగ మరియొకపద్ధతిని వర్ణించిరి. (౧) శుద్ధరాగములు స్వకీయముగ శ్రోతల మనములను రంజింప చేయజాలినవనియు, (౨) ఛాయాలగములు అన్యస్వరాశ్రయమువలన

టకు మహత్త్వము సల్లవింప జేయుననియు, (౪) సంకీర్ణములు ఈరెండు విధములను ప్రజ్ఞ కలిగి పోయి వాడబడుచుచే తమపనిగ గానిస్పష్టనం దున అన్యరాగాశ్రయము లగునవనియు నిట్లు తెలియుదుము. ఈ విధ ముగరాగములు ఉమాపతి గ్రహించెనని సోమనాథుడు తెలిపినాడు. కాని ఏనిని మతంగముని చెప్పెనని "సంగీతదర్పణ" కర్త దామో దరుడు వాక్కానినాడు. సోమనాథుని వాక్య మిట్లు మాడుడు.

"దేశజనుపో౽ప్రసిద్ధాస్తే౽ప్యతిరంగా ఇవ తత్సంఖ్యాతాః,
శుద్ధచ్ఛాయాలగ సంకీర్ణ తథా ప్రోక్తాస్తే౽త్రశ్రేష్ఠః.
శుద్ధో రంజకతాత్ స్వచ్ఛాయాలగః పరాశ్రయతః,
సంకీర్ణ స్తూభయథా మత మితి మతం మమాపతే రేతత్."

—రాగవిబోధ.

౪. ఉత్తమ మధ్యమ అధమరాగములు

సోమనాథుడు మరియొక ఉత్తమ మధ్యమ అధమములను రాగవిభాగమును కూడ చెప్పెను.

(౧) ఉత్తమరాగములు :— గీతప్రబంధాలాపాల స్థితియోగ్యము లగు రాగములు ఉత్తమము లనబడెను.

(౨) మధ్యమరాగములు :— గీతప్రబంధాలాపాల స్థితియోగ్యము లయ్యు నల్పప్రచారము గొంటనవి మధ్యమము లనబడెను.

(౩) అధమరాగములు:—దేశమున బహుళప్రచారమున గల దయ్యు నైవిధమున గీతప్రబంధాల స్థితియోగ్యత లేని రాగములు అధమము లనబడెను.

"యే౽ప్యాలాపాల స్థి ప్రబంధయోగ్యా స్త ఉత్తమాః కథితాః,
అపి తాదృశా యే౽ల్పప్రచారిణో మధ్యమాస్తే స్యుః.
అతిబహుతర ప్రచారా స్తద యోగ్యాస్తే౽ధమా ఇతి త్వస్యై."

అనంతరము సోమనాథుడు దేశమందు ప్రసిద్ధమగు రాగవిభా గము సంపూర్ణషాడవౌడవముల గూర్చి చెప్పినాడు.

"యద్యపి జేకరాగా కేకేచి౽ స్వరేలాభ్యాః,
పూర్ణాడవషాడవతా స్వంశన్యాస గ్రహాపచాలియతాః."

౫. సంపూర్ణ షాడవౌడవములు

రాగములు ఆరోహణావరోహణములందలి స్వరసంఖ్య ననుస రించి సంపూర్ణములనియు, * షాడవములనియు, ఔడవములనియు నిట్లు పేర్కొనబడుట ప్రాచీనకాలమునుండియు జాతము. భరత ముని తన 'నాట్యశాస్త్ర'మున జాతిరాగములందు షాడవౌడవముల గూర్చి కొంతవరకు చెప్పియుండెను. అనంతరము వాగ్గేయులు నీవిధ ము రాగములను గ్రహించి యాదరించిరి. పాశ్చాత్యదేశములందు పహితము షాడవౌడవరాగములను మాతుము. మోహన మన్నను మన ఔడవరాగములను పాశ్చాత్యులు గ్రహించి వానిని Pentatones అని మనము చెప్పునట్లు వచింతురు. కాని వారు ఏవో కొన్ని ఔడవ షాడవరాగములను మాత్రము గ్రహించి రమనది మరువరాదు. మనవా రట్లుకాక ప్రతిమేళకర్తయందు స్వరములను క్రమముగ ప్రస్త రించి పెక్కు రాగములను గ్రహించి పాడుచుండిరి. కొలదిరాగములు మాత్రము గ్రహించు పాశ్చాత్యులకు భారతీయుల కేవలేల రాగములు వింతగ దోచుటయే కాక సులభగ్రాహ్యములుగగూడ గానరావలయును. పాశ్చాత్యులు కొలది రాగములంతే తమ ప్రజ్ఞావైపుణ్యము చూపునట్లు స్వరమూర్ఛనల పేర్పరచి అట్లు శ్రావ్యగాన పద్ధతి (Hormonic type of Music) నాదరించి యుండిరి. ఈ పద్ధతియు భారతీ యుల గ్రాహ్యమునకు మాతముగ లేదు. కొన్ని కొన్ని తావుల గొందరు కొందరు మన వాగ్గేయులు నావిధమును పోకడలను తమ కృతులందు చూపియుండుట గందుము.

కొంతకాలమునుండి పెక్కురు † ప్రస్తారమేళములు, లేక మేళకర్తలు సంపూర్ణ సంపూర్ణములుగ నెంచుచుండిరి. అనగా మేళ కర్తలందలి ఆరోహణావరోహణములు సప్తస్వరయుతములై సంపూర్ణ ములుగ నుండునట్లు ఎంచుచుండిరి. కాని వేంకటమఖిచే చెప్పబడిన మేళకర్తలు పెక్కులు సంపూర్ణ సంపూర్ణములుగ లేవనుపది మరువ రాదు. మేళకర్త లీవిధముగా మధ్యవర్తీయములని రెంచుటకు వలయు సంగతులు వీరు పేర్కొనలేకయున్నారు. ఇప్పుడు వాడుకలోగల జన్యరాగములు పూర్వేని, మొంత మున్నగునవి స్వరవర్జయుతములుగ లేక సంపూర్ణ సంపూర్ణములుగ నుంట తెలియుదుము. వీని జనకరాగములు కూడ నిట్లు సంపూర్ణ సంపూర్ణములయ్యు నవి వక్రములుగనే యున్నవి. జనకరాగములనుండి వీనిని వ్యక్తపరచునది రాగరంజకస్వరమూర్ఛని లనవచ్చును. ఈ స్వరమూర్ఛనలనే దక్షిణమున 'పిడుప్పు' అన చెప్పుదురు.

రాగము వ్యక్తీకరింపబడుటకు అధమము అయిదు స్వరము‡ లావశ్యకము లగుచున్నవి. ఒకప్పుడు నావరించుటకు త్రికోణమందు కల మూడురేఖలు (విడుపుగీతలు) ఆవశ్యకము లగునట్లు రాగములు వ్యక్తీకరింపబడుటకును, స్వరూప మేర్పడుటకును అయిదు స్వరములై నను కావలయు ననునది పెద్దకాలమునుండియు నిటు లేమి,పాశ్చాత్య దేశములందేమి గ్రహింపబడుచున్నది. కాని భారతావనియందు కొన్ని రాగము లిప్పుడు నాలుగుస్వరములు (సగమపస-సనిమగరిస) వివర్జని

* సప్తస్వరములుగల రాగములు సంపూర్ణములు. ఆరుస్వరములు గలవి షాడవములు. అయిదుస్వరములుగలవి ఔడవములు.

† ఆంధ్రపత్రిక యువ సంవత్సరాదిసంచికయందు తెలిపినట్లు కనకాంగి, రత్నాంగి మేళములు గ్రహించువారు.

‡ తారస్థాయి షడ్జము లెక్కలో చేర్చబడదు.

(స రి మ ప స – స ని ద ప మ గ రి స) మున్నగునవి నాలుగుస్వరములచొప్పున చూపుదుము. కాని అవరోహణమందు యివ్యవి ఆరు, లేక ఏడుస్వరములను కలిగినవగుటచే రాగవిశ్లేషణయోగ్యములుగ నున్న వందుము. ఈ సందర్భమున పూర్వపువాగ్గేయులు ఒక్క స్వరము, రెండుస్వరములు, మూడు స్వరములు గల రాగములనుకూడ గ్రహించి చెప్పవచ్చు ననునది మరువకూడదు. ఒక్కస్వరముతో గల రాగము 'ఆర్చిక' మనియు, రెండుస్వరములు కలది 'గాథిక' మనియు, మూడు స్వరములు కలది 'సామిక' మనియు నిట్లు వాక్కొనిరి. నాలుగు స్వరములు కల రాగము స్వరాంతర మనిరి.

౬. వక్రసక్రమ రాగములు

జన్యరాగములు సక్రమములు, వక్రములు అని రెండువిధములుగ జెప్తుము. వక్రరాగములందు స్వరావళి ఆరోహణమునగాని, అవరోహణమునగాని, లేక యీ రెంటియందు గాని వక్రసంచారము చొప్పున నుండును. ఉదాహరణముగ ఆనందభైరవి సగరిగమ పదపనిస–సనిదప మగరిస చొప్పున అసావేరి సరిమపదస– సనిస పదమపరిగరిస, శహాన సరిగమపమదనిస – సనిదపగమరిగరిస ఇట్లు సంచరింపబడును. స్వరములు సక్రమముగ సంచరింపబడునప్పటి జన్యరాగములకన్న వక్రరాగములు ప్రతిమేళమందు ఎక్కువలు గ్రహింతుము. అట్టి లయ్యు మిగుల కొలది వక్రరాగములు మాత్రము వాడుకలో నున్నవి. అందుచే మేధావంతులు, సంగీత జితప్రజ్ఞలు అప్పుడప్పుడు నూతన వక్రరాగములు నిర్మించి పాడుటకు వీలుకలదు. కొలదికాలము క్రిందట నుండి యభినవ త్యాగరాజై యెక్కు కీర్తనలు రసవంతముగ రచించి పాడి ఘనతగాంచిన పట్నం సుబ్రహ్మణ్యయ్యరు "కదన కుతూహలము" రాగమును సరిమదనిగపస– సనిదపమగరిస అను స్వరవక్రసంచారముచొప్పున నిర్మించి తన "రఘువంశసుధాంబుధిచంద్ర" కీర్తన పాడెను. ఇట్లు కొందరు క్రొత్తరాగములను పాడగలుగుచున్నారు.

సక్రమజన్యరాగములు

స్వరములు ఆరోహణావరోహణములందు సక్రమముగా కొన్నిటి వర్జించియు చొప్పింపబడిన జన్యరాగములు ప్రతిమేళకర్తరాగమునను ఎనిమిది విధములుగ నిట్లు గ్రహింతుము:

(౧) షాడవ- సంపూర్ణములు
(౨) సంపూర్ణ- షాడవములు
(౩) ఔడవ- సంపూర్ణములు
(౪) సంపూర్ణ-ఔడవములు
(౫) షాడవ-షాడవములు
(౬) షాడవ- ఔడవములు
(౭) ఔడవ-షాడవములు
(౮) ఔడవ- ఔడవములు

ఈ ఎనిమిది విధములను రాగములందు బాగుగ వ్యాపకమునగల రాగము లిటు వివరములతో జూపెదను:

	స్వరసంచారము	రాగముపేరు	మేళకర్తసంఖ్య	విభాగవివరము
1	స రి గ మ ప ద స – స ని ద ప మ గ రి స	కాంభోజి	28	షాడవ – సంపూర్ణము
2	స రి గ మ ప ద ని స – స ద ప మ గ రి స	భైరవము	17	సంపూర్ణ – షాడవము
3	స రి గ ప ద స – స ని ద ప మ గ రి స	బిలహరి	29	ఔడవ – సంపూర్ణము
4	స రి గ మ ప ద ని స – స ని ద మ గ స	సారమతి	20	సంపూర్ణ – ఔడవము
5	స రి గ మ ప ద స – స ద ప మ గ రి స	శుద్ధసీమంతిని	8	షాడవ – షాడవము
6	స రి గ మ ద ని స – స ని ద మ గ స	నాటకురంజి	28	షాడవ – ఔడవము
7	స రి మ ప ద స – స ద ప మ గ రి స	సామ	28	ఔడవ – షాడవము
8	స రి గ ప ద స – స ద ప గ రి స	మోహన	28	ఔడవ – ఔడవము

ఒక్కొక్క మేళకర్తయందు ఈవిధములగు జన్యరాగములు ౪౮౩ కలవని ఇట్లు ప్రస్తరించి కనుగొనవచ్చును.

(౧) సప్తస్వరములలో ఒక్కొక్కస్వరమును వర్జించి ఆరేసి స్వరములను ఆరోహణమున చేర్చగ గలుగు రాగములు ఆరు కలవు. ౬

(౨) ఇట్లు అవరోహణమున ఒక్కొక్కస్వరమును వర్జించినచో గలుగు షాడవరాగములు. ౬

(౩) ఔడవ సంపూర్ణములు: సప్తస్వరములలో ఆరోహణమున మాత్రము అయిదేసి తీసికొనినప్పుడు ౧౫ రాగములు గలుగును. ౧౫

(౪) ఇట్లు సంపూర్ణఔడవములు అవరోహణమున అయిదేసి స్వరములు మాత్రము గ్రహించునప్పటి రాగములు. ౧౫

(౫) షాడవషాడవములు: ఆరోహణమున ఆరేసిస్వరముల చొప్పున తీసికొనునవి యారును అవరోహణమున ఆరేసిస్వరములు తీసికొనునవి యారును కలుగును కావున ఆరోహణావరోహణములందు ఆరేసిస్వరములు గల రాగములు ముప్పదియారు గ్రహింతుము. ౩౬

(౬) ఔడవషాడవములు: ఆరోహణమున అయిదేసి స్వరములు మాత్రము గ్రహించునప్పటివి ౧౫ కలవు. కావున అవరోహ

మున ఆరేసిస్వరములుగల యారురాగములతో వానిని చేర్చిన తొంబదిరాగములు వ్యక్తములగును. ౯౦

(౪) షాడవౌడవములు : ఈవిధముగ ఆరోహణమున ఆరేసిస్వరములుగల యారురాగములతో అవరోహణమున అయిదేసిస్వరములుగల ౧౫ రాగములు చేర్చగ కలుగునవి మరితొంబది కలవు. ౯౦

(౫) ఔడవౌడవములు : ఆరోహణమున అయిదేసిస్వరములు తీసికొనునప్పటి పదిహేనురాగములతో అవరోహణమున నైదేసి స్వరములు గల పదిహేనురాగములు చేర్చిన ౧౫ × ౧౫ = ౨౨౫ రెండువందల యిరువదియైదురాగములు కలుగును. ౨౨౫

ఇట్లు ఆ విధములగు విభాగములందు మొత్తము ౪౮౩ రాగములు ప్రతిమేళకర్తరాగమందును గ్రహింతురు.

ఇందలి కొన్ని దోషములు

పైవిధముగ కనుగొనిన జన్యరాగములందు కొన్ని దోషములు చూపగలము. హరికాంభోజి శంకరాభరణమేళములకు నిషాదమే వ్యత్యాసముకదా! ఈ జనకరాగములందు నిషాదములేని రాగములు

i స రి గ ప ద స - స ద ప గ రి స

ii స రి మ ప ద స - స ద ప మ రి స

iii స గ మ ప ద స - స ద ప మ గ స

iv స రి మ ప ద స - స ద ప మ గ రి స.

ఇట్లు కొన్ని కలవు. ఇవ్వని పై జనకరాగములు రెంటియందు లేని జన్యమైనను పునరుక్తిగ జెలియుదురు. మరియు ౧వ రాగమువలె మధ్యమము మైగొనని జన్యములు ప్రతిమధ్యమయుతములగు మేళకర్తలందును పునరుక్తిగ గలుగును. పై మేళకర్తలందలి జన్యములు ప్రతిమధ్యమయుతములగు ౬౪, ౬౫ మేళములు, అనగా వాచస్పతి మేచకళ్యాణి జన్యములుగ గూడ నెంచవచ్చును. ౨వ జన్యరాగము ౨౨వ ఖరహరప్రియ జన్యముగనూ, ౨౩వ గౌరిమనోహరి జన్యముగను కూడ చెప్పవచ్చును. కాని పునరుక్తిగ నిట్లు దోచు రాగములు ఒక్క జన్యరాగమందుమాత్రము ఎంచబడుట విహితము.

పునరుక్తిలక్షణము

(౧) రాగములందు ఆరోహణము కాని, అవరోహణము కాని సంపూర్ణముగ సప్తస్వరములు కలిగియున్న నారాగములు పునరుక్తిగ గలుగవు. షాడవ సంపూర్ణములు, సంపూర్ణ షాడవములు, ఔడవ సంపూర్ణములు, సంపూర్ణ ఔడవములు ఇట్లు పునరుక్తిలేని రాగములే. ఇవ్వని ప్రతిమధ్యమ మేళకర్తలందును పునరుక్తిగ రావు.

(౨) ఏదే మేళకర్తయందు వర్జస్వరము, లేక స్వరములు ఒక్కటే యగుచున్నచో వానియం దెల్ల పునరుక్తిరాగములు చూపును. ఋషభవర్జముగునవి స గ మ ప ద స - స ని ద ప మ గ స అను సంచారముగల ఖరహరప్రియయందలి జన్యరాగము (జయంతిసేన) నాటకప్రియయందును జన్యముగ నెంచవచ్చును. ఈ రెంటికి వ్యత్యాసము ఋషభమందుమాత్రముకదా!

(౩) షాడవషాడవములు, షాడవౌడవములు, ఔడవషాడవములు, ఔడవౌడవములు పునరుక్తిరాగములు కలవయ్యు వీనిలో

i స రి మ ప ద స - స ని ప మ గ స

ii స రి గ మ ప ద స - స ని ద ప మ గ స.

ఇట్లు ఆరోహణావరోహణములు కలసి సప్తస్వరములు కలిగినచో నట్టి రాగములు పునరుక్తిగ సంభవింపవు.

(౪) అ. శుద్ధమధ్యమ మేళకర్తలందలి పునరుక్తిరాగములు ప్రతిమధ్యమ మేళకర్తలందును అట్లు అగుచున్నవి.

స రి మ ప ని స - స ని ప మ రి స అను సంచారముగలిగి చతుశ్శ్రుతిఋషభ శుద్ధమధ్యమ చతుశ్శ్రుతిధైవత కైశికి నిషాదముతో గల రాగము ౨౦, ౨౨, ౨౬, ౨౮ మేళకర్తలందును మరి వీనికి ప్రతిమధ్యమము చేర్చబడిన ౫౬, ౫౮, ౬౨, ౬౪ మేళకర్తలందును పునరుక్తిగ సంభవించును.

ఆ. ఇట్లు గాంధారము వర్జమగు ఔడవరాగము శుద్ధమధ్యమ మేళకర్తలందు నాలుగుచోట్ల పునరుక్తిగ దోచుటచే షాడవరాగములు నాలుగు మేళకర్తలందు పునరుక్తిగ గలుగునని ఎంచవచ్చును. ఉదాహరణము—స గ మ ప ద స - స ద ప మ గ స అను సంచారముగల రాగము ధీరశంకరాభరణము, చక్రవాకము, సూర్యకాంతము, హరికాంభోజి మేళములందును స రి మ ప ద స - స ద ప మ రి స అను స్వరావళి గల రాగము ధీరశంకరాభరణము, ఖరహరప్రియ, గౌరిమనోహరి, హరికాంభోజి మేళములందును పునరుక్తిగ ఇట్లు గ్రహింపవలెను.

ఇ. ధైవత స్వరవర్జముగల రాగము ఈస్వరముమాత్రము వ్యత్యాసముగల మేళకర్తలందు పునరుక్తిగ గలుగును. ఉ. స రి గ మ ని స - సనిపమగరిస అనుసంచారముగల (రుద్రప్రియ) ౨౨వ మేళమందును, ౨౦వ మేళమందును జన్యముగ నెంచవచ్చును.

ఈ. నిషాదవర్జ జన్యరాగములు ఈ స్వరమందు వ్యత్యాసము గల మేళకర్తలందు పునరుక్తిగ గలుగును. ఉ. స రి గ మ ద స - స ద ప మ గ రి స- ౨౨వ మేళకర్తయందలి రాగము ౨౩వ మేళమందును పునరుక్తిగ దోచు.

౫. అ. పంచమము వికృతినొందనిదగుటచే నీస్వరము వర్జమగు ఔడవషాడవము లేక షాడవౌడవము లేక షాడవషాడవము జన్యరాగములు ఏమేళమునను పునరుక్తిగ రావు.

౫. కాని పంచమస్వరవర్జ్య ఔడవరాగము మరియొక్క మేళ కర్తయందు మాత్రము పునరుక్తిగ రాదు.

౬. పూర్వాంగస్వరము లన్నియు గల (సరిగమ) జన్యరాగము ఆచక్రమందలి మేళకర్తలందు పునరుక్తిగ గలుగును.

౭. ఉత్తరాంగస్వరము లన్నియు గల జన్యరాగము ఆయా మేళ కర్త వరుససంఖ్య చొప్పున ఇతర చక్రములందలి మేళకర్తలందు పునరుక్తిగ పొడచూపును.

ఇట్లు పునరుక్తిరాగములు క్రమముగ పెంచిన పైజన్యరాగముల సంఖ్యలో పెక్కులు కలవనుట నిక్కము. కాని మనవారు సదరు జన్యరాగమును ఆయా మేళకర్తయందు మాత్రము చేర్చుకొనుటకు కుతూహలము చూపుచుండిరి. ఇట్టులయ్యు కొన్ని భిన్నాభిప్రాయము లీయంశమందును చూతుము. ఉదాహరణముగ-సరి గ ప ద స - స ద ప గ రి స అను స్వరావళిగల మోహనరాగము ధీరశంకరాభరణరాగ జన్యముగ కొందరు, కాంభోజిమేళ జన్యముగ కొందరు, మేచకళ్యాణి జన్యముగ కొందరు ఇట్లు చెప్పినారు. స రి మ ప ని స - స ని ప మ రి స అను సంచారముగల మధ్యమావతిరాగమును ఖరహరప్రియ, నఠ భైరవి, చారుకేశి, హరికాంభోజి ఈమేళకర్తల జన్యముగ వేరువేరు రీతుల ఎంచుదురు. ఆయా జన్యరాగమునందలి రాగకపోషకములగు స్వరములకును జనకరాగముయొక్క ఈస్వరములకును గల సంబంధము ననుసరించి చేర్చుటలో ఉత్సాహము చూపుదురు కొందరు, వరుస వెంబడి ప్రథమమేళ జన్యముగ పెంచుటే యాచారమని ఎంచి కొందరు అంశస్వరము మున్నగునవి జన్యజనకరాగము లందు ముఖ్యము కావున నాస్వరముల ననుసరించి చెప్పుటచే కొందరు ఇట్లు పునరుక్తిరాగము లను మేళకర్తలందు చేర్చుటలో భిన్నాభిప్రాయములకు లోనైరి. ఇందుచే నీరాగములగూర్చి చర్చించునప్పుడు అయ్యది ఏమేళకర్త జన్యమైనదియు తెల్పుట యావశ్యకముగనున్నది. రాగముల లక్షణము గూర్చి చర్చించుచుండిన మద్రాసు సంగీతపరిషత్సభ మున్నగునట్టి యీవిషయముగూర్చియు జర్చింపుట కర్తవ్యముగనున్నది.

వక్రరాగములు

వక్రరాగములను మూడు విభాగములుగ ఎంచవచ్చును. (౧) ఆరోహణావరోహణములు రెంటియందు స్వరములు వక్రసంచారమున నుండునవి (౨) ఆరోహణమున మాత్రము స్వరములు వక్రసంచారముకలిగి అవరోహణమున సక్రమ సంచారముతో నుండునవి (౩) ఆరోహణమున స్వరములు సక్రమ సంచారముతో నుండి అవరోహణమున స్వరములు వక్రసంచారముతో నుండునవి. ఒక్కొక్క విభాగమందు తొమ్మిది విధములగు వక్రరాగములు తెలియుదుము. ఇందుచే నిరువది యేడు విధములగు వక్రరాగములు ఈ మూడు విభాగములందు గ్రహింపవచ్చును. ప్రతిమేళకర్తయం దీవిధములగు వక్రరాగములు కలవనుటచే నీ రాగములు పెక్కులు డెబ్బదిరెండు మేళకర్తలందు చెప్పవచ్చును. భారతీయులు ఈ విధముగ నసంఖ్యాకములగు రాగములు పాడగల్గుట పాశ్చాత్యులకు ఆశ్చర్యకరమగుటయేకాక యాదర్శప్రాయమునై యున్నది.

౧ వ విభాగమందలి నవవిధ వక్రరాగము లిట్లు చూపవచ్చును.

౧ సంపూర్ణ సంపూర్ణములు
౨ సంపూర్ణ షాడవములు
౩ షాడవ సంపూర్ణములు
౪ సంపూర్ణ ఔడవములు
౫ ఔడవ సంపూర్ణములు
౬ షాడవ షాడవములు
౭ షాడ ఔడవములు
౮ ఔడవ షాడవములు
౯ ఔడవౌడవములు

ఈ తొమ్మిది వక్రరాగములు తక్కిన రెండు విభాగములందును గ్రహింతుము. అందుచే నిరువదియేడువిధములగు వక్రరాగములు ప్రతిమేళకర్తయందు కలుగుచున్నవి.

పంచమాంతాదిరాగములు

జన్యరాగములు కొన్ని మరియొక్క విధమునను చూతుము. తారస్థాయి షడ్జము వరకు స్వరసంచారము లేనిరాగము లుకొన్ని గలవు. ఆయాస్వరముతో నంతమొందు రాగములాయాస్వరము పేరుతో జేర్చ బడును. ఇట్లు పంచమాంతరాగములు, మరి ధైవతాంతములు, నిషాదాంతములు అని పిలువబడుట విదితము. ఈ విధముగ ప్రాచీన వాగ్గేయులు రాగముల పెంచకపోయినను కొన్ని కర్ణాటకరాగము లీవిధముగనుంటచే కర్ణాటక వాగ్గేయులచే గొంతకాలముండియు నిట్లు గ్రహింపబడుట చూతుము.

౧ పంచమాంతరాగములు : మధ్యస్థాయి పంచమమువరకు స్వరసంచారము కలవి - ఉదాహరణము - నవరోజు (ప ధ ని సరిగప- మగరిసనిదప)

౨ ధైవతాంతములు: మధ్యస్థాయి ధైవతమువరకుమాత్రము స్వరసంచారముకల రాగములు- ఉదాహరణము. కురంజి (స ని స రి గ మ ప ద- ద ప మ గ రి స ని స)

౩ నిషాదాంతములు : మధ్యస్థాయి నిషాదమువరకు స్వరసంచారము కలరాగములు. ఉదాహరణము- నాదనామక్రియ (స రి గ మ ప ద ని - ని ద ప మ గ రి స ని)

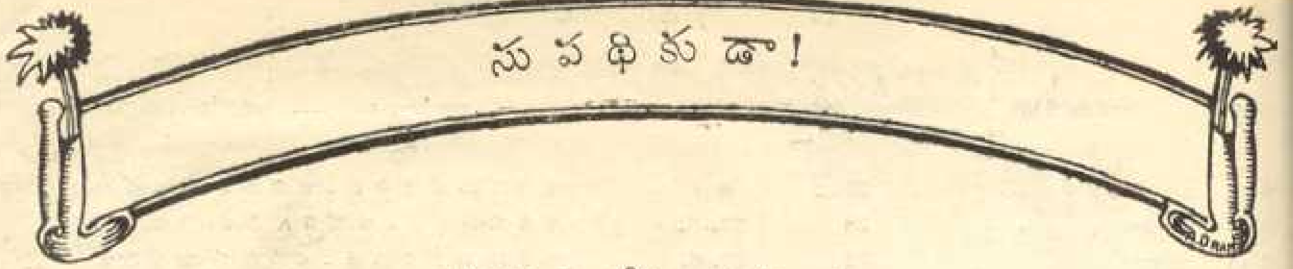
వాడుకయందలి కొన్ని జన్యరాగములు

	రాగము పేరు	మేళకర్త నెంబరు		ఆరోహణము — అవరోహణము
1	ఆభేరి	20	ఉ.	స గ మ ప ని స - స ని ద ప మ గ రి స
2	ఆభోగి	22	—	స రి గ మ ద స - స ద మ గ రి స
3	ఆహిరి	8	భా. ర.	స రి స గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
4	అమృతవాహిని	20	—	స రి మ ప ద ని స - స ని ద మ గ రి స
5	ఆనందభైరవి	20	ఉ. ర.	స గ రి గ మ ప ద ప ని స - స ని ద ప మ గ రి స
6	ఆరభి	29	భా. ఘ.	స రి మ ప ద స - స ని ద ప మ గ రి స
7	అసావేరి	8	భా. ర.	స రి మ ప ద స - స ని ద ప మ గ రి స
8	అఠాణా	29	భా. దే.	స రి మ ప ని స - స ని ద ప మ ప గ రి స
9	ఈశామనోహరి	28	భా.	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ రి మ గ రి స
10	ఉదయరవిచంద్రిక	20	ఉ.	స గ మ ప ని స - స ని ప మ గ స
11	ఉమాభరణము	28	—	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ప మ రి గ మ రి స
12	కళ్యాణి	65	ఉ. ర.	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
13	కమలామనోహరి	27	—	స గ మ ప ని స - స ని ద ప మ గ స
14	కాంభోజి	28	భా. ర.	స రి గ మ ప ద స - స ని ద ప మ గ రి స
15	కన్నడ	22	భా.	స రి గ మ ప మ ద ని స - స ని ప ద ని ద ప మ గా మ రి స
16	కన్నడగౌళ	22	ఉ.	స రి గ మ ప ని స - స ని ద ప మ గ స
17	కాఫి	22	భా. ర.	స రి గ మ రి ప మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
18	కాపినారాయణి	28	—	స రి మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
19	కదనకుతూహలము	29	—	స రి మ ద ని గ ప స - స ని ద ప మ గ రి స
20	కేదారగౌళ	28	—	స రి మ ప ని స - స ని ద ప మ గ రి స
21	కేదారము	29	భా.	స మ గ మ ప ని స - స ని ప ద ప మ గ రి స
22	కమాసు	28	భా. దే.	స గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ స
23	కోకిలధ్వని	28	—	స రి గ మ ద ని ద స - స ని ద ని ప మ గ రి స
24	కుంతలవరాళి	28	—	స మ ప ద ని ద స - స ని ద ప మ స
25	కురంజి	29	ఉ.	స ని స రి గ మ ప ద - ద ప మ గ రి స ని స
26	గమకక్రియ	53	ఉ. దే.	స రి గ మ ప ద స - స ని ద ప మ గ మ రి స
27	గరుడధ్వని	29	—	స రి గ మ ప ద ని స - స ద ప గ రి స
28	గౌళ	15	ఉ. ఘ.	స రి మ ప ని స - స ని ప మ రి గ మ రి స
29	గౌళిపంతు	15	భా.	స రి మ ప ని స - స ని ద ప మ గ రి స
30	గౌరి	75	—	స రి మ ప ని స - స ని ద ప మ గ రి స
31	గోపికావసంత	20	—	స మ ప ని ద ని ద స - స ని ద ప మ గ స
32	గుండక్రియ	15	ఉ.	స రి మ ప ని స - స ని ప ద ప మ గ రి స
33	చంద్రజ్యోతి	41	—	స రి గ మ ప ద స - స ద ప మ గ రి స
34	ఛాయాతరంగిణి	28	—	స రి మ గ మ ప ని స - స ని ద ప మ గ రి స
35	చిత్తరంజని	19	—	స రి గ రి గ మ ప ద - ని ద ప మ రి గ రి స
36	జగన్మోహిని	15	—	స గ మ ప ని స - స ని ప మ గ రి స
37	జనరంజని	29	—	స రి గ మ ప ద ప ని స - స ద ప మ రి స
38	జంఝూటి	28	—	ద స రి గ మ ప ద ని - ద ప మ గ రి స ని ద ప ద స
39	జయమనోహరి	22	—	స రి గ మ ద స - స ని ద మ గ రి స
40	జయంతసేన	22	—	స గ మ ప ద స - స ని ద ప మ గ స
~~41~~	~~జయంతశ్రీ~~	20	—	~~స గ మ ద ని స - స ని ద మ ప మ గ స~~
42	జింగ్ల	20	—	స రి గ మ ప ద ని ద ప స - స ని ద ప మ గ రి స

	రాగము పేరు	మేళకర్త నెంబరు		ఆరోహణము — అవరోహణము
43	తోడి	8	—	స రి గ మ ద ని స - స ని ద మ గ రి స
44	దర్బారు	22	భా. దే.	స రి మ ప ద ని స - స ని ద ప మ రి గ రి స
45	దేశాక్షి	29	—	స రి గ ప ద స - స ని ద ప మ గ రి స
46	దేవగాంధారి	29	భా. దే.	స రి మ ప ద స - స ని ద ప మ గ రి స
47	దేవక్రియ *	20	ఉ.	స రి మ ప ద స - స ని ద ని ప మ గ రి స
48	దేవమనోహరి	22	—	స రి మ ప ద ని స - స ని ద ని ప మ రి స
49	దేవామృతవర్షిణి	22	—	స రి గ మ ని ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
50	ధన్యాసి	8	భా. ర.	స గ మ ప ని స - స ని ద ప మ గ రి స
51	ద్విజావంతి	28	—	స రి మ గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ రి గ స
52	నభోమణి	40	—	స రి గ రి మ ప స - స ని ద ప మ గ రి స
53	నాదచింతామణి	22	—	స గ మ ప ని ద ని స - స ని ద ప మ గ రి గ స
54	నాదనామక్రియ	15	ఉ. ర.	స రి గ మ ప ద ని - ని ద ప మ గ రి స ని
55	నళినకాంతి	27	—	స గ రి మ ప ని స - స ని ప మ గ రి స
56	నారాయణగౌళ	28	—	స రి మ ప ని ద ని స - స ని ద ప మ గ రి గ రి స
57	నాట	36	ఉ. ఘ.	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ప మ రి స
58	నాటకురంజి	28	భా. ర.	స రి గ మ ద ని స - స ని ద మ గ స
59	నవరోజు	29	భా. ర.	ప ద ని స రి గ మ ప - మ గ రి స ని ద ప
60	నవరసకన్నడ	28	—	స గ మ ప స - స ని ద మ గ రి స
61	నాయకి	22	భా. దే.	స రి మ ప ద నీ ద ప స - స నీ ద ప మ రి గ రి స
62	నీలాంబరి	29	భా. ర.	స రి గ మ ప ని స - స ని ప ద ని ప మ గ రి గ స
63	ఫలమంజరి	22	—	స గ మ ద స - స ని ద ప మ గ మ రి స
64	పంతువరాళి	51	—	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
65	పూర్ణచంద్రిక	29	భా.	స రి గ మ ప ద ప స - స ని ప మ రి గ మ రి స
66	పూర్వకళ్యాణి	53	—	స రి గ మ ప ద ని ద స - స ని ద ప మ గ రి స
67	ప్రతాపవరాళి	28	—	స రి మ ప స - స ద ప మ గ రి స
68	బహుదారి	28	—	స గ మ ప ప ద ని స - స ని ప మ గ స
69	బలహంస	28	ఉ.	స రి మ ప ద స - స ని ద ప మ రి మ గ స
70	బంగాళ	29	—	స రి గ మ ప మ రి ప స - స ని ప మ రి గ రి స
71	బేగడ	29	భా.	స గ రి గ మ ప ద ప స - స ని ద ప మ గ రి స
72	బేహాగ్	29	—	స గ మ ప ని ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
73	భైరవం	17	భా. దే.	స రి గ మ ప ద ని స - స ద ప మ గ రి స
74	భైరవి	20	భా. ర.	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద మ గ రి స
75	భూపాలం	8	ఉ. ర.	స రి గ ప ద స - స ద ప గ రి స
76	బిలహరి	29	భా. దే.	స రి గ ప ద స - స ని ద ప మ గ రి స
77	బౌళి	15	ఉ. ఘ.	స రి గ ప ద స - స ని ద ప గ రి స
78	మధ్యమావతి	22	ఉ. ర.	స రి మ ప ని స - స ని ప మ రి స
79	మలహరి	15	ఉ. ర.	స రి మ ప ద స - స ద ప మ గ రి స
80	మలయమారుతం	16	—	స రి గ ప ద ని స - స ని ద ప గ రి స
81	మందారి	50	—	స రి గ మ ప ని స - స ని ప మ గ రి స
82	మణిరంగు	22	ఉ.	స రి మ ప ని స - స ని ప మ గ రి స
83	మాంజి	20	భా. దే.	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ ప గా రి స

* దీక్షితులు శుద్ధసావేరికి పంచారము పెంచిరి.

	రాగముపేరు	మేళకర్త నెంబరు		ఆరోహణము — అవరోహణము
84	మార్గహిందోళ	22	ఉ.	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ స
85	మోహన	28	భా. ర.	స రి గ ప ద స - స ద ప గ రి స
86	ముఖారి	22	భా. ర.	స రి మ ప ద ని ద స - స ని ద ప మ గ రి స
87	యదుకులకాంభోజి	28	భా.	స రి మ గ మ ప ద స - స ని ద ప మ గ రి స
88	యమునాకల్యాణి	65	భా. కే.	స రి గ ప ద స - స ని ద ప మ గ మ రి స
89	రవిచంద్రిక	28	—	స రి గ మ ద ని ద స - స ని ద మ గ రి స
90	రేవగుప్తి	15	—	స రి గ ప ద స - స ద ప గ రి స
91	రీతిగౌళ	20	—	స గ రి గ మ ని ద మ ని ద ని స-స ని ద మ గ మ ప ద ప మ గ రి స
92	లలిత	17	ఉ.	స రి గ మ ద ని స - స ని ద మ గ రి స
93	వరాళి	39	ఉ. ఘ.	స గ రి గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
94	వసంత	17	—	స గ మ ద ని స - స ని ద మ గ రి స
95	వివర్ధని	28	—	స రి మ ప స - స ని ద ప మ గ రి స
96	శహాన	28	భా. దే.	స రి గ మ ప మ ద ని స - స ని ద ప మ గ మ రి గ రి స
97	సాలగభైరవి	22	ఉ.	స రి మ ప ద స - స ని ద ప మ గ రి స
98	సామ	28	ఉ.	స రి మ ప ద స - స ద ప మ గ రి స
99	శంకరాభరణం	29	—	స రి గ మ ప ద ని స - స ద ప మ గ రి స
100	సారమతి	20	—	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద మ రి గ స
101	సారంగ	65	భా. ర.	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ రి గ మ రి స
102	సావేరి	15	భా. ర.	స రి మ ప ద స - స ని ద ప మ గ రి స
103	సౌరాష్ట్రి	17	—	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ మ రి స
104	శ్రీరాగం	22	—	స రి మ ప ని స - స ని ప ద ని ప మ రి గ రి స
105	శ్రీరంజని	22	—	స రి గ మ ద ని స - స ని ద మ గ రి స
106	శుద్ధబంగాళ	22	—	స రి మ ప ద స - స ద ప మ రి గ రి స
107	శుద్ధదేశి	20	ఉ.	స రి మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
108	శుద్ధసన్యాసి	22	ఉ.	స గ మ ప ని ప స - స ని ప మ గ స
109	శుద్ధసావేరి	29	ఉ.	స రి మ ప ద స - స ద ప మ రి స
110	శుద్ధసీమంతిని	8	—	స రి గ మ ప ద స - స ద ప మ గ రి స
111	సుపోషిణి	28	—	స రి స మ ప ని ద స - స ద ని ప మ రి మ స
112	సుప్రదీపం	17	—	స రి మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ మ రి స
113	సురటి	28	భా. కే.	స రి మ ప ని స - స ని ద ప మ గ ప మ రి స
114	హమీరుకళ్యాణి	65	భా. కే.	స రి గ మ ప ద ని స - స ని ద ప మ గ రి స
115	హంసధ్వని	29	ఉ.	స రి గ ప ని స - స ని ప గ రి స
116	హంసనాదం	60	—	స రి మ ప ద ని స - స ని ద ని ప మ రి స
117	హిందోళము	22	ఉ.	స గ మ ద ని స - స ని ద మ గ స
118	హిందోళవసంత	22	ఉ.	స గ మ ప ద ని ద స - స ని ద మ గ రి గ స
119	హుసేని	22	భా. ర.	స రి గ మ ప మ ప ని ద ని స - స ని ద ప మ గ మ ప మ గ రి స

కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రి

భువనాంతర
సుపథికుడా
    దారినిపో!
    దారినిపో!
మలుపున మరి
మరచితివో?
తెలిసియె యిటు
తరలితివో?
    వెనుకకుపో—
    వెనుకకుపో—
కెరలుచు పడు
తరగలలో—
నురు గుమిసెడు
తరగలలో—
    కలియకుమీ!
    కలియకుమీ!
వడివడి పరు
గిడు నావలు—
జనముతో బరు
వగు నావలు—
    అటుపోవును
    అటుపోవును
అదె! కదలకు
మదె! హద్దును
గతికనుగో—
నిముసములో—
    తొందరగా—
    తొందరగా—

గిర గిర గిర
    సుడిగుండము—
గిర గిర గిర
    సుడిగుండము—
    ఇకమల్లదు
    ఇకమల్లదు
ఈరాతికి—
ఈకొనపయి—
జేలకివే
లెన్నెన్నో—
ఫళ ఫళ ఫళ
    విరిగినవో?
బుడ బుడ బుడ
    మునిగినవో?
    ఎరుగవుమీ!
    ఎరుగవుమీ!
ఎటుదాటితో—
ఎటుచేరితో—
ఈ శిలపయి?
ఈ కొనపయి?
    ఎరుగుదువా—
    ఎరుగుదువా—
భువనాంతర
సుపథికుడా!
    దారినిపో!
    దారినిపో!

అన్యమత స్వీకరణము

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు

హరిజనుడగు డాక్టరు అంబేద్కరుగారు తన శాఖవారి నందరిని సవర్ణహిందువులు అతినీచముగా చూచుచుండుటచేత, ఇతరమతములలో చేర్చినయెడల సాంఘికసమానత్వము దొరకునని భ్రమపడుచున్నారు. విద్యయో, ధనమో కలిగియున్నపుడు హరిజనునకు కూడ తనకువలెనే యెక్కువ సాంఘికఅంతస్థు దొరకుచునేయున్నది. ఈయన కనపరుచు బాధ ఒక్క హరిజనసంఘమునకే వర్తించుటలేదు. ఈవర్ణ-కట్టుబాట్లు అన్ని వర్ణములను బాధించుచున్నవి. ఈయనయభిప్రాయమునుబట్టి బ్రాహ్మణవర్ణము తప్ప తక్కిన క్రిందివర్ణముల వారు ఆర్యమతమును వీడి, అన్యమతములలో చేరవలసియుందురు. ఇప్పుడు ప్రచారములోనున్న హైందవమతమును సాంఘికజీవనములో క్రిందివర్ణములవారు స్వగౌరవము చెడగొట్టుకొని పైవర్ణములవారిచే తృణీకరించబడుచున్న మాట వాస్తవము. నాయింటికి విద్యాధికుడును, సన్మార్గప్రవర్తనుడును నగు నాశూద్రస్నేహితుడు అతిథిగా వచ్చినయెడల నేను లోపలివంటయింటిలో నా భార్యచేత వడ్డించుకొని భోజనము చేయుచు, నాశూద్రస్నేహితునికి ప్రత్యేకముగా బయట ఒక వసారాలో విస్తరివేయించి, యితరులచేత వడ్డింపించునపుడు, ఆయన యేమాత్రము స్వగౌరవముకలవాడైనను నా యాతిథ్యమును తాను తప్పక నిరాకరించవలసియుండును. ఇట్టి భేదము వేదకాలములో లేదని సాకులుచెప్పిన లాభమేమి? దానివలన ఆయనకు మనశ్శాంతి కలుగునా? ఇట్టి వర్ణాచారములు నశించినగాని బుల్లభభాయి దేశాయిగారు మొదలగు సవర్ణహిందువుల యుద్బోధవలెంతమాత్రము ప్రయోజనకారులు కావు. అమెరికా, స్విట్జర్లెండు, ఐర్లెండులను ఆయన దృష్టాంతములుగ తీసికొని, జాతి, భాష, మతము, రంగులలో ప్రజలలో ఎన్ని భేదము లున్నను, స్వగౌరవము, స్వార్థత్యాగము, ఐకమత్యమువలననే స్వరాజ్యము రాగలదనియు, స్వమతమును వదలనక్కరలేదనియు ఆయన సెలవిచ్చిరి. కాని యాయన సూక్ష్మదృష్టితో చూచినయెడల, పైదేశములలో మనలోని వర్ణములవంటివి లేవు. భోజనప్రతిభోజనములకుగాని, అన్యోన్య వివాహములకుగాని అడ్డంకులు లేవు. దుస్తులు మార్చుకొన్నట్లే అక్కడ మతములను మార్చుకొనుచున్నను వారికి సాంఘికబాధలు లేవు. వారు అన్యోన్యస్నేహముతో, సమస్తవిషయములలోను కలసి పనిచేయుట కెట్టియాటంకములు నుండవు. హెచ్చుతగ్గులు విద్యాధనములనుబట్టి యుండునుగాని జన్మనుబట్టి యుండవు. ఈభారతదేశములో అట్లుకాదు. మన హిందువులు ఇతర మతములవారితో బొత్తిగా కలియకపోగా, తమలోని ప్రతివర్ణమునకును, దానిలోని ప్రతి అంతఃశాఖకును చుట్టు రాతిగోడలు కట్టుకొని జీవించుచున్నారు. ఆగోడలను దాటిపోలేక చిన్నచిన్న సంఘములుగా ప్రత్యేకజీవనము సాగించుచు, హైందవమతమనుపేరున మనసంఘము నడచుచున్నది. ఇట్టి యసంతృప్తికరమగు సాంఘికాచారమును నశింపజేయుటకు ఈ హిందూమతమునుండియే బౌద్ధమతము, జైనమతము, ఆర్యసమాజమతము, బ్రహ్మసమాజమతము మొదలగునవి యుద్భవించినవి. కాని యివి యేవియు జనబాహుళ్యముచేత స్వీకరింపబడుటలేదు. దీనికి ముఖ్యకారణము ఏమతమునందును విశ్వాసములేక, కొన్ని

సాంఘికాచారములను పట్టుకొని వ్రేలాడుట మనలో నాధార మగుటయే.

ఇట్టి వర్ణభేదములు ప్రపంచములో మరియెచ్చటను కనుపడవు. ఈ శిలారూపము దాల్చిన వర్ణభేదములను బ్రద్దలుగొట్టజాలక అంబేద్కరుగారు తనవాండ్రను ఇట్టి హైందవమతమును వీడవలసినదని సలహా యిచ్చుచున్నారు. దీనివలన నెట్టి ప్రయోజనములేదు గదికదా, ప్రతిమాలపల్లిలో నున్న తనవారు అట్లే నీచదశలో నుండుటయేగాక సవర్ణహిందువుల సానుభూతిని బడయజాలక దుర్భరజీవనమునకు గురియగుట నిశ్చయము. వీరు తమ గ్రామములను విడిచిపోజాలరు. అట్లు పోయినను వీరు మహమ్మదీయులు, క్రిస్టియనులైనను, వీరి అంతస్తు పెరుగక, నీచముగ వారిచేతను, మనచేతనుకూడ చూడబడుదురు. ప్రస్తుతమున్న కొద్ది ఐకమత్యము కూడా చెడిపోయి, భారతీయులు ఇంకను స్వరాజ్యసంపాదనకు దూరమగుదురు.

నిజ మేమనగా, ఈ వివిధమతములకు మనరాజకీయ సాంఘికార్థిక వ్యవహారములలో చోటీయరాదు. ఆధ్యాత్మికవిషయములు ఊహాలమీద ఆధారపడి యుండును గనుక వానిని వ్యక్తులకు వదలివేసి, సాంఘికాచారములలో ఇప్పటి అన్ని మతములవారును ఏకమగునట్లు చేయవలెను. మన భారతీయులందరు ఆర్యులుగనే యెంచబడవలెను. మహాత్మగాంధిగారు వర్ణాశ్రమధర్మము లున్నను వానిలో హెచ్చుతక్కువ లుండకూడదని వాదించుచుందురు. సాత్వికరాజస తామసగుణములనుబట్టి యేకకుటుంబములోని మెంబర్లే వేరు వేరు వృత్తుల నవలంబించినంతమాత్రమున, వర్ణాశ్రమభేదములు కలిగినను, వీరిలో హెచ్చుతక్కువలు లేక కల[illegible] యుండవచ్చునని యీయననమ్మకము. అటు [illegible] ప్రస్తుతహిందూమతము నశించిన దనియే [illegible] ఈప్రస్తుతవర్ణములను, వీనిలోని యంతఃశాఖలను [illegible] సమర్థించజాలనపుడు ఇక హిందూమతమనునది లేదు. అంబేద్కరుగారు ఈ పనికిమాలిన సాంఘికాచారములు మనదేశములోని ప్రతివర్ణమును చీల్చి [illegible] చేయుచున్నవని తెలిసికొన్నయెడల, అవి ప్రత్యేకము తన సంఘమునే బాధించుచున్నవని యనుకొనుట [illegible] పాటు. అంత్యజాతులగు మాలమాదిగలు కలియన[illegible] వీరందరు అన్యమతస్వీకరణమునకు ఎంతమాత్రమును ఒప్పుకొనరు. దీనికి మందు సాంఘిక విప్లవమునకును, మతవినాశమునకును సదా ప్రయత్నించుటయే. ఇక్క[illegible] మతశబ్దము సాంఘికాచారమునకే వర్తించును. మనకును దేవునికిని గల సంబంధవిషయము కాదు. ఈ వేదాం[illegible] మంతయు వ్యక్తులకు వదలివేసి, మానవసౌభ్రాత్ర[illegible] నకు ఈ ప్రత్యేకవర్ణభేదములను, మతభేదముల[illegible] ఆయామతగ్రంథముల యనుల్లంఘ్యత మొదలగువాని[illegible] రూపుమాపవలయును. ఈ ప్రత్యేక మతములే ప్రప[illegible] చములోని వివిధజాతుల రాజకీయార్థిక స్వాతంత్ర్యము[illegible] కును, ఐకమత్యమునకును ఆటంకములు కలుగజేయు[illegible] చున్నవి.

కాలమానము

సూరి రామసుబ్బరాయశాస్త్రి

వేదాహి యజ్ఞార్థ మభిప్రవృత్తాః
కాలానుపూర్వ్యా విహితాశ్చ యజ్ఞాః,
తస్మాదిదం కాలవిధానశాస్త్రం
యో జ్యోతిషం వేద స వేద యజ్ఞాన్.

వేదములు యజ్ఞములకొఱకు ప్రవృత్తమైనవి. యజ్ఞములు కాలము ననుసరించియున్నవి. కావున గాలవిధానశాస్త్రమగు జ్యోతిషమును దెలిసికొనినవాఁడు యజ్ఞములఁ దెలిసికొనుచున్నాఁడని వృద్ధ శిక్షా సిద్ధాంతమునందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. అట్టికాలమును గూర్చి కొంత తెల్పెదను.

కాలస్వరూపము, తద్విభాగము సూర్యసిద్ధాంతమునందు—
లోకానా మంతకృ త్కాలః కాలో౽న్యః కలనాత్మకః,
స ద్విధా స్థూలసూక్ష్మత్వాత్ మూర్తశ్చామూర్త ఉచ్యతే.

భగవద్రూపమై యఖండ దండాయమానమగు కాలము సృష్టి సంహారకారక మగుచున్నది. “కాల స్సృజతి భూతాని కాల స్సంహరతి ప్రజాః” అనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. ఈ మహాకాలము జ్ఞాన విషయకము కాఁజాలదు. జ్ఞానవిషయ స్వరూపమైనది ఖండకాలము. అది స్థూలసూక్ష్మ భేదములచే మూర్తమనియు, నమూర్తమనియు ద్వివిధము. స్థూలమై ప్రాణాది స్వరూపమున వ్యవహార యోగ్యమగు కాలము ‘మూర్త’మనఁబడుచున్నది. సూక్ష్మమై ప్రాణాంతర్గత త్రుటితత్పరాది నామములచే నవ్యవహారికత్వమగు కాలము ‘అమూర్త’ మనఁబడుచున్నది.

కలనాత్మక కాలముయొక్క ప్రవృత్తి సిద్ధాంతశిరోమణి యందు—

లంకానగర్యా ముదయాచ్చ భానో
స్తస్యైవ వారే ప్రథమం బభూవ,
మధో స్సితాదే ర్దినమాసవర్ష
యుగాదికానాం యుగపత్ప్రవృత్తిః.

సృష్ట్యాదిని లంకానగరమున చైత్రశుద్ధ పాడ్యమి ఆదివారమున సూర్యోదయకాలమయ్యెను. తత్సమయమునుండి దిన, మాస, వర్ష, యుగ కల్పము లారంభమయ్యెను.

వెనుక నొక సంవత్సరాది సంచికయందు ‘వారప్రవృత్తి నిర్ణయ’ మను శీర్షిక క్రింద నీ యంశమును వివరించియుంటిని.

కాలమానమునందు భేదములు జ్యోతిర్విదాభరణమునందు—
సౌరంచ సావనక మైందవ మార్క్ష మానం
పైత్ర్యం గురో రథ మనోర్మరుతా మనేన,
మానం విధేరితి నవాఖిలకర్మసిద్ధ్యై
మానాని మానవవరేన సునిశ్చయ స్స్యాత్.

౧. సౌరము సూర్యసంబంధము, ౨. సావనము భూమి సంబంధము, ౩. ఐందవము చంద్రసంబంధము, ౪. ఆర్క్షము నక్షత్ర సంబంధము, ౫. పైత్ర్యము పితృసంబంధము, ౬. బార్హస్పత్యము గురుసంబంధము, ౭. మానవము లేక ప్రాజాపత్యము మనుసంబంధము, ౮. దివ్యము దేవతా సంబంధము, ౯. బ్రాహ్మ్యము బ్రహ్మసంబంధము. ఇట్లు కాలమానము నవవిధము. ఇదియే సూర్యసిద్ధాంతమునందు

బ్రాహ్మ్యం దివ్యం తథా పైత్ర్యం ప్రాజాపత్యం గురో స్తథా,
సౌరంచ సావనం చాంద్ర మార్క్షం మానాని వై నవ.

అని చెప్పఁబడినది.

(౧) ఇందుఁ బ్రథమమున సౌరమానమును గూర్చి సిద్ధాంత శిరోమణియందు

యో౽క్ష్ణో ర్నిమేషస్య ఖరామ (౩౦) భాగ
స్స తత్పర స్తచ్ఛతభాగ ఉక్తా,
త్రుటిర్నిమేషై ర్ధృతిభిశ్చ (౧౮) కాష్ఠా
తత్త్రింశతా (౩౦) సద్గణకైః కలోక్తా.
త్రింశత్కలా శ్చైవ ఘటీకా క్షణస్స్యాత్
నాడీద్వయం తైః ఖగుణై (౩౦) ర్దినంచ.

కనురెప్పపాటుకాలము నిమేషమనఁబడును. నిమేషములోని ముప్పదవవంతు ‘తత్పర’ యనియు, తత్పరలోని శతాంశము ‘త్రుటి’ యనియు చెప్పఁబడును. పదునెనిమిది నిమిషములు ‘కాష్ఠ’ యనఁబడును. ముప్పది కాష్ఠలు ‘కల’. ముప్పదికలలు నాక్షత్ర ‘ఘటిక’. రెండు ఘటికలు ‘క్షణము’. ముప్పది క్షణములు నాక్షత్రదినము.

ఇదియే ప్రకారాంతరమునఁ జెప్పఁబడుచున్నది—

గుర్వక్షరైః ఖేందు (౧౦) మితైరసు స్తైః
షడ్భిః పలం తైర్ఘటికా ఖ షడ్భిః (౬౦),
స్యాద్వా ఘటీషష్టిరహః ఖరామైః (౩౦)
మాసోదినైస్తై ర్ద్వికుభిశ్చ (౧౨) వర్షమ్.
క్షేత్రే సమాద్యేన సమావిభాగాః
స్యుశ్చక్రరాశ్యంశ కలావిభాగాః.

స్వస్థమనుష్యుని శ్వాసోచ్ఛ్వాసాంతరకాలము ప్రాణ మనఁబడును. ఇది దశ గుర్వక్షరోచ్చారణకాలము, లేక వింశతి లఘ్వక్షరోచ్చారణకాల మగును. ఆరుప్రాణములు పానీయపలము, లేక విఘటిక యగును. అరువది విఘటికలు ఘటిక యగును. అరువది ఘటికలు నాక్షత్రదిన మగును. ఈ విషయమై సోమసిద్ధాంతమందును

దశగుర్వక్షరః ప్రాణః షడ్భిః ప్రాణైర్వినాడికా,
తత్ షష్ట్యా నాడికా ప్రోక్తా నాడీషష్ట్యాఽఽర్క్షకం దినమ్.

అని చెప్పఁబడినది.

ముప్పదిదినములు మాసము. పండ్రెండుమాసములు వర్షము. ఈ దినమాసవర్షము లార్క్షమానమున నగునని జ్యోతిర్విదాభరణమున నిట్లు చెప్పఁబడినది—

గుర్వక్షరాణాం ముదితం చ షష్ట్యా
పలం పలానాం ఘటికా కిలైకా,
షష్ట్యా ఘటీనాం దినం తదార్క్షం
తత్త్రింశతా విశ్రుత మార్క్షమాసం.

సంవత్సరమున మాస దిన ఘట్యాదివిభాగములవలెనే క్షేత్రము నందు రాశ్యంశకలావిభాగము గలదు. అనఁగా చక్రమునందు ౧౨ రాసులు. రాశియందు ౩౦ భాగలు. భాగయందు ౬౦ కలలు. కల యందు ౬౦ వికలలు. ఇట్లు క్షేత్రవిభాగము చేయఁబడుచున్నది.

నాక్షత్రమానోపపత్తియును, దద్వ్యవహారమును సూర్యసిద్ధాంతమునందు

భచక్రభ్రమణం నిత్యం నాక్షత్రం దినముచ్యతే,
నక్షత్రనామ్నా మాసాస్తు జ్ఞేయాః పర్వాంతయోగతః.

నిత్యమును నక్షత్రచక్ర మొక్కసారి సంపూర్ణముగాఁ బశ్చిమమునకుఁ దిరిగివచ్చుటకగు కాలము నాక్షత్రదిన మనఁబడుచున్నది. ఇట్టి నాక్షత్రదిన మరువదిఘటికల ప్రమాణముకలది యగును. కావుననే ఘటికలు నాక్షత్రము లని చెప్పఁబడినవి. నక్షత్రములఁబట్టి చాంద్ర మాసములకుఁ బేర్లు కలిగినవి. పూర్ణిమయందు చంద్రుఁ డే నక్షత్రమున నుండునో ఆనక్షత్రనామముచే నామాసము వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. పూర్ణిమయందుఁ జంద్రుఁడు కృత్తికానక్షత్రమున నున్న మాసము కార్తిక మనఁబడుచున్నది. ఇట్లే తదితరమాసములును పిలువఁబడు చున్నవి.

పూర్వోక్త చంద్రసంస్థితియందు భేదము సూర్యసిద్ధాంతము నందు

కార్తికాదిషు సంయోగే కృత్తికాది ద్వయం ద్వయమ్,
అంత్యోపాంత్యౌ పంచమశ్చ త్రిధా మాసత్రయం స్మృతమ్.

కార్తికమాసము మొదలు పూర్ణిమయందుఁ జంద్రుఁడు కృత్తిక మొదలుగ రెండేసినక్షత్రములం దుండును. అనఁగా కార్తికపూర్ణిమ యందుఁ జంద్రుఁడు కృత్తికయందైన, రోహిణియందైన నుండును. ఇట్లే తదితరమాసములందును నగును. కాని యీకార్తికమున కంత్యో పాంత్య పంచమమాసములందు, అనఁగా ౧౨, ౧౧, ౫ మాసములను ఆశ్వయుజ, భాద్రపద, ఫాల్గునములందు చంద్రుఁడు మూఁడేసినక్షత్ర ములలో నుండును. అనఁగా నాశ్వయుజ పూర్ణిమయందు రేవత్యశ్వి నీభరణులలో నెందైనను, భాద్రపదపూర్ణిమయందు శతభిషక్ పూర్వా భాద్రోత్తరాభాద్రలలో నెందైన నుండును. ఫాల్గునపూర్ణిమయందు పూర్వఫల్గున్యుత్తరఫల్గునీ హస్తలలో నెందైన నుండును.

(౨) చాంద్రమానము, తదుపయోగము సూర్యసిద్ధాంతము నందు:—

అర్కాద్వినిస్సృతః ప్రాచీం యద్యాత్యహరహః శశీ,
తచ్చాంద్రమాన మంశైస్తు జ్ఞేయం ద్వాదశభిస్తిథిః.
తిథిః కరణ ముద్వాహః క్షౌరం సర్వక్రియాస్తథా,
వ్రతోపవాసయాత్రాణాం క్రియా చాంద్రేణ గృహ్యతే.

సూర్యుని విడిచి చంద్రుఁడు ప్రతిదినము తూర్పునకుఁ బోవు కాలము చాంద్రమాన మనఁబడును. అమావాస్యనాఁడు సూర్యచంద్రు లేకరాశిగతు లైయుందురు. అధికగమనము గల చంద్రుఁడు సూర్యు నతిక్రమించి తూర్పునకుఁ బోవుచు ౧౨ రాసులు, లేక ౩౬౦ భాగలు తిరిగివచ్చి మరల సూర్యుని రాశ్యాదిఁ జేరునప్పటికి నగు కాలము చాంద్రమాసము, లేక ౩౦ చాంద్రతిథులగును. ఇట్లు సూర్య చంద్రాం తరము ౩౬౦ అంశ లగునప్పటికి ౩౦ తిథులగును గావున నొక్కొక్క తిథిచే ౧౨ అంశ లంతరమగును. ఇవియే చాంద్ర దినము లనఁబడును. ఈ చాంద్ర దినములు నాక్షత్రములకంటె నల్పమైనవి.

చాంద్రమానమున తిథులు, బవాదికరణములు, వివాహము, క్షౌరము, వ్రతము, ఉపవాసము, యాత్ర, పిత్ర్యకర్మ మొదలగు సర్వ కార్యములును గ్రహింపఁబడుచున్నవి. ఈ విషయమై జ్యోతిర్విదా భరణమునందును

తిథ్యర్ధ ముండన కరగ్రహ పిత్ర్యకర్మ యాత్రావ్రతోపవసనాద్య
ఖిలక్రియాసు, గ్రాహ్యం బుధై రనిశమైందవ మానమేవ...

అశ్విన్యాది నక్షత్రములందుఁ జంద్రుఁడు చరించునపుడు కొంతకా లము త్యాజ్యమగుచున్నది. తత్సాధనమునకై మత్కృతపద్యములు—

త్యాజ్యా మిత్రహరిద్వయే శరయుగా (౧౦) దింద్వింద్ర సూర్యాగ్నితే లోకాత్ (౧౪) ప్రోష్ఠపదిప్రభో (౧౬) కృతభిష సూర్యమ్ని చాంకద్వయాత్ (౧౫), విశ్వేత్వష్ట్ర భగార్యభేద్విదశతః (౨౦) తీక్ష్ణాంశు మృత్యుంజయే త్రిస్సప్త ప్రమితే (౨౧) శ్శిఖా ముఖ యమాంభోభే చతుర్వింశతేః (౨౪)

వహ్నిత్యదిత్య మఖాంత్యభే తిథియుగా (౩౦) త్స్వాత్పుఱా జద్వయాత్ (౩౨) రోహిణ్యాం వసుపంచకాచ్చ (౪౦) శరగే పంచాశతో (౫౦) మూలభే, దేశా (౫౬) ద్వింశతితచ్చ (౨౦) సంగుణితభాద్యంతం హృతేదబ్ధితో (౬౦) ల్లబ్ధాలబ్ధి (౪) హతాబ్ద (౬౦) భక్తభమితే త్త్యాడ్యో విహాద్యస్సదా.

ఇష్టదిన నక్షత్రమునఁ జంద్రుఁడు ప్రవేశించినది మొదలుగఁ బాతి నక్షత్రమునఁ బ్రవేశించువర కగుకాలముఁ దెలిసికొనవల యును. ఇది భుక్తాద్యంతమనఁబడును. ఈ భుక్తాద్యంతము ౬౦ ఘటికలైనపుడు నక్షత్రముల త్యాజ్యకాలములు ముందుగాఁ జెప్పఁబడియున్నవి.— అనూరాధా శ్రవణ ధనిష్ఠానక్షత్రములకు ౧౦ ఘటికల నుండియు, మృగశీర్ష, జ్యేష్ఠ, విశాఖ, స్వాతీనక్షత్రములకు ౧౪ ఘటికలనుండియు, పూర్వాభాద్రకు ౧౬ ఘటికలకును, శతభిషక్, ఉత్తరఫల్గునీ నక్షత్రములకు ౧౫ ఘటికలనుండియు, ఉత్తరాషాఢా, చిత్తా, పూర్వఫల్గునీ, పుష్యమీనక్షత్రములకు ౨౦ ఘటికలనుండియు, హస్త, ఆర్ద్రానక్షత్రములకు ౨౧ ఘటికలనుండియు, ఉత్తరాభాద్రా భరణీ పూర్వాషాఢలకు ౨౪ ఘటికలనుండియు, కృత్తికా పునర్వసు మఖ రేవతులకు ౩౦ ఘటికలనుండియు, ఆశ్లేష కు ౩౨ ఘటికలనుండియును, రోహిణికి ౪౦ ఘటికలనుండియును, అశ్వినికి ౫౦ ఘటికలనుండియును, మూలకు ౫౬ ఘటికలనుండియును, ౨౦ ఘటికలనుండియును, ద్వివారము త్యాజ్యకాలము ప్రారంభమగును. ఈ ఘటికాదినుండి ౪ ఘటికలు విషఘటిక లగును. భుక్తాద్యంతము ౬౦ ఘటికలైనపుడే చెప్పఁబడినకాలమునుండి ౪ ఘటికలు త్యాజ్యకాలప్రమాణమగును గాని భుక్తాద్యంతము ౬౦ ఘటికలకంటె న్యూనాధిక్య మైనపుడు త్యాజ్యారంభకాలమును, త్యాజ్య ప్రమాణకాలమును దదనుగుణ్యముగ న్యూనాధిక్య మగుచుండును. తత్సాధనార్థ మనుపాతమునకై "సంగుణిత భాద్యంతం హృతే దబ్ధితః" అనఁగా పూర్వోక్తసంఖ్యచే హెచ్చింపఁబడిన భుక్తాద్యంతమును ౬౦ చే భాగింపవలయునని చెప్పఁబడినది. భుక్తాద్యంతము ౬౦ ఘటికలైనపుడే చెప్పఁబడిన కాలమునకుఁ ద్యాజ్య మారంభమైన యెడల నిష్ట భుక్తాద్యంతముచే నెపుడు త్యాజ్యారంభమగునను నను పాతమున నీసంఖ్యచే భుక్తాద్యంతమును హెచ్చించి ౬౦ చేత భాగింపవలయునని చెప్పఁబడినది. ఈ త్రైరాశికముచే త్యాజ్య మెన్ని ఘటికల కారంభమగునదియుఁ దెలియఁగలదు. ఇఁక త్యాజ్యప్రమాణమును దెలిసికొనుటకు మరియొక యనుపాతము—"లబ్ధా దబ్ధిహతాబ్ద భక్తభమితే త్స్యాడ్యోవిహాద్య స్సదా త్యాజ్యా" పూర్వోక్త త్రైరాశికమువలన లబ్ధమైన ఘటికాదినుండి భుక్తాద్యంతమును ౪ చే హెచ్చించి ౬౦ చే భాగింపఁగా వచ్చు నాద్యాదిప్రమాణకాలము వర్జింపఁదగియున్నది. ౬౦ ఘటికల భుక్తాద్యంతముచే ౪ ఘటికలు త్యాజ్యప్రమాణమైనయెడల నిష్ట భుక్తాద్యంతముచే నెంత కాలమగు నను త్రైరాశికమున భుక్తాద్యంతమును ౪ చే హెచ్చించి ౬౦ చే భాగింపఁగా త్యాజ్యప్రమాణము వచ్చును.

ఉదాహరణము:—మాఘ శు ౩ బుధవారమున మఘ ౧౪-౨౦ ఘటికాదివరకును, శు ౪ గురువారము పూర్వ ఫల్గుని ౧౬-౪౦ ఘటికాదివరకును నున్నవి. శు ౩ బుధవారమున నక్షత్ర త్యాజ్య మెప్పుడారంభమై యెంతకాలమువరకుండునని విచారింపవలసియున్నది. బుధవారమున మఘ ౧౪-౨౦ ఘటికలవరకు నున్నది. ఈ నక్షత్రమునందు ౩౦ ఘటికలకు మధ్యమవర్జ్యకాలమని చెప్పఁబడియుండుటచే గత దినముననే మఘానక్షత్ర త్యాజ్యము గడచిపోయినది. కావున నిఁక నీ దినమునఁ బూర్వ ఫల్గునీవర్జ్యమే విచారింపఁదగియున్నది. అందులకై భుక్తాద్యంతము సాధింపవలసియున్నది. ఈ దినమున పూర్వఫల్గుని ౧౪-౨౦ ఘటికాదికిఁ బ్రారంభమై మరుదినమున ౧౬-౪౦ ఘటికాదివరకు నున్నది. కావున పాదవదిన ప్రమాణమగు ౧౬-౧౦ నాక్షత్రఘటికాదినుండి ౧౪-౨౦ తీసివేయఁగా నగు ౪౫-౫౦ ఘటికాదికాల మీ బుధవారమునను ౧౬-౪౦ ఘటికాది గురువారమునను పూర్వ ఫల్గుని వ్యాపించియున్నది. కావున భుక్తాద్యంతము ౬౨-౩౦ ఘటికాదియైనది. భుక్తాద్యంతము ౬౦ ఘటికలైనపుడు పూర్వ ఫల్గునికి మధ్యమ త్యాజ్యారంభ కాలము ౨౦ ఘటికలు గావున భుక్తాద్యంతము ౬౨-౩౦ అయినపుడు త్యాజ్యారంభమెపుడగునను ననుపాతమున ౬౨-౩౦ ని ౨౦ చే హెచ్చించి ౬౦ చే భాగింపఁగా ౨౦-౫౦ ఘటికాదికమునకు త్యాజ్య మారంభమగునని తెలిసినది. ఇఁకఁ ద్యాజ్య ప్రమాణకాలమును సాధించుటకు భుక్తాద్యంతమును మధ్యమత్యాజ్య ప్రమాణమగు ౪ చే హెచ్చించి ౬౦ చే భాగింపఁగా ౪-౧౦ ఘటికాది యగుచున్నది. కావున పూర్వఫల్గునీనక్షత్ర మారంభమైన పిమ్మట ౨౦-౫౦ ఘటికాదినుండి ౪-౧౦ ఘటికాదికాలము వర్జింపఁదగియున్నది. కాని బుధవారమున సూర్యోదయమునుండి ౧౪-౨౦ ఘటికాదివరకు మఘానక్షత్రమే యుండుటచే ననంతరము ౨౦-౫౦ ఘటికాదికి, ననఁగా సూర్యోదయాది ౩౫-౧౦ ఘటికాదికి త్యాజ్య మారంభమగును. ఇందుండి అహః ప్రమాణకాలము ౨౮-౩౦ ఘటికాదిని తీసివేయఁగా నష్టమయాది ౬-౪౦ ఘటికాదికమునకు త్యాజ్య మారంభమయి ౪-౧౦ ఘటికాది కాల ముండునని తెలిసికొనఁదగియున్నది.

(3) సావనమాసము, తదుపయోగము సూర్యసిద్ధాంతమునందు—

ద్దగుఁ జూన న్హరి దీని, యోజనముల
న్బదాన్నలిగిటి న్దాఁటెడు,
న్బగలోకకంటికిఁ గట్టనశ్వతరుల
న్బత్తేర దర్పింతుఁ గా,
న్కగ శ్రీకృష్ణున కెన్ని వాహనములెం
దర్మానుసు ల్సేవకుల్.

ఇచ్చెద నాలెక్క కెనిమిది రెట్టులు
భోజ్యము లెపుడు నాపుత్రపౌత్రు
లెల్లరు దుర్యోధనేశరు ల్మొలితే
శ్లేక్క జనార్దను నెదురుకొందు
రాభరణమ్ముల కాభరణమ్ములై
పాదయానములనె వారముఖ్య
లును గన్నెలును సాధ్వులును ననావృతలు శ్రీ
హరిఁ గనఁ జనుదురు పురమునుండి

ప్రజలు భానునివలెఁ బరవాసు లతివ
లర్భకులు యువవృద్ధులు హరిమహాత్ముఁ
గంద్రుగా, కెల్లచోఁ బతాకలు సెలంగుఁ
దనరు హరిదారి మృష్టసిక్తమ్ము విరుల.

మించు దుశ్శాసనాగార మెంచనన్న
గృహము నది నేఁ డలంకృత మొనర్తు
రందుఁ బ్రాసాదములు గనువిందు సేయు
నఖిల ఋతువుల సుఖము మహాధనంబు.

నారత్నమ్ములు ధారిణీదయితుర
త్నమ్ము ల్గృహమ్మందు నిం
దేరాజిల్లెడు సంశయింప కిడుదు
న్గ్రేణహార్హ మ్మెల్లన్ధరా
దారుం డీట్లనఁ బల్కె యంత
నృపతీ! త్రైలోక్యమాన్యుండ వో
ధీరా! వృద్ధుఁడ వర్క్యనందు
రుచిరీతి న్ధర్మ వెల్లప్పుడున్.

నీయం దందురు నీగొనమ్ములు ధర
న్నిండె న్బ్రియత్నింపుమీ
చేయ వ్రతునబాంధవుండు
విదు మీజిహ్మత్వము న్బక్కలా
పాయుల్గా నోపరింప కీవృతను భూ
పౌత్రాప్తుల న్సర్వము
న్దేయంబా భుజగేంద్రశాయి కగు
దుర్నీతుంపవే ముట్టెదన్.

మైనక్యమ్మున మాయ నేనెఱుఁగుదుం
బ్రచ్ఛన్నము న్బూజచే
నాసింపంబడు నూళులై డిడి శమం
బ్ధింప వర్ధమ్మున
న్వాసవ్యన్యుఁ బొనర్పఁ గోరెదవు శ్రీ
వైకుంఠు శక్యంబె ము
ఖ్యాసుప్రాయుని వీడునే హరి నరు
న్హార్దంబు మాహాత్మ్యమున్.

మురవిద్వేషి యెఱుఁగఁడే కలశముం
బూర్ణంబు తోయంబునం
జరణక్షాళన మాత్రముం గుశల వం
ప్రశ్నంబు గాంక్షించెడి
న్హరి సత్కారము సేయు దత్ప్రియము
మానార్హుండు కృష్ణుండు భూ
వర! నచ్చ న్గురుభద్రకాంక్షి
యిటకు న్వాష్ణేయ నిర్దిష్టమున్.

త్రోవ నైకాని తన్పుమా హరిని. గో
రు న్నీ సుతు ల్పాండవు
ల్సేవింప న్నినుఁగూడి చేయు మటులే
శ్రీకృష్ణు నుక్తంబు దే
వా! వార్పుత్రులు నీవు తండ్రి
శిశువు ల్వారీవు వృద్ధాత్మ భూ
భావం బుంతురు వారు నీ
యెడఁ బితృత్వం బుంచుమీ వారిపై.

అనియె సుయోధనుఁ డనినట్లు విదురుఁడు
కృష్ణునం దఖిలము గీర్తనీయ
మచ్యుతుఁ డనురక్తుఁ డర్జును ననువృత్తి
మాన్ప నశక్యుఁడు మాధవునకు
నర్థమీరా దనర్హతఁగాదు హరియెన్న
నర్పించు నన్నభయమ్మున నని

యాచరింపఁగ జన దవమతియును గల్గు
పని పంపితుం డైన జనవరుఁడని
యేఁ దలంచెద నిక్కము కృష్ణుఁ డఖిల
భువనపూజ్యుఁ డెఱుంగుడు మురహరునకు
నీగి కర్జముగాదు మహీప! పోరఁ
దొడఁగ దానమునం జేయఁ దుష్టి నరిది.

విని సుయోధనువచనము భీష్ముఁ డాంబి
కేయు నిట్లనెఁ గినియఁడు కృష్ణుఁ డాదృ
తుం డవమతుండునే ధిక్కృతుని నొనర్ప
నరిది యచ్యుతు నభిభవ మశుభకరము.

కృష్ణ సంకల్పితం బెదో కృత్య మరిది
యది యొనర్పఁగ నొండు పగిది నెవనికి
నెల్ల వెరవుల నావీరుఁ డేది చెప్ప
నయ్యె దీకొను మవిశంక హరి వెరవున.

జవమున న్జేయు సంధి పాండవులతోడ
ధర్మ్యమై మాడుము శ్రీహరి ధర్మపరుఁడు
ధ్రువము హరియెడ నీవు బంధులు ప్రియోక్తు
లాడఁ దవుదురు నాథ రేఖాగ్రసుతుఁడు.

పలికె న్గాద్మక్రమంబు ధాత్రి పతి! యా
వజ్జీవము న్వారితో
నిలనేఁ బంచియు నేలఁ దాత యిదిగో
నేఁ జేయు నీకర్జము
న్బలయుక్తంబు గ్రహింపు పాండవులకుం
బట్టచ్యుతుం గట్టెద
న్జలజాక్షుండు నియంత్రితుం డయినచో
తత్మ్కవృష్ణులు న్పాండవుల్.

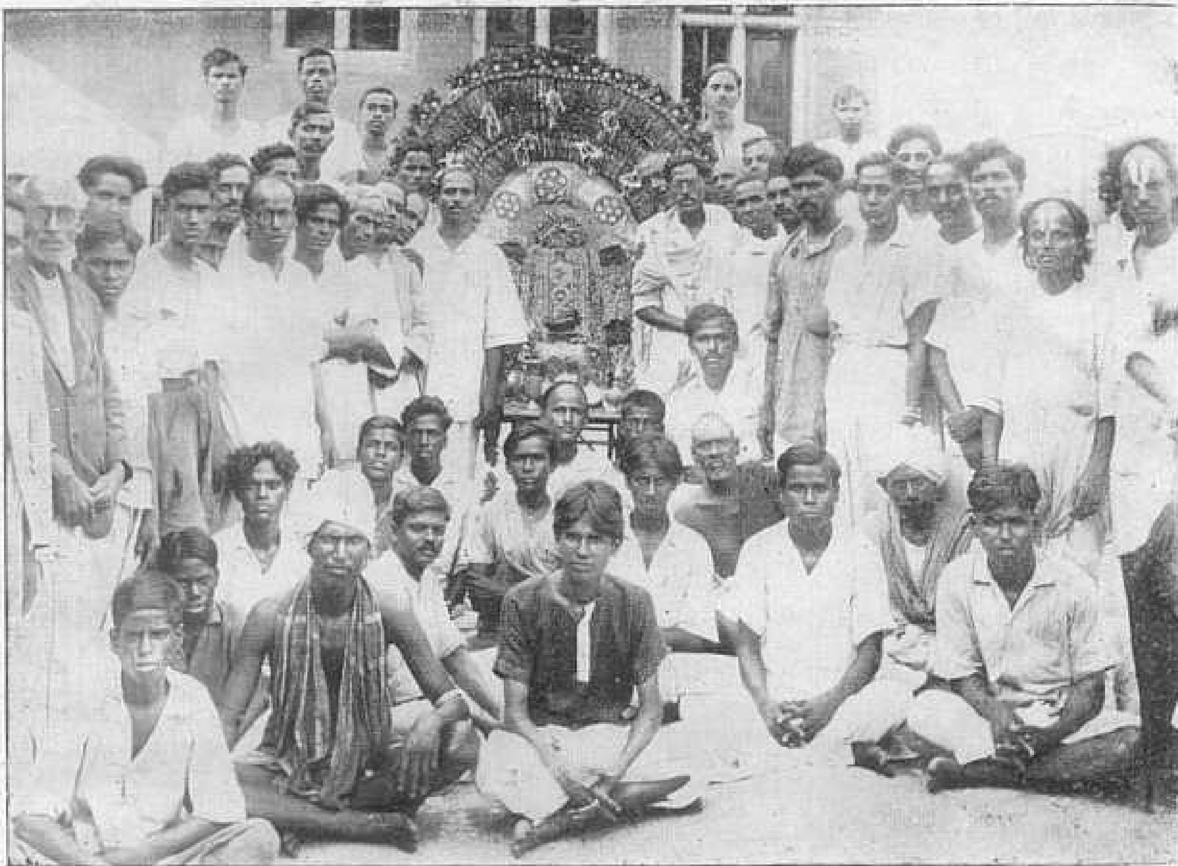
నాకు విధేయు లౌదురు జ
నార్దనుఁ డిచ్చటి కేగుదెంచెడి
న్వేకువ దీనికిం దెలుపు
భీష్మ! యుపాయముల న్విబుద్ధము
ల్గా కెటులుండుఁ గృష్ణునకుఁ
గాదె బెదేనియు మాకపాయము
న్భీకరమాసుతోక్తి విని,
విప్రియము న్హారికిన్ ధరేశుఁడున్.

సచివులు గంపమొందిరి ర
సాపతి పల్కె ధరేశ! మాను దు
ర్వచనము గా దిదెవ్వడును
భవ్యము గేశవుఁ డిప్డు దూత, పూ
తచరిత్రాలి విందు చెలి
తండ్రి తలంచెదు నస్మదన్వయో
పచయము నెట్లు గట్టుటకుఁ
బాత్రుఁడు దేవనదీసుతుం డనెన్.

ధృతరాష్ట్ర! యతిమందధీ నీసుతుండు
హ్రతవివేకుఁడు కోరు నెపు డనర్థంబు
మతియుతు ల్వేఁడిన మన్నింపఁ డార్య
మానిహిత మ్మనన్మార్గుఁడు వీని
ధృతదురితుని బాపకృతమైత్రుఁ బట్టి
హితుల పల్కులు గొన వీవును గృష్ణుఁ
గృతిశిరోమణి నిరాకృతుఁ జేసి, మంత్రి
వృతుఁడై కళేబర మిపుడు దోఁచెంగ.

వీఁడు నృశంసుఁడు విగతధర్ముండు
విమతి యాలింపను వీనిపలుకుఁ
బోఁడు సన్మార్గముపొంతకు నను దు
ముదుసలి గినుకపెంపున నట వెడలె
నాడు రవ్యుదయమునం గ్రియ ల్దీర్చి
నారాయణుం డనంతానురుల నుతి
వాఁడు వృకస్థలవారణ నగర
వర్త్మముం జెందిన వాహినీసుతుండు.

గురుఁడు శరద్వదాత్మజుఁ డ
కుంతమదుండు సుయోధనుండుగా
కౌరులు నృపాత్మజు ల్గన య
ద్వ్యాదవహు వచ్చిరి సమ్ముఖమ్ముగాఁ
బురజనులెల్ల యానముల
భూరివిధమ్ముల గాల్నడ న్సృతి
న్హరి, గురు భీష్మరాజతన
యానుగతుం డిభరాజధానికిన్.

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమున జరిగిన వినాయకోత్సవము—౧౯౩౪.

శ్రీరామాశ్రమము, తాళ్లపాలెము.

జంధ్యాల సూర్యనారాయణ

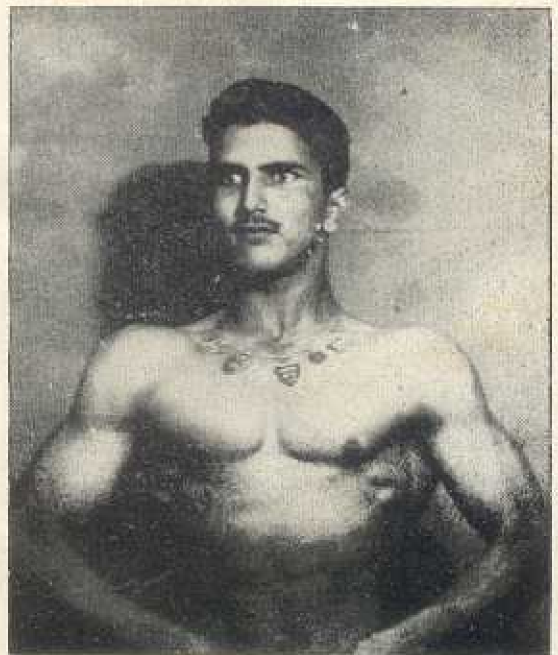
డా. రాజ వెంకట నరసింహారావు

కొసరాజు రాఘవయ్య చౌదరి

పాందువ్వ గ్రంథాలయ భవననిర్మాత, మంతెన పుల్లంరాజు

పెద్దిరెడ్డి సత్యనారాయణ

సంగీతము—స్వల్పమగు సూచనలు

మహీధర వెంకటరామశాస్త్రి

ఆనందోత్పాదనమే సంగీతశాస్త్రమునకు ఫలితమని పెద్దలచే చెప్పబడినది. శిష్టులచే వ్యవహరింపబడు లోకాచారములె ధర్మశాస్త్ర నిబద్ధములై, కాలక్రమమున శాస్త్రములచేతనే శోధింపబడుచు కాలము ననుసరించియైనను మార్పబడ కూడదని చెప్పబడునట్లుగా ఈ శాస్త్రము గూడ నియమ బద్ధమైనది. అందుచేతనే జన్యజనక విభాగము ప్రతిరాగమునకు ఆరోహణావరోహణ క్రమమును నేర్పరుపబడినది. కాలము ననుసరించి విజ్ఞానము మారుచుండును గదా! విజ్ఞానమును బట్టి రుచులు మారుచుండును. దాన శాస్త్రములును గూడ మారుట సహజమే. కావున నవీన సంగీత మశాస్త్రీయమని దూషించుట తప్పు. ఆలోచింపగా నొక రాగమునకు మరియొక రాగము జన్యమని గాని, ఒక రాగములోని శ్రుతులను మార్చుటచే మరియొక రాగమగుననిగాని చెప్పుట సమంజసము కాదు. ప్రతి రాగము, ననన్య సాధారణమైన ప్రయోగములను గలిగియున్నది. సమానమగు శ్రుతిచే జనకరాగములోను, తజ్జన్య రాగములోను కొలది మార్పుతో నుచ్చరింపబడుట పండిత వేద్యమే. ఐనను పండితులు, సహృదయులునగు శాస్త్రకర్తలీయా విభాగములను మనకు సూక్ష్మముగా సంగీతమును బోధించుటకే చేసియుందురనుట సమంజసము. ఈరీతిగనే ప్రతి రాగములోను వారిచే చేయబడిన శ్రుతి నియమము గూడ ఆయారాగములయందు తచ్ఛ్రుతి ప్రయోగమునకుగల బాహుళ్యమే కారణముగా గలదై యున్నది. ఇందుచే కొన్నికొన్ని ప్రయోగములలో రాగశ్రుతులు మారుట తప్పకానేరదు. రక్తికై కొన్ని ప్రయోగములలో నియమితశ్రుతులు మారుట సహజము; అనుభవసిద్ధము. శాస్త్రకారకుల నియమము లన్నియు 'ఉపాయాః శిక్షమాణానాం బాలానా ముపలాలనాః' అనునట్లు కల్పితములైనవి.

ఖరహరప్రియాజన్యమని చెప్పబడు శ్రీరాగమునకు "ఆ" స, రి, మ, ప, ని, స - స, ని, ప, మ, రి, గ, రి, స అను క్రమమే ప్రాచీనుల వ్యవహారములో నున్నట్లు కన్పడుచున్నది. ప్రాచీనములగు గీతములలోను, అట తాళవర్ణము మొదలైనవానిలోగూడ నిట్టిక్రమమే కనబడుచున్నది. కాని యాధునికులు స, రి, మ, ప, ని, స - స, ని, ప, ధ, ని, ప, మ, రి, గ, రి, స అని మార్చినట్లు స్పష్టము. అదితాళవర్ణములోగూడ నిట్టులనే మారినది (చూ. అనుప. స, నీ, ప, ద, ని, ప, మ, రి, గా, రి (౧) చిట్టస్వరం ౫; స, ని, ప, ద, ని, ప, మ, రి, గా, రి) క్రిందిస్థాయిలో కొన్నికొన్ని ప్రయోగములలో నిషాదమునకు కైశికత్వభంగముకూడ అనుభవసిద్ధము. హరికాంభోజిజన్యమైన కాంభోజిరాగమునకు నిషాదము కైశికమని చెప్పబడినను స, ని, ప, ధ, స అను ప్రయోగములో 'కాకలి' గానే వాడబడుచున్నది. తజ్జన్యమైన ఖమాసురాగమునకు స, గ, మ ప, ద, ని, స, - రి, స, ని, ద, ప, మ, గ, స లేదా స, ని, ద, ప, మ, గ, రి, స అను క్రమము నిబద్ధమైనను ప్రయోగములో మార్పులు చాల కనబడుచున్నవి. ఆరోహణ మొకప్పుడు స, రి, గ, మ అని సంపూర్ణముగాను,

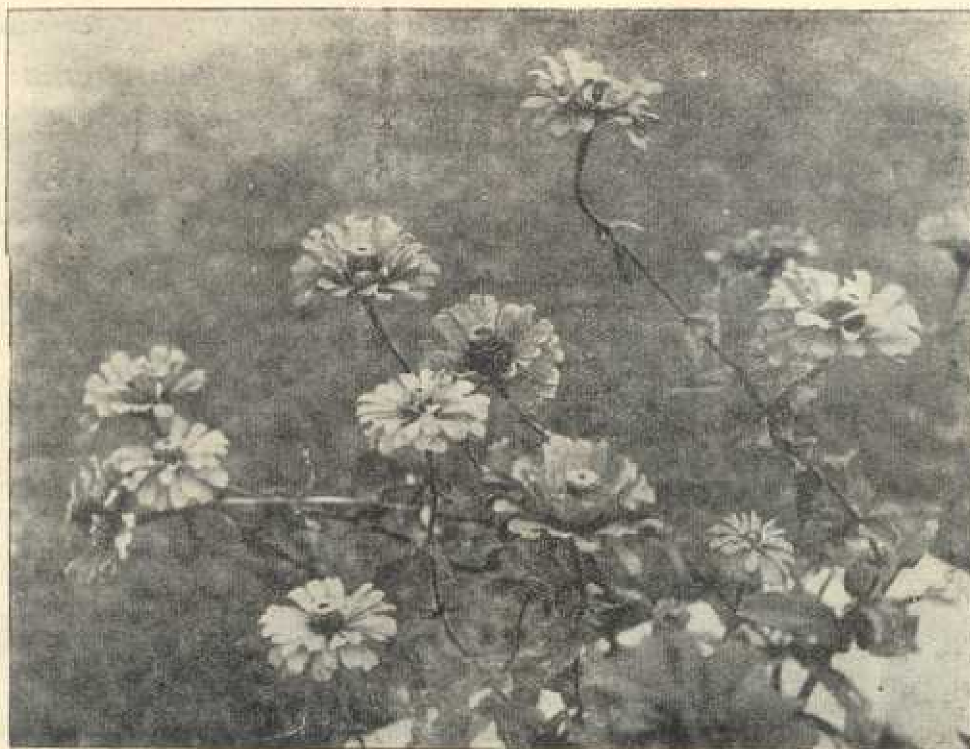
(౧) (ఉ. సదాశివరావుగారి కృతి.
పల్లవి:— నా.........శరము
స, రి, గ, మ, పద—సా, నీ, దా మొదలగునవి)
(౨) (ఒకప్పుడు కాకలీనిషాద ప్రయోగమును ఉ. స, ని, స) గూడ వాడబడుచున్నది.

"షాడ వౌడవ సంపూర్ణ భేదా ద్రాగ స్త్రిధా మతః.

ఔడవః పంచభిః ప్రోక్తః స్వరైః షడ్భిస్తు షాడవః.
సంపూర్ణ స్సప్తభిర్జ్ఞేయ ఏవంరాగ స్త్రిధామతః."

అనుటచే రాగము షాడవము, ఔడవము, సంపూర్ణము అని మూడు భేదములుగా చెప్పబడినది. షాడవము ఆరోహణావరోహణములందు ౬ స్వరములు గలది. ఉ. స, రి, గ, మ, ప, ధ (స)-(స) ధ, ప, మ, గ, రి, స. ఔడవము ఆరోహణావరోహణములందు ౫ స్వరములు గలది. ఉ. స, రి, మ, ప, ని (స)-(స) ని, ప, మ, రి, స. సంపూర్ణము సంపూర్ణ స్వరములు గలది. ఉ. స, రి, గ, మ, ప, ద, ని, స-స, ని, ద, ప, మ, గ, రి, స. ఒక్కొక్క రాగము ఆరోహణమున షాడవమై, అవరోహణమున పూర్ణమైనప్పుడు షాడవ సంపూర్ణమని చెప్పబడినది. ఇట్లే ఔడవ సంపూర్ణము, ఔడవ షాడవము, షాడవ ఔడవము మొదలైనవి ఊహ్యములు. ప్రతి రాగమును పైని చెప్పబడిన తరగతులలో దేనిలో నైనను చేరక తప్పదు. కాని ధీరశంకరాభరణ రాగజన్యమగు 'వివర్ధని' రాగము పైతరగతులలో జేరదు. ఈ రాగము ఆరోహణమున స, రి, మ, ప, (స) అను నాలుగు స్వరములును, అవరోహణమున సంపూర్ణముగాను గనబడుచున్నది.

ఇట్లెన్నెని గలవు. ఇంతకును రసజ్ఞులగు పండితుల ప్రయోగములే గ్రాహ్యములు.

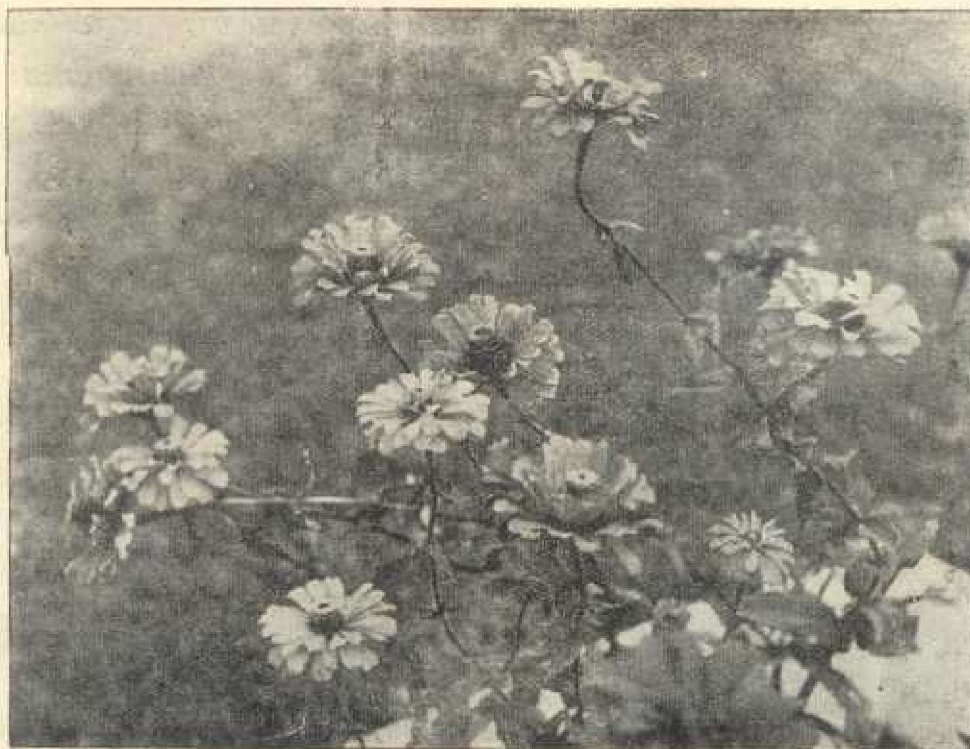

వికాసము   K. M. R.

ఔడవః పంచభిః ప్రోక్తః స్వరైః షడ్భిస్తు షాడవః.
సంపూర్ణ స్సప్తభిర్జ్ఞేయ ఏవంరాగ స్త్రిధామతః."

అనుటచే రాగము షాడవము, ఔడవము, సంపూర్ణము అని మూడు భేదములుగా చెప్పబడినది. షాడవము ఆరోహణావరోహణములందు ౬ స్వరములు గలది. ఉ. స, రి, గ, మ, ప, ధ (స)-(స) ధ, ప, మ, గ, రి, స. ఔడవము ఆరోహణావరోహణములందు ౫ స్వరములు గలది. ఉ. స, రి, మ, ప, ని (స)-(స) ని, ప, మ, రి, స. సంపూర్ణము సంపూర్ణ స్వరములు గలది. ఉ. స, రి, గ, మ, ప, ద, ని, స–స, ని, ద, ప, మ, గ, రి, స. ఒక్కొ-క్క- రాగము ఆరోహణమున షాడవమై, అవరోహణమున పూర్ణమైనప్పుడు షాడవ సంపూర్ణమని చెప్పబడినది. ఇట్లే ఔడవ సంపూర్ణము, ఔడవ షాడవము, షాడవ ఔడవము మొదలైనవి ఊహ్యములు. ప్రతి రాగమును పైని చెప్పబడిన తరగతులలో దేనిలో నైనను చేరక తప్పదు. కాని ధీరశంకరాభరణ రాగజన్యమగు 'వివర్ధని' రాగము పైతరగతులలో జేరదు. ఈ రాగము ఆరోహణమున స, రి, మ, ప, (స) అను నాలుగు స్వరములును, అవరోహణమున సంపూర్ణముగాను గనబడుచున్నది.

ఇట్లెన్నని గలవు. ఇంతకును రసజ్ఞులగు పండితుల ప్రయోగములే గ్రాహ్యములు.

వికాసము K. M. R.

ఉపమావింశతి (ప్రేమస్వరూపము)

బెజవాడ గోపాలరెడ్డి

౧. ప్రేమాంకురము యౌవన వసంతావిర్భావమున, హృదయమున జాగృతమైయున్న సౌందర్యస్మృతి చ్ఛాయయందు, నిశీథ నయననీరములచే పోషింపబడుచున్నది.

౨. ప్రేమస్ఫులింగము తన్వీనయనవహ్నిచే జన్మమెత్తి, ఎఱుగని ఆశాహారుతములయొక్కయు, ఎఱిగిన నిరాశాప్రభంజనములయొక్కయు క్షుద్రరూపము లగు ఉచ్ఛ్వాసములచే పెంపొందుచున్నది.

౩. ప్రేమసాగరము ప్రేయసీ ముఖచంద్రావలోకనమున ఉప్పొంగి, సంసారపు అలల అటుపోటులచే జీవితనౌకను ఊపుచున్నది.

౪. ప్రేమకోరకము అధరపల్లవముల చెఱనుండి తప్పించుకొనిన స్మితచంద్రికలచే విరియబూచి, అజ్ఞాతయౌవనకు సిగ్గు గఱపుచున్నది.

౫. ప్రేమభుజంగము ప్రియురాలి మధురగానముచే సుషుప్తి తొలగి మేల్కాంచి, ఆపేక్షా వేణీబంధముతో విద్యుమును వాంఛించుచున్నది.

౬. ప్రేమజ్యోతిరింగణము కాళరాత్రి, అభిసారమునకై వెడలిన గోపికకు, మురళి మ్రోయుచున్న తమాలవాటికకు త్రోవ చూపుచున్నది.

౭. ప్రేమప్రదీపిక విరహిణీవీక్షణజ్యోతిచే వెలిగింపబడి, మందమలయమారుతుని మృదుస్పర్శచే వ్యాకులమున కంపము నొందుచున్నది.

౮. ప్రేమతరంగములు శారద పూర్ణిమారాత్రమున, వాసకసజ్జికయొక్క ఉచ్ఛ్వసితవక్షమున, ఆనందపులకములరూపమును దాల్చుచున్నవి.

౯. ప్రేమమురళి నిగూఢ అస్పష్ట వేదనాగానమును ఆలపించుటకు, విరహాతప్త అరుణఅధరముల బుజ్జగింపుల ఆశించుచున్నది.

౧౦. ప్రేమమయూరము ప్రాసాదశిఖరమున వసం, సమీరములచే సడలింపబడిన కామినీకేశరాశిని గాంచి ఆకాలనృత్య మొనర్చుచున్నది.

౧౧. ప్రేమవల్లిక చకితనయనతరళ పాటామినులచే గిలిగింతలు పొంది, నవనవభావమంజులచే విరాజిల్లి, గృహస్థాశ్రమ వనస్పతిని ఆశ్లేషించు బాహువుల చాపుచున్నది.

౧౨. ప్రేమవిపంచిక విరహిణి వాడిన వ్రేళ్ల తాకుడులచే విషాదరాగిణుల ఆక్రందించి, శ్రావణ శర్వరిని ఛేద్యించుచున్నది.

౧౩. ప్రేమపికము మదిరాక్షుల అరుణ అపాంగ ప్రవాహముల మెసవి, హృదయ నికుంజతలమున నిరీక్షణ గీతికల పాడుచున్నది.

౧౪. ప్రేమజ్యోత్స్న ప్రవాసుల వియోగము వేడిమి అంతరించుననియు, ప్రేమికుల భావకళికలు వికసించుననియు సూచించుచు ఆశావాదమును ప్రకటించుచున్నది.

౧౫. ప్రేమప్రసూనము పరివేష్టించియున్న తరుణ కంటకములను, వృద్ధ పర్ణములను, కిశోర కోరకములను మోసగించి, పరిమళ సందేశములచే భ్రమరేంద్రుని పిలుచుచున్నది.

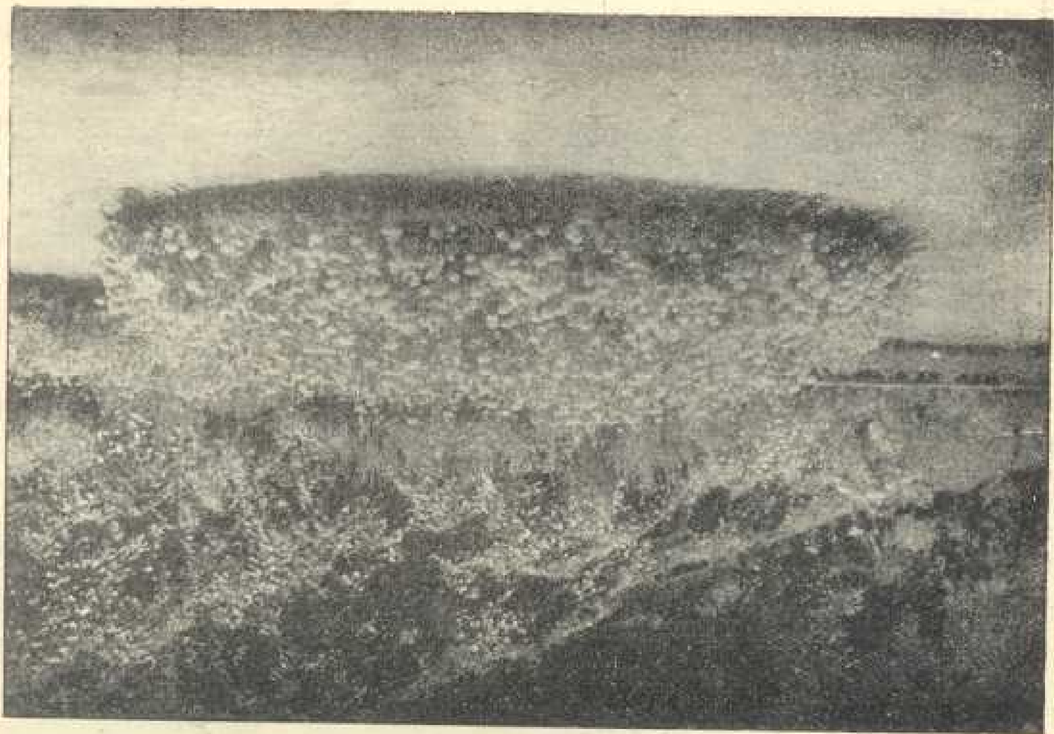
౧౬. ప్రేమ మరాళము, ప్రియురాలి మనస్సరోవరమును చేరి తేలియాడుటకు, అభ్రభేది హిమాద్రి శిఖర శిరఃపంక్తిని కూడ కాలదన్ని సంశయింపకుమని హెచ్చరించుచున్నది.

౧౭. ప్రేమ విహంగము శుక్రాచార్యులవారు, అంతేవాసులగు అరుణోదయ దీధితుల వెంట నిడికొని, తూర్పుదిశనుండి వేంచేయుచున్నారని అభిసారమునకు వెడలి తారసిల్లుచున్న 'తార'ను మేల్కొలుపుచున్నది.

౧౮. ప్రేమరసము శుష్క-హృదయ మరుభూముల సించిత మొనర్చి, పుష్పిత నికుంజతలముల సృజించి, స్వర్గలోకపు సౌందర్యచ్ఛాయను తన బిందువులలో ప్రతిబింబించి, కవులకు చూపుచున్నది.

౧౯. ప్రేమస్రోతము కలస్వనమున ప్రేమమంత్రమును జపించుచు, అంతరాయముల ఉల్లంఘించుచు, ఏకతానవిలంబనమునయిన సహించ నేరక ప్రియదర్శనార్థమై అహర్నిశమును పరువులిడుచు వచ్చి, నీలగాత్రుడు, లవణజిహ్వుడు, భైరవప్రలాపముల ప్రేలు, భయంకరుడగు సాగరుని తరంగముల కౌగిలిలోనే ఆత్మోత్సర్గమునుగావించి, 'ద్వంద్వముయొక్క పూర్ణవినాశముమీదనే ప్రేమ తన్మయత్వపు ప్రతిష్ఠ' యని తన అంత్యసందేశమును చాటుచున్నది.

౨౦. ప్రేమకమలము శతపత్రములను విప్పి, సౌరభతన్మయత్వముచే లోకముయొక్క స్తోత్రమునకు పాత్రమగుచున్నది. హీనకులజయైనను లోకగ్రాహ్యమైనది. లక్ష్మికివి, బ్రహ్మకును ప్రియతరమైనది. ప్రియురాలి ముఖ, నేత్ర, కర, పాదములతో అవిచ్ఛిన్నమగు బాంధవ్యమును కవివరప్రసాదమున సంపాదించినది. సంసారమున నున్నను దాని అలజడులచే అశాంతి నొందకుండని స్వీయజీవితమున ప్రదర్శించుచున్నది.

ఘాటి

K M R.

రామ సంకీర్తనము

కె. వి. ఎస్. యం. గిర్మాజీరావు

కేదారగౌళరాగము — ఆదితాళము.

ప॥ పరసున నమ్మ బ్రోవ — సమయము రా రామ సరసిజదళనేత్ర — సరససంగీతలోల॥

అ॥ పరమదయాకర — పరాశరాదినుత వరవైకుంఠవాస — వరదశ్రీశేషశయన॥

చ॥ శరణని వేడిన — సురరిపు సోదరుని కరుణతో బ్రోచిన — కీర్తిని విన్నానుతే

అరమరలేటికి శ్రీ — హరినిన్నే నమ్మితి గిరిధర మురహర — గిర్మాజీవినుత॥

—: పల్లవి :—

—: అనుపల్లవి :—

; + పపా పపా - పమమగ - పరిగారి
; + శిరగని - శే ... డి .. వ
; + రిపమా మమా , పమమగమగగరి పరిగారి
; + శిర . గని , శే .... డి .. వ
; + పారిసా - నిదా పా - నిదదప - మగగరిపా
; + గ . దుగ . శో భ్రో ... వి ... వ
; + పా , నిప - నిసా - రిమగరి - మగగరి
; + అ , . ర - మర - శే . టి - కి ...
; + పా , నిప - నిసా - రిమమ గా - గరిరిమగగరి
; + అ , . ర - మర - శే ... టి .. కి ...
; + పా , నిప - నిసా - మపనిస - రిమమగ - గరిరి - మగగరి
; + అ , . ర - మర శే .... టి .. కి ...
; + మపా నిసా - నిసరిమగగరి సనినిదపా
; + గిరిధర - ము .. ర ... వా ... వ
రి +
చరనుః—
. +

—: చరణం :—

; రిపమగారిపా
, మర .. రిపు
,,
,,
; నిపారిపా
; కే . త్రిని
సా - సరిగసా
శ్రీ - హరిని క్కై
సా - పరిగసా
శ్రీ - హరిని క్కై
సా - సరిగసా
శ్రీ - హరిని క్కై
; మపాదపా
; గి . ర్యా .

రిమపని - నిదదాపా
పా . వ . - డు .. ని
,,
,,
నిధధధ - నిపా
ని . ర్మా . - మశే
సారిసనిద - నిదదాపా
వా .... మ్య .. తి
,,
,,
సరిగరి - నిసరిస నిదదా
వ .... మ్య .. తి
రిమపనిసా - నిదపదపా - మగరి
కే ... ని - ము .... శే ...

నిరీక్షణ

బుద్ధుడు - కాపుపడతి

దువ్వూరి సూర్యనారాయణమూర్తి

[ముత్యాలసరములు]

ఉండె నొక గ్రామంబునందున
దండిగా ధనధాన్యములతో
నిండియుండిన కాపవారిది
గొప్ప యిల్లొకటి.

అన్నదమ్ములు, పిల్లపాపలు
ఆలుమగలతో, అంత యిల్లూ
నిండి కలకల్లాడుచుండును
దోసపాదువలెన్.

ఒక్కదినమున పిల్లలందరు
తల్లిదగ్గర చేరిపలికిరి
అమ్మ! పండుగరోజు నేడూ
ఏమివండెదవే?

పండుగలలో ఇతరులెన్నో
పిండివంటలు చేసుకొందురు
నేడు మా కే పిండివంటలు
చేసిపెట్టెదవే?

తల్లి

బిడ్డలారా! పిండివంటకు
కోడి ఉన్నది కోసిపెట్టి
కూరవండెద నింతకన్నా
పిండి వంటుందా?

ఇంతలోనే ఒకడు పోయీ
కోడిపెట్టను పట్టితెచ్చెను
కత్తిపీటను తెచ్చె నొక్కడు
కోడినే కోయన్.

కత్తిపీటను, కాపకాంతను
కిళ్ళచూచిన యంతలోనే
కంఠగతమై కోడిప్రాణము
కొట్టుకొనుచుండెన్.

కోడి

మీకు పండుగ నాకు మరణము
అన్నలారా! అక్కలారా!!
న్యాయమా? నాపిల్లలిప్పుడు
ఏమి కావలెనో?

అమ్మ! నాహతమార్చి మీరూ
హాయిగా తిన కలచియుండిరి
మీకు పండుగ నాకు మర
న్యాయమేనమ్మా?

నేడు నీ పిల్లలకు పండుగ
నేడు నాపిల్లలకు ఎండుగ
తల్లి ఉన్నది నీదు పిల్లల
కేది నా కటులూ?

గర్భవాసము ఒక్కటేగద?
కన్నతల్లీ! నీది నాదీ
ప్రేమలో నీహెచ్చుతగ్గులు
పెట్టె నెవ్వాడో?

ండుగైతే నీదుబిడ్డకు
ండివంటలు పెట్టుకొంటివి
చ్చినా పిల్లలకు నేనటు
జరుపుకోగలనా

అక్కడక్కడ పడినగిం
మెక్కిప్రాణం నిలుపుకొను వ
కడుపులోపల పురుగులుగాదులు
కట్టుకున్నామా?

అన్నలారా! అక్కలారా
పండుగైతే పర్వమైతే
ఉత్తరోజులకన్న అప్పుడు
కొత్తయేముందీ?

అనుచునుండగ నింతలో నా
వనిత రుసరుసలాడుకొంటూ
మాటలేవో పలికినంత ని
మనసు కరిగెడునా?

కాపుపడతి

మాటకన్నను మనసుమెత్తా?
మనసుకన్నను మాటమెత్తా?
మాటమనసులు ఏకమైతే
చంపకేపోదున్.

అనుచు కాళ్లను తొక్కిపెట్టి
చేత మెడనూ మెలిపెట్టుచు
కంఠనాళము తెంపతలచి
కాంత యుండగనూ.

కోడి

బతుకు కున్నదో చావుకొరకే
చావుకూడా బతుకుకొరకే
బతుకుచావులు లేకయుండిన
లోకమెక్కడిదీ?

అనుచు గుడ్లను నీరుకుక్కుచు
ప్రేమపాశము పెనగులాడగ
చావుగొంతుకతోడ అరచెను
కడుపు చెరువవగన్.

కూతవినగనె కోడిపిల్లలు
అమ్మకేదో బాధవచ్చెను
అమ్మకేదో కీడుమూడెను
అమ్మ యేదనుచూ,

పిల్లలు

అమ్మయేదే? అమ్మయేదే?
అమ్మఅక్కడ అమ్మయిక్కడ
అనుచు బెదరుచు తల్లియొద్దకు
పరుగులెత్తినవీ.

కోడి

పిల్లలారా! తల్లులారా!
పాలబుగ్గల పాపలారా!
ఇంటనుండుగ మీకు ఎందుగ
నాకు చావుసుడీ!

పాలు మొగని పాపలారా
గడుసు తెలియని కన్నెలారా!
తల్లిలేనీ పిల్లలారా!
నాకు చావిపుడూ.

అనుచు బాధభరింపజాలక
కళ్లుమూసీ బుద్ధదేవుని
ఆర్తరావాదట!! ఓ
బుద్ధా!! అనుచు తలచెన్.

కాపుకాంతకు కళ్లకేదో
కమ్మినట్టులు తోచెనంతలో
ఎదుట నెవ్వరో దివ్యతేజము
తోడ నిలబడిరీ.

బుద్ధుడు

అయ్యయ్యో! తల్లీ!! వలదువల
దంత ఘోరము; చంపబోకుము
ఆత్మవత్ సర్వాణి భూతా
న్యనిరి మన పెద్దల్.

చూడవమ్మా! దానిపిల్లలు
మేతమానీ యెట్టులున్నవో?
తల్లిఅంటే రాతికైనా
తప్పదా ప్రేమా.

కాపుపడతి

ఎవరవోయీ? నీవు ఇక్కడి
కేలవచ్చితివోయి? ముందుగ
మెట్ట వేదాంతాలు చెప్పట
కట్టిపెట్టోయీ!

బుద్ధుడు

అల్లిబిల్లికబుర్లుకావో
తల్లి! మాహింసాప్రవృత్తటంచును
కులముపెద్దలు చెప్పినారూ
కూడదీ తల్లీ!!

మద్దా విశ్వనాథము

బలిజపల్లి కృష్ణరావుగారు

కె. ఎమ్. రత్నవేలు మొదలియారు

రామమోహన రాయి

మద్దా విశ్వనాథము

బలిజపల్లి కృష్ణరావుగారు

కె. ఎమ్. రత్నవేలు మొదలియారు

రామమోహన రాయి

మంతెన తిమ్మరాజు.

కేల్వపిళ్లాచార్యులు

డి. పురుషోత్తమగారు

ప్రతాపగిరి రామమూర్తి

ఆర్. రత్నం.

గ. (శ్రీ). వ. ఆచార్యులు

పొట్నూరి స్వామిబాబు

మందలపర్తి ఉపేంద్రశర్మ

జె. సదాశివరెడ్డి

బెజవాడ గోపాలరెడ్డి

అంధవరపు లక్ష్మణమూర్తి

సర్దారు బి. వీరాస్వామినాయుడు
(నెటాలు)

రాళ్లపల్లి నటేశయ్య

టంకాల శశిభూషణగుప్త

కాపుపడతి

ఏమిమాటలు పలకనేర్చితి
వెంతకైనా తగుదువయ్యా!
జీవహింసకు అగ్రజాతుల
పుట్టినిల్లుగదా?

జీవహింసే కూడదంటూ
చెప్పిరంటివి; వారె మళ్ళీ
జీవమే జీవులకు జీవన
మనిరి యిదియేమయా?

బుద్ధుడు

మతము వేరూ మనిషి వేరూ
ఎందరెందరో? ఎన్ని మతములో?
నివర కెవరిష్టమ్ము వారలు
చెప్పినారమ్మా!

కాపుపడతి

కాయకూరలు, దుంప, ధాన్యము
న్యాయమగునా తినుట? దానిలో
జీవహింసే లేదటయ్యా?
చెప్పవేమయ్యా!

బుద్ధుడు

తల్లీ! నిజమే; నీవుచెప్పిన
దల్ల హింసేకాని, దానిలో
ఎట్టిహింసను చేయకుండా
నిలవనేలేమో?

అట్టిహింసను చేయవచ్చును
అందు జీవము బాధపడదూ
బాధపడినను కానుపించదు
మనిషికన్నులకున్.

కాపుపడతి

యజ్ఞములలో మేకపోతుల
నెంతో బలవంతముగ చంపర?
నీ అహింసాసూత్ర మప్పుడు
నిద్దరోయిందా?

బుద్ధుడు

కటికగుండెల కర్మవాదుల
కపటవేదకుతంత్ర మయ్యది
దేవతలు పశుమాంస మిమ్మని
దేవురించేరా?

కాపుపడతి

కాలుకదిపిన, మాటలాడిన
కంటచూసిన, ఏమిచేసిన
మనిషిహింసను చేయకుండా
మసులుకోగలడా?

బుద్ధుడు

సృష్టినిలుచుట కేదియవసర
మట్టి. నిలో హింసకానము
కట్టెగుడుపును దారుణం బిట
కూడదే తల్లీ!

కాపుపడతి

ఎట్టిజాతికినైన హింసయె
పొట్టకోసం చేయతప్పదు
ఎన్ని చెప్పిన హింసముందూ
వెనక మనమయ్యా!

బుద్ధుడు

కాయకసరులు తిన్న నిండే
మాయపొట్టకు మాంసమెందుకు?
నిండుజీవము నిట్లు తిండికి
చెండగా నేలన్?

అనుచు కొలుకుల నీరుపెట్టుకు
కోడినెత్తుకు బోధ చేసెడి
బుద్ధభానుని జ్ఞానకిరణము
సోకె నాయమనూ.

అంతలోనే కాపుపడతికి
మాయకప్పెను, మనసువిరిగెను
బుద్ధదేవుని పుణ్యపాదం
పట్టి యిట్లనెనూ.

కాపుపడతి

కన్నతండ్రీ! కన్నుగానక
యెన్ని యిట్టివి చేసినానో?
నన్ను దరిచేర్చితివి నేటికి
తెలివి కలిగినదీ.

తల్లినిచ్చిన బుద్ధదేవుని
పదము పట్టిన విధముగా
కోడిపిల్లలు అతని కాళ్లను
చుట్టివేసినవి.

జ్ఞానబుద్ధుడు మాయమవ్వన
కాపుకన్నెకు జ్ఞానమబ్బెను
చచ్చిబతికిన పంచు కోడియు
పిల్లలను కలసెన్.

ఆలవాటు ౪.

రైలు టిక్కట్లు కొనుటకు వెళ్లినవర్తకుడు పరధ్యానముతో :
"డజను కొంటే ఎంత కమిషనిస్తారు?"

ప్రాచీనహిందువులకు చారిత్రకజ్ఞానము తక్కువయను నమ్మక మాధునికులకును, పైదేశీయులకును విశేషముగా గలదు. విమర్శించి చూచితిమేని యీ నమ్మకమునకు తగినంత యాధారము లేదని స్పష్టము కాగలదు.

చరిత్ర యనగా పూర్వవృత్తాంతము. పూర్వులపట్ల హిందువుల కున్న శ్రద్ధ, భక్తి మఱియేయితర జాతికిని లేదను నంశము నందఱు నంగీకరించియేయున్నారు. అట్టి స్థితిలో పూర్వుల చరిత్రపట్ల హిందువు లితరజాతులవారికంటె తక్కువశ్రద్ధతో నుండుట యసంభవము.

మనవారికి పూర్వులవలెనే పూర్వుల చరిత్రములును మిక్కిలి పవిత్రములుగ నుండెడివనుట కెన్నియో యాధారములను జూపవచ్చును. శ్రాద్ధములలో పూర్వులచరిత్రములను గానము చేయవలెనని మనుస్మృతిలో గలదు.

స్వాధ్యాయం శ్రావయేత్ పిత్ర్యే ధర్మశాస్త్రాణి చైవ హి,
ఆఖ్యానానీతిహాసాంశ్చ పురాణాని ఖిలాని చ (మను ౩-౨౩౨)

(శ్రాద్ధములలో వేదమును, ధర్మశాస్త్రములను కథలను నితిహాసములను, పురాణములను, ఖిలగ్రంథములను వినిపింపవలెను.)

గతించిన పెద్దలనుగూర్చి చేయుకర్మలలో పూర్వులచరిత్రములను చదువుట యుచితముగనే యున్నది. అన్ని కర్మలకంటె పిత్రుపూజనే, యనగా పూర్వులపూజనే మనవా రెక్కువశ్రద్ధతో చేసెడివారు కావుననే దానికి శ్రాద్ధమను పేరు వచ్చెను. పితరుల నారాధించుచుండినంత శ్రద్ధతోనే వారిచరిత్రలనుగూడ మనవా రారాధించుచుండిరి. కావుననే యీచరిత్రములను వేదములతోను, ధర్మశాస్త్రములతోను బాటుగ శ్రాద్ధకర్మలలో చదువుట గావించిరి. పూర్వుల చరిత్రకు మతవిషయకముగ నింత ప్రాముఖ్యమునిచ్చిన జాతి మఱియొకటి లేదనియే చెప్పవలెను.

మన పూర్వుల చారిత్రకశ్రద్ధ వేదములలోగూడ గన్పట్టుచున్నది. వేదములలో ముఖ్యముగ దేవతాస్తుతియు, దేవతావృత్తాంతమును, దేవతాప్రార్థనలును గలవు. మానవుల వృత్తాంతములు లేకపోలేదు. అట్టి వృత్తాంతములకు నారాశంసులను పేరుగలదు. ఈ నరవృత్తాంతములు దేవతాసంబంధములగు మంత్రములంత పవిత్రములుగ భావింపబడెడివికావు. ఇది సహజమే.

దేవా వై బ్రహ్మణశ్చాన్నస్య చ శమల మపాఘ్నన్ యద్బ్రహ్మణః శమల మాసీత్ సా గాథా నారాశంస్యభవత్ యదన్నస్య సా సురా తస్మాద్గాయతశ్చ మత్తస్య చ న ప్రతిగృహ్యం యత్ప్రతిగృహ్ణీయాత్ శమలం ప్రతిగృహ్ణీయాత్. (తైత్తిరీయ బ్రాహ్మణము, ౧-౩-౨)

(దేవతలు, వేదముయొక్కయు, అన్నముయొక్కయు మలమును తీసిరి. నరుల ప్రశంసలతోగూడిన గాథలే వేదముయొక్క మలము. సురయే యన్నముయొక్క మలము. కావున గానపరునినుండియు, మద్యపానపరునినుండియు నెవరును నేమియు పరిగ్రహింపరాదు. అట్లు పరిగ్రహించువాఁడు మలమును పరిగ్రహించినవాడే యగుచున్నాడు.)

వేదములలో నంతర్భూతములై యుండిన యా కేవలమానవ ప్రశంసలు కాలక్రమమున లుప్తములై యుండవచ్చును. అందులకు కారణ మవి వేదముయొక్క మలముగ భావింపబడి పవిత్రతను కోల్పోవుటయనుట స్పష్టము.

కొన్ని పైతరగాథలు మనుష్యులను, దేవతలనుగూడ సంబంధించియున్నవి. అవి యితిహాసములను నామముచే వ్యవహరింపబడును. ఈ చరిత్ర సృష్టిలయములకును, వంశవర్ణనములకును సంబంధించినప్పుడు దానికే పురాణమని పేరు. ఇతిహాసపురాణములును వేదములతోపాటు పవిత్రమైనవిగ పైతరయుగములలోగూడ భావింపబడుచుండెను. చారిత్రకజ్ఞానము లేనివానికి విద్య పూర్తికానట్లు భావింపబడుచుండెను. నారదుడు తత్త్వవిద్యను పొందుటకై సనత్కుమారుని యొద్దకు పోయినపుడు సనత్కుమారుడు నారదుని నీ విదివఱలో నేమి చదివియున్నావని యడుగగా, నారదుడు తాను చదివినవని చెప్పిన వానిలో చరిత్రమును కలదు.

స హోవాచర్గ్వేదం భగవోऽధ్యేమి యజుర్వేదం సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాసపురాణం పంచమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యం రాశిం దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాం సర్పదేవజనవిద్యామేతద్భగవోऽధ్యేమి. (ఛాందోగ్యోపనిషత్తు ౭-౧)

ఆఖ్యాయికలు, గాథలుగూడ చరిత్రభేదములే. ఇవియును నితిహాసమునుగూడ వేదములలో గౌరవముతో పేర్కొనబడినవి.

యదృచోऽధీతే, తా పయ ఆహుతయో దేవానా మభవన్, యద్యజూంషి ఘృతాహుతయః, యత్సామాని సోమాహుతయః, యద్బ్రాహ్మణానీతిహాసాన్ పురాణాని కల్పాన్ గాథా నారాశంసీర్మేదాహుతయః.

(తైత్తిరీయారణ్యకము ౨-౯)

(దేవత లేఋక్కులను పఠించిరో యాఋక్కులు వారికి పయ ఆహుతులైనవి. వా రేయజుస్సులను పఠించిరో యాయజుస్సులు వారికి ఘృతాహుతులైనవి. అట్లే వారు పఠించిన సామములు సోమాహుతులును, అథర్వమంత్రములు మధ్వాహుతులును నయినవి. వారు

పఠించిన బ్రాహ్మణములు, కల్పములు, గాథలు, నారాశంసులు మాంసాహుతులైనవి.)

అర్వాచీనసంస్కృత వాఙ్మయములోగూడ మనపూర్వుల చారిత్రకశ్రద్ధ వ్యక్తమగుచున్నది. నేడు కేవలచరిత్రగ్రంథములు సంస్కృతములో స్వల్పసంఖ్యాకములుగ నున్నంతమాత్రమున మన పూర్వులు చరిత్రపట్ల నశ్రద్ధతో నుండిరని చెప్పుటకు వీలులేదు. ఏలన, పూర్వము మనదేశమున ననేకములగు చరిత్రగ్రంథములు బయలుదేరిన వనియు, నవి యిపుడు నశించిన వనియు నమ్ముటకు మన కనేకాధారము లున్నవి. క్రీ. శ. ४०० ప్రాంతమున నివసించిన కాళిదాసు క్రీ. పూ. రెండవశతాబ్దిలోని శుంగవంశమునకు జెందిన యగ్నిమిత్రుని నాయకునిగా జేసి మాళవికాగ్నిమిత్ర మను నాటకమును వ్రాసెను. తననాటికి ౬౦౦ సంవత్సరములక్రిందట పాలించిన రాజుల నామాదికములను కాళిదా సెఱిగియుండె ననుటవలన నాతనినాటికి చరిత్రగ్రంథములు తప్పకయుండెడివను నంశము స్పష్టమగుచున్నది. ఆనాడు చరిత్రయంతయు గ్రంథముగగాక ప్రజలనోటనే యుండెడిదని భావింపరాదా యన నట్లు భావించినగూడ మనపూర్వులకు చారిత్రకజ్ఞాన ముండెడిదనియే చెప్పవలసియుండును. ప్రాచీనకాలమున గ్రంథస్థములైకాని ప్రజాముఖస్థములైకాని యుండిన చరిత్ర లనేకములు నేడు లుప్తములై యున్నవనుట కింకను నెన్నియో యాధారములు కలవు. మహాభారతములో నెన్నిశతాబ్దములచరిత్ర క్రోడీకరింపబడియున్నది? ఎన్నిగాథలు, ఉపాఖ్యానములు, ఇతివృత్తములు నందుగలవు? అవన్నియు కల్పితములే యనుట సాహసము. అందు కల్పితాంశములు కొన్ని యుండవచ్చును. అచారిత్రకాంశముల నన్నిటిని భారతకర్త క్రోడీకరింపగల్గుట కాతనికి పూర్వగ్రంథములును సంప్రదాయసిద్ధగాథలును నాధారము కాకతప్పదుకదా! ఏవి యాధారమైనను గూడ ప్రాచీనభారతీయు లనేక శతాబ్దములనాటి చరిత్రను స్మరించుచుండి రనుట స్పష్టము. పురాణములను బట్టికూడ నీయంశము తెలియుచున్నది. శాసనములవలనను, నితరచరిత్రాన్వేషణసాధనముల మూలముననుకనుగొనబడిన రాజులనామములు మొదలగు ననేక చారిత్రకాంశములు పురాణములందు లిఖింపబడియేయున్నవి. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి కొండఱురాజుల ప్రశంస పురాణములలో మాత్రమే కన్పట్టుచుండినంతకాలము చారిత్రకులు వానిని నమ్మకుండిరి. పిమ్మట నాసికప్రాంతములో లభించిన కొన్ని నాణెములను బట్టి యాపురాణస్థరాజాళిప్రశంస యథార్థమని పరిశోధకులు గ్రహించిరి. పురాణకర్తలకు చరిత్ర చక్కగ తెలియుననుట కింకొ నెన్నియో యాధారములు గలవు.

భారతపురాణములలోని చారిత్రకాంశముల కాధారములైన గ్రంథము లీగ్రంథముల ప్రచారమువలన కాలక్రమమున లుప్తములై యుండవలెను.

మతముతో నతుకుటకు వీలుకాని చారిత్రకాంశము లెన్నియో క్రమముగ విస్మృతములైనవి. మతముతో గలుపుటకు వీలైనవి మాత్రమే మన మతగ్రంథములలో నిలచియున్నవి. మనపూర్వులకు కేవల లౌకికవిషయములపైగల నిరాదరణమే యిందులకు కారణము. ఆముష్మిక సంబంధములేనిది వారికి వర్జ్యమే. కావుననే యాదిలో సామాన్య చరిత్రవాచకముగనుండిన యితిహాసశబ్దము కాలక్రమమున నాముష్మికవిషయములకు సంబంధించిన చరిత్రను తెల్పునదిగ మారెను. సామాన్య చరిత్రకు ఇతిహాస మను పవిత్రనామము తగదని మన పూర్వులు భావింపదొడగిరి. ఇతిహాసశబ్దమున కీ క్రింది నిర్వచనము చెప్పదగును. 'ఇతి హైవమాసీదితి య ఉచ్యతే స ఇతిహాసః.' (ఇట్లు జరిగెనని చెప్పునది యితిహాసమనబడును.) దీనికేర్పడిన రూఢ్యర్థమును మన పూర్వు లీక్రిందిశ్లోకములో వివరించిరి:

ధర్మార్థకామమోక్షాణా ముపదేశసమన్వితమ్,
పూర్వవృత్తకథాయుక్త మితిహాసం ప్రచక్షతే.

(ధర్మార్థకామమోక్షముల యుపదేశముతోను, పూర్వము జరిగిన చరిత్రతోను కూడుకొనినదాని కితిహాస మనిపేరు).

మనదేశమున నతిప్రాచీనకాలమున చరిత్ర మతప్రచారకులచేతబడి ధర్మార్థకామమోక్షోపదేశయుతమైన చరిత్రగ మారిపోయినట్లే యర్వాచీనకాలమున నది కవులచేతులలోబడి కావ్యముగ మారిపోయినది. ఇట్లు మతముచేతను, కవిత్వముచేతను కలుషితముగాని శాస్త్రీయమైన చరిత్రలు మనపూర్వులకు మిక్కిలి యరుదుగ మాత్రమే యుండెను. శాస్త్రీయమైనచరిత్రకు రెండు లక్షణము లుండును: (1) అం దసత్యము లుండవు, (2) అందు వర్ణింపబడిన యంశములకు స్థలకాలాదినిర్దేశము, కార్యకారణసంబంధము వివరింపబడును. మనకు నేడుగల ప్రాచీనచారిత్రక గ్రంథములలోనెల్ల కల్హణుని రాజతరంగిణియే యాలక్షణములను చాలవరకు గల్గియున్నది. కావుననే కీత్ మున్నగు సంస్కృత సారస్వత పరిశోధకులగు పాశ్చాత్యులు గూడ దానిచారిత్రకత నంగీకరించియున్నారు. మొత్తముపైన హిందువుల చారిత్రకగ్రంథములలో కాలవిషయక శ్రద్ధ లేదనియు, నతిశయోక్తులుగూడ నందు చాలకలవనియు చేయబడు నాక్షేపణలో సత్యము కలదని యొప్పుకొనవలెను.

పైనతెల్పబడిన శాస్త్రీయ చరిత్రలక్షణములు చరిత్ర కెంతయవశ్యములైనను నవి చరిత్రకు దేహమున కస్థిపంజర మెట్టిదో యట్టివేయని గుర్తింపవలెను. ప్రాచీనభారతీయచరిత్ర కీయస్థిపంజరము లేని మాట వాస్తవమే కాని చరిత్రమూర్తికి మజ్జామాంసాదికమని చెప్పదగిన ఉక్తిచమత్కృతి యందు విశేషముగ గలదు. అంతకంటెను ముఖ్యమగునది యాత్మ. చరిత్ర కాత్మయనదగు లక్షణ మొకటి మన ప్రాచీన వాఙ్మయమునందెల్ల కలదు. ఏరాజేకాలమున పాలించినాడో యాత డేనా డేయుద్ధము చేసినాడో మున్నగు నంశములకంటె దేశ

మన వివిధకాలములలో సాంఘికార్థికనైతిక రాజకీయ ధార్మికాది పరిస్థితు లేయే విధముగ నుండెడివో తెల్పునదియే చరిత్రశబ్దమున క్కు డర్థము. అట్లు దేశమునకు సంబంధించిన వివిధపరిస్థితులను తెల్పు లక్షణమే చరిత్ర కాత్మ యని చెప్పదగును. ఈ లక్షణము మన శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసములలో నతిప్రస్ఫుటముగ గలదు. యథార్థమును, విపులమును నగు భారతదేశీయచరిత్ర వ్రాయబూనుకొను వా డెవడయినను నీవాఙ్మయమునందు రెండుమూడు దశలకాలము గడపుచో నెన్నిచారిత్రకవిషయములనైనను సంగ్రహింపవచ్చును. మన ప్రాచీనులను గూర్చిన సమస్తాంశములు నందుగలవు. ఒకయంశము క్రీస్తుపూర్వమా, క్రీస్తుపరమా క్రీస్తుశక మెన్నవ వత్సరమున జరిగినది మన్న యంశములను పరిశోధించుటమాత్రము కష్టమగును. కాలవిషయము నట్లుంచుచు మేని మనజాతియొక్క చరిత్ర చాలవఱకు మనవాఙ్మయములో నున్నదని చెప్పవచ్చును. వేదము లేకాలపువి కానిండు, నాటి ప్రజల సాంఘికాది పరిస్థితులును, నాశయాదర్శములును నందు విశదములై యుండ లేదా? భారతజాతియొక్కయేకాక విశ్వమానవజాతియొక్కయు ప్రాచీన మానసిక పరిణామమును తెలిసికొనుటకు వేదములు గొప్పసాధనమని మాక్డొనలు తెల్పియున్నాడు. వేదము లెట్టి చారిత్రక గ్రంథములో మాక్సుముల్లరుచెప్పిన యీక్రింది వాక్యము వలన తెలియగలదు.

"తమకొఱకును, తమపూర్వుల చరిత్రకొఱకును, బుద్ధివికాసము కొఱకును శ్రద్ధగలవాడెల్ల వేదములను చదివితీఱవలెను."

మనపూర్వవాఙ్మయమంతలోను చరిత్రాత్మ వికిరితమై యుండుటయేకాక ప్రాచీనార్యులందఱును తప్పక ఆవాఙ్మయమును చదివెడివా రనునదికూడ మన ప్రస్తుతవిషయమున కవసరమే. శ్రుతిస్మృతీతిహాసాదిపఠనము లౌకికాముష్మికములకు రెంటికినిగూడ నవశ్యముగ భావింపబడుచుండెను. ప్రాచీనుల సాంఘికనైతికాది చరిత్రను గ్రహించి యాప్రకారము నడచుకొనుటయే యార్యులకెల్ల ధర్మమ్ముగ భావింపబడుచుండెను. చరిత్రాస్థిపంజరమును గాక చరిత్రాత్మనే చరిత్రతుల్యముగ భావింతుమేని ప్రాచీన భారతీయుల కున్నంత చారిత్రకవాఙ్మయముగాని, చారిత్రక జ్ఞానముకాని మఱియే యితర జాతికిని గూడ లేవనియే చెప్పవలెను.

దైవయోగముచే పాశ్చాత్యులతో మనకు సంపర్కము గల్గుటచే మనకు కొఱతయైయున్న చరిత్రలక్షణములను వారినుండి నేడు మనము గ్రహించుచున్నాము. పాశ్చాత్యులు మనకిచ్చు చరిత్రదేహములో మన ప్రాచీనవాఙ్మయసారమగు చరిత్రాత్మను ప్రతిష్ఠించు విమర్శకులును, పరిశోధకులును బయలుదేరుచో శోభావంతమును, సర్వాంగపూర్ణమును నగు భారతీయేతిహాసము బయల్వెడలగలదు. చాలదేశములలో చరిత్రయన దేశపాలకుల చరిత్రమనియే యర్థము. పైనతెల్పబడిన విధముగ రచింపబడు భారతీయచరిత్ర యట్లుకాక భారతదేశీయప్రజల చరిత్రయై విరాజిల్లగలదు.

సీత

మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు

ఆయశోకతరుచ్ఛాయ నలసి ఛాయ
రూపుగొన్న విశీర్ణ స్వరూపచిత్ర
మదియ నాస్మృతి పీఠమ్ము నాక్రమించు!
అదియ నీరవగీతమై ఆలపించు!

ఆర్తివిదళిత! గంభీరమూర్తి! ఓత
పస్వినీ! ఓరహోవృథా బాష్పతప్త!
దివ్య పరిదేవనమున రోదింపవేల
నీయగాధహృదయశోక నిర్ఝరములు?

హోరని కలగు నంబుధివారి ఘోష
నీరవసమాధి నడగు నీఘోరతాప
ముగ్ధనిశ్వసనమ్ములు మునిగిపోయి
మాటుమణిగినవా శోకమహిత! సీత!

బొబ్బిలితో విజయనగరము విరోధించుటకు గారణములు

గర్భాం అప్పారావు

[ఇయ్యది గ్రంథకర్తృనామము తెలియని 'బొబ్బిలిసంస్థాన చరిత్ర' అను గ్రంథములోని భాగము. తక్కినభాగములలో పద్మనాయకవంశవివరణము, వారి దెబ్బరియేడు గోత్రములు మున్నగు చారిత్రకవిషయములు ప్రమాణగ్రంథములతో కూడ వ్రాయబడియున్నవి. చరిత్ర అసంపూర్ణము. విడికాగితములపై వ్రాయబడి కర్ణాక్రమము తరు భంగము కలిగియున్నది. కొన్ని పుటలు పోయినవి. ఈ భాగములలో చరిత్ర సంగ్రహముగా తెలుపబడుటచే కలవరు తెలిసికొనుటకు విలువయున్నదని పత్రికకు ప్రకటనార్థమై పంపబడినది.]

ఈవిషయమై పూసపాటివారు పూర్వోత్తరనమ గ్రంథములలో వివరింపబడినవిధముగా గొన్ని సంగతులు వ్రాయవలసియున్నది. ఎట్లనగా విజయనగరము కోటకట్టి అందులోను ప్రవేశించిన విజయరామ రాజ మహారాజ చరిత్రము వ్రాయును "ఈ తీరున సకలసంతోషములతోనున్నా విజయనగరముకోటలో నుండి రాజ్యముచేయుచుండి కొన్నిదినములకు బొబ్బిలి వారిగడీమీదికి లడాయికి పోవలయునని తమసైన్యము యావత్తు తయారుచేసుకొని లోతక్కువహాలెగాండ్రను నున్నా, వారివారి రాణువతో రమ్మని తెలుపుచేసి పిలు పించి బరోబస్తు ఫౌజును తీసికొని ఫిరంగులు మొదలైనవి కొన్ని తయారుచేసుకొని సకల సంతోషములతోనున్నా బొబ్బిలిమీదికి పోయేవరకు వారున్న భుజపరాక్రమ ముగలవారున్న రణశూరు లనుపించుకొన్నవారు గనుక తమసరదారులతో సైన్యయుక్తముగావచ్చి రాజగారి తో లడాయికి తారసిల్లేవరకు యుద్ధయులున్నా ఆ ఘోరయుద్ధముచేసి బొబ్బిలివారి ధాటికి విజయరామ రాజుగారు నిలువలేక పరారీచూపేవరకు వారు వెంట దగిలి కుమిలె కోటవరకు పొడిచినారు." అని యొకచో నున్నది.

పై గ్రంథములోనే మఱియొక స్థలములో బొబ్బిలివారిని జయించుటకు విజయరామరాజుగారు చేసిన ప్రయత్నములం గూర్చిన ప్రయత్నముల వివరమున్నది. అది ఎట్లున్నను "ఈ తీరున శత్రువులను జయించేస్తూ బొబ్బిలివారిని మరీరువనై నాసాధించవలయుననే కార్యముచేసను తమజహాగీరుపరగణాలలో బెలగాంఅనేగ్రామములో కోట పెట్టించినారు. అక్కడనుంచి బొబ్బిలి ప్రజలను విసికీయుటకు యత్నకృతం - ఈబెలగాంకు బొబ్బిలికి రెండామడగూరము దమారమి యుంటుంది. ఈబెలగాం, నారాయణపట్నము బొబ్బిలిసందున నున్నది. నారాయణపట్టణానికి అయిదు ఆమడ. అక్కడనుంచి నారాయణపట్టణము వలికించుకున్నారు. ఆ మీదట తిరుగా సరంజా చేసుకొని బొబ్బిలిమీద పోయి లడాయి అయిన వెనుక బహుమంది ప్రజలు పోవడమున్నా గాయాలు తగలడమున్నా ఈ చొప్పున రాజువారి ఫౌజు పరారు అయినది. ఆ సమయముచూచి రాజసని మించయుకు చారిలోనున్నది కాదని కాశీపతిరాజుగారు పేష్కస్తు పుడాయించినారు. ఈ మాటలు విజయనగరములో ఉండే ఉద్యోగస్థులు రాజుగారు బెలగాంకోటలో యుండగా ఈ స్థితి వ్రాయించి పంపించేవరకు అక్కడనుండి విజయనగరము వచ్చిరి.

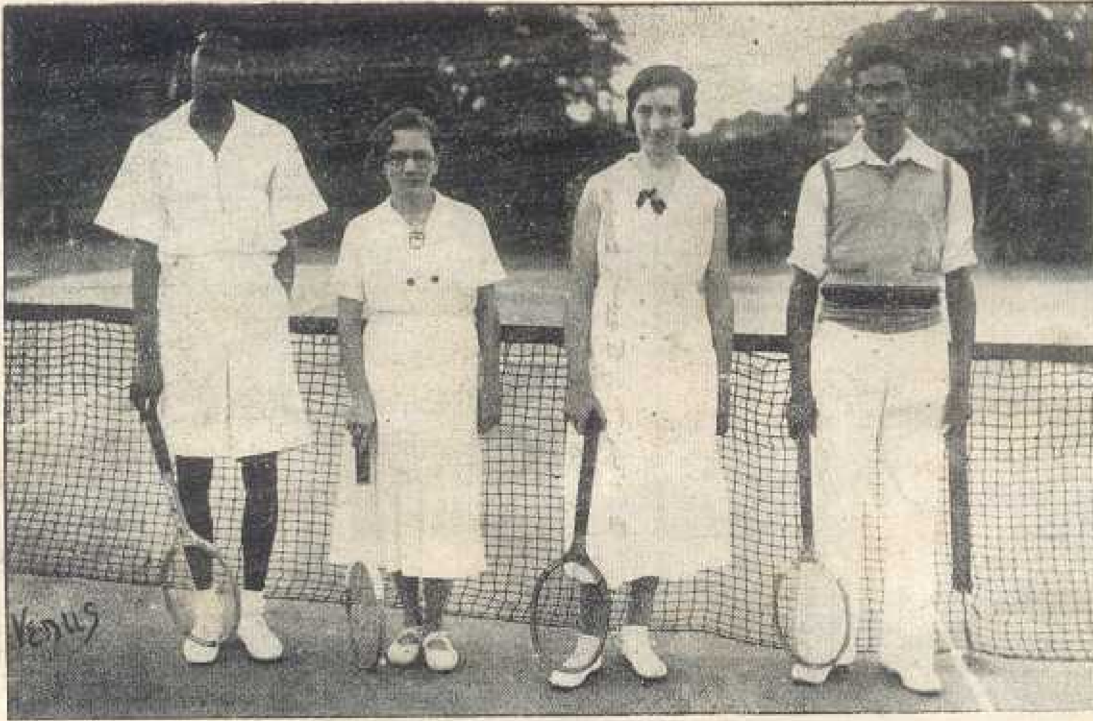
మరియొక స్థలములో "అంతట విజయరామరాజుగారు వారిని (కాశీపతిరాజుగారిని) ఇంతటనుంచి

సర్కారుపట్ల భయము కల్గియుండమని సెలవిచ్చినారు. ఈ తీరుననుండగా నారాయణపట్నంవారికి బొబ్బిలి వారు బోధచేసిన సంగతి- మీరు పూసపాటివారికి పేష్కష్ బంది యెందుకు యిస్తారు- వారు మీమీదికి యుద్ధానికి వచ్చినపుడు కనిపించుకున్నాము కాము గనుక నా యిప్పుడున్నూ మీరు ఝడియవద్దు. యింతకు పూసపాటి విజయరాముడు నీమీద దండుయెత్తుతే మాకున్న్నూ సమాచారము తెలియనే తెలుస్తుంది - మా దేశంమీదనుంచి రావలెను. కాబట్టి అప్పుడు మాకు మేము మద్దతువస్తున్నాము- అని వారికి మద్దతు మాటయిచ్చి బోధపరచి రాజుగారికి పలకకుండా చేసి నారు. ఈ సమాచారము యావత్తు రాజుగారికి ఫౌజు దారుడు బెలగాంకోటలోనుండి విని తమ ఖామందు విజ యనగరముకోటలో నుండగా వ్రాయించి పంపించేవ రకు రాజుగారు విని బహుకోపము తెచ్చుకొని ఫౌజుయా వత్తూ కూర్చుకొని బొబ్బిలిమీదుగా దిగినట్టుగా దిగి బసాయిచేస్తూ ఉండి అక్కడ సమాచారము నారాయ ణపట్నమువారికి తెలియకుండాచేసి నారాయణపట్టణము మీదికిన్ని కొంత లష్కరు పంపించి నారాయణ పట్న ము సమాచారము బొబ్బిలివారికి తెలియకుండాచేసి నారా యణపట్నమువారిమీద తమపరాక్రమం యావత్తూ అగు పరచినారు. గనుక రాజుగారి రాణువ యుద్ధమువల్ల నేమి బహు చలిజ్వరాలవల్ల నేమి అనేకమంది పరలోకా నికిపోయిరి...

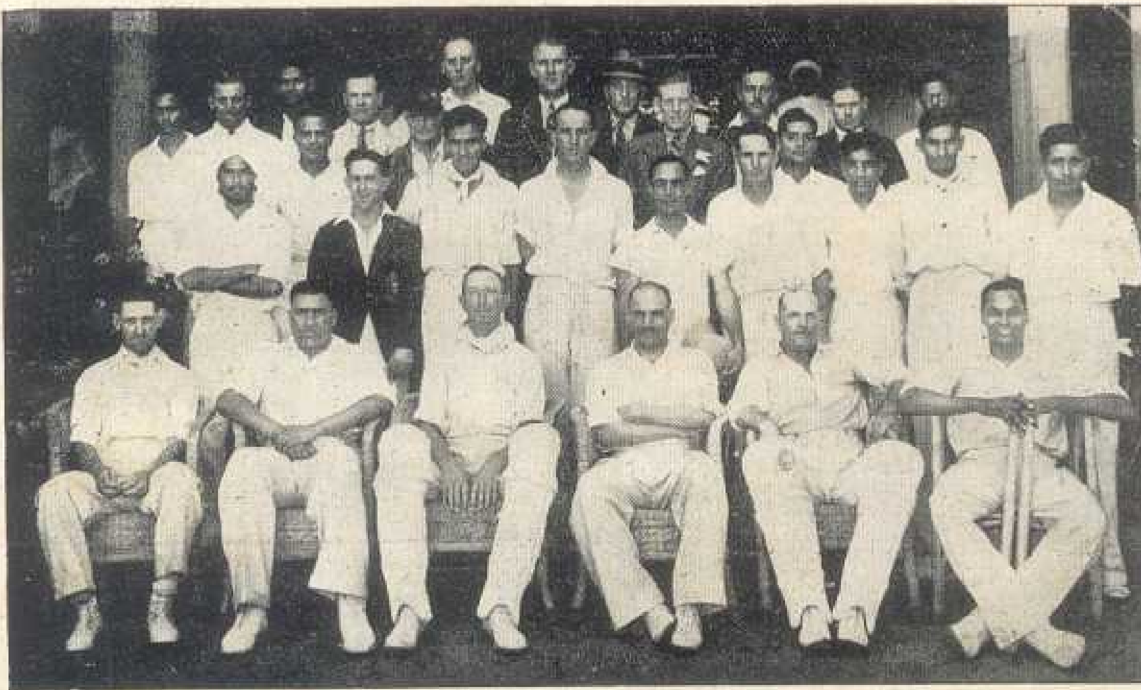
"ఈ నారాయణపట్టణము వచ్చేవరకు రాజుగారి (విజయరామరాజుగారి) దగ్గిర సలభైవేల ఫౌజువున్నది. గనుక చలము సాధింపవలెనన్న కార్పణ్యము విచారించిరే గాని యెంత ఫౌజువచ్చినా పరవా లేదనుకున్నారు. ఈ నారాయణపట్నములోని నీరువంటి విషపునీరు ప్రపం చములో యెక్కడలేదు. ఆసమయమందు బొబ్బిలి నారా యణపట్నమునందునా రాజుగారిసైన్యము నాలుగు వేలు హతమైనది. నారాయణపట్నము వారిసైన్యమున్న అలాగుననే విచ్ఛేదమైనది. గనుక దుర్బలులై యిదివర దనుక రాజువారితోటి విహితంగానుండి సుఖముగా నుండుకుంటిమి. బొబ్బిలివారి మాటలువిని యింత మోస పోతిమి. ప్రజలు యావత్తు చనిపోయిరి. యికను మన బ్రతుకు ఏమియున్నది. యింతటికిన్ని బలవంతుడితోటి విరోధముచేసి సరితూగవలెనంటె పులినిచూచి నక్క వాత పెట్టుకోవలెననే సామెతగానే క్రియలేదు. అని అక్కడనుంచి వారు విజయరామరాజుగారివద్దకే తమ వకీలును పంపించినారు. సమాధానముచేసుకొని రమ్మని నారు. గనుక అతడువచ్చి అన్నమాటలు - "మా తా లూకు ఫౌజున్ను విస్తారము హతమైనది. మీరాణు వయున్ను చాలా హతమైనది. తమరు దయచేసి సెలవు యివ్వవలెను." అంటే రాజుగారు సెలవిచ్చినారు. "మాటలు యేమంటె ఇక పదివేలు లయమైనా గాని మాకు ఫర్వాలేదు. చలము సాధించడము మాకు సామ్రాజ్యము చేకూరుట" అని రాజుగారు పలికే వరకు వకీలు మనవిచేసుకొనిన సంగతులు. "మాకు గ్రహచారము చాలనందుచేతను రంగారావు మాటలు విన్నాము. కనుక మాకు యింత అనుభవము అయినది. కాబట్టి మాతప్పీరు మాఫుచేసి మమ్మును బాగుచెయ్య వలెను." అని అనేవరకు ఆ మాటలు రాజుగారు విని "మీరు మాకు యెక్కువకట్నము కానికెలు యివ్వ వద్దు. మేము విజయనగరము తర్లివచ్చిన నాటి నుంచిన్ని నేటివరకు అయిన దండుఖర్చులు ముజరా యిప్పిస్తే తాలూకా మీ ఆధీనము చేయుచున్నాము. ఈ సలహా మీకు సమ్మతిలేకపోయెనా మాకు యెంత శక్తి ఉంటే అంత యుద్ధము చేయడమున్నూ మాకు మంచిది." అని ఉత్తరము చెప్పినారు గనుక తిరుగా వకీలు మనవి చేసుకొన్నది. "మీరు దండు ఖర్చులు ముజరాయివ్వమని సెలవిచ్చినారు. ఈ ప్రకారము యిచ్చేవరకు మాకు సంస్థానముఆశ లేనేలేదు. మా తాలూకా యెంతమాత్రము గనుక మా అహవాల్ తెలిసియుండిన్ని ఈప్రకారము సెలవిస్తే మేము యే లాగున భరించిపోతాము. అదియునుగాక మీరు దం

దెబ్బతినము మామీద మాత్రమే కాదు. బొబ్బిలివారి మీద ప్రతిసంవత్సరము మీరు దండెత్తుచునే యున్నారు. మా గ్రహచారదోషమువల్లనూ, బొబ్బిలి వారిమాటలు వినబట్టి యింతరోగము పొసగింది. కాబట్టి ఈ ఖర్చు లివ్వడమునకు మాకు శక్తిలేదు గాన జీతాలు మినహా బత్యాలు మాత్రము యిస్తామని" నిండా మనవి చేసుకొనేవరకు రాజుగారు సమ్మతించి బక్షీలను పిలిపించి లెక్కలు చూపించి అర్ధం దాఖలు చేసుకొని కొలు యిప్పించినారు. ముందు జరుగవలసిన సంవత్సరములకు జమాబందీ నిర్ణయించుకొని వారికి సెలవు యిప్పించినారు. తదనంతరము బొబ్బిలి రంగారావుగారిమీదికి లష్కరు యావత్తు తయారుచేసి దేశస్థులను అందరినీ రమ్మని తలబు వ్రాయిస్తె దేశస్థు లన్నమాటలు "యీతూరి వెలమలు అంతా అభిమానించుకొని యేకస్థులై యున్నారు. మనము వారితో యుద్ధముచేసి జయించలేమని" అన్నారు. అందుకు రాజుగారు బహుకోపము చేస్తె అప్పుడు బుర్రా బుచ్చన్నగారు (దివాను, విజయనగరము) విని శాంతపరిచి చెప్పిన ఆలోచన ఏమంటే యీతూరి మీరు లడాయికి పోవడము మోఖాజచేసి మీకు ప్రతిగా పూసపాటి రామచంద్రరాజుగారిని అంబారీలో కూర్చుండ బెట్టి సకలసంతవలతోటి సైన్యము పంపించడము వుత్తమమని మనవిచేసేవరకు ఆ మాటలకు రాజుగారు సమ్మతించి ఆ ప్రకారముగానే బొబ్బిలిమీదికి పంపించేవరకు అక్కడ రాజా బొబ్బిలి రంగారావుగారి తాలూకా సరదారు లందరు అభిమానించుకొని అట్టహాసముతోను మేలైన మన్యదొరలు యుద్ధసన్నద్ధులై వచ్చి మన ప్రాణములు పోతే పీడాపోయెను. నేటిదినము ఏలాగైనా విజయరామరాజును పొడిచి పారవెయ్యవలయును. ఇతనితోటి గాని మన సంస్థాన పీడ వదలదని ఆలోచన చేసి మేలైన సరదార్లు సంతా మొక్క మొనచేసుకొని వచ్చి రాజగారి సైన్యముమీదపడి అంబారీచుట్టునున్న ఫౌజును యావత్తు చంపి అంబారీలో వాడు విజయరామ రాజుగా తలచి యీటెలు వేసి గుబ్బ క్రిందికి దించేవరకు అంతట రామచంద్రరాజుగా నగపడువరకు అంతట వెలమవారు విజయరామరాజు అని యింతబాహాటుపము చేసి వారి పేరుగైన సరదారులను గోలుపోయితిమి. అని యింత ప్రయత్నమున్న నిష్ఫలమై పోయెను. అని దుఃఖించి రామచంద్రరాజు తలకాయ పుత్తెకు పంగనామాలు పెట్టి సాయంకాలమునకు విజయనగరము పంపించేవరకు అప్పుడు ఆయన కుమాళ్లువారి బహుదుఃఖపడేవరకు విజయరామరాజుగారు వారికి దుఃఖోపశమనము చేసి, పోయిన వాడే విజయరామరాజు; అనిన్నీ ఉన్నవాడే రామచంద్రరాజు అనిన్నీ ఢిలాసాగా యుండుమని తన జాగీరులో రేగులవలస అనేపరగణా జమీదారీ వ్రాయించి యిచ్చి కోటపెట్టించి యిచ్చినారు.

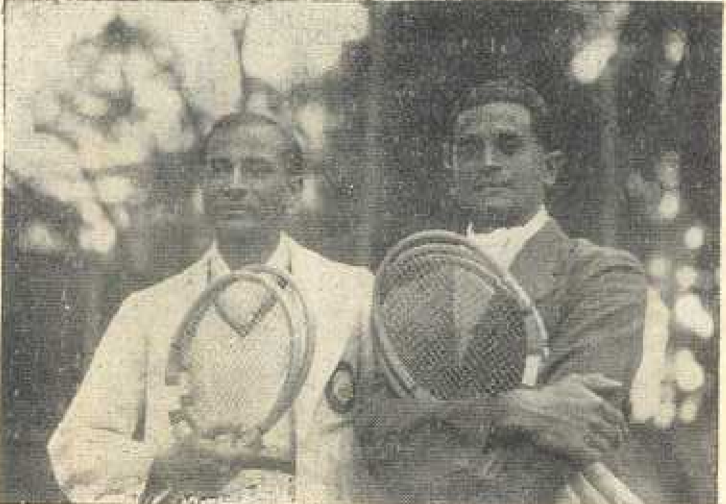
మరియొక స్థలములో ఈయనయొక్క ఆయాసము తీర్చుకొనిన తరువాత పరాసువారి సర్దారుడు బుస్సా బుస్సే తూర్పుదేశానకు వచ్చియే యే జమిందారులచేత పెష్కష్ తీసుకొంటూ కళింగ సర్కారులోనికి రావలెనని వస్తూఉండగా విజయరామరాజుగారు యీ వర్తమానము విని రాజు చాలా భయపడి విస్తారము ఫౌజుతోటి యెదురుగుండా పోవలెనని బొబ్బిలి రంగారావువారిని తమతో రమ్మనమను వర్తమానము అంపించేవరకూ రంగారావువారికి రాజుతో కలసిపోవడమునకు సరిపడక మీకు మాకు యున్న సంబోధనకు మాకు వర్తమానము పంపించినారు. మీయింటిమీదికి వచ్చినపుడు మీరు మాయింటిమీదికి వచ్చునపుడు మేము యింతే కాని మీకు మేము మద్దతురావలసినవారము కాము. మీకు లొంగియున్న వారము కాము. యిది గాక మీరు శత్రువులుచేత దెబ్బలు తిని నివారించి పోతే నేత్రోత్సవముగా చూడగలవారము అని ఈలాగంటిమాటలుగా తిరిగి రంగారావురాజుగారికి వర్తమానము పంపించినారు కనుక ఈ మాటలు రాజుకు కర్ణకఠోరమై మీసము దువ్వి ఈ సంవత్సరము యేలాగునైనా రంగారావువారిని సాధించి బొబ్బిలికోట గాడిదల

యస్. వి. రావు, గాలెటిసతి, వాదిక్‌కన్య, పి. భాష్యంగార్లు, రాజమున్డ్రి.

మదరాసు యం. సి. సి. క్రికెట్టు టెస్టుమాచి ఆస్ట్రేలియనులు — భారతీయులు అన్ని జట్లు.

ఉదకమండలము టెన్నిసు టూర్నమెంటు - సింగిల్సు చివరజట్టు

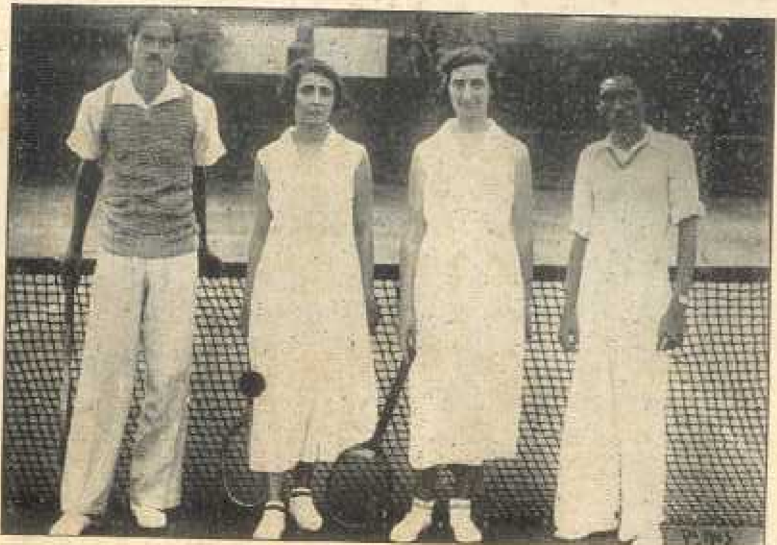
కడప యునైటెడ్ క్లబ్బు టెన్నిస్ టూర్నమెంటు
డబల్సు : పోర్చున్నవారు విజయమును గాంచినవారు

మదరాసులో హాకీ జట్టు, మదరాసీలు, భారతీయులు

సీతా ఓపెన్ ఛాంపియన్‌షిప్ గేమ్సు, పాలకొల్లు

హిందూసమాజము టెన్నిసుపోటీ పందెములు గెలిచినవారు, ఓడినవారు.

మదరాసు మార్కుర్సు టెన్నిస్ టూర్నమెంటు ఫైనల్సు
గెలిచినవారు - పాలయముగారు
ఓడినవారు - తులసింగముగారు.

కడప యునైటెడ్ క్లబ్ టెనిస్ టూర్నమెంటు
సింగిల్సులో గెలిచినవారు, ఓడిపోయినవారు.

హిందూసమాజము టి. డెలామొంటికన్య
లేడీ సింగిల్సులో గెలిచిన యువతి.

ప్రెసిడెన్సీకాలేజీ సింగిల్సు నివర టూర్నమెంటు
పోటీదారులు శివస్వామి రామరావుగారులు

యునైటెడు క్లబ్ టెన్నిస్ టూర్నమెంటు. జూనియర్
సింగిల్సులో జయముగాంచిన యల్. తివి, పరాజయమును
పొందిన పి. వి. రామచంద్రముగారులు.

కే. శే. బి. కే. నాయుడు, బి. వి. ఆటకాడు

స్టాన్లీ కప్పు టెన్నిస్ టూర్నమెంటులో గెలుపునంది
కప్పునుబడసిన కే. యస్. శాస్త్రి, ఓడిపోయిన వక్షి సుగార్లు

చేత దున్నించకపోతే నా పేరు విజయరామరా...
కాదని ప్రతిజ్ఞ చేసి సంత్తసతో కూడా ము...
మహేంద్రము వద్గర దిగియుండగా పో...
కొన్నారు గనుక ముకేబు...
మర్యాదలు చేసినారు. ఆ తర...
యిచ్చినారు. గనుక పూజీవా...
ఉండేటప్పుడు బొబ్బిలి మాట...
వారి దుబాష్ లక్ష్మన్నకు లక...
యిచ్చి తన మాటలు యా...
వరచి తన మాట కరారుగా...
కాని అక్కడనుంచి ...
బొబ్బిలివారికి తె...
పోయించినాడు. అ...
వారు లేచిపూచేవర...
గలు ఎవళ్ళై వేలకు ...
కొన్న మాటలు ఈ...
వారిని కూడా కలుస...
కాలము కాదని అ...
తమ తాలూక...
గనుక అక్కడ...
గణము లేకపో...
బూసాబూసీవా...

అనేటటువంటి బ్రాహ్మణస్త్రీ వుండగా ఆచిన్న బాలుని ఆమెవాళ్లోవేసి యీశిశువును బ్రతికించమని చెప్పి తానున్ను చిచ్చు పెట్టుకొన్నది. అంతట రంగారాయని గారు మొదలైనవారు స్త్రీలు హతమైన వర్తమానము విని సర్వసంగపరిత్యాగము చేసుకొని వెలమఘోరలు యావత్తు వీరశౌర్యము ధరియించి తమతమ ఆయుధం బులు చేకొని లష్కరుమీదికిపోయి చేతులుపొక్కులు పొక్కిందాక శత్రువులను పొడిచి రంగారాయనివారు అయిదువేల సైన్యముతోటి ఎనుబైవేల ఫౌజుమీద పడి చిత్రకౌశలముచేతను రామరావణయుద్ధానికి సరిగా యుద్ధముచేసి యిరువైవేలకు శత్రుసైన్యము లయముచేసి నారు. పయిన వ్రాసిన చిన్నవాణ్ని తీసికొని బ్రాహ్మణ స్త్రీ పోతూవుండగా మార్గములో ఫిరాసాకీల దగ్గర అటకాయించి శిపాయిలు యీచిన్నవాడు యెవరు అని అడిగి పోనీయకపొయ్యేవరకు అంతట ఆమె తనకొమా రుడు అనేవరకు యెంగిలి తినమన్నందున ఆచిన్నవాని చొంగ నాలికను రాసుకొని ప్రాణసంరక్షణ చాయడము యెక్కువధర్మమని విచారించి ఈప్రకారము చేసినందున పారావాండ్లు ఆమెకొమారుడని నిశ్చయించి విడిచిపెట్టి నారు. గనుక రాతోరాతున నడచి ప్రాణాలు తప్పించు కొని బయటవచ్చినది. ఈచిన్నవాడు శానాదినములు బ్రతికినాడు. బాల్యమందు అయిదుసంవత్సరములువాడై ముప్పైఅయిదు సంవత్సరములు పర్యంతరమును పెద్ద విజయ రా మ రా జ ఆ న ం ద రా జ గా రు గతిం చిన వెనుక విజయరామరాజుగారి అమలులో పీరి అన్న గారైన శీతారామరాజుగారు ఖయిదులో ఉండినాడు గనుక పద్మనాభముదగ్గర కుంఫిణీవారి లడాయిలో పోయినరాజు బహు ఆర్ద్రహృదయుడు గనుక రంగా రావు కొమారుడైన వెంకటరంగారావుయందు దయ వచ్చి ఖయిదులోనుంచి సంకెళ్లు తీసివేయించి తమ సము ఖానకు పిలుపించి బహుమానపూర్వకముగా పూర్వము వారితాలూకాలో రాజాంపరగణాకు మాత్రము జమీం దారి వ్రాయించియివ్వవలెనని ప్రయత్నముచేస్తే శీతా రామరాజుగారికి సమాధానము కానందున ఈ బొబ్బిలి స్థలం సాధించడానికి మనపెద్దలు విస్తారము అర్థవ్యయము చేసి లెక్కలేనిఫౌజుబందీ హతము చేసుకొని అనేకసు సల సాధించలేక బహు ప్రయాసపడి దైవవశాత్తు సాధించినారు. కాబట్టి ఈఆలోచన సర్వదేవా చేయ వద్దు అని బోధపరచి తాలూకా యివ్వకుండ చేసినారు గనుక అంతట అన్నగారిమాటలు అతిక్రమించజాల ఖయిదుమాత్రము వదలించి విజయనగరములో సంతపేట డాబాలో ఉంచి వివాహముచేస్తానని చెప్పితే ఆమాట వెంకటరంగారావుకు సమ్మతిగాక నాకు వివాహము అక్కరలేదు. మాకు సమ్మతిఅయి సెలవిస్తే మా యింటి దాశీదానికూతురు ఉన్నది. దానిని పిలుపించుకొంటాను అని అన్నందున ఆప్రకారమే చేసుకొమ్మన్నారు గనుక ఆదాశీకొమార్తెను పిలిపించుకొని దానితో సంయోగ ముగా యుండి మరికొన్నిదినములకు రహస్యకృతముగా తాను యున్నట్లుగాయుండి లంబుపానినిమాత్రము నివాస స్థలమందు ఉంచి తాను పరారియైనాడు. అంతట దాసీ దిన్ని పదిదినములు ఉండి పరారిఅయిపోయి ఆవెలమ కొమారుణ్ని కలుసుకొనేవరకు దాన్ని వెంటనే తీసికొని హైదరాబాదుకు వెళ్లిపోయినారు. తదనంతరము రాజు గారి మనుష్యులకు తెలిసి వీరు ఉన్నస్థలములో చూచి లేకపోయినందున విజయరామరాజుగారికి మనవిచేస్తే మేము నాడే సెలవు యిచ్చినాము, పోనీయమన్నారు ఆదినము శీతారామరాజుగారు శత్రుశేషము బ్రతికి తప్పించుకుపోయెనని చాలా విచారపడుతున్నారు. ఆ మీదట వెంకటరంగారావు హైదరాబాదు పోయి నిజాంవారిదర్శనము చేసుకొని తమ హకీకత్ యావత్తు తెలుపుడుచేసుకొని తిరిగి తమ జమీందారీ తాలూ కాకు కుంఫిణీవారి దగ్గరికి పరవాణా తెచ్చుకొనేవరకు యింతలో పూసపాటివారి పనులు సీరసములో వచ్చెగ నుక తమ తాలూకా యావత్తు కుంఫిణీవారు దయచేసి నందున నాలుగు సంవత్సరములు వ్యవహారము చేసు కొని తిరిగి సంస్థానం ఉన్నదనుపించి కాలప్రమాణ

మైనందున పరలోకగతుడైనాడు. యీప్రకారము పరా
క్రమశాలులైన రావు రంగారావు వెంగళరావు మన్న ... హాను
గారలు తమ అయిదువేల సైన్యముతోటి యిరు
వేలకు శత్రుసైన్యము హాతముచేసి రణభూమియం
వారిని స్వర్గపదాన్వే-వేంచేసినమీాదట పెద్దవిజయ ... ప్తో ... ంత
మరాజుగారు యావత్తు శతృవులు హారించిపోయిరికి
మని సంతోషముచేసెను లడాయి తీరిన మూడు దినవ
లకు బొబ్బిలికోటలో డేరా వేయించుకొని సుఖము
ముండగా రంగారాయుని బానమరిది మల్లమ్మగారి
కేవలము సహోదరుడైన తాండ్ర పాపయ్యగారు రా
పుకోటలో ఉండి యుద్ధ ప్రశంస విన్నవాడు కాడు.
తరువాతను తమ బంధు జనులను యావత్తు విజయ
మరాజు చంపించి కోటలో టాణ్యాము వేసుకొని ఉ ... తు
కవి విని రోషశోక దందహ్యమాన మానసుండై కొ
సేపు విచారించి రాజవధార్థమై రాజాపు కోట బయ
లో యుక్తినలన చంపవలెనని వచ్చేటప్పుడు ఆన
రాజగారివద్దనుంచి వచ్చినట్టుగా తెల్లకాగితాలు ... శా
రాలు మడిచి పైని విజయరామరాజుగారి బిరుదావళి
ఆ ఉత్తరాలు చేత తీసికొని ...

మాత్రము వచ్చేవరకు ఆక్రతోటి ఈపాపయ్యను వొంగతీసి కంఠం క్రిందికి దిగింది. రాజు బహు ఒడ్డు పొడుగు అయిన మనిషిన్ని బహు బలవంతుడున్నూ కనుక వంగినపాటున తాండ్ర పాపయ్య బాకు తీసికొని కడుపు చీరినాడుకనుక ఆతీరున యిద్దరున్నూ హతమైనారు. తదనంతరము రాణువవారు అంతా వచ్చి చూస్తూయుండగా పాపయ్యతో కూడా వచ్చిన సేవకుడు పులి పులి అంటూ బొబ్బిలివారి పులి అంటూ రభసం చేస్తూఉండగా దగ్గిర ఉన్నవారు కమ్ముకొని ఈ సేవకుని నరికి పారవైచినారు. వీడు ఒకడున్నూ ఇద్దరిని చేసినాడు. ఆమీదట మరినాలుగు ఘడియలకు ముగిసినవారికి రాజు గతమైన వర్తమానము తెలిసినందున భయపడి ఈస్థలములో యిటువంటి శూరులు యెంతమంది యున్నారో యికను యిక్కడ ఉండరాదని అతడును ఆక్కడనుంచి లేచి ఇవతల నాలుగు క్రోసులు దూరము వచ్చిరి."

హృదయ మిచ్చి తీసుకోవడం మాత్రం స్త్రీజాతి సహించదు

"ఇప్పుడు నన్నుచూసి పరిహసించేవాళ్లేగాని జాలిపడేవారు లేరన్న సంగతి నాకు తెలుసును. గట్టిగా పదిసంవత్సరాలయింది ప్రజ లో 'దయ' అనే పదార్థాన్ని చూసి. జాలి, దయ, సానుభూతిఅనేవి ఈయుగధర్మంలో ఉండవుకాబోలు!"

"ఒకరు నాయందు దయచూపలేదనీ, నన్ను గౌరవించలేదనీ నాకు విచారంలేదు. మొదటినుంచీ ఒకరిని లక్ష్యపెట్టని జీవనమే నాది. కాని మానవుల్లో సంఘజీవనపువాంఛ యుగయుగాలనించీ రక్తగతమైపోయి ఉండాలి.

"లేకపోతే ఈప్రపంచకంతో ఉండేసంబంధాలన్నీ తెగిపోయినపుడు నేను ఏ అడివిలోకోపోయి ఎందుకు నివసించకూడదు? ఈ నిండుప్రాణాన్ని—ఇంకా జీవించి సౌఖ్యపడాలనే ఆశలచే ఉద్రిక్తమైన నవయౌవనపు రక్తంతో తొణికిసలాడుతూ ఉన్న ఈ నిండు ప్రాణాన్ని ఇల్లా ఆకస్మికంగా నశింపుచెయ్యాలనే తొందర నాకెందుకు?

ప్రపంచకంలో కష్టాలు భరించరానివైపోయినపుడూ, ఐహికం మీద విరక్తి జనించినపుడూ అరణ్యాల్లోకి పోయి తపశ్చర్య నవలంబించడమనేది పూర్వపుయుగాల కథలుగాని ఈనాటివాళ్ల కది సాధ్యమౌతుందని తోచదు. ఎక్కడికెళ్లినా ఈ విచారం నన్ను దహించేస్తుందిగాని నిలవనియ్యదు. దయారహితమైన సంఘంలో ఉండడం దుర్భరమైపోయినపుడు మరణమే సుఖంగాని ఎక్కడో దూరంగా ఒంటిజీవనం గడపడం నా తత్త్వానికి బొత్తిగా సరిపడదు,

నాకు బాగా జ్ఞానం వచ్చినతరవాత నామనస్సంతా ఒక్క వ్యక్తికే సమర్పించేశాను. నాహృదయంలో పిసరేనా తావులేకుండా పరిపూర్ణమైనప్రేమతో నింపేశాడతడుకూడా. ఆప్రేమకి నాహృదయ వైశాల్యం చాలకపోవడంచేత ఒక్కొక్కప్పుడు ఉక్కిరిబిక్కిరై పోయేదాన్ని.

ఇప్పుడు ఈ హృదయం హఠాత్తుగా శూన్యమైపోయింది. తుపానుచేత సముద్రము మహోత్సాహంతో పొంగి, అల్లకల్లోలంగా ఉన్నపుడు ఆకస్మికంగా వాతావరణం ఒక్కనిముషంలో ప్రశాంతమైపోయిం దనుకోండి. ఆసముద్రం వెంటనే శాంతపడి మామూలు స్థితిలోకి వస్తుందా? దాని ఉరవడి అంతా ఒక్కవేపుకి తిరిగి ఏదేశాన్నో తుడిచెయ్యకమానదు.

ఇంతవరకూ అన్నిదిక్కులనుంచీ నాలో ప్రవేశించే దివ్యజ్యోతి ప్రసారములు ఒక్కసారిగా నిలిచిపోయాయి. విద్యుద్దీపాలన్నీ టప్ మని ఆరిపోతే భయంకరగాఢాంధకారం ప్రవేశించి దృశ్యపదార్థాల నన్నిటినీ గభీమని మింగేసినట్లయింది నా హృదయస్థితికూడా.

అది విశ్వాసరాహిత్యమే కావచ్చును, ఆముష్మికచింతనమే కావచ్చును, మాతృభక్తియే కావచ్చును. ఏదైనా ఫలితంమాత్రం ఒక్కటే. ఎంత ప్రబలకారణమైనా హృదయమిచ్చి తీసుకోవడం మాత్రం స్త్రీజాతికి సహించరానిది. తన స్వేచ్ఛాసామ్రాజ్యంలో ఇంకొకర్తె అడుగుపెట్టడానికి ఒప్పుకోదు స్త్రీస్వభావం.

అతనికీ మాకూ ఏదో దూరపుబంధుత్వం కూడా ఉన్నాది మానాన్నగారితరఫున. స్కూలుఫైనలు ప్యాసైనతరవాత అతన్ని మానాన్నగారికి అప్పజెప్పారు వాళ్ల తండ్రిగారు. మాకు విజయనగరంలో విశాలమైనయిల్లున్నాది. మాయింట్లోఉండి కాలేజీలో చదువుకుంటూ ఉండేవాడు కృష్ణారావు. భోజనంమాత్రం హోటల్లోనే.

కృష్ణారావుమనస్సు బహుమెత్తనిది. మాయింట్లో ఉన్న నాలుగైదు సంవత్సరాల్లోనూ అందరికీ తలలోనాలుకవలె సంచరించాడు. మాతమ్ముళ్లు చిన్నవాళ్లవడంచేత మావాళ్లతన్ని పెద్దకుమారుడిలాగ చూసుకునేవారు.

అతను మాయింట్లో ప్రవేశించేసరికి నాకు పదిహేను సంవత్సరాలుంటాయి. ఆ సంవత్సరమే మూడవఫారం ప్యాసయాను. మాబడిలో అంతవరకే చదువు ఉండడంచేత నేనక్కడితో చదువు మానివేయవలసివచ్చింది.

మిగిలినవాట్లో ఎలాగున్నా మాతల్లిదండ్రులకి రెండువిషయాల్లో నేను కృతజ్ఞురాలనై ఉండాలి.

నాన్నగారు ఆంగ్లేయవిద్యాధికులై ప్లీడరుగా ఉన్నప్పటికీ మాది శుద్ధ చాదస్తం ఓడే వైదికులయిల్లు. ఆచారాలన్నీ ఉప్పుపట్టిపోయిన పాతతుక్కులు. మాయింట్లో బోడివాళ్ల పటాలం లావు. ఏ కొత్తపద్ధతి ఇంట్లో ప్రవేశపెట్టబోయినా కచేరీసావిడి దాటి లోపలికి రానిచ్చేవారు వారు. ఇంటల్లా పలిభాగమంతా చాదస్తం నిర్మించుకున్న దుర్భేద్యమైన కోట.

ముసలాళ్ల పట్టుదల ఎక్కువగా ఉన్నా, నాతలవెంట్రుకలు తీయించడానికి నాన్నగారు ఒప్పుకోలేదు. ఒక్క బొట్టుతప్ప పుణ్యస్త్రీ పిల్లలకుండే సర్వస్వాతంత్ర్యాలు నేను అనుభవించాను. చీరలు, రైకలు, నగలు అన్నీ నాఇష్టంవచ్చినవాటిని నాన్నగారు కొనిచ్చేవారు. తొలికానుపు ఆడబిడ్డను కదా అని ఆయనకి గారాబం లావు.

నాలుగోతరగతి పూర్తికాగానే చదువు మానిపించమని మా నాయనమ్మ పోరుపెట్టింది. "కాస్త జ్ఞానంవచ్చే అవకాశమేనా కలగ చెయ్యాలా వద్దా" అంటూ నాన్నగారు వాళ్లమాట వినక ఇంటి వరకూ నాచదువు సాగేటట్లు చేశారు. కన్నకుమార్తె[illegible], భర్తకి వ్యతిరేకించలేకనూ మా అమ్మ ఈ రెండువిషయాల్లోనూ ఆయనకి అడ్డుతగలలేదు.

నాకు పదకొండోయేడు నడుస్తూంది నాభర్త పోయేసరికి. పెళ్లి అయినతరవాత రెండుమూడుసార్లు వారు పండుగులకనీ, పబ్బాలకనీ మాయింటికి రావడం ఎరుగుదును. నా చదువుగొడవ యేమిటో, ఆటలగొడవ యేమిటో అంతేగాని భర్తవచ్చినందుకు వేరేవి శేషభావాలేమీ నాలో అప్పుడు కలిగాయని చెప్పలేను.

కొన్నాళ్లకి వారు చనిపోయారని వార్తరావడం, ఆచారం పేర తరవాతజరిగే ఘోరకృత్యాలు కొన్నీ ఇప్పటికీ నాకళ్లకి కట్టినట్లుగా నామనసులో ఉండిపోయాయి. అవి తలుచుకున్నప్పుడల్లా నాశరీరం కంపించిపోయి, అసహ్యమూ, భయమూ తలమున్కలై పోతాయి. లేనివిచారం ప్రదర్శించమని నిర్బంధించారుకూడాను నన్ను మావాళ్లప్పుడు. నాలుగైదునెలలదాకా ఇంట్లో ఖైదు.

ఆపైని నన్ను మావాళ్లు అంతగా బాధించలేదు. నేను వ్యక్తురాలనైనరోజున మా అమ్మానాన్నా కొంత దుఃఖించారు. అప్పటికి మాత్రం వాళ్లెందు కేడుస్తున్నారో కాస్త గ్రహించగలస్థితిలోకి వచ్చింది నామనస్సు. అది నాకు పదమూడోయేడు దాటేసమయము. కాని భావిజీవితంలో ఉండే బ్రహ్మాండమైన శూన్యత్వము నాకు బోధపడలేదింకాను.

కృష్ణారావు మాయింటికివచ్చేసరికి నేను చదువుమానేసి అప్పుడే మూడుమాసము లైపోయింది. బడి మానివతరువాత సాధారణంగా ఇంట్లో ఏమీతోచేదికాదు నాకు. తలచెడ్డ ఆడవాళ్లు చాలా మంది ఉండడంచేత ఇంట్లో పనిపాటలజోలికి నేను పోనవసరం ఉండేదికాదు. భారతి మొదలైన పత్రికలతో కొంతకాలక్షేపము రేది.

నెలకొకసారి వచ్చే ఈ పత్రికలు నా కెక్కడిమూల? రోజుకి అయిదారుగంటలు విసుగులేకుండా చదవగల ఓపికఉంది నాకు. ఆకర్షణీయమైన కథావస్తువు ఉండాలికాని భోజనం, నిద్రా లేకుండా చదవాలనిపిస్తుంది. పాత్రలతోపాటు సంతోషించి, దుఃఖించి, ఏకమైపోయి భావవీథులలో విహరించడం నాకు చాలా యిష్టమైన పని.

చిన్నప్పటినుంచీ భావోద్రేకంగల స్వభావమే నాది. విచారం వచ్చినా హద్దుండదు. సంతోషంవచ్చినా హద్దులేదు. ఏదేనా విషాదాంతమైన కథ చదివానో ఆరాత్రి మరి నాకు నిద్రఉండదు. ఆయా సంఘటనలను తలపోసుకుంటూ విచారించడంతో తెల్లారిపోతుంది.

ఊళ్లో 'సరస్వతీ గ్రంథాలయాని'కి నాన్నగారు మెంబరు. సంస్థాపకులు కోరినప్పుడు గౌరవార్థం మెంబరుగా చేరారేకాని ఆలైబ్రరీని ఉపయోగించుకోడానికి ఆయనకి తీరుబాటెక్కడిదీ? ఇప్పటికి వచ్చింది తగిన సమయం అనుకున్నాను. ఏవయినా పుస్తకాలు తెప్పించమని నాన్నగారితో చెప్పాను.

'చదువుకోవడానికి కొన్ని పుస్తకాలు పంపించవలెను' అని ఒక చీటీమీద రాసి, సంతకంచేసి నాచేతికిచ్చి మా నాన్నగారు 'ఈచీటీ అప్పలస్వామి కిచ్చి లైబ్రరీకి వెళ్లమను. పుస్తకాలు తెస్తాడు' అన్నారు.

అప్పలస్వామి తెచ్చినపుస్తకాలివి: "సంగీత హరిశ్చంద్రనాటకము, సీతారామాంజనేయసంవాదము, హిందూదేశ ఆర్థికచరిత్ర, వ్యాసుని భారతరచనా సంవిధానము, హంసవింశతి పద్యకావ్యము"

ఇందులో నాకు నచ్చినపుస్తకం ఒకటీ లేకపోయింది. పద్యకావ్యాలన్నా, అందులో శ్లేషార్థాలతో నిండే ప్రబంధాలన్నా నాకు తలనొప్పి. ఈసంగతి నాన్నగారితో చెప్పి "లైబ్రరీలో ఉండే పుస్తకాలజాబితా తెప్పించండి" అన్నాను.

'పుస్తకాల జాబితా తెప్పించడం, మళ్లీ పంపుతూఉండడం ఈ గొడవఅంతా ఎందుకు? నా మెంబరుషిప్పు (Membership) కృష్ణారావు పేర ట్రాన్సుఫరు చేయిస్తాను. కాలేజీ కెళ్లేదారిలోనే లైబ్రరీ ఉందిగనక అతనే మంచిపుస్తకాలను ఎంచి తేవచ్చును.'

అది మొదలు అతనే తెస్తూఉండేవాడు పుస్తకాలు. తెలుగులో మంచి అభిరుచి ఉంది అతనికి. అప్పుడప్పుడు పత్రికలకి కథలూ పద్యాలూకూడా రాసేవాడు. పాతతుక్కులు మానేసి, ఆధునికపద్ధతులమీద రాసిన పుస్తకాలను ఎంచి తెచ్చేవాడు. అందుచేత అవి నాకు నచ్చేవి.

ఒక్కొక్క పుస్తకం ఎంతో జ్ఞానదాయకంగా ఉండేది. రాజకీయాలు, సాంఘిక దురాచారాలు, పుణ్యముపేరిట చేసే పాపాలు కొన్ని పుస్తకాల్లో హృదయంలో శాశ్వతముద్రితము లైపోయేటట్లు వర్ణింపబడేవి. అవి చదవడంవల్లనే ప్రపంచకంలో మంచీ, చెడ్డా న్యాయాన్యాయ విచక్షణా, స్వతంత్రాలోచనాశక్తీ నాలో కలిగాయని నాదృఢనిశ్చయము. ముఖ్యంగా సాంఘికనవలలూ, కల్పనలే నన్ను ఎక్కువగా ఆకర్షించేవి.

అలాంటి పుస్తకాలను ఏర్చితీసుకొచ్చి, నాకు జ్ఞానప్రదానముచేసిన కృష్ణారావు యెడల కృతజ్ఞతాభావములు నాలో రేకెత్తడంలో ఆశ్చర్యం ఏమున్నాదీ?

౨

ఏదేనా ఒక సాంఘికసమస్యను తీసుకొని దాన్ని పరిష్కరించడంవిషయములో ఒక్కొక్క గ్రంథకర్తకీ నాకూ తగాయిదా వచ్చేది. రాత్రి భోజన మవనిచ్చి కథకులకీ, నాకూగల భేదాభిప్రాయాలను గురించి మానాన్నగారితో చర్చించేదాన్ని. సెలవురోజు లయితే కృష్ణారావుకూడా మా చర్చలలో పాల్గొనేవాడు.

ఏచర్చ వచ్చినా సరే నాన్నగారు లాయరుదృష్టితోనే వాదించేవారు.

ఒకస్త్రీ ఉందనుకోండి. ఆస్త్రీని ఒకజడపదార్థంగా చూసేవారు. ఇష్టం లేకపోయినాసరే, దుర్మార్గుడైనా సరే ఆమె వివాహమాడిన భర్తహక్కు అని ఆయన. ప్రేమా, మనస్సూ అనే వాటితో ఆయనన్యాయశాస్త్రానికి అవసరం లేదు.

ఈచర్చలలో నా అభిప్రాయాలూ, కృష్ణారావుఅభిప్రాయాలూ సాధారణంగా సరిపోతూఉండేవి. సమవయస్కులగు వారికి ఒండొరులయందు సహజంగా ఉండే ఒకవిధమైన సానుభూతియొక్క ఫలితమనుకుంటాను ఇది. నాన్నగారు 'మితాక్షర'లో అల్లాఉన్నాదనీ, 'మనుస్మృతి' అల్లాచెబుతుందనీ, 'పరాశరుడు' అంగీకరించడనీ, '3రా మెడ్రాసు' ఖండిస్తోందనీ లాయరుపని చేసేవారు. కాని మేమిద్దరమూ. ఆయన ఒక్కరు. చివరకి మా వాదనకే ఒప్పించేవాళ్లం ఆయన్నికూడా.

[illegible]నతరువాత చాలారోజులవరకూ కృష్ణారావు నాతో మాట్లాడ్డానికి సందేహిస్తూ జంకుతూ ఉండేవాడు. ఏదేనా అవసరం

వచ్చినపుడేనా ముఖాముఖంగా అడగడంగాని, ఎవరిచేతనయినా అడి గించడంగాని చేసేవాణ్ను.

మొదటినుంచీ ఖండితమైన జన్మ నాది. జంకూ, అధైర్యమూ, దాపరికమూ నాకు పనికిరావు. అందుచేత నేనుమాత్రం "ఈ వేళ పుస్తకాలు తెచ్చిపెట్టండి, బజారునుంచి ఈ వస్తువుకావాలి" అని స్పష్టంగా అతనితో చెప్పేదాన్ని. అతను తీసుకొచ్చిన వస్తువు నాకు నచ్చకపోతే నాలుగుసార్లైనా బజారుకి తిరిగేవాడుకాని నా కేలాటిది కావాలో అడిగి వివరాలు తెలుసుకోడానికైనా అతనికి మొగ మాటమే.

అతని సాధుస్వభావమూ, మెత్తదనమూ నాకు చికాకు కలి గించేవి ఒక్కొక్కప్పుడు. ఎందులోనూ కాఠిన్యం సహించని స్త్రీహృద యానికి పురుషుడిలో కాస్తంత కరుకుదనం ఉంటేనేగాని నచ్చదు కాబోలు!

క్రమేణా మాచర్చలవల్లనూ, అలవాటుచేతనూ కొంత భయం తగ్గి ఎదురుగా నిలబడి నేనడిగినదానికి కాస్త జవాబు చెప్పగల ధైర్యం నేర్చుకున్నాడు కృష్ణారావు. అతని మితభాషిత్వమూ, బిగమాటమూ కొన్ని సందర్భాలలో చిరాకుకలిగించినా మొత్తంమీద నా కతని యెడల ఉండే గౌరవభావాన్ని వృద్ధిచేశాయనే చెప్పాలి.

ఏతత్ఫలితంగా అతనిగదినీ, పరుపునీ, లాంతర్లనీ శుభ్రపరిచిందో లేదో దాసీదాన్ని శ్రద్ధగా కనుక్కోవడం, ఇంట్లోచేసిన ఫలహారా లను అతనికి అందే యేర్పాటు చెయ్యడం, పండుగపర్వాలలో అతన్ని మాయింటికి భోజనానికి పిలిపించడం ఏమరకుండా చేసేదాన్ని నేను. ఇందులో కేవలం నావిధిని నిర్వహిస్తున్నాననే నానమ్మకం. ఏసహాయమూ మావల్ల లేనపుడు అతనికి మాయింట్లో ఉన్నందుకు సౌఖ్యమేమిటి?

*   *   *   *

రోజులు గడిచిపోయాయి. కృష్ణారావు బి. ఏ. చదువుతు న్నాడు. అప్పటికి నాకు పదహారోయేడు దాటిపోయింది. దినములు సాధారణంగా సుకరంగానే జరిగిపోయేవి.

కాని ఒక్కొక్కప్పుడు రాత్రివేళ పక్కమీద పడుకున్న చాలానేపటికిగాని నిద్రపట్టేదికాదు. నిద్రవచ్చేదాకా చదువుకుందా మంటే మనసు వెళ్లేదికాదు. పేజీలకి పేజీలు నూరుకు తాగనేదానికి ఒక్కపంక్తికూడా అర్థమవందే! ఇంట్లో అంతా గాఢనిద్రలో ఉండే వ్వారు.

మేడమీద ఉండేది నాగది. తలుపుతెరుచుకొని నాగదికి ఆను కొనిఉన్న డాబామీదికి వెళ్లేదాన్ని వేడెక్కిపోయిన తలకి కొంచెం చల్లగాలి తగిలిద్దామని అలాంటిరోజుల్లో.

నేను నిలబడ్డ డాబాకిందనే ఉండేది కృష్ణారావుగది. "అతని నిప్పుడేంచేస్తున్నాడో" అని నాతలపులు అప్రయత్నంగా అనుకునేవి. దానితో అతనినమ్రస్వభావమూ, [illegible] మొగమోటం, చెప్పినట్లు వినే మెత్తదనం, నాకోసమని అతడు పుస్త కాలూ, బజారువస్తువులూ తేవడం, అన్నీ ఒక్కసారిగా నామనసులో పరుగెత్తి 'ఎంతమంచివాడు కృష్ణారావు! బంగారంలాంటి మనస్సు!' అనిపించేవి నాచేత. నిద్రపట్టకపోయిన చీదరచేతనూ, తో [illegible] నిట్టూర్పులు అవిరళంగా వచ్చేవి.

"సంజ్ఞచేసి పిలుద్దామని గంటలకొద్దీ కనిపెట్టుకొని చూసేదాన్ని."

ఒక్కొక్కనాడు అంతటా నిశ్శబ్దము - భరించరాని నిశ్శబ్దము. నిద్రరాక గదిలోకి పోడానికి మనస్సు ఒప్పేదికాదు. డాబామీద నిల్చొని నిద్రాధీనమైన యావత్తు ప్రకృతిని చూసేదాన్ని. మాదొడ్డి విశాలమై అనేక ఫలవృక్షాలతోనూ పూలజాతులతోనూ నిండిఉండేది.

ఆరోజులు నేటికీ నాస్మృతిపథాన్ని వీడిపోవు. అవి తలుచుకున్నప్పుడు నాశరీరం రోమాంచితమైపోతూ ఉంటుంది. సంతోషమూ, విచారమూ ముప్పిరిగొంటూ ఉంటాయి నాహృదయంలో.

వెన్నెలరేటలో మాదొడ్లో ఉన్న కొబ్బరిఆకులు మెరిసిపోయేవి. వెన్నెలకన్నెలు విలాసార్థం వచ్చి ఆకొబ్బరిచెట్లపైని నృత్యం చేస్తున్నట్లు ప్రశాంత మనోహరములై ఉండేవి ఆనిగనిగలు. మిగిలిన చెట్లన్నీ నిశ్చలంగా ఉన్న నిశ్శబ్దంలో పిల్లగాలులకి కొబ్బరి ఆకులు ఒకవిధమైనగానం చేసుకుంటూ ఉంటాయి. అవ్యక్త మధురమైన ఆదివ్యగానము వినేసరికి నాహృదయం ఒక్కసారిగా వికసించినట్లయిపోయేది. అల్లాంటి సమయాల్లో నా ఆనందాన్ని వివరించడానికి తగిన పదజాలము లేదు నాకు.

'ఈ ప్రకృతిసౌందర్యము నాకు సమకూర్చే సంతోషాన్ని చెప్పుకొని ఆనందించడానికి ఎవరైనాఉంటే ఎంత బాగుండును!' అని కోరేది నామనసు.

మాఅమ్మతో చెబితే నన్ను వెర్రిదానికింద భావించి పసుకోతంటుందని నాకు తెలుసును. నాన్నగారైతే 'లా'లో ఇలాంటివి లేవంటారు. అదిగాక వయస్సులో ఉండే తారతమ్యాన్ని బట్టికూడా నాన్నగారికీ నాకూ ఒకేవస్తువుయందు సమానమైన సానుభూతి ఉండదు.

పాపం! కృష్ణారావొక్కసారి ఇక్కడికి రావడానికి వీలుంటే ఎంతహాయిగా ఉండును! అతడైతే నామాటకి ఎదురుచెప్పకుండా, దేన్ని చూడమంటే దాన్ని చూసి ఆనందిస్తాడు. రసాస్వాదనశక్తి ఆమెత్తనిహృదయంలో ఘనీభవించిఉంది. ఒకసారి అతన్ని 'పైకివచ్చి ఈ ప్రకృతివైభవాన్ని చూసిపొమ్మంటాను' అనుకునేదాన్ని. కాని పిలుపు నాలుకచివరకు వచ్చి ఆగిపోయేవి.

నిద్రలేచి ఏకారణంచేతనైనా అతను దొడ్లోకి వస్తాడేమో పోనీ చేతితో సంజ్ఞచేసి పిలుద్దామని గంటలకొద్దీ కనిపెట్టుకునిచూసేదాన్ని. కాని అతడెన్నడూ అల్లా రాలేదు. వస్తే చెయ్యికూడా పిలవడానికి నిరాకరించేదేమో తెలియదు. అప్పట్లో అంతకంటె ముందుకి అడుగు పెట్టలేకపోయాను సహజమైన సిగ్గుచేత.

అదిమొదలు నాజీవితంలో ఒక బ్రహ్మాండమైన శూన్యభావం ప్రవేశించింది. ఏవేపు చూసినా ఆశూన్యత్వమే ప్రత్యక్షమయేది. పగటి వేళ పనిపాటల్లోనూ, చదువులోనూ కాలం ఓమోస్తరుగా గడిచేది కాని, రాత్రి పడడంతోటే భరించరాని ఒంటరితనం నన్ను ఆవహించేది.

పుస్తకాలియ్యడానికేనా ఎందుకేనా కృష్ణారావు ఇప్పుడిప్పుడు కాస్తమన యొక్క నాగదిలోకి వచ్చి పోతూ ఉండేవాడు. రాత్రి అవడంతోటే అతనుకూడా నన్ను శూన్యత్వానికి అప్పజెప్పేవాడు దయలేకుండాను! 'పగలు చూపించే స్నేహభావమూ, మెత్తదనమూ అంతా దొంగవేషాలు. నేనేమైపోయినా సరే తొంగిచూడడు రాత్రి వేళ అతడు' అని కొంచెం ఉడుకుమోతుతనంతో బాధపడేదాన్ని.

ఒకమారూ అతనితో చెప్పనిదే ఎల్లా రాగలడతడన్న జ్ఞానం లేదు అప్పుడు నాకు. 'నామనసులోని సంక్షోభం తెలుసుకొని ఎందుకు ప్రవర్తించకూడదూ అతను? నేనేం తప్పుపనిచెయ్యమనలేదు కదా! కాస్త నిద్రపట్టేదాకా కాలక్షేపార్థం ఉండి తరువాత వెళ్లిపోకూడదేమి?' అని నా వాదన.

ఇలాగ కొన్నాళ్లు బాధపడ్డతరువాత నాకు జ్వరంవచ్చింది. రెండురోజులకే నేను ఎంతో నీరసపడిపోయాను. ఎప్పుడూ ఎవరో ఒకరు దగ్గిర కూచోవాలని ఉండేది. ఇంట్లో ఆడవాళ్లు కూచుంటే నాకు హితవుగా ఉండేది గాదు. వాళ్ళకీ నాకూ ఎప్పుడూ మనసులు కలియలేదు. పక్కపాపిడి తీసుకుంటున్నాననీ, పొట్టిచేతుల రైకలు తొడుక్కుంటున్నాననీ, ఎప్పుడూ పత్రికలూ నవలలతోటే కూచుంటాననీ, పురాణాలు ముట్టుకోననీ, నే నేపనిచేసినా మాయింట్లో తలోతడవా కొంతా విమర్శించేవారు. తాను స్వయంగా పూనుకుని రాకపోయినా వాళ్ళందరిచేతా కంటగింపు పడుతున్నానని మాత్రం మాఅమ్మ నన్ను కోపపడేది.

వయసు చెల్లిన ముసలాళ్లు అల్లా అన్నారంటే అర్థం ఉంది. నాకంటె విశేషం పెద్దవాళ్లుకారు మామేనత్త లిద్దరూను. భర్తలు పోయినక్షణం మాతాయనమ్మ పట్టుబట్టి వాళ్ల జుట్టు తీయించేసి, వంటయింట్లో ప్రవేశపెట్టేసింది. వాళ్లుకూడా క్రమంగా ఆపాడు జీవితానికి అలవాటైపోయారు.

నేను కాస్త శృంగారంగా తిరిగానంటే చాలు మాతాయనమ్మతోపాటు మేనత్తలుకూడా నామీదికి దండెత్తుకొచ్చేవారు. హీనస్థితిలో ఉండేవాళ్లకి ప్రపంచకంలో అందరూ తమతోపాటు అధోగతిలోనే వుండాలనివుంటుంది కాబోలు! సౌఖ్యజీవనులను చూసి వారు సహించలేరు.

పైకారణాలచేతవాళ్లెవరు దగ్గిరకొచ్చినా జ్వరంలో నాకిష్టం వుండేదికాదు. నాన్నగారు కూచుంటేమాత్రం సౌఖ్యం పొందేదాన్ని. కాని తరుచు కూచోడానికి ఆయనకి తీరికెక్కడిది?

ఆరోజుల్లో కృష్ణారావు నాయెడల జూపిన స్నేహభావము నిరుపమానము. నేను తలనొప్పితో బాధపడుతూ వుంటే నామంచం దగ్గిరకివచ్చి నావేపు జాలిగా చూసేవాడు. ఆహృదయంలో ఎంత విచారించేవాడో ఆకరుగుచూపులే తెల్లియచేసేవి. లైబ్రరీకి వెళ్ల నక్కరలేకపోవడంచేతా, కథలమీద చర్చలు తగ్గిపోవడంచేతా తన దినచర్యలో పూర్తిచేయరాని లోటేదో ఏర్పడిపోయినట్లుండే దని తరువాత ఎన్నోసార్లు అతడు నాతో చెప్పేవాడు. మా రెండుజీవి తాలనూ ఐక్యం చెయ్యడానికి విధిచే నిర్మింపబడిన పవిత్రవేదికలాగు కనుపిస్తుం దా జ్వరం నాపట్టుకి. జ్వరం రోజుల్లో (నాన్నగారు కూచోమన్నా రుకాబోలు. లేకపోతే అంతధైర్యమెక్కడిదాసాధువుకి) నామంచంప్రక్కనే కుర్చీలో కూచుని పత్రికలూ, కథలూ చదివే వాడు కృష్ణారావు. డాక్టరుచెప్పినట్లు ఔన్సు లులెక్కచూసి టైము ప్రకారం మందుఇచ్చేవాడు.

ఆరోజులు తలచుకున్నప్పుడల్లా నాకళ్లు అశ్రుసిక్తములు కాకమానవు. ఒక సుఖస్వప్నం లాగు ఆస్వల్పకాలమూ నామనోవీథిని పొడకడుతూ ఉంటుంది. మాకు తెలియకుండానే మాయిద్దరిలోనూ అనురాగలతలు ఏర్పడి వృద్ధిపొందుతూ ఉన్న దివాలవి.

చదివినదే మళ్లీ చదవమనీ, మెల్లిగా చదివితే బిగ్గరగా చదవమనీ,బిగ్గరగా చదివితే తలనొప్పివస్తుందనీ,మందు పుచ్చుకోననీ ఎన్నో విధాల చంటిపిల్లలాగు మారాము పెట్టేదాన్ని. ఆహృదయం ఎంత గంభీరమో ఆఓపికకి అంత మెక్కడో తెలుసుకోలేకపోయాను. నేనేం చేసినా సరే ఆముఖంమీద చిరునవ్వేగాని చిరుచిరుకల కనబడేదికాదు.

క్రమక్రమంగా జ్వరం తగ్గిపోయింది. ఔషధాలకంటె శుశ్రూషింపుగా కృష్ణారావు మంచిమనస్సే పనిచేసిందనే నానమ్మకం

"నా మంచంప్రక్కనే కుర్చీలో కూచుని పత్రికలూ, కథలూ, చదివేవాడు కృష్ణారావు"

తికేది. ఆఖరోజుల్లో నే మాయిద్దరి హృదయాలూ మా ప్రయత్నం లేకుండానే కలిసిపోయాయనుకుంటాను. అతను కాలేజీకి వెళ్లడం చేస్తేనాకా తోచేదికాదు. కాలేజీ వదిలిపెట్టే వేళకి మేడమీద నిలబడి వీథివేపు చూస్తూ వుండేదాన్ని. వీధిమలుపులో ఒక్కపలచగా, పొడుగ్గా చేతిలో పుస్తకాలతోటి అతనివిగ్రహం కనబడేసరికి నా హృదయంలోంచి ఏదో పెద్దబరువు తగ్గిపోయినట్లుగా ఉండేది.

లైబ్రరీపుస్తకం తెచ్చేరోజున మేడమీదకి పట్టుకొస్తాడో, లేకో చూడాలని నేను నాగదిలోనే కాచుకునేదాన్ని. అతను నాదగ్గరికి రావాలనేకమూ నాకోరిక! గదిగుమ్మందాకా వచ్చి లోపల అడుగుపెట్టడానికి ఇరవైసార్లు సంశయించేవాడు.

ఒక్కొక్కసారి అతనిమనస్సు కనిపెడదామని నేను నాస్నానాలగదిలో ఉండి కనబడకుండా అతన్ని గమనిస్తూ ఉండేదాన్ని. నాగదిలో నేను లేకపోవడం చూసేవాడు. ఏమీ తోచనివాడులాగ పుస్తకం చేత్తో పట్టుకునే నాబల్లమీద పెట్టి కలయచూసేవాడు నాలుగువైపులానూ. కిందనుంచి పైకి వస్తున్నానేమో అని మెట్లవేపు నిముషనిముషానికి చూస్తూ ఉండేవాడు.

నేను లేనందుకు అతనికి కలిగిన ఆశాభంగమూ, విచారమూ ముఖంలో స్పష్టంగా కనబడేది. వాటిని చూడడంకొద్దీ నాకు చూడాలనే అనిపించేది. నేను కనబడాలని ఆహ్వానంకూడా ఆతురత పొందుతూ ఉండడానికి అవి నిదర్శనములు కదా. అందుచేత అతని ఆవేదన నాకు తీపిగానే ఉండేది.

ఇలాగ అయిదారునిముషాలు చూసి పుస్తకాన్ని పట్టుకునే కిందికి దిగిపోయేవాడు. నాగదిలోకి వచ్చిన పెద్దమనిషి టేబిలుమీద పుస్తకాన్ని పడేసిపోవచ్చునా? స్వయంగా తన చేతులలోంచి నాచేతుల్లోకి ఇవ్వాలని లోపల ఉబలాటం!

ఈమోస్తరుగా రోజూ ఏదో ఒకమిష కల్పించుకునేవాడు నాతో మాట్లాడేటందుకు. లైబ్రరీపుస్తకాలు, కాలేజీనుంచి అందమైన బొమ్మల మాసపత్రికలు, ఊళ్లోనుంచి వింతసమాచారాలు ఇవన్నీ అతనికి ఉపయోగపడేవి నాతో మాట్లాడేటందుకు అది ఒక నిముషమైనా సరే!

3

కాలం గడిచిపోయింది. కృష్ణారావు బి. ఏ. పరీక్ష పూర్తి అయిపోయింది. బి. ఏ. ప్యాసైతే ట్రైనింగుకూడా చదివి మేష్టరు పని చెయ్యడమే తన ఉద్దేశమని అతను చాలాసార్లు చెప్పారునాతో.

సెలవుల కింటికిపోయి మళ్లా అతను విజయనగరం వస్తాడన్న ఆశలేదు. రాజమండ్రి వెళ్లి ట్రైనింగు చదువుతాడు. ఎక్కడో ఉద్యోగం చూసి, పెళ్లిచేసుకొని పిల్లలను కనుక్కొని సుఖజీవనం చేస్తాడు. మరి మా ఇంటికి రావేరాడు. వచ్చినా ఒకరోజు చుట్టపు చూపుమాత్రమే.

ఉద్యోగమైతేగాని వివాహమాడనని అతని ప్రతిజ్ఞ. కాని అది ఎంతసేపు? ఏడాదిలో ట్రైనింగు పూర్తిచేసేస్తాడు. ఉద్యోగమూ అవుతుంది. ఎవర్తెతో చక్కనిపిల్లనిచూసి పెళ్లిచేసుకుంటాడు.

ఆ స్నేహపాత్రత, శాంతస్వభావమూ, నిర్మలప్రేమ అన్నీ ఎవరో అదృష్టవంతురాలు అనుభవిస్తుంది. చెప్పాలంటే నిజే ఆ సౌమ్య హృదయంమీద ఏదస్వరాలో అధికారం చెలాయిస్తుంది. అతను రాసే పద్యాలనూ, కథలనూ తనభర్త రాసినవని అందరికీచూపించి ఏముద్దరాలో గర్విస్తుంది. ఇంత యెందుకు? ఆ శాంత సౌందర్యమూర్తిని పూర్తిగా ఎవర్తో స్వాధీనపరిచేసుకుంటుంది.

“కాని నామాట యేమిటి? అతను వెళ్లిపోయినతరవాత ఏకాకినిగా నేను బతకడమెలాగ? కాలేజీ సెలవు లిచ్చినప్పుడు వాళ్ల ఊరు వెళితే చాలు తిరిగివచ్చేదాకా ఇల్లంతా బేజారైపోయేది నామనస్సు. ఇప్పుడు శాశ్వతంగా నన్ను విడిచిపెట్టి పోతూవుంటే ఓర్చుకోగలనా? అతను కేవలం ఇంకొకరిసొమ్ము అయిపోతే నేను భరించగలనా?” ఈ ఆలోచనలు ఒక్కొక్కసారిగా నన్ను ముంచేశాయి.

ఈసమస్య ఇదివరలో నన్ను ఎదుర్కోలేదు. పైతలపులు వచ్చినప్పటినుంచి నాహృదయం బద్దలైపోతుందా అన్నట్లు కొట్టుకునేది. నాచుట్టూ ఏదో మహాప్రళయం చెలరేగుతున్నట్లు గాభరాపుట్టేది. ఆబాధ అనుభవైకవేద్యంకాని చెప్పలేను.

ఆరోజుల్లో ఒక్క ఆలోచనమాత్రం నాకు కొంచెం ఉపశాంతినిచ్చేది. ‘కేవలం నోటితో చెప్పకపోయినా చేతలవల్లనే అతనికి నామీదగల ప్రేమను ఎన్నోసార్లు స్పష్టపరచేడు. ఖండించడానికి ధైర్యం చాలకగాని అతనిహృదయం ప్రేమపూరితమై ఉందని అతని శరీరంలోని ప్రతి అవయవమూ చాటిచెబుతోంది. ఆభావ ప్రేమికులకే గాని ఇతరుల కర్థంకాదు. అంత ప్రేమ ఉన్నప్పుడు నన్ను తను మరిచిపోగలడా? ఉద్యోగమైనతక్షణం నన్ను వివాహం చేసుకోవాలనే అతని ఊహ. అప్పటికే పూర్వాచారులైన తల్లిదండ్రులు పూనికలేకుండా తను స్వతంత్రంగా జీవించవచ్చును. అందుచేతనే అత నల్లా పట్టుదల వహించాడు.’

ఇల్లా అనుకునేటప్పటికి కొంచెం మనస్సు కుదుటబడేది. కాని అది ఎంతసేపు నిలుస్తుంది? ‘ఇక్కడనుంచి వెళ్లగానే తల్లిదండ్రుల ఒత్తిడిచేతనూ, సంఘం ఖలిఖయించేతనూ అతను వేరువిధంగా నడవవచ్చును. ఎంత ప్రేమ ఉంటే ఏంలాభం?’ అనే సందేహాలు బయలుదేరి నన్ను మళ్లీ దుఃఖంలో ముంచేసేవి.

“ఇంక కొన్నాళ్లల్లో వెళ్లిపోతాడు కృష్ణారావు. ‘నన్ను విడిచిపెట్టడం అతనికీ కష్టంగానే ఉండవచ్చును. సహజంగా మొగ

మోటమిచేత మనసులోనిమాట చెప్పడానికి సిగ్గుపడతాడు. ఇప్పుడు నేను ఊరుకున్నట్లయితే బతికున్నంతకాలమూ విచారించవలసివస్తుంది. యావజ్జీవమూ సౌఖ్యమో, దుఃఖమో ఇప్పుడే తేలిపోవాలి. సమయం చూసి అతనితో ఈవిషయం తేల్చెయ్యాలి' అని నిశ్చయించు కున్నాను.

సాయంత్రందాకా ఆలోచించినా ఈవిషయాన్ని అతనితో స్వయంగా ఎల్లా ప్రస్తావించడమో తోచలేదు నాకు. చివరకొక ఉత్తరం రాశాను. జాబు అంతా ప్రస్తుతం అవసరంలేదు. కాని అందులో చివరవాక్యంమాత్రం—అది నాకు కంఠస్థ మైపోయింది— ఇక్కడ రాస్తున్నాను: 'మనజీవితాలు రెండూ చాలాకాలంనుంచీ— మనకి తెలియకుండానే—పెనవేసుకుపోయి ఉండాలి. లేకపోతే ఇంత బాధ ఉండదు. ఇది మనకి పరీక్షాసమయం. ఈ జీవితాలు విడదీయడంతోటే వాడిపోయి చనిపోవడం నిశ్చయం.'

నా ఉత్తరం పుచ్చుకుని అతడొక్కడూ సాయంకాలం షికారు వెళ్లిపోయాడు. అతనిముఖం దీర్ఘాలోచనానిమగ్నమైఉంది. అదివరలోలాగు డ్రెస్‌నిగురించి విశేషశ్రద్ధ పుచ్చుకున్నట్టులేదు అతడారోజున.

మర్నాడు సాయంకాలం ఆరుగంటలపుడు మేము కలుసుకోడానికి వీలు దొరికింది. డాబామీద నిలుచునే ఇద్దరమూ మాట్లాడుకున్నాం. కిందనించి వచ్చేవారిని మేము చూడవచ్చును ఆస్థలంనుంచి. నాన్నగారు సినీమాకి వెళ్లిపోయారు. ఆడవాళ్లెవరూ భోజనాలయితేగాని మేడయెక్కరు. అందుచేత మేము సావధానంగానే మాట్లాడుకున్నాం.

ఆ సంభాషణలో ఒకరిహృదయాలు ఒకరికి దాపరికం లేకుండా విప్పి చెప్పేసుకున్నాం ఇద్దరమూను. చాలాకాలంనుంచీ తనలో వృద్ధిపొందుతూవచ్చిన ప్రేమభావాలను సహజకవితాధోరణిలో వర్ణించాడతను. అతని వాగ్ధోరణికి ముగ్ధురాలనై పోయాను నేను. ప్రేమ ప్రకటించే ఆ ఉపన్యాసాన్ని ఒక మనోహరవీణాగానములాగు తన్మయతతో విన్నాను. అంతసొగసుగా అతను మాట్లాడడం అదివరకెన్నడూ చూడలేదు నేను.

మీ రేంచేసినా సరేగాని నాభావిజీవితమంతా మీ అధీనం చేశాను' అన్నాడతడు నాకేసి నిదానంగా చూస్తూ.

'మనసు కలియకనేపోవాలికాని స్త్రీ తను ప్రేమించిన వాడికోసం ప్రాణం అర్పించడానికికూడా వెనకతియ్యదు. స్త్రీకి సహజగుణం అది'.

'అందుచేతనే యుగయుగాలనుంచీ స్త్రీని దేవతామూర్తిగా చేసి పూజిస్తున్నాడు పురుషుడు.'

'కవులతోటి మాట్లాడ్డం కష్టం.'

'ముందుముందు మనం ఎదురుకోవలసిన కష్టాలననుసరించి మీరు ఒక పారేనా ఆలోచించారా?' (ఎప్పుడూ నన్ను బహువచనంలో 'మీరు' అనే పిలవడం.)

'ఆహా! కొంత ఆలోచించాను. ప్రేమకోసం మీలవంటి వాళ్ల నేనా సహించగల ఓర్పు స్త్రీకి ఉందనే నా నమ్మకం. ఇంక మీ విషయం. అన్నిమూలలనించీ మీకు ఒత్తిడి రావచ్చును. నిస్సహాయత, నిర్బంధము పేదరికము అన్నీ ఒక్కుమ్మడిగా మిమ్ము లని ముంచివేయవచ్చును. కాని మీకు నేను మనఃపూర్తిగా ఒక్కటి చెబతాను వినండి. ఈ పైనిచెప్పిన బాధలకన్నిటికీ - ప్రేమపూరిత మైన స్త్రీ హృదయం తగిన ప్రతిఫలం ఇయ్యగలదు అనే నమ్మకం మీకు ఉన్నట్టయితే, నేను మీకటువంటి ప్రతిఫలాన్ని సమర్పించగలనని ధైర్యంగా చెబుతున్నాను. ఇంతకంటె విశేషం నేను చెప్పవలసినది లేదు.'

'ఆమాత్రం నమ్మకం లేకుండానే నా జీవితాన్ని మీ పాలపెట్టలేదు నేను.' అని నన్ను దగ్గరగా చేరదీసుకున్నాడు. అతనిమనస్సు ఇంకాకొంచెం తొందరపడిందికాని నేను లేదు. "ఇప్పుడు మనం కర్తవ్యం ఆలోచించాలి. ఈ మనం పైకి పోయేట్లయితే చాలా ప్రమాదపరిస్థితులు, మైత్రినిఆగుకు నేను రాజమండ్రి వెళతానుకదా. అది ఏదో ఉద్యోగంలో ప్రవేశించానంటే ఒకరిలక్ష్యం లేకుండా జీవించవచ్చు. ఆ రాజమండ్రిలోనే మిత్రంకు వివాహ మండలివారి యాజమాన్యంలో మనం పెళ్లిచేసుకోవచ్చుకూడాను.

'పెళ్లిమాట ఇప్పుడెందుకులెండి. ప్రస్తుతపద్ధతులప్రకారం పెళ్లి అంటేనే నాకు అసహ్యంగా ఉంది. చిన్నప్పుడు నన్ను కూడా పెళ్లి పెళ్లిఅంటూ ఏవో రెండుమంత్రాలు చదివేసుకట్టికదా మనమిద్దరే భయపడవలసివస్తోంది? ప్రేమకీ, మనసుకీ స్థానంలేని ఈ వివాహ కర్మ అంతా ఉట్టిప్రహసనం మాత్రమే. అసలు దానికేనా మొగాడికేనా నీతి ఉండాలికాని పెళ్లిచేసే ఉపకారం నాకేం కనపడ్డం లేదు. శాస్త్రప్రకారం చేసుకున్న భార్యలను ఎందరు నిర్దయులై పెట్టేసి ఏడిపించడంలేదు? వివాహం, పీటలమీదకూచోడం, అరి ఘలూ, ఈ ప్రకటన అంతా నాకిష్టంలేదు. మనలను శాశ్వతంగా బంధించడానికి ప్రధానమైనది మననిద్దరి ప్రేమా? ఆ పెళ్లితంతా ప్రేమలేనివాడు నాకీజీవితమే అక్కరలేనప్పుడు ఈపెళ్లి నాకెందుకు నిమిత్తమేముంది? అది లేనిదే మనం సుఖజీవితంచెయ్యలేమా?'

'మరి మీ అభిప్రాయ మేమిటి?'

'మీ ఉద్యోగం అయేదాకా కనిపెట్టి ఉండమన్నారు గనుక అలాగే ఉంటాను. అసలు మీ ప్రేమకోసం యుగయుగాలు కనిపెట్టుకుని ఉండగలను. కాని ఉద్యోగం అయినతర్వాత?"

"తరువాత మీ నాన్నగారితో ప్రార్థించి చెబుతాను. మావాళ్లు ఇందుకు ఎలాగూ అంగీకరించరు. మీ నాన్నగా రొప్పుకుంటే సంతోషమే. లేకపోతే కష్టమైనా, సుఖమైనా భాగస్వాములమై అనుభవించాలి మనం. వేరేపోయి.'

'సరే.'

కృష్ణారావు నన్ను కౌగిలించుకున్నాడు. నాలుగునయనాలనించీ నీళ్లు కమ్ముకొచ్చి ఏకీభావమునందిన మమ్మల్ని కప్పాయి.

*   *   *   *

పెళ్లియినతరవాత కృష్ణారావుకి విజయనగరం హైస్కూలులోనే ఉద్యోగమయింది. అనుకున్నట్లుగా మేమిద్దరమూ వేరే ఇంటిలో ప్రవేశించాము. ఇందుకు మావాళ్లకీ కృష్ణారావువాళ్ల తల్లిదండ్రులకీకూడా సమ్మతిలేదు. నాన్నగారికిమాత్రం అర్థాంగీకారం. ఆయన మాకు అప్పుడప్పుడు ఆర్థికంగా సహాయపడుతూ ఉండేవారు.

విజయనగరంలో మాది ఒక్కటే ఒక ప్రపంచకం. మిగిలినదంతా ఇంకొకటి. మన్నతో పొందాల భోగభాగ్యాలన్నీ మాకు ఉండేవి. బంధువులు, రాకపోకలు, సాంఘికంగా ఉండే పరువుమర్యాదలు మాత్రం లేవు. ఒకరింటికి నే నెన్నడూ వెళ్లలేదు. వెళ్లవలసిన అవసరంకూడా లేకపోయింది. ఇంట్లో ఉన్నంతసేపూ కృష్ణారావుతోనూ, తరవాత పుస్తకాలతోనూ నాకు కాలక్షేపమైపోయేది.

౪

ఆరుసంవత్సరాలు జరిగిపోయాయి. ఈకాలంలో అంతా సంపూర్ణసంతృప్తితోనూ, నిర్మలానందంతోనూ మా గృహజీవితం నడిచింది. అతనికి నేనూ, నాకు అతనేగాని వేరే ప్రపంచకం లేదు మాకు ఆరోజుల్లో. శారీరంలోని ప్రతిరక్తకణమూ కృష్ణారావుకి సౌఖ్యం సమకూర్చటంకోసం తన యావచ్ఛక్తినీ వినియోగించిందని స్పష్టంగా చెప్పగలను.

ఈమధ్యకాలంలో కృష్ణారావుమనసు అనేకపరీక్షలకి ఆగి నిల్చింది. తల్లిదండ్రులూ, ఆత్మబంధువులూ, మిత్రులూ అందరూ అతనికి బోధించేవాళ్లు. వాళ్ల దృష్టిలో అతనొక మహాపాపం చేసినట్లుండేది కాబోలు! ఏదో సంబంధంచూసి అతనికి వివాహం చెయ్యాలని వాళ్ల పట్టుదల.

కాని అతడు చలించలేదు. 'మీ స్నేహలాలనలో తన్మయుడై పోయిన నాకు ఇతరప్రపంచకమే కనబడదు.' అనేవాడు కృష్ణారావు నాముంగురులు సవరిస్తూ. 'బయటికి వెళితే ఎంతబాధ! ఇంట్లో ఎంత శాంతి! ఎంత ఆనందం! ఇల్లు నాకు స్వర్గం. నీవొక దేవీస్వరూప మూను'

తల్లిహృదయముపైని సర్వమూ మరచి నిద్రించే చిన్నపిల్లలాగు అతని వక్షఃస్థలంమీద వాలి నేను ఆదమరచి నిద్రపోయేదాన్ని అపరిమిత మైన నమ్మకంతో. నాగృహజీవితాన్ని వర్ణించడం ప్రారంభిస్తే భారతమంత గ్రంథమవుతుంది. అది ఒక సుఖమయసామ్రాజ్యం! ఒక మనోహరసుఖస్వప్నసీమ! ఒక పవిత్రతరక్షేత్రదీక్ష!

*   *   *   *

ఆరుసంవత్సరాలూ ఆరునిముషాల్లాగ ఎగిరిపోయాయి. మేము అనుభవించే సౌఖ్యంచూసి మొదటినుంచీ లోకం సహించలేక పోయింది. ఏకారణమూ లేకపోయినా ఒకరి ఆనందాన్ని పాడు చెయ్యడమే కాబోలు ప్రపంచకనైజం!

ఇప్పుడు నా ఆశలన్నీ అడుగంటిపోయాయి. మృత్యుదేవతా సన్నిధిని కల్పించుకుని బ్రతికిఉన్న ఈ స్వల్పకాలంలోనూ నేననుభవించిన రకరకాల అనుభవాలను నలుగురికీ తెలియపరచాలనే అభిప్రాయంతో ఈజీవితగాథను ఇల్లా రాస్తున్నాను. ఇప్పటికి ప్రజలందరికీ కడుపులా నిండా యనుకుంటాను.

ఈ ఆఖరుదశలోకూడా ఈచరిత్ర రాసేటప్పుడు గతించిన సౌఖ్యభోగానుభవాలను తలపునకు తెచ్చుకోవడంవల్ల నాహృదయం మళ్లీ ఒక్క కొద్దికాలమే అవంటి—పూర్వపు రోజుల్లోలాగే నిండుకొని సంతోషంతో కొట్టుకోబోతూ ఉంటుంది.

మళ్లీ మొదలుపెట్టి ఇంకొక్కసారి ఆ ఆరుసంవత్సరాలూ నేను తిరిగి జీవించగల అవకాశం ఉన్నట్లయితే—శాశ్వతనరకకూపంలో పడిపోవాలికేనా సంతోషంతో ఒప్పుకుంటాను. ఇంతకాలమైన తరువాత ఇప్పుడుకూడా గతించినరోజులు, నిర్మలానందదాయకము లైన సంఘటనలతో—మనోహరమైన చిత్రమాలికల్లాగ—ఏకాకినై, మృత్యుముఖమున పడియున్న నామనోవీథిని తోచి నన్ను ఏకకాలమందే సంతోషదుఃఖ తరంగాలమధ్య కొట్లాడిస్తున్నాయి.

మేము ప్రపంచకాన్ని మరిచిపోయినా అది మమ్మల్ని మరిచి పోలేదు. బయటికి వెళితే చాలు రోజూ కృష్ణారావుకి నన్ను విడిచి పెట్టమని బోధించేవాళ్లే అందరూను. ఎప్పటికప్పుడు జరిగినసంగతంతా అతడు నాతో చెప్పేవాడు. ఈబోధించే వారందరిలోనూ ఒక్కరికైనా నేను అపకారంచేసి ఎరుగను. నాపైని వీరందరికీ కోప మెందుకో?

మెత్తనిమనసు గలవాడవడంచేతగాని ఒక్కసారి తగిన సమాధానం ఘాటుగాచెబితే ఒక్కరూ దగ్గిరికి రాకుండాపోయేవారు. ఆ దర్పం లేదు కృష్ణారావుదగ్గిర. వాళ్లెన్ని చెప్పినా వినేవాడుగాని నన్ను వదిలిపెట్టక మన్నేసరికిమాత్రం అతను గట్టిమని లేచి పోయే వాడట.

*   *   *   *   *

ఒకనాడు రాత్రి ఎనిమిదిగంటలవుతుంది. యథాప్రకారంగా కొంచెం ఆలోచనాధీనురాలనై ఉన్నాను. కృష్ణారావు ఆరోజున,

పనులు ముగించుకుని నేను గదిలోకి వెళ్లాను. నేను వచ్చానంటే ఏపని ఉన్నా మానెయ్యవలసిందే. ఆనాడుమాత్రం నేను వచ్చిన తరవాత కూడా అతను ఏదో పుస్తకం చదువుతూ అలాగే కుర్చీలో కూచున్నాడు.

త్రేపు ఒడిలోకి కావలసిన విషయం కాబోలనుకుని నేను పక్కనే వేరొకకుర్చీలో తమలపాకులకి సున్నంరాస్తూ, అతనిముఖంకేసి చూస్తూ కూచున్నాను. మంచో, చెడ్డో ఎంతసేపైనా తనివితీరేది కాదు నా కతనివేపు చూసేటప్పుడు. ఆరోగ్యసూచకమైన గులాబీ వర్ణంతో దీపపుకాంతిలో నిగనిగలాడే విశాలఫాలమూ, ప్రకాశవంతములైన కళ్లూ రాత్రిపడుకునే టప్పుడైనాసరే చెదిరిపోకుండా, సముద్రపు కెరటాలవలె నొక్కులతో గంభీరంగాఉండే క్రాపింగూ, తీరైన లక్షణాలూ కలిగి అముఖము సాదృష్టులను తీవ్రంగా ఆకర్షించి పైకిచెదరనిచ్చేది కాదు.

అల్లాచూస్తూఉండగానే అరగంట దాటిపోయింది. మరి పావుగంటకూడా నడిచిపోయింది. మొదట నేనుప్రవేశించినప్పు డేపేజీ చదువుతున్నాడో అదేకాని ఈ ముప్పావుగంటకాలంలోనూ అతను మరి పేజీ తిరగవెయ్యలేదు. దానితో నాకు బోధపడింది అతనిమనసు చదువుమీదలేదని.

నేనులేచి అతనివక్కకి వెళ్ళి రెండుచేతులతో నూ చనువుగా అతని ముఖాన్ని నావేపుకి తిప్పి 'చదువుతుంటున్నట్టా?' అని అడిగాను.

అప్పుడు నేను తాంబూలం నవులుతున్నాను. తాంబూలసౌరభంతో గదినిండిపోతూంది. నాముఖానికి దగ్గరగాఉంది అతని ముఖం. పుస్తకంమూసేశాడు. ఒక్క అరనిముషం చూశాడు నాకళ్లల్లోకి. 'ఈచురుకు చూపులముందు ఆగలేను' అంటూ కొంచెంపైకి లేచి నాపెదిమలను అందుకుని గాఢంగా ముద్దుపెట్టుకుని కుర్చీలోనుండి లేచిపోయాడు.

* * * *

అరమరలులేని హృదయంతో, అంతరాయమెరగని ప్రేమతోనే ననుభవించిన ఆఖరుసౌఖ్య మదే.

* * * *

అప్పటికి పదిగంటలు దాటిఉండవచ్చును. ఊహాప్రపంచంలోనించి ప్రస్తుత ప్రపంచంలోకి దిగాం ఇద్దరమూను. 'ఏదోఆలోచిస్తున్నట్లుంది సాయంత్రంనించీని' అన్నాను నేను.

ఒక్కనిముషంమాత్రం ఊరుకున్నా డతను. దీర్ఘనిశ్వాసమొకటి వెలువడింది. అంతవరకూ ముఖంలో తాండవిస్తూఉన్న తేజమ్నా, ఉత్సాహమూ అనిముషంలోనే సీరియస్‌నెస్ (Seriousness) కింద మారిపోయాయి. మళ్లీఅప్రస్తావన తెచ్చి అతనికి బాధ కలిగించినందుకు పశ్చాత్తాప పడ్డాను నేను.

'ఈ వేళ మానాన్నా వాళ్లూ వచ్చారు. ఇంటిదగ్గిరకుంది. వాళ్ళు చెప్పినసంగతులను గురించి ఆలోచిస్తున్నాను' అన్నాడు.

'అదేదో నేను వినవచ్చునా?'

'విధిగానూ. మీరలా అడగడం నన్ను అవమానించడమన్న

"అంటూపైకిలేచి నాపెదిమలను అందుకొని గాఢంగా ముద్దుపెట్టుకొని"

మాట. విషయం కొంచెం సున్నితమైనది కనుక మీతో ఎలాగు చెప్ప దామా అని ఆలోచిస్తున్నాను. అంతే.'

'పరవాలేదు చెప్పండి.'

'అయితే వినండి. మా అమ్మకి రెండుమూడేళ్లనించీ క్షయ ప్రవేశించిన సంగతి మీకెరుగునుకదా. ఆవిడనుకూడా ఇక్కడికి తీసుకొచ్చారిప్పుడు. పాపం! కల్యాణశిష్టమై పోయింది. (కన్నీళ్లుకుడుచుకున్నాడు కృష్ణారావు) ఇంక కొలలమీద ఉంచట ఆమె ప్రాణం. మా మేనమామ కుమార్తెలలో ఒకర్తెని నేను పెళ్లిచేసుకోవాలని ఆవిడకి నాచిన్నప్పటినించీ కోరిక.

మనం ఇల్లావచ్చేయ్యాగానే కొంతకాలంచూసి మా మేనమామ పెద్దకూతురికి వివాహంచేసేశారు. ఇప్పుడు రెండో పిల్లకి పదాఱేళ్లట. ఆ పిల్లనేనా నన్ను చేసుకోమని మాఅమ్మ ఎంతో దీనంగా చెప్పింది నాతో ఈ ఉదయం.

'దానికి మీరేం చెప్పారు జవాబు?'

తొందరపడకుండా వినండి. ఇదివరలో వాళ్లు నాదగ్గిరకివచ్చేటప్పుడు ముందు మిమ్మలిని విడిచిపెట్టమని బాధించేవారు. ఆమాటతో నాకూ వాళ్లకీ అక్కడే సంబంధం తెగిపోయింది. నా ప్రాణాలైనా నా ముందు విడిచేస్తాను గాని మిమ్మలిని వదలిఉండనని వాళ్లకి తెలిసిపోయింది. ఇప్పుడు మాఅమ్మ చనిపోడానికి సిద్ధంగా ఉందికదూ. కడసారి కోర్కెగా ఆమె చెప్పినదేమంటే మిమ్మలిని విడిచిపెట్టనక్కరలేదనీ, మా మేనమామ కుమార్తెను పెళ్లాడమనీ, మీరిద్దరూ కూడా ఉండవచ్చుననీ ఆమె అభిప్రాయం.'

'తనభర్తగారికి ఇంకొకర్తెని చూసి చెయ్యవలసింది మీ అమ్మగారు అంతవిశాలభావం ఉన్నప్పుడు' అప్పుడు తెలుసును దానిసంగతి'

నన్ను పూర్తిగా చెప్పనియ్యండి మరీ. ఇల్లా నాతో చెబుతున్నప్పుడు ఆమెకన్నీళ్లు ఎడతెరిపిలేకుండా వచ్చేశాయి. కృశించిపోయిన చెయ్యిని నావీపుమీదవేసి గమురుదూ, మాతృవాత్సల్యం పొంగిపోతూఉండగా, ఎంతో ఆయాసంతో బాధపడుతూ చెప్పిందామె ఈమాటలని. ఆస లీవెధవజబ్బు ఆమెకి మొదటినించీ ఉందికాని నాయెడబాటు ఆమెకు భరించరానిదెబ్బఅయిపోయి మరణావస్థను శీఘ్రపరిచేసింది.

'కనుచూపుమేరలో స్వర్గద్వారాన్ని చూస్తూ ఆఖరుఘడియకోసం నిరీక్షిస్తూఉన్న మాతృమూర్తిని ఆరుసంవత్సరాల తరవాత చూసేసరికి నావిచారం హద్దుమీరిపోయింది. ఆమెఋణం తీర్చుకోలేదు సరికదా ఆమెశీఘ్రమరణానికి కూడా కారకుడనైన దురాత్ముడిలాగ ఎంతో వేదనను అనుభవించాను నే నప్పుడు.

'అసలుసంగతి తేలనియ్యండి!'

'ఆవిడచెప్పినదంతావిని' ఆలోచించి జవాబుచెబుతానన్నాను. అల్లాగకాకుండా తనకోర్కెప్రకారం చేస్తానని తక్షణం తనచేతులో చెయ్యివెయ్యాలని ఆవిడ ఎంతో బలవంత పెట్టింది.

'అయిదు నిముషాలు తలను చేతుల్లో పెట్టుకుని యోచించాను. ఆమెకోరికలో మీకు హానికలిగించేది ఏదీలేదుకదా. మిమ్మలిని విడిచిపెట్టనవసరంలేదని ఆవిడేచెప్పిందికూడాను. అందులోనూ మరణావస్థలోఉన్న తల్లికన్నీళ్ళతో అడిగిన ఆఖరుకోరిక. ఇవన్నీ ఆలోచించి చివరకి ఆమెచెప్పినట్లు చేస్తానని నేను వాగ్దానంచెయ్యక తప్పిందికాదు. మీతో ఆలోచించేదాకా వాళ్లనాకు వ్యవధి ఇయ్యలేదు, క్షమించాలి.'

దీర్ఘమై, బాధాసూచకమైన నిట్టూర్పు ఒకటి నాలోనుంచి వెడలింది.

మళ్లీ చెబుతున్నాడతడు.

'నాప్రవర్తన మీకు బాధకలిగిస్తుందని నాకు తెలుసును. కాని మంచంమీద పడియున్న ఆయొముకలపోగును చూసేటప్పటికి నాకు ధైర్యంచాలలేదు. భావోద్రేకంచేత వడవడ వణికిపోయాను నే నాసమయంలో. మనప్రేమను తలుచుకుని మీరు నాకోసం ఈపాటి త్యాగబుద్ధి చూపించి నన్ను క్షమించకపోరనే నమ్మకంతో వాగ్దానం చేసేశాను.'

'ఒక్కటిమాత్రం స్పష్టంగా చెబతాను. ఏది ఎలాగైనా సరే కాని ఈ శరీరమూ, మనస్సూ, సర్వకాలమూ మీవే. వృద్ధురాలికోరిక తీర్చక వీలులేకపోబట్టి ఇల్లా చేశాను కాని అణుమాత్రమైనా మీయందు ప్రేమతగ్గిందని మీరు అనుకోకూడదని నా ప్రార్థన.'

ఇల్లాచెబుతూ కృష్ణారావు నారెండుచేతులూ పట్టుకున్నాడు.

ఈమాటలు నాలో కలిగించిన భావాలను నేను రాయలేను. హృదయంలో తుపానుచెలరేగి భావాలను అల్లకల్లోలంచేసేసింది. ఇది జరిగి ఇప్పుడు నేను ఇల్లారాసేటప్పటికి రెండేండ్లు అయిపోయినా ఆరోజు జ్ఞాపకానికొచ్చినప్పుడల్లా నామట్టుకు జగత్తంతా చీకటైపోతుంది. ఆరోజు దాటి ఇంతవరకూ ఎల్లాగ జీవించగలిగానని నాకే ఆశ్చర్యంవేస్తుంది.

ఈసంభాషణ జరిగేటప్పుడు కృష్ణారావు మంచంమీద పడుకునే ఉన్నాడు. నేను అతనిపక్కనే కూచున్నాను. సంభాషణసఖం దాటగానే అతడుకూడా కూచుని నాబుజంమీద చెయ్యివేసి ఎంతో ప్రేమ ప్రదర్శిస్తూ మాట్లాడాడు. ఎంతో జాలిగా చూసేవాడు నావేపు.

అప్పుడు నాహృదయంలో కలిగిన సంక్షోభమముందు అతని అనునయవాక్యాలూ, ప్రేమచేష్టలూ నాకు కనబడనేలేదు. కళ్లు తిరిగి

పోయినట్లయితే 'అబ్బా!' అని ఒక నిట్టూర్పువిడిచి అల్లాగే మంచం మీద వాలిపోయాను నేను.

ఆ రాత్రి అంతా మరినాకు నిద్రలేదు. ఇలాంటివని చెప్పడానికి వీల్లేని బాధలోపడి వేగిపోయాను. నానోటివెంట రెండో మాట రానేలేదు. నాపక్కలోపడుకుని తెల్లవార్లూ ఏవేవో ఓదార్పు మాటలు చెబుతూనే ఉన్నాడు కృష్ణారావు. కాని ఏం లాభం!

x

లోకంలో జీవకోట్లు కన్నిటిమీదకంటే ప్రాణంమీద తీపి అధికం. ఎటువంటి కష్టపరిస్థితుల్లోనైనా జీవితం వదలడానికి ఇష్టం ఉండదు. నడుంవిరిగి ఇంక బతకడం దుర్లభమైనప్పటికీ ఎక్కడికో పారిపోయి జీవించాలని శలభాగాన్ని వంకరటింకరలు తిప్పుతూనే ఉంటుంది తాచుపాము. మొదలు నరికేసినతరువాత రెండునెల్లవరకూ చిగురు పెడుతూనే ఉంటుంది చింతచెట్టు.

మానవజాతికి ఈ జీవితవాంఛాదౌర్బల్యం ఇంతకి వెయ్యిరెట్లు ఎక్కువ. చేతు లుండవు, కాళ్లుండవు బజారులో ఒక్కొక్కచోట మనకి కనబడే ముష్టివానికి. కుష్ఠువ్యాధి తినేస్తూ ఉంటుంది శరీరావయవాల నిండా. ప్రజాసామాన్యాని కంతటికీ అసహ్యం! ధర్మబుద్ధిచేత ఒక పైసా ఇవ్వడానికి సుమోపించే దయాపరుడు కూడా ఆ అసహ్యం చూడలేక మొహం ఇటు తిప్పి డబ్బు అటు గిరవాటేస్తాడు. 'వీడెవడి కొరకు పెట్టుకుని జీవిస్తున్నాడువీడు?' అని ఆశ్చర్యమేస్తుంది చూసే వాళ్ళందరికీని.

జీవితానికి 'ఆశ' (Hope) అనేది ముఖ్యావసరం. అది లేనిదే ప్రాణం నిలవదు. అయితే ప్రాణంమీద తీపి ఎంత అధికమంటే, నిజమైన 'ఆశ' లేనప్పుడుకూడా మానవుడు ఏదో ఉన్నట్లుగానే భావించుకొని ఇంకా జీవించాలని చూస్తాడు. 'మాయ' (Illusion) అంటే ఇదే.

కృష్ణారావువివాహానికి ముహూర్తంకూడా పెట్టేశారు. పెళ్ళి ప్రయత్నాలు చురుగ్గానే జరుగుతున్నాయి. అయినా ఆఖరు నిముషంలో కూడా నాయందుండే ప్రేమను స్మరించుకుని పెళ్లిపీటల మీదనుంచి లేచివచ్చేస్తాడు కృష్ణారావని నాపిచ్చినమ్మకం. పెళ్లి అయిన తరవాత ఇప్పటివరకూ 'తల్లికోరిక ప్రకారం తప్పనిసరికింద వివాహం చేసుకున్నాడుగాని ఆవిడని తీసుకొస్తాడా, ఆవిడముఖం చూస్తాడా?' అనే మొండిధైర్యంతో ఇన్నాళ్లూ జీవాన్ని ఈడ్చుకొచ్చాను. నడిరేట్లో కుడితిగుండాల్లోబడి కొట్టుకుపోతూ ఒడ్డునవున్న గడ్డిపరక కోసం చెయ్యిచాపినట్లుంది నా బ్రతుకు.

లేకపోతే నానిరాఘాటప్రేమసామ్రాజ్యంలో ఇంకొకతె అడుగుపెట్టినపుడు నా నిర్మలసౌభాగ్యానికి దారుణమైన విఘాతం కలిగినపుడు ఏమొహంపెట్టుకుని ఇన్నాళ్లు బతికాను. 'ఛీ'. వెధవ స్వార్థపరత్వం!

కృష్ణారావుకి వివాహమై రెండేళ్ళయింది ఇప్పటికి. ఇంత వరకూ జీవించిఉన్నానన్నమాటేగాని ఒక్కనాడైనా పూర్వపు ఆనందం తిరిగి నేను అనుభవించలేను. తనవివాహం మా సౌఖ్యాని కేవిధాన్న అడ్డురాదని ఎన్నోసార్లు అతడు బోధపరచబోయేవాడు గాని ఆవిషయమే నాకు అసహ్యకరంగా ఉండడంచేత వేరేఆలోచించ లేకపోయేదాన్ని. ఇంకొకతెతో నాప్రేమనిధానాన్ని పంచుకోడానికి తగినంత ఔదార్యం నాకు లేదు.

ఇప్పుడు ఈచరిత్రలోని ఆఖరుదశను రాసి ముగించబోతున్న ఈసమయం. రమారమీ అర్ధరాత్రి దాటిపోయింది ఎక్కడా చీమ చిటుక్కుమనడంలేదు. ఒక్కనేనుతప్ప జీవకోట్లన్నీ సుఖనిద్రలో ఉన్నాయి. నాకు నిద్ర ఎలావస్తుందీ? ఈసమయంలో వారి ఇంట్లో గర్భాధానపుగదిలో, మంత్రపూతమైన భార్యతో ఎన్నెన్నో విలాసాలు పోతూఉంటారు కృష్ణారావుగారు. ఈ అపవిత్రురాలి ఊసు వారి కెందుకు? దీనిమాట తలపెడితేనే పాపం.

ఓ! ఎన్నిఓదార్పుమాటలేనా చెప్పవచ్చు. కడుపులో చిచ్చు మండుకుపోతూఉంటే తనకేంతెలుస్తుంది అనుభవించేవాళ్ళకి గాని. తనుకదూ కొత్తభార్యతో మహానందం పొందడానికి ఉత్సాహంతో బయలుదేరుతున్నాడు! ఎన్నిచిలకపలుకులైనా వస్తాయి.

అయ్యో! ఎంత తెలివితక్కువ! ఎంతో బలీయమైన కారణం ఉండబట్టి అత డీపనికి తప్పుకున్నాడు. అతని కిష్టమైనపని నాకెందుకు కష్టంగా ఉండాలి? ఒకవేళ నాకు అంగీకారంలేకపోతే అడ్డురాకుండా తప్పుకోవాలిగాని అతన్ని బాధించడానికి నేనెవరు!

రేపు ఈవేళకి — ఈయింట్లో — ఈగదిలో — నేనూ తనూ ఆరు సంవత్సరాలు నిరంతరాయంగా గడిపిన ఈగదిలో నూతనంగావచ్చిన ప్రియురాలితో ఆనందాబ్ధిలో తేలిపోతూఉంటారు పంతులుగారు. నేను దిక్కుమాలినదానిలాగున ఒక్కర్తెనే ఏమూలనో పడి ఏడవాలి. అబ్బా! ఈ అవమానం నేను సహించలేను.

ఇంక నాలుగుగంటలలో తెల్లారిపోతుంది. శాస్త్రయుక్తంగా వచ్చిన పెండ్లికుమార్తెతో వారంతా దయచేసి ప్రవేశిస్తారు ఈయింట్లో. నేను బతికిఉండగా ఈ యింట్లో ఇంకొకరు నాస్థానాన్ని భాగించుకోడానికి ఎంతమాత్రం అంగీకరించలేను. వీరంతా నాశవాన్ని తొక్కుకుంటూ ఇందులోకి రావాలి కాని ఇంకొకలాగు వీలవదు.

అదుగో గడియారంలో ఒంటిగంట అవుతూంది. ఇంక ఒక గంటమాత్రం ఉంది నే నీలోకంలో ఉండవలసిన గడువు. ఇంక జీవించి ఉండడానికి తగిన శక్తి నాకు లేదు. ఈ సీసాలోని ద్రావకం ఒక అమృతంలాగు కనిపిస్తూ ఉందినా దృష్టికి. నామనస్సు బాధిస్తూఉన్న నిరంతరవేదననుండి నాకు విముక్తి కలుగజేస్తుంది ఈఅమృతం.

వీ రందరూ నాశవాన్ని తొక్కుకునేరావాలి ఇంట్లోకి రేపు ఉదయం. నూతన దంపతుల భావిసౌఖ్యానికి నా మరణ మొక సోపా

హృదయమిచ్చి తను వడంమా త్రం స్త్రీ సహించదు

ఉండుగాక అని ప్రా ... చేసిన ... హాయడానికి సిద్ధపడే
సర్వతంలో ఉన్న ఈ ... చెయ్యాలి. ... వాళ్లంటే ప్రపంచకంలో ఒక్కొక్క
వ ఈ నాలుగు విషయా ... యాయి నాక స్త్రీ హృద ... హృదయాలైనవారికి తెలి
యడం అవ ... ఇందులో నాకొక్కటే కొద్ది

'ఇంకొకపిల్ల ఇంటికి ... కిట్టక ఆత్మహత్య ... ఉంది ... ప్రయత్ని
ంలో ఒక్కడికి నలుగు

... సాగ నివ్వ ... లు,

అని కొందరు ...

అ ... వు చేసు లక్ష్య పెట్టను. ... ఒప్పించవ

స్త్రీ ఎవరైతే అయినా తే
ను పెట్టడానికి ఒప్పుకోదు. తన
వవంతుర ... యువతి ... తసోదరి.'
పాములాగ లేచి
చేవిస్తుంది. అసలై

ఉంది నాకు
ఇం ... దుగి చెయ్యాలి ... నేరినది. ఆమె

ప్రస్తుతం
... కిరావక్క

... ఈ తో
తం నాకు ప ... అభిప్రా
వం కలదాన్ని ... గాచదివి
మీకు అందే

కల్లూరి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు

['కాంగ్రెస్' స్వర్ణోత్సవసందర్భమున మహిళాసభలోఁ జదువఁబడినది.]

భారతదేశీయ జనసభా భాగ్యమాత-కిదె సువర్ణోత్సవమువార్త మేగుదెంచె
మఱచినావేమొ! బాలికా! మఱపులేని-శాంతిసమరాంగణాల విశ్రాంతిలేమి
పేరంటాండ్రను బిల్వబెట్టవలె లేవే తేలునా నేఁడు సిం
గారం బమ్మ సువర్ణడోలికల నూఁగం బాటపాడంగ నీ
వే 'రావాలి' కదమ్మ; జాప్యమిది మేలే బాలికా! కుంకుమ
శ్రీరత్నాంకిత భర్మపేటిఁ గొను రాజీవాక్షి! రార మ్మిఁకన్.
శ్రమవారిఁ జెదరెనో సౌభాగ్యచిహ్నంబు దీర్చి కస్తురిరేక దిద్దవమ్మ
కన్నీటఁ గాటుక కరఁగి చెక్కులజారెఁ దుడిచి నూతనరేఖ నిడగదమ్మ
వీథివీథులధూళి విరిసి మాసెనొ క్రొత్తపారాణి రేక గూర్పంగదమ్మ
తడవాటునన్ వేణి విడివడెం గాఁబోలు జడయల్లి పూరేకు ముడువవమ్మ!
తనువె మఱచితో శాంతియుద్ధాల నినుని-వాఁడి కరఘాతమున వసివాడె వదన
కళ; నిలువుటద్దమునఁజూచి కలఁతవడక-తల్లి సరిదిద్దుకొనవె యుత్సవపువేళ.
ఖద్దరుచీరఁగట్టి, తిలకంబిడి, కన్నులనిండఁ గాటుకన్
దిద్ది, నిసర్గశాంతరస దివ్య సుధామధురస్మితాంకురం
బద్దివ మోవి కెందలిరుటాకునఁ దేనియలొల్క గీతముల్
ముద్దుగఁబాడి యూపు మతి మోహనస్వర్ణలతాంతడోలికన్.
తళుకుం బంగరుచాయ నుత్సవము సంధానించి, కేలూని విం
తలఁ జూపించుచు శాంతిలక్ష్మి యిదె కాంతా నీదు చెక్కిళ్లపైఁ
గళలం దేరెడు నవ్వువెన్నెలలలోఁ గల్యాణగాథాంకముల్
విలిఖించున్ బదవే స్వతంత్రపదవీ విఖ్యాతసౌధాళికిన్.

సనాతన చైనా

వాసిరెడ్డి మల్లికార్జున

చైనా దేశపు జనసంఖ్య చాల గొప్పది. హిందువులవలెనే వారికిని ఆచార, వ్యవహారములు, మూఢనమ్మకములు మెండు. వారు రొట్టెకై కాయకష్టపడువారు. బీదఇసుకనేలల జెరుకనగ వాటిని వారు పూర్వమునుండి పండింపగల్గిరి. జరుటీయాకును ఉపయోగించుటలో ప్రథములు. పచ్చియాకును ఎండనెండించి ఉపయోగించువారు. మత్స్యములను తూకముద్వారాగాక కొలతగ్లాసులతో కొలచి అమ్మువారు. వాటిని కడుశ్రద్ధతో కొలనులలోవైచి పెంచువారు. వారిపండుగబల్లలను ఉప్పుతోమాగిన బాతులు అలంకరించవలెను. అమ్మకములందు అన్యాయము లుండెడివి. ప్రతిదుకాణమునందు ఒక విగ్రహ ముండును. అది ధనమున కధిదేవత. ప్రతిఉదయమున ఆవిగ్రహము నెదుట దీప ధూపముల నెరవేర్తురు. "కనీసము మూడు దుకాణములకైన వెడలి బేరమాడి ధరను నిర్ణయించు"మను నీతి వారల పరిపాలించుచుండును

వారివైద్యము మహాఘనత జెందియుండెడిది. హిందువులవలె వారు నాడిని స్పృశించియె వ్యాధిని నిర్ధారణజేయువారు. ఘోషా స్త్రీలను పరదాచాటున ఉంచి, వారిమణికట్టుకు పట్టుదారముగట్టి, ఆదారమును స్పృశించియె వ్యాధిని నిర్ధారణచేయగల్గిన వైద్యనిపుణులను చైనాదేశము గల్గియుండెను. వ్యాధి కుదిరినపక్షమునవె డబ్బు పుచ్చుకొనువారు. పెద్దపులి ఎముకలు, సర్పచర్మము, దానిమలముతో నేలాగింజన మొకటి తయారుచేయువారు. రోగులు తాజామూలికల గాని కషాయము గాచి పుచ్చుకొనువారు. కాని వారి శస్త్రచికిత్స కొంత అజ్ఞానముతో గూడియుండెడిది. చికిత్సకుడు వ్రణములను సూదితో రంధ్రము చేసి, చీమువచ్చుపక్షమున, ఆచీమురాకుండుటకు వల్లవి మలాము నంటింతురు. చీము పోవుచో దేహమందలి జీవశక్తి పోవునని నమ్మిక. దుష్టపదార్థమైన చీము వేరొకరంధ్రము చేసికొని వచ్చుచున్న, అచట మరొకపట్టీ వేతురు. వైద్యుడు శుభలగ్నమందు, చంద్రపక్షమందు మూలికల సంగ్రహించ జాగరూకుడైయుండును. వారికి పాలయొక్క విలువ తెలియక ఆహారముగా నుపయోగించువారు కారు. జున్ను, వెన్నదీయుటెట్టిదో అసలె వారికి తెలిసెడిది గాదు

రాత్రిళ్లు వారిపట్టణద్వారములు మూతవేయబడియుండెడివి. ఎవరైన రేయి వీథిని పోవలయుచో, తమనామముగల చేదీపమును బట్టుకొని వెళ్లవలెను; ఇట్టి లాంతరు లేకుండ వెళ్లుపక్షమున బంధింతువారు. కొన్ని వీథుల గుంట మొరకలుండి కష్టముగా నుండునది.

వారికి విద్యయందు ఆసక్తి లేకుండెను. ఏకొద్దిమందియో ఉన్నత విద్యకై శ్రమపడువారు. అట్టి ఉన్నతవిద్యకు గావలసిన గ్రంథములు కొద్ది షిల్లింగులకే కొనగల్గెడివారు. వారికి ఉద్యోగములందు ఆసక్తి లేకుండెను. పాటకపుజనము ధనికులమధ్య ఎట్టివివాదములును లేకుండెను. వ్యయప్రయాసలకోర్చిన బోధనాపద్ధతి అక్కరలేకుండెను. విద్యయున్నచో దొంగతనముచేయు తెలివిగామారి, దొంగతనముల జేయు నని వారివిశ్వాసము. వారు జ్ఞానమునకు స్థానము మెదడుకు బదులుగా గర్భకోశమని తలతురు.

బాలురకన్న బాలికల ఉత్పత్తియే మెండు. అందుచే, స్త్రీని తక్కువభావముతోనే చూచువారు; కాని వారియందు నిర్దాక్షిణ్యము చూపుట లేదు. ముఖవికాసమునకు బదులు పాదపుష్టియే స్త్రీలసౌందర్యమును నిర్ణయించుచుండును. అందుకై ముక్కాలిపీటపై పాదముల నునిచి వీక్షింతురు. ఇందుకై ఎట్టి అభ్యంతరమును లేకుండ దారినబోవువా రెవరైన వచ్చి చూడదగును. చిన్ని పాదములను సౌందర్యలక్షణముగా, లక్ష్మీచిహ్నముగానెంతురు. స్త్రీలు ముఖములను సుగంధపుపొడులతో దట్టముగానద్దువారు. వారు దుస్తులు మొదటినుంచి చాల మార్పులుగలిగియుండెను. వారిచిత్రకళ త్వరితగతిని అభివృద్ధి జెందెను. మంచితరగతి గృహములు ఇటుక, పెంకులతో నిర్మించుకొనువారు. వయస్సే వారిమర్యాదల నిర్ణయించును

వారు పెండలకడ పరుండి, పెండలకడనె మేల్కొనువారు. ఇంతకుపూర్వము యజమానునితోపాటు సేవకుడును మరణానంతమందు చితి నలంకరించవలసెడిదట. వారి ఆరోగ్యము దీర్ఘశ్వాసలందు, ఉదయవాయుసేవనమందు, ప్రతిరెండు ఘంటలకును ముమ్మారు ఉమ్మిని మ్రింగుటయందు, కొన్ని ఆసనములందు నిమిడియుండెడిది. క్రీ. పూ. ఐదవ శతాబ్దమున ఒకే మోతాదు ఔషధమిచ్చి నిస్పృహుని జేసి శస్త్రచికిత్స చేయగల్గెడివారు. బాలురకు పెద్దలపై అభిమానము మెండు. వృద్ధురాలు గొట్టిన పిల్లలు ఏడ్తురు. వృద్ధురాలైనందున ఇకముందు కొట్టలేదను విచారముచే ఏడ్తురట.

క్రీ. పూ. ౧౦౦. లో ఒక వీరులచే రథము కనిపెట్టబడెను. హుయ్‌జన్ అనువాడు కర్రసంఘర్షణచే అగ్నిగల్గుటని కనిపెట్టెను. హుఆచోలి కర్రలతో గుడిసెల నిర్మించుట బోధించెను. పులిని వేటాడుట, వలవేయుట మొదలైనవాటిని బోధించెను.

వారికి పెద్దదిక్కులకు పిశాచములందు గొప్పనమ్మకము గలదు. చీకటిపూలల దయ్యములుండుననియు, దరిదపోవువారిని గ్రసియించు ననియు వారు భీతిల్లుదురు. అందుకై వాటికి భోజనములు, కానుకలు సర్పించుచుందురు. మరణానంతరమందు జీవకుటుంబమందు మమ కారము వీడక, వాటిఅభివృద్ధుల గనిపెట్టుచుండునని నమ్ముదురు. చైనాలో మృతమానవాత్మలవలెనే, మృతమృగాత్మలు, పిల్లలలో ప్రవేశించెడికట. వాన్కీంగు రాజప్రతినిధిని చిన్నతనమున మర్దించిన మర్కటమొకటి ఆవేశించెను. అది అతనితండ్రి గృహములో నుండి అతని జన్మకాలమందు మృతిచెందెను. అతని చేష్టలు దానివలె యుండెను. అతని శరీరమున దానిమచ్చవలె గన్పించెను. టాయిషాన్ అను పర్వతము గలదు. అందలిరాతిని వారిగృహాంతరముల నిల్పిన పిశాచబాధ యుండదని తలతురు. పిశాచముల కాపసించుటలో చైనావారు తెల్వితేటల నుపయోగింతురు దహనసంస్కారమపుడు ఒకకోడిని శవముపై నుంతురు. అది జీవిని గృహమునుండి వల్లకాటికి చేర్చునని అభిప్రాయము. మరణమందగానె మతాచార్యులు పిశాచమున కొకలేఖ అతని సన్మార్గమును గుతించి వ్రాయుదురు.

కూరగాయల తినువారు దీర్ఘకాలము జీవింతురనియు, మాంస భక్షకులు ధైర్యశాంతులనుకురనియు, ధాన్యముపై జీవించువారు విజ్ఞానులగుదురనియు, వాయుభక్షకులు దైవబుద్ధిశ్యాలులగుదురనియు వారిగ్రంథములు చెప్పుచుండును. ఉద్యోగులు లంచగొండివారు.

Chrysanthemum అను పువ్వును వివాహప్రేమ బంధ చిహ్నముగా నెంతురు; అది ఆకురాలు కాలమందె పుష్పించుటచే కారణమైయున్నది. ఏదేశీయులును వారి ధారణాశక్తికి పోటీ రాజాలరు.

కన్ఫ్యూషియస్ చైనా ఆదర్శపురుషుడు. అతడు నవీన రాజ్యమైన షాంటంగులో క్రీ. పూ. ౫౫౧ లో జన్మించెను. అతడు దుస్తులందు, ఆహారమందు ప్రత్యేకశ్రద్ధగల్గి యుండెడివాడు. భోజనానంతరమందు కొంతమొక్కను నమలుచుండువాడు. "గొప్పపర్వతమేని పొడిగావలె; బలవత్తర కిరణమేని విచ్ఛిపోవు; విజ్ఞానియు మొక్కవలె నశించును" అని తుదిపాటగా పాడిన విజ్ఞానవేత్త; ఆకాశమును, స్వర్గమును, భూమిని పితృదేవతల నుపాసించుటే చైనీయుల మతమందలి ప్రాముఖ్యము. అదృష్టము, పిశాచముల నమ్మువాడు. వేదాంత శాస్త్రము తెలివిగలవారే గాని నీతిశాస్త్రమున శ్రద్ధజూపరు. బాలికలు సాధారణముగా ౧౫ మొదలు ౧౮ సంవత్సరమందు, బాలురు ౧౬ మొదలు ౨౦ లో వివాహమాడుచుందురు. సమీపబంధువుల, ఒకేగృహనామము గలవారలను వివాహమాడరు. వారికి ద్వితీయవివాహములు నిషిద్ధము. జీవించినవారివలె మృతులను సేవింతురు. ౬౫ క్రీ. శ. లో మింగ్‌టి అనుచక్రవర్తి స్వప్నమొకటి గాంచెనట. "పడమరగాలిలో మనిషి కన్పించి అతనిబోధనల లేగలందులకు జనరాయబారిని టిబెట్టు పర్వతములనుండి దక్షిణముగా బంపినట్లు అతడు బుద్ధమత చిహ్నములు, ముస్గుగ హిందువు", కొన్ని సంస్కృత గ్రంథముల దెచ్చెననియు ఇదియే విగ్రహారాధనకు చైనాలో ప్రథమము.

కన్ఫ్యూషియస్ మతమునకు ఐదుముఖ్య సూత్రములు: కరుణ, సత్యము, మంచినడత, జ్ఞానము, మంచివిశ్వాసము; ఐదు సంబంధములు:—రాజు - సభ్యుడు, పెద్దసోదరుడు - చిన్నవాడు; భార్యభర్తలు; తండ్రి - కొడుకులు; స్నేహితులు. ఇవి పవిత్రబంధములు. నీయందు అవసరించబడిన క్రియ నీ కెటుల యిష్టమో పరులందటులె ప్రవర్తించవలెను. హానిని న్యాయముతో పోరాడుము; దయను దయతో చూడుము. కన్ఫ్యూషియస్ దయ్యములను నమ్మును. జీవుడు మరణానంతరమందు కొంతకాలముండి నశించుననును. పితృవుల పూజింపుమను. ప్రతికుటుంబము ఐదు కోళ్లను, ఐదు పందుల బెంచియుండ గోరును. అల్పత్వములో గొప్పదనము గాంచుమనును. ఉత్పత్తిచేసి విడచుట; ఉత్పత్తిచేసి పోషించుట; క్రియచేసి ఫలితము గోరకుండుట; విస్తరింపజేసి త్రెంచకుంట అనునవి సూక్ష్మసర్మములు; దుర్మార్గులు సన్మార్గుల పనికరములని జెప్పెను. స్థూల, సూక్ష్మ కారణములై ఆత్మ మూడువిధములందురు. మనిషిని నమ్మకున్న నీపనిలో నుంచకు; పనిలోనున్న నమ్మకుండ మండకమ నీతిగలదు. మానవుడు స్వాయము గ్రోలుటలేదు - అతడె గ్రోలబడుచున్నాడను నీతి గలదు.

వారిలో విశేషధలు గలవు:— ఎత్తువిశరముగల మర్యాదస్తుడు గలడు. నెల్లుడపుడు పాడుము. కూర్చుండినపుడు ఊరకుండుము; పిల్లికోళ విలువ. (౨) నీవెంట ఎన్నిమైళ్లు వెంటాడును; గృహాంతరములకు మాత్రము నీవెంటరాలేదు - నీఛాయ. (౩) పగలెల్ల భిక్షగాడు, రేయి రాజు; నటకుడు.

చైనావారి లోకోక్తులు:—అధిక కష్టములేక సత్కార్యము చేయబడదు (౨) బ్రతుకు చావులు విధిపైని, సిరిభాగ్యములపైని, స్వర్గేచ్ఛపైని ఆధారపడియుండును. (౩) వ్యాధికుదుర్చునదిగాని కొంతలె వ్రాతవల్లగాదు. (౪) దురాశ హృదయదుఃఖము (౫) అదృష్టవంతునికి ఎక్కనిగాలి (౬) అదృష్టముదప్పిన దుఃఖించ లాభములేదు (౭) కొన్నికాలముల మేఘములు వెంటబెట్టియు వర్షించవు. (౮) పట్టుదలమీద ఇనుమునేని సూదిచేయదగును. (౯) దూరాలోచనచే ప్రతిక చక్కబడును. (౧౦) ఆతురముతో చేయబడునది వినాశనమే. (౧౧) అనేకవృత్తుల గలవాడు కుటుంబమును పోషించలేదు (౧౨) అందని దానికై చేయిచాచకు. (౧౩) చెడ్డవంట మంచి భోజనమును చెఱచును (౧౪) ఉద్యోగికి నీతి, నియమము లేదు (౧౫) నీతిగల్గియుండుట, B జాగ్రత, C శ్రద్ధలు ఉద్యోగి ధర్మములు. (౧౬) న్యాయస్థానము పెద్దగుంట. (౧౭) అధికారులకు కరుణ, దయ్యానికి దయ లేవు. (౧౮) ఒక్కమాట న్యాయస్థానమునకు పోవునో

పదిఏద్దులేని బైటకు లాగలేవు. (౧౯) నీవ్యాజ్యముతో ధనమును గోల్పోదువు. (౨౦) పెద్దదబ్బుకై చిన్నదబ్బు వదలకలెను. (౨౧) అప్పులున్నవాడు భావియడుగు కప్పసమానము. (౨౨) వర్తమానమును భూతకాలముతో పోల్పకు. (౨౩) సద్గుణులరుదు. (౨౪) ఇద్దరే సత్పురుషులు — ఇంకను పుట్టనివాడు - మృతిజెందినవాడు. (౨౫) గర్విష్ఠ కనేక తప్పులు (౨౬) తెలివిగలవాడు తలపూపును గ్రహించు (౨౭) సత్పురుషులు చాలా బాధపడుదురు. (౨౮) వృద్ధునిసలహా లేకున్న పొరబాట్లు హెచ్చు. (౨౯) ఒకనోట్లో రెండు నాల్కలు. (౩౦) అధికారుల, వ్యాపారుల, వైద్యుల కోపపెట్టకు. (౩౧) పదిమందిలో తొమ్మండుగు ఆడవాండ్లు అసూయాపరులే (౩౨) జిత్తులమారి భార్యను ఏమి భయపెట్టదుగాని దెబ్బలుమాత్రము. (౩౩) భాగ్యవంతుని ఉంపుడుకత్తెకన్న బీదవాని భార్యగా మేలు. (౩౪) తల్లిదండ్రులు పిల్లల తప్పు లెన్నరు. (౩౫) సోమరులు, హస్తపాదములు. (౩౬) గట్టిస్నేహితుడు ఖజానా (౩౭) జూదము, నల్లమందు, ధూమపానము దుష్టములు. (౩౮) భాగ్యవంతులకు బాధ బీదలకు శాంతి. (౩౯) దొంగతనముచే భాగ్యవంతుడైన చాలకాలము అనుభవించలేడు. (౪౦) డబ్బు నేరములను కప్పుతుంది. (౪౧) బీదవాడవైన స్వయంకృషి, భాగ్యవంతుడవైన మంచిబుద్ధి విడకు. (౪౨) రోగ్యమైన పేదరికము అవమానకరముగాదు. (౪౩) మంచికూడబెట్ట సౌఖ్యము - చెడు కూడబెట్ట దుఃఖము. (౪౪) అంతరాత్మనుగూర్చి మాట్లాడుచున్న తిండిలేని వాడు వసుదువు. (౪౫) మానవజీవితము గాలిలోని దీపము (౪౬) అధికారి భార్య చనిపోవ జనము పోగౌదురు - అధికారి చనిపోవ ఎవరు రారు. (౪౭) ధర్మమును గోల్పోవుకన్న దేహము గోల్పోవ బాగు. (౪౮) మరొక భార్యవచ్చును గాని తల్లిబోవ మరొక తల్లి రాదు. (౪౯) మతాచార్యుడు జపగ్రంథము చదువుగాని అర్థముజేసికొనలేడు. (౫౦) తల్లిదండ్రుల మఱచి గుడికిబోవ పుణ్యములేదు. (౫౧) యాత్రకు బోవుటకన్న ఇంటికడనొక సత్కార్యముజేయుట మేలు"

వారి నీతిశాస్త్రములకును హిందువుల నీతికి చాలదగ్గఱ పోలిక యున్నది. వారికి మనకు అన్ని విధముల చాల సన్నిహిత సంబంధము గలదని జెప్పనగును.

శ్రీ అవ్వారి గురుస్మృతి

వేమూల సూర్య సత్యనారాయణ

గురునింగూర్చిన వీని గొప్పఋణముం గొప్పంపుపోట్లాటలో
సరదాగా జమకట్టినారుకద "వత్సా! శిష్యచూడామణీ!
భరమా మాదుఋణమ్ము దీర్చ" తని దేవా! ఇంక పాపమ్ములే
దిరవొసద్గతి నిమ్ము మాగురున కీవే వేనవేల్వందనాల్.

ఇతడు పేరేని మీకు నచింపడచట-నయనములజూచియే ఫలానాయటంచు
[illegible]ఊహించి గౌరవించగనువలయు-దీని మఱచినచో నప్రతిష్ఠ మీకు.

అమ్మబాదుగులను జూపి ఆపెతృప్తి-గోరి యది పరమార్థమన్ కోర్కెతోడ
వెడలినాడ వుద్యోగమ్ము వీడి వీడు-తీరమేలేని మాతృభక్తికి "నమోస్తు."

కౌమరు లోలుకంగనే నాది కుట్టులకట-ఓ న మాలను దిద్దించి ఓపికమెయి
చదువు గఱపెడి నీకు విశ్రాంతి యేది?-దృఢతరమ్మైన దేశభక్తికి "నమామి".

పతివిద్యుకేని చైటుకు లాగలేవు. (౧౯) నీవ్యాజ్యములో ధనమును గోల్పోదువు. (౨౦) పెద్దదబ్బుకై చిన్నదబ్బు వదలవలెను. (౨౧) అప్పులున్నవాడు భావియుడును కప్పసమానము. (౨౨) వర్తమానమును భూతకాలముతో పోల్పకు. (౨౩) సద్గుణులరుదు. (౨౪) ఇద్దరె సత్పురుషులు — ఇంకను పుట్టనివాడు - మృతిజెందినవాడు. (౨౫) గర్విష్ఠ కనేక శత్రువులు (౨౬) తెలివిగలవాడు తలవూపుము గ్రహించు (౨౭) సత్పురుషులు చాలాబాధపడుదురు. (౨౮) వృద్ధునిసలహా లేకున్న పొరబాట్లు హెచ్చు. (౨౯) ఒకనోట్లో రెండు నాల్కలు. (౩౦) అధికారుల, వ్యాపారుల, విధవల కోపమెట్టకు. (౩౧) పదిమందిలో తొమ్మండుగు రాడవాండ్లు అసూయాపరులే (౩౨) జిత్తులమారి భార్యను ఏమి భయపెట్టదుగాని దెబ్బలుమాత్రము. (౩౩) భాగ్యవంతుని ఉంపుడుకత్తెకన్న బీదవాని భార్యగా మేలు. (౩౪) తలిదండ్రులు పిల్లల తప్పు లెన్నరు. (౩౫) సోమరులు, హస్తపాదములు. (౩౬) గట్టిస్నేహితుడు ఖజానె (౩౭) జూదము, నల్లమందు, ధూమపానము దుష్టములు. (౩౮) భాగ్యవంతులకు బాధ బీదలకు శాంతి. (౩౯) దొంగతనముచే భాగ్యవంతుడైన చాలకాలము అనుభవించలేడు. (౪౦) డబ్బు నేరములను కప్పుచుంది. (౪౧) బీదవాడవైన స్వయంకృషి, భాగ్యవంతుడవైన మంచిబుద్ధి వీడకు. (౪౨) రోగ్యమైన పేదరికము అవమానకరము. (౪౩) మంచికూడబెట్ట సౌఖ్యము - చెడు కూడబెట్ట దుఃఖము. (౪౪) అంతరాత్మనుగూర్చి మాట్లాడుచున్న తిండిలేని వాడ వగుదువు. (౪౫) మానవజీవితము గాలిలోని దీపము (౪౬) అధికారి భార్య చనిపోవ జనము పొగడుదురు - అధికారి చనిపోవ ఎవరు రారు. (౪౭) ధర్మము గోల్పోయిన దేహము గోల్పోవ బాగు. (౪౮) మరొక భార్యవచ్చును గాని తల్లిపోవ మరొక తల్లి రాదు. (౪౯) మతాచార్యుడు జపగ్రంథము చదువుగాని అర్థముజేసికొనలేడు. (౫౦) తల్లిదండ్రుల మఱచి గుడికిబోవ పుణ్యము లేదు. (౫౧) యాత్రకు బోవుటకన్న ఇంటికడనొక సత్కార్యముజేయుట మేలు"

వారి నీతిశాస్త్రములను హిందువుల నీతికి చాలదగ్గర పోలికయున్నది. వారికి మనకు అన్నివిధముల చాల సన్నిహిత సంబంధము గలదని జెప్పనగును.

శ్రీ అవ్వారి గురుస్మృతి

వేమూల సూర్య సత్యనారాయణ

గురునింగూర్చిన వీని గొప్పఋణముం గ్రొంపుపోట్లాటలో
సరదాగా జమకట్టినారుకద "వత్సా! శిష్యచూడామణీ!
భరమా మాదుఋణమ్ము దీర్చె" తని దేవా! ఇంక పాపమ్ములే
దిరవా సద్గతి నిమ్ము మా గురునకీవే వేనవేల్వందనాల్.

ఇతడు పేరేని మీకు నచింపడచట-నయనములజూచియే ఫలానాయటంచు
జ్ఞప్తిలోనుంచి గౌరవించగనువలయు-దీని మఱచినచో నప్రతిష్ఠ మీకు.

అమ్మబాదుగులను జూపి ఆపెత్తృప్తి-గోరి యది పరమార్థమన్ కోర్కెతోడ
వెడలినాడ వుద్యోగమ్ము వీడి వీడు-తీరమేలేని మాతృభక్తికి "నమోస్తు."

కొమరు లోలుకంగనే నాది కుజ్జులకట-ఓన మాలను దిద్దించి ఓపికమెయి
చదువు గఱపెడి నీకు విశ్రాంతి యేది?-దృఢతరమ్మైన దేశభక్తికి "నమామి".

నాఁడు వల్లూరిరావు వినాయకునకు-మందిరమువలదన విని కుందికుంది
అగ్నిలో బడినట్టు లుద్విగ్నమతిని-నీవు శుష్కించి శోకించినావె! నీదు
దివ్యతమమగు దేవభక్తిని "భజామి."

కాఁటరావు పురాధీశుకవివరుఁడగు-రామశాస్త్రికి నీదివ్యనామధేయ
మహహా! "సుబ్బయ్య నాపేర"టం చోకప్వ-డంత చక్కఁగఁ జెప్పితోయీ!
వినయగరిమమ్మునకు నతుల్ వేనవేలు. [త్వదీయ

ఆక లెఱుఁగక, అన్నమం దాసలేక-కనులుమూయక గ్రుక్కమ్రింగకను శిష్య
సంస్కృతిని బ్రోచినావె అచ్చటను నీదు-శిష్యవాత్సల్య మది చిరంజీవియగుత.

గోష్పదక్షేత్రమున ననుకూలసరణి-నభిషవస్నానమాఁగానా నదరువలదు
నీవెఱుంగనిక్షేత్ర మొందేనికలదె?-దివ్యభాగీరథీ స్రవంతికకు శుభమె?

మీ యవ్వన్ కడ జూడలేదను భయంబేతప్ప యింకెవ్వి నీ
ప్రాయాణమ్మున బెంగఁ గూర్పవుగదా! పాపాత్ము లెవ్వారు నిన్
డాయఁగ్ రారుకదా! మహాత్ములెపుడున్ భావించుచున్నార! నీ
కేయేలోపము లేక బ్రోతురుకదోయీ! దివ్యవాగ్వైభవుల్.

వేదంవా రిదు స్వాగతమ్ముగొనుచుఁ, వీరేశలింగమ్ము వ
స్తాదా తిర్పతిశాస్త్రిగారు నిడు నందల్లైన టీపార్టిలో
నేదే నొక్క భవద్యశస్సుమము వీలేమైనచో భారతీ
పాదమ్మందున నాంధ్రపత్రికకునే బంపింపుడీ దేశికా.

మామా మాటలకేమిగాని మదిలో మాహేశ్వరీ పూజచే
దామే స్వీడిన లైమునన్ భవదుదంతమ్మంతయున్ వించు న
ట్టే మూర్ఛిల్లెను, మంచిభావములకవే వీనచ్చనేలేదు, అ
బ్బా! మాంద్యమ్మును దాల్చె, మొద్దయె, సిరాప్రాణమ్ము పర్వెత్తె, నా
నా మర్యాదలజూచు నాకలముకున్ గాల్లాడవాయెన్ గురూ!

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునందు నీవు-వత్తువు, ఉపన్యసింతువు, పండువగును
చూతుననుకొని పరిషదస్తోకచరిత-వినుతినే సెదు నింతలో పిడుగువడియె.

('అవ్వారిస్మృతి'నుండి)

ఆంధ్ర దేశార్థికాభ్యుదయము

జంధ్యాల వెంకటసోమయాజులు

హిందూదేశమునం దన్ని రాష్ట్రములకంటెను ఆంధ్ర రాష్ట్రపు ఆర్థికస్థితి అతిదీనస్థితియం దున్నదని అందరును ఎరిగిన విషయమే. ప్రపంచమున వివిధదేశములవారలును, హిందూదేశమునందుకూడ మిగత అన్నిరాష్ట్రములవారలును తమ తమ దేశముల రాష్ట్రముల ఆర్థికాభివృద్ధికి సర్వవిధముల ప్రయత్నములుసలుపుచుండ, ఆంధ్రదేశమున నాయకులందరును మిగత ప్రాంతములయందు దినదినము జరుగుచున్న మార్పులను గుర్తెరిగియు, తమరాష్ట్రపు ఆర్థికపురోభివృద్ధికి తోడ్పడకయుండుట చాల శోచనీయము.

ప్రపంచ ఆర్థికపరిణామము దినదినము చిత్రవిచిత్రమైనమార్పుల నొందుచుండుట ఎల్లరకును విదితమే. కాని ఆర్థికప్రపంచమున గత నాలుగైదు సంవత్సరములనుండి జరుగుచున్న మార్పులు చాల అసామాన్యము. ప్రపంచమంతయు ఆర్థికదుస్థితిని తగుల్కొనుటచే మానవజీవితము చాల దుర్భరముగనున్నది. ౧౯౧౪-వ సంవత్సరపు యూరపు ఘోరసంగ్రామానంతరమున నానాజాతిసమితి ప్రతిష్ఠాపనవలన యుద్ధము పూర్తిగ నశించినదనియు, నవనాగరికతాసౌఖ్యమున జీవితములు శాంతియుతముగ గడుపవచ్చుననియు పలువురు ఆశపడిరి. కాని గత సంవత్సరమునుండి రాజకీయరంగమున జరుగుచున్న మార్పులవలన దీర్ఘాలోచనాపరు లందరును, నవనాగరికతాసౌఖ్యములు స్వప్నగతములగునేమో యనియు, మానవజీవితములు మరల కసాయివారల హస్తగతము లగు ననియు భయపడుచున్నారు.

ప్రపంచశాంతిని నెలకొల్పి, మానవులను ఉన్న శోకములకు పురికొల్పుట కేర్పడిన 'వార్సెలీసుసంధిపత్రము'నకు హిట్లరుగారు స్వస్తిచెప్పిరి. ప్రపంచమంతయు ఏకగ్రీవముగ ఖండించుచున్నను న్యాయాన్యాయములు దైవమునకే ఎరుక అన్నచందమ్మున ముస్సొలోనీగారు ఆర్థికబలము, అంగబలములేని అబిసీనియాపై దాడివెడలిరి. నానాజాతివారల ఆంక్షలు ముస్సొలోనీగారిని అణుమాత్రమేనియు వెనుకకు మరల్పజాలకున్నవి. మంచూరియాను హస్తగతముచేసికొని చైనానంతను మ్రింగవలెనని జపానువారు కాచుకొనియున్నారు.

ఇట్లు రాజకీయరంగమున పలువిధములగు అరాజకములు ప్రబలుచున్నప్పటికిని అన్నిదేశములవారలను తమతమదేశముల ఆర్థికపురోభివృద్ధికి విశ్వప్రయత్నములు చేయుచున్నారు. బ్రిటనువారు బంగారు ప్రమాణమును వదలి తమదేశమునందు పరిశ్రమలను అభివృద్ధిచేయుటకును, వారి దిగుమతులు పెంపొందించుటకును, సర్వప్రయత్నము లొనర్చుచున్నారు. అమెరికాయందు రూజువెల్టుగారు (National Recovery Act) ఒక చట్టముచేర్పరచి తమదేశమునందు ముడివస్తువుల ధరలు పెంచుటకును, పరిశ్రమల నభివృద్ధి నొందించుటకును పలువిధముల ప్రయత్నము లొనర్చుచున్నారు. ఫ్రాన్సు, జర్మనీ మొదలయిన దేశములయందుగూడ అట్టిప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి.

ప్రపంచమున, మిగతదేశములయందు ఆర్థికదుస్స్థితిని బాపుటకు పలువిధములగు ప్రయత్నములు జరుగుచుండ, హిందూదేశమున అట్టి ప్రయత్నము లేవియు జరుగుటలేదు. పరిశ్రమలన్నియు చాల దీనస్థితియందున్నవి. ముడివస్తువుల ధర లన్నియు చాలతక్కువగ ఉన్నవి. కాని హిందూదేశమునందుకూడ వివిధరాష్ట్రములయందు పరిశ్రమలను అభివృద్ధి నొందించుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ప్రత్తిమిల్లుల పరిశ్రమ నానాటికి క్షీణించుచున్నదని డిబెంచర్ల మూలమున ధనము ప్రోగుచేసి పరిశ్రమను లేవదీయునిమిత్తము బొంబాయిరాష్ట్రమున ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. హిందూదేశమునందున్న సిమెంటుకంపెనీ లన్నిటిని కలిపి ఒక పెద్దకంపెనీగాచేసి పరిశ్రమను అభివృద్ధిచేయుటకు ప్రయత్నములు చాలవరకు పూర్తిఅయినవి. కలకత్తాయందు జూటుపరిశ్రమ లేవదీయుటకు ప్రభుత్వమువారును, అనధికారవర్గమువారును విశ్వప్రయత్నము లొనర్చుచున్నారు. దక్షిణదేశమునకూడ మైసూరునందు ఉక్కుపరిశ్రమ, సిమెంటుపరిశ్రమ, తదితరపరిశ్రమలు అభివృద్ధి నొందించుటకు పలువిధములగు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి.

ఇట్లు హిందూదేశమునందు వివిధరాష్ట్రములయందు ఆర్థికదుస్థితిని బాపుటకు ప్రయత్నము జరుగుచుండ, ఆంధ్రదేశమున ఆర్థికపరిస్థితులు అతిహీనస్థితియం దున్నప్పటికిని, ఎట్టివిధమైన ప్రయత్నములును జరుగుటలేదు. మిగతరాష్ట్రములకంటె మనరాష్ట్రమున ఆర్థికాభివృద్ధికి తోడ్పడు సాధనములు మెండుగ కలవు. కాని వాటి నెవ్వరు సరిగ గమనింపకపోవుటచే ఆంధ్రుల ఆర్థికజీవనము నానాటికి క్షీణించిపోవుచున్నది.

ఆంధ్రమాత సర్వైశ్వర్య సంపన్నురాలు. ఆంధ్రదేశమున మంచి సారవంతములగు భూములు మెండుగ గలవు. డెల్టాభూములయందు సమస్తమైనపంటలును పండును. మానవజీవితమునకు ముఖ్యముగ వలయు ఆహారపదార్థములన్నియు మనరాష్ట్రమున పండుచున్నవి. సమస్తఫల సముదాయములు పండుచున్నవి. మనరాష్ట్రమున రాకపోకల నిమిత్తమై చాల ప్రాంతములయందు ఇనుపదారులు కలవు.

నౌకాయాత్రకు ఉపయోగించు నదులు, కాలువలు కలవు. వ్యాపారము ఎక్కువగ సాగుటకు అనుకూలముగ నుండు పట్టణములు మెండుగ కలవు. ఈపట్టణములన్నిటికిని రాకపోకలకు రహదారి బాటలు కలవు. విదేశవ్యాపారమునుకూడ చాలవీలుగ జరుపుటకు వీలయిన రేవుపట్టణములు గలవు. మనదేశమున ఒకప్రాంతమునుండి ఇంకొక ప్రాంతమునకు సరకులను సులభముగను, తక్కువఖర్చులతోడను తీసికొని పోవుటకు సరియైన రాకపోకల సౌకర్యములు కలవు. అన్నివిధముల ధాన్యములు, సమస్తఫలములు పుష్కలముగ పండును. మనరాష్ట్రమున పెద్దపెద్దపరిశ్రమల నభివృద్ధినొందించుటకు తగు సదుపాయములు కలవు. చేతిపరిశ్రమలుకూడ మెండుగకలవు. పూర్వమెన్నడో ప్రపంచమునందంతటను సుప్రసిద్ధికాంచిన కలంకారిఅద్దకము, రత్నకంబళ్ళను నేయుట మొదలయిన పరిశ్రమలు నేటికిని తమఉన్నతస్థానమును నిలబెట్టుకొనుచున్నవి. సమస్తవిద్యలయందును, సమస్తకళలయందును సంపూర్ణపాండిత్యమును గడించి, ప్రపంచవిఖ్యాతిని గాంచిన మహనీయు లెందరో ఆంధ్రులయందు గలరు.

ఇట్లు నవరసభరితమైన ఆంధ్రావనియందు నేటి ఆంధ్రులఆర్థికస్థితిగతులను విచారింప గర్భనిర్భేదకముగ నుండును. ఎచ్చట చూచినను కర్షకులందరును ఆర్థికదుస్థితిని తగుల్కొని దినదినము కృశించుచున్నారు. వారిజీవనము లన్నియు చాలదుర్భరముగ నున్నవి. ధాన్యముల ధరలు తగ్గుటచే కర్షకుల జీవనము అధఃపతన మయ్యెను. వారి భూములపై వచ్చు ఆదాయము ఖర్చులకును, పన్నులకును సరిపోవుటలేదు. ప్రకృతికూడ మనరాష్ట్రముపై అతిక్రూరదృష్టులను బరపుటచే దత్తమండలములందునను, తదితరప్రాంతములయందునను అతివృష్టి అనావృష్టి దోషకారణములవలన అతిదారుణమగు కాటకములు ప్రబలుచున్నవి. పశువుల గ్రాసముకూడ బహుదుర్భరముగ నున్నది. సస్యసంపదలు సరిగలేకుందునను, పరిశ్రమాభివృద్ధి లేకుండుటను కార్మికులనేకవేలమంది జీవనోపాధిగానక మలమల మాడుచున్నారు. నిరుపేదల స్థితి చెప్ప నలవికాదు. పనిలేని విద్యార్థికుల సంఖ్య క్రమముగ పెరుగుచున్నది. మనరాష్ట్రమునుండి ఎగుమతులు క్రమముగ తగ్గుచు, దిగుమతులు హెచ్చుచున్నవి. పరిశ్రమలన్నియు అతిహీనస్థితియందున్నవి. రాజమండ్రియందు పేపరుపరిశ్రమ నామమాత్రావశిష్టమైయున్నది. బందరునందు పంచదార ఫ్యాక్టరీ పూర్తిగ నిర్మూలింపబడినది. తాడేపల్లిబట్టలమిల్లు ఆంధ్రేతరుల హస్తగతమయ్యెను. ఆంధ్రరాష్ట్రమునుండి ప్రతిదినము ఇతరదేశములకును, ఇతరరాష్ట్రములకును అనేకలక్షల రూప్యములు పోవుచున్నవి. విదేశపదార్థములను, ఇతరరాష్ట్రములయందు తయారగు వస్తువులను, దిగుమతిచేయుటవలనను, ఇన్సూరెన్సు, బ్యాంకుల మూలమునను మనరాష్ట్రమునుండి ధనము బయటకు పోవుచున్నది.

'అన్నిసౌందర్యములున్నను అయిదువతనము లేదన్నటుల' మన రాష్ట్రమున సర్వసంపద లున్నప్పటికిని, మనరాష్ట్ర ప్రజలు వాటిని అనుభవింప లేకుండుటకు గల కారణములను మననాయకులు విచారింపకుండుట చాల విషాదకరము. ఆంధ్రుల పురోభివృద్ధియంతయు ఆంధ్రదేశపు ఆర్థికసంపదపై ఆధారపడి యున్నది కావున, నేటికైన మనఆంధ్రనాయకులు మనరాష్ట్రపు ఆర్థికపురోభివృద్ధికి తోడ్పడుట ముఖ్యకర్తవ్యము.

నేటి ఆంధ్రుల ఆర్థికదుస్థితికి కారణములు మెండుగకలవు.

ప్రప్రథమమున రాజాశ్రయము లేనిది ఆర్థికాభివృద్ధి కలుగుట దుర్లభము. ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్రము లేకపోవుటయే ఆంధ్రుల ఆర్థికాభివృద్ధికి గొప్ప ఆటంకము. ఆంధ్రరాష్ట్రమునుండి వచ్చు ఆదాయము మనరాష్ట్రమున వెచ్చింపబడక, ఆంధ్రదేశ పరిశ్రమలను సరిగ పోషింపకపోవుటకు ముఖ్యకారణము ప్రత్యేకరాష్ట్రము లేకపోవుట; తుంగభద్ర ఆనకట్టయే ఒక ఉదాహరణము.

2. మనరాష్ట్రమున సర్వాధికములైన ఆర్థికసంపత్తు లున్నప్పటికిని వాటిని మననాయకు లెవ్వరును సరిగ గమనింపకయు, వాటిని సరియైన మార్గములయందుంచి, వాటికి తోడ్పడకయుండుటయు రెండవ కారణము. మనరాష్ట్రమునుండి అనేకరకముల సరకులు ఇతరదేశములకు ఎగుమతి అగుచున్నవి. అవి ఎచ్చటకు పంపబడుచున్నవో, ఎందు నిమిత్తము పంపబడుచున్నవో విచారించువారు నూటికి ఒకరైనను కానరారు. ఇతర దేశములనుండి పెద్దకంపెనీ ఏజెంట్లువచ్చి మన రాష్ట్రమునుండి కొనుక్కొని వెళ్లుటయేకాని, మనవర్తకులు ఆ వస్తువులను ఎచ్చటకు పంపినయెడల తమకు సరియైన ధరలువచ్చునో విచారింపరైరి. మనరాష్ట్రమునుండి వేరుశనగ, పొగాకు, ప్రత్తి మున్నగునవి ఇంగ్లీషు కంపెనీలమూలమున ఎగుమతిఅగుచున్నవి. అందు ముఖ్యముగ ఒకరకము (కంపెనీ పొగాకు) పొగాకును పండించువారు ఈకంపెనీలపై ఆధారపడుచున్నారు. కావున ఈకంపెనీల దొరలు వారిచిత్తానుసారము పొగాకును కొనుచున్నారు. అందువలన పొగాకు పండించువారు దుర్భరకష్టములకు పాల్పడుచున్నారు. ఇటులనే ఇతరవస్తువులు ఎగుమతిచేయువారలుకూడ కష్టనష్టముల బడుచున్నారు.

3. మనరాష్ట్రమున పరిశ్రమలేవియు అభివృద్ధి కాజాలకపోవుటయే ఇంకొక కారణము. బందరు పంచదార పరిశ్రమ, రాజమండ్రియందు పేపరుపరిశ్రమ, మరికొన్ని పరిశ్రమలు సరిగఅభివృద్ధినొందని కారణమున ఇతరులెవ్వరు ఏఇతర పరిశ్రమను లేవతీయుటకు ఎట్టి ప్రయత్నములను సలుపుటలేదు. ఇట్లు పరిశ్రమలు అభివృద్ధి కాకపోవుటకు కారణము ఆంధ్రరాష్ట్రమున జాయింటు స్టాకు కంపెనీల మూలమున(Joint stock company) వ్యాపారము చేయకపోవుటయే. ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వము మెండు. అందుచేత వారొక్కొక్కరు కాని, కార్యసానుకూలత తక్కువ. జాయింటుస్టాకు కంపెనీలనునిర్మాణింపనియెడల

వ్యాపారమునకు కలయు పయికము ఎక్కువగ సమకూరుట కష్టము. ఒక్కనివలన అన్ని పనులును సమకూరుట దుస్సాధ్యము. ఇండియానం తను వశపరచుకున్నది ఒక కంపెనీయేకదా. అట్టి కంపెనీలు మన రాష్ట్రమున లేకతీసి వ్యాపారమునకు తోడుపడకపోయిన ఆర్థికస్వా తంత్ర్యమెట్లు నిలచును? మనరాష్ట్రమున దొరకు ముడివస్తువుల నన్నిటిని మనరాష్ట్రమునందే వివిధపరిశ్రమలయం దుపయోగించుమార్గము లున్న యెడల మనరాష్ట్రపు ఆర్థికసంపత్తుకు కొదువ ఏముండును? ఇట్టి పనులకన్నిటికిని జాయింటుస్టాకు కంపెనీలేకదా మూలాధారము.

౮. మనరాష్ట్రమున బ్యాంకులు సరిగ స్థాపింపబడకపోవుట వలనను, వాటివ్యాపన ఎక్కువగ లేకపోవుటవలనను ఆర్థికాభివృద్ధికి కొంత లోపము కలుగుచున్నది. బొంబాయి, కలకత్తా ప్రాంతముల యందు నూటికి సంవత్సరమునకు ఒకటి లేక రెండురూపాయిల వంతున డబ్బును అప్పుఇచ్చినప్పటికిని పుచ్చుకొనువారెవ్వరు లేని సందర్భమున, మనరాష్ట్రమందు ౧౨% లేక ౧౩% వంతున వడ్డీఇచ్చి నను పయికముదొరుకుటలేదు. మారువాడీలు, పఠానులవలలో అనేక మంది చిక్కుపడుచున్నారు. మనరాష్ట్రమందు ఒకటి లేక రెండు బ్యాంకులు స్థాపింపబడెను. కాని వాటివలన నూటికి ఒక్కరేనియు ఎక్కువ లాభమును పొందుచున్నట్లు లేదు. సహకారసంఘములు (Co-operative Banks) కోఆపరేటివ్ బ్యాంకులు, అందు లాండు మార్టుగేజి బాంకులు, నిజముగ కర్షకుల ఉపయోగార్థమై స్థాపింప బడినవి. కాని అవి బహుస్వల్పముగ ఉండుటచేతను, వాటియందుకూడ వడ్డీరేట్లు చాల హెచ్చుగ నుండుటచేతను కర్షకులు వాటివలన ఫలి తము ఎంతవరకు పొందగలుగుచుండిరో తెలుపుట కష్టము. పరిశ్రమ లకు పెట్టుబడిపెట్టి, వ్యాపారమునకు తోడ్పడు బ్యాంకులు లేవని చెప్పవచ్చును.

ఇట్లు అన్నివిధముల నానాటికి అర్థబలమును, అంగబలమును నానాటికి పోగొట్టుకొనుచున్న మన ఆంధ్రరాష్ట్రపు పురోభివృద్ధిని గూర్చి దీర్ఘముగ ఆలోచించిన నిర్విణ్ణహృదయు లగుదురు. నేటికైన మన ఆంధ్రనాయకులు మనరాష్ట్రపు ఆర్థిక నవోదయమునకు తోడ్ప డక యున్నయెడల భావిపరిస్థితులు కడుదుర్భరముగ నుండకమానవు.

ఈక్రింద పొందుపరచిన సూచనలనన్నిటిని మన ఆంధ్రనాయ కులందరు తమ సహజ ఉదారస్వభావముతో సరిగ ఆలోచించి, అవి వీలయినంతవరకు ఆచరణయం దుంచుటకు తోడ్పడినయెడల ప్రస్తుత మాంధ్రావనియందు ఎల్లయెడల తాండవమాడుచున్న దరిద్రదేవతను నిర్మూలము గావింపవచ్చునని నాఆశ.

౧. ఆంధ్రరాష్ట్రపు ఎగుమతులను పెంపొందించుట:—

ఆంధ్రరాష్ట్రమునుండి అనేక ఆహారపదార్థములు, ముడిపదార్థ ములు ఎగుమతి యగుచున్నవి. వాటికి ఎచ్చట అమ్మకము హెచ్చు కలదో విచారించి అచ్చటకు ఎగుమతి చేయవలయును. అందులకు మనరాష్ట్రమునుండి కొంతమంది విద్యార్థులను ఇతరదేశములకును, ఇతరరాష్ట్రములకును పంపవలెను. అట్లుచేసినయెడల నేడు మనరాష్ట్ర మున ఇంగ్లీషు కంపెనీ లొనర్చుచున్న దుండగములను బాపవచ్చును.

పంటలు పండించువా రందరకును సంఘీభావ ముండి, చిన్న చిన్న సంఘములుగ (Producers Societies) ఏర్పడవలెను. పొగా కు పండించువారు ఒకసంఘము, ప్రత్తి పండించువారు ఒకసంఘము ఇట్లు పలువిధములకు సంఘములు ఏర్పడవలెను. అప్పుడు వారు వారి వస్తువులను సక్రమమైన ధరలకు అమ్ముకొనుటకును, ఎచ్చట ఎక్కువ ధరవచ్చిన అచ్చట అమ్ముకొనుటకును వీలగును.

జర్మనీయందునను, యూరపుఖండమున తదితర ప్రాంతములం దునను, మన హిందూదేశపు ట్రేడు కమీషనరుగారు (Trade Commissioner) మనదేశపు బియ్యమును ఎక్కువగ అమ్ము టకు ప్రయత్నములు సలుపుచున్నారు. కావున అట్టి సందర్భముల యందు మనరాష్ట్రమున ధాన్యము పండించువార లందరును కలసి మన బియ్యమును ఆయాప్రాంతములకు ఎగుమతిచేయు నిమిత్తము ప్రయత్నములు ఎందువలన చేయకూడదు?

ఇట్టి ప్రయత్నములయందు వ్యాపారస్థుల కందరకును తోడ్ప డుటకు ఛేంబరు ఆఫ్ కామర్సు (Chamber of commerce) ఉండ వలెను. ఆంధ్రఛేంబరు ఆఫ్ కామర్సు అనునది ఒకటి స్థాపిం పబడినది. కాని అది వాణిజ్యసంఘపు ఆదరణ లేకపోవుటచేకాబోలు కేవలము నామమాత్రావశేషమైయున్నది. కావున ప్రథమమున వ్యాపా రస్థులందరు అందు సభ్యులుగచేరి దానిని పునరుద్ధరించిన ఆంధ్రరాష్ట్ర ఆర్థికాభివృద్ధికి ప్రథమసోపానము కట్టినవారగుదురు. ఇట్టి సంఘములు భరతఖండమున అన్నిరాష్ట్రములయందును కలవు. అవి చేయుచున్న పనులు ఎల్లరకును విశదమే. ఇట్టివి సర్వవిధముల సహకారిగనుండును.

మనరాష్ట్రమున కొన్నిపంటలు సంవత్సరమునకు ఒకపరా యము, మరికొన్ని రెండుపర్యాయములు పండును. అందువలన కర్ష కులు పంటలు తయారై పండిన తరువాత ఆపంటను ఒకపట్టణమునకు తీసికొనివచ్చి, అమ్ముటకుప్రయత్నింపవలెను. కొన్నిమాసములయందు ఈధరవులకు ఎక్కువధరలున్నప్పటికిని కర్షకులు ఆఎక్కువ ధరల అవకాశమును పొందజాలకున్నారు. ఆలాభము మధ్యనున్న షావు కారులు, దళారులకు పోవుచున్నది. కావున అట్టి కష్టములను బాపు టకు ఫార్వర్డు ఎక్సచేంజి మార్కెటులను (Forward exchange markets) కొన్ని ముఖ్యపట్టణములయందు స్థాపింపవచ్చును.

ఇట్టివి అన్నివస్తువులకును స్థాపించుటకు వీలులేదు. అవి ధాన్యము, ప్రత్తి, వేరుశనగ మున్నగు కొన్ని ముఖ్యమైన వస్తువులకు స్థాపించవచ్చును. ఆవస్తువును కొన్నితరగతులుగా విభజించి Sam-

ples (నమూనాలు) ద్వారా వ్యాపారముచేయుటకు (Grading) వీలుగ నుండవలెను. ఎచ్చటకైనను ఎగుమతిచేయుటకు వీలుగ నుండవలెను. అట్టిమార్కెట్లను ప్రభుత్వమువారి సాయముక్కరలేకయే వర్తకులందరును కలసి స్థాపింపవచ్చును. బెజవాడ పట్టణమున ధాన్యపు మార్కెటును (Grains Exchange, Forward market) గుంటూరునందు ప్రత్తి, వేరుశనగ మార్కెటులను స్థాపించిన ఆంధ్ర రాష్ట్రపు కర్షకులందరకును చాలఅనుకూలముగ నుండును.

ఆంధ్రరాష్ట్రమున అనేకరకముల పండ్లు పండుచున్నవి. మన రాష్ట్రమున ఒకకాణిచెబ్బు (౧-౦-౩) కు ౫ లేక ౬ వంతున దొరకు బొప్పాయిపండ్లు బొంబాయిరాష్ట్రమున కాయి ౧కి అర్థరూపాయి వంతున అమ్మబడుచున్నది. ఇటులనే అనేకఫలములు ఇతరదేశముల యందు ఎక్కువధరలకు అమ్మబడుచున్నవి. పండ్లను ఎక్కువదినముల వరకు చెడిపోకుండ కాపాడుటకు కొన్నినూతన సాధనములను కని పెట్టుటచే, ఇతరదేశములకు మనదేశమునుండి పండ్లను ఎక్కువ ఎగుమతి చేయుచున్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్రమున పండుచున్న వివిధజాతుల మామిడిపండ్లకు ఇతర ప్రాంతములయందు మంచిగిరాకి కలుగును. ఇటులనే ఇతర ఫలములనుకూడ మనరాష్ట్రమునుండి ఇతరదేశములకు ఎగుమతిచేయుటకు అవకాశములు కలవు.

యూరపునందు హిందూదేశపు పచ్చళ్ళకును, ఊరగాయలకును (Chutneys&pickles) గిరాకి హెచ్చుచుండెను. హిందూదేశమున అన్నిరాష్ట్రములకంటెను, ఆంధ్రరాష్ట్రమున తయారుచేయుపచ్చళ్లు, ఊరగాయలు అసమానములు. అట్టియెడ వీటినిఎగుమతిచేయుటకు సరియగు ప్రయత్నములనొనర్చిన ఆంధ్రదేశమున వ్యాపారస్థులు మంచి లాభములను తప్పక సంపాదించగలరు.

౨. ఇట్లు అన్నివిధముల మన రాష్ట్రమునుండి ఎగుమతులను పెంపొందించుటకు ప్రయత్నము లొనర్చి, దిగుమతులను తగ్గించుటకు పూనుకొనవలెను. మనము ఇతరుల వస్తువులు కొనకపోయినచో, ఇతరులు మనవస్తువులు కొనుట ఎట్లు అని పృచ్ఛ చేయవచ్చును. నేడు ప్రపంచమున అందరును చేయుచున్న పనిఇదియే. మనరాష్ట్రమునుండి ఎగుమతికాబడు వస్తుసముదాయమంత మానవజీవితమునకు ముఖ్యావసరము. మనము దిగుమతిచేయుచున్న వాటిలో చాలభాగము అత్యవసరమైనవి కావు. మనరాష్ట్రమున దొరకు ముడివస్తువులతో ఏవస్తువులు తయారగుటకు వీలుకలదో వాటినన్నిటిని మనరాష్ట్రమునందే తయారగుటకు తగుప్రయత్నము లొనర్చి, మిగతవస్తువులను మాత్రమే మనము ఇతర దేశములనుండిగాని,రాష్ట్రములనుండిగాని తెప్పించుకొనవలెను. జపాను సరకులు,మిల్లుగుడ్డలు మొదలయినవాటినిమిత్తము|మనరాష్ట్రమునుండి నిత్యముపోవుచున్న లక్షలకొలది రూప్యములను అరికట్టవలెను.

3. ఇట్లొనర్చి, ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము పూర్తిగచేకూరుటకు వివిధ పరిశ్రమలను పెంపొందింప వలయును.అందు రెండు రకములు. పెద్దవి, చిన్నవి. మనరాష్ట్రమున చిన్న పరిశ్రమలు (గృహపరిశ్రమలు) కొన్ని కలవు కాని పెద్దపరిశ్రమ లేవియు లేవు. మనరాష్ట్రపు ఆర్థికాభివృద్ధికి పెద్దపరిశ్రమలనుకూడ లేవదీయవలెను. మననాయకు లందరు గృహపరిశ్రమల అభివృద్ధినిమిత్తమే తగుప్రయత్నములను చేయుచున్నారు కాని, పెద్దపరిశ్రమలను లేవనెత్తుటకు ప్రయత్నములు చేయుటలేదు. కర్షకుల పురోభివృద్ధి గృహపరిశ్రమాభివృద్ధిపై ఆధారపడి యున్నదనుట చాలవరకు సమంజసముగనేయున్నది. కాని, మనరాష్ట్రమున పెద్దపరిశ్రమలను కొన్నిటినైనను లేవనెత్తనిచో మనరాష్ట్రము ఆర్థికసంపత్తు పూర్తిగ వృద్ధిపొందుననితలచుటకు అవకాశము లేదు. కావున మనరాష్ట్రమందు గృహపరిశ్రమలకు ఏపరిశ్రమలవలన హాని లేకుండునో ఆపరిశ్రమలను స్థాపించి, ఆంధ్రరాష్ట్రపు ఆర్థికాభివృద్ధికి తోడ్పడవలెను.

హిందూదేశమున ముఖ్యమైన పరిశ్రమలలో ఇనుము, ఉక్కు, బట్టలమిల్లులు, జూటు మొదలయినవి పెద్దపరిశ్రమలు. అట్టి పరిశ్రమలు మనరాష్ట్రమున అనుకూలముగ స్థాపించుటకు వసతులు లేకయున్న, వాటినిమిత్తమై మనము ఇతరరాష్ట్రములపై ఆధారపడవలసి యున్నది. ఖద్దరునే ఆంధ్రులు ఎక్కువగ ప్రేమించుటగలన బట్టల మిల్లులను స్థాపించుట అసంభవము. కాగితపు పరిశ్రమ చాలముఖ్యమైనది.

హిందూదేశమునందు ప్రతిసంవత్సరము ౧,౧౪,౦౦౦ టన్నుల కాగితము ఇతరదేశములనుండి దిగుమతి అగుచున్నది. మనదేశమున ౪౦,౦౦౦ టన్నుల కాగితముమాత్రము తయారుఅగుచున్నది.కాగితము ఎంత తయారుఅయినను మనదేశమున అమ్ముటకు అవకాశము కలదు. ఈఅవకాశమును పొందుటకొనకుండుటకై 'బెంగాలు' నందు నూతనముగ ఒక పేపరుమిల్లును తయారు చేయుచున్నారు. ప్రస్తుతమున్న పేపరుమిల్లులు మంచిలాభములను పొందుచున్నవి. అట్టియెడ మనరాజమండ్రియందున్న కాగితపు ఫ్యాక్టరీ సరిగ కాగితమును తయారుచేయలేక యుండుట కడుంగడు శోచనీయము. నేటికైన ఆంధ్రులందరు ఈపరిశ్రమకు వలయు ద్రవ్యసహాయ మొనర్చిన పూర్తిగ అభివృద్ధి వచ్చుటకు సంశయము అణుమాత్రమైనను కానరాదు. వెదురు అన్ని ప్రాంతములయందు అతితక్కువవడ్డీలకు దొరుకుచున్నది కావున ఆ రాజమండ్రి పేపరుమిల్లువారు తమకు వలయుధనమును షేరుచెందర్ల మూలమున అప్పును తీసికొని, ఆపరిశ్రమ నుద్ధరించిన ఆంధ్రులగౌరవమును కాపాడి, ఆంధ్రరాష్ట్రపు ఆర్థికపురోభివృద్ధికి తోడ్పడినవారగుదురు.

ప్రస్తుతము ప్రపంచమునందంతటను, హిందూదేశమునందునను అభివృద్ధి చెందుచున్నది సిమెంటుపరిశ్రమ. నేడు కట్టడములన్నియు సిమెంటుతో కట్టబడుచున్నవి. రాబోవు సంవత్సరములందింకను సిమెంటునకు గిరాకి ఎక్కువఅగును. ప్రస్తుతము మనదేశమున అన్నికంపెనీ

అందువలన లాభములు మనరాష్ట్రమువారికి అణుమాత్రమైనను కలుగుటలేదు. మనరాష్ట్రమున ఏజెంట్లందరు ఇతరరాష్ట్రపు కంపెనీలకే పనిచేయుచున్నారు. మనరాష్ట్రమునందున్న కంపెనీ సమాచారమైన విచారింపకున్నారు. మనరాష్ట్రమునందున్న జమీందారులు, అగ్రహారీకులు అనేకలక్షల రూప్యములకు ఇతరరాష్ట్రముల కంపెనీలలో భీమా చేయుచున్నారు. వారికి ప్రస్తుతము మనరాష్ట్రమునందున్న భీమాకంపెనీలపై అంత ఆదరణలేనిచో, వారు భీమాచేయు మొత్తములతోనైనను ఒకక్రొత్తకంపెనీని స్థాపింపవచ్చును. కావున ఆంధ్రులందరు తమ జీవితభీమాను ఆంధ్రదేశమున ఆంధ్రులచే స్థాపింపబడిన భీమాకంపెనీలయందు చేసినయెడల ఆంధ్రదేశపు ఆర్థికాభివృద్ధికి తోడ్పడినవా రగుదురు.

ఇట్లు ఆంధ్రనాయకులందరు ఆంధ్రరాష్ట్రాభివృద్ధికి తోడ్పడినయెడల ఆంధ్రరాష్ట్రము మిగతరాష్ట్రములకంటె ఎక్కువ వన్నెకెక్కుననుట కేసంశయము లేదు. ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకు కూడ తోడ్పడును. ఆంధ్రులందరు అఖిలభారత కాంగ్రెసువారి కార్యక్రమమున నిమగ్నులగుటచే తమయందరి కర్తవ్యమును చూడజాలకుండిరి. అన్నివిధముల సౌకర్యము లున్నప్పటికిని ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్రమునివ్వక ఒరిస్సా, సింధువారలకు గవర్నమెంటువారు ప్రత్యేకరాష్ట్రముల నిచ్చిరి. మద్రాసు రాజధానియందే మనలను చేర్చుటచే, మనప్రాంతములయందు అన్ని ఉద్యోగములను అరవసోదరులు ఆక్రమించుకొనుచున్నారు.

మనరాష్ట్రమునుండి వచ్చుఆదాయము మనరాష్ట్రపు ప్రజల నిమిత్తము పూర్తిగ వెచ్చింపబడుటలేదు. మద్రాసు శాసనసభయందు ఆంధ్రులకు 'మెజారిటీ' యున్నప్పటికిని, ఆంధ్రులే చాలసారులు మంత్రిపదవుల నధిష్ఠించుచు ఆంధ్రుల రాజకీయ, ఆర్థికాభివృద్ధులకు తగిన ప్రోత్సాహమును చేయజాలకుండిరి. కాని ఆంధ్రులకు ప్రత్యేకరాష్ట్రము రానప్పటికిని, ఆంధ్రులు తమ ఆర్థికాభివృద్ధికి తోడ్పడుటకు ఇతరులపై ఆధారపడక తమంతటతామే ఔన్నత్యమునకు రాగలుగుటకు అవకాశములు మెండుకలవు. కావున ఆంధ్రులందరును కొలొక్కని ఆంధ్రదేశపు ఆర్థికాభ్యుదయమునకు తోడ్పడెదరు గాక యని విశ్వసించుచున్నాము.

P. R. R.

రావిచెట్టుక్రింద రాయి

బొడ్డు బాపిరాజు

ఎన్నాళ్లాయెను : సుఖసం – పన్నం బీ మాయరాజ్య పరిపాలన గై
కొన్నది ; ఏమెఱుగని యా – పన్నుల గాపాడు బిరుదుపట్టిన యది యున్ ?

ఏ దిన మేమహాత్ముఁడు రచించెనో దైవత పీఠ మిందు ! ది
క్కే దిన బిడ్డసేమ మెదనెంచు నభాగిని పల్కాలం ; దదే
వేదముగా , తదాది సవివేకము వేరిన యూరివారి కా
హ్లాదము గూర్తువే ? ప్రథ చలామణియౌనె నిరంతరాయమై ?

భూతము లైదు నీ కతిథి పూజలు దీర్ప , మనుష్యలోక మే
మో తెలియంగలేక , యొక మూలను దక్కను ప్రొక్కువాఁక ని
ర్వేతనవృత్తి బంకపగు చెట్ట తొలంగిన ; దంద చందముల్
మూతియు ముక్కు సేర్పడె ; నమోఘ మహాత్త్వము తప్ప దబ్బెనే !

గురు విద్యల్ వశమాచరించుకొను కోర్కుల్ చిన్ని డెందాన వెం
పరలాడం బనిపూని యేమహిత శిల్పాచార్య పుత్రుండొ , పో
గరలో దాగిన జీవ మట్టిపడ నాకారమ్ము సృష్టించె పో ;
మ్మరయం జాల నదృష్ట రేఖ లివి , మూఢదృష్టి నాడింతయున్ !

చోద్యము ! మొన్నదన్క నొకచో బడి , గవ్వకు చెల్లకే మహా
వద్యత కాకి రెట్టలకు పాల్పడియుంటివి ! నేడు , దేవసం
పాద్యపురస్కృతుల్ వలచివచ్చినవా నిను ? ధూపదీప నై
వేద్యము లందుకో దగినవే ! మహిమమ్ములు సుంత చెప్పుమీ ?

కులము వాణించు బిడ్డలకోస మల్లాడు యిల్లాలి ప్రొక్కుల కేమిఫలము ,
మనుమరాలి వివాహమునకు ప్రాణము మీదుగట్టిన ముసలమ్మ కెట్టివరము ,
మింటికి చూపుక్కులు మెలిపెట్టి వాన కారాటించు రైతుల కేటి వరవు ,
కలుముల్లె మాయ దొంగలు దోచుకొన్న బిచ్చమ్ము నభాగ్యున కెంతశాంతి ,
చావు బ్రదుకు తుపానులో దేవులాడు – పతికొఱకు కొంగుబట్టు జవ్వనికి ఏ శు
భమ్ము,కలిగె నీ దయ? సెలవిమ్ము విందు!– చందకొక్కటి మహిమ చూపగలదేమి?

మలమల మండు నెండ తలమాడగ చెమ్మటలో నొడళ్లు ము
న్కలుగొన , యింక ముందునకు కాలిడ నోపక , వెచ్చనూర్చి , పె

ద్దల దలపోయు పాంథజనాళి శ్రమ పో చివురాకు వీజన
మ్ముల దడియార్చ్చు, యీ తరువు పోలిక చేసిన మేలు కల్గునే ?
నీ పేరఁ జరిగించు దుష్క్రియల కంతే లేదు; స్వార్థప్రియ
వ్యాపారుల్ మతిలేని మానవులు నీకా తృప్తికే నంటగా!
ఏ పాపమ్మున బోని జీవసమితిన్ హింసించుటల్ ? చూచి మూ
ట్లోపం జాలితి వయ్యొ! వద్దనగ రాదో ? ఱాతి గుండెల్ కదే!

కటకు కరాసికిన్ మెడలు కానుక లిచ్చెడి సాధు జీవముల్
గురిసిన బాష్ప వాహినుల కూడిక నెత్తురు టేర్లు పొంగియు
ప్పొరలగ క్రొత్త జేగురులు పూనిన దీ చెడు వల్లకాదు దే
వరల దివాణమే! కటికి బండకు మానవకోటి దాస్యమా!

పసిబిడ్డ యొడలింత పసిచెడ్డ, నుడుపు లుంపగ తల్లడిల్లు నమాయికమ్ము;
ఒక్కనా డావు పాల్ తక్కువిచ్చినన్, చల్లుపహారములు పెట్టు చపలవృత్తి;
చెలరేగు పెనరోగములు శమింపగ, జాతరలుసాటు వెఱివెంగళాయితనము;
పలుగురాతికి దేవపదమంటగట్టి కొండపయినుంచిన గ్రుడ్డినమ్మకమ్ము;
కోరి తమమేలు పాపము! నోరులేని-ప్రాణులవధించు రాక్షసత్వమ్ము గలిసి
అలవరించెనె, భద్రసింహాసనమ్ము-నీకిచట ? తెల్వితక్కువ లోక మదిగ!

ఇది సత్యంబగునేమి ? నీమహిమ లీవే దప్పవాయింపన
మ్మది ముత్తైదువ నావహించుకొని, యేమో 'దాఖలా' లిచ్చి చూ
పుదు వంచున్ నిను గొప్పచేసిరి; సరే, పోనిమ్ములే! నీవశం
వదులౌ వారికి కల్లులేవటె శిలాంబా! బుద్ధితోపాటుగా!

నిను తెర జేసి నీవెనుక నీచులు పన్నిన తంత్రముల్ కనుం
గొనుటకు చూపులేదు; చెడుగుం బరిమార్పగ శక్తిచాల, దే
మనుటకు నోరురాదు; అసలైనవి గుండెలు రాతివైన నీ
ఘనతకు మూలకంద మనగా నగు నీయవివేకిలోకమున్.

"కలవారల్ కడుభక్తి వేలుపయిగా గల్పించు దేవాలయ
మ్ములలో దేవునియున్కి నిక్కమగునేమోయీ? నమ్ముంజాల్కనల్
నలిపేవే!" యని నీ నవాలటే? వ్యవస్థా భేదమేగాని, లే
దు లవంబంతయు నంతరం బిరువురందు తత్త్వవిత్ దృష్టిలో.

'అందఱును సుబ్బిమగడన్న నగుదునేమొ-యని తలచినట్లు;మీాస్పష్టి'కాదిపురుషు
లుందు రల్ల దేవానాంప్రియులు,తదీయ-కృప మహిమ బెంచుకొన్న వేలుపులుమీారు!

ఫేసిజము

పులపాక సీతాపతిరావు

౧౯౨౧ వత్సరమున ఇటలీదేశమున నూతనరాజ్యాంగసిద్ధాంతము ముస్సోలినిచే నెలకొల్పబడెను. దానికే ఫేసిజము అని పేరు. ఈ నవీన సిద్ధాంతముగూర్చి విశదముగా తెలిసికొనుటకు ముందుగా ఇటలీదేశముయొక్క పరిస్థితులను గమనింపవలెను.

౧౮౭౧ వత్సరమున ఇటలీలో తొలిసారి కేంద్రప్రభుత్వము స్థాపించునప్పుడు ఫ్రాన్సు, ఇంగ్లాండు దేశముల ననుసరించి ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వము నెలకొల్పబడెను. ఫ్రాన్సుదేశము చిరకాలమునుండి ప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వము (Representative Government) లో అనుభవము కలిగియుండుటయేగాక కేంద్రీయప్రభుత్వమునకుకూడ కలవాటుపడినది. కాని ఇటలీదేశము ఆరెండువిషయములలో సరిక్రొత్తది. కేంద్రీయప్రభుత్వమున కలవాటుపడిన దేశములలో ప్రజలు ముఖ్యముగా దేశాభిమానులై స్థానికాభిమానమును దేశాభ్యుదయము కొరకు త్యాగము చేయుచుందురు. కాని ఇటలీ అంతకుమున్ను కేంద్రప్రభుత్వమున కలవాటుపడినదిగాదు. కావున స్థానికాభిమానము, స్థానిస్వాతంత్ర్యమే మిక్కిలి ప్రాముఖ్యము గాంచినవి. కాబట్టి వారు స్వార్థపరులై నూతనముగా స్థాపింపబడిన ప్రజాస్వామికప్రభుత్వముకు శత్రువులైరి. ప్రభుత్వములోని ప్రధానామాత్యులు వారి స్వలాభముకొరకు దేశద్రోహులై బహువిధములైన అక్రమచర్యలను చేయుచు మిక్కిలి నీచముగ ప్రవర్తించుచుండిరి. అందుచేత మంత్రివర్గములు తరుచు మారుచుండెడివి. దేశమునకు నాయకుడు లేకుండుటచే నెల్లెడల అల్లకల్లోలములు హెచ్చుగా నుండెను.

ఇటువంటి పరిస్థితులలో మహాసంగ్రామము యూరపుదేశమున ప్రారంభమాయెను. ఇటలీప్రభుత్వమువారు యుద్ధమున చేరినచో లాభముండునను ఉద్దేశముతో "మిత్రులతో" చేరిరి. కాని యుద్ధము పూర్తియైనపిమ్మట వారి కవ్విధమైన లాభము లేకపోవుటయేగాక వారిదేశమునకు మిక్కిలి అరిష్టము సంభవించెను. తొలుతనే దేశములో విరోధములు మెండు. దానికితోడు యుద్ధమువల్ల మరికొంత పరస్పరవైరము హెచ్చరిల్లెను. యుద్ధములో పాల్గొనుటవల్ల విశేష ధనవ్యయము, దాని ననుసరించి యుద్ధానంతరము ప్రపంచమంతటను మార్పుచెందిన ఆర్థికసాంఘిక వ్యవహారములవల్లను ఇటలీ చాల హీనావస్థను బొందెను. ప్రజలందరును ఈ దుస్థితి, ప్రభుత్వమువారి వలన వచ్చినదని తలంచి, ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమన్న మిక్కిలి అసహ్యపడుచుండిరి.

దేశనాయకులు, దేశాభిమానులు ఈ దుస్థితిని తొలగించి దేశౌన్నత్యము నిలబెట్టుటకు వారిపక్షముల కార్యక్రమములను ప్రకటించి ప్రజ సుమతికొరకు బహు పాటుపడుచుండెడివారు. రాజకీయ సంస్కరణ చేయదలచినవారిలో మూడుపక్షములవారు ముఖ్యులు: "సేవనలిస్టులు", "సామ్యవాదులు", "ఫేసిస్టులు". వీరిలో "సేవనలిస్టులు" అనువారు ౧౮౭౧ వత్సరమునకు పూర్వమున ఆచరణలో నున్న విశిష్టజనప్రభుత్వము, నిరంకుశపద్ధతి నవలంబించి దేశమును రక్షింపదలచిరి. సామ్యవాదులు (ఆర్థికవ్యవస్థ, పారిశ్రామికపద్ధతులను పెట్టుబడిదారులచేతులలోను, వారినియామకుల చేతులలోనుగాక జనసంఘముయొక్క అధీనమందే యుండవలెనని వాదించువారు.) వారిముఖ్యోద్దేశములను ప్రచురించుచుండిరి. కాని, సేవనలిస్టులు కాని, సామ్యవాదులుగాని ప్రభుత్వపరిపాలన సంపాదించుటకు ఇటలీదేశమున తగినపరిస్థితులు లేవు. కార్మికకర్షకసంఘములు లేవు. ధనాఢ్యుల ప్రాబల్యము అతీతము. సామ్యవాదులలో మరల భేదములు గలవు. తమ యుద్దేశములు పార్లమెంటరీ ప్రజాప్రతినిధిసంస్థల ద్వారానే నిర్వహింప నుద్దేశముగలవారు కొంతమంది. ఇట్టిపద్ధతియే విప్లవమార్గములద్వారా స్థాపింపగోరు సర్వసమానసంఘ సామ్యవాదులు (Communists) కొంతమంది. వారిర్వురకు ఐకమత్యము లేకుండుటచే వారు ప్రాముఖ్యమునకు వచ్చుట కవకాశము లేకుండెను.

మూడవపక్షమువారే ఫేసిస్టులు. ఫేసిజము బెనిటో ముస్సోలినిగారిచే ౧౯౧౯ వత్సరమున స్థాపింపబడెను. జాతీయకల్యాణము, జాతీయాభివృద్ధి, రషియాలోవలె కేవలము కార్మికకర్షక సంఘములయొక్క క్షేమలాభములు మాత్రమేగాక జాతిమొత్తముయొక్క క్షేమలాభములనే ప్రధానలక్ష్యముగా గైకొనుటయు ఈరాజకీయసిద్ధాంతములకు భిన్నాభిప్రాయులను ఖండించుటయు ఈనూతనసిద్ధాంతముయొక్క పరమలక్ష్యములు.

ఫేసిస్టు విప్లవము

౧౯౧౯ వత్సరమున ఈ నూతనసిద్ధాంతమునకు చాలతక్కువ సభ్యులుగలరు. ౧౯౨౦ లో వారు కొంతబలిష్ఠులై వారిశత్రువులైన "రెడ్సు" అనువారిని పారదోలిరి. ౧౯౨౧ మే నెలకు వారి సంఖ్య మితిమీరినది. దేశమంతటను వశపర్చుకొనగల శక్తిసామర్థ్యములు సంపాదించిరి. నవంబరునెలలో ప్రభుత్వమువారు దేశారిష్టమును తొలగింపలేకున్నచో తామే దేశనాయకత్వము వహించి దేశమును రక్షించెదమని జయధ్వనులు మ్రోగించిరి. ౧౯౨౨ అగస్టులో

సామ్యవాదులు సమకూర్చిన సమ్మె (General Strike) ను నివారించి, ముస్సోలిని రాజభక్తిని వెల్లడించెను. అక్టోబరు నెలలో ఇంగ్లాండు దేశమువలె ధర్మబద్ధుడగు రాజు అప్పుడు ప్రతినిధులుగానున్న "ఫేక్టా" మంత్రివర్గమువారు రాజీనామా ఒసంగుటవలన ముస్సోలినిని ఆహ్వానించి రాజప్రతినిధిగా నియమించెను. ముస్సోలిని నేషనలిస్టులతో కూడి కొన్నివత్సరములు మంత్రిగానుండి, తదుపరి వారిని కూడ తరిమి, నిరంకుశ నియంతృపరిపాలన ప్రారంభించెను. పార్లమెంటువారు ౧౯౨౪ లో నియంతృప్రభుత్వమును ఆమోదించిరి. ఫేసిస్టులు ప్రాముఖ్యమునకు వచ్చుటకు వారి ధైర్యసాహసములు, దుర్జనత్వము, ముస్సోలిని నాయకత్వమును కారణములు. నేటివరకు వానిసహాయముననే వారిపరిపాలనను నిలబెట్టుకొనుచున్నారు. అందుచేతనే వారి రాజకీయతంత్రములలో ఈమూడును ముఖ్యాధారములుగా నున్నవి.

ఫేసిస్టుపక్షముయొక్క ముఖ్యాంగములు

రషియా దేశమువలెనే ఇటలీలోకూడ ఒకటేపక్షము గలదు. ఆపక్షములో సభ్యులుగా చేర్చుకొనుటకు ముస్సోలినిగారు సమ్మతించవలెను. వారిని చేర్చుకొనుటకు వారి విశ్వాసమును పరిశీలించినగాని ముస్సోలినీ చేర్చుకొనడు. వారిపక్షమునకు ముఖ్యాంగములలో డైరెక్టరేటు, కార్యనిర్వాహకవర్గము, కేంద్రవర్గము, జాతీయ సంఘములు ముఖ్యములు. డైరెక్టరేటు సభాధ్యక్షుడు ముస్సోలిని. తనయందపరిమితగౌరవము, విశ్వాసము గలవారికి మాత్రమే ఈసభయందు స్థలము దొరుకును. దీనితో ముస్సోలిని రాజకీయవ్యవహారములయందు సలహాచేయుచుండును.

రాజ్యాంగపద్ధతి

ఇంగ్లాండురాజ్యాంగమునందువలెనే ఇటలీలోకూడ ధర్మబద్ధుడగు రాజు కలడు. పార్లమెంటుసభవంటి గ్రాండు కౌన్సిలును గలదు. మంత్రిమండలము కలదు. కాని ౧౯౨౨ లో "ఫేసిస్టు విప్లవము" జరిగినపిదప నివియెల్ల ఫేసిస్టుపక్షమువారి చేతిలోపడి సామన్యప్రజా ప్రతినిధిప్రభుత్వ పద్ధతులు పోయినవి. రాజుగారిపేరట ముస్సోలిని రాజకీయపద్ధతిని నడుపుచుండును. శాసనసభకుగాక అతడు రాజుగారికే పూచీదారుడు. రాజుగారి గౌరవము, ఇతర దేశములందు ముస్సోలిని ప్రతినిధిగా వచ్చినపిమ్మట, వెల్లడయినను రాజుగారికిమాత్రము నేటికాలపు పురపాలకసంఘాధ్యక్షులవలె సింహాసనము నధిష్ఠించుటయేగాని, మరి ఎట్టిదైన స్వాతంత్ర్యము లేదు. స్వాతంత్ర్యము కోరినచో సింహాసనభ్రష్టులు కావలసినదే.

మంత్రిమండలమువారు ముస్సోలినీచే నియమింపబడుదురు. వారుకూడ ఇంగ్లాండుదేశములోవలె శాసనసభలకు పూచీదార్లుగాక ముస్సోలినీకే జవాబుదారులు. అందుచేతనే ఈనూతన రాజ్యాంగ సిద్ధాంతము నిరంకుశముగాను, జయప్రదముగాను కొనసాగుచున్నది. ముస్సోలినియొక్క ఆటపాటలను దేశము నమ్రతతో భరించుచున్నది.

శాసనసభలుకూడ మార్పుచెందినవి. శాసనసభలు రెండుగలవు. సెనేటు; ఛేంబరు ఆఫ్ డెప్యుటీలు, లేక ప్రజాశాసనసభ. సెనేటు సభ్యులు ముస్సోలినిచే నియమింపబడుదురు. రెండవసభ ౧౯౨౮ సంవత్సరమున ముస్సోలిని ప్రకటించిన చట్టము ననుసరించి మార్పుచెందినది. దేశములో నెన్నికదారుల నందరిని ౬ వ్యవసాయసంఘములుగను, ౬ కార్మికసంఘములుగను ౧ వృత్తివంతుల సంఘముగను మొత్తము ౧౩ సంఘములుగ విభజించినారు. ఈ ఎన్నికదారులే గ్రాండుకౌన్సిలు సభ్యులను ఎన్నుకొందురు. ఎన్నిక బహువిచిత్రమైనది. గ్రాండు కౌన్సిలు నిర్ణీతసభ్యులు ౪౦౦. ఈసంఖ్యకు ౨ ౧/౨ రెట్లు పైన చెప్పిన ౧౩ నియోజకసంఘములవారు సూచింతురు. అంతట పాత గ్రాండుకౌన్సిలువారి పేర్లలో కొన్నిటిని తీసివేసియు, కొన్నిటిని కలిపియు ౪౦౦ పేర్ల పట్టికను తయారుచేయుదురు. అంతట ఎన్నికదారు లీపట్టికలోనివారిని ఒకుమ్మడిగా ఎన్నుకొనవలెను. ఈ గ్రాండుకౌన్సిలునుండి ప్రధానామాత్యుడు, తక్కిన మంత్రులును నియమింపబడుదురు. ఆ ప్రధానమంత్రియే ముస్సోలిని. వారికే సర్వాధికారము ఒసగబడెను. అందువల్లనే ఫేసిజము, అనగా సర్వాధికారప్రభుత్వముగా పరిణమించినది. మంత్రివర్గమువారు ౩౦. వారికే ముస్సోలినితోకూడి ప్రజల ఆయురారోగ్యైశ్వర్యవృద్ధికొరకు పాటుబడువారు. వారే జనసామాన్యముకంటె తెలివైనవారు; నిపుణులు, వారికే అన్ని హక్కులు గలవు. మరి ఏపక్షమువారికి నిలుచుటకు తావైన లేదు.

కార్యక్రమము

కార్యక్రమములోకూడ ఈనూతనసిద్ధాంతమునకు, ఇతరపక్షములకు చాల వ్యత్యాసము కలదు. ప్రతిమానవుడును జాతిమొత్తముయొక్కలాభమునే ప్రధానలక్ష్యముగా తీసికొనవలెను. దాని అభివృద్ధికొరకు ప్రాణమైన సమర్పించవలెను. వ్యక్తిసామ్యవాదము (Individuralism), స్వాతంత్ర్యము మున్నగునవి దేశాభివృద్ధికొరకు త్యజించవలెను. ప్రతివ్యక్తియు ప్రభుత్వముయొక్క ప్రత్యక్ష పర్యవేక్షణక్రింద పాటుబడవలెను. వ్యక్తి అస్థిరుడు. దేశము స్థిరమైనది. కాన వ్యక్తి దేశముయొక్క యోగక్షేమములను గమనించవలెను. వ్యక్తి నిరసనభావముతో చూడతగినవాడు, వ్యక్తికి సంబంధించిన పారిభాషికములైన వ్యవహారములు మినహా తదితర అంశములన్నియు ప్రభుత్వమువారి ఆజ్ఞానుసారము ప్రవర్తించవలెను. దేశములోని వృత్తిసంఘములు ఇతరరాజకీయాభిప్రాయములను కలిగియుండరాదు. దేశాభివృద్ధికొరకు తగిన ధనసముదాయమును చేకూర్చవలెను.

స్వరాజ్యభవనము, కాంగ్రెసు కార్యాలయము, అలహాబాదు

ఆనందభవనము, పండిత జవహరిలాల్ నెహ్రూగారి సౌధము, అలహాబాదు
కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసంఘసమావేశము జరిగినస్థలము

౧౮ జాతీయగీతమును గానముచేయుచున్న స్వచ్ఛంద సేవికలు

౧౯ రెండవనాటి కార్యక్రమము

౨౦ శ్రీమతి సోఫియాసోంజీ-స్వచ్ఛంద సేవికాదళాధినేత్రి

సామ్యవాదులకు నిలుచుటకు తావులేకుండ చేయుటకు ముస్సొలిని వారిసిద్ధాంతములోని సుగుణములను కొన్ని తానే అవలంబించి వానివల్ల పెట్టుబడిదారులకు, ధనాఢ్యులకు హానికలుగకుండ తగు ఏర్పాటులను చేసెను. ఫేసిజము ముఖ్యముగా ధనాఢ్యుల సహాయమునను, వారి స్వలాభమును విచారించియు స్థాపింపబడిన సిద్ధాంతముగాన ధనాఢ్యుల హక్కులను చాలమట్టుకు కాపాడుచున్నది. కార్మికకర్షకసంఘములను ప్రభుత్వమువారు ఓదార్చినప్పటికి వారికిని పెట్టుబడిదారులకును వివాదములు లేకుండచేయుటయు, అట్లు వచ్చినచో ప్రభుత్వమువారే న్యాయాన్యాయములు విచారించుటయు జరుగవలెనుగాని, సామ్యవాదుల సిద్ధాంతము ననుసరించి సమ్మెకట్టుటకు ప్రభుత్వమువారు ఆజ్ఞ నొసగరు.

విదేశసంబంధములే ఈ నూతనసిద్ధాంతమునకు ముఖ్యమైన ఆటపట్టు. ముస్సొలిని ప్రాముఖ్యమునకు వచ్చుటకు కారణము ఈ విదేశపరిస్థితులే. ఆతను ఇటలీని పూర్వము అనుభవించిన ఔన్నత్యమునకు మరల తాను లేవనెత్తుదునని వక్కాణించెను. నాగరికాగగణ్యులగు ఇటలీదేశము అనాగరిక దేశముల .... లెవని ముస్సొలిని ప్రగల్భముల ... నుడి ... దా ... ంచిరే ప్రస్తుతము అబిసీనియాపై దాడివెడలెను.

ముస్సొలిని అప్పుడప్పుడు ప్రకటించిన నివేదికలనుబట్టి పైన వక్కాణించిన కార్యక్రమములు వ్రాయబడిన . కాని ముస్సొలినికి మాత్రము ఒకపద్ధతి, ఒక కార్యక్రమములేదు. సమయానుకూలముగా తనకు స్ఫురించునది ఆచరణలో పెట్టుట ... జముయొక్క గొప్ప సుగుణమని ముస్సొలి ... యు, గాని ముఖ్యస్నేహితులగు రోకో (Rocco) గారును నమ్ముచున్నా ... ని ముఖ్యముగాని మాటలు నిష్ఫలములని వారి దృఢనమ్మిక.

...స్వామికప్రభుత్వము - ఫేసిజము

ఫేసిజమువలన ... గ్గినమార్పులను ... గా గ్రాహ్యం ... కు పాశ్చా ... జాస్వామి ... భుత్వముతో పరిపోల్చినచో ... దము కాగల

... స్వామిక ప్రభుత్వములోవలె ఫేసిస్టులు శాసనసభలకు ... ధ్యులుగాను వారు శాసనసభలందు మెజారిటీవోటు ననుసరించి ... కూరరు. మరి ... క్షమువారు శాసనసభలందు వారిని ఎదిరించుటకు లేరు. ఇంగ్లాండులో "కాన్సర్వేటివులు", "లిబరలులు", "లేబరు" అను పక్షములు, అమెరికాలో "రిపబ్లికనులు", "డెమొ.... " "సోషల్ డెమో ... అను ... "రాయ ... స్టు ... వలిస్టులు", గలవుగాని ఇటలీలోను, రషియాలోను ఒకటేపక్షము గలదు. అదే ఫేసిస్టుపక్షము. పక్షములు మార్పుచెందవుగాన రాజకీయపద్ధతియు మారదు. పారిశ్రామికపద్ధతి ననుసరించువారు రాజకీయపరిపాలన ప్రభుత్వములో వారి పారిశ్రామిక సంఘములద్వారానే పాల్గొనవలెను.

రాజనీతి అనునది వేరేలేదు. "ముఖ్యహక్కులు" (Fundamental Rights) అనునవి లేవు. దేశాభ్యుదయముకొరకు ప్రభుత్వము వారికి ఏది మంచిదని తోచినదో వారు దానినాచరణలో పెట్టవచ్చు. ప్రజలయొక్క సానుభూతిని సంపాదించుటకు పాశ్చాత్యదేశములందు వలెను జనాభిప్రాయమువలన సంపాదించుటగాక గూఢచారుల ద్వారాను, శాస్త్రము నిషేధించిన ముద్రణములు, సినిమాలు పరిశీలించు ఉద్యోగులద్వారాను, నిర్బంధమువల్లను సంపాదింతురు. దుర్జనత్వమును ఫేసిస్టులు ఇష్టదేవతవలె ప్రార్థించుచుందురు. కాని దుర్జనత్వముద్వారా దేశమును పాడుచేయువారు శిక్షింపబడుదురు.౧ యుద్ధమే వారి దేశ వీర్య స్థైర్యములను కాపాడుచున్నదని గర్వించుచున్నారు. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వముయొక్క సమానత్వము, స్వాతంత్ర్యము, స్నేహభావమునకు వారు బాధ్యత, శిక్ష, hierarchy అనునవి మూడింటిని స్థాపించినారు. ఎన్నికలపద్ధతిని వారు నమ్మజాలరు. ప్రాతినిధ్యమంత్రివర్గమువారు నిపుణులు కాజాలరని వారి దృఢనమ్మిక. తామే దేశాభిమానులు, తామే తెలివైనవారు, తామే నిపుణులన్న మూఢత్వము వారికిగలదు.

బొల్షివిజము - ఫేసిజము

రెండుసిద్ధాంతములు ప్రజాస్వామికప్రభుత్వమునకు సవతి బిడ్డలే. రెండును రాజ్యతంత్రములలో నిర్బంధము, దౌర్జన్యము నుపయోగించును. సినిమాలను, బడులను అరచేతిలో పెట్టుకొని వారి సిద్ధాంతములను వ్యాపింపచేయుచున్నవి. రెండును వారి ప్రాముఖ్యమునకు రాకపూర్వము ప్రజాస్వామికప్రభుత్వమువల్లను, రషియనుజారుల (Tsars) వల్లను ప్రజలకు గల్గిన అపకారములను తొలగింప నుద్దేశముగలవి. కాని వీటిరెంటికిని తారతమ్యములు మెండు. రషియాలో సామ్యవాదము ఇటలీ ధనాఢ్యులను రక్షించు సిద్ధాంతము. రషియాలో ప్రజలందరకు సమానహక్కులు గలవు. జనసామాన్యముయొక్క సమష్టిలాభముకొరకు ముఖ్యపరిశ్రమలు, సంఘసేవలు (Services) జనసంఘముయొక్క ఉమ్మడిపలుకుబడిక్రింద నుండవలెనను సిద్ధాంతము అన్నిపనులు, పరిశ్రమలు జనసంఘముయొక్క క్షేమలాభములకొరకు ప్రభుత్వము, స్థానిక పరిపాలనాసంస్థలు నడుపవలెను కేంద్రప్రభుత్వములు, ఇతరసంస్థలు కూడ పెట్టుబడిదారుల పలుకుబడిక్రింద నున్నందున వానినికూడ జనసామాన్యమునకు

౧. Mussolini speaks of violence within limits; of violence sometimes moral made so by the purpose for which it is used

పూర్తిగ వశపరచ ప్రయత్నములు చేయుచున్నది రష్యా. వీని నన్నిటియందును ఇటలీ నూతనసిద్ధాంతము, భేదాభిప్రాయము గలది. ధనాఢ్యులవల్లనే దేశము ఔన్నత్యమును చెందవలెనను ఉద్దేశముతో వారిని కాపాడును. వారి అభిప్రాయములనుబట్టి ముస్సోలిని నడుచుటకు ప్రయత్నించుచుండును. అయినప్పటికి కర్షక కార్మికసంఘములను కాపాడి వారి ఉద్దేశములనుకూడ కొంతవరకు అమలులో పెట్టుచుండును. వేతనదారులను పెట్టుబడిదారులు అన్యాయముగా అణగద్రొక్కకుండునట్లుగా కొన్నినిబంధనలు చేసెనని ఇదివరకే చదువరులకు విశదమైనది

నాజిజము - ఫేసిజము

ఫేసిజము స్థాపించినవాడు ముస్సోలిని. వాని యుద్దేశములను, వాని ధైర్యసాహసములను, వాని దర్జనత్వమును అనుసరించి ప్రాముఖ్యమునకు వచ్చినవాడు; హిట్లరు జర్మనీదేశమున 'నాజిజము' అను విరుద్ధాంశములుగల నూతన సిద్ధాంతమును స్థాపించినవాడు. హిట్లరు కూడ దుర్జనత్వముద్వారానే ప్రభుత్వమును సంపాదించెను. దుర్జనత్వమువలననే తన అధికారమును కొనసాగించుచున్నాడు. నిర్బంధన, నిర్దయ, కాఠిన్యము మున్నగునవి ఈ నూతన సిద్ధాంతమునకనుగుణములు. నియంతలపరిపాలనతత్త్వమును రెండుసిద్ధాంతములు బాగుగ గ్రహించినవి. దేశాభ్యుదయముకొరకు ప్రజాసౌఖ్యము సమర్పింపబడుచున్నవి.

ముస్సోలినివలెనే వెర్సైలిస్ సంధివలన దేశమునకు ప్రాప్తించిన అరిష్టమును తొలగించి దేశౌన్నత్యమును నిలబెట్టి, శత్రుకోటివారు నిరసనభావముతో చూచి వారివద్దనుండి సంపాదించిన వలసరాజ్యములను మున్నగునవి మరల తాను సంపాదించెదనని వాగ్దానము చేసి ప్రాముఖ్యమునకు వచ్చినవాడే హిట్లరు. పాశ్చాత్యదేశములకంటె జర్మనీదేశము మహాసంగ్రామమునకు పూర్వము మిక్కిలి ఉన్నతదశయందుండెడిది. మరల అస్థితికి తాను జర్మనీదేశమును తెచ్చెదనని కంకణము కట్టుకొనెను. శత్రువులతో సమానమైనటువంటి "జ్యూల" (Jews) ను పారద్రోలెదననియు, కార్మికకర్షకసంఘములను లోబర్చుకొనెదననియు, సర్వసామ్యవాదులకు నిలుచుటకు తావు లేకుండ జేసెదననియు ఒట్టుపెట్టుకొని వీనినన్నిటియందు నిరంకుశముగా జయమును పొందుచున్నాడు హిట్లరు. ముస్సోలినికివలె ఇతనికికూడ శాసనసభ, వాని ఉద్దేశములను నెరవేర్చుకొనుటకు 'Blank Cheque' ను ౧౯33 సంవత్సరమున ఒసంగెను. నియంతృప్రభుత్వము నేటివరకు జయప్రదముగా జరుగుచున్నది. పాశ్చాత్యదేశములు వాని ధాటికి గడగడవణకుచున్నవి. జాతిసమితినుండి తొలగిన జర్మనీదేశమును జాతిసమితిలో చేర్చుకొనుటకు జాతిసమితిసభ్యులందరు సిద్ధపడుచున్నారు.

ఫేసిస్టుపరిపాలనవలని ఫలితములు

ఫేసిజము ప్రాముఖ్యమునకువచ్చి ౧౫ సంవత్సరము లయినవి. ఫేసిస్టుపరిపాలనవలన దేశమునకు లాభమా, నష్టమా అను ప్రశ్న విచారింపవలసియున్నది. ఫేసిజమువలన దేశాభ్యుదయము సంభవించినను అరిష్టము లేకపోలేదు. దేశాభ్యుదయమునకు ముస్సోలినియొక్క కర్త్వమే కారణము. నూతనకళలు దేశమునకు ప్రసాదించిన మహోపకారు డాతడే. రాజకీయవిధానములోనైన నేమి, పారమార్థికముగా నైననేమి, దేశాభివృద్ధికొఱకైన నేమి దేశమునకు నూతనరూపము నొసగెను. పరిపాలనావిశేషములగూర్చి పై వ్యాసమూలమున చదువరులకు విశదమైన యంశమే.

దేశాభ్యుదయమువిషయములో ౧౯౨౧ సంవత్సరమున ఇటలీ దేశము హీనావస్థనుండి తప్పించి పాశ్చాత్యదేశములలో అఖండౌన్నత్యమును సంపాదించుటకు ముస్సోలినీ నాయకత్వమే కారణము. ప్రతి పాశ్చాత్యదేశము ముఖ్యముగా ఇంగ్లాండు ఫ్రాంసులు ముస్సోలిని స్నేహముకొరకు తగుయేర్పాటులను చేసిరి. ఇంగ్లాండుదేశము ఇటలీకి 'జ్యాబొలెండును' సమర్పించెను. నాటినుండి యుద్ధము వెలువడువరకు వారిమైత్రి నిష్కళంకముగా నుండెను.

ఆర్థికముగా దేశమునకు మంచి పరిస్థితులు ౧౯౨౧ సంవత్సరము నుండియే తటస్థించెను. నూతననగరములు, జిల్లాలు, నూతన పాఠశాలలు మొదలగునవి వెలువడినవి. వ్యాయామక్రీడలు అభివృద్ధి పొందుటకు తగు శాలలు నిర్మింపబడెను. ఆనకట్టలు, కాటసారులకు విద్యాపు ఇత్యాదులు వర్ణనాతీతములు. రోమునగరము ఇంద్రభవనమాయెను. పయాజా వెనీషియానుండి విక్టారు ఎమాన్యుయెల్ యొక్క ప్రాకార చిహ్నమువరకు దివ్యమయిన రోడ్డులు నిర్మింపబడెను. వ్యవసాయము మిక్కిలి అభివృద్ధి చెందినది. రమారమి ౪౦ లక్షల ఎకరముల భూమి సాగులోనికి తేబడి నూతనవ్యవసాయ పరికరముల సహాయమున సాగుచేయబడుచున్నది. నౌకా నిర్మాణముకూడ శ్లాఘనీయము. రైలుసదుపాయములు కనులకింపు గల్గించుచుండును.

ఫేసిస్టుపక్షాభిప్రాయములు హంగెరి, ఆస్ట్రియా, జర్మనీ, పోలెండు, జూగోస్లేవియా మున్నగు దేశములకుకూడ వ్యాపించినవి. ఫేసిస్టులు ఫ్రాన్సుదేశములో ప్రమాదపుసంస్థకాకుండ అన్నిటిప్రభుత్వమువారు కట్టుబాటులను చేయుచున్నారు. ఇంగ్లాండులో కూడ ఈనూతనసిద్ధాంతమువారు గలరు.

పారమార్థికముగా అంతకమున్న ఉండోరులలో ఐకమత్యము లేక వివాదముల పాలుపట్టయిన ఇటలీదేశము ప్రస్తుతము దేశాభిమానములో వన్నెకెక్కిన దేశముగా మార్చబడినది. ఐకమత్యము, స్వా... భావము ఏర్పడినవి. దేశముకొరకు ప్రాణములనైనా సమర్పించు మానవ ప్రవృత్తిని సృష్టించిన ముస్సోలిని శ్లాఘనీయుడు.

భావికాలము

ఇంతవరకు ఫేసిజముయొక్క ఫలితములను వక్కాణించితిని కాని ఫేసిజమువలన దేశమునకు నష్టము రాలేదా యని సంశయము పుట్టవచ్చును. ఫేసిజమువలన నష్టములు లేకపోలేదు. వానివలన ముస్సోలినీకి, వానివల్ల తాను స్థాపించిన సిద్ధాంతమునకు హాని రానున్న దని దృఢనిశ్చయముతో ఈయంశము తుద కుంచితిని. బహిర్విమ యము లెట్లున్నను నియంతృప్రభుత్వము చాలకాలము కొనసాగదని నానమ్మిక. మానవుడు స్వేచ్ఛాభిమానుడు. స్వాతంత్ర్యము వాని హక్కువలె గమనించువాడు. స్వేచ్ఛ, స్వాతంత్ర్యమును త్యాగము చేయవలసివచ్చినప్పుడు దేశముకొరకు త్యాగము చేసినప్పటికి తుదకు ఆయరిష్టము తప్పిపోగానే మరల తనయొక్క స్వేచ్ఛకొరకు పాటు బడును. దానిననుసరించియే ౧౯౨౧ వత్సరమున హీనావస్థయందున్న దేశముకొరకు అరెంటిని త్యాగముచేసి ముస్సోలినీయొక్క ఆజ్ఞాను సారము నేటివరకు ఇటలీజనము ప్రవర్తించుచున్నారు. అదృఢ నమ్మిక నాయకునివలన లాభములు గల్గినంతకాలము వుండును. నాయ కుడు దేశమునకు అరిష్టము లేనున్నాడను వుద్దేశము గల్గినచో నాటి నుండి వాని పరిపాలనకు స్వస్తిచెప్పుదురు. అటువంటిదుస్థితి ప్రపం చమునందు గొప్పవారిలో నొకడైన నెపోలియను అనుభవించెను. అటులనే నేడో రేపో నియంతృప్రభుత్వమును కొనసాగించుచున్న ముస్సోలినీకిగూడ తటస్థించును. దానికిసూచన ప్రస్తుతము జరుగు చున్న అబిసీనియాయుద్ధమువలన గోచరించుచున్నది గాన అబిసీనియా యుద్ధమువలన ఇటలీదేశమునకు కలుగనున్న మహోపకారము ఈదిగువ నుడివి ఈవ్యాసమును పూర్తిచేయుచున్నాను.

ఈ ఇటలీ అబిసీనియాయుద్ధమునకు ఇతరకారణము లెట్లున్నను అనాగరికదేశములను నాగరకములుగా చేయుదు నను ముస్సోలినిపట్టు దలయు, వలసరాజ్యములను స్థాపించి ఇటలీదేశము నభివృద్ధిచేయనెంచు టయు ముఖ్యకారణములు. మనము పైన పేర్కొనిన ముస్సోలిని సర్వతోముఖ విజయమే దీనికి తగిన ప్రోత్సాహము కలిగించినది. బహిర్విమయము లెట్లున్నను ఇది ముస్సోలినీయొక్క అధఃపతనము నకు బలిష్ఠమయిన హేతువుగా నున్నది. అమాయకులైన ప్రజలపై అతడు దాడివెడలుటయే అతని అధికారముయొక్క భావిపతనమునకు సూచనగానున్నది. ఈదౌర్జన్యమువలన అతడు ప్రపంచముయొక్క సానుభూతికోల్పోవుటకాక, అంతరములైన నీచోద్దేశము లెట్లున్నను, అతనితో చేసుకొనిన సర్వసంధులను ప్రపంచము మెప్పుబడయుటకుగాను విడు చుకొనవలసివచ్చిన ఇంగ్లాండు, ఫ్రాన్సు మొదలగు మిత్ర దేశముల యొక్క సానుభూతికూడ దూరుడాయెను.

ముస్సోలిని అభిప్రాయమునకు భిన్నముగా పెక్కుమందిఇటా లియనులకు అబిసీనియా శ్మశానవాటిక అయెను. విస్తారమయిన ధనము కూడ వ్యయమాయెను. అబిసీనియా విదేశీయుల దౌర్జన్యమును జయా న్ముఖముగా నెదుర్కొనుటయేగాక నష్టములైన ప్రదేశములను క్రమ క్రమముగా మరల సంపాదించుచున్నది. ఇంతవరకు వచ్చినపిమ్మట వెనుకంజవేయుట ముస్సోలినీయొక్క పూర్వోత్సాహమునకు విరు ద్ధము. వీటియెట్లున్నను అతడు ముందంజ వేసితీరవలెను. అతడు జయిం చనో దేశమునందంతటను విరుద్ధాభిప్రాయము చెలరేగును. అతని పూర్వపద్ధతి ననుసరించుటయు హానికరమే. విజయమును సంపాదిం చుట యనుమాట సంశయగ్రస్తముగ నున్నది. సైన్యముకొరకు కోట్ల కొలది ఇటాలియనుధనము వ్యయపెట్టబడినది. గత ౧౫ వత్సరముల లోను ఆర్జించిన ధనమంతయు నిష్ప్రయోజనముగా వ్యయపర్చబడి నది. ముస్సోలినియందుగల గ్రుడ్డినమ్మకము ఇటాలియన్ స్త్రీలు మిక్కి లి విలువరైన వివాహచిహ్నములను తమంతటతాము సమర్పించుటలో ఉచ్ఛస్థానము ప్రాప్తించినది.

ప్రస్తుతము ఒకనిరోధము కానవచ్చుచున్నది. భావివిమయ ములు ముందే సూచింపబడునన్న సామెత ననుసరించి ముస్సోలిని చిత్రమును చింపివేసిన కొందరు సైనికులు టిరాల్ (Tyrol) లో మరదుకు పోనీటకు అనుమతింపకుండుటలో ముస్సోలినీపై మునుపటి సానుభూతి తగ్గుచున్నదని సూచించుచున్నది. ఇదిగాక ముస్సోలిని కిని విక్టార్ ఎమేన్యూయల్ నకును రాజకీయతంత్రముల సంభావణలో ఇంతవరకుగల మైత్రి తగ్గుచున్నదని విశదమగుచున్నది. సార్డీనియా రేవుపట్టణము వద్దనుండి సైనికులు కొంతమంది యుద్ధమునకు వెళ్లజాల మని బహిరంగముగా వక్కాణించిరన్నమాట ముస్సోలిని లేదన్నను నమ్మజాలము. ఇదివరకు ఇటలీదేశములో నివసించి అన్నిహక్కు లను అనుభవించుచున్న అమెరికనులు తిరుగ తమదేశమునకు పోనుద్దే శముతో అమెరికాప్రభుత్వమువారి యనుమతికొరకు తమఏర్పాటులు చేయుచున్నారు. వీనివలన ముస్సోలినీయెడల సమూయ ప్రబలమగు చున్నదని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. ముస్సోలినీయొక్క యుక్తా యుక్త వివేచనాలోపమును దైవమే సరిచేయగలదు.

దీనికితోడు ఫేసిజము సిద్ధాంతములోనే దాని పరాజయము నకు హేతుభూతమయిన పూర్వాపర విరోధములు గలవు. ఫేసిజము పెట్టుబడిదారులకును, కార్మికులకును బలవంతముగా సంధికుదుర్చుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. ఈరెండును ప్రకృతివిరుద్ధములు. ఈరెంటిలో ఏదో యొకటి మాత్రమే జయించవలెను. ఈపద్ధతి వారలయొక్క విశ్వాసమును చిరకాలముఆకర్షింపజాలదు. కర్షకసంఘమువారుముస్సో లినివారి ముఖ్యాయుధముల కడ్డుపడుటవలన వారి కెవ్విధమయిన లాభములేదని నిర్ణయముగా చెప్పుచున్నారు. దానికుదాహరణముగా వారినిరుద్యోగస్థులసంఖ్య ౧౯౨౩-౩౩ వత్సరములలో ౫ రెట్లు హెచ్చుటవలనను, వేతనములు ౧౯౨౭ వత్సరమునుండి నూటికి

ముప్పదియేనిమిదివంతులు తగ్గుటవలనను, ౧౯౩౪ నుండి ౧౯౪౦ నాటికి పదిహేనువంతు లెచ్చుటవలనను వారికి ముస్సోలినియెడల విరోధ భావము లేర్పడుచున్నవి. పెట్టుబడిదారులుకూడ ముస్సోలిని రాక వారి కపాయకరముగనున్న దనియనుకొనుచున్నారు. వారినమ్మికకు ముస్సోలినీ ప్రాముఖ్యమునకు రాకమున్న సామ్యవాద పత్యర్థ్యమే కారణము.

వీనినిబట్టి చూడగా ముస్సోలిని ప్రాముఖ్యమున కవసానకాలము సమీపించినదని యూహింపవలసియున్నది. అభిప్రాయ భేదములు ప్రారంభించినవెంటనే విరుద్ధపక్షీయులందరిని మిగిలినవారిని పోలీసు లనుచరులుగా చేయును. అట్టియవకాశములనతికాలములోనే రానున్న దని నా దృఢనిశ్చయము. భావికాలము ముస్సోలినికి ముఖ్యముగా నేసి జనులకు అపాయకరముగా నుండునని యనుటకు సందియము లేదు.

తులసిపూజ — పి. వి. రామరావు.

ల ం ు

[illegible]

ప్రారంభం [illegible] మొ

మ జగ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

కిలి [illegible] ల్

[illegible]

కిక [illegible]

[illegible]

మె [illegible] ము

సు

[illegible]

ల్

[illegible]

[illegible] మహా

ఐటిలో [illegible] ములక [illegible] ప్రకమును

వెదరు

౧౦౫

పరిశ్రమల కేంద్రీకరణము

బారు గోవిందరావు

బహుముఖమగు ఆర్థికపరిణామము ననుభవించుచున్న మన దేశమునకు పరిశ్రమలను కేంద్రీకరించుటయందుగల బాగోగులను గూర్చిన చర్చ మిక్కిలి యవసరము. అందును నేడీదేశమున పరిశ్రమల కును, వాని వాని స్థానములకును గలసంబంధము మార్పుచెందుచున్నది. ఇంతవరకును దూదిపరిశ్రమకు ముఖ్యముగనుండిన బొంబాయినగర మునకు ఆప్రాంతమునందలి యితరస్థలములు ప్రత్యర్థు లగుచున్నవి. అట్లే యితర ప్రాంతములలోగూడ పంచదారపరిశ్రమ ప్రబలి సంయుక్తరాష్ట్రముల ప్రాముఖ్యమును తగ్గించుచున్నది. ఈకారణ ములవలన పరిశ్రమలను భౌతికపరిస్థితుల కనుకూలముగనుండునటుల కేంద్రీకరించుటయు, నీకేంద్రీకరణముయొక్క తీవ్రతను కొంతవరకును తగ్గించుటయు అవసరములు. మఱియు మనదేశమున పరిశ్రమలు ప్రభుత్వమువారి నిషేధశాసనముల (Tariff) మూలమున నభివృద్ధి నందుచున్నవి. కాని యెప్పటికైనను పరిశ్రమల కేంద్రీకరణము ఆర్థిక శాస్త్రాది సంపదల ననుసరించియు, రాకలపోకల కుండు అనుకూల్య మును బట్టియునే కేంద్రీకరింపబడవలసియున్నది.

పరిశ్రమల నేస్థలమునగాని కేంద్రీకరించునపుడు మనము కొన్ని ముఖ్యాంశములను గమనింపవలసియున్నది. అందు మొదటిది ఆయాపరిశ్రమల కాధారమగు సామగ్రి (Raw material). సాధా రణముగ నిట్టిసామగ్రి సులభముగను, ఎక్కువగను లభించుచోట్లనే పరిశ్రమలను స్థాపించుట మంచిది. లేనిచో నింకొకచోట లభించు దానిని కొని దానిని కర్మాగారమునకు తెప్పించుటకై మిక్కిలి వ్యయమగును. అటుపైన గమనింపవలసిన యంశము రాతిబొగ్గు, విద్యుచ్ఛక్తి మున్నగునవి లభించుట. రానురాను మనదేశమున గూడ పరిశ్రమలన్నియు యంత్రముల మూలముననే సాగింపబడుచున్నవి. ఆవిరి, విద్యుత్తు మున్నగుశక్తులసహాయ మీయంత్రములను నడిపించుట కత్యంతావసరము. కాన పరిశ్రమలను కేంద్రీకరించుటకుముందు పైశక్తులకు సాధ్యమగునంత దగ్గరలో నుండునటుల జూచుకొనవలెను. మిగిలిన యంశము కూలి. ఎంతయంత్రసహాయ ముండినను మనుష్య బలములేనిదే పరిశ్రమలు సాగుట దుర్లభము. కాన కూలీలు పెక్కు మంది చౌకగ దొరకు సౌకర్యములనుగూడ గమనించు టవసరము.

ఈముఖ్యాంశములను మనసునందుంచుకొని భారతదేశపు పరిశ్రమలను పరిశీలింతము. 19 వ శతాబ్దమధ్యభాగమున పరిశ్రమలు ప్రశంసనీయములుగ నుండినవి. జనసామాన్యమున కవసరమౌలగు ముఖ్యవస్తువులు దేశమునందంతటను తయారుచేయబడుచుండినవి. ధనికులు వేడుకనిమిత్తము విదేశములకు బంపుటకును కొన్ని కొన్ని వస్తువులు నియమితస్థలములలోనే తయారుచేయబడుచుండెడివి. ఆగ్రాలోని చలువరాతివనులును, డక్కామస్లినులును, కా... శాలువలు నిందు కుదాహరణములు. కాని కర్మాగారములు బయ ల్వెడలుటతోడనే యీ పరిస్థితులు తారుమారైనవి.

ఇట్టిమార్పులలో మొదటిది పరిశ్రమల కేంద్రీకరణము విశద ముగనుండుట. మనదేశమున ప్రత్తి సర్వసామాన్యముగ అంతటను దొర కును. గిరజలుతీయుటయు, నూలువడకుటయు నటులే సామాన్య ముగనున్నవి. కాని వస్త్రములు చేయు యంత్రములు మాత్రము ముఖ్యముగ బొంబాయి,అహమ్మదాబాదులను, అంతకన్నను కొంచెము తక్కువరకములోనివి కాన్పూరు, మధుర, కోయంబత్తూరు, షోల రాపు, నాగపూరు మున్నగుచోట్లను గలవు. ఈవిధమున ప్రత్తిదొరకు చోట్లకును, దానినుండి వస్త్రములు తయారగుస్థలములకును నేమియు సంబంధము గన్పించుటలేదు. ఇటీవల దూదిపరిశ్రమలో గొన్ని మార్పులు గన్పించుచున్నవి. లోపలిభాగములందు కొందఱు అచ్చ టచ్చట పండు దూదినిగైకొని, యథాసాధ్యమగు కూలీల సహాయ ముతో తమ కందుబాటులోనుండు వర్తకస్థానములలో నమ్ముటకై వస్త్రములను తయారుచేయుచున్నారు. ప్రత్యేకపరిశోధనల వలన మంచిరకముదూదిని పండించుటకును, శాస్త్రపరిశోధనల మూలమున కొంతలేమను కల్పించి శీతోష్ణస్థితివలన కలుగు వైపరీత్యముల నరి కట్టుటకును ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. ఇందుమూలమున మనము ప్రతిపాదించిన సామగ్రి దొరకుటకును, పరిశ్రమలు బయల్వెడలుట కును సంబంధముండునను సూత్రము ననుసరించి పరిశ్రమల కేంద్రీకరణము సక్రమముగ జరుగుట కవకాశమేర్పడి అవి విస్తరించుట కనుకూల్య మేర్పడును.

పైసూత్రము జనుపనారపరిశ్రమకు వర్తింపదు ... చేయు మున కంతటికిని బంగాళాదేశమే జనుపనారను ... చున్నది. హుగ్లీనదియొడ్డున ౬౦ మైళ్ళ పొడవును, ౨ మైళ్ళ వెడల్పును గల భూమిలో కలకత్తా చుట్టుపట్ల జనపనార పరిశ్రమ కేంద్రీకరింప బడియున్నది. దూదిపరిశ్రమకన్న నిందు కూలీలెక్కు ... కావలయును. ఇటీవల ఆంధ్రదేశమునను, బీహారుసంయుక్తరా ... లందును కొన్ని జనుపనారయంత్రములు బయల్వెడలి ... వీనిసంఖ్య బహుస్వల్పము. ఇంతలోనే దీనినిగూర్చి

ఇనుముపరిశ్రమ జమ్‌షెడ్‌పూర్‌లో కేంద్రీకరింపబడినది. అచ్చట ఇనుము, ఉక్కుగూడ తయారగుచున్నవి. భద్రావతి, కుల్టీ, అస్సన్‌సోల్ అనుచోట్ల ఇనుము మాత్రము తయారగుచున్నది. ఇనుముపరిశ్రమయొక్క కేంద్రీకరణము ఇనుపగను లుండుటను బట్టియు, దగ్గరలో రాక్షసిబొగ్గు, సున్నపురాయి దొరకుటనుబట్టియు, వీని నితరస్థలములకు బంపుటకగు వ్యయములనుబట్టియు సాగింపబడును. ఇనుముపరిశ్రమ అభివృద్ధిచెందుటకు మనదేశమున చక్కని అను కూల్యత గలదు. సింగభూమిజిల్లాయందును, కియోన్‌ఝర్ బోనేస్ సంస్థానములందును ఇనుపగనులు విశేషముగనున్నవి. వీనినుండి ౩౦౦౦ మిలియనుటన్నుల యినుము బయల్వెడలుచున్నది. ఇది మనదేశమున కావలసినదానికంటెను ఎక్కువగ నున్నది. వెయ్యిసంవత్సరముల వరకును మనదేశపుపరిశ్రమల కీయినుము సరిపోవును. ఈ పరిశ్రమలకు కావలసిన Magnetite, Laterite, బంకమన్ను, ఇనుపరాయి మున్నగునవి కూడ నీప్రాంతములనే విరివిగ దొరకుచున్నవి. రాక్షసి బొగ్గుగూడ నదేవిధమున సమృద్ధిగ నున్నది. బంగాళము, బీహారు, ఒరిస్సాలలోని గనులు ౫౦ వేలటన్నుల బొగ్గును బయల్వెడలించును. ఈ బొగ్గంతయు రాణీగంజి ప్రాంతమున ౧౦౦ మైళ్ళ ప్రదేశముల నున్నది. అస్సాములోని ౮ గనులనుండియు, సంయుక్తరాష్ట్రము లోని ౩ గనులనుండియు ౧౦౦౦౦ మిలియనుటన్నుల బొగ్గు వచ్చుచున్నది. అటులే ప్రతిసంవత్సరమును మనదేశమున ౬౦ లక్షల టన్నుల Manganese. బయల్వెడలును. ఇది ప్రపంచమంతటికిని కావలసిన దానిలో సగమునకు పైగా నుండును. అదేవిధమున సంవత్సరమునకు ౬ లక్షల ముడియినుమును, ౮ లక్షల యుక్కును (Pig iron), బయ ల్వెడలు మనదేశమున నీ పరిశ్రమకు ౧౫ కోట్ల మూలధనము కావలె నని నిర్ణయింపబడినది. టాటాకంపెనీవా రంతకంటెను పెద్దమొత్తమునే వ్యయపరిచిరి. ప్రస్తుతమునం దీ పరిశ్రమ ప్రభుత్వమువారి రక్షణ సుంకము (Protective Tariff) సహాయమున సాగుచున్నది. టాటా కంపెనీవారివలె పెద్దమొత్తముల నీపరిశ్రమకు వినియోగింపగలవారు మనదేశమునం దరుదుగ నున్నారు. కేవలము ఇనుముపరిశ్రమయేగాదు ముడియినుముపై నాధారపడియుండును. కాని, పరిశ్రమయొక్కయు పనితనముగల కూలీలపైగూడ చాలభాగము ఆధారపడియుండును. ఇతరదేశములలో నిట్టికార్మికు లుండు స్థలములకే ముడియినుము మున్నగునవి తీసికొనిపోబడి ఉక్కువస్తువు లచటనే తయారు చేయ బడుచున్నవి.

పంచదార విశేషముగ చెరకు దొరకుటమీద నాధారపడి యుండును. సంయుక్తరాష్ట్రములు, బీహారు, పంజాబులలో పంచ దార ఫాక్టరీలకు చుట్టును ౧౦ మైళ్లలో చెరకుతోట లున్నవి. బొంబాయి, మదరాసులలో కర్మాగారములు కొంచెము దూరముగ నున్నవి. ఈపరిశ్రమలో ముఖ్యమైన కావలసిన పెట్టుబడిలో రెండు వంతులు చెరకు ఖరీదును, ఒకవంతు మిగిలిన ఖర్చులును చేరియుం డును. సామర్లకోట, వుయ్యూరు, విశాఖపట్టణము, [illegible] మున్నగుస్థలముల పంచదారఫాక్టరీ లున్నవి. కాని వీనిని దూరదృష్టి తోను, జాగరూకతతోను నిర్వహింపవలసియున్నది. ఇటీవల ప్రభు త్వము గూడను, ధనికులు నీపరిశ్రమకు సహాయము చేయుచున్నారు. పౌరులు కూడ నీవిషయమున తోడ్పడినచో మనదేశమున పంచదార పరిశ్రమ అభివృద్ధిచెందుటకు మంచియవకాశము లున్నవి.

దేశీయపరిశ్రమలలో కొన్ని బొగ్గు, విద్యుచ్ఛక్తి మున్నగు వానిపై నాధారపడియున్నవి. కాగితములపరిశ్రమ దీని కొక మంచి యుదాహరణము. బంగాళ మీపరిశ్రమకు ముఖ్యస్థానము. అచటి టిటాఘర్, కంకినారా, రాణీగంజి యంత్రములు మనదేశములోని కాగితములో ¾ వంతును తయారుచేయుచున్నవి. వీనికిని, లక్నో యంత్రములకును సబాయిగడ్డి కావలసియున్నది. పైనాటి, రాజ మండ్రి యంత్రములు వెదురునుండి పల్పును (Pulp) తయారుచేయు చున్నవి. పూనామిల్లులు పల్పును పైనుండి దిగుమతిచేసి కాగితమును తయారుచేయుచున్నవి. ఈపరిశ్రమను కేంద్రీకరించుటలో వెదురు పెరుగుస్థలములకు దగ్గరగనుండుటయు, విద్యుచ్ఛక్తియున్నచోటికి అను వుగ నుండుటయు, వర్తకస్థానమునకు సామీప్యమును గమనింపవలసి యుండును. ఇటీవల నీపరిశ్రమను పల్పుతయారుచేయుట, దానినుండి కాగితమును నిర్మించుట యని రెండువిభాగములుగ విభజించిరి. కొన్ని మిల్లులు పల్పునే చేయుచున్నవి. మరికొన్ని కాగితములనే తయారు చేయుచున్నవి. ఇందువలనను విదేశములనుండి పల్పును దిగుమతి చేయుట కగు ఖర్చు చాలవరకును తగ్గును. కాగితములపరిశ్రమకు Bleaching Powder, Caustic Soda, సైనాబంకమన్ను మున్నగునవి కూడ కావలసియున్నవి. రాజమండ్రిలోని ఆంధ్రా పేపరుమిల్లువారు వీనిని గమనించియుండలేదు. సరియగు నిర్వాహకదక్షత మును, సమర్థులగుకార్మికులును లేకుండుటగూడ తోడ్పడుటచే నీమిల్లుకై నియమింపబడిన లక్షలకొలది ధనము వ్యర్థమైనది.

సిమెంటుపరిశ్రమ మనదేశమునం దిటీవల బయలుదేరినను త్వరలో అభివృద్ధిచెంది దేశమంతటికిని కావలసిన సిమెంటు ఇచ్చటనే తయారగుచున్నది. ఈపరిశ్రమకు కావలసిన బంకమన్ను, సున్నపురాయి చాలచోట్ల దొరకుచున్నవి గాన నట్టిచోట్లను ౩౫ మైళ్ళలోపున సిమెంటుఫాక్టరీలు బయలుదేరినవి. కాని యీ సందర్భమునందొక విశేషము గమనింపదగియున్నది. బొంబాయి, కలకత్తా మున్నగు నగరములలో సిమెంటు విశేషముగ కావలసియుండును. అయినను వానిలో సిమెంటుఫాక్టరీలు లేవు. ఉన్నవన్నియు, కట్ని, జబల్ పురము, ద్వారక, మదరాసు, హైదరాబాదు, షాబాదు మున్నగు చోట్లనున్నవి. ఇచట తయారైన సిమెంటును కావలసినచోట్లకు

సంఘపుటకై Cement Marking Company బయల్వెడలి మిక్కిలి లాభకరముగ వర్తకము చేయుచున్నది. ఈసిమెంటు పరిశ్రమనుగూడ కొంతవరకు సంస్కరించు టవసరము.

తోలుపరిశ్రమకు చక్కని చెరడును, లాభకరమగు వర్తక స్థానమును ముఖ్యములు. ఈపరిశ్రమ మదరాసు, కాన్పూరు, బొంబాయి మున్నగుచోట్ల కేంద్రీకరింపబడియున్నది. ముఖ్యముగ మదరాసుప్రాంతమున అవరంచెరడు (avaram bark) సమృద్ధిగ దొరకుటచే కొన్నివర్ణములవారీ పరిశ్రమను సాగించుచున్నారు. ఉత్తరదేశమున పాదరక్షలకు విశేషముగ ఖర్చుండుటచేతను, సైనికుల ఉపయోగార్థమును, వాలీ చౌక యగుటవలనను, రాకపోకల సాధనములు విరివిగ నుండుటచేతను ఆగ్రా, కాన్పూరులలోగూడ తోళ్ల పరిశ్రమ వృద్ధిచెందుచున్నది.

అగ్గిపెట్టెల పరిశ్రమ మనదేశమున బొంబాయి, బంగాళము, అస్సాములలో కన్పించుచున్నది. హిందూదేశమున సంవత్సరమునకు ౧౦ మిలియను గ్రోసుల అగ్గిపెట్టెలు కావలసివచ్చును. ప్రభుత్వము వారి రక్షణసుంకములచే నాపరిశ్రమ వృద్ధియగుచున్నది. దీనికి ముఖ్యముగ కావలసినవి పుల్లలుచేయుట కుపయోగించు కఱ్ఱ. కొన్ని ఫాక్టరీలలో పెట్టెలను చేయుటకు Aspen ను ఉపయోగింతురు. మరికొన్నిటిలో మనదేశములోని కఱ్ఱనే వాడుదురు. రద్దుపోయిన కఱ్ఱను యంత్రముల కుపయోగింతురు. బొంబాయిసమీపమున నున్న అంబర్‌నాథ్‌లో Swedish Match Trust వారిచే నొక గొప్ప అగ్గిపెట్టెల కర్మాగారము సాగింపబడుచున్నది. ఈపరిశ్రమ మన దేశమునం దభివృద్ధి నొందుటకు చక్కని యవకాశములు గలవు.

కేంద్రీకరణమునకు ముఖ్యముగ నుండు మరియొక పరిశ్రమ రసాయన వస్తువుల నిర్మాణము. గంధకద్రావి, Hydrochloric acid, Nitric acid, Magnesium Sulphate, Potash, పటిక, Alluminum Sulphate మున్నగునవి ఇట్టివే. ఈవస్తువులు నేతపరిశ్రమలోను, తోళ్లపరిశ్రమయందును, కాగితమున గాజుసామానులు, రబ్బరువస్తువులు, పూతరంగులు మున్నగువానిని తయారుచేయుటకు నుపయోగింపబడును. వీనిని తయారుచేయుటలో రాతిబొగ్గు, విద్యుచ్ఛక్తి, వర్తకస్థానము మనము ముఖ్యముగ గమనింపవలసియున్నది. ఈపరిశ్రమ యభివృద్ధి పొందవలెనన్నచో దేశ మంతటను దీనియుపయోగము వ్యాపింపవలెను. బొంబాయి, కతియావార్ (Kathiawar), కలకత్తాలలోని పరిశ్రమ సరియగు విధమున నభివృద్ధిపొందుటలేదు. ఈపరిశ్రమను కేంద్రీకరించుట కొక గొప్ప యభ్యంతర మేమన, కావలసిన ముడివస్తువు లన్నియు నొక్కచోట దొరకకుండుట. బెంగాల్, బీహారులలో రాతిబొగ్గు విరివిగ దొరకును. కాని యీరాసాయనికపరిశ్రమ నచట కేంద్రీకరించుటకు వీలు లేదు. కారణము ౧౨౦౦ మైళ్ళ దూరముననున్న సేలంనుంచి Magnesise ను, ౬౦౦ మైళ్ళ దూరములోనున్న మధ్యరాష్ట్రములనుండి banxite ను యిచ్చుటకు దీసికొని రావలసియుండుట. ఇట్లుచేయుటలో రాకపోకల ఖర్చులు ఎక్కువగ నగును. అయినను Bengal Chemical works, Alembic Chemical works అను కంపెనీలు సంతృప్తికరముగ సాగుచుజేయుచున్నవి.

పొగాకుపరిశ్రమను కేంద్రీకరించుట సులభసాధ్యమగు పని కాదు. పంజాబులోను, దక్షిణహిందూస్థానమునందలి జిల్లాభాగము లందును పొగాకు పండింపబడుచున్నది. చుట్టలను చుట్టుట దక్షిణ దేశమున చక్కని గృహపరిశ్రమగ నున్నది. బొంబాయి, కలకత్తాలలో బీడీల పరిశ్రమ విరివిగ సాగుచున్నది. ఇంగ్లండు జపానుదేశములకు మనదేశపు పొగాకు ఎక్కువగ ఎగుమతిచేయబడును. Imperial Tobacco Company వారు ఆంధ్రదేశములోని పొగాకువర్తకమును నడిపించుచున్నారు. మిగత ప్రాంతములందు చీరాలలో వారి ప్రధానస్థాన మున్నది. దేశమంతటను వారిమనుష్యులు తిరిగి పొగాకును కేర్చుదురు. సిగరెట్లను తయారుచేయు ఫాక్టరీలు బొంబాయి, గ్వాలియరు మున్నగు కొన్ని స్థలములందే గలవు. అవియైనను సరియగువిధమున పనిచేయుటలేదు. గుంటూరులో సిగరెట్టుఫాక్టరి నొకదానిని స్థాపించుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. పొగాకు విరివిగ పండుదేశ మగుటవలనను, ఈపరిశ్రమయందు సమర్థతగల పనివా రుండుటవలన నాపరిశ్రమ యిచట చక్కగ సాగవచ్చును. ఇట్లే పొగాకు పండించు నితరస్థలములలోగూడ ఫాక్టరీలు బయల్వెడలుట వాంఛనీయమగు విషయము.

రబ్బరుపరిశ్రమ కొన్ని ప్రత్యేకపరిస్థితులపై నాధారపడి యుండును. ఇటీవల తిరువాన్కూరులో నొకఫాక్టరీ బయల్వెడలినది. ఇండియాలో రబ్బరు పండించుభాగములో ౩/౪ వ పైబడినది ఆ రాజ్యముననే యున్నది. పనివాండ్రు చౌకగ దొరకుటయు, విద్యుచ్ఛక్తియు, రాజ్యమున రాకపోకలకు స్థలజలసౌకర్యము లుండుటయు, ఎగుమతిచేయుటకు చక్కని రేవుపట్టణములుండుటయు తిరువాన్కూరు దర్బారువారి యుత్సాహబలము నుండుటవల్లను ఈ రబ్బరుపరిశ్రమ కత్యంతానుకూలప్రదేశము నొనర్చుచున్నది. వివిధరకముల రబ్బరు వస్తువులు తయారుకాగలవు. సర్ విశ్వేశ్వరయ్యగారు ఉద్దేశించినట్లు బొంబాయిలో మోటారుకార్ల ఫాక్టరీ స్థాపింపబడినచో నదియును, తిరువాన్కూరు రబ్బరుపరిశ్రమయును అన్యోన్య సహకారముతో అభివృద్ధి నందవచ్చును.

సబ్బు, సుగంధద్రవ్య పరిశ్రమలలో కలకత్తా, బొంబాయి, కాలికట్, మైసూరులు ముందంజవేసినవి. నూనెపరిశ్రమలో మన మింకను వెనుకపడియుంటిమి. లూలూకంపెనీవారు నూనెయంత్రములను స్థాపించి చక్కగ వ్యవహారము చేయుచున్న యితరపరిశ్ర

మాధికారులలో నగ్రస్థానము తీసికొనియున్నారు. అట్లే వరిపండించు బెంగాల్, మదరాస్, ఆంధ్ర, బర్మా భాగములలో ధాన్యపు మరలను ఇంకను అధికముగ స్థాపించవచ్చును.

పైచర్చనుండి పరిశ్రమల కేంద్రీకరణమునకు ముఖ్యములగు సంకేతములు ఆయా పరిశ్రమల స్వభావమునుబట్టి మారుచుండునని స్పష్టమగుచున్నది. ముడిసామానును బయల్వెడలించుటలో చాలవరకును భౌతికపరిస్థితులు ముఖ్యము లైనను వానిని తయారుచేయుటలో వ్యక్తులకౌశలమును ఇతరకారణములును ముఖ్యము లగుచున్నవి. ముడిసామగ్రి విశేషముగ గల దేశము పారిశ్రామికముగ గొప్పది కాకపోవచ్చును. అట్టిసామగ్రి లేకుండినను వర్తకధోరణిని, నిర్మాణనైపుణ్యము గలిగిన దేశము మిక్కిలి లాభమును పొందవచ్చును. ఇటీవల విపరీతపు మార్పులు బయలువెడలుచున్నవి. కర్మాగారపు యజమానులు, సరుకులను కొను సామాన్యజనము ఒకవిధముగా రాజీనామా చేసికొనినయెడల వారిరువురికిని లాభములు కలుగును. దేశముయొక్క ఆర్థికబలము పెరుగును.

గులాబి మధుకరుఁడు

బుర్ర వెంకట నాంచారయ్య

మధుకరుఁడు

గీతము బాడనా? గళము కిన్నరనైనను కన్నుగొట్టునా
జాతికినెల్ల మిన్నయనఁజాలినవాఁడను దప్పిబుట్టినీ
వాతెర గ్రోలనెమ్మి సఖ! ప్రాణము లన్నియు తావుదప్పి నా
వ్రాతయదేమొకో తలను వాల్చి నిరుత్తరవైతి వంగనా?

బాలవు మంచిచెడ్డ లిసుమంత యెఱుఁగవు గోల వీ విసీ!
జాలి జనింపదో కొ్కక నుసన్నలమన్ననఁ జేయరాదొకో?
శీలము జాతి సత్కులము చెల్వు ధనంబును లేత ప్రాయమున్
చాలవె భామినీమణుల నఖ్యముఁగూర్పఁ బుద్ధుదీర్పఁగాన్.

గులాబి

పూవుల "ర   చు నను ముచ్చటదీరగ జాతికామినుల్
తావికి మెచ్చి యాదలల దట్టుచు భర్తలచేతికీయగాన్
జీవము లన్నియున్ కలఁతఁజెంది సగంబయి చిన్నబోయి నే
నీవిధి వన్యభూములకు నెక్కినఁ జిక్కదు శాంత మిస్సిరో?

ఎవ్వరుజూడ నాసొగసు నెవ్వరు మెచ్చగనౌను ప్రాయమున్
ఎవ్వరు చెట్ట బట్టనగు నిట్టివినిర్మలజీవి నింక నే

నెవ్విధి గాంతు నంచు మదినెంచి కృశించి తపించి యీవనం
బివ్విధిఁ జేరినన్ శరణ మింతయు చిక్కదు కర్మ మేమొకో?

మధు:

నాయనువారు లేక విజనంబగు కానగుండమున్
బోయలచేతఁ జిక్కి మతిపోయి కృశించిన చిల్కపిల్లలా
సోయగమంతయుఁ జెడఁగ శుష్కశరీరుఁడనైతి నెచ్చెలీ
పోయెను ప్రాణముల్ విసుఁగుబుట్టె సుఖల్ చవిఁ జూడనీయుమా!

నానాసూనవితానసౌరభము లాస్వాదింపగా దక్షుఁడన్
చానా యెండుల కీతటస్థ మిక నాశాభంగమున్ జేతువా?
ప్రాణం బింతట కంఠదేశగతమై బాధించె మారార్తి నన్
దీనున్ దీనులపాలి కల్పతరువై తృప్తి న్విలోకింపుమా!

చెదరిన నీదుముంగురుల చెల్వగపుంగడు ముద్దుగూర్చెడిన్
ముదితరో మోము వాల్చి కనుమోడ్పుట కేమిగతంబొ చెప్పుమా!
హృదయము తొట్రిలెన్ గద మృగేక్షణ నీదుపసిండిఛాయకున్
కదలెను దేహమంతటను గ్రమ్మెను ఘర్మకణాంబువాహినుల్.

తొలకరిమబ్బువాన లివి దుఃఖతరంగము లైన వెంటనే
కలవరపెట్టి నెమ్మదిని గాంచెడి వెన్నడొ ప్రాణిపోకడల్
తెలియవుగాని యీతపన తీవ్రతతగ్గను సఖ్యమబ్బగాన్
పలుకవదేమి రమ్ము చెలి పాలను ముంచెదొ నీటముంచెదో?

కోయిలదండగీల జిరుకూతకు తుమ్మెదదండుమోతకున్
ఆమెలమావినున్జిగురుటాకుకటారికి సారెసారెకున్
పోయెను జీవముల్ ఉబుసుపోవక విల్లది యెక్కుపెట్టి క
న్మాయగ నేల గొట్టెదవు పోకిరిపూవిలుకాడ టక్కరీ!

బహామనీ బరీద్ షాహి రాజ్యము

౨

బీదరు (విదర్భ) శిథిలములు

కాలప్రవాహము మహాబలసంపన్నము. దానిలో బడినవారును, బడి నిలువగలిగినవారును, నిలువగలవారును లేరు. ఈ ప్రవాహములో బడి కొట్టుకొనిపోవు ప్రతిజీవియు, ప్రవాహవేగమున కొట్టుకొనిపోబడుచు, దొర్లింతలు పెట్టుచు, మునుగుచు, తేలుచు, తేలినపుడు ఆశాపూరితులగుచును మునిగినపుడు హతాశులగుచును పోవుచుందురు. వారిని గట్టుచేర్చిన, నా ప్రవాహమే చేర్చవలెను. ముంచిన నదియే ముంచవలెను. కాలప్రవాహమున ప్రత్యేకప్రాణు లెట్లు చులకనగా కొట్టుకొనిపోవుదురో అట్లే ప్రాణిసమూహములును, గొప్ప గొప్పరాజ్యములును గూడ పోవకతప్పదు. నిరంకుశప్రభుత్వములనియు, ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యములనియు అనిపించుకొనునవిగూడ కాలప్రవాహమున నెటకో, ఎటులో కొట్టుకొనిపోయిన వయ్యెను. అట్లే ఇకముందును పోవున దగును.

చిత్రము ౧

బీదరుకోట రాతియందు మలచబడిన కందకములు.

ఇట్లు కాలప్రవాహమునబడి యాహుతియయిన రాజ్యములలో బహమనీరాజ్య మొకటి. బహమనీరాజ్యమునకు తొలుత కుల్బర్గానగరను రాజధాని యయియుండి, పిదప బీదరునగరము రాజధాని యయ్యెను. బీదరునగరము సమశీతోష్ణము కలిగి యనేక రాజమందిరములును, సరోవరములును, ఉద్యానవనములును కలయు సుందర నగరముగా విలసిల్లియుండెను. పూర్వము నలసార్వభౌముడు వరించిన దమయంతిని గన్న భీమరాజు పాలించినదియు, కృష్ణుడు రాక్షస వివాహమున గొనిపోయిన రుక్మిణిని గన్న భీష్మకుడు పాలించినదియు నను విదర్భ ఈ బీదరు స్థానముననే యుండినదట. అట్టి రాజుల పాలనలో నుండి పిమ్మట మహమ్మదీయ రాజుల పాలనకు లోనై యనుభవించిన వైభవము ఇంగువకట్టినగుడ్డకుగల వాసనవంటిదైనను, మహమ్మదీయుల పాలనలో గూడ పేరెన్నదగినస్థితియందే యుండినది.

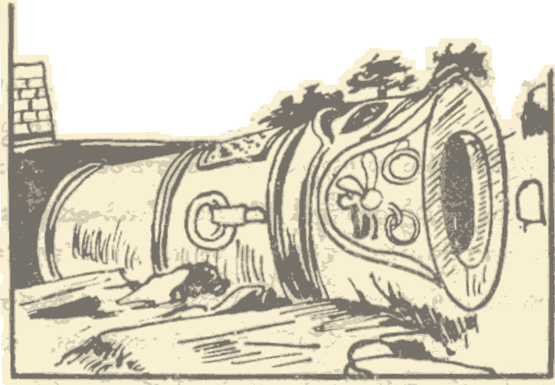
ఢిల్లీయందు మహమ్మదీయులు పాలింప మొదలిడి, ఒకవంశము వెనుక నొకటిగా నశించుచురాగా నుదకు పదుమూడవశతాబ్దమంతయు ఖిల్జీవంశీయులు పాలకులైరి. ఈ వంశరాజులలో రెండవవాడగు అల్లాయుద్దీన్ ఖిల్జీ యనువాడే తొలిసారి దక్షిణహిందూదేశమును జయింప సమకట్టినవాడు. ఇతడు జయించిన దక్షిణదేశభాగమున అందందు తన ప్రతినిధులను నియమించిపోయెను. అల్లాయుద్దీనుతర్వాత ఢిల్లీలో అహమ్మద్ బిన్ తుఘ్లక్ చక్రవర్తి యయ్యెను. ఇతడు క్రూరుడుమాత్రమే కాక అవ్యవస్థితుడుగూడ నైయుండినందున ప్రజలును, సామంతులును కష్టములపాలయిరి. సామంతులు వీలైనపుడు తిరుగుబాటొనర్ప మొదలిడిరి.

చిత్రము ౨ బీదరుకోట ద్వారము.

క్రీ. శ. ౧౩౪౫న బీదరురాజ్యమున ప్రతినిధిగా నుండిన నస్రత్ ఖాను తాను చక్రవర్తి కివ్వవలసిన కోటిరూప్యముల నివ్వజాలక పోవుటవలన చక్రవర్తిపై తిరుగబడెను. చక్రవర్తి యతని నణచుటకై కుత్లుగ్ ఖాను నంపెను. అతడు నస్రత్ ఖాను నోడించి తరిమివేసెను. తర్వాత చక్రవర్తి కుల్బర్గరాజ్యముల పన్నులను వసూలుచేయుటకై అమీరాలీ యనువాని నంప నతడు కుల్బర్గయందు ప్రతిఘటింపదగినవా రెవ్వరును లేమి జూచుకొని, తానే యారాజ్యమును గొననిచ్ఛగొని కుల్బర్గ, బీదరుల నాక్రమించి చక్రవర్తిపై దిరుగబడెను. అతని నణచుటకుగూడ మరల కుత్లుగ్ ఖాను నంపగా కుత్లుగ్ ఖాను అమీరాలీని నోడించి చెరగొని చక్రవర్తివద్దకు పంపెను. ఈ తీరున నప్పుడప్పుడు సామంతులు తిరుగబడుచునేయుండిరి.

౧౩౪౭న నిల్లే జాఫర్‌ఖా ననువాతడు ౫౦,౦౦౦అశ్వికదళమున్తో బీదరునకై వేగి ఓరుగల్లురాజుసహాయమున, నచ్చట నుండిన చక్రవర్తి యల్లుడగు ఇమాదుల్ముల్కును చంపి బీదరును కైకొనెను. తర్వాత జాఫరుఖానే దక్షిణమహమ్మదీయరాజ్యమున కధిపతి

చిత్రము ౩ బీదరుకోటలోని ఫిరంగి.

యయ్యెను. ఇతనిగురించిన కథయొకటి కలదు. ఇతడు ఢిల్లీలో రాజాశ్రయుడగు నొక బ్రాహ్మణుని సేవకుడై యుండినట్లును, చాల నమ్మకమయిన బంటుకాబట్టి బ్రాహ్మణు డితనిని కరుణతో జూచుచు నొకనా డితనికి రాజయోగమున్నదని చెప్పినట్లును, బ్రాహ్మణునిమూలమునే చక్రవర్తికొలువున బ్రవేశింపగలిగినట్లును వాడుకగలదు. చక్రవర్తికొలువునుండి యతనిమెప్పును పొంది, కాలక్రమమున గొప్పపదవికి వచ్చి దండనాయకు డయ్యెను. దక్షిణదేశమునకు చక్రవర్తి పనిగా పోయి యచ్చట స్వతంత్రరాజ్యమును స్థాపించుకొనెను. తన యాభ్యున్నత్యమునకు బ్రాహ్మణుడు కారణమైనందున తన కృతజ్ఞతాసూచకముగ తన బిరుదనామమునకు బ్రాహ్మణుని పేరునుగూడ చేర్చుకొనెను. ఇతని రాజనామము 'సుల్తాన్ అల్లాయుద్దీన్ హుస్సేన్ గంగూ బహమనీ. ఇతనిరాజ్యము బహమనీరాజ్యమని విఖ్యాతమయ్యెను. రాజధాని కుల్బర్గ (గుల్బర్గ) అల్లాయుద్దీన్ బహమనీ తన రాజ్యమును నాలుగుభాగములు చేసి రాజప్రతినిధులను నియమించెను. అందొకడు బీదరు నందుండెను. అతని బిరుదనామము ఆజామిహుమాయూన్. అల్లాయుద్దీన్ రాజ్యాధిపత్యము వహించినతర్వాతనే ఢిల్లీ చక్రవర్తి గతించినందున ఇతనికి కొంత నిర్భయత గలిగెను. కాని దేశమునం దల్లెడలను అశాంతి ప్రబలి పరస్పరద్వేషము ఎక్కువగానుండినందున మాతనముగా స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుకొనిన యల్లాయుద్దీన్ దేశమున శాంతిని నెలకొల్పుటకును, ప్రజలను తన కనుకూలురుగ నొనరించుకొనుటకును చాల పాటుపడెను. ఆకాలమున రాజ్యమున చిన్నచిన్న భాగములకు పాళెగాండ్రను నధికారు లుండిరి. అట్టి పాళెగాండ్రను వారి యధికారములందే యుంచి వారిని తన కనుకూలురగునట్లు చేసెను. ఈపాళెగాండ్రకుపైన మహమ్మదీయ జాగీర్దారు లుండిరి. జాగీర్దారులకుపైన రాజప్రతినిధు (Governors) లుండిరి. తన రాజ్యమును చక్కదిద్దుకొన్న తక్కువ దక్షిణహిందూ దేశమునగల హిందూరాజ్యాక్రమణకు ప్రయత్నింపకపోయెను. కాని యది కొనసాగుటకుముందే కాలధర్మమునందెను. ఇతనితర్వాత మహమ్మదు షా రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఇతడుగూడ హిందూరాజ్యాక్రమణకు అనేక దండయాత్రలు వెడలెను. హిందువులపట్లను, ధులపట్లను మిక్కిలి క్రూరుడై వర్తించెను. అందువలన హిందూమహమ్మదీయులకు పరస్పరద్వేషములు వృద్ధియగుటయేగాక ఒకరినొకరు మిక్కిలి క్రూరముగ బాధించుట యాకాలమునందాచార మయ్యెను.

మహమ్మదుషా కాలమున నతనియుద్యోగస్థులలో నొకనుమ్రాన్ ముఖాను సుల్తాను గతించెనను నొకవదంతిపై నాధారపడి మహారాష్ట్రసామంతులచే ప్రేరితుడై తిరుగుబాటు చేసెను మహారాష్ట్రరాజులచుట్టమగు జయదేవు డితనికి ముఖ్యసహాయుడై యుండెను. ఇతరహిందూరాజులును సైన్యసహాయ మంపియుండిరి. ఇట్లు యుద్ధసన్నద్ధుడై తిరుగబడిన బహ్రాముఖానునందు సుల్తానుకు గౌరవముండినందున తన దురుద్యమమును మానుకొనుమని యాసలు చూపుచు వార్త నంపెను. కాని మహారాష్ట్రు లండయుండినందున బహ్రాము వెనుదీయడయ్యెను. సుల్తాను సైన్యమును అనభవశాలియును, వీరుడును అగు మన్నూదాలీఖాను మహమ్మదు వాడు నడపెను. ఇరుసైన్యములకును యుద్ధము జరుగ... మున, ఎచ్చటనో యుండిన సుల్తానుగూడ గొప్పసైన్యముతో మనకు వచ్చియున్నాడని విని బహ్రాముసహాయార్థము వచ్చినవారు వెనుదిరిగిపోయిరి. ఇట్లు ఈతిరుగుబాటు విఫలమయ్యెను.

మహమ్మదుషా ౧౩౫౮-౧౩౭౩ వఱకు రాజ్యమేలెను. తర్వాతి సుల్తానులు అరువురును కడుస్వల్పకాలమే పరిపాలింపగలిగిరి. ఎనిమిదవవాడగు సుల్తాను ఫిరోజ్ ౧౩౯౭-౧౪౨౨ వఱకు రాజ్యమేలెను. ఇతడు మహమ్మదుషాయొక్క కనిష్ఠ భ్రాతకుమారుడు. ఇతడుగూడ

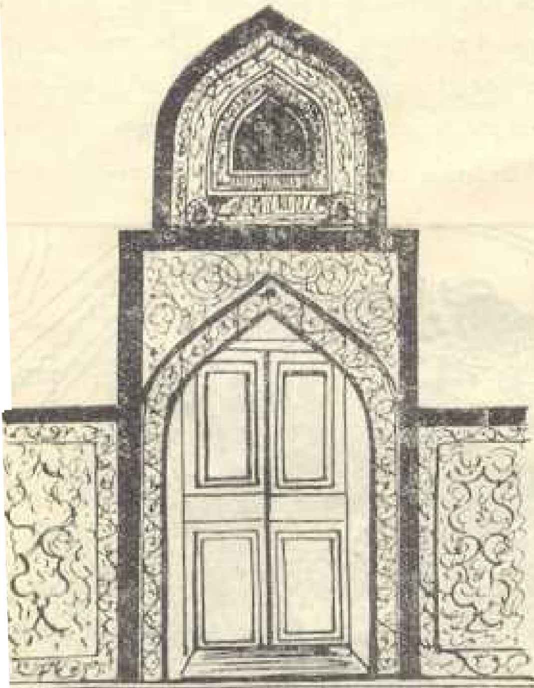

చిత్రము ౪

ఫిరంగులలో వేయబడినమందు కొలతిపాత్రలు.

హిందూమత ద్వేషి. ఇరుగుపొరుగు హిందూరాజులతో పోరాడుటతో నితనికాలమంతయు వ్యయమాయెను. ప్రతి సంవత్సరము నేదోయొక దండయాత్ర వెలువడువాడు. విజయనగరరాజుతో పోరాడి వారినుండి కప్పమును గొనగలిగినాడు. ఇత డతి స్త్రీలోలుడు. పలుదేశముల స్త్రీల నెందఱినో తప్పించి యుంచుకొనియుండువాడట. ఆయాదేశస్త్రీలతో నాయాభాష మాట్లాడగలవాడట. శిల్పమునందు ప్రీతి. గుల్బర్గయం

...ందూదేశమునం
...త్రలో కడపటి
...నగొట్టబడి భగ్న
...యుపై నిజరాజధానికి మరలిపోయి యప్పటినుండి దండయా
...త్రాలించి మతవిషయములందు శ్రద్ధవహించుచు కాలము గడపుచు,
...ఘోరము ఇద్దరు తురుష్క బానిసలపై నిడెను. ఈ బానిసల
...సమునందు తోడగొని సుల్తానుతమ్ముడు ఖిలాఫ్ హాసన్ బస్రీ
...నొక విదేశీయ వర్తకుని సహాయమున సుల్తాను రాజ్యభ్రష్టుని
...ని, పుత్రసహితముగ చంపించి తాను రాజయ్యెను. ఇతడు
...౧౪౩౫వరకు పాలించెను. ఇతడు ఫిరోజుకన్నను ప్రౌఢుడు.
...మునకు వచ్చినదిమొదలు విజయనగర రాజ్యముపై దాడివెడలుచు
...చంపుచువచ్చెను. హిందువులను చంపుటయు, వారి దేవా
...లను పడగొట్టుటయు ఇతనికిమిక్కిలి ప్రీతికరమైనవి. ౨౦,౦౦౦
హిందువులను చంపగనే గొప్పయుత్సవమును జరుపువాడట.
...మ్మదీయమతమునందలి తనగౌరవము నిదర్శనముగ జూపినవా డను
'వాలి' (తపస్వి) యను బిరుదునామమును చేర్చుకొని 'అహ
...మ్మద్ షా వాలీ' యన బరగెను. ఇతడు బహమనీరాజులలో పదియవ
...ఒకనాడు ఇతడు బీదరుప్రాంతమున సంచరించుచుండగా నొక
...యొకనక్కను తరుముచు పోయెను. ఆనక్క కొంతదూరము
...కుక్కపై తిరుగబడి దానిని తరిమివేసెను. దీని జూచిన

చిత్రము ౫

...మహలుమంటపము మణిరత్నములుపొదిగిన చిత్రపుపనులతో నిండినది

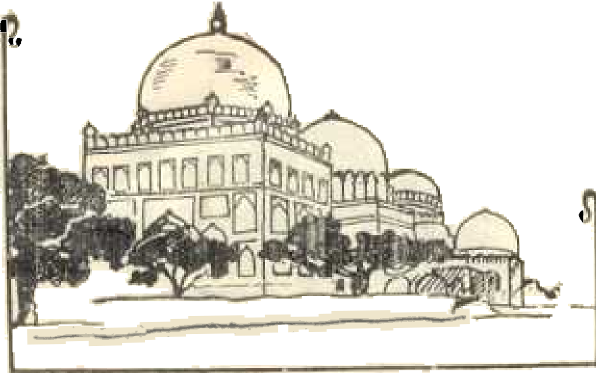
సుల్తాను ఈ ధైర్యసాహసములు అస్థలమహిమలని తా నచ్చట నొక నగరమును నిర్మింప సమకట్టెను. ఇట్టిగాథ విజయనగరనిర్మాణమును సంబంధించియూడ గలదు. అంత సుల్తాను బీదరుకోటను కట్టి దానికి

చిత్రము ౬ సోలాఖంబ్ మసీదు.

అహమ్మదాబాదుబీదరు అను నామకరణముచేసి తన రాజధానిని గుల్బర్గ నుండి బీదరునకు మార్చుకొనెను. బీదరునుగూర్చి మెడోస్ టేలర్ దొర 'దక్షిణహిందూదేశమున గొప్పనగరమును నిర్మించుటకు తగినట్టి ప్రదేశము బీదరుకన్న వేరులేదని వ్రాసియున్నాడు. ఇది చాల ఎత్తై యున ప్రదేశము. రాజ్యమున మధ్యభాగమున నున్నది. రాజధానిగా చేసికొనిన యనతికాలమునకే బీదరు ప్రపంచమునందలి సుందరనగరములలో నొకటి యనిపించుకొనగలిగినంత వృద్ధిచెందెను. ఇప్పటి దంతపుమసీదులోని రత్నఖచితములగు పనులను, అనేకవర్ణముల పొదుగబడిన చిత్రములను జూచి విదేశీయులు హిందూదేశపుసంపదలనుగూర్చి వేనోళ్ల గొనియాడుచుండిరి. ౧౪౩౨లో బీదరుకోట పూర్తియయ్యెను. అప్పుడు సుల్తాను గొప్ప యుత్సవములను చేసెను. ౧౪౩౫లో వాలీ చనిపోయి, యతనికుమారుడు అల్లాయుద్దీన్ షా II రాజ్యమునకు వచ్చెను. (౧౪౩౫-౧౪౫౭). ఇతనికాలమున బీదరున నింకననేక అంతఃపురములును, ఉద్యానవనములును కట్టించెను. ఇతడు ధర్మశాలలను కట్టించి వాటి పోషణనిమిత్తము భూములిచ్చెను. మాటిమాటికి విజయనగరరాజులతో పోరాడి తన కనుకూలమగు సంధిబంధనల నేర్పాటుచేసికొనెను. అప్పటినుండి వ్యసనములకు లోనై రాజ్యపాలనయందు ఉదాసీనుడయ్యెను. ఆకాలమున రాజ్యమునందు మహమ్మదీయులలోనే రెండుతెగలవారు సున్నీలు, షియాలనువారు పరస్పర మాత్సర్యవంతులయి పోరాడుచుండిరి. ఒకమారు షియాతెగవారియధినక్రింద నంపిన సైన్యము కొంకణదేశముపై దండెత్తి హిందువులచే నోడగొట్టబడి పూనాకు ఉత్తరమున నున్న చాకాను కోటలో దాగవలసివచ్చెను. ఇది తమ పగతీర్చుకొనుటకు తగిన యదనని సున్నీలు త్రాగి యున్మత్తుడై యున్న సుల్తానుతో, షియాలు రాజద్రోహము చేయుటకై కోటలో దాగియున్నారని యపోహలు కల్పించి నమ్మించి

వానిచే షియా నాయకునిని, వానియనుచరులగు షియాలను, మొగలులను చంపించిరి. తనతండ్రికి రాజ్యాధిపత్యము వచ్చుటకు తోడ్పడి తనకు మంత్రిగా నుండిన ఖలాఫ్ ఖానుడును వారితో జంపబడెను. తర్వాత నిడంలయు సున్నీలకుట్రయని రోషించి కుట్రలో జేరిన వారిని సుల్తాను దండించెను.

చిత్రము ౩ బహమనీరాజుల గోరీలు.

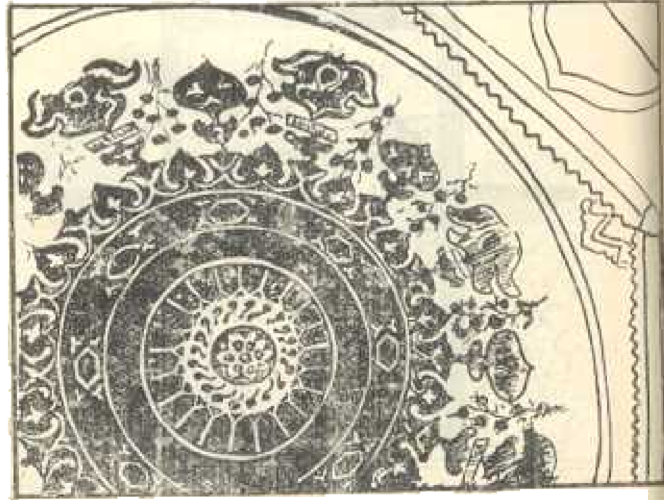
అతనితర్వాత అతనిజ్యేష్ఠపుత్రుడు హుమాయూన్ ౧౪౫౮—౧౪౬౧ వరకు పాలించెను—ఇతడును మిక్కిలి క్రూరుడు. ఇతనికి లేక, ఇతని తమ్మునికి రాజ్య మిప్పించుట కనేక ప్రయత్నములు జరిగియు కొన సాగవయ్యెను. రాజయినతర్వాత నతని క్రూరత్వమునకు మేరలేదు. ఇతరులకు బాధ కలుగజేయుటయన్న నతనికి పండుగ. బాలురును వృద్ధులును, స్త్రీలును పురుషులును వానియెదుట బడిన ప్రాణములతో పోవుట దుర్లభము. సుల్తాను పిలువనంపినాడన్న ప్రాణములపాయు తరుణము వచ్చినట్లే. ఇంట సెలవుపుచ్చుకొని పోవువారు. ఇతని క్రూరత్వమునకు తగిన "జలీము" అను బిరుదుతో వ్యవహరింపబడువాడు. ఇత డెంతదుష్టుడో ఇతనిమంత్రి ఖ్వాజా మహమ్మదుగవాన్ అంత కార్యనిపుణుడు. మంత్రిగూడ క్రూరుడేగాని కార్యనిర్వాహకుడును, ఇంగితజ్ఞానము కలవాడుమగాన జనకంటకుడు కాదయ్యె. జలీముమరణమునకు లోకమంతయు సంతసించెను.

ఇతనితర్వాత మహమ్మదు III రాజ్యమునకు వచ్చెను (౧౪౬౩—౧౪౮౨). ఇతనికిగూడ మహమ్మదుగవాన్ మంత్రియైయుండెను. గవాన్ మంత్రిత్వమునందుమాత్రమేగాక యుద్ధమునందును నిపుణుడు. ఈమంత్రియే కొల్హాపుకోటను ౧౪౬౩ లో జయించెను. పూర్వపుసుల్తానులకాలమున విజయనగరరాజులకు గోల్పోబడిన గోవా నగరమును మరల గైకొనెను. ఇతని మంత్రిత్వకాలమున బహమనీ రాజ్యము మిగుల విస్తృతమయ్యెను. మతవిషయములలోమాత్రము రాజా తనకే హిందూమతద్వేషియై క్రూరుడుగ వర్తించెను.

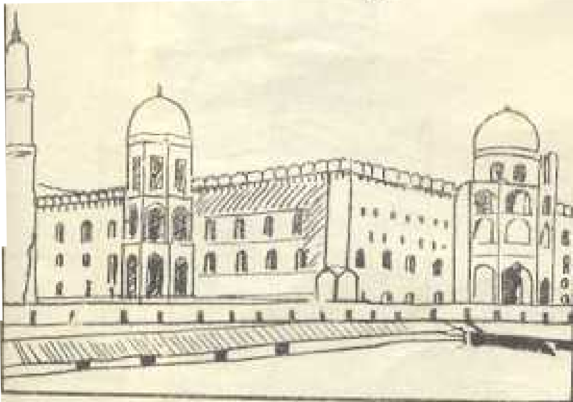
ఒకమారు సుల్తాను బెజవాడవద్ద నుండుకొండపల్లెవద్ద మకాము చేసియుండగా కాంచీపురదేవాలయముయొక్క వైభవమునుగురించియు, అందలి నగలైశ్వర్యయములను గురించియు విని వాటిని కొల్లగొను చింతతో శీఘ్రప్రయాణములజేసి కాంచీపురము జేరి దేవాలయము నందలి యపారధన, కనకవస్తువులను కొల్లగొనిపోయెను. సుల్తాను సురాపానాదివ్యసనములకు లోనయ్యెను. మంత్రి సున్నీ పారసీకుడైనందున విమతస్థుడనియు, విదేశీయుడనియు ఈర్ష్యవహించియుండిన షియాలు గవాన్ వ్రాసినట్లు లావుకు వెలిబుచ్చు లేఖను కల్పించి, సుల్తాను యుండిన సమయమున నా లేఖ నాతనిచేత నిడిరి. సుల్తాను కోపోద్దీపితుడై వెనుకముందాలోచింపక గవానును చంపించెను.

ఇట్లు వరుసగా నలుగురు సుల్తానులకాలమున రాజ్యమును వృద్ధికి దెచ్చినమంత్రి ౭౮-వ వయసున సుల్తాను ఒసలు తెలిసినతర్వాత దుఃఖించెను. గవాన్ నుండివచ్చు ఆదాయమున నొక కళాశాలను గట్టించెను. తానెప్పుడును కళాశాలయందే

సుల్తాను ౧౪౮౨యందు చనిపోగా మహమ్మదు వత్సరములబాలుడు రాజయ్యెను. (౧౪౮౨—౧౫౧౮) నతనికై మంత్రిఖాసిమ్ బరీదు అనుకుమక్కుడు సర్వాధి గలవాడై రాజ్యము నేలుచుండెను. సుల్తాను పెద్దవాడైన స్త్రీలోలుడై, రాజ్యమునందు శ్రద్ధవహించకుండుట చూచి లొకరి తర్వాత నొకరుగా తిరుగబడజొచ్చిరి. రాజ్యము మయ్యెను. తుదకు అంతటి గొప్పరాజ్యమంతయు నశించి పమున నున్న దేశము మాత్రము బహమనీరాజులకు నిలచెను. భాగమంతయు వేర్వేరు రాజ్యములుగా నేర్పడెను. బరీదు చనిపోగా నతని తనయుడు అమీర్ బరీదు మహమ్మదుపరిపాలన కాలమంతయు, రాజ్యమున కుట్రలు, లతో గూడియుండెను. ఆతని మరణానంతరము నలుగురు

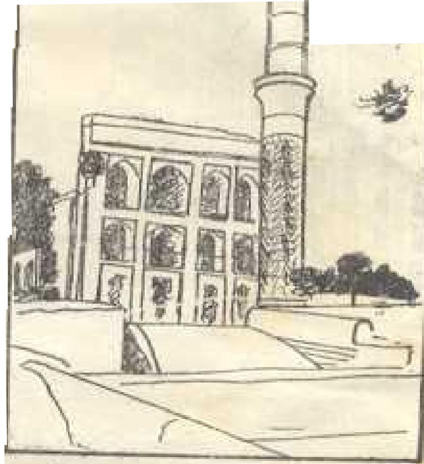

చిత్రము ౫
అహమ్మదుషావాలీ గోరీలోని తప్పునంబరి చిత్రపుపని,

చిత్రము ౯ మంత్రిగవాన్ చే కట్టించబడిన 'మద్రాసా' కళాశాలవాయవ్యమునుండి కనబడునది.

...పోయినకాలమున అమీర్‌బరీదు వాని నాశ్రయించియుండెను. ...యుద్ధము ముగిసినవెనుక కల్యాణి, కాంధహారములను బీజపూరు ...మున కిచ్చు నేర్పాటున, బీదరును మరల అమీర్‌బరీదున

చిత్రము ౧౦ 'మద్రాసా' శిఖరము.

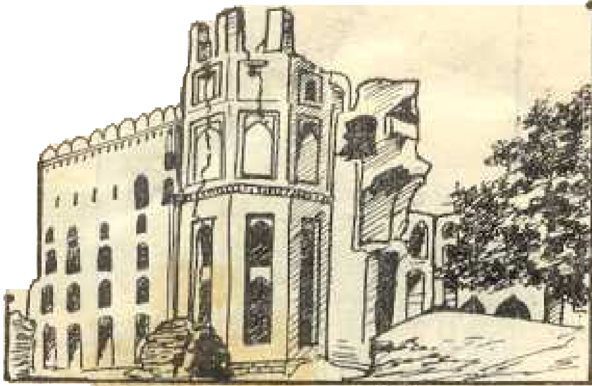
...ద్రుసగర మల్లాను బీదరుపై దండెత్తిరాగా బీదరుసుల్తాను ...్తాను సహాయమును పొంది యుద్ధము చేయుచుండ, ...నకుమారుడు తిరుగబడినందున దాని నణచుటకై యుద్ధ... వెడలిపోవలసినవా డయ్యెను. అలీబరీదు ౧౫౪౨లో మర... ...మారుడు ఇబ్రాహీమ్‌బరీదు రాజ్యమునకు వచ్చెను.

ఏడేండ్లు రాజ్యము చేసి ౧౫౬౯ లో అతడు చనిపోయెను. పిమ్మట కాసీమ్‌బరీదు II రాజ్యమునకు వచ్చెను. ౧౫౭౨లో అతని కుమారుడు పసిబాలుడు రాజ్యమునకు రాగా వానిచుట్టము అమీర్ బరీదు వానివద్ద రాజ్యము తా నపహరించెను. ౧౬౦౯లో వానిని తరిమి మీర్జా అలీబరీదు రాజ్యమును గొని ౧౬౧౯వరకు రాజ్యమేలెను. అలీబరీదుII రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఇతడు బరీదువంశమున కడపటివాడు.

వంశపారంపర్యముగా బీజపూరురాజులతో విరోధమును పాటించుచుండుటవలన నితడును బీజపూరురాజులపై సైన్యమును నడుపవలసివచ్చె. అందువలన బీజపూరుసుల్తాను ఇబ్రాహీమ్ ఆదిల్‌షా బీదరుపై దండెత్తివచ్చి ఇతనిని పుత్రసహితముగ చెరగొని బీదరును తన రాజ్యమున గలుపుకొనిపోయెను. ఇంతటితో బీదరునకుగల ప్రత్యేక రాజధానిత్వమును, బరీదువంశమును నశించెను.

ఇట్లు సుమారు రెండుశతాబ్దములకాల మొకరాజ్యముయొక్క ముఖ్యస్థానముగా వెలసిన బీదరునం దనేక శిల్పశిలలు నేనాటికి

జీర్ణావశిష్టములై మిగిలియున్నవి. ఇవి ఆ కాలమున సర్వ లోకమాన్యములై యుండినవి. ఇందు కోట మొదటిది. ౧౪౨౮ న ప్రారంభింపబడి పూర్తియగుటకు ఆరుసంవత్సరములు పట్టెను. దానిచుట్టును మూడు కందకములు కలవు. ఇవి రాతిలో మలచబడినవి. (చిత్రములు ౧&౨)

చిత్రము ౧౧ ఆగ్నేయమునుండి కనబడురీతి.

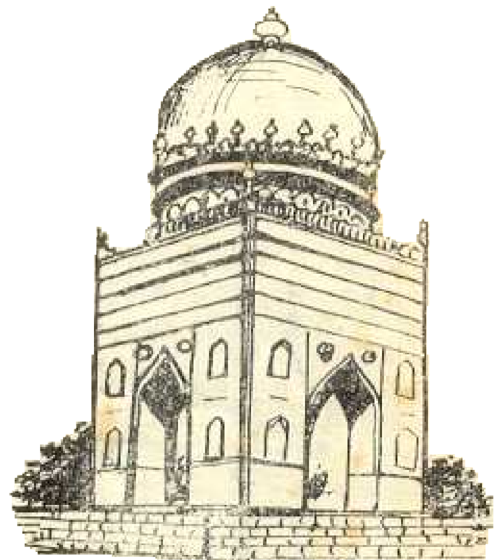
కోటద్వారములు, లగ్గలు మొదలుగునవి బలిష్ఠములయి బుద్ధి కుశలతతో కట్టబడియున్నవి. బీదరుకోట ఎనిమిదిమారులు శత్రుసైన్యములచే ముట్టడింపబడియు, వారిదాడుల కన్నిటికిని నిలిచి చెక్కుచెదరకుండునట్టి బలిష్ఠమయినది. బురుజులపై ఫిరంగు లుండెడివి. ఇందు ౩ చిత్రము నందలిఫిరంగియు, ఇంకను కొన్నియు ముఖ్యమయినవి. దాని యొక్క కరాళిము ౧౧ అడుగుల, వ్యాసము ౧'-౮" లోతును, వెలుపట ౧౧అడుగుల చుట్టుకొలతయు గలిగి చాలపొడవై యున్నది. ఈఫిరంగులపై వాటిలో వేయవలసిన మందుపరిమాణములు గూడ చెక్కబడి యున్నవి. మందును కొలుచు పాత్రలు గూడ కోటయందు దొరకినవి. (చిత్రము ౮).

అనేకద్వారములనుదాటి, కోటలోనికి పోయిన మొదట కనబడు గొప్పమందిరము రంగినిమహాల్ (Painted Mahal) ఇందలిముఖభాగమున్ను, గోడలున్ను నానావిధ వర్ణముల పలకరాళ్లతో నలంకరించబడి యున్నవి. (చిత్రము.౫)

ఇది ఎత్తగు అరుగుపైన కట్టబడియున్నది. దీనిలోని కిటికీలు చాల మెట్లెక్కి పోవలెను. లోపల మూడు పెద్ద హాలులున్నవి. వాటి గోడలపై ముందుండిన చిత్రపు పను లిప్పుడేవియు కానరావు. నేలను పఱచియుండు పలకరాళ్లపై గల చిత్రరూపములు మాసియున్నవి. ఈ కట్టడము నానుకొని రాజగృహము లుండినవి. ఇం దొకహాలునందు అందముగా చెక్కబడిన కొయ్య స్తంభములు కలవు. ఒకమంటపము క్రిందిభాగమున చతురస్రముగనుండి పైనుండు గవాక్షములు గోడలలో లోతుగా నమర్చబడి యుండుటవలన సొరిగిన పక్షములు గలిగినట్లు తోపజేయుచున్నవి. స్తంభములపై గల బంగారునీరుపోతపని ప్రస్తుతము మాసియున్నది. గోడలపై ముత్యములు తాపబడియున్నవి. మంటప మధ్యభాగమున నలువరాతి కొలను పన్నీట నింపబడి యుండెను. ఈ మంటపము అలీబరీదుచే గట్టబడినది.

రంగినీ మహాలునకు సమీపమున గగన్‌మహాల్, తర్కష్‌మహాల్, చీనీమహాల్, నాగీనామహాలు లున్ను, సుల్తాను స్నానగృహమున్ను ఉండినవి. ఇవన్నియు మహమ్మదుషా బహమనీచే కట్టించబడినవి. వీటిలో అనేక అంతస్తు లుండెను. తర్కష్ మహాలునకు సమీపమున సోలాఖంబ్ అను మసీదు కలదు. (చిత్రము ౬.)

దీని స్తంభములు లావై ౪½ అడుగుల వ్యాసము గలిగియున్న మసీదు వైశాల్యము ౨౯౭' + ౭౭' మధ్య నుండు గుమ్మటము (Dome) తక్కినవాటికన్న పెద్దదిగను ఎత్తయినదిగను ఉన్నది. ప్రస్తుతము ఇది చాల శిథిలమై యున్నది. ఔరంగజేబు బీదరును జయించినప్పు డింతటి తనతండ్రియు, ఢిల్లీ చక్రవర్తియు నగు షాజహాను పేర ఖుద్బా ప్రార్థన చదివెను. ఇచ్చటనుండి కొంతదూరమున జనానా అంతఃపురములును దీనిచెంతనే ముందు సభామంటపమును కలవు. సభామంటపము ఇక్కడ శిథిలమైయున్నది. పెద్దగుమ్మటములను కట్టుటలో నిరాధారముగ నుండు విశాలమగు పైకప్పు భారమును మోయగలుగుటకు చిక్కైన కమానులు చుట్టును పెట్టి కట్టుట బహమనీరాజుల శిల్పచాతుర్యమునకు తన్నె దెచ్చు విషయము. ఈ పద్ధతినే కట్టబడిన బీజాపురమునందలి ఆదిల్ షాగోరీ ప్రపంచమునందలి చిత్రములలో నొకటిగా నెన్నబడుచున్నది.

చిత్రము ౧౨ అలీబరీదుగోరీ.

బహమనీరాజుల గోరీలు బీదరునకు రెండుమైళ్లదూరమున నుండు అష్టూర్ అను గ్రామమున నున్నవి. ఇవి ౧౨ కలవు. అన్నియు నొకే తీరున గట్టబడియున్నవి (చిత్రము ౭.).

అహమ్మదుషావారి గోరీలోకప్పునందలి చిత్రము మిక్కిలి అందమైనది (చిత్రము ౮).

౧౩ చిత్రము పూవులుంచు చెంబు.

బీదరునందలి కట్టడము లన్నిటిలోను ప్రధానముగా చెన్నదగినది 'మద్రాసా' అను కళాశాల. ఇది మంత్రి మహమ్మదుగవానుచే కట్టించబడినది. ఈకట్టడమున మూడంతస్తులు కలవు. పొడవు ౨౦౫ అడుగులు. వెడల్పు ౧౮౦ అడుగులు. ఇందు మసీదు, గ్రంథాలయము, పఠనశాలలు, ఉపాధ్యాయుల వసతిగృహములు, విద్యార్థులకు నిద్రించు గదులు అన్నియుండి మధ్య నింకను ౧౦౦'+౧౦౦' వైశాల్యముగల ప్రదేశము మిగిలియున్నది (చిత్రములు ౯, ౧౦, ౧౧).

మసీదును, గ్రంథాలయమును ముందుభాగమున ప్రధానద్వారమున కిరుప్రక్కల గలవు. బోధనశాలలు తక్కిన మూడుప్రక్కలను, మధ్యభాగములందు గలవు. వీటి కప్పు తక్కిన భాగముల మూడంతస్తులంత ఎత్తువరకు పోయియున్నది. ఉపాధ్యాయులగదులు మూలలందు కలవు. ఈకళాశాలయందు ౩౦౦౦ లిఖితగ్రంథము లుండినవి. ఇందలి గురువులు ఆసియాఖండమునందలి నానాదేశములనుండి రప్పించబడియుండిరి. ౧౬౯౬ న నొక పిడుగుపడి కళాశాలలో చాల భాగము శిథిలమయ్యెను.

బరీద్‌షాహిరాజుల గోరీలును బీదరునందలి కట్టడములలో ముఖ్యమయినవియే. ఇందు మిక్కిలి అందమగునది అలీబరీదుషా గోరీ (చిత్రము ౧౨). దీనివైశాల్యము ౫౩'—౫౬'. ఎత్తు ౧౦౬'.

బీదరునందు అనేక ఉద్యానవనము లుండినవి. అందు కొన్ని యింకను నిలిచియున్నవి. జలపాతములును కొన్ని కలవు.

ఇట్లు రెండుశతాబ్దములకాలము ఉన్నతదశ ననుభవించిన బీదరు ప్రస్తుతము నామమాత్రావశిష్టమయియుండుటను చూడ నెవరికి గుండెలు చెదరకుండును? ఇట్లే కాలప్రవాహమున నెన్నియో రాజ్యములును, రాజులును బడి నశించగా వీటిని పాఠముగా నైన గ్రహించి జనులు బ్రతుకువన్నాళ్లు వైషమ్యములు లేక యైకమత్యముతో, దీక్షతో పరస్పర శ్రేయోభిలాషులై యుండుటవలన సర్వకామ్యములను సిద్ధించగలవు.

గ్రహణము — మోక్షము

ధనంజయుఁడు

విలసితగాత్రమీవిమలశీతకళాకవిలోలమూర్తివై
నలుగడలన్ స్వకీయకిరణద్యుతు లుప్పతిలంగ వెల్గుచున్
వెలుఁగుచు నున్న రాజు వినువీథిని నాఁటి నిశీథవేళ ని
ర్మలుని నితాంతముం జెడుగు రాహువు దాఁ గబళించె నక్కటా!
ఎప్పటినుండి పొంచికొని యెంతగఁ గ్రిందును మీఁదు నయ్యెనో
యిప్పటికిం గృతార్థత లభించెను బాడుగ్రహాన కెట్టెటో

ఆంధ్రపత్రిక - ధాతనామ సంవత్సరాది సంచిక

తప్పక వచ్చుచున్న యల ధన్యుని నేమఱుపాటువేళ నో
ర్విప్పి గ్రసించె నొక్కొ-మొగి విహ్వలతన్ జగమెల్ల గన్గొనన్.

గాని మొగమును గనినపాతకము వోవ-స్నాన మొనరింపవలయు నిజ్జగతివారు
కబళన మొనర్చినంతనే గౌరవంబు-వచ్చునే రా జెటులును జైవాతృకుండె.

[illegible] యింగలట్టి యనురాగముచే నటువంటివాని నే
రాజ గ్రసించెనో యనుచు నొక్కట మూఁగియుఁ గొంతసేపు ని
న్నీజనమెల్లఁ జూచునదియే యొకగౌరవమొక్కొ- యంతనే
పూజితుఁడైన రాజునకుఁ బోవునె? నైజకళావిలాసముల్.

కొండొకసేపు బుగ్గ నిడుకొందువు గొంతుక డిగ్గవల్దె త
న్మండల మింత కెంతగ ఘనంబుగ నీముఖగహ్వరం బొగిన్
జెందుక బైటికి వెడలి చెల్వు వహించునో యే రెఱుంగుదుర్
దండుగయేమి ప్రస్తుతము తన్మఖ మించుక మాటువడ్డచో.

కువలయతోషణుండు నిజకోమలపాదసుధాప్రవృష్ట స
త్త్వ-వినముదాయుఁడై వెలయఁగాఁగల రాజు నభిఖ్య ప్రస్తర
స్రవణ మొనర్చుచున్ ధరణి శాశ్వతమై విలసిల్లఁగాని నీ
యవమతిమాత్ర పెంపుసెడునా తదుదారయశోమరీచికన్.

స్వర్భానుం డరయంగ జ్యోతిషమునన్ ఛాయాగ్రహంబై నభో
గర్భంబందున నేగ్రహంబు చెలిమిన్గాలూనునో దాని దా
దౌర్భాగ్యంబో సుభాగ్యమో యొనఁగు స్వాతంత్ర్యంబులే దేరికిన్
నిర్భీకుండు స్వబుద్ధిమై నొనఁగు నంతే రాజు సౌఖ్యోన్నతుల్.

ఛాయామాత్రగ్రహంబు పట్టువిడి నిస్సారంబు తోరంబుగాఁ
బోవున్ రాజుదయించె నంతటఁ దమఃపుంజంబు లాశాంతముల్
మాయన్ లేక నశించెఁ జెల్లచెదురై మూర్ఖుల్ విచారింపఁగా
స్థాయిం జెందిరి సజ్జనోత్తములు తారాన రాయణాజ్ఞాప్తిచే.

మూఁడుగడియలపట్టుకై మురిసిమురిసి-సకలలోకంబు కారించి చనినయట్టి
పాడురాహువ్రుఁ దిట్టనివారు గలరె?-వరదు రాజేంద్రుఁ బొగడనివారు గలరె?

నా

పుడే అన్నగారికి వివాహము నిశ్చయమయినవార్తవినెను. కాని ఆదురదృష్టవంతుడు ౧౮౯౨ సం.న ఇన్‌ఫ్లుయంజా జ్వరమువచ్చి మూడురోజులలో మరణించెను. టెనిసను కవికి విక్టోరియారాణి వ్రాసినట్లు ఆతని వివాహయత్నము లన్నియు అంత్యక్రియలుగా మారినవి. ఇందువలన రాజ కుటుంబమున, ముఖ్యముగా జార్జిగారిలో గొప్పమార్పు కలుగ జేసెను. నాటినుండి యాతడు భావిరాజుగా నెంచబడెను. విక్టోరియారాణిచే యార్కుప్రభువుగా నొనరింపబడెను. అంతట జార్జికి వివాహము చేయవలెనను ఆలోచనగలిగెను. వైదేశముల పిల్లను ఇంగ్లాండునకు రాణిపదమునకు తెచ్చుట ఎవ్వరికిని ఇష్టములేకుండెను. అందుచే అన్నగారి కివ్వదలచిన కన్యయే యాతనికిచ్చుట శ్రేయస్కరమని అందరు నిశ్చయించిరి. తనతో చిన్నప్పటినుండి ఆడుకొనుచుండిన దగ్గరబంధువును వివాహమాడుటకు మొదట నామె యిచ్చ గింపలేదు కాని తరువాత తలయొగ్గెను. ఏడాది గడచిన పిమ్మట జార్జిగారికిని మేరీరాకుమార్తెకును ౧౮౯౩ జులయి ౬ వ తేదీని వివాహమయ్యెను. ఈరీతిగా విధి తారుమారు చేసెను. ఏది ఎవరికి ప్రాప్తియో!

మేరీరాణి టెక్కు డ్యూకుగారి కుమార్తె. తల్లివంక జూచిన యామె పూర్వము ఇంగ్లాండురాజగు మూడవ జార్జి మనుమరాలికుమార్తె. ఈమె పదునెనిమిదవ ఏడు వరకు తలిదండ్రులతో ఇటలిలోపెరిగి, తరువాత వారితోబాటు ఇంగ్లండువచ్చెను. ౧౮౮౩ సం.న రాజకుటుంబమున ప్రథమ పరిచయము వొనర్పబడెను.

వివాహానంతరము జార్జిదంపతులు ఆరేండ్లవరకు ముఖ్యపట్నమునకు దూరముగనున్న సాండ్రింగుహామునందు సుఖముగ కాలముగడపిరి. ఆరేండ్లలో ముగ్గురుకుమారులు, ఒకకుమార్తె కలిగెను. ''త్వరలో నాకొక సైన్యము సమకూడును, కుటుంబము కాద''ని జార్జిగారొక మిత్రునితో సగర్వముగ పలికిరి. రాజదంపతుల జ్యేష్ఠపుత్రుడు (ప్రస్తుతపు ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు) ఆల్బర్టు ఎడ్వర్డుగారు ౧౮౯౪ లోను, ఆల్బ్రెడు (ఫ్రెడరికు జార్జి (యార్కుప్రభువు) ౧౮౯౫ లోను, విక్టోరియా అలగ్జాండ్ర అలిసు మేరీ రాకుమారి ౧౮౯౭ లోను, హెన్రీ విలియం ఫ్రెడరికు ఆల్బర్టుగారు (గ్లస్టరుప్రభువు) ౧౯౦౦ లోను, జార్జి ఎడ్వర్డు అలగ్జాండరు ఎడ్మండుగారు (కెంటుప్రభువు) ౧౯౦౨ లోను, జాను చార్లెసు ఫ్రాంసిసుగారు ౧౯౦౫ లోను జన్మించిరి. వీరందరిలో ఆఖరు కుమారుడు ౧౯౧౯ లో చనిపోయెను. వీరిలో జ్యేష్ఠుడగు ప్రస్తుతపు ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు చక్రవర్తిగారు తప్ప తక్కినవారందరు వివాహితులై సుఖముగానున్నారు.

విక్టోరియారాణి ౧౯౦౧ వ సంవత్సరమున చనిపోయెను. ఆమె సజీవముగనుండగనే ఆస్ట్రేలియాకు సామ్రాజ్యాంతర్గత స్వాతంత్ర్య మొసంగు చట్టము ఆమోదింపబడియుండెను. ఆ సందర్భమున అచటి క్రొత్తపార్లమెంటునకు రాకుమారుడొకడుపోయి ప్రారంభోత్సవము జరుపవలెనని నిశ్చయింపబడినందున అమ్మమ్మ చనిపోయిన మూడునెలల లోనే మనజార్జిగారికి వేరొక పెద్ద ప్రయాణము తగిలెను. ఈసారి వీరు సతీసమేతముగ రాజతీవితో సింహళము, సింగపూరు, ఆస్ట్రేలియా, న్యూజిలండు, దక్షిణాఫ్రికా, కనడా దేశములకు పోయివచ్చిరి.

ఇండియాకు మొదటిరాక

తండ్రి ఎడ్వర్డుగారు రాజుకాగానే జార్జిగారు యువరాజుగ (వేల్సు) పట్టము బొందిరి. ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి పట్టాభిషేకము ౧౯౦౨ సంవత్సరమున కడువైభవముగ జరిగిన వెంటనే వైస్రాయి కర్జనుప్రభువు యువరాజదంపతులను ఇండియాకు ఆహ్వానించియుండిరి. కాని ''యీ పట్టాభిషేకమునకు భారతీయులును, సంస్థానాధీశులును చాల ఖర్చు పెట్టియుండురు. వారిని తిరిగి యింతత్వరలో ఖర్చుల పాలుచేయుట మంచిదికాదని'' ఎడ్వర్డురాజుగారే కర్జనుగారికి వ్రాసియుండిరి. కావున అపుడు తలపెట్టిన ఇండియా ప్రయాణము ౧౯౦౫ సం. న జరిగెను.

పంచమజార్జి యువరాజు హోదాతో వచ్చినపుడు, ఆతనితండ్రి ఆ హోదాతోవచ్చినపుడు(౧౮౭౫)వలెగాక మంచిగౌరవ సత్కారములు జరిగెను. జార్జి రాకుమారుడు ఇండియాకువచ్చి నిజమెరింగి వెడలెననియు, ఇండియాలో బ్రిటిషు పరిపాలకులు యొక్కడు సానుభూతితో ప్రవర్తించినచో అన్నివ్యవహారములు చక్కగ జరుగుననియు, ఇండియను నేషనలు కాంగ్రెసు అతిత్వరగ మహాశక్తి గడించుచున్నదనియు ౧౯౦౬ సం. న జార్జిగారు నుడివియుండిరనియు మార్లేప్రభువు వ్రాసియుండెను.

౧౯౦౮ సం. న కనడా ముఖ్యపట్నమగు క్విబెకు నగరపు త్రిశతాబ్దోత్సవమునందు పాల్గొనుటకు జార్జిగారుపోయియుండిరి.

రాజ్య ప్రాప్తి

౧౯౧౦ సం. మే ౬ వ తేదీన ఎడ్వర్డు రాజుగారు కాలధర్మమునొందినపిదప నాటినుండి జార్జి యువరాజు పంచమజార్జి చక్రవర్తియాయెను. ఇంగ్లాండుదేశపు రాజు లితఃపూర్వ రును యీతనివలె అన్నిదేశములు సంచారము చేసియుండలేదు. పెద్ద ఉద్యోగులవద్ద సుశిక్షణ బొందుటయేగాక ఎక్కుడు గ్రంథపఠనమువలనను, సంచారానుభవమువలనను విశేషజ్ఞానము సంపాదించి జార్జిచక్రవర్తిగారు పరిపాలనార్హతను బడసిరి. బ్రిటిషు రాజకీయ పరిణామములను బాగుగ గమనించి, సామాన్యపు రాజకీయవేత్తలకంటె మిన్నయై, తనతండ్రివలె ఆడంబర ప్రియత్వము, సులభౌ దార్యములేక, గుణదోష విచక్షణశక్తియు, ప్రజాహిత కార్యప్రియత్వముగల్గి, పరిమిత పాలనాధికారముగల ఆంగ్లదేశరాజ్య భారమును ఎట్టి ఒడిదుడుకులులేక పాతికేండ్లకు పైగా నిర్వహించెను. ఈకాలమున కన్సర్వెటివుపక్షము, లిబరలుపక్షము, కార్మికపక్షము ఒకటిమారి యొకటి మంత్రివర్గాధికారమును బడయుచున్నను అన్నింటిని తగురీతి నాదరించుచుండెను.

జార్జిసార్వభౌముడు రాజ్యమునకు వచ్చుసరికి అనేక చిక్కు సమస్యలు పరిష్కారము కావలసియుండెను. రాజకీయ పక్ష విభేదములు పెరిగి పార్లమెంటు సంస్కరణ చట్టమొకటి చర్చయందుండెను. ఐర్లాండు స్వాతంత్ర్యముగోరి అచటి బ్రిటిషు సేనలతో ఐరిషు రిపబ్లికను సైన్యము గోరిల్లా యుద్ధములు జరుపుచుండెను. స్త్రీస్వాతంత్ర్యోద్యమము, ఓటింగు హక్కుల ఆందోళన తీవ్రముగ నుండెను. జర్మనీతో వైషమ్యములు ప్రారంభమగుచుండెను. ఇట్టి క్లిష్టసమస్యలన్నియు రాజుగారు కడునేర్పుతో పరిష్కరించిరి. మొదటి పార్లమెంటుచట్టము కామన్సుసభలో ఆమోదింపబడగనే దాని నెట్టి సంకోచములేక అంగీకరించిరి. తన అధికారములను కొన్నింటిని వదలుకొని ప్రజాపాలనా విధానమునకు తానే తోడ్పడెను.

"పరిమితాధికారముగల రాజు, కష్టములెరిగినప్పటికిని, దైవము నన్నొక నిరంకుశాధికారిగ చేయనందుకు సంతసించుచున్నాను." అని జార్జి రాజుగారు అమెరికా రాయబారితో అనియుండెను.

జార్జి రాజుగారి కాలమునందే ఐరోపామహాసంగ్రామము జరిగెను. వీరిరాజ్యమునందే ఐర్లాండునకు సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య మొసంగబడెను. వీరికాలమునందే (౧౯౨౧) ఇంగ్లండులో ప్రథమ కార్మికప్రభుత్వ మేర్పడెను. యుద్ధానంతరము ప్రపంచశాంతిసాధనములన్నియు గూడవీరికాలమునందే తలపెట్టబడినవి. నేటికిని వానివిషయమున రాయబారములు జరుగుచున్నవి. యుద్ధానంతరము యూరోపుదేశమునందు జర్మనీ, రషియా, స్పెయిను, పోర్చుగలు, గ్రీసు, బల్గేరియా, టర్కీ దేశములన్నియు రాజులను తొలగించి ప్రజాపాలనము స్థాపించియుండ ఇంగ్లాండు రాజుమాత్రమే అచలనముగ నుండుటకు కారణము, కేవలము బ్రిటిషుప్రజలసంకుచిత స్వభావము, పూర్వసంప్రదాయాభిమానమేగాక, రాజుల ఔదార్యముగూడ కొంతకు కొంత తోడ్పడియుండును.

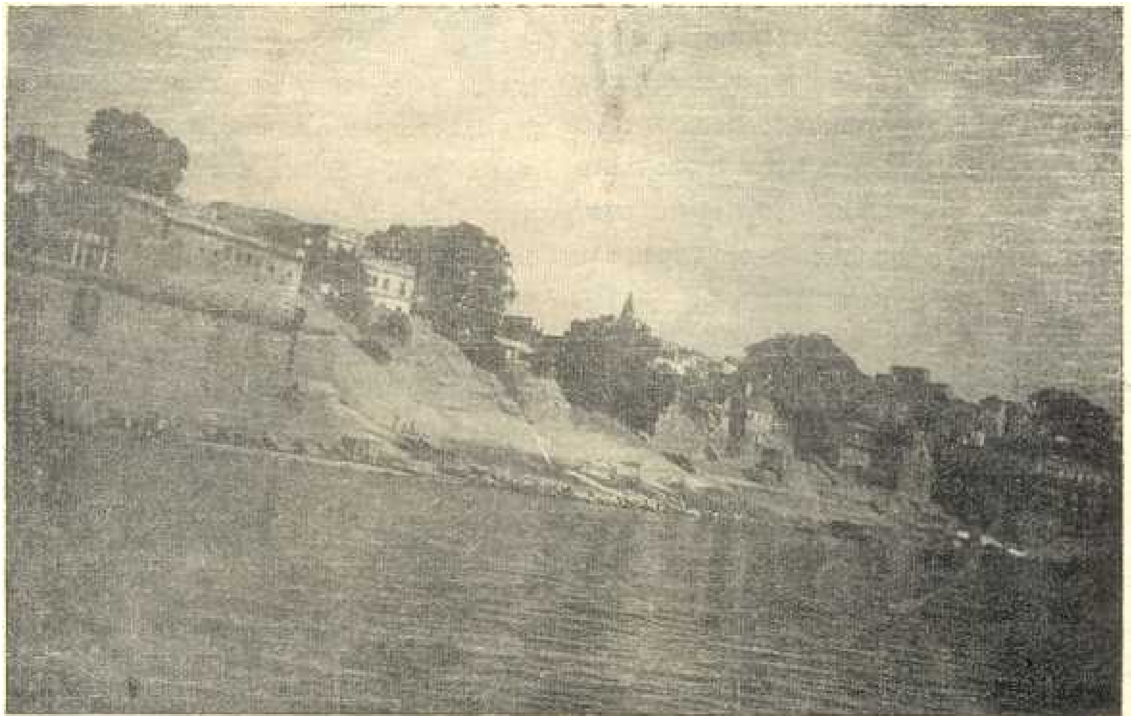
ఐరోపాయుద్ధము జరుగుచున్నపుడు రాజుగారు పలుసారులు ఫ్రాంసు, బెల్జియములందలి యుద్ధరంగము చేరువకుపోయి సైనికులను హెచ్చరించియుండిరి. శత్రువుల ఫిరంగుల బారునకు చేరువగ గూడ పోయియుండిరి. ఒకసారి వీరచట గుర్రముపైనుండి పడుటచే కొన్నివారములు మంచముపట్టిరి. యుద్ధసమయమున తమరాజభవనములందు మద్యములను నిషేధించి దానివలన మిగిలిన నూరువేల పౌనులను యుద్ధనిధి కిచ్చి తమ ప్రజల కాదర్శప్రాయులయ్యిరి.

౧౯౨౮ సం. నవంబరు నెలలో జార్జిగారికి చాల జబ్బుచేసెను. వైద్యులు ప్రాణాపాయమును శంకించి తూర్పు ఆఫ్రికాలో సంచారముచేయుచున్న యువరాజుగారిని వెంటనే రప్పించిరి. పరిపాలన వ్యవహారములు ప్రత్యేకముగ నొకసంఘమునకు ఒప్పగించబడెను. కొన్నినెలలు బంధుమిత్రులు, ప్రజలెల్లరు మిక్కిలి ఆదుర్దాతో వారి ఆరోగ్యమును గూర్చిన వైద్యప్రకటనలకు ఎదురుచూచుచుండిరి. క్రమేణ రోగముమరలి ఆరోగ్యమును బడసిరి. తరువాత ఆరేండ్లకు పట్టాభిషేక రజతోత్సవము కడువైభవముగ జరిగెను. పిమ్మట అనతికాలములోనే గడచిన వత్సరము మరల గుండెజబ్బు న్యుమోనియావచ్చి వృద్ధాప్యమగుటచే కదతేరలేక ౧౯౩౬ జనవరి ౨౦ తేదీన అనాయాసముగ మరణము జెందిరి.

భారతదేశము ఈస్టు ఇండియా కంపెనీ వశమునుండి ఆంగ్లరాజుల పరిపాలనకు ఒప్పగించబడిన ౧౮౫౮ సం. నుండియు ఆంగ్లరాజులదృష్టి సామ్రాజ్యమునకు తలమానికమనబడు భారతదేశ వైభవముపై మరలియున్నను, రాజు హోదాతో ఇండియాకువచ్చి పట్టాభిషేకము జరిపించుకొన్న గౌరవము పంచమజార్జిగారికే కలిగినది. విక్టోరియారాణికి ఇండి

యీ వైభవాభిషేకము పొందగుటచే తానుకండ్లారజూడకపోయినను తన ముగ్గురుకుమారులను, మనుమని వేరువేరుసమయములందు ఇండియాకువంపి భారతీయ ప్రజలతో బ్రిటిషురాజవంశమునకు స్వపరిచయముండునట్లు చేసెను. తాను పట్టాభిషిక్తుడైన కొలదివారములకే(౧౯౧౧) లో జార్జి చక్రవర్తి ఇండియాకు పయనమయ్యెను. ఆంగ్లేయరాజు లిదివరకెన్నడును యూరోపు సరిహద్దులుదాటిపోలేదు. అట్టియెడ ఇండియాలో అశాంతి ప్రబలియున్నదను అనుమానముగల యీ సమయమున, వీరు ప్రయాణమగుట ఆంగ్లేయులకు ఆశ్చర్యము, భయము కలిగించెను. కాని రాజుగారు ధైర్యముచేసిరి. వారి సంచారము అతి జయప్రదముగ ముగిసినందున ఆంగ్లేయుల అనుమానములన్నియు అనవసరపు టనుమానములని రుజువయ్యెను. భారతీయు లన్నిపక్షములవారు వారిసన్మానమందు పాల్గొనిరి. బొంబాయిలో ముందుగా కార్పొరేషను అధ్యక్షులగు సర ఫిరోజిషామెహతాగారు సన్మానపత్రమొసంగిరి. ఇదివరకు కలకత్తా ఇండియాకు ముఖ్యపట్నముగ నుండెడిది. ఢిల్లీలో జార్జిసార్వభౌముని దర్బారు జరిగినపుడు ఢిల్లీ ముఖ్యపట్నముగ మార్చబడినదని వారు ప్రకటించియుండిరి. నూతన ఢిల్లీనగర నిర్మాణమునకు పునాది వారే వేసిరి. చక్రవర్తిగారు ఇండియాలో ముఖ్యపట్నములు పెక్కింటికిబోయియుండిరి.

భారతదేశమును స్వయముగ రెండుసారులు జూచినవారగుటచే, వీరికాలమునందే ఐర్లాండునకు స్వపరిపాలనమొసంగబడినట్లు భారతదేశమునకు స్వపరిపాలన మొసంగబడియున్నచో సమంజసముగ నుండెడిది. ఇండియాకు అధినివేశ స్వత్వప్రదానముచేయుట, ప్రథమ రాజ్యాంగసంస్కరణములు ప్రారంభించుట వీరికాలమునందే జరిగెను. లండనులో జరిగిన రెండుమూడు రౌండుటేబిలుసభల విషయమునగూడ రాజుగారు స్వయముగ శ్రద్ధవహించియుండిరి. గాంధి-ఇర్విను సంధిగూడ వీరికాలమునందే జరిగెను. “త్వరలో మహాశక్తివంతమగుచున్నదని” ౧౯౦౬ సం. ననే కాంగ్రెసును గుర్తించిన జార్జిరాజుగారే, అట్టి కాంగ్రెసు యొక్క ఏకైకప్రతినిధియగు గాంధిమహాత్ముని లండనులో కరస్పర్శగావించుటగూడ జరిగెను. కాని ఆదర్శప్రాప్తి బొందుటకు భారతీయులుగాని, తనకాలమునందే ఒసంగుటకు పంచమజార్జిగారుగాని నోచుకొనలేదు.

హరిశ్చంద్రఘట్టము-కాశీ T. G. K.

శ్రీ ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి

కప్పగంతుల సత్యనారాయణ

౧౯౩౬ సంవత్సరం జనవరి ౨౦వతేదీన స్వర్గస్థులైన శ్రీ పంచమజార్జి చక్రవర్తిగారి జ్యేష్ఠకుమారుడగు శ్రీ ఎడ్వర్డు ఇంగ్లండుదేశపు రాజుగను, హిందూదేశపు చక్రవర్తిగను ౨౧ వ జనవరిన ప్రకటింపబడెను.

ఈయన ౧౮౯౪ సం. జూన్ ౨౩ వ తేదీన జన్మించినాడు. ఎడ్వర్డు ఆల్బర్టు క్రిష్టియన్ జార్జి ఆండ్రూ పాట్రిక్కు డేవిడు అనేది యీయన పూర్తి పేరు.

ఈయన తమ్ములు ముగ్గురు. వారందరికిని వివాహమైనది. కాని యీయన యింకను వివాహముచేసి కొనలేదు. తనవివాహవిషయము తనకు సంబంధించిన దేగాని యితరులకు కాదని యున్నా డొకసారి.

౧౯౦౨ లో ఈయనకు విద్యారంభము. ౧౯౧౧లో శ్రీ జార్జి చక్రవర్తికి పట్టాభిషేకముకాగానే యీయన వేల్సుయువరాజైనాడు.

౧౯౧౨ సం. లో ఆక్స్ఫర్డు విశ్వవిద్యాలయంలో చదువు ఆరంభించినాడు. ఆ కాలంలో అక్కడ చదువుకుంటూన్న పండిత జవహర్‌లాలునెహ్రూగారి కీయన సహాధ్యాయిత్వము లభించెను. ఆక్స్ఫర్డులో చదువుతూన్న కాలంలోనే యూరపుఖండంలోని జర్మనీ, నార్వే మొదలగుదేశాలను చాలవరకు చూచాడీ చక్రవర్తి.

౧౯౧౪ సం. లో ప్రపంచ మహాసంగ్రామము ప్రారంభము కాగానే చదువుకు స్వస్తిచెప్పి యుద్ధవిషయాలలోకి దిగాడు. ౧౯౧౮ లో యుద్ధం పూర్తికాగానే ఫ్రాన్సుకువెళ్లి స్వదేశాన్ని చేరాడు.

దేశసంచారమునిన యీ చక్రవర్తికి యెంతో యిష్టము. ౧౯౧౯ సం. మొదలు ౧౯౨౫ సం. వరకు దేశసంచారము చేయుచునేయున్నాడు. ౧౯౨౧ సం. లో మన హిందూదేశమునకు వచ్చాడు. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యంలో యీయన చూడని దేశంలేదు.

ఈయనకు వేటయునిన మిక్కిలి యిష్టము. ౧౯౨౮ సం. లో తూర్పు ఆఫ్రికాకు వేటకోసం పోయాడు కాని వెంటనే తండ్రిగారికి జబ్బుగావుందన్న వార్త రాగానే యింటికి వెళ్లిపోయ్యాడు. ఆ తరువాత యీయన విదేశములకు పోలేదు. వేటాడుటకూడ చాలవరకు తగ్గించివేశాడు.

గోల్ఫు ఆట అంటే యీయనకు చాలయిష్టము. యిప్పటికిని ఆ ఆటఅంటే తయారే!

పక్షులను వేటాడుటకంటె వానిని ఫొటోలుతీయుటయునిన యీయన కభిమతమెక్కువ. ఈయనకు ప్రస్తుతము ౪౧ వ సంవత్సరము జరుగుచున్నను పాతికేండ్లకుర్రవానివలె నగపడుతాడు. శరీరముకూడా వ్యాయామమువల్ల దృఢపడినది. దినమంతయు నేదోయొక వ్యవహారములో జోక్యముకలుగజేసుకొనుచునే యుండును. శరీరము స్థూలముగునను భయమే దీనికి కారణమట!

౧౯౨౫ సం. మొద లిప్పటివరకును ఆర్థిక, పారిశ్రామిక, సాంఘికోద్యమములలో అనుభవాన్ని సంపాదించుకుంటూ, రాజకీయవ్యవహారములతో పరిచయము కలుగజేసికొంటూ యున్నాడు.

పుస్తక పఠనమం దీయనకు ఇష్టము తక్కువయట. అయినను ఎన్నోగ్రంథాలు చదివాడు. విమానములమీద యీయనకుగల ప్రీతి మరెవరికిని లేదని చెప్పవచ్చును. రెండుసంవత్సరముల నాడీయన ఆరువిమానములను కలిగియుండెను. ప్రస్తుతము రెండున్నవి. వానిలో నొకటి ౧౨ మంది కూరుచుండుటకు సరిపోవును. దాని ఖరీదు ౧౫౦౦౦ పౌనులట. ఈయన సమర్థుడగు వైమానికుడుకూడను ఈయన విమానవిహారములను మాన్పించుటకు చాలమంది ప్రయత్నించిరి కాని లాభములేకపోయెను. వైమానికుడయిన మొదటి ఆంగ్లేయ రాజీయనయె!

ఈయనకు ప్రతిదేశములోను పరిచితులున్నారు. కాని స్నేహితులుగా సంభావింపబడినవా రరుగురేనట.

ఈయన పట్టాభిషేకము ౧౯౩౭ సం. అక్టోబరు నెలలో జరుగునట. అంతవరకును ఈయన ముద్రగల నాణెములు, తపాలబిళ్లలు వ్యవహారానికిరావు.

వేల్సుయువరాజుగానున్నప్పు డీయనకు కారన్వాలు దఛీ (Duchy) నుండివచ్చు ఆదాయము యివ్వబడుచుండెడిది. అసలు ౨,౫౦,౦౦౦ పౌనులయినను కొన్ని మినహాయింపులుచేసి యీయనకు యిచ్చునది౬౬,౦౦౦ పౌనులుమాత్రమే.

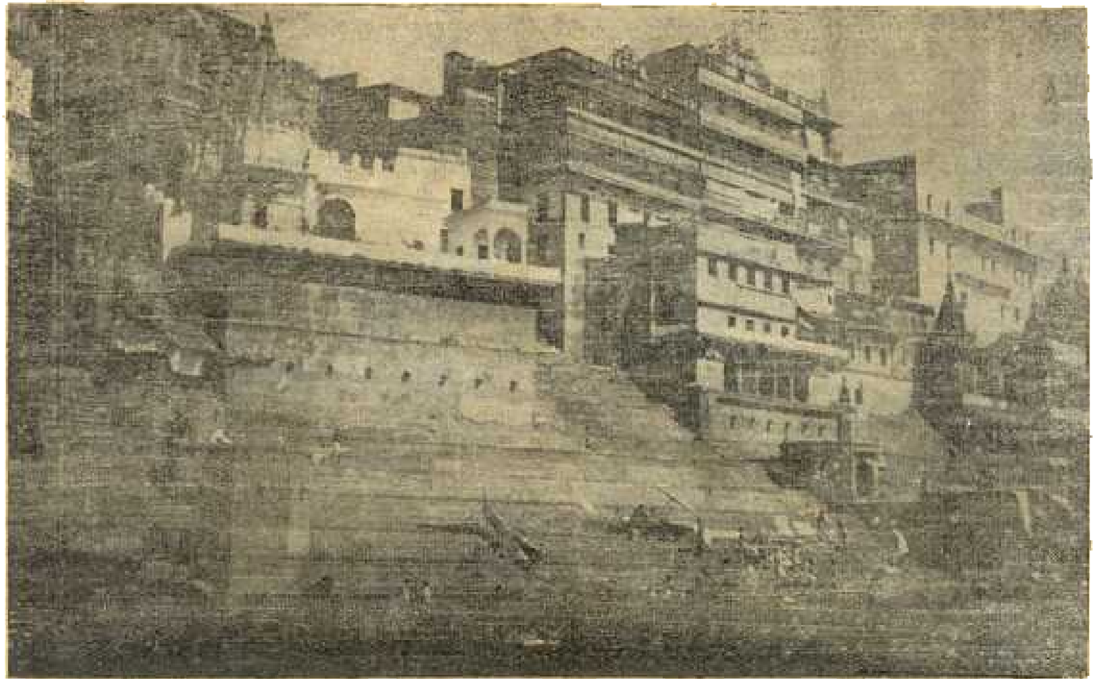
జార్జిచక్రవర్తిగారి కొన్నికోట్లపౌనులు విలువగల ఆస్తి అంతా ఎడ్వర్డుచక్రవర్తికి సంక్రమించింది.

సాంద్రింగ్‌హాం భవనమూ, బొల్మొరల్ భవనమూ, బకింగ్‌హాం భవనమూ, లంకాస్టర్ సంస్థానమూ, యివన్నీ రాజుగారి స్వంత ఆస్తి. అందుచేత అవ్వను ఎడ్వర్డుచక్రవర్తికి సంక్రమిస్తుంది.

౨౦,౦౦,౦౦౦ పౌనుల విలువగల బంగారుకంచంకూడా యీరాజుల స్వంత ఆస్తిలోనిదే!

చక్రవర్తి స్వంతఆస్తికాక సంవత్సరానికి ౪,౭౦,౦౦౦ పౌనులు యిస్తుంది ప్రభుత్వము. తక్కిన రాజులకన్నా యిది తక్కువమొత్తమే.ఏమంటే స్వంతఆస్తికాక, ప్రభుత్వపు అజమాయిషీలోవున్న రాజుగారి ఆస్తిమీద రాబడి సాలీనా ౧౨,౦౦,౦౦౦ పౌనులు. దీనిలోనుండి రాజుగారికి పైచెప్పినమొత్తమూ, యింకా రాజబంధువులకూ యివ్వగా ప్రభుత్వానికి ౬,౦౦,౦౦౦ పౌనులు మిగులుతుందిట.

ఎడ్వర్డుచక్రవర్తికికూడా యిదేప్రకారము యిస్తారు ఆయనఖర్చులన్నీపోగా మిగిలేది ౨౦౦౦ పౌనులే.

దశాశ్వమేధఘట్టము-కాశీ T. G. K.

కొండవీటి చిత్రములు

K. S. N.

కొండమీది కోటబురుజు

కొండమీద నొకలోయ

చెరువు దూరమున శిథిలగృహములు

కొండమీద ఒకపెద్దబండ దానిపై యాత్రికులు

శ్రీరామకృష్ణుని మహిమావిశేషమేమి ?

అనువాదకుడు : వెదురుమూడి వేంకటకృష్ణరావు

(అమెరికాఖండమున మాస్సపట్టణములో విల్లియమ్సు కళాశాలయందు అధ్యాపకులగు ప్రొఫెసరు జె. బి. ప్రాట్టుగారు "మతజ్ఞప్తి" "బౌద్ధమతతీర్థయాత్ర" మొదలగుప్రశస్తగ్రంథములఁ బెక్కింటిని రచించిన జగద్విఖ్యాతపురుషులు. వారి యీవ్యాసరాజము ఫిబ్రవరి మాసపు "వేదాంతకేసరి" సంచికయందు ప్రకటితమైనది. వారిమాటలు భారతీయులెల్లరకును గమనార్హములు.)

ఇంచుమించుగ నిప్పటికి ఇరువది రెండేండ్ల క్రిందట నేను మొదటిసారి భారతదేశమునకు వచ్చితిని. నేను వచ్చినయోడలోనే యొకజర్మనీదేశీయుఁడుకూడ వచ్చుచుండెను. ఈయన చాలవత్సరములు వంగదేశమున నివసించి, వర్తకవ్యాపారముజేయుచు లక్ష్మీకటాక్షమున కెంతయుఁ బాత్రుఁడయ్యెను. కాని, నాతోఁ బ్రసంగించుచుండినప్పు డాతనిమనస్సు తన వ్యాపారవిజయముపైఁగాక తానుభారతదేశమునకు వచ్చి కాపురము ప్రారంభించినదినములలో నొక్కహైందవ సాధుపుంగవునితోఁ దనకు లభించిన సాంగత్యముపైనను, తత్ఫలితముగఁ దనకుఁగలిగిన యొకవిశేషానుభూతిపైనను ప్రసరించెను. ఆసాధుసత్తముని పవిత్రజీవనమునుగూర్చియు, అనన్యసామాన్యప్రభావమునుగూర్చియు లోకమున వ్యాపించియున్న వదంతులు కేవలము కట్టుకథలని తాను తలఁచినను, వానియథార్థమును స్వయముగఁ బరిశీలింపఁగోరి యాగురువర్యు నతఁడు సందర్శింపఁబోయెను. కాని, వెక్కిరింపఁబోయి నామిత్త్రుఁడు బోర్లగిలపడెను. ఆవిరాగిబోధలును, జీవనమును. దివ్యవ్యక్తిత్వమును, ఈతని మానసప్రపంచమున నింతకుఁబూర్వమెన్నఁడును గోచరించియుండని గొప్పమార్పును గలిగింప నారంభించెను. ఈవిదేశీయుని మనస్సు ప్రతిభౌతికవిషయమును కంటకప్రాయముగ నసహ్యించుకొనుచు పరమార్థమునకై పరువిడఁ జొచ్చెను. ఈ సాధుసహవాసము కొన్నినెలలు సాగినతరువాత, వర్తకవృత్తికిని, తనకు నూతనముగ గోచరించిన ఆధ్యాత్మికజీవితమునకును పొత్తుకుదురదని గ్రహించి, యారెండింటిలో నేదో యొకదాని నవలంబించి రెండవదాని నతడు త్వరితముగ పరిత్యజింప నిశ్చయించెను. అంతవఱకు తాను గడపుచున్న ద్వంద్వజీవన మతనికి దుర్భరమయ్యెను. చెప్పనలవికాని పశ్చాత్తాపముతో తుద కతఁడు తన ఐహికవృత్తినే వరించి, ఆధ్యాత్మికజీవనమును విడనాడి, తనగురునితోడి సంబంధమును బూర్తిగ త్రెంచివైచెను. ఈవిషయమై ప్రసంగించునపుడు నామిత్త్రుఁ డెంత యణఁచికొనఁజూచినను ఆగక, గండశిలలను ఛేదించుకొని వెల్వడు జలపాతములవలె దుస్తరవిచారమును, వేదనయు హృదయకుహరమునుండి బయల్వెడలి యాతనిమాటలలో స్ఫురించుచుండెను.

ఇతఁడు తనగురుని పేరు చెప్పకపోయినను కొన్ని కారణములనుబట్టి ఆయన శ్రీరామకృష్ణుఁడేయని నేనూహించితిని. ఈ విషయ మెట్లున్నను, శ్రీరామకృష్ణునకు తన శరీరాత్మలను రెండిటిని బూర్తిగ వశపఱచుకొనిన పారమార్థికోత్సాహజ్వాలలను, తనతోఁ గలిసిమెలిసి తిరుగు సజ్జనుల మనస్సులలోఁగూడ రగుల్కొల్పుశక్తి యుండెననుటకు సందేహ మెంతమాత్రము లేదు. ఇట్టిశక్తి యపారముగఁ గల మహాపురుషులు మిక్కిలియరుదుగ నుండుటచేతను, వారి జీవితవిశేషములనుగురించి యితరులు చెప్పెడి యుదంతములపైననే మానసికశాస్త్రవేత్తలు ఆధారపడవలసియుండుటచేతను, దీనియుత్పత్తివికాసములను అమూలాగ్రముగఁ బరిశీలించి నేటివిజ్ఞానప్రపంచమునకు నచ్చునట్టి సమాధాన మొసంగుట యింకను దుస్సాధ్యముగనే యున్నది. అట్లని, ఈయద్భుతమహిమనుగూర్చి మనకు బొత్తిగా తెలియకపోలేదు. ప్రధానమతస్థాపకులు, చారిత్రకయశోవిరాజితులు నగు జరాతుష్ట్ర, గౌతమ, కాన్ఫ్యూషియస్, జీసస్, మహమ్మదు ప్రవక్తల కిట్టిప్రజ్ఞ పుష్కలముగ నుండినట్లు కాన్పించును. వీరితోఁబాటు మనము పేర్కొనఁదగిన కొలది సుప్రసిద్ధవ్యక్తులలో సెయింటుపాల్, సెయింటుఫ్రాన్సిస్, శ్రీశంకరాచార్య, కబీర్, రామకృష్ణులు ముఖ్యులని చెప్పనొప్పు. వీరి కిట్టిశక్తి కలుగుటకు వీరియం దేమి విశేష ముండెను? మొట్ట

మొదట మనమనస్సుల నాకర్షించునవి జ్ఞానామృత నిధానము లనదగువీరిబోధలును, మహోన్నత సందేశములును. వీనిని లెక్కలోనికిఁ దీసికొనమేని, ఈమహనీయులప్రభావరహస్యమును చాలవఱకు మనము గుర్తించుట లేదనియే చెప్పవలెను. వీరి మాహాత్మ్యమునకుఁగల కారణములలో ఈవిషయ మెంతప్రాముఖ్యమునువహించినను, ఇదియొక్కటియే యందులకు కారణమని నిర్ధారణ చేయుటకు వీలులేదు. తలంపులకును, మాటలకును, చేతలకును నిరంతరము పొందికగల నిశ్చలభక్తియుతములగు వీరి పవిత్రజీవితములుకూడ నిట్టిమహిమ కలుగుటకు తోడ్పడినమాట నిజమే. కాని, యున్నతాదర్శములు కలిగి వానినిఁ బరిపూర్ణభక్తిశ్రద్ధలతో నాచరణలోనుంచుచు, కేవలము నీతిపైననే యాధారపడు మనుజు లిట్టియసాధారణవ్యక్తులవలె తమ సమకాలికులను, తమతరువాతి పురుషాంతరములవారిని వశపఱచుకొనఁజాలరు. ఆదర్శములకును, నీతిరూపకమైన భక్తికినిఁ దోడుగ ఈవ్యక్తులకు మతసంబంధములగు శక్తి, యుత్సాహములుకూడ నుండును. ఇవి ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచ మొకటి యున్నదను నమ్మకమువలననేకాక, అట్టిప్రపంచమును ముఖాముఖముగఁ జూచి అందుల కనుగుణముగ జీవితమును గడపుచు, ఆప్రపంచయథార్థ, పరమోత్కృష్టతల యనుభూతినిఁ బడయుటవలన కలుగును. మాటలుగాని, ధర్మసూక్ష్మపరిశీలనాకౌశలముగాని, నీతిజీవనముగాని సముచితముగ వివరింపలేనిదాని నిట్టియనుభూతి కరతలామలకము గావించును.

ఈపుణ్యపురుషుల వశీకరణశక్తి సామాన్యజనులకు అమానుషముగఁ దోఁచుటకూడ సహజమే కాని, పురాణములందు దేవతల మహిమలవిషయమున మన ముపయోగించు "అమానుష" శబ్దముయొక్క అర్థము ఈ శక్తికి అన్వయింపదు. ఈశక్తి వాస్తవమానవతత్వసూత్రములకు కట్టువడియున్నదనియే నాయూహ. అయిన నిప్పటికింకను, మన కాసూత్రములు పూర్తిగ తెలియవు మానసికశాస్త్రపఠనీయగ్రంథములలో నివి కానరావని నాయభిప్రాయము. పూర్వ మేయుగమునందుకంటెను గూడ మనప్రస్తుతయుగమునం దిట్టిమహోన్నతవ్యక్తుల యావశ్యకత యెంతేనిఁ గలదు. ఇట్టివ్యక్తు లుదయించుటకును, వారిమహిమ వికసించి వ్యాప్తినొందుటకును అవకాశము లేకుండ చేయు ప్రమాదమునకు మన నవీనయుగములో నైనంత మ న్నేయుగమునుగూడ లోను గాలేదు. జను లిప్పటియంత సులభముగ దుందగములు చేయకుండుటకును, నీతియుక్తమైన జీవనము వారికి నేటివలె బహుకష్టసాధ్యము కాకుండుటకును తగిన కట్టుబాట్లు రాజ్యాంగము మున్నగు బహిఃపరిసరములలో నేర్పఱచుట మంచిదే కాని, అపరోక్షజ్ఞానమువలన కలుగు నిశ్చలమనస్తత్వముతో, ఉత్సాహసంతోషములతో మహోన్నతాధ్యాత్మికజీవితమునకుఁ గావింపబడు పరిపూర్ణాత్మార్పణము కేవలము మతముపెట్టవలసినభిక్ష. ఈయాత్మార్పణమే యితరులనుగూడ నిట్టిసదాచరణకు బురిగొల్పుశక్తి కలిగి యొప్పుచుండును. ప్రపంచమునకు రానురాను పారమార్థికదృష్టి సన్నగిలుచున్నదేమో యనిపించును.

అమెరికాయందలి హిందుస్థానసంఘములో, కొన్ని యేండ్లు నేనొకగౌరవసభ్యుఁడనై యుంటిని. నా దేశములో విద్యార్థులుగ, వర్తకులుగ నున్న భారతయువజనుల నెందఱినో చూచుచున్నాను. వారిలో చాలమంది తమ జాతీయవస్త్రధారణపద్ధతిని విసర్జించినట్లే, తమమతమునుగూడ విసర్జించినట్లు తోచుచున్నది. నావంటి పాశ్చాత్యు లెందఱో భారతదేశము మతమునకుఁ బుట్టినిల్లనువిశ్వాసమునఁ బెరిగినారు. ఈవిషయము నేటికిని నిజమనియే నానమ్మకము. కాని, భారతీయుల పారమార్థికాసక్తిపట్ల నే నాశించినంత దృఢవిశ్వాసము నాకు కలుగలేదని చింతిలుచున్నాను. కనుకనే శ్రీరామకృష్ణునకుఁ గృతజ్ఞుఁడనై, ఆమహనీయునియాత్మనుండి బయల్వెడలిన జ్వాలాపరంపర వారి గురుదేవుని జ్ఞానభానూదయరశ్మిని ద్విగుణీకృతముగ విరజిమ్మి భారతీయుల హృదయకమలముల వికసింపఁజేయునుగాకయని మనఃపూర్వకముగ నభిలషించుచున్నాను!

పాలబడినవారు, ఎంతమంచి ఆహారము, గాలి అనుభవించుచున్నను వారు నిర్బంధింపబడుటచే కలుగు స్వేచ్ఛా భంగమువలన స్వశక్తి క్షీణించును. ఈకారణముచే నిటీవల స్త్రీపురుషాదులు పెక్కుమంది క్షయచే మరణించుచుండుట అందరికిని విశదమే.

ఇది సహవాసదోషమువలన రోగినుండి యితరులకు వ్యాపించుచున్నది. అట్లనిన - క్షయరోగి ఉమ్మివదలినగాలి పీల్చుటచేతను, ఆరోగివస్తువులను వాడుటచేతను, ఆరోగినివాసస్థానమునందే ఆరోగ్యవంతు లుండుటచేతను నివసించుటచేతను ఈవ్యాధి అతివ్యాపకమును పొందుచున్నది. క్షయరోగులకు కలుగు సంతానమునందు క్షయ యిమిడియుండునను అభిప్రాయ మిటీవల వైద్యశాస్త్రజ్ఞులచే ఖండింపబడినది. కాని అట్టివారిసంతానము బలహీను లగుటచే, సహవాసదోషముచే అతి తేలికగను, శీఘ్రముగను క్షయరోగు లగుచున్నారు.

బంధువులలో దగ్గరసంబంధ వివాహములుకూడను స్వశక్తి శరీరబలము, ఆయుర్వృద్ధి క్షీణము కలిగించి క్షయ మొదలుగాగల ఘోరవ్యాధిపాల బడుటకు కారణమగుచున్నది.

ఇది అనేక వైద్యశాస్త్రజ్ఞులచే స్పష్టీకరింపబడినది. మనదేశమున నీ కులాచారము విస్తృతముగ అమలునం దుండుటబట్టియే, అన్నిదేశములకన్న క్షయవ్యాపనాధిక్యమునకు ముఖ్యకారణమని నాయుద్దేశము.

క్షయవ్యాధి ఊపిరితిత్తులు, జీర్ణకోశములు ఆవరించినపుడు కలుగునష్టము తదితర అవయవములను క్షయ ఆవరించినవారిలో కలుగదు. కాన నూపిరితిత్తులక్షయను, పేగులక్షయను గూర్చియే యిచ్చట వ్రాయబడినది.

గుణములు

క్షయరోగము మనిషికి అంటిన యెంతకాలము శరీరమందు ఇమిడి, వెలుపలకు ఎప్పుడు విజృంభించునో చెప్పజాలము. కొందరికి శీఘ్రముగను, మరికొందరికి అనేకసంవత్సరముల తరువాతను బయటికి వెడలును. అది ఇమిడియుండు కాలమునందు రోగికి ఏవిధమైన రోగ సందేహము లేక, తన దినకృత్యములను నడుపుకొనుచుండును. ఈవ్యాధి వెలుపలికి విజృంభించుటకు ప్రప్రథమమున ఉనికి కాన్పించును. దినచర్యలయందు ఉత్సాహము తగ్గుచుండును. కొద్ది శరీరకష్టమునకే అలసట పొందుచుండును. దినేదినే నీరసించు చుండునటుల తోచుచుండును. ఇట్టి స్థితినుండి క్రమక్రమముగ పొడిదగ్గు ప్రారంభమై ఉదయకాలమునందు శ్లేష్మము పడుచుండును. కొందరు శ్లేష్మములేక, కంఠమునందు ఏదోవున్నట్లు ఊహించుచు కాండ్రించుచుందురు. మరికొందరికి రొంప లేక పడిశముపట్టుచు శీతకాలమునందు కాని,వర్షాకాలమునందుకాని కొన్ని సంవత్సరములవరకు దగ్గు, ఆయాసములచే పీడింపబడుచుందురు.

ఇట్టి రోగులను ఉబ్బసపురోగు లనుకొందురు. శ్వాసకాస అను ఉబ్బసవ్యాధులలో ౧౦౦ కి ౩౦ మందికి తప్పకుండ క్షయరోగులైయున్నారు. ఈవ్యాధియందు కంఠమునందు, చంకయందును మాంసగ్రంథులు ఉబికియుండుట ౧౦౦ కి ౫౦ మందిపైననే చూడబడును. కొందరికి ఆసనము లూటీతో క్షయరోగము ప్రారంభించును. మరికొందరిలో ఊపిరితిత్తి పొరవాచి చాతీయందు ఆభాగమున నొప్పి కలిగించుచుండును. మరికొందరు ఆరోగ్యవంతులవలె తిరుగుచు అకారణముగ రక్తము కక్కుటయో లేక, వారి శ్లేష్మమునందు కొద్ది రక్తపు జీర కాన్పించుచుండుటయో కలుగును. సాయంకాలమునందు కొద్ది జ్వరము వచ్చుచుండును. కొందరిలో ప్రథమముననే రక్తక్షీణము కలుగవచ్చును.

పేగులక్షయయందు అజీర్తివ్యాధిచే పీడింపబడుచు, నీళ్లవిరోచనములు అప్పుడప్పుడు తటస్థించుచుండును. కొందరిలో పేగులక్షయ, ఊపిరితిత్తుల క్షయ రెండును కలిసియేయుండును. ఒకప్పుడు మృదుచర్మముతోకూడిన అందముగల సన్నని పొడుగుమనుష్యులయందే ఈవ్యాధి కాన్పించునన్న అభిప్రాయము ఖండింపబడి అన్నిరూపములయందును ఈరోగపీడితులను చూడనగును. ప్రథమమున చర్మమునూర్పులు కాన్పింపక, రోగబలముతోపాటు మృదుత్వముపోయి కొద్ది ముడతలుపడును. కేశములు వ్యాధి ముదిరినకొలది వాటిమృదుత్వముపోయి రాలుచుండును. కండరములు చిక్కుచుండును. కొందరిలో కంటిపాపలయందు వ్యత్యాసము కాన్పించును. కొందరికి గుండెదడ యుండును. జీర్ణశక్తి మామూలుగా నుండుటయు, కొద్దిఎక్కువయుండుటయు, లేక తగ్గుటయు ఈమూడువిధములు కూడను కాన్పించును. మూత్రమునందు శ్వేతధాతువు (Albumen) పోవుచుండుట యీరోగులలో కొంతమందికి చూడబడును.

ప్రథమమున కొద్దిపొడిదగ్గుతో ప్రారంభించి వృద్ధిపొంది ఎక్కువదగ్గుచే పీడింపబడుదురు. శ్లేష్మము చిక్కగను, పల్చగను తెల్లగను, పసుపుగను, ముద్దలుముద్దలుగను, వాసనలేకయు, వాసనతోకూడియుండియు పడుచుండును. కొందరిలో రక్తము కలిసిపడుటయు, ప్రత్యేకము రక్తము కక్కుకొనుటయు కలుగుచుండును.

ప్రప్రథమమున కాన్పించు ఉడుకు కొద్ది సాయంకాల జ్వరముగామారి, ఉదయము తక్కువగను, సాయంత్రము ఎక్కువగను వచ్చుచునేయుండును. స్త్రీలకు ఋతుకాలస్రావము తగ్గుచు, కొందరికి చిన్నవయస్సునందే నిలచిపోవును. మరికొందరికి ప్రతిఋతుకాలమునందును జ్వరమువచ్చుచుండును. ఇట్టిజ్వరము ప్రతిదినము రోగవృద్ధిచే ఎక్కువజ్వరము వచ్చుచున్నప్పుడు, దానిని ఎట్టి ఔషధముచేతనైనను సాధించుట కష్టమగును. పేగుల క్షయయందు సంభవించు విరేచనములు పల్చగనుండి పచ్చగను, జిగటతోనుకూడి దుర్వాసన గలిగియుండును. అందు రక్తముకూడ అప్పుడప్పుడు పడుచుండును. రోగము ముదిరిన ఎట్టి వైద్యసహాయముచేతనైనను అసాధ్యమగును.

పైనుదాహరించిన రోగప్రథమగుణములను గమనించి తత్క్షణమే తగినచికిత్స పొందింపనిచో, వ్యాధియుదిరి అసాధ్యమగును. ప్రథమమునసే జాగ్రత్తపడిన ప్రతిరోగియు ఆరోగ్యముపొందుటకు సందేహముండదు. విశ్రాంతి, మంచిగాలి, బలకరమైన, తేలికగా జీర్ణము చేసుకోగలిగిన ఆహారము, గాలి సూర్యకిరణములు వ్యాపించుచుండు విశాలనివాసము ముఖ్యావసరము. ఇది పెద్ద అంటువ్యాధికనుక రోగి శ్లేష్మమును ప్రత్యేకము కుండయందుగాని, పాత్రయందుగాని ఉంచి అందు కొద్దిగ మందును పోసి పలపలకాచి ఒక గొయ్యియందు పోసి పూడ్చవలయును. మలమూత్రములు కూడను అతి జాగ్రతతో గోతిలో పారబోసి మట్టిచే పూడ్చుచుండవలయును. దినదినే వస్త్రములు మార్చుచుండవలయును. మశూచకముకన్నను, కలరా, ప్లేగు వ్యాధులకన్నను దీనిని ఎక్కువ అంటువ్యాధిగా గ్రహించి, జాగ్రత్తగా రోగిని చూచుచు రావలయును. రోగి జీర్ణము చేసుకోగలిగినంత మంచి ఆహారము, పాలు, పండ్లు, గ్రుడ్లు, కాడ్ లివర్ ఆయిలు, ౩ ౪ గంటల కొకసారి రాత్రి ౧౦ గంటలవరకు ఇచ్చుచుండవలయును. తగిన వైద్యునిచేత చికిత్స శీఘ్రముగ నిప్పింపవలయును.

వసంత కేళి

త్రిపురాన వేంకట కృష్ణారావుగారు

ఎగసి కన్నెత్తిచేసి మిత్తిక్కెఁగాని
యిపుడు బాల్యరాగము మిత్రుఁ జేనిచూప
డొక్కలతకూన యేనియు నూనఁబోదు
వీనిపై సుమనోరాగ విలసనంబు

ఏమిటికి నీకు వీనిపై నింత ప్రేమ
యిట్టి సమయానఁ గలకంఠి! యెండయనక
పొంచి రాగామృతమ్ముల ముంచి వీని
నింత యలరింతువేల? మెప్పింతువేల?

ఆశలను గోయుచే హృదయాశయముగఁ
జేదులను స్వాదులేరుచే జీవితముగ
గడపు వీనిని వృత్తిభంగంబుగాఁగ
నేల చేఁచెద? నేల గిల్లింతలిడుదు?

ఏరసాలాంతరకిసాల గృహములందో!
యీవసంత రాగశ్రీల నేలనీకు
వీనియం దేమి తోఁచెనో ప్రేమరుచులు
నలిపెదవు వీనితోడ వసంతకేళి.

నీవసంత రాగామృత నిర్ఝరములు
జగతి లోలలాడెడు ఈవసంతవారి
రాగములకంటె నెంతసారములో! వీని
హృదయపట మార్ద్రిమాయె రాగిల్లిపోయె.

ఇంక రాగార్ద్రమై వీని హృదయశాటి
చేవగోల్పోయి కన్నీటఁ జికి చినిగి
తునియలైపోవనున్న తంతులను బిగిసి
బింకమై మన్ననో! లేక ప్రిదిలిపోనో!

ఆఁడుదొంగ

క్రొత్తపల్లి సూర్యారావు

మట్టమధ్యాహ్నమునఁ జైత్రమాసమందు - సూర్యకరతప్తముఖ యొక్క శూద్రవృద్ధ
వచ్చె వాయసపురి నొక్కప్రక్కనందు - లోని పారునియింటి కలో యటంచు.

వచ్చి గుమ్మముకడ నిల్చి వాయి విచ్చి - నేత్రగోళములఁ దేల్చి గాత్రయష్టి
కంప మందంగ, నాఁకలి, కడుపుగాలు - చుండె, దప్పిక గొంతెండుచుండె నయ్యొ.

పోయెఁ బ్రాణము నిల్వదు భూసురావ - సథముకడ, నిది నేఁ జేయు నధికపుణ్య
ఫలము! మేలిఁటి నాలవకులముదాన - బ్రదికి చెడితిని దిమ్మాపురంబు మాడి.

అనుచు గవ్వలగుత్తివంటి నిజరదన - పంక్తి గిట్టగఱచి నేలఁ బడియెఁ గట్టె
మోపువలె బడ్డమేను దుమ్ములు నలంగ - బ్రాహ్మణుఁడుచూచి నిర్ఘాంతపడియెనంత.

ఇదియేమో గ్రహచార మింతపురిలో నీయిల్లె కల్పించెనా
తుది నీచావున కీయమాస, విధి, యందున్ భౌమవారంబునాఁ
డదిరా దీనిది గాదు చావు మఱి నాదౌనంచు శీఘ్రంబ తి
ద్వదనంబందున మేనఁ జల్లె నతిశీతస్ఫీతనీరంబులన్.

చల్లని కుండనీరగుటఁ జచ్చినప్రాణము లేచివచ్చునా
చల్లఁదనంబు టక్కరిపిశాచి నిరామిషకాయ మంటినన్
జిల్లని నిల్వలే కులికి చేయి గదల్చుచు మోము ద్రిప్పుచు
న్మెల్లఁగ లేచి విప్రు ననిమేషగతిం గని యిట్లు పల్కెడున్.

అయ్యా! ఛచ్చెడుదాని నేమిటికి నన్నాఁపంగ నేలా భవాఁ
గుయ్యాలింపఁగలే రనాథఁ గొడుకు ల్గోడండ్రు బంధువ్రజం
బయ్యో గంపెడు గద్దు, చాలు, సుఖ మేయంశంబునన్లేని నా
కియ్యెల్లన్ వృథగాదె, నా బ్రదిమి కింకే మిపాట్లున్నవో.

ఎపుడు న్నాచెయి మీఁదుగా బ్రదికితిన్ భృత్యుల్ గృహాందోళికల్
విపులార్థంబు గలట్టి నేనెటుగ వావిప్పంగ నెచ్చోట నేఁ
డిపు డాకంటికిఁ దాళఁజాల కిలునిల్ హీనంబుగాఁ దిర్గుచుం
గృపణోక్తు ల్వలుకంగ నోరెగయుమిం గీడ్పాటు నే నొందితిన్.

అడిగినయంత నౌనె కులహాని, రుచింపదు వేఁడికోలు, నా
కడుగకతీర దైన నొరునాననముం గని పట్టెఁ డన్న మే

నడుగఁగ, మానుషంబును, ననభ్యసనార్థన మిచ్చుటేల చీ
యుడుగుము మటంచు, నీగతిగ నూరక త్రిమ్మరుచుం బురంబునన్.

పోదు ప్రాణ, మడుగఁ బోదు నా యభిమాన - మడుగనీదు, రెంటినడుమఁ జిక్కి
బడుగు దేహ మిట్లు బడలుచున్నది - మూఁడునాళ్ల నుండి మునికి మునికి.

అనిన న్భూసురుఁ డంతయు న్వినుచు సత్యంబంచు నూహించి నీ
వనిన ట్లింతయు నిక్కమేని యిటు లేలా కుమ్మరం గ్రామముల్
తనయుల్ భృత్యులఁ బంపరాదె, కొనఁగా ద్రవ్యంబు దేరాదొ, యే
పనికై వచ్చితి వేము పెట్టఁ దినఁగా క్షేమంబుగా నెంచెదో?

నావుడు నాయుదంతమును నావలన న్వినవచ్చు మీఁద, దో
షావహ మెట్లు భూసురగృహాన్నము, మీరలు పెట్టుచుండఁగాఁ,
గావలెనంచుఁ గోరినను గానఁగలే క్షమకోటివారిచేఁ
గావలు, లెంతదానవొకొ కంటిని మీగృహభుక్తి నేఁటికిన్.

అనుచుం జల్లఁగ మంచిమాటలను నాహారించి కూర్చుండి యో
యనఘా! చెప్పినఁ దప్పుగాదు వినుమా, యాత్మీయ మర్మంబుఁ గాఁ
తునకుం గూర్చితి నంచుఁ బుత్రులు ననుం ద్రోయంగ నల్లుండు నక్క
దనయుంటం బెనుచుం గొమార్త గ్రహబాధం బొంది వేధంబడున్.

మందు లయ్యె, వ్రేళ్ల మంత్రంబు లయ్యెను - దీర్ఘయాత్రలయ్యె దేవతలకు
మొక్కులయ్యె, హోమములు శాంతులయ్యెను, దేనికిని వశంబు గానిదయ్యె.

ఎఱిఁగి యుందురేమొ యేలూర నొకయోగి - బాలుఁ డింతొ పెద్దవాఁడుగాఁడు
భూతవైద్యమునఁ బ్రభూతవిఖ్యాతుఁడు - వానిఁ జూడఁబోయి కాననైతి.

భూతమునకు నొసట భూతిపెట్టినఁజాలుఁ - గడలిదాఁటి యవలికడకు నేగు
ననుచు నొకరుచెప్ప నరుగుచు దారిలో - మూట గోలుపడితి ముచ్చువలన.

బొడ్డుకొంగున నాలుగుపూఁటలకును - జాలు నని కట్టుకొన్నట్టి చవలములును
గాల మెక్కుడు గావుటఁ జాలవయ్యె - నెవని నడుగుదు నింతలో నెఱుఁగనికడ.

ఎపుడు నిల్లుగడలి యెఱుఁగని యమ్మోగి - నాదునెత్తి వ్రాఁత నాఁటిరాత్రి
యెవరొ కాకినాడ కెట్టులో లయవేసి - కొంచువచ్చిరంట కోరివేఁడి.

కోమటిబిడ్డ కెవ్వతెకొ కొంచెముగా గ్రహబాధ యుండఁగా
నేమిట వాసి గాక యొలయించి మహాత్ముని దెచ్చి యిచ్చటోఁ
గామితసిద్ధికై నిలిపి కానఁగనీ రొరు లెవ్వరేని రా,
నేమియుఁ జూచుదాన నని యేగెద నింటికి సిద్ధుఁగాళ్లతోఁ గా.

బండి యెక్కిపోదు బవలితి నడువలే - నల్లు నడిగి రేపె యెంపుదానఁ
బెరుఁగుగొల్లలయినఁ బిసుకలశావిడి - వారలైన దినము వచ్చుచుంద్రు.

ఒకపా విందుడయాస్వరూపు లయి, యాయుర్దాయము న్నాకు ని
చ్చి కటాక్షించిన మీకు మ్రొక్కెదను నేఁ జెప్పంగనే యల్లఁడే
యొకయంజం జనుదెంచి మీకొసఁగఁడే! యున్నంతయేయిందు, బం
డికిఁనే నక్కడ నిత్తుఁగాని, దిగఁగానే పిల్ల చేఁ జాఁచెదుర్.

ముద్దకజ్జూరము పదలంబున కటించు, నింతయే యుండెనని నమ్మి యింటివిప్రుఁ
డిచ్చినట్టి యణాలెండు పుచ్చుకొనుచు- నింక నొక నేబు దొరకదా? యింతె చా
పోనీలెండు సగంబు చచ్చియడుగం, బోనీక యిట్లిచ్చుట
న్నీనాయిద్దఱ గౌరవంబు నిలిచె న్ని మ్మెప్డు ధ్యానించెదర్
మీనెమ్మి న్మఱవం గృతజ్ఞ నగుదు న్నీ రెన్నఁడే యోగి యి
చ్చో నున్నాఁడని తెల్పుఁడయ్య, సెలవంచుం బోయె నూఁగాడుచున్.

వీథినందు మరలి విప్రుని వంచించి, భోజనమ్ముతోడ భూరిదక్షి
ణయునుగొంటి నింక నాపనియైనది - చూచికొంద మవలి సుద్ది మీఁద.

అని యెంచేఁ జనియెం బలిక్కి యపరాహ్ణాం బప్డు డొక్కింతసే
పునకుం గెంజడయొంటిదిండు, పులితో ల్పాంబాన్నులాంతాము ప
ల్చనిపావ ల్గల యొక్కయోగి "భగవన్, శంభో, మహాదేవ" యం
చును వచ్చెం బృథివీసుపర్వు నిలునందుంగూర్చి నిర్భీతిగన్.

చల్లఁ,బొద్దువేళ, సన్న్యాసి సన్న్యాసి - యంచుఁ బలువు రచటి కరుగుదేరఁ
బలుకఁ డొకరితోడ బ్రాహ్మణుఁ గనుఁగొని - సుఖవిగమ్ము భూమిసురుఁడ యనియె.

పరులు మాటలాడవలదు నాతోడను - వ్రతముచెడునుగాన వచ్చితి నిటు
నేఁడు నన్ను విడుఁడు నే రేపు మీతోడ - మాటలాడువాఁడఁ దేటగాఁగ.

అనుచు నొరులఁ గోరి యాభూసురుని యింటి - యరుఁగుమీఁద "శంకరా మహేశ"
యనుచుఁ గూరుచుండె నక్షినిమీలన - మాచరించి ధైర్య మావహించి.

శపియించుం గుపితుండయే నని జను ల్సంభాషణ ల్మాని యా
విపరీతాకృతిఁ గాంచి పోయిరటయే న్విప్రుండు వృద్ధాంగనా
నిపుణోక్తంబగుమాటకై దలఁచి మాన్విక్ భూతవైద్యుం డటం
చపు డాతం డిటుమెల్ల పల్కెను రహస్యంబంచు విప్రోత్తమున్.

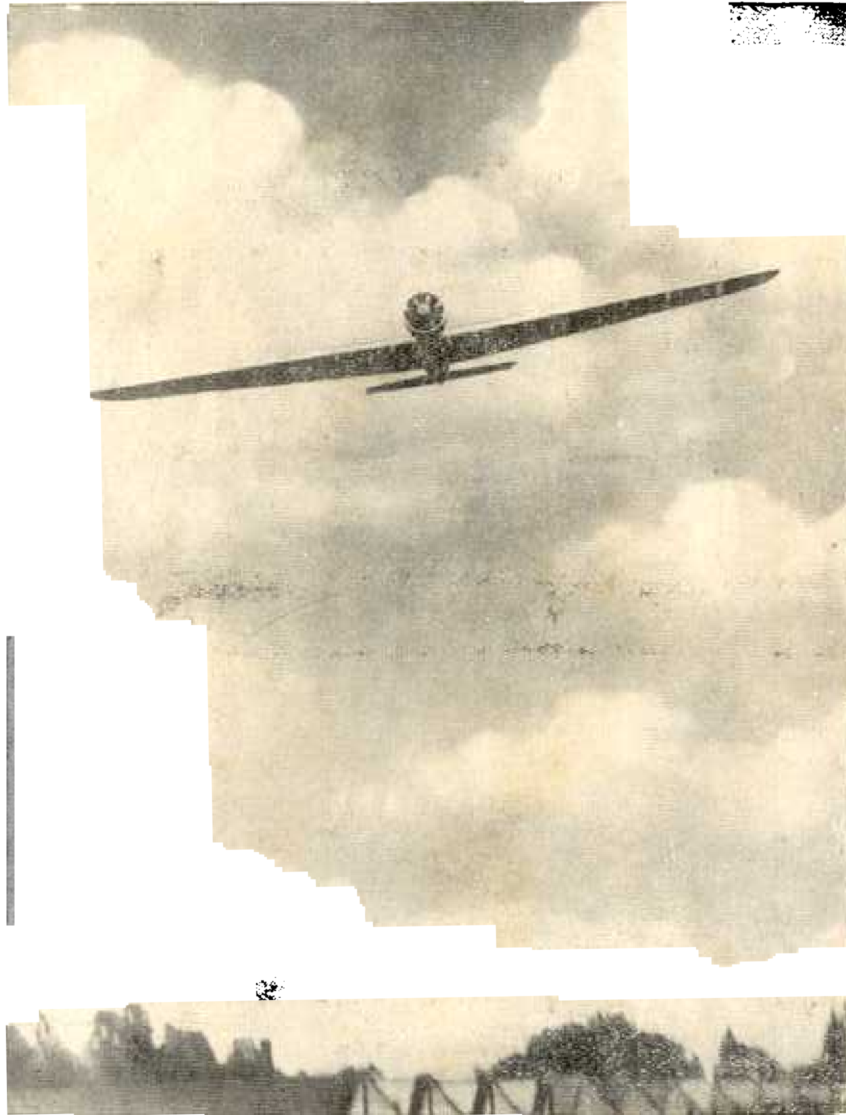
ఎన్నఁడుఁ గాకినాడయన నెట్టిదొ తెలెుఁగం దటాలనే
నిన్ననువచ్చి యొక్కెడను నిల్చితి నోలమునందు దానిలో

కాంబెలుబ్లాకుదార విమానప్రయాణమునకు సిద్ధమగుట. (గంటకు ౨౦౦ మైళ్లు ప్రమాణము)

నిప్పును. ఆర్పు బాంబులు

వెల. విమానము

మద్రాసులో 1935 సం.లో నిర్మింపబడిన క్రొత్తవిమానము. ఇండియాలో నిర్మింపబడిన మొదటి విమానమిది.

రేడియో విమానము

మున్న జను లృప్తి లాలించిన నే నదుటఁ గన్గొని వేరితోఁడఁ జె
ప్ప న్నిలఁబడ్డయట్లుగను వచ్చితి సీచిఋసంవిలోనికిన్.

ఓలం బేటికి నాశ్రయింప నను, దేహ్లోపోయె నాలేను, యు
త్కాలం బాదిగ నీయువర్ష దిరుగంగా నైతి నీలోన వి
ద్యాలక్ష్మల్లల యొక్క సత్కులుని భార్యం బూన నేదో గ్రహం
బాలీలావతిఁ దేఁగ నాకడకు మంత్రాది న్సుఖం బిచ్చితిన్.

ఏమియు జబ్బులేదు చనియెం దనయింటికి నొక్కరాత్రి, యా
కోమలి తిర్గఁబెట్టనని గోలయొనర్చుచు, నెవ్వరీవనన్
స్వామికులాంగన న్విడువఁ జాలను నిన్ను సపర్యచేయుమా
యామహనీయమూర్తికని యున్నటు వెంబడు నానిమిత్తమై.

దాని నప్పించుకొనుటక్తై యూనియతివి - జాటుచాటున నుండుదుఁ జచ్చినట్టి
దాని నటు లుంచు మెన్నఁడుగాని యట్టు - లగుటకేమియు హేతువు లగపడవయా

వచ్చె నేలూరినుండి యీపట్టణమున - కందు నందును వెదకుచున్న దిట కష్ట
గాని వచ్చును జానికిఁ గానరాని - రీతి నను దాఁపఁగలవో యీరాతిరికిని.

అటు గాదేని యిఁకొక్కమాట నను నీ వానాతిరాకుండఁగా
నెటులైనం గురుజాలపల్లి కనుప న్నేనందు నిక్కిలిగా
నటియింతు న్మతి యాప నీకడకురా నన్ జెప్పఁగావద్దు చీఁ
కటిలో నెందును బోవనీయకు ముహుఃకాలంబుదాఁ కాపుమా.

ఇంతలోన దాని గృహపతివచ్చును - దెలిసికొంటి దివ్యదృష్టివలన
నీకు మేలుచేయు నాకుటుంబియటంచుఁ - జెప్పియోగి పోగి చీఁకటిపడ.

భూసురుఁ డేగ లోనికిని భోజనవేళను భార్య పల్చినన్
మూసిన పిఠితల్పుకడ ముద్దియ మోర్తుక పూన మూవి తాఁ
కీసినదాఁకఁ బిల్వక యొదింగి కవాటపుఁబట్టె నంటి యు
త్రాసత నిల్చెఁ జీఁకటిని దల్పును విప్పెను గేస్తు పమ్మటన్.

ఉలికి తటాలున న్వెనుక కొక్కడు గిడ్డ గృహస్థుఁ గాంచి యు
క్కలికి భయంబు లేదు, మిముఁగానఁగ వచ్చితిఁ బ్రేమతోడ న
న్నలఁపుఁడు పుత్రిగాఁగ వసుధావిబుధా, ఘనమంత్రవేత్త మీ
నిలయమునందు నిల్చెనని నే విని వచ్చితి వానిఁ జూపవే.

ఆ త్తిగారి వాని నాశ్రయించినవారి - పెరటికల్పకంబు పెక్కునాళ్ల
నోక్త దర్శనంబు గోరి వెన్నా డెదఁ, దారసిలఁడు నా కుదారుఁ డతఁడు.

నాకుఁ బిశాచబాధ పలునాళ్లుగ నున్నది తీవ్రమై చె, నిం
దాఁకను లేదు, క్రొత్తగను దగ్గుణమొక్కటి చూపుచుండె, నా
సోఁకుడు మాన్పుకోఁ దిరుగుచుం గనకుంటిని, మీకృపం ద్వదీ
యాకము నాకు నాకమయి యీకడఁ దీర్చును నాకొఱంతలన్.

అనిన మెల్లంతమాట విని యాతఁడు మద్గృహమందు లేఁడు, వ
చ్చినయది నిక్కమే చనియెఁ జేరువయూరికి-నట్టులైన నేఁ
బనివినుదున్-పడంతి విను ప్రన్ననిదానవు రాత్రి యొంటిఁ బోఁ
జనదు-సహాయమున్న-దేవ-రాయనభార్య మదీయరక్షకున్.

పిచ్చిదాన! భూతవేతాళములు మున్న - గాని ప్రస్తుతమునఁ గానరావు
మందుమ్రాఁకుఁ గొనుము మంత్రముల్గావు నీ - మనసు చెదరె నాదుమాట వినుము.

కాదు, స్వామి! నిమ్ముఁ గాదనఁజాలను - గాని చూడఁదలఁచితేని దాని
లక్షణములు నీకు లక్ష్యములను జూపు - దావఁ జిత్తగింతె ధైర్యముగను.

వలదు వలదు పొమ్ము పడుము నీబాధలు - నీవు, మాకువలవ, దేవ మదియు
ననుభవింపవలయు నంతయుఁ గర్మప - క్వంబుగాక తొలఁగఁగలదె నరుని.

అధికవాక్యములకు నదనుగా దిఁక వాని - గూడముట్టవలయుఁ గొందు నాజ్ఞ
యనుచు గుమ్మము దిగ నయ్యయో! యమవస - రాత్రి నీకుఁ బోవరాదు గదవె!

జలజనేత్ర! "సాహసం షడ్గుణంచైవ" - యనుట నిక్కమయ్యె నైనఁగాని
యంధకారమయ మి దన్నినాళ్లను జెప్పె - నట్లురావు యువతి వగుట నెగ్గు.

మునిముని చీఁకటిం దరల ముద్దియ పట్టనబాహ్యసీమకున్
జనులు సహాయకుండురు విచారము దక్కి పరుండు మిందు నా
వనితయు నీవు దక్షిణపువాకిటఁ బందిరిక్రింద శీతవా
తనికర మల్ల నల్ల మెయిదట్టుచు నిద్దురపుచ్చ హాయిగన్.

అనిన స్వామి! సాహసాతిశయుంబు నా - యొడలనుండ నేమి, జడుపుగదురఁ
బిఱికిమందువోసి విఘ్నంబుచేసితి - రింకఁ గదలఁజాల నిచటనుండి.

పూఁటకూళ్లవనిత భోజనం బిడి నాకుఁ - దనగృహమున నుండుమనియె మీరు
నట్ల చెప్పుచుంటి రదియెందుకొఱకొ ని - ద్రింతు నిచట వీథితిన్నె మీఁద.
వీథిలోన వలదు వెనుకవారాండిక - చల్లగాలిలోనఁ జాఁపమీఁద
నిద్రపొమ్ము నేను నిన్ను లేపెద వేగు - నంత ననుచు నిల్పె నతివ నతఁడు.

విప్రభామతోడ వేడుకలాడుచుఁ - గొంత రాత్రిదనుకఁ గూడిమాడి
యుండి యవల నిద్ర యూఁపుచునున్నదం - చరిగి పండుకొనియె నామృగాక్షి.

కోడికూఁత కొక్క-కొంతముందుగలేచి - విప్రుఁ డేదొ యులివు వినినయట్లు
మేలుకొని మృగాక్షి మేల్కా-ల్పఁగాఁ బోవ - వీథితలుపు తెఱచిపెట్టియుండె.

తనసతి లేపి క్రొత్తవనిత న్వెదుకం గడఁగెన్, గృహంబునం
గనఁబడలేని దప్పు డొక కాంతయ కాదు, కులాంగనాంగమం
డనములుఁ, బెట్టెలోనఁగల డబ్బును దప్పెముఁగూడ, బ్రాహ్మణుం
డనిమిషత న్భజించి తుద కందెను స్థాణుత యుక్తమే కదా!

చెప్పకొనంగ సిగ్గు, తెలిసెం బదిమందికి నాఁడునాఁట, నీ
చొప్పునఁ దల్లి, పుత్రుఁడును, సుందరి మొదలివారొ వచ్చి య
ప్పప్పుడు పొంచి మెంచి యచటచ్చట మోసము చేయుచున్నటుల్
గుప్పున పోడుముట్టెఁ-గనుఁగోఁ గఠినం బిటువంటివారలన్.

కుడిచికూర్చున్న బ్రాహ్మణుకొంపమీఁది - కెగిరిపడి యిట్టియాపద యేలవచ్చెఁ
గాలము కుటిలమగుట నొక్క-రుని విశ్వ - సింపఁగారా దపరిచయు స్నిగ్ధుఁడనుచు.

మహాత్ముఁడు

అద్దేపల్లి నాగగోపాలరావు

ఆతఁడు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నంశమందు,
జనన మొందిన ఒక మహాజ్ఞానమూర్తి:
అతని సద్దివ్య తేజో మయాస్యమందు
కోరకోల్లాస లాస్యంబు గోచరించు.

భారతాంబిక యుయ్యేలపాట బాడి,
లాలనము సేసి, జోకొట్టు రాచబిడ్డ:
ఆతఁడే 'గోచిపాతరాయం' డతండె,
విశ్వ కల్యాణ సంధాత, ప్రేమమయుఁడు.

బోసినవ్వున ముత్యాలరాశి చిందు,
పలుకుల నమృత మధుధార తొలకరించు:
చూపులను శీతలామల జ్యోత్స్న వెలుఁగు
నిర్మలాత్ముండు, 'వింతమానిసి' యతండు

'హరిజనోద్ధారకుండ' తం శర్థశాస్త్ర
వేత్త, శ్రీకృష్ణగీతా వివేకవిదుఁడు:
సారథమ్మండు, నిష్కామ చక్రవర్తి,
భర్మ సంకాశ దేహుఁడు, కర్మయోగి.

'దండి సత్యాగ్రహ' వ్రతోద్దండుఁ డితఁడు,
ఇతఁడె భారత' భాగ్యదైవత' మితండె
మూడు ముప్పదికోటుల కీడులేని
నాయకుండు, సద్విజయ సంధాయకుండు.

చారు 'విశ్వశాంత' సందేశహారుఁ డతం
డనఘు డఖిల మత రహస్య వేది:
అతఁడు సత్య భాషియైన 'మహాత్మ'డు'
విమలసాధు వేషి—పిచ్చిబాబు'.

'బాపుజీ' కి నొక్క- భారతంబున గాదు
ఈ యనంత జగతి నెందునైన
'జయ మహాత్మ' యంచు, నయవిధేయతనాత్మ
నైదు పదిగ సేయవట్టిదున్న?

ఈ 'దరిద్ర నారాయణుం' డీవిచిత్ర
జీవనుం డీయశోజ్జ్వల చిత్రశ్రీవిలాసి!
ఈ 'సబర్మతీవాస సన్న్యాసమూర్తి'
'బోసిపళ్లదాసరి' లోకపూజితుండె!

నిర్వాణము

ఉమర్ అలీషా

ఏదియో వెల్గు నాకు గన్పించుచున్న
దేదియో కాంతి నా కగుపించుచున్న
దేదియో జ్యోతి నాకు రూపించుచున్న
దేదో పైనుండి యీ వెల్గు ఇప్పుడిపుడె
వచ్చుచున్నది నాముందు వచ్చుచున్న
దెంతో దూరాన యీ వెలు గంతో యింతో
అనుచున్నది అహాహా నా కానుచున్న
దీమహాదీప్తితో తుల్య మేదిగాదు
ఈమహాజ్యోత్స్నతో సామ్య మేదిగాదు
ఇది మహాకాశపటము ఛేదించివైచె
ఇది మహావాయుపథము స్తంభించివైచె
ఇదినవద్యోధునీమార్గ మేనడంచె॥ ఏది॥

అదిగో అమృతాభము ప్రశాంతమైన వెలుగు
ఇందులో నాకు నీశ్వరుఁ డెనఁగుచుండె
నిందులో నాకు నారూప మిమిడియుండె
నిందులో నాకు నాగురుఁ డెలుకఁబడియె
నిందులో నాకు సుర లెల్ల నెదురువడిరి
ఇందులో ముక్తు లెల్ల నాముందు వచ్చి
మాటలాడుచునున్నారు మనుజు లట్లు
మూఁడు కాలాలు ముల్లోకముల నెసంగు
వారి హృదయ రహస్యాలు పలుకుచున్న
వెన్నొ మేఘాలు గర్జించుచున్న యట్టు
లెన్నొ పక్షులు పాడుచునున్న యట్టు
లెన్నొ సెలయేళ్లు పాఱుచునున్న యట్టు
లెన్నొ వృక్షాలు వీయుచు నున్న యట్టు
లిందులో గొప్ప మైకంబు నొందుచుంటి
నిందులో చాల స్వాతంత్ర్య మొందుచుంటి
నిందులో పెద్ద తెలివి వహించుచుంటి

నిది నభోవీథి సంకెళ్లు కదిపివైచి
ఇది మహావహ్ని శిఖల గ్రసించివైచి
ఇది మహాపృథ్వి పాతాళ మదిమివైచి
నష్టదిక్కుంభికుంభాల నాట్యమాడి
దిక్కులను ప్రోవులుగ జూపు దృక్కులకును
ప్రణవగానంబు వినిపించు శ్రావ్యముగను॥ ఏ॥

ఏది యీ శర్వరీకన్య నూదివైచె
ఏది యీ ధ్వాంతశకము ఛేదించఁగలిగె
నేది యీ తమోరాశి వారింపనేర్చె
నేది యీ చీఁకటిని యిట్టె మొగురగొట్టె॥ ఏ॥

తారకల కడ్డుదూరి బృందారకాది
నాకలోకాల కేగి విస్తృతమైన
పెద్ద జాజ్వల్యమాన మేఘటినుండి
వచ్చుచున్నదో యేమొ ఆస్వచ్ఛమైన
రాగరసమిశ్రితంబగు ప్రభలు కుప్ప
తిప్పలైవచ్చి మెఱపుల తీరు సుధలు
పొంగిపొరలు తరంగాల బోలె దనరి
భూనభోంతరాళంబులు ముంచివైచె
శూన్యహృదయాలలో జ్యోతి జొనిపివైచె
జగము చక్కెరతో నింపి మొగసివైచె॥ ఏది॥

ఇది అనంతప్రభాభాస మిది త్రిలోక
పూజితంబు చరాచర భూతకోటి
నెనసి నడిపించి తోడము యీప్సితార్థ
సిద్ధిగలిగించునట్టి జేజేల వెలుగు
జిలుగురత్నాల తళుకులు గలుగు వెలుగు
వెలుగులకు వన్నెఁబెట్టు వెన్నెల వెలుంగు॥ ఏ॥

ప్రేమచే బద్ధమగు నీపవిత్ర కాంతి
తపసుచే రూఢమైన యీధవళదీప్తి

కేది యవరోధమేది మాయింపఁగలదు
వదిచీఁకటి యేది నిర్జింపఁగలదు॥ ఏది॥

ఇది యభౌతిక మిదియు నతీంద్రియంబు
అది యుపాధిరాహిత్య మధ్యాత్మికంబు
అది యవాఙ్మానసంబు బ్రహ్మస్వరూప
మిద యథార్థ మగోచర మిది నిజంబు
ఇది యలోకసుందర మిది పరంబు॥ ఏది॥

ఆమహాదృశ్య మెంత దవ్వైనదొక్కొ
ఆకళారూప మెంత సొంపైనదొక్కొ
ఆప్రభారాశియందు దుఃఖానుషంగ
మైనసంగతి యూనునకైన లేదు
భయము సంక్షుభితంబు లవంబు లేదు
వంతయు కృతాంతమలిన మావంత లేదు॥ ఏ॥

సాంద్రవిభ్రమమాయాప్రసక్తసక్త
బంధరహితంబు విజ్ఞానబంధురంబు
అనుపమానంబు నానంద మవ్యయంబు
ద్వంద్వరహితంబు దగ్ధ జవంజవంబు
నైనదీని వివర్ణించి దీనిలోతు
దీసి శూన్యంబులోనున్న దీనిదగు న
గాధగాధను వివరింపగలుగు టెటుల
దీని మీముందు తెచ్చి బంధించు టెటుల
దీని మీకర్థమట్లు బోధించుటెటుల॥ ఏది॥

గాలి నెవరేని మూటగాఁగట్టిరేని
వెలుతురెవరేనిగాదిలో వేసిరేని
కాలవాహినికిని గట్టుకట్టిరేని
సాంధ్యరాగాల నొడిబట్టజాలిరేని
మెఱపుతళుకులు దోసిళ్ల నెరపిరేని
వారి కేమైన నిది చెప్పవచ్చునేమొ
వారికేమైన నిదిజూప వచ్చునేమొ॥ ఏది॥

ఈమహాసత్య మెవరు గ్రహింపఁగలరు
ఈమహాశక్తి యెవరు వర్ణింపఁగలరు
ఈమహాకాంతి యెవరు దర్శింపఁగలరు
మెసవ్వునే పక్షు లెల్ల మామిడి చిగుళ్లు॥ ఏది॥

ఎన్ని జెప్పుడు ప్రమాన్పడియున్న నేను
ఎన్ని జెప్పుడు శుద్ధమై యున్న నేను
ఎన్ని జెప్పుడు మూర్ఛిలియున్న నేను
అగ్ని కాహుతియైపోవు నాజ్యమట్లు
నీళ్ల గరగిపోయిన నుప్పుగల్లుపగిది
గాలి నెగిరిపోయిన మట్టికణముకరిణి
ఎవని దేహేంద్రియంబు లైహికముమఱచె
నెవని జీవాణువులును స్తంభించిపోవు
ఎవనిచైతన్య మిట్టె నిర్జింపబడును
నెవనిరక్తంబుపొంగి వేడెక్కునొక్కొ
ఎవనికన్నీళ్లు నానాటి కేరులగునో
ఎవనికంఠంబునేడ్పుచే కృద్ధమగునో
వాని కీకాంతి కన్నుల గానఁబడును
వాని కీ వెల్గుముందట వచ్చిలుచు॥ ఏది॥

నేను నీవెల్గులో నింక నిలచిపోదు
నేను నీకాంతిలో నింక లీనమగుదు
నేను నీజ్యోతిలో నింక నెనసియుందు
నేను రానింక నిది వీడి రాను రాను
నేను ఈ పుణ్యభూమిని మానిరాను
నేను రానింక నెన్నాళ్లకైన గాని
ద్వారములు మూసికొందు నట దలపవలదు
బిలువబోకుఁడు నన్నింకఁ బిలువఁ బోకుఁ
డాగిపోయెద ఈ యనురాగమందు
నిలిచిపోయెద ఈ శాంతినిలయమందు
నాది యీశాంతిసదనమే ఆదియందు
నాది యీస్వర్గధామమే ఆదియందు
నాది యీమోక్షభవనమే ఆదియందు॥ ఏది॥

నాకు నీమాయప్రజలతో శోకమేల
నాకు యీదుర్మదాంధుల జోకయేల
విడచిపొండిఁక నన్నింక విడచిపొండు

మఱచిపోం డిక నన్నింక మఱచిపోండు
వెక్కిరించుచు నన్నింక వెడలిపోండు
బూడె గొనివచ్చి నాపైని పోసిపోండు
చూచి నిందించి నాయొద్ద వీడిపోండు
నాకు మీతో పనేమి యేనాటికైన

మీరథోలోకగాములై జారిపోండు
మీరు పాపాలు పల్కుచు పారిపోండు॥ ఏది॥
సిద్ధులు ఫకీరు లనలు వీక్షించినట్టి
దిదియె నిర్వాణమనియెడు నీవెలుంగు
ఇట్లు లుంరాలిషాకవి యొఱుక జెప్పె॥ ఏది॥

తొలి పలుకు

అల్లంశెట్టి అప్పయ్య

పృథివి.

సర్వసస్యప్రదాయని సాధుచరిత
తల్లులకు తల్లి శ్రితకల్పవల్లివమ్మ
నీదయాదృష్టి రక్షించి నిరతనిఖిల
సౌఖ్యములొసంగి భూదేవి! సాకుమమ్మ.

అప్పు

పావన నదీనదములార పరమ కరుణ
నిర్మలామేయజలముల నిండి యుండు
మాకు—మాపశువితతికి—మంచినీర
మాయురారోగ్య సౌఖ్యము లందుకొఱకు.

తేజస్సు

హవ్యవాహన! నీవు దినాంతమందు
సవితృ చేగొన్న తేజంబు సంగ్రహించి
సాయ పథుమయ్య పచనావ సరములందు
సంగడీఁడగు విధుచూలి జతదలిర్ప.

వాయువు

పిల్ల తెమ్మెర దయ్యంబ! పెక్కుగతుల
నలసి సొలసిన మాకాయయష్టి నెలమి
నింత విశ్రాంతి గొల్పి మాయింపుమయ్య
చెమటబిందువుల్ నీకరకమల యుగళి.

ఆకాశము

అంటుకొనియున్న పెనుమబ్బుజంట విప్పి
కొట్టుకుచే వాన బఱపింపఁగోరి యుంటి.
మాకసము! నీవె తోడు మా కందఱకును
తక్కలున్న నీదరిఁ జేరి మ్రొక్కఁగవలదా!

సూర్యుఁడు

కన్నులుండియు విశ్వంబుఁ గాంచలేము.
నీదు కిరణ ప్రసారంబు నిలిచినంత
అంతియేకాదు సర్వశూన్యంబగుఁ జుమి
రోజగచ్చక్షు! ఈవె మమ్మోముపవలయు.

చంద్రుఁడు

కల్ప కల్పాంతముల దాఁకఁ గ్రమ్మియుండు
కటిక చీకటి దున్నహా కాళరాత్రి
మాకువలయాప్త! రోషధు లుబ్బ మిగులఁ
బఱపుమయ్య త్వచ్ఛీతల కిరణచయము.

గురుదక్షిణ

దర్భా వేంకటకృష్ణమూర్తి

కలఁ డొకజనపదమునదరిం
గల కాననసీమ ద్విజుఁ డొకండు సదా బో
యలఁ గలిసి భ్రష్టుఁడై పాం
థుల దోఁచుచు జీవయాత్రనుం జాగించున్.

సత్యంబు రాదు జిహ్వకు,
హత్యకు వెనుదీయఁ డించుకంతయు మనమున్,
నిత్యంబు దుష్టజన సాం
గత్యంబునఁ దిరుగు నిర్వికారుం డగుచున్.

మంచికిఁ జెడ్డకు భేదం
బెంచఁ డొకించుకయు, భీతి యేమెఱుఁగఁడు, ని
శ్చంచలగతి సాహసమతి
మించి చరించున్ సదా యమేయబలుండై.

పగలెల్లఁ గ్రోవ దోఁచున్,
పగ రేయిని నగరిలోనఁ జౌర్యముఁ జేయున్,
మిగిలిన కాలంబునన్
తెగఁ ద్రాపున్ గల్లు, వాని దినచర్య యిటుల్.

సాహస మొక్కటి దక్కఁగ
నాహీనునియందుఁ గానఁగ గుణమే లే
దూహింప నించుకేనియు
నాహా! యే మనఁగవచ్చు నాజన్మంబున్.

ఈలీలఁ బాంథులకు లయ
కాలుండై మెలఁగు వాని కాలము బాగా
కాలంబు దఱియఁగా నొక
కాలంబున యతివరుం డొకం డొంటిమెయిన్.

త్రోవం బోవం గని స
ద్భావం బుదయింప జని భక్తి నెఱఁగి యో

దేవా! నా భిక్షం బై
కోవే యీవేళ నని మిగుల వేఁడంగన్.

వర్గము విడి యతినై యప
వర్గము నాసించియుంటి వత్సా! నీకో
దుర్గుణముల బోయల సం
సర్గం బాసఁగూడ భిక్ష చనునె కొనఁగన్?

పుట్టితివి విప్రకులమునఁ
గట్టిఁడవై బోయవారిఁ గలిసి జనులకున్
నెట్టన చెట్ట యొనర్చెదు
కట్టా! నీభిక్ష నెట్లు గైకొనువాఁడన్?

తరియించు మార్గ మెఱుఁగవు
చరియించెద విచ్చవచ్చు చందమున నహో!
పరమార్థ మరయనేరవు
పరమా యీవర్తనంబు? వత్సా! చెపుమా!

నీయొనరించెడి పాపం
బేయది యేన్ నీవొకండవే కుడువవలెన్
నీయాలు బిడ్డలును గా
రో యీ! నానుడువు హితము యోజింపు మదిన్.

ఏఁ గోరిన గురుదక్షిణ
యీఁగలవేన్ నిష్కళంకహృదయముతో
యీ! గైకొందును భిక్షన్ [నోఁ
బాగుగ యోజించి తెలియఁబలుకుము వత్సా!

నావుడు నా విప్రుండను
“దేవా! నీకోరినట్లు త్రికరణశుద్ధిన్
గావింతు సర్వణం బిడె
రావే! కరుణించి యతివరా! నిశ్శంకన్.”

అని వేఁడినఁ గనికరమునఁ
జని, వాఁ డొనరించు పూజ సంప్రీతిం గై

కాని, "యనృతము గుణదక్షిణ
గను మా కర్పింపుమా! సుఖంబును గనుమా!
వినుమా! వెండియు నీమది
ననుమానము మాని మాకు నర్పించినదా
నిని గలనైనం దలంపం
జనదుసుమా! నీకు నెట్టి సమయమునందేన్."

అనవుడు బాపఁడు గురుభ
క్తిని ననృతము ధారవోసెఁ ద్రికరణశుద్ధిం
గొను మంచుఁ; బ్రీతిఁ గొంచు మ
దిని మెచ్చి యతీంద్రుఁ డతని దీవించి చనెన్.

అంతటినుండియు ననృతము
శాంతన్ మాత్రంబు పోక పూర్వమువలె ని
శ్చింతం దిరుగుచు విప్రుం
డంతయుఁ జౌర్యాదివిధుల నేమఱకుండెన్.

అంతట నొకరేయిఁ బురం
బంతయు నిదురింప, సమయమంచు నతం డే
కాంతంబునఁ జౌర్యంబున
కంతట నింతటను దిరుగు సదనున నొకచోన్.

తన పురమందలి వార్తలఁ
గనుఁగొనఁ బ్రచ్ఛన్నవేష కలితుండై రే
యినిఁ ద్రిమ్మరు నా నగరం
బును నేలెడు ఱేఁడు వానిఁ బొడగాంచియ
నెన్. "ఎచ్చోటివాఁడ వన్నా!
యిచ్చో నివ్వేళఁ దిరుగ నేమి కతంబో
యచ్చుపడం దెల్పవె" యని
యచ్చిక బుచ్చిక ననంగ నతని కతఁ డనెన్.

"ఈ నగరిదరిం గల యా
కానన్ వసియింతుఁ జాలకాలంబుగ నేఁ
డీ నిశిఁ జౌర్యంబునకై [యమ్ముఱ."
పూని యిటుల్ దిరుగుచుంటిఁ బొంచినసము

నా విని దిగ్భ్రమ మొందుచు
భూవిభుఁ "డేమేమి యెందుఁ బొడగానము గా
ఏవంవిధచోరుని బళి
రా! వీని చరిత్ర మెల్ల రాఁ దీయవలెన్."
అని యెంచి "మేలు మే లో
యనఘా! యేఁ దిరుగుటయును నద్దానికె; కా
వున నిర్వురమును గలిసియె
చనుదము చౌర్యమున కింక జాలంబేలా?"

అంచుం దన భవనమునకుఁ
గొంచుం జని కన్నపెట్టి కోశము దీఱం
గాంచిరి మించుల పగిది స [యొడఁగా.
ముంచితప్రభలీను మూఁడుమణుల లొక్క-
కాంచి చెఱి యొకటిగాఁ జేఁ
కొంచున్ మూఁడవది పంపు కుదురమి నటనే
యుంచి పరస్పరమును వీ
డ్కొంచుం దమపొందుపట్లకుం జని రెలమిన్.

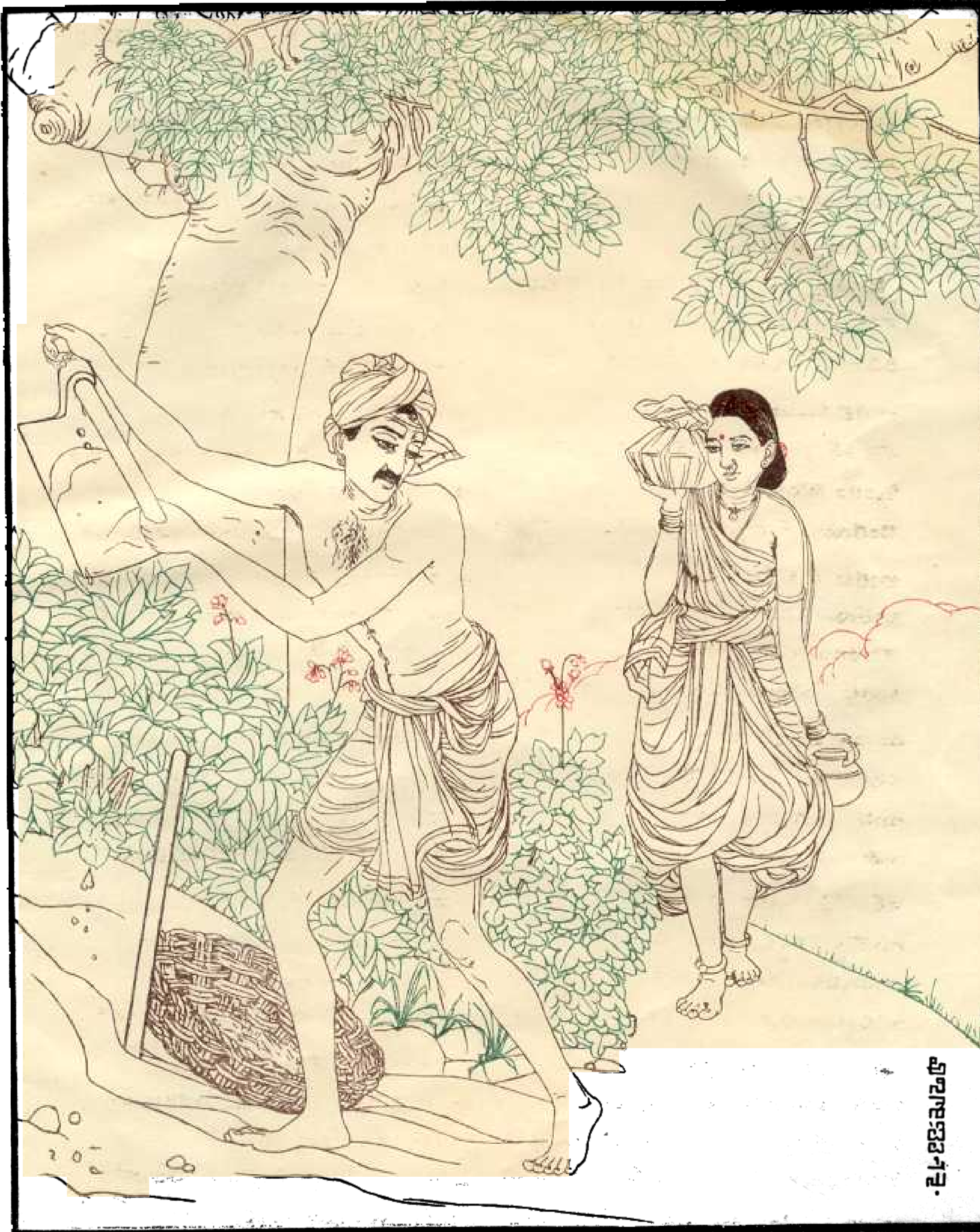
అంత నిశాంతంబున నం
తంతం బ్రాఁకంగ వార్తయరసి తలారుల్
అంతటిలో దొంగన్ నృపు
చెంతకుఁ దీసికొని రాఁగఁ జెలఁచియతోడన్.

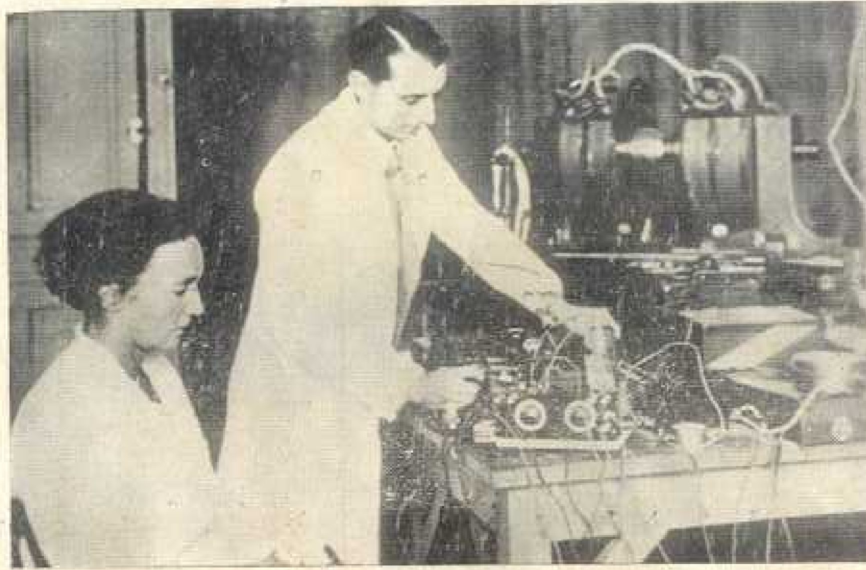
ఓరీ! చోరా! ఏరా!
నా రాజగృహంబు సొచ్చి మనితివి గదరా!
ఔరా! చోద్యం బయ్యెడి
నీరీతిన్ వించు మంచు నృపతి పలికినన్.

దేవా! వినుఁ డని తొలిరేఁ
గావించిన సఖ్యమాది గతవృత్తాంతం
బావంతేనియు విడువక
యావద్వృత్తంబు వినిచె నందఱు వినఁగన్.

అంతట నాభూవిభుఁ డో
మంత్రీ! నీవేఁగి యిపుడ మన భవనమునం
దంతటఁ గని రమ్ము పరీ
క్షింత మిదే వీనిమాట యెంత నిజంబో."

అనినన్ మంత్రియు నటకుం
జని యొకమణిఁ గని దురాశ జనియింపఁగ దా

1935 సం. నోబెల్ ప్రైజు బడసిన రసాయన శాస్త్రవేత్తలు
జోలియట్ క్యూరీ దంపతులు.

వి. ఆసాకా సతి. విమానమును నడపుట కభ్యసించిన మొకటిబాలాయువతి.

మదరాసు ఫ్లైఇంగ్ క్లబ్ లో విమానము నడపుటకు నేర్పు టిండల్ బిస్కో అను నాతడు.

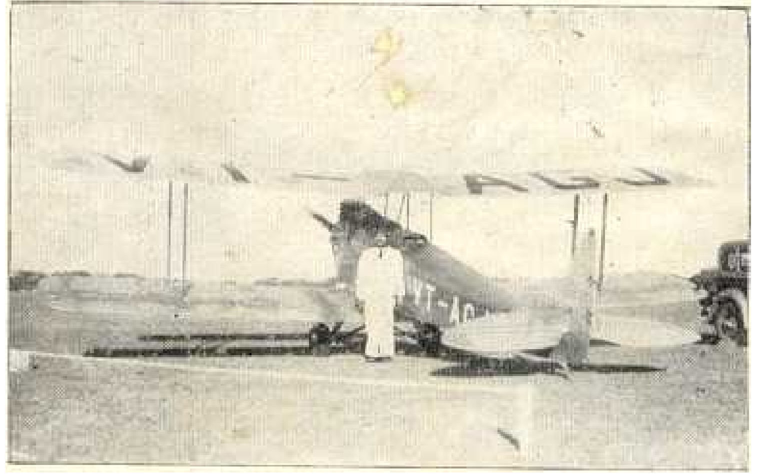
జె. మెథాయి, మద్రాసునుండి తిరువనంతపురము
నకు ౨౮ నిముషములలో పోయివచ్చిన మద్రాసు వైమానికుడు

రాజప్రతినిధి విమానములపోటీలో పాలుగొన్న వారు తొమ్మండుగురు వైమానికులు.

రాజప్రతినిధి విమానముల పోటీలో గెలిచి మొదటి బహుమానము ౨౦౦౦ రూపాయలు పడసిన శ్రీమిశ్రీచందు.

రాజప్రతినిధి విమానములపోటీలో మిశ్రీచందు అతని విమానము.

శ్రీ   కమలానెహ్రూ   పండిత జవాహర్ లాల్ గారి సహధర్మచారిణి

దుద్దుకూరి లక్ష్మయ్యచౌదరి

బులుసు సీతారామస్వామి అవధాని

అంగర వేంకటాచార్యులు

వల్లి విద్యావతిదేవి

నిని సంగ్రహించి "నిజ మా
మును దొంగయటంచు నెవ్వఁడును నమ్మఁడుగా!

అని నిర్భీతిగ భూకాం
తునితో "నోసామి! యేమి నుడువను వీఁడా
డిన దంతయు దబ్బఱ నుఁడి
మణిలే దేమియును లేదు మన భవనమునన్.

ఏలి వచనంబు లాడుచు
నేలిక నమ్మింపఁ జూచు నీ నీచుఁడు బల్
వాలకము గలఁడు వీనిన్
జాలిం జూడంగ మేల? జాల మిఁకేలా"

తగు విధి శిక్షింపఁగనే
తగుఁగాని క్షమించి వీనిఁ దగదు విడువఁగన్
మిగులన్ మోసంబగు" నని
మిగిలి వచింపంగ ఱేఁడు మిగులఁ గుపితుఁడై.

"అమ్మక చెల్ల! నినున్ నెఱ
నమ్మితి నిందనుక నెమ్మనమ్మున నీ దౌ
ష్ట్యమ్ములఁ దెలిసె గృహాన
ర్థమ్ము విధమ్మెతి గదర! పరమద్రోహీ!

నీ చేసిన మోసంబును
నీచా! కప్పికొనఁ బయిని నీతులఁ దెల్పం
జూచెదవే వాచాటా!
ఛీ! చాలింపు మిఁక నివ్వి చెల్లవు సుమ్మీ!

చోరం బని దూఱెదవే
చోరుం డీవా? యితండ? చొప్పడిలివి నేఁ
డూరక వదరకు మింకన్
దూరంబుగఁ దొలఁగు మింతతో" నని,
ద్విజుతోన్.

"మెచ్చితి నీ సత్యమునకు,
నిచ్చితి నిదె మంత్రిపదవి, నేలుము రాజ్యం
బిచ్చొ్పర్య మేల నీ కో
సచ్చరితా!" యంచుఁ జేరి సమ్మానించెన్.

నాఁటం గోలెం బ్రాహం
జాటవికత్వంబు మాని యా మంత్రిత్వం
బేటముగా వాటముగా
సూటిగ సాగించుచు మనసున నిటు లెంచెన్

"గురుదక్షిణఫల మిది గా
కరయఁగ నా యట్టివానికా చేకుఱుటల్
పరమైశ్వర్యం బివ్విధిఁ?
దరమా దెలియంగ గురుని దాక్షిణ్యమహో!

ఒక యన్నృతమె యర్పింపఁగ
సకలైశ్వర్యంబుఁ బడయఁ జాలితి సౌరా!
సకలం బర్పింపఁగ నిం
కకలంకపదంబుఁ బొందు టాశ్చర్యం బే!

నరవరుఁడు కరుణఁ జూచిన
సరవిన్ బడయంగ వచ్చు సామ్రాజ్యంబున్
గురువరుఁడే కరుణించిన
సరిసరి చేకుఱదె మోక్ష సామ్రాజ్యం బే!

ఎక్కడ నున్నాఁడో కదె
యక్కరుణాళుండు పూజ్యుఁ డయ్యతివర్యుం
డెక్కరణిం గనియెద" నని
మక్కువ నయ్యతిని గుఱిచి మఱుఁగుచునుండన్.

తలఁచినయట్టులె, తలఁపున
నిలిచిన యట్టులె, ప్రియంబు నిండారఁగ మున్
మెలపిన శిష్యుం గనియెడి
తలఁపున విచ్చేసె యతి యతం డబ్బపడన్.

విచ్చేసిన యతివరుఁ గని
చెచ్చెర సాష్టాంగ మెఱఁగి చిత్తము పొంగన్
హెచ్చుగ హర్షాశ్రు లురల
నచ్చుపు బత్తి నిటు లతఁడు యతిని నుతించెన్.

మదమునఁ గన్నుం గానక
మది హింసకు రోయకెపు దమార్గమునఁ జరిం
చెదవే యని నన్ ద్రిప్పితి
సదమల కరుణాంతరంగ! సద్గురులింగా!

అదలించితి తల్లఁ గొవ్వున్
వదలించితి హితము గఱపి వరకృప నంతే
విదళించితి నాయఘముల
నదముల కరుణాంతరంగ! సద్గురులింగా

అదిరా! యతి గంభీరము
గదరా! నీ మది యమృతముఁ గైకొనియుబ్బెః
పద మిచ్చితి నేఁ డీక్రియ
నదముల కరుణాంతరంగ! సద్గురులింగా!

అది యిది యన నేటికి న
న్నిదె నీ కర్పించికొంటి నెటు లేలెదొ నీ
మది నా నేరము లెంచక
నదముల కరుణాంతరంగ! సద్గురులింగా!

మూర్తిత్రయాత్మకం బని
కీర్తింతురు దేని బుధులు కృతకృత్యతకై
యా ర్తిత్రయహార మగు న
మ్మార్గిన్ ధ్యానింతు బ్రహ్మమున్ నిరుభక్తిన్.

అంచు వినుతించు శిష్యుం
గాంచి మనం బలరఁ దారకంబును నుపదే
శించి యనిశంబు దీని జ
పించి తరించు మని యతియు వే చేయంగన్.

సద్గురుని మంత్ర మనిశము
హృద్గతి జపియించి పడసి యెల్ల సుఖంబుల్
స్వోద్గతి కృతార్థతం గన.
సద్గతిఁ జూఱఁగొనెఁ దుదిని సద్గురుకరుణన్.

ఈకథ విన్నన్ వినిచినఁ
బ్రాకట సద్భక్తి గుదురుఁ బ్రమదం బమరున్
శ్రీకరము క్తియు భుక్తియు
జేకుఱు నవలీలగాఁగ శ్రీగురుకరుణన్.

రెడ్డిరాజుల రాజ్యకాలచాటుసీసము

మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మ

కొండవీటిని బరిపాలించిన రెడ్డిరాజులు ఎవ్వరెవ్వ రెంతెంతకా లము పరిపాలించినదియు దెలుపు నీక్రిందిచాటు సీసము ఆంధ్ర దేశమున బహుకాలమునుండి ప్రచారమునందున్నది.

పోలయ వేమన్న పాలుపార పంద్రెండు
 వత్సరంబులు కాచె వసుధయెల్ల
నక్క ముప్పది యనపోతవేమన్న,
 వన్నెవానికి నెక్క వసుధ నేలె
గ్రక్కున ననవేమధరణీశపుత్రుండు
 పదియునేడింట భూమి పదిలపఱిచె
ప్రజల శుభ్రపముగ బదునాలుగేడులు
 కొమరగి రేలెను సమయుదాక
ఏలెఁ గోమటి వేమన యిరువదేండ్లు[1]
 రాచవేమన్న నాల్గు వర్షముల నేలె
మించికట్టెరి గృహరాజు మేడ కొండ
 వీటి నూరేండ్లు రెడ్లు భూవిదితయశుల

ఎత్తుగీతియందలి కడపటి చరణమున 'నూరేండ్లు రెడ్లు భూవిదితయశులు' అనునది అనన్వయము. 'భూవిదితయశులు రెడ్లు మించి కొండవీట నూరేండ్లు గృహరాజు మేడ కట్టి' రనజాలము కదా!

వినబడుగల మఱియొక పాఠాంతరమున మొదటి నాలుగు పాదములవలె నడియు, నిదియు సమానమేకాని యందు మఱొక సీసపాద మధికముగ గలదు. ఎత్తుగీతితోకూడ అందలి సీసపాదము నిదిగువ పొందుపఱచుచున్నాను.

ఏలెఁ గోమటి వేమ(ము) ఇరువదిరేనేండ్లు
 రాచవేమన నాల్గు రమణ నేలె
సప్తసంతానములుచేసి జగతియందు
మంతు కెక్కిన ధారుణీమండలమున
మించి కారెడ్లు గృహరాజు మేడ కట్టి
యెలమి నిబ్బంగి నూరేండు లేలినారు[2]

ఈరీతిని సీసపద్యమువలన దెలియవచ్చు ఆయారాజుల పరిపాలన కాలపరిమితికిని, వారి శాసనములవలన దెలియవచ్చు కాలపరిమితికిని పొందిక కుదరక చాల వ్యత్యాసము కనబడుటచేత ఇంతవఱకు రెడ్డిరాజుల చరిత్రమును గుఱించి వ్రాయుట కలిగినవా రందఱు ఈ చాటువు విశ్వాసార్హమయినది కాదని త్రోసిపుచ్చి దానిని నిరాకరించినారు. కాని యది యంతటి నిరాకరణమునకు పాత్రమయినది కాదనియు, అంత అవసరమని తోచినచో ఒకటిరెండు చిన్న సవరణలను చేసినంతమాత్రమున రెడ్డిరాజుల రాజ్యకాలనిర్ణయమున నిదియే యత్యంతసహకారి కాగలదని నా విశ్వాసము. ఆయారాజుల రాజ్యకాలపరిమితిని తెలుపుచుండుటచేత నీసీసమువలననే ఇంతవఱకు కాకతీయ, తెన్నులేని యీరెడ్డిరాజ రాజ్యకాలసమస్యయం దొక సందర్భశుద్ధి కుదిరి యది చక్కగ పరిష్కారమగుట కవకాశముకలదు. ఈచాటువును విడిచినచో నీసమస్యను తృప్తికరముగ పరిష్కరించుటకే కుదురదు.

ఈవిషయమునుగుఱించి విచారించుటకు పూర్వము రెడ్డిరాజుల చరిత్రమును గుఱించి ఇంతకుపూర్వము వ్రాసినవారు ఆయారాజుల రాజ్యకాలము నెట్లు నిర్ణయించిరో తెలిసికొనవలసియున్నది. ఈదిగువ నిచ్చిన పట్టికవలన ఈవిషయము తెలియగలదు.

రాజు	కొండవీటి దండకవిలి ప్రకారము	రామయ్య పంతులుగారి నిర్ణయము	లక్ష్మణరావు పంతులుగారి నిర్ణయము	వీరభద్రరావు పంతులుగారి నిర్ణయము	వీరేశలింగం పంతులుగారి నిర్ణయము	ప్రభాకర శాస్త్రిగారి నిర్ణయము
౧. ప్రోలయవేమన	౧౩౨౦-౧౩౩౧	౧౩౨౦-౧౩౪౯	౧౩౨౦-౧౩౪౯	౧౩౨౪-౧౩౫౦	౧౩౨౦-౧౩౪౯	-
౨. అనపోతారెడ్డి	౧౩౩౧-౧౩౬౧	౧౩౫౦-౧౩౬౧	౧౩౫౦-౧౩౬౧	౧౩౫౦-౧౩౬౨	౧౩౫౦-౧౩౬౧	-౧౩౬౬
౩. అనవేమారెడ్డి	౧౩౬౨-౧౩౮౩	౧౩౬౨-౧౩౮౨	౧౩౬౨-౧౩౭౦	౧౩౬౨-౧౩౭౦	౧౩౬౨-౧౩౭౦	౧౩౬౬-౧౩౭౧
౪. కొమరగిరిరెడ్డి	౧౩౮౪-౧౩౯౬	౧౩౭౭-౧౩౯౭	౧౩౭౦-౧౩౯౭	౧౩౭౩-౧౪౦౦	౧౩౭౦-౧౪౦౦	౧౩౯౧-౧౪౦౩
౫. కోమటివేమన	౧౩౭౭-౧౪౧౫	౧౩౯౯-౧౪౧౫		౧౪౦౦-౧౪౨౦	౧౪౦౦-౧౪౨౦	౧౪౦౩-౧౪౨౦
౬. రాచవేమన	౧౪౧౫-౧౪౨౯	౧౪౧౬-౧౪౨౯		౧౪౨౦-౧౪౨౪	౧౪౨౦-౧౪౨౪	-

1. 'ఏలెఁ గోమటివేమన యిరువదేడు' అని 'చాటుపద్యమణి మంజరి.'
2. ఇట్లని కొంతకాలము క్రితము శ్రీయుత వేమూరి విశ్వనాథశర్మగారు నా కొసఁగిన చాటుపద్యముల తాటాకుపుస్తకమున గలదు.

రెడ్డిరాజుల రాజ్యకాల మింకను చక్కగ పరిష్కృతము కాలేదను విషయమును దెల్పుటకుమాత్రమే పైపట్టిక యొసగబడినది. అందలి ఆయారాజుల రాజ్యకాల నిర్ణయము ఇంతవఱకు దొరకిన ఆయారాజుల ప్రథమ, అంతిమ శాసనముల కాలమున కనురూపముగ పొంది పొసగియుండలేదు. ఇంతవఱకు లభ్యమయిన రెడ్డిరాజశాసనములలో ఆయారాజుల మొదటి, కడపటి శాసనముల కాలమును, పూర్వోక్త సీసమువలన దెలియవచ్చు ఆయారాజుల రాజ్యకాలపరిమితియు నీదిగువ పేర్కొనుచున్నాను:

౧. ప్రోలయవేమన (౨౫) క్రీ. శ. ౧౩౩౦...౧౩౫౫...౧౨సం॥లు
౨. అనపోతారెడ్డి[3] (౧౧) " ౧౩౫౩...౧౩౬౪...౩౦ "
౩. అనవేమారెడ్డి[4] (౧౧) " ౧౩౭౧...౧౩౮౨...౧౫ "
౪. కొమరగిరి రెడ్డి (౧౬) " ౧౩౮౬...౧౪౦౨...౧౪ "
౫. కోమటి వేమన(౧౭) "౧౪౦౨...౧౪౧౯...౨౦ లేక ౨౫"
౬. రాచవేమన ... ... ౪ "

దీనినిబట్టిచూడగా ప్రోలయవేమన సీసపద్యమున చెప్పినట్లు పండ్రెండు సంవత్సరములుకాక ఇరువదియైదు సంవత్సరములును, అనపోతారెడ్డి ముప్పదిసంవత్సరములుకాకపదునొకండేండ్లును, అనవేమారెడ్డియు, కోమటి వేమారెడ్డియు సీసమున జెప్పినకాలమునకంటెతక్కువ కాలమును, కొమరగిరిరెడ్డి అంతకెక్కువకాలమును పరిపాలించినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్లని శాసనములవలన దెలియవచ్చు నీరాజ్యకాల పరిమితియే సిద్ధమయినదని, ఆయారాజు లంతకన్న ఒకసంవత్సర మెక్కువకాని, ఒకసంవత్సరము తక్కువకాని రాజ్యమేలియుండలేదని యర్థము చేసికొనరాదు.

ఇక సీసపద్యమునకు వత్తము. ఈపద్యము రెండవపాదమునగల 'అనపోతవేమన్న' యనునది ఒకరిపేరా లేక 'అనపోతు, వేమన్న' అని యిద్దరిపేరాయని సందేహముకలుగుట కవకాశముకలదు. అనపోతారెడ్డి తనశాసనములయం దెచ్చటను దనపేరు 'అనపోత వేమన్న' అని చెప్పుకొనియుండలేదు. అదియునుగాక 'వేము', 'అనపోతు', 'అనవేము' రూపములు శాసన వాఙ్మయమునందు గానవచ్చుటచేత నట్టిసంశయము కలుగుటయు న్యాయ్యమే. ఈకారణమువలన 'అనపోతవేమన్న' అనునది 'అనపోతు, వేమన్న' అని యిరువురి నామములుగ గ్రహించుట కవకాశమున్నను చరిత్రకారు లింతవఱకు తలంచుచున్నట్లు దానిని అనపోతారెడ్డి నామముగనే యెంచవలసియుండును. ఏలయన, దాక్షారామమున అనవేమారెడ్డిచేసిన ధర్మకార్యముల నభివర్ణించుచు జెప్పిన తనశాసనకావ్యమున ప్రకాశభారతీయోగి యతనిని 'అన్నపోతువేమనానుజుం' డని పేర్కొనియున్నాడు. అందువలన 'అనపోతు వేమన్న' యను అనపోతారెడ్డి ముప్పదేండ్లు పాలించినట్లే మనము జమకట్టుకొనవలసియుండును. శాసనములనుబట్టి చూచినయెడల ఈపరిపాలనకాలపరిమితి విపరీతముగ దోచగలదు. కాని దీనిని సామ్యముగ సమన్వయించుట కవకాశము లేకపోలేదు.

---

3. బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారిద్వారా తెలియవచ్చిన అనపోతారెడ్డి కొల్లూరు తామ్రశాసనకాలము క్రీ. శ. ౧౩౬౪. ఈ శాసన మింతవఱకు దొరకలేదు.

4. ౧౯౨౬ - వ సంవత్సరమున సంపాదితములయిన శాసనములలో ౩౬౨ - వ సంఖ్యగల శాసనము అనవేమారెడ్డిదిగ గానర్మెంటు శాసనశాఖవారి నివేదికయందు కలదు. ఆశాసనముకాలము క్రీ. శ. ౧౩౬౪, జూలై, ౩౧ - వ తేది బుధవారమని తెలుపబడినది (Vide, Ep. Rep. for 1926, Appendix. E. p. 84). ఆశాసనమున శకవర్షము కాని 'ప్రభవాది' సంవత్సరము కాని లేదు. 'అధికభాద్రపదశుద్ధ 3 బుధవార' మని కలదు. ఆశాసన ప్రతిబింబమును బరిశీలింప నిచ్చినందులకు శాసనశాఖాధికారుల కిందుమూలమున నాకృతజ్ఞతావందనములను దెలుపుకొనుచున్నాను. దానిని పరిశీలింపగా "........ను సంవత్సర అధికభాద్రపదశుద్ధ 3 బు॥ [నా*]ంటి" అనియు, "వేమారెడ్డింగారు పృథివీరాజ్యము" చేయుచుండిరనియు కలదు. అంతియకాని అనవేమారెడ్డిగారిపే రందు కనబడలేదు. "వేమారెడ్డి" నామమునకు పూర్వము రెండక్షరములు కలవు. అవి స్పష్టముగ దెలియరాకపోయినను వాటిని 'అన' గ చదువగుదరదు. ఆ రెండక్షరములను అంతకుపూర్వపు పదములతో సమన్వయింపవలసి యుండునని నాయూహ. శాసనమున "......ను సంవత్సర" అని యుండుటచేత నది చిత్రభానుసంవత్సరమయిన గావలెను లేదా స్వభానుసంవత్సరమయిన గావలెను. ఈ రెంటిలోనేదయినను అది ప్రోలయవేముని కాలమునగాని, కోమటివేముని కాలమునగాని రావలసి యుండును. ప్రోలయవేముని కాలమున వచ్చినయెడల చిత్రభాను క్రీ. శ. ౧౩౪౨ ను, స్వభాను ౧౩౪౩ ను అగును. కాని ౧౩౪౨ లో కాని, ౧౩౪౩ లో కాని భాద్రపదము అధికమాసము లేదు. ౧౩౪౫ లో పార్థివ సంవత్సరమునగలదు. అందువలన ఆశాసనము ప్రోలయవేముని దనుటకు వీలులేదు. క్రీ. శ. ౧౪౦౨, ౧౪౦౩ చిత్రభాను, స్వభాను సంవత్సరములకు సరిపోవును. క్రీ. శ. ౧౪౦౨ చిత్రభానుసంవత్సరమున భాద్రపదము అధికమాసము కలదు. ఆయేడు అధికభాద్రపద శుద్ధ 3 బుధవారమే యగుచున్నది. కావున శాసనమున చెప్పిన అధికభాద్రపదము "[చిత్రభా*]ను సంవత్సరము" నకు సరియయిన క్రీ. శ. ౧౪౦౨ నాటిదని నిశ్చయింపవచ్చును. నాటి శాసనమున వేమారెడ్డింగారు రాజ్యమేలుచుండిరట్లున్నచో నాభూపాలుడు పెదకోమటి వేమారెడ్డియే యైయుండవలెను. ఈకారణమువలనే కోమటి వేమన మొదటిశాసనము ౧౪౦౨ నాటిదిగ పైన జూపబడినది.

కొండవీటి రెడ్డిరాజ్య సంస్థాపకుడయిన ప్రోలయ వేమారెడ్డి కంకితముగ రచింపబడిన తన హరివంశమున ఎఱ్ఱాప్రెగడ

వేమక్ష్మాపతిపుత్రుడు ప్రణతసామంతప్రతానీయు వ్యాజతే
జోమార్తాండుడు కీర్తనీయగుణ స్తోమంబులం దేమియుం
రామస్ఫూర్తికి లోపము గాక పరిరక్షా రాజ్యలక్ష్మీ రాజార్చితుం
డా మహాత్ముడనపోతవిభుడు యువరాజ్యశ్రీ ప్రసన్నుండయిన్.

అని అనపోతారెడ్డి నభివర్ణించియుండుటచేత నతడు తనతండ్రికి తోడుగ నుండి రాజకార్యములను నిర్వర్తించుచుండినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఈరీతి నాతడు శత్రువర్గము తోడ్పాటుతో తండ్రి కొడుకు లిరువురును గలసి భావిరెడ్డిసామ్రాజ్యమునకు పునాదులు వైచి రాజ్యమును విస్తరింపజేసిరి. తండ్రి ప్రోలయవేమారెడ్డి జీవించి యుండగనే అనపోతారెడ్డి యౌవరాజ్యమున కభిషిక్తుడై యువరాజ పదమునందుండినట్లు హరివంశమునందలి

వితత యువరాజ విభవ వి
ఖ్యాత పోతయ సైన్యనాథ వసుధాగ్రహమా
హీత సంతతసేవావిల
సితపుత్రశ్రీ సమృద్ధ శివకుణసిద్ధా.

యనుపద్యమువలన స్థిరపడుచున్నది. తండ్రియగు ప్రోలయవేమారెడ్డి రాజ్యము చేయుచుండిన కాలమున అనపోతారెడ్డి యౌవరాజ్యాభిషిక్తుడయినవాడుండిరేని ఆతని రాజ్యకాలపరిగణనము ప్రారంభమయ్యెనని యూహించి, ఆతని పూర్ణరాజ్యకాలపరిమితి ముప్పదిసంవత్సరములు అప్పటినుండి లెక్కించవలెనని సమన్వయించుకొన్నచో నిందు అసంబద్ధముకాని వైపరీత్యము కాని కానరాదు. ఈరీతి రాజ్యకాలపరిగణనము నొకతంత చారిత్రమున గాంచగలము. ప్రోలయవేముడు రాజ్య మేలుచుండినట్లు స్పష్టముగ తెలియుకాలముననే అనపోతారెడ్డి శాసనములును గానవచ్చుట పైజెప్పినదాని కుపబలకము.

రెడ్లు నూరేండ్లు పరిపాలించిరనువిషయము స్థానికచరిత్రప్రసిద్ధము. అదియునుగాక చాటుసీసమున కొన్ని పాఠాంతరము లున్నను వానియన్నిట రెడ్లు నూరేండ్లే పరిపాలించినట్లు కలదు. అందువలన కొండవీడు రాజధానిగాగల రెడ్డిమన్నీలు నూరేండ్లు రాజ్యముచేసిరనుటకట్టి సందియమునులేదు.

కోమటివేమానంతర కాలమున రాచవేమనశాసనము లింతవఱకెవియు లభింపకపోయినను స్థానికవృత్తాంతములయందును, చాటుసీసమునందును ఆతడు నాలుగేండ్లేలిన ట్లుండుటచేత ఆవిషయము విశ్వాసపాత్రమయినదిగనే గ్రహించి ఆతడు నాలుగేండ్లు స్వతంత్రపరిపాలనము నెరపినట్లే యెంచవలసియుండును. చాటుసీసపాఠాంతరములలో ఒక్క కోమటి వేమునిరాజ్య కాలవిషయమున మాత్రము వ్యత్యాసము కనబడుచున్నది కాని ఇతరులవిషయమున కాదు. కోమటివేమన పాలించినది ఇరువదియేండ్లని కొన్నిట, ఇరువదియేనేండ్లని మఱికొన్నిట, ఇరువదిరెండేండ్లని వేఱొకకొన్నిట కలదు. ఇతరులకు చెప్పిన రాజ్యకాలపరిమితిని యథార్థమయినదిగనే గ్రహించినచో, రెడ్డిరాజ్యకాలపరిమితి సరిగ నూరేండ్లగుటకు కోమటివేమన ఇరువదియేండ్లు పరిపాలనము నెఱపినట్లు నిశ్చయింపవలసి యుండును. ఆతని రాజ్యకాలము నంతె హెచ్చువగగాని తక్కువగగాని గ్రహించినచో నూరేండ్లకాలపరిమితి హెచ్చునో తక్కునో యగును. రాజ్యకాలపరిమితి నిట్లుపరిష్కరించుకొని ఇక నెవ్వరెవ్వ రెప్పటినుండి యెప్పటివఱకు పరిపాలించిరో నిర్ణయింప బ్రయత్నింతము.

క్రీ. శ. ౧౩౨౩ లో మహమ్మదీయదండయాత్రలవలన కాకతీయ సామ్రాజ్యము భగ్నమయినపిదపగాని రెడ్డిరాజ్యము ప్రతిష్ఠితము కాలేదన్నది ఎల్లరకును దెలిసిన చరిత్రాంశము. రెడ్డిరాజుల రాజధానియగు కొండవీటు విజయనగరాధీశుడయిన ఇమ్మడి దేవరాయమహారాయల శాసనము క్రీ. శ. ౧౪౨౪ నాటిదొకటి కానవచ్చుచుండుటచేత నాటికి కొండవీటిరెడ్ల రాచఱిక మంతరించి కొండవీడు విజయనగర ప్రభువుల పరిపాలనముక్రిందికి వచ్చినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఈపైవిషయముల ననుసరించి చూచినచో రెడ్డిరాజులు క్రీ. శ. ౧౩౨౪ – ౧౪౨౪ సంవత్సరముల నడుమ రాజ్యమేలియుండవలెనని తేలుచున్నది. అయినను రెడ్డిరాజ్య ఆరంభకాలసంవత్సరముకాని, అంత్యకాలసంవత్సరముకాని స్పష్టముగ దెలియవచ్చుటలేదు.

క్రీ. శ. ౧౩౩౦ కి పూర్వము వేమభూపాలుని శాసనములు కానరావు. స్థానిక చరిత్రముల ననుసరించి క్రీ. శ. ౧౩౩౦ నాటి తామ్రశాసనమొకటి ప్రోలయవేమునిది కలదని తెలియవచ్చుచున్నది. ప్రోలయవేమారెడ్డి 'రూపాకుల బ్రహ్మభట్ల సోమయాజులుగారికి వక్కేరు (శివలివేరు) గ్రామము నష్టభోగతేజస్స్వామ్య సహితముగా' దానము చేసినట్లు స్థానిక చరిత్రములు తెలుపును, ఆశాసనమునుండి యీ క్రిందిశ్లోకము నుద్ధరించుచున్నవి.

శాకాబ్దే యుగ బాణ భాస్కర యుతే ఆంగీరసశ్రీసమే
వైశాఖే ఋతునే ద్వితే కుజదినే శ్రీవేమభూపాలకః,
బ్రహ్మభట్ల మహీసురాయ నగరీం వక్కేటి గ్రామాభిధాం
ప్రాదా దుజ్జ్వలదష్టభోగసహితా మాచంద్రతారార్కగమ్."

ఈశాసన మింతవఱకు దొరకలేదు. దొరకనంతమాత్రమున దీని నభూతకల్పనయని కొట్టివేయుట యనుచితమని నాయూహ. స్థానికచరిత్రములయం దుదాహృతములయిన శాసనములు – అవి తామ్రశాసనములయిననేమి, శిలాశాసనములయిననేమి – చాలవఱకు కనిపించినవి. ఒకవేళ కొన్ని శాసనము లిప్పుడు కానరాక నష్టమయినను వానిని అవిశ్వసనీయములుగ పరిగణించుట అన్యాయము. ప్రోలయ వేమునిది క్రీ. శ. ౧౩౩౫ నాటి శాసనమొకటి గుంటూరు జిల్లా, నర్సారావుపేట తాలూకా, చెకరికల్లు గ్రామమున గలదు. ఇది గ్రాన

ర్మెంటు శాసనశాఖవారి నివేదికలోనికి వచ్చినది. దీని ననుసరించి క్రీ. శ. ౧౩౩౨ నాటికి ప్రోలయవేమన పరిపాలన మొదలైయున్నట్లు స్పష్టమే; అనగా నత డంతకు పూర్వమే రాజ్యమునకు వచ్చియుండ వలెను. అట్లగుచో క్రీ. శ. ౧౩౩౦ నాటి శాసన కర్త్రేయ శాసనమును అవిశ్వసింప హేతువు కానరాదు. కావున ప్రోలయవేముడు క్రీ.శ. ౧౩౩౦ కి పూర్వమే రాజ్యమునకువచ్చి ౧౩౩౦ నాటినుండియే అగ్రహారదానాదికములు చేయుచుండెనని విశదమగుచున్నది. అందు వలన అతని రాజ్యారంభకాల సంవత్సరము నధమము క్రీ. శ. ౧౩౨౯ గా నైన పరిగణించుట సమంజసము కాకపోదు.

ఇదివఱలో చేసిన నిర్ణయము ననుసరించి అనవోతారెడ్డి తన తండ్రి పండ్రెండేండ్లు రాజ్యమేలినపిదప యౌవరాజ్యమునకు పట్టాభిషిక్తుడయినందున అతని రాజ్యారంభకాలము క్రీ. శ. ౧౩౪౧ అగుచున్నది. ప్రోలయవేముడు పండ్రెండేండ్లు రాజ్యమేలిన పిదప ఉబ్బసముచేత విపరీతముగ పీడింపబడుచు వచ్చినందున రాజ్యభారమును కుమారునిపై-మోపి తాను విశ్రాంతిని గైకొనినట్లు ఐతిహ్యము కలదు5. కావున అనవోతారెడ్డి రాజ్యారంభకాలమును క్రీ. శ. ౧౩౪౧ గనే గ్రహించుట యుక్తము. ముప్పదేండ్ల యనంతరమున, అనగా ౧౩౭౧ లో అనవోతారెడ్డి పరిపాలనము ముగిసి అనవేముని రాజ్యమారంభమగుచున్న దింతవఱకు దొరకిన అనవేముని శాసనములలో అతని మొట్టమొదటి శాసనకాలము సరిగా ౧౩౭౧ అగుట విచిత్రముకదా! ఇంతవఱకు దొరకిన అనవోతారెడ్డి కడపటి శాసనకాలము క్రీ. శ. ౧౩౬౪. ౧౩౬౪-౧౩౭౧ సంవత్సరములకు నడిమికాలపు శాసనములతనివి ఇంకను ముందుముందు దొరకిన దొరకవచ్చును6; లేదా యీకాలమునందలి శాసనాభావమునకు 'రాజవిద్వేరము' లెవ్వియైన గారణము కావచ్చును.

పై పదకము ననుసరించి కొండవీటి రెడ్డిరాజుల రాజ్యకాలము నీక్రింది విధముగ నిర్ణయము చేయవచ్చును.

౧. ప్రోలయ వేమారెడ్డి	... క్రీ. శ.	౧౩౨౯-౧౩౪౧	(౧౨సం॥లు)
౨. అనవోతారెడ్డి	,,	౧౩౪౧-౧౩౭౧	(౩౦ ,,)
౩. అనవేమారెడ్డి	... ,,	౧౩౭౧-౧౩౮౬	(౧౫ ,,)
౪. కొమరగిరిరెడ్డి	... ,,	౧౩౮౬-౧౪౦౦	(౧౪ ,,)
౫. కోమటి వేమారెడ్డి	... ,,	౧౪౦౦-౧౪౨౫	(౨౫ ,,)
౬. రాచవేమన	... ,,	౧౪౨౫-౧౪౨౯	(౪ ,,)
			౧౦౦ ,,

అనవోతారెడ్డి యనంతరము అనవేము డేల ఎట్లు రాజ్యమునకు వచ్చెనన్నది ఇంకను రెడ్ల చారిత్రమున పరిష్కారము కావలసిన సమస్యలలో నొకటి. అనవేమారెడ్డి అనంతరము కొమరగిరిరెడ్డికి తనకొండవీటి పైతృకరాజ్య మంత సుకరముగ వశముకాలేదు. ధర్మరాజునకు కృష్ణు డేవిధమున రాజ్యమును సంపాదించియిచ్చి యతనిని సింహాసనమున గూర్చుండబెట్టెనో అట్లే కాటయవేముడు కొమరగిరిరెడ్డి పాలిటి కృష్ణుడయి, యతనికి రాజ్యమును సంపాదించియిచ్చి యతనిని సింహాసనమున గూర్చుండబెట్టెను. క్రీ. శ. ౧౩౯౧ కి పూర్వము కొమరగిరిరెడ్డి శాసనములు కానరాకపోవుటకు ఈరాజకీయ సంక్షోభమే కారణమయియుండును. కొమరగిరిరెడ్డి పరిపాలనము సుస్థాపితమొనరించుటకు కాటయవేముడు చాలదండయాత్రలు సాగించి పెక్కుయుద్ధము లాచరించినట్లు కన్పట్టును. ౧౩౯౧-కి పూర్వము కొమరగిరి వని నిశ్చయముగ చెప్పదగిన శాసనము లేవియు గానరాక పోయినను అతడు క్రీ. శ. ౧౩౮౬ నుండియే రాజ్యమేలుచుండిన ట్లూహింప నవకాశముకలదు. ౧౩౮౬ నాటి యొక శాసనమున కాటయవేముడు తాను కొమరగిరిరెడ్డి ప్రధానినని చెప్పుకొనియుండుటచేత అప్పటికి కొమరగిరిరెడ్డి రాజ్యమేలుచుండినట్లే యూహింప వలసియుండును.

సీసమునందు చెప్పిన రాజ్యకాలపరిమితి ననుసరించి కొమరగిరిరెడ్డి పరిపాలనము క్రీ. శ. ౧౪౦౦ లో ముగియుచున్నది. కాని యీతడు అధమము ౧౪౦౨ వఱకయిన జీవించియున్నట్లు శాసన ప్రమాణము కలదు. దీని ననుసరించి చూచినచో ఈతని రాజ్యకాలపరిమితిని మరి రెండేండ్లు హెచ్చించి కోమటివేముని రాజ్యకాలపరిమితి నుండి రెండేండ్లు తీసివేయనైన వలయును లేదా కొమరగిరిరాజ్యాంత్యకాలమున అతడు జీవించియుండగనే అతనిని జయించియో, తఱిమివైచియో కోమటివేముడు కొండవీటి సింహాసనము నాక్రమించుకొనెననియైన చెప్పవలెను.

కాటయ వేమారెడ్డి కొమరగిరిరెడ్డి కతనియసుకృతమగువట్లు చేసినదాన శాసనములు క్రీ. శ. ౧౪౧౦ వఱకు కాన్పించుచుండుటచేత కొందఱు కొమరగిరిరెడ్డి అంతవఱకు జీవించియుండినట్లు భావించుచున్నారు. కాని యిది పొరపాటు. కొమరగిరిరెడ్డి కతనియ సుకృతముగ జేసిన దానము లన్నియు అతని మరణానంతరమున జేయబడినవే యని విశ్వసించుచో ఇట్టివి క్రీ. శ. ౧౪౦౪ నుండి కానవచ్చుచుండుటచేత కొమరగిరి అంతకు పూర్వమే యెన్నడో మరణించియుండ వలెనని తలంపవలసి యుండును.

5. ఈవిషయమును నాకు దెలియజెప్పిన నామిత్రులు శ్రీ డాక్టరు యన్. వేంకటరమణయ్యగారికి నేను కృతజ్ఞుడను.

6. బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు క్రీ. శ. ౧౩౬౬ అనవోతారెడ్డి కడపటి సంవత్సరముగ నిచ్చియున్నారు. అది అనవోతారెడ్డి శాసనము ననుసరించియే యిచ్చినట్లు వారు తెలుపుచున్నారు. ఆశాసన మిప్పుడు కానవచ్చుటలేదు. దానికొఱకు ప్రయత్నించుచున్నాను.

కోమటి వేమారెడ్డి మొదటి శాసనము క్రీ. శ. ౧౪౦౨ లో కానవచ్చుచున్నది[7]. కొమరగిరిరెడ్డి సీసమున చెప్పినట్లు కాక పదునాలుగేడులు రాజ్యముచేసెనని యంగీకరించుచో — ఇది చాటుసీసము వలన దెలియవచ్చుదానికి భిన్నము — అతని మరణానంతరమునసే కోమటి వేముడు కొండవీటి సింహాసనము నధిష్ఠించి ఇరువదియైదేండ్లు కాక ఇరువదిమూడేండ్లు రాజ్యమేలెనని చెప్పవలెను. అట్లుకాక ఇతర రాజుల విషయమునవలెనే యీ కొమరగిరి రాజ్యకాలపరిమితి విషయమునను సీసమునే పరమప్రమాణముగ గైకొనుచో కొమరగిరి వ్యాధిగ్రస్తుడయియుండిన అతని రాజ్యాంత్యకాలమున కోమటి వేమారెడ్డి కొండవీటి సింహాసనము నాక్రమించుకొనెనని సమన్వయింపవలసియుండును. ఈ సందర్భమున క్రీ. శ. ౧౪౦౦ లకు దరువాత కొమరగిరి శాసనములు కృష్ణకేకాదు గోదావరికి దక్షిణమున నింతవఱకు గాన రాకపోవుట గమనించవలసిన విషయము. ఎట్లయినను వ్యత్యాసము రెండేండ్లు. రెడ్ల రాచటికము రాచవేముని అనంతరము క్రీ. శ. ౧౪౨౪ తో నంతరించుచున్నది[8]. పూర్వోక్తచాటుసీసము నిట్లు గ్రహింపవలసియుండును.

ప్రోలయవేమన్న పాలుపారెఁ బండ్రెండు
　　వత్సరంబులు కాచె వసుధయెల్ల
అటుపిన్క ముప్పది అనపోతువేమన్న
　　వన్నెవాసికి నెక్కె వసుధనేలె
ధర్మాత్ముఁ డనవేమధరణీశ్వరుండు
　　పదియానేనిట భూమి పదిలపఱిచె
ప్రజల కుబ్బసముగ పదునాలుగేడులు (? పదియునాఱేడులు)
　　కొమరగి రేలెను సమయోధ్ధాఁక
ఏలెఁ గోమటివేము డిరువది యేనేండ్లు (?ఇరువది మూఁడేండ్లు)
　　రాచవేమన నాల్గు రమణనేలె

సప్తసంతానములుచేసి జగతియందు
మంతు కెక్కిన ధారుణీమండలమున
మించి రా రెడ్లు గృహరాజు మేడకట్టి
యెలమి నిబ్బంగి నూరేండు లేలినారు.

7. చూడుడు మూడవ 'ఫుట్టునోటు'. ఈ శాసనమునకు దరువాతి శాసనముకాలము (కోమటి వేమారెడ్డిది) క్రీ. శ. ౧౪౦౪.
8. ఈవిషయమును గుఱించి ఇంగ్లీషు భాషను వ్రాయుచున్న నావ్యాసమున ఆయావిషయముల నించుక విపులముగ చర్చించియున్నాను.

తాపీనరతనం

పూడిపెద్ది వెంకట రమణయ్య

"కిరీటం! కిరీటం" అంటూ
కిచ కిచనవ్వేడా రాజు;
వెడలలేద కిరీటమాంధాతలు?
విడచినార? తమ తలలన్నీ?
ముళ్ళు ముళ్ళు తేరీ
జడలుగట్టిజారీ
భుజాగ్రములపై
కొల్లది కొలదిగా
కుప్పలుపడ్డకురులు;
ధూళిగప్పినా నీలిమ,
తుక్కుపట్టినా
ఉక్కుతీగెలా ఒక్కులు,
ఊహలు లేని తల,
మోహంగప్పిన కన్నులు,
జాలిబింబమౌ ముఖము;
వాలికల్లై పోయిన అంగీ,
చేయెత్తూ మనిషి,
జేనెడు వెడల్పు మొలగుడ్డ.
నిలబడ్డాడా
నిండోలగమున.

ముష్కరుడొకడు
ముండ్ల కిరీటం
(అసలు నించే
అస్థి పంజరం
మోసంచేసే
పులితోలు)
తీసుకవచ్చీ
మోసం త్రిప్పుడు
రోసం మాసి
హాసం చేస్తూ
బాసలాడుతూ
హఠాత్తుగా
కఠినంగా
అతనినెత్తిని
కుదగొట్టేడు.
వంపులుతీర్చీ
గుంపులు తేరీ
జీవులపాపాల్
చేతచేవగా
జీర్ణించికొనీ
తారల్లేని
కన్నులువిచ్చీ
చూచేమ్రానది,

శిల్వో; మరిరేమ
తలుపున్నదో దానికి,
తలుపయొక్కడూ
త్రోసుకవచ్చి
వస్త్రాదట్టుల
ఒళ్లంతా దులిపి
నాని ముంగలది నిలిపి
లేలెమ్మని పురికొలిపి
కేకలు వేసి
కూకలు వేసి
రాకాసివలె
కాకా చేతుల
ముందుకుచాచీ
మొగాన ఊచీ
'నీబరువూ నువ్వెత్తుకొమ్మని
పరువూ ఉరువూ లేకా
బండరాళ్ళవలె
రువ్వేడేవో మాటలు!
సంతోషంగా
సవినయంగా
రెండుచేతులా
శిలువనందుకొని
కొలువుకూటమున
నిలిచేడాతడు
మొలచిన ధైర్యంతో,
కప్పల్లాగ అరుస్తూ
డప్పులుకొట్టుక నడుస్తూ
ఉన్న పెద్దలంతా
ఊరేగించేరా
మారుచెప్పనీ
నోరువిప్పనీ
సౌరఘ్నునిబట్టి—
మహారణ్యమేమో!
హాహాకారాలడగినచోటు,
కడపటిమూల్గులు
వెడలినచోటూ,
కసుక్కుమన్న
కత్తిమేకులును,
విసుక్కురాలిన
వెత్తిప్రాణములు,
మ్రాకు మ్రాకునా
చీకువారినా
చిన్నివయసు మేనులు,
చూచీచూచీ

క్రుక్కిపోయినా
దిక్కులు-దిక్కవతాయా?
అంటకు ముట్టకుమంటూ
అంతదూరమున
నిలబడిచూచే
దిక్కులు-దిక్కవతాయా?
తూచిన అవస్థ
పూచినహృదయం,
చూచిన చేతులు, క్రిందికి
తాచినకాళ్లు, గగనం
చూచేకన్నులు,
శిలువమ్రానిపై నీలల్లో
దుష్టుల శాపాలన్నీ
దులపరించికొని
శిష్టులపాపాలన్నీ
మోసికొని,
[illegible]
నిలవిప్పోయినా
దాతను క్రీస్తు!

* * * *

వగచూపుంటే
నగుమోముంది;
మగవాడుంటే
మగువయున్నది;
మానిని మనసు
మైనపుటుండ
వెచ్చనమాస్తే
విచ్చుకకరిగి
పిచ్చిపిచ్చులా
పరుగిడుతుంది
జాలికంటికి
ఏలికయెవడు?
ఏయూతా లేకుండా
రేయేకనువిప్పని
అర్ధరాత్రమున
అమహాత్ముని
సమకూర్చుకొని
సమాధిలో
దాచేసింది,
ఒకయాడుది
అనాడది
ఆచారం.

"అల్ప్రియూసీరాదులూ" నుండి

బత్తుల కామాక్షమ్మ

శ్రీ రామయోగి

ఉ. వే. ప్రతివాది భయంకరం అణ్ణంగరాచార్యస్వామి

టి. వి. యస్. శర్మ

కీర్తిశేషులు

కాళ్లకూరి గోపాలరాయకవి

ఉయ్యూరు ఉమామహేశ్వరరావు

వన్నిధి మాణిక్యమ్మ

అద్దేపల్లి బాపారావు

ఆవుల నారాయణస్వామినాయుడు

డా. వెం. శ్రేష్ఠి

స్వరమించిన కవి

జనమంచి కామేశ్వరరావు

(బసవరాజు అప్పారావు)

పుక్కిలిబట్టిన   కవిగా పడితివి
విషాదమంతా,   పతిగా చేస్తివి,
దిగమింగేసిన   కవిగా పడితివి
ధీరుడవు.   నీవే అయితివి.

రాధాకృష్ణుల,   నీపాట సవ్వడిలో,
ప్రేమలీలలను,   రాగంధాటిలో,
ముద్దుగ బాడిన   పదములె ఒదిగీ
భక్తుడవు.   పడిపోయాయ్!

"శాఘో"నిరవాం   చిన్నపిల్లలు
నీలోనున్నా,   కన్నతండ్రిలా,
భక్తవిరహమే   తారల సన్నని
బాహిరకేశావ్!   హారంతూర్చావ్!

విరహంతో, నీ   గీతాహారతి
ఎదగడ్డైనా,   నెడల కత్తిచని,

బాగుల్ బాగుల్ మని చంద్రవంకతో
ఊర్పుల చిమ్మక   చలిమి కల్లితివ?
ముక్తకంఠమున   తెలుగు గీతికల,
ముక్తికోసమై   వెలుగు, తేజమును,
దేవా! దేవా! యని చంద్రునికిచ్చి
నాపోయాన్!.   విహారించోయ్!

కరధ్యానము

శ్రీ యువసంవత్సర విశేషములు

ఏప్రిలు ౬. ఇండియా సర్వసేనాధిపతిగా సర్ రాబర్టుకాస్సెల్సుగారు నియమింపబడిరి.

౨౦. శ్రీ మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరాయ శాస్త్రిగారి షష్టిపూర్తి.

,, ౨౮. పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారి షష్టిపూర్తి.

మే ౬. శ్రీ పంచమజార్జి చక్రవర్తిగారి రజతోత్సవము.

జూన్ ౧. క్వెట్టా భూకంపము.

,, ౪. కందుకూరి బులుసు పాపయ్యశాస్త్రిగారి నిర్యాణము.

౭. స్టాన్లీ బాల్డ్విను బ్రిటిషు ప్రధాన మంత్రిగను, జట్లండు ప్రభువు ఇండియా మంత్రిగను అధికారమును స్వీకరించిరి.

జూలై ౧. ఇండియాబిల్లుసవరణ ప్రభువుల సభలో నిరాకరింపబడెను.

౨౪. సర్ వేపా రామేశంగారు న్యాయమూర్తి పదవి నుండి విరమించిరి.

ఆగస్టు ౨. ఇండియాబిల్లును జార్జిచక్రవర్తి అంగీకరించెను.

,, ౧౧. [illegible] మార్కండేయశర్మగారి నిర్యాణము.

ఆగస్టు ౧౫. ఆవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు కీర్తిశేషులైరి.

,, ౧౩-౧౪. అఖిలభారత పత్రికారచయితలసభ-అధ్యక్షుడు: శ్రీ సి. వై. చింతామణి.

,, ౨౪. ఆంధ్రరాష్ట్రీయస్వరాజ్యసభ, బెజవాడ - అధ్యక్షుడు : శ్రీ డాక్టరు మ్యూంజీ.

సెప్టెంబరు ౯. జెకోస్లోవాకియా ప్రధానమంత్రి డాక్టరు బీనెస్ నానాజాతిసమితి అధ్యక్షుడుగ ఎన్నుకొనబడెను.

అక్టోబరు ౧౪. శ్రీ రాజేంద్రప్రసాదుగారు చెన్నపురికి రాక.

,, ౧౬. మదరాసు కాంగ్రెసు భవనమున అఖిలభారత జాతీయోపసంఘసమావేశము - అధ్యక్షుడు - శ్రీ రాజేంద్రప్రసాదు.

,, ౨౫. బ్రిటిషు పార్లమెంటురద్దు.

నవంబరు ౬. జార్జి చక్రవర్తిగారి మూడవ కుమారుని వివాహము.

,, ,, అబ్దుల్ హమీదుఖానుగారు మదరాసు మేయరుగ ఎన్నుకొనబడిరి.

,, ౨౯. ఇండియా సర్వసేనాని సర్ రాబర్టు కాస్సెల్సు ఇండియాకు రాక.

డిసెంబరు ౧౩. కాళ్ళకూరి గోపాలరాయకవి మృతి.

,, ౨౮. కాంగ్రెసు స్వర్ణోత్సవము.

జనవరి ౨. అఖిలభారత ఆర్థికమహాసభ, టిక్కా-అధ్యక్షుడు: బారిష్టరు మనోహరలాలు.

,, ౫. ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసుసంఘ సమావేశము - కాకినాడ.

,, ౧౬. [illegible] జక్ల త్వాలామృతి.

,, ౧౮. రడ్యార్డు కిప్లింగు (ఆంగ్లకవిశేఖరుడు) నిర్యాణము.

,, ౨౦. శ్రీ పంచమజార్జి చక్రవర్తినిర్యాణము.

,, ౨౧. ఎడ్వర్డు ప్రిన్సు ఆఫ్ వేల్సుగారు, ఇంగ్లండు రాజుగను, ఇండియా చక్రవర్తిగను ప్రకటింపబడిరి.

,, ౨౪-౨౫. నవ్యసాహిత్య పరిషత్సమావేశము, కాకినాడ - అధ్యక్షుడు : పంచాగ్నుల.ఆదినారాయణశాస్త్రి

ఫిబ్రవరి ౧. జవహర్‌లాలు నెహ్రూగారు లక్నో కాంగ్రెసు అధ్యక్షులుగ ఎన్నుకొనబడిరి.

,, ౫. సర్ సర్వేపల్లి రాధాకృష్ణన్‌గారు ఆక్స్‌ఫర్డు విశ్వవిద్యాలయమున ప్రాచ్యమతముల ప్రొఫెసరుగ నియమింపబడిరి.

,, ౭. ఆంధ్రరాష్ట్రీయ మహిళామహాసభ, రాజమండ్రి. అధ్యక్షురాలు: బి. కామేశ్వరమ్మ

,, ౧౧. ఆంధ్రరాజకీయ మహాసభ, కాకినాడ-అధ్యక్షుడు: కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి

,, ౧౭. సర్ దిన్షావాచాగారి నిర్యాణము.

,, ౧౮. సమదర్శిని సంపాదకులు పింజల సుబ్రహ్మణ్యశెట్టిగారి మృతి.

,, ౨౪. శ్రీ రామకృష్ణ శతజయంతి.

,, ౨౮. శ్రీమతి కమలానెహ్రూగారి నిర్యాణము.

మార్చి ౧౦. జవహర్‌లాలు నెహ్రూగారు భారతదేశమునకు వచ్చిరి.